

وشه گولینه‌کانی ئاویهر

گل واژه‌های آبیدر

دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی

زنجیره‌ی روشنیبری

*

خاوه‌نی نیمتیان: شهوکه‌ت شیخ یه‌زدین

سهرنووسیار: به‌دران شه‌همه‌د هه‌بیب

***

ناوونیشان:

دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس، شه‌قامی گولان، هه‌ولیر

وشه گولینه‌کانی ئاویهر

گل واژه‌های آبی‌در

موحسین رازی

ناوی کتیب: وشه گولینه‌کانی ئاویهر - گل واژه‌های آبی‌در
دانانی: موحسین رازی
بلاوکراوه‌ی ئاراس- ژماره: ۹۱۷
هه‌له‌گری: فه‌ره‌اد ئه‌کبه‌ری
ده‌ره‌یتانی هونه‌ریی ناوه‌وه: ئازین وه‌له‌دبه‌گی
به‌رگ: مریه‌م موته‌قییان
چاپی یه‌که‌م، هه‌ولیر ۲۰۰۹
له‌ به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتیی کتیب‌خانه گشتیی‌کان له‌ هه‌ولیر ژماره
۲۵۱۰ ی سالی ۲۰۰۹ ی دراوه‌تی

نتهای زندگی

اساس کار موسیقی روی نُت قرار دارد این تنها آهنگ خاصی را می نوازند، مجموعه واژه ها زندگی و هستی بشری را می سرایند، شیوه ای از این آهنگها زندگی کردی و بخشی از هستی مردم کُرد است. یعنی مجموعه ی این واژه نامه هستی مردم سنندج است، این هستی غنی است اگر بشود این هستی را به خوبی بیان کرد می توان از تجربه های گذشتگان استفاده کرد و گرنه نمی توان به زندگی با هویت ادامه داد. بنابراین آینده ی ما معلق و بی تجربه است و خود را باور ندارد در یک کلام نمی تواند روی پای خود بایستد لذا با نوشتن این واژه نامه می خواهم زندگی مردم سنندج را ترسیم کنم و به بیانی مردمی به زبانی مردمی برسم.

قصد من از نوشتن و جمع آوری این مجموعه واژه نویسی یا فرهنگ نویسی نبوده بلکه نوشتن نُت های حامل زندگی است که این حاملها در یک گردونه ی تاریخی میروند تا جایگزین گردند. این جایگزینی در جهان امروز از سرعت عجیبی برخوردار است. اگر اندیشه ای صورت نپذیرد تمام هستی و زندگی گذشته مان از دست خواهد رفت. آنگونه که رفت هدف واژه نویسی صرف نیست بلکه یک نوع بیان خاص از زندگی است. واژه نامه ها را معمولاً کسانی می نویسند که دارای دانش کافی در زمینه ی زبان و قواعد زبان و اصول زبان شناسی باشند و در این حوزه تحصیلات آکادمیکی را به انجام رسانیده باشند. اما من، زبان کُردی یکی از زبانهای کهن و تاریخی و یکی از زبانهای زنده و پرتحرک قرن ما است. چرا، چون این زبان در مسیر زندگی خود از تنگنا ها و پرتگاههایی عبور کرده که اگر برای هر یک از زبانهای مشابه خود پیش می آمد قطعاً مرده بود. زبان کردی زبان امید و زبان سرزندگی است. این زبان مجموعه ای از گویشهای متنوع را در خود جای داده که نشان دهنده ی ظرفیت بالای آن است. این گویش ها اساس این زبانند که در معرض تازش و تهاجم قرار دارند. یکی از این گویش ها گونه ی (سنه ای، سنندجی یا اردلانی) است که خود یکی از زیرمجموعه های گویش بزرگ سورانی است که یکی از شاخه های تناور زبان کردی محسوب میگردد. من با این شیوه از بیان زندگی کرده ام، نیازهای انسانی خود و جامعه ام را با این گونه بیان

کرده و دریافته ام. این گونه در جهان امروز مورد تهاجم است اگر در این نبرد مغلوب گردد نابود خواهد شد و اگر نابود گردد بخشی از فرهنگ بشری که به آن تعلق دارد نابود خواهد شد و هستی من نیز دچار طوفان خواهد شد. من این هستی را بزعم خود در این دفتر گرد آورده ام هرچند ناقص، یعنی زندگی و نوستالژیهای خود را نوشته ام، با هر یک از این واژه ها زندگی کرده ام و هر یک به نوعی نیازی را از من را برآورده کرده اند و می کنند. قصد جلوگیری از حرکت همسو با تحولات بشری نیست بلکه هدف حفظ هویتهاست، آن هویتهایی که حامل بار مثبت و سازنده اند در این مقطع از زمان. این صورت کلی کار است، بنابراین می خواهم با ثبت واژه های زبان مادری ام همه ی آنچه را که بوده ایم و هستیم از زبان خود و با واژه های آن از رنجها و شادی ها، از فرهنگ و هرآنچه را که هویت ما را ساخته اند بیان کنم اگرچه کار در ظاهر کاری تحقیقی است اما در محتوای واژه های آن واژه ی صرف زندگی مردمی که در میان آنها زیسته ام و به آنها تعلق داشته ام معنی خاصی از کار و تلاش وجود دارد. هر واژه به تنهایی مفهوم خاصی را می رساند که در مجموع زندگی بخشی از مردم در آن جاری است. تنها به این خاطر است و نه ادعای کاری در قد و قواره ی واژه نویسی یا فرهنگ نویسی، هر واژه برای خود بخشی از اعمال، کردار و رفتار ما است، کاری ادبی است و کاری در حد یک بیان خاص هنری اما در شکل واژه ها.

سنندج بهار ۱۳۸۷
محسن راضی

شارى سنە لە پېشىنەى مېژووويىيى خۇيدا فەرھەنگىكى گەورەى بەھۇى بارودۇخى تايبەتى خۇى وەكو شارىكى پېشپەوى گوردەوارى پېك ھىناوہ و خاوەنى گەلىك وشەى تايبەتە. بۇيە بەئەركى سەرشانى خۆم زانى كۇيان كەمەوہ بيانخەمە بەر تيشكى نىگاہى توپزەران و خاوەنانى فەلەم و ھۆگرانى وشەى كوردى و پېشكەشى بارەگای زمانى بەگرتووى كوردىيان بەكەم. بەو ھىوايە توانىيىتەم بەش بە حالى خۆم لە پېناو وشە رەنگىنەكانى زمانى ھىوا و ئاواتمدا ئەركىكى ھەرچەند بچووكم جىبەجىن كورد بىت.

ھەرۇھا بە ئەركى سەرشانى خۆم دەزانم وەكو قوتابىيەكى قوتابخانەى ئەدەبى كوردى ئەويندارى وشەى زىرپىنى كوردى سەرى رپىز و نىجترام بۇ تىكوشانە رەنجبارانەكانى مامۇستا (مەمەد خال) وەكو ئەوئەلىن دانەرى فەرھەنگى كوردى - كوردى لە چەرخى بىستدا، مامۇستا (ھەزار) ئەدەبى، شاعىر، وەرگىرى گەورە و خاوەنى (ھەنباھە بۇرىنە) دانەووينم و لە راستىدا ئەم كارەم بەبەرى رەنج و تىكوشانى ئەو دوو ئەستىرە زىرپىنە دەزانم و بەپىي ياساى قوتابى و مامۇستا، لەم دوو بەرھەمە كە دەستكردى ئەم دوو كەسايەتییە بە نرخەن سوود و كەلگى زۆرم، وەكو كارىكى فەرھەنگى كە سوودى ئىستە و دوارۆزى گەلەكەمى تىدا دەبىنەم، وەرگرتووە.

ھەرۇھا لە ھەموو ئەو كەسانەى كە دەستيان داوہتە كۆكردنەوہى وشەى كوردى وەكو مامۇستا (ئايەتۇلا مەمەد مەردۇخ) بە دانانى (فەرھەنگى مەردۇخ) و ھەموو دۇستداران و خزمەتكارانى زمانى كوردى، ئەدەبىيان، شاعىران، نووسەران و خاوەنانى گەورەى قەلەمى كوردى وەكو رەحمەتى، بەرپىز (دوكتور عەلى روخزادى) ھەرۇھا بەرپىز مامۇستا (ئەھوون) مەمەد ئىنسافجوى كە ھەموو جارېك وەكو ھاندەرىك ھانمىيان داوہ ھەرۇھا بەرپىز كاك (مەمەد حىجازى)، و تەنانەت ئەوانەى كە تەنيا يەك وشەيان فېرم كورد بەھۇى رېنوونىيەكانىيان و يارمەتيدانىيان بۇ رېكوپىك كوردنى ئەم كارەم وەكو بەرپىز كاك (بەھرام وەلەدبەگى) بەرپرسى ئەنستىتوى كورد لە تاران و ھەرۇھا (خانەم وەلەدبەگى) ئەوپەرى سىياسى خۆم پېشكەش بەكەم. دواچار جىن خۇيەتى لەبەر زەحمەتە ھەرگەنگەكانى بەرپىز كاك (عەتا ھەوارى

نەسەب) كە بەوپەرى دىئۆزىيەوۈ ئەركى ھەلەبىرى، وىراستارىي ئەم واژەنامەيە بە
ھەوسەلە و لىئوردوويىيەكى تەواوۈ لە ئەستۆ گرت، سىپاس و پىزانىنى تايبەتتى
خۇم ئاراستەى جەنابىيان بىكەم.

ھەروھە لە ئاسۆى ژيانم كچى بەرپىزم (ئاسۆ) گيان بەھۆى فېش بەندى، رىزبەندى،
تايپكردن و تەنانەت ئاوا نووسى ئەم واژەنامەيە سىپاسىكى تايبەتتىم ھەيە، كە
ئەگەر ئاسۆ يارمەتتىمى نەدابا، قەت ئامادەكردنى ئەم كارە مومكىن نەدەبوو.
بەو ئومىدە كە ئەم كارەم بىيئە ھۆى ھاندانى بەرەى ئەمپۇ بۇ كۆكردنەوۈى
زاراۋەكانى تىرى زمانى كوردى تاكو بىيئە پالپىشتىكى گەورە بۇ زمانى يەكگرتوو
(ستاندەر) و دەۋلەمەنكردنى ئەم زمانە.

سنە - بەھارى ۱۳۸۷ھ تاۋى (۲۰۰۸ زايىنى)

موحسین رازى

توضیحات	نشانه آوا	حروف
به علت عدم دسترسی در سیستم کامپیوتری به جای علامت استاندارد آوای همزه از علامت سوال استفاده شده لذا با آوای حرف (ع) اشتباه نگردد.	ʔ	ء
	<i>ā</i>	آ
	<i>b</i>	ب
	<i>p</i>	پ
	<i>t</i>	ت
	<i>j</i>	ج
	<i>č</i>	چ
به جای علامت استاندارد حرف (ح) از این علامت استفاده شده.	<i>ĥ</i>	ح
	<i>X</i>	خ
	<i>D</i>	د
	<i>R</i>	ر
به جای علامت استاندارد حرف (ر) از این علامت استفاده شده.	<i>ř</i>	ړ
	<i>Z</i>	ز
	<i>ž</i>	ژ
	<i>s</i>	س
	<i>š</i>	ش
		ع
	<i>γ</i>	غ
	<i>v</i>	ف
	<i>f</i>	ف
	<i>Q</i>	ق
	<i>K</i>	ك
	<i>g</i>	گ
	<i>l</i>	ل
	<i>ĩ</i>	ن
	<i>m</i>	م
	<i>n</i>	ن
	<i>w</i>	و
	<i>h</i>	ه
	<i>y</i>	ی

توضیحات	نشانه آوا	حروف
	$\bar{o}$	ؤ
	u	وو
	o	و
	i	ی
	$\bar{e}$	ئ
	e	ی

توضیح اینکه حرف (ها) علامت واژه مشترک در دو گویش کُردی است .

ئا

ئاخر شەپ: *Āxeršar'* دۆى ئاخرخىر.

بد فرجام، بد عاقبت، آخر شر.

ئاخر زەمان: *Āxerzamān* ئاخىر

زەمان، رۆزى پەسلان. آخر الزمان، روز قىيامت.

ئاخروئۆخر: *Āxeru.ōxer* نىزىك بە

دوایی، نىزىك بە برانەوہ. نىزىك بە پايان.

ئاخرەت: *Āxerat* پەسلان، رۆزى قىيام.

آخرت، عاقبت، بازپسین، روز قىيامت.

ئاخىرى: *Āxeri* دوایی. آخرین، انتھایی، سرانجام.

ئاخىلە: *Āxīa* خەرمانەى دەورى مانگ.

ھالە وسىع دور ماہ در اصطلاح گویند اگرچىن حالتى پىش آيد باران خواهد باريد، خرمن ماہ

ئاخوپ: *Āxor* ئاخوپ. آخور، ئاچچە

چراى دام در اصطبل.

ئاخىيە: *Āxya* جۆرى بزماری گەورە،

بزماری تايبەت بە تەوئىلە (تەوئىلە). مېخ طوئىلە.

ئاپاف و ئوپووف: *Ārafu.ōruf*

كەرەسەى پىويستى خۇرازاننەوہ. خودآرايى، وسایل آرايش.

ئارايشت: *Ārāvešt* ئارايشت. آرايش،

آراستن، زينت دادن، آرائيدن.

ئارد: *Ārd* ئارد، گەنمى کوتراو.

آرد، پودر شده گندم يا هر چيز مشابه.

ئاردەل: *Ārdeī* كيشكىچى، ياساؤن.

نگهبان.

ئا: *ā* ئا، چى، لە وەلامدا دەيلىن. چى،

در جواب ندا، پاسخ داده مىشود.

ئا: *ā* ئا، بەئى، ئەرى. بلى، آرى.

ئا: *ā* ئاغە، ئەم وشەيە بۆ ريزليتان لە

پياوان بە کار ديت. آفا، كلمەى احترام

آمیز برای مردان که قبل از اسم ادا مى گردد.

ئاپا: *ābā* كاك، برای گەورە. مخفف

ئابرا يعنى برادر بزرگ.

ئاپجى: *ābji* ئابجى، خۆشكى گەورە.

آبجى، خواهر بزرگ.

ئاپرا: *ābrā* كاك، كاكە، برای گەورە.

برادر بزرگ.

ئاتاج: *ātāj* نياز، پىويست. نياز،

احتياج.

ئاتەشخان: *ātašxān* ئاوردان، جيگای

ئاور. آتشدان، جای روشن کردن آتش.

ئاچە: *āja* ئابجى، خۆشكى گەورە.

مخفف آبجى، اصطلاحى احترام آمیز به خواهر بزرگ.

ئاخ: *āx* ئاخ. آخ، آوخ، حرف افسوس و آه.

ئاخىر: *āxer* ئاخىر، دوایی. آخر، انتھا،

پايان، پسین، ديگر، غير.

ئاخرخىر: *āxerxaēr* ئاخرخىر.

عاقبت خير، نيك فرجام.

ناردونان: *ġardunân* ناردونان. آرد و نان، آذوقه.

ناردوبار: *ġardubâr* ناردوبار. آرد و آذوقه مورد مصرف خانوار.

نارده: *ġarda* نارد یان خاکه‌ی ههرشتن. آرد، پودر، خاک هر چیز قابل خرد شدن.

ناردمتوو: *ġardatu* ناردی گاتویی وشکراو. آرد توت که از توت خشک شده به دست می‌آید.

ناردمشار: *ġardamešâr* ناردمشار، ناردی چیو. آرد نجاری که از الوار ازه شده به دست می‌آید.

نارفته: *ġârēfta* نارفته، پرژ، پرژوبلاو. نامنظم، بی نظم، پخش و پلا.

نارزوو: *ġârazu* ناوات، نارزوو. آرزو، آرمان، کام، میل.

نارزوومهن: *ġârazuman* تامه‌زرؤ. آرزومند، مشتاق، راغب.

نارهق: *ġâraq* نارهق، خواردنه‌وهی حهرام. عرق یکی از انواع مشروبات الکلی که از تقطیر کشمش یا مایع شراب به دست می‌آید و سُکر آور است.

نارهق: *ġâraq* نارهقی لهش. عرق تن، مایعی حاوی سموم بدن که از طریق پوست ترشح می‌شود.

نارهقه: *ġâraqa* داریکه له چینی دیوار دهنری. مهار چوبی لای دیوار.

نارهنان: *ġâranân* نیوی گوندیکه له تهنشت شاری سنه. روستایی در حومه‌ی سنندج.

ناریز: *ġârēz* ناریز نیوی مله و کیویکه له نیوان سنه و مهریواندا. آریز، نام کوهی ما بین راه سنندج و مریوان.

نازا: *ġâzâ* نازا، دلیر، ساق. ورزیده، سالم، شجاع.

نازا: *ġâzâ* نازاد، رزگار. آزاد، رستگار، رها.

نازا: *ġâzâ* ته‌واوی، وهکو (نازای نه‌نام). تمامی، تمامیت، مانند (تمامی اندام).

نازا: *ġâzâ* به‌زوویی، خیرایی، به‌گورجی. فوری، سریع.

نازاردان: *ġâzârdân* نازاردان، نازاردان. آزار دادن، اذیت کردن.

نازار دریاگ: *ġâzârderyâg* نزار دریا، نزار چشمه. آزار داده شده، آزرده.

نازارسی: *ġâzârsi* نازاری سی. بیماری سل، یکی از انواع بیماری‌های ریوی که سرایت‌کننده و عفونی است.

نازاره باریکه: *ġâzârabârîka* نازاری سی. بیماری سل یکی از انواع بیماری‌های ریوی.

نازاکردن: *ġâzâkerden* لیخوشیوون. آزاد کردن، مورد عفو قرار دادن، حلال کردن.

نازاله: *ġâzâla* نازاله بریتیه له قهرسه‌قول و سه‌نیر. مدفوع دام، سرگین خشک شده.

نازای نه‌نام: *ġâzây nanâm* همه‌موی لهش، ته‌واوی لهش. تمام اندام، تمام بدن، سر تا سر بدن، تمام اعضا.

ئاسار: <i>ġāsār</i> شوینهوار، ئاسار، شوین. آثار، رد، نشا نه.	ئازایانه: <i>ġazâyâna</i> ئازایانه، دلیرانه، به گورجوگوئی. شجاعانه، دلیرانه، متهورانه.
ئاسانه: <i>ġāsâna</i> ئاسانه، چهقی درگا. آستانه، پیشگاه.	ئازای گیان: <i>ġazâygiyân</i> تهواوی لهش، هه‌موو گیان. تمام جان، تمام اندام.
ئاساوه: <i>ġāsâwîa</i> نیوی گوندیکه له ته‌نشت شاری سنه. نام روستایی در حومه‌ی سنندج.	ئازایه‌تی: <i>ġazâyati</i> ئازایه‌تی، دلیری. ورزشی، شجاعت.
ئاساپشت: <i>ġasâyešt</i> ئاساپشت، ئاسووده‌گی. آسایش، راحتی، آسودگی.	ئازگار: <i>ġazgâr</i> هه‌میشه‌یی، هه‌نووکه‌یی، ئه‌به‌دی. مداوم، متوالی، زمان متوالی.
ئاسمانه: <i>ġasmâna</i> ملاشک، میچی دهم. سقف دهان، کام.	ئاز: <i>ġaz</i> ئاز. آج، شیارهای حک شده روی شی.
ئاسن: <i>ġâsen</i> ئاسن، کانزایه‌کی پیشه‌یه. آهن، یکی از مواد کانی.	ئازان: <i>ġâzân</i> پۆلیس، ئازدان. آزدان، پلیس.
ئاسنگەر: <i>ġasengar</i> ئاسنگەر. آهنگر.	ئازاوله: <i>ġazâwla</i> ئازاوله، قهیران، ئازاوه. تشنج، آشوب، بحران.
ئاسنی: <i>ġâseni</i> ئاسنی، وه‌کو ئاسن. آهنی، منسوب به آهن.	ئازاوله‌چی: <i>ġazâwlaçi</i> ئازاوه‌چی، شه‌پښه‌نگیز. آشوبگر، هرج و مرج طلب.
ئاسنین: <i>ġâsenin</i> ئاسنین، وه‌کو ئاسن. آهنین، از جنس آهن، کنایه از اراده بزرگ و محکم.	ئازاوه: <i>ġazâwa</i> ئازاوه، قهیران. آشوب، تشنج، بحران.
ئاسووه: <i>ġasua</i> ئاسووده، خه‌لاسبوون، وه‌کو (من له دهس تو ئاسووه بووم). آسوده، مانند (من از دست تو آسوده شدم).	ئازدار: <i>ġazdâr</i> ئازدار، ئاجدار. آجدار، دارای آج.
ئاسه‌پ: <i>ġasar</i> ئاسه‌پ، ئاسته‌ر. آستر، لایه نازک لباس.	ئازن ئازن: <i>ġâzen ġâzen</i> ئازن، جیگای سووزن. جای سووزن، آثار سووزن بر بدن.
ئاسیاو: <i>ġasyâw</i> ئاش، جیگای هارینی گهنم. آسیاب، محل و کارخانه آرد سازی.	ئازه‌ل: <i>ġazal</i> ئازه‌ل، گیای وشک. علف خشک، خس و خاشاک.
ئاسیاوان: <i>ġasyâwân</i> ئاشه‌وان. آسیابان کسی که کار و پیشه او در آسیاب است، صاحب آسیاب.	ئازه‌ل: <i>ġazal</i> ئازه‌ل، ورده حه‌یوان. دام و مجموعه حیوانات مفید اهلی.
	ئازیبه‌ن: <i>ġazyaban</i> ئازیبه‌ن، ته‌سمه‌ی کورتان. تسمه عقب پالان چهار پایان بارکش.

ئاسياوانى: *lasyawāni* ئاشهوانى، توورپىيى. كناية از آدم عصبانى و زود رنج، شغل آسيابانى.

ئاسياو گۆم: *lasyawgōm* نىۆى جىگايه كه له شارى سنه. محلى قديمى در شهر سندنج.

ئاسياوكان: *lasyawakān* ئاشگهل، نىۆى سهيرانگايه كه له داوئىن چىاي ئاويه. آسيابها، نام تفریحگاهى است در دامنه كوه آبيدر.

ئاشپهز: *lāšpaz* چىشتلئنه. كسى كه شغل وى آشپزى باشد.

ئاشپهزى: *lāšpazi* چىشت پهزى.

ئاشپزى: شغل آشپزى.

ئاشت: *lāšt* ئاشت، دژى شهر. حالت آشتى، دور از تشنج.

ئاشتهوگردن: *lāštawkerden* ئاشتكردنهوه. آشتى كردن.

ئاشتيخواز: *lāštixwāz* ئاشتيخواز. آشتى خواه، صلح دوست، صلح جو، مصلح.

ئاشرمه: *lāšerma* ئاشرمه، قوونى رهشه و لاه. مقعد حيوانات باركش.

ئاشق: *lāšeq* ئهويندار، عاشق. عاشق، دلداده.

ئاشكرا: *lāškerā* ئاشكرا. آشكار، عيان، هويدا، علنى.

ئاشكرايى: *lāškerāi(i)* ئاشكرايى، بهرونى. آشكارى، علنى.

ئاشماس: *lāšmās* ئاشى ماس. آش ماست نوعى غذای ساده.

ئاشنا: *lāšnā* ئاشنا، دژى غهريپ. آشنا، آگاه و باخبر.

ئاشناپهتى: *lāšnāyati* ئاشناپهتى، دۆستى. آشنايى.

ئاشۆپاشۆ: *lāšōpāšō* ها، پهريشان. آشفته، سراسيمه، نگران، خواب آشفته.

ئاغهبرا: *lāyaberā* براگه وره. برادر بزرگ.

ئاغه جهوش: *lāyajawāš* گياپه كه، پيتۆكه، ناخچه باش. جعفرى فرنگى گرك الود.

ئاغه گوره: *lāyagawra* نامازميه بۆ پياوى ساماندار، با پيره گه ورد. آقا بزرگ.

ئاغوات: *lāyawāt* دهره بهگ، سامانى دهره بهگ. مالك، اموال مربوط به فيودال.

ئاغواتى: *lāyawāti* دهره بهگى، رهفتارى تاييهت به دهره بهگايهتى. مربوط به مالك، ملك مالك.

ئاغهيى: *lāyai(i)* سه روهرى. آقايى، سرورى.

ئاغتئاوگمردان: *lāftāwgardān* كه رهسهى تاييهت به دهموچاوشوشتن. آفتابه لگن، از ظروف مخصوص آب كه برائى شستن دست و صورت از آن استفاده مى شد.

ئاغتئاوه: *lāftāwa* لئولئنهى تاييهت دهست ئاو. آفتابه، نوعى ظرف برائى حمل آب.

ئاغتئاوى: *lāftāwi* روو به خۆر، ئاشكرايى. آفتابى، روشن، آشكار، هويدا.

ئاغت: *lāfat* به لا، په تا. آفت، بلا.

کنايه‌ای که به شخص فتنه انگيز اطلاق می‌شود.	نافه‌رين: <i>ñafarin</i> نافه‌ره‌م. آفرين زه‌ی، احسنت.
ئاگرکوژين: <i>ñagerkožēn</i> ئاورکوژين. آتش خاموش کن.	ئاھئيق: <i>ñaqēq</i> نئوی دارئیکه، نئوی به‌ردئیکه. عقیق، درخت افاقیا، یکی از انواع سنگ‌های قیمتی.
ئاگراوی: <i>ñagerāwi</i> ئاوراوی، ئیکه لاوی ئاور، ئاورين. آب آتشین، کنايه از می.	ئاگا: <i>ñagā</i> ئاگا، بیدار، وریا، با خه‌به‌ر. آگاه، بیدار، هوشیار.
ئاگره: <i>ñagera</i> هاوئه فه‌ره‌نگی. آبله، آتشک، نوعی بیماری پوستی.	ئاگا بوون: <i>ñagābun</i> ئاگا بوون، به خه‌به‌ر بوون، ئاگادار بوون. خبردار، مطلع بودن، آگاه بودن.
ئاگرين: <i>ñagerin</i> ئاورين، پرتين. آتشین، پز حرارت.	ئاگادار: <i>ñagādār</i> ئاگادار، باخه‌به‌ر. با خبر، مطلع، آگاه.
ئايش: <i>ñāiš</i> ئائش، خارش. خارش، سوزش ناشی از گزیدن حشره.	ئاگاداری: <i>ñagādāri</i> ئاگاداری، خه‌به‌ردار بوون. اطلاعیه، باخبری.
ئايشت: <i>ñāišť</i> ئائشت، خوران، خارش. خارش، سوزش ناشی از گزیدن حشره.	ئاگر: <i>ñager</i> ئاور. آتش.
ئايشت: <i>ñāišť</i> ئائشت، گۆردران. تعویض، تبدیل.	ئاگریاران: <i>ñagerbārān</i> ئاوریاران، ئاماژیه بۆ تینی گه‌رمی هه‌وا هه‌روه‌ها دۆخیکی دۆوار و نه‌سته‌م. آتش باران، کنايه از روز بسیار گرم و شرایط سخت.
ئايف: <i>ñāief</i> ئائف، گیای وشکبوو. علف، خوراک دام.	ئاگرپژين: <i>ñagerpežēn</i> ئاورپژين، گرگان. آتش فشان، یکی از پدیده‌های طبیعی.
ئايفجاي: <i>ñāieffār</i> جاي ئائف. علفزار، سبزه زار، رویشگاه.	ئاگردار: <i>ñagerdār</i> ئاوردار، ئاورين. آتش دار، آتشین.
ئاگ: <i>ñāleg</i> دهرد و ژانی خپایی بن پئست یان برين. درد غده یا زخم، تیر کشیدن زخم یا غده.	ئاگردان: <i>ñagerdān</i> ئاوردان، ئاور تئبه‌ردان. آتشدان، آتش خان، جای آتش، آتش زدن.
ئايمانه: <i>ñāiemāna</i> ئائمانه، ناوی گوندئیکه له مه‌ریوان. نام روستایی در مریوان.	ئاگرده‌ر: <i>ñagerdar</i> ئاورده‌ر. آتش زن.
ئاوش: <i>ñāiōš</i> ئائوش، خارش. خارش.	ئاگرژيرکا: <i>ñageržērka</i> ئاورژيرکا. فتنه انگيز، نام، آتش زیر کاه اصطلاحی
ئالبخواره: <i>ñāibxwāra</i> ئاله‌بخواره، هه‌لووژه‌ی وشککراو. آلو خورشتی،	

خشک شده نوعی آلو که مصرف غذایی دارد.

ئالی خیر: *Ālixayer* ئاخرخیر،

خیرومه‌ند. عاقبت به خیر، اهل خیر.

ئالییره: *Ālĕra* ئالییره، ئالییره‌دا. همین جا، اینجا.

ئالی شهر: *Ālišar* ئاخرشهر. بد

فرجام، بد عاقبت.

ئالیگرا: *Ālēgra* ئالیگرا، ئالیگرا‌دا. در

همین جا، همین جا، در اینجا.

ئامان: *Āmān* ئامان، ئه‌مان. امان،

زنهار.

ئامانه: *Āmāna* ئامانه‌مانه. اینها، همین ها.

ئامشۆ: *Āmšō* ئامشۆ، هاتوچۆی

دۆستانه. دید و بازدید، رفت و آمد به مقصد سرکشی و دیدار با یکدیگر.

ئامشۆ رهفت: *Āmšōraft* ئامشۆرهفت،

هاتوچۆ بۆ دیداری دۆستانه. دید و

بازدید، رفت و آمد، سرکشی و دیدار با یکدیگر.

ئامۆچیاری: *Āmōčyari* ئامۆچیاری.

نصیحت، پند.

ئامۆزاگ: *Āmōzāg* ئامۆزا، مندالی

برای باوک. عموزاده، فرزند عمو.

ئامۆزگاری: *Āmōzğari* مۆچیاری.

اندرز، پند، نصیحت.

ئامه: *Āma* ئامه، خه‌تاب به زنی به

سالاجوو بۆ ریز نان. لقب برای زنان پیر.

ئامهو: *Āmaw* ئامهو، به‌خته‌وهر.

بخت و اقبال، خوش شانس.

ئامهوی: *Āmawi* به‌خته‌وهری،

به‌ختووات. خوشبختی، خوش شانس، آمد.

ئامیان: *Āmyān* ئامیان، مایه‌ی په‌نیئر،

هه‌وین. مایه، مایه‌ی پنیئر.

ئامیزا: *Āmēzā* مروؤف. آدمیزاد، نوع

بشر.

ئامیژهن: *Āmēžan* ئامیژهن، ئامیان.

مایه‌ی تبدیل لیبیات (مایه‌ی پنیئر).

ئان: *Ān* ده‌م، کاتی که‌م، کاتی کورت،

کورته کات. دم، لحظه، آن.

ئانه: *Āna* ئانه، ئامازه‌یه بۆ دایک له

زاری مندالی. اصطلاحی خطاب به مادر از زبان بچه.

ئاو: *Āw* شاوهدت. منی.

ئاو: *Āw* ئاوی خواردنه‌وه. آب، یکی از

عناصر طبیعت که موجب حیات است.

ئاوا: *Āwā* ئاوه‌ها، هه‌روا، ئاوا. آن طور،

این طور، آن است. اشاره به دور برای

دیدن چیزی.

ئاوا: *Āwā* ئاوا، به‌م چه‌شنه، به‌م شیوه.

بلی، درست، اینطور.

ئاوات: *Āwāt* ئاوات، ئارم‌زوو. آرزو،

میل، اشتیاق.

ئاواته‌کان: *Āwātakān* ئاواته‌کان،

ئارم‌زووه‌کان. آرزوها، امیال، آمال.

ئاوار: *Āwār* ئاودار. آبدار، آبکی.

ئاوار: *Āwār* چای لیئنه‌ری مالان و

دایمه‌رکان، مه‌تبه‌خچی. آبدار، آبدارچی.

ئاواکردن: *Āwākerden* ئاواکردن. آباد

کردن، دایر کردن.

ئاوچن: <i>ławjez</i> ئاودزکردنی برین، ئاوهینانی برین. زخمی که چرک کند و عفونی شود.	ئاواگردن: <i>ławâkerden</i> بهم چه‌شنه کاریکردن، ئاوه‌ها، ئاواگردن. با این شیوه عملی را انجام دادن.
ئاوچۆ: <i>ławjō</i> ئاچو، بیره. آبجو، یکی از انواع مشروبات الکلی که از تخمیر جو به دست می‌آید.	ئاوان: <i>ławân</i> هاو‌هنگ، نام‌رازی تایبعت به کوتراخی ئه‌وشتانه‌ی که به کاری خواردن دین. هاون، ظرف مخصوص پودر کردن مواد سخت خوراکی و درمانی.
ئاوچاوا: <i>ławčâw</i> ئاواچاوا، فرمیسک. آب چشم، اشک چشم، زهره گرفتن.	ئاوان: <i>ławân</i> دایر، ئاوا، ئاوه‌دان. آبادان، دایر، معمور.
ئاوچاودان: <i>ławčâwdân</i> ئاواچاودان. ترساندن کنایه از ترساندن، ترسانیدن.	ئاوان: <i>ławân</i> دژی چۆن، رسا، ئاوه‌نگ، دهسکوئاوه‌نگ. رسا، گشاد، وسیع، آباد، هاون.
ئاوچایگ: <i>ławčâig</i> ئاوچایگ، ئاوی سارد. آب سرد.	ئاوانی: <i>ławâni</i> ئاوه‌دانی، دژی چۆلی، ویرانی. آبادانی.
ئاوچن: <i>ławčên</i> ئاوچن، وهکو (کراسه‌که ئاوچن کریاگه). چلانیدن، آب گرفتن، مانند(آن پیراهن آیش گرفته شده).	ئاوایچه: <i>ławâyča</i> ئاوه هایچه، ئاوایشه. به این شیوه، به این شکل، اینطوری.
ئاوچنکردن: <i>ławčênkerden</i> ئاوچنکردن، گووشین. آب گرفتن، چلانیدن.	ئاوایی: <i>ławâi(i)</i> گوند، دئ. آبادی، روستا، ده.
ئاوچنین: <i>ławčênin</i> ئاوچنین، گووشین، ئاوگرتن. چلانیدن، آب گرفتن.	ئاوایریکه‌یک: <i>ławbârikayek</i> نام‌رازیه بۆ داهاتیکی کهم. اصطلاحی کنایه‌ای از درآمدی ناچیز.
ئاوخویری: <i>lawxwari</i> ئاوخویری، په‌رداخ، ظرف مخصوص آشامیدن آب، آبخوری.	ئاوپال: <i>ławpâl</i> ئاوپال، که‌ره‌سه‌ی تایبعت به گرتنی ئاو له کاتی پوخت و په‌ز دا. صافی، ظرف مخصوص آب گرفتن.
ئاودار: <i>ławdâr</i> ئاودار، ئاوه‌کی. آبدار، دارای آب.	ئاوپرژین: <i>ławperžên</i> که‌ره‌سه‌ی تایبعت بۆ ئاو پرژین کردن. آبیاش، ابزار که سبب پاشیدن آب باشد.
ئاودز: <i>ławdez</i> ئاوهینانی برین، برینی ئاوتیزاو. زخمی که عفونی و چرکین شده باشد.	ئاوتیزاین: <i>ławtêzâin</i> ئاوهینان. آبدار شدن، آب آوردن.
ئاودلانن: <i>ławdeiânen</i> ئاو دلانن. آب چکانیدن، آب پس دادن.	

ئاودونان: *ławdonân* جوړی شیرینی. نوعی شیرینی سنتی

ئاودس: *ławdas* ئاودهست، جیگای تایبتهت به خوشتن. آب دست، حوضچه کوچکی که در گذشته در توالت های مساجد جلو شخص استفاده کننده قرار داشت که از آب جاری پر بود و از آن برای طهارت استفاده می شد.

ئاودیر: *ławdēr* ئاویار. آبیار.

ئاوړوو: *ławrwu* ئاېړوو، شهرهف. آبرو، حیثیت.

ئاوړووبهر: *ławrwubar* ئاېړووبهر، بی شهرم. آبرو بر، بی حیا.

ئاوړووبهره: *ławrwubara* ئاېړووبهره، بی شهرم. آبرو بر، بی حیا.

ئاوړووجوون: *ławrwučun* ئاېړووجوون. آبرو رفتن، رسوا شدن.

ئاوړوودار: *ławrwudâr* ئاېړوودار، خاون ئاېړو، ریزدار. آبرومند، محترم.

ئاوس: *ławwes* ئاوس، پایهزی بۆ ئاژهل که لکی لئ و مرده گیری. آبیستن، برای حیوانات به کار برده می شود.

ئاوسبوون: *ławwesbun* زك پړبون بۆ حه یوان. آبیستن بودن حیوانات.

ئاوکاری: *ławwkâri* ئاوه سووگرن. آبکاری.

ئاوگۆشت: *ławgōšt* چیشتی ئاوگۆشت. آبگوشت، یکی از انواع غذاهای سنتی که از ترکیب گوشت، نخود و لوبیا و سیب زمینی و... به دست می آید.

ئاوکیش: *ławkēš* ئاوکیش، سهقا. آبکش، سقا، کسی که شغل او حمل کردن آب باشد.

ئاوگهردان: *ławgardân* ئاوگهردان. آب گردان.

ئاوله مه: *ławlama* بچجوی نیوزکی ئاژهل. جنین نارس، در حیوانات اهلی.

ئاونگ: *ławang* تریی هه ئواسراو. انگور آونگ شده که بیشترین مصرف آن در مراسم شب یلدا است.

ئاونهوات: *ławnawât* جوړی شیرینی. آبنبات، نوعی شیرینی سنتی.

ئاوتاو: *ławutâw* ئاووتاو، پهنگوړوو، رزاسووی. آب و تاب، رنگ و رو.

ئاوه: *ławwa* هه ره ئوه. آن، او، اشاره به شخص یا شیء و هر چیز دیگر.

ئاوه دان: *ławwadân* ئاوه دان، ئابادان. آبادان، آباد، دایر.

ئاومړووت: *ławwarūt* پهړ که نندن. پرکنده، پرکندن.

ئاورؤشنه وگهره: *ławwrōšenawkara* ئه وجره ی که له سهر ئاوی کانی دهژی. حشره ای که بر روی آب های زلال و ایستا زندگی می کند.

ئاومزا: *ławwazâ* ئاودار، ئاوهزی. آیزا، آبکی، زمین آبدار.

ئاوسوو: *ławwasu* ئاوه سوو، ئاویه، له ئاوده رها تو. آب دیده، از آب درآمده.

ئاوسه: *ławwasa* ئه وهیه، وهکو (ئاوه سه لینا). آن است، مانند (در آنجا است).

ئاومكى: *ġawaki* ئاودار، ئاوهكى. آيكى،
آيدار.

ئاوهادىتە: *ġawahādita* بەرووى تۆدا
نازل بىن. اصطلاحى است مشابە خىر
نبىنى.

ئاوېتە: *ġawēta* تېكەلاو، تېكەل.
آغشە، مخلوط، درهم، آمىختە.

ئاوېز: *ġawēz* ئاويز، ئامرايىكى وەكو
خشل بۆ ھەئواستن و رازاندنەوہ. آويز،
وسىلەى تزئىنى و آويختى.

ئاويەر: *ġawyar* ئاويەر، نىوى دوو كۆوہ
لە خورنشىنى شارى سەنە كە بە (ئاويەر
گەورە) و (ئاويەر بوچك) بە ناو بانگن.
آبيدر، نام دوكوہ زيباى مشرف بە شەر
سنندج كە در جنوب غربى شەر قرار
گرفتە اند كە بە آبيدر بزرگ و كوچك
معروف اند.

ئاھ و ئالە: *ġahunāia* ئاھى سارد بە
ھوى خەمەوہ. آھ و ئالە، زارى و فغان.

ئاھ و نزوولە: *ġahunezula* ئاھ و
ئالەى دلئاردى. دعائى شر، آھ سرد.

ئاھەك: *ġahak* كانزايەكى سېي رەنگە.
آھك، يكى از انواع مصالح ساختمانى كە
از سنگى بە ھمىن نام بە دست مى آيد.
ئاياخ: *ġayāx* ئاياخ، ژووژيان. حال آمدن،
نرمال.

ئاينە: *ġāina* لەوئ، ئالەوى. آنجا.

ئايسە: *ġaysa* ئيسە، ھەر ئيسە. حالا،
كنون، اكنون، ھمىن حالا.

ئاينە: *ġayna* ئاوينە جان، آينە.

ئاپە: *ġāya* ئاپە، لەزارى مندالانە بە
ماناى خۆشكى گەورە. اصطلاحى خطاب
بە خواھر بزرگ تر.

ئاپەخ: *ġāyax* ئاپەخ، ژووژانەوہ. سرد
شدن، سرحال آمدن.

ئايتفات: *ġifāt* لوتف، مەرھەمەت.
التفات، مەرھمت، لطف.

ئاڧليج: *ġeflij* كوچ، ئڧليج. فلج، ناقص
العضو.

ئورسى: *ġōrsi* پيلاويكى ژنانە كە لە
شارى سەنە دروست دەكرا و لە قديمدا
پۇشرانى باو بوو. ارسى، منسوب بە ارس،
روس، روسى، نوعى كفش ژنانە پاشنە
بلند كە پوشيدن آن در قديم مرسوم بود
راستە بازاری بە نام اورسى دوزھا در
محل بازار سر پوشيده قديمى شەر سنندج
وجود داشته است.

ئورسى: *ġōrsi* ئوروسى، پەنجەرەيگى
گەورەى شووشەدارى رەنگى. ارسى،
پنجەرەى مشبك و بزرگ از جنس
چوب با شيشەھى رنگى كە در

ساختمان ھى تاريخى و قديمى كار مى
گذاشتند يكى از اين نوع پنجره ھا در
ساختمان موزە سنندج بە كار رفته كە
در نوع خود در ايران بى نظير است.

ئوسا: *ġōsā* وەسا، وەستا. استاد كار،
اصطلاحى كە بە پيشە وران صنعتى
اطلاق مى گردد.

ئوميووار: *ġomēwār* ھيوادار. اميدوار.

ئەبلاق: *ġabīaq* واق و وړ. خبەر،
حالتى در چشم كە بە صورت خبەر گى
بروز مى كند.

نمترش: *latraš* زاله. ترس، زهره.
نمتوار: *latwâr* نمتوار، رهفتاری سۆك.
 اتوار، رفتار جلف.
نمتوا: *latwâr* پروا. باور، اعتماد.
نمرخهوان: *larxawân* نمرخهوان،
 داری نمرخهوان. ارغوان، نام درختی که
 در فارسی ارجوان هم گفته می‌شود که
 دارای برگهای گرد و گل‌های سرخ مایل
 به بنفش است و در اوایل بهار جلوه می
 کند.
نمرخهوانی: *larxawâni* به‌رهنگی
 نمرخهوان، وهکو نمرخهوان. ارغوانی،
 منسوب به نمرغوان، رنگ بنفش.
نمردلان: *lardaiân* نمردهلان، نیوی
 یه‌کی له بنه‌ماله همره گهوره‌کانی کورده
 که پیش له حکومتی سه‌فه‌وییه‌کانه‌وه
 دهسه‌لاتی کوردستان و به‌شیکتی ئیرانی
 نهمرویان به دریزایی ۷۰۰ سال به
 دهسته‌وه بووه. اردلان، نام خاندانی که
 قبل از حکومت صفویه تا اواخر دوره
 قاجار بر بخشی از کردستان و مناطق
 مرکزی ایران حکومت می کرده اند. برای
 کسب اطلاعات بیشتر به منابع تاریخی
 مراجعه گردد.
نمرده‌لانی: *lardaiâni* شتی تایبتهت
 به نمرده‌لانیگهل، رسم و یاسا و
 هه‌روه‌ها فرهه‌نگی تایبتهت به
 نمرده‌لانییه کان. به منطقه اردلان به
 مرکزیت سنندج و توابع آن اتلاق
 می گردد، این منطقه از نظر فرهنگی
 دارای آداب و رسوم و ویژگی‌های
 خاصی است یکی از این ویژگی‌ها

گویش مردم آن است که این واژه نامه
 بیانگر این خصوصیت برجسته است.
نمرز: *larz* فرمایشت، وهکو (نمرزم
 کرد). عرض، فرمایش، مانند (عرض
 کردم).
نمرمندی: *larmani* ها. نگاه به
 عهرمندی.
نمروی: *larwe* دهرویی، دهرؤیشت. می
 رفت، می خواست برود.
نمروی: *larē* نهری، به‌آی. به‌آی.
نمزا: *azâ*? له‌جی، باتی. از، به جای،
 در عوض.
نمزای: *azây* له جیی، به‌جیی، له‌باتی،
 وهکو (نهمه‌له نهمزای نه‌وه). از، به جای
 آن، مانند (این در ازای آن).
نمزایخاسی: *azâyxâsi* به جیی چاکی.
 به جای خوبی و نیکویی.
نمزرنگه: *azranga* نهمزرنگه، له
 دهنگه‌کان. صدای زر.
نمزرنگه‌تاو: *azrangatâw* نهمزرنگه
 تاو، دهنگی زپ. صدای زر، دف خشک و
 صدای خوب آن.
نمژدیها: *azdihâ* نهمژده‌ها. اژده‌ها،
 موجودی اسطوره‌ای.
نم‌سپ: *asp* نهم‌سپ. اسپ، حیوانی که
 برای سواری از آن استفاده می کنند.
نم‌سپاردن: *aspârden* چالگردن،
 سپاردن. سپردن، سپاردن، سفارش دادن.
نم‌سپاو: *aspâw* که‌ره‌سه نهم‌سپاپ.
 اسباب، وسایل.

ئەسپاومگان: *aspâwakân*

كەرسەمگان. اسباب ها، وسایل، لوازم.

ئەسپایی: *aspâi(i)* ئەسپایی، ئارامی.

آرامی، یواشکی، آهستگی.

ئەسپەردە: *asparda* ئەسپەردە،

نیزران. دفن، تنها برای دفن انسان بکار

برده می‌شود.

ئەسپەرئەز: *asparēz* ئەسپەرئەز

مەیدانی کێبەرکئی ئەسپ، نۆی

گوندیکە. میدان غار کردن اسب، روستایی

به همین نام.

ئەسپەناج: *aspanâj* گیای ئەسپەناج.

اسفناج، یکی از انواع گیاهان که مصرف

غذایی دارد و سرشار از آهن است.

ئەسکەناس: *askanâs* پارەى کاغەزى،

دراوى کاغەزى. اسکناس، پول کاغذی.

ئەسەمۆئى: *asamōïi* دەفەرى تايپەتى

خانوسازى. ظرف کوچک مخصوص

بنایان و گچکاران برای ترکیب گل و

امثال آن.

ئەسەمۆئى: *asamōïi* شيوهيهك

ئارايشتى قزى پياوان. نوعی آرایش موی

مردان که به شکل مربع جلو سر را با

تیغ می تراشیدند.

ئەشەرت: *aşrat* زالە. جرئت، شەامت.

ئەشە: *ashē* ئەشە، ئەبووا، دەبووا.

باید، ممکن است، شاید، میسر است.

ئەشیا: *ashyâ* ئەشیا، ئەبووا، وەکو

(ئەشیا وا ئەبووايئت). می بایست، می

باید، مانند(نمی بایست آن جورى می

شد).

ئەشیاى: *ashyây* ئەبووايى، دەبووايى.

می‌بایستی، باید.

ئەشیايائ: *ashyâyâē* ئەبووايى،

دەبووايى. می‌بایستی، می‌باید بود.

ئەشیايە: *ashyâya* ئەبووايى. می‌بایستی.

ئەشیکان: *ashēkân* ئەبووا، دەبى.

می‌بایستی، می‌بایست، می‌باید.

ئەك: *ak* دەك، وەكو (ئەك ئەمزانى).

كلمه تعجب و بیان عكس العمل در برابر

يك رویداد، مانند (حیف ندانستم).

ئەگەر: *agra* ئیژرە، وەكو (ئەگەر

سەردە). اینجا، مانند (اینجا سرد است).

ئەگەر: *agar* ئەگەر. اگر، احتمال.

ئەلمان: *al?ân* ئیستە. حالا، کنون.

ئەلەانە: *al?âna* ئیستە، هەر ئیستە.

اکنون، همین حالا.

ئەلف و بی: *alfubē* ئەلفوبىن. الفبا،

واژه‌ای که بر حروف الفبا اتلاق می

گردد.

ئەلقەرئەز: *alqarēz* ئالقه‌رئەز.

حلقه‌ریز، حلقه درب با زنجیر.

ئەلەم و قەلەم: *alamuqalam* دەنگ

و قەنگ. دنگ و فنگ، وسایل و ابزار

تشریفاتى، الم و قلم.

ئەلوات: *alwât* هەرزه‌کار، خویری. لا

أبالى، لات، بی بند و بار.

ئەلوان: *alwân* ئەلوان، پەنگامە. الوان،

رنگی.

ئەم: *am* ئامازە بۆ نزیك. این مقابل

آن.

ئەمانە: <i>lamâna</i> ئەم شتانه، ئەم كەسانە. اینها، اینان.	ئەنچن ئەنچن: <i>lanjen.lanjen</i> كوت كوت. بریده بریده شده، قیمة قیمة، خرد خرد.
ئەمانیچ: <i>lamânič</i> ئەمانیچ، ئەمانیش، وەكو (مانند ئەمانیچ هاتن). اینها هم، مانند (اینها هم آمدند).	ئەنھا: <i>lan?â</i> حاشا، ئینکار. ابا، انکار، عدم پذیرش امری.
ئەمانیچە: <i>lamâniča</i> ئەمانیچ، ئەمانیشە. اینها هم، اینها نیز.	ئەنقەست: <i>lanqast</i> ئەنقەست، دەست قەس. عمدی، تعمدی، انجام دادن کاری با نیت قبلی.
ئەمبەر: <i>lambar</i> ئەمبەر، ئەم لا، ئیڤرە. اینجا، این طرف، این ور.	ئەنگوس: <i>langus</i> کلک، ئەنگوست. انگشت.
ئەمسەر: <i>lamsar</i> ئەمسەر. این طرف، این سر، این جهت.	ئەنکە: <i>lanēkâ</i> ئەگینا. اگر نه، وگر نه.
ئەمە: <i>lama</i> ئەمە، وەكو (ئەمەتالە). اشاره به نزدیکتر، این، مانند (این تلخ است).	ئەو: <i>law</i> هیمايه بۆ کەسی تر یان شتێ تر. او، آن.
ئەمەپچە: <i>lamayča</i> ئەمەپچە. این هم، این نیز.	ئەوان: <i>lawân</i> ئەوان، هەموویان. آن ها.
ئەمەپشە: <i>lamayša</i> ئەمەپشە، ئەمەپچە، وەكو (ئەمەپشە بئرا). این نیز هم، مانند (این را هم بیار).	ئەوانگەل: <i>lawângal</i> ئەوانی تر، میڤردزەمەگان، جنۆکەکان. از ما بهتران، اجنه.
ئەمیچ: <i>lamič</i> ئەمیش. این هم.	ئەوانە: <i>lawâna</i> ئەو چەندشە، ئەوچەند کەسە. آن ها، آن کسان.
ئەمیسان: <i>lamisân</i> هەمیسان. دوباره، بار دیگر.	ئەوانیچ: <i>lawânič</i> ئەوانیش، ئەوانیچ. آن ها نیز، آن ها هم.
ئەنازە: <i>lanâza</i> پئوانە، ئەنازە. اندازه، مقیاس.	ئەویبەر: <i>lawbar</i> ئەویبەر. آن طرف، آن جهت، آن سوی.
ئەنام: <i>lanâm</i> ئەندام، تەواوی لەش. اندام، هیكل.	ئەوسا: <i>lawsâ</i> ئەوسا، ئەوکات. آن وقت، آن زمان.
ئەنتیک: <i>lantik</i> شتی کۆنی گران بای. با ارزش، اشیا دیرین سال و گرانبها، عتیقه.	ئەوساوە: <i>lawsâwa</i> ئەوکاتە، ئەودەمە. آن وقت، وقتی که گذشت، زمان گذشته.
ئەنتیکە: <i>lantika</i> ئەنتیکە، ژیرخاکی گران با. شی دیرینه و گرانبها.	ئەوھە: <i>lawqa</i> تووش. دچار، مبتلا، گرفتار.

ئهولا: *lawlā* ئهوسهر. آن طرف، آن سوی، آن جهت.
ئهولا: *lawiā* ئهولا، مندائی باوک یان دایک، فهرزهن، وهکو (ئهو ئهولا گهل سألجی ههس). فرزند، اولاد، مانند (او فرزندان صالحی دارد).
ئهولاگان: *lawiakān* ئهولادهکان. فرزندان، اولاد ها.
ئهونه: *lawna* ئهونده، وهکو (ئهونه لهو خاکه‌ی هاورد). آنقدر، آن اندازه، حد و حدود، مقدار، مانند (او مقداری از خاک را با خود آورد).
ئهووختاره: *lawwaxtāra* ئهوکاتانه، ئهوکاته. آنوقتها، آن وقت.
ئهوه: *lawā* ئهوه، ئهوه‌ی. آن، مانند ئهوه کیه؟، آن کیست؟
ئهوهجه: *lawaja* پئویست، وهکو (ئهوهجه ناکا بپروی). ضروری، ضرورت، لازم، نیاز، مانند (لازم نیست بروی).
ئهوسه: *lawasa* ئهوهته، ئهوهیه. آن است، یافتم.
ئهوهک: *lawak* ئهوهک، ئهوهیکه. آنچه که.
ئهوئ: *lawē* دهیئ، ئهشئ. می شود، میسر است، خواهد شد.
ئهوئچ: *lawič* ئهوئچ. او هم، آن هم.
ئهوئش: *lawiš* ئهوئش، ئهوی تر، وهکو (ئهوئش چوو). او هم، مانند (اوهم رفت).
ئهوئشه: *lawiša* ئهوی تر. آن هم، او هم، آن را هم.

ئههوهن: *lawhan* ئههوهن، نارام، لهسه‌رخۆ، نازناوی شاعیرئیکی به‌ناوبانگی سنهیه. آرام، ملایم، خونسرد، لقب شاعر سنندجی مرحوم آقای محمد انصاف جویی است.
 من کئیم شاعیری فه‌له‌م شکیاگم دهفته‌ر و دیوان به با دریاگم ئههوهنتم وه تیر دوزم پئکیاگم وهک سه‌وزه‌ی به‌هار وه پا شئیلیاگم (ئههوهن)
ئههیره: *lawēra* ئیره. اینجا، این محل، این مکان.
ئههیره‌یی: *lawērai(i)* خه‌ئکی ئیره. اهل اینجا، اینجا، اینجاایی.
ئههینه: *lawyna* ئینه، ئهوی، ئهوجیگا. آنجا، آن محل، آن مکان.
ئهیتوار: *litwār* بپروا، بپگردن. اطمینان، اطمینان کردن.
ئهیجاره: *lijāra* کرئ. اجاره، رهن، کرایه.
ئهیجاره‌یی: *lijārai(i)* کرئکراو. اجاره‌ای، رهنی، کرایه‌ای.
ئهیجازه: *lijāza* ئیزن. اجازه، فرصت خواستن با احترام.
ئهیساولا: *lisawlā* له ئیسته به‌ولاده. از این به بعد، از این پس.
ئهیستهره‌م: *listaram* پاداگرتن بؤ سه‌پاندنی رای. حتما، باید، پافشاری کردن برای انجام عملی.
ئهیسراحت: *lisrāhat* پشوو، وچان. استراحت، خستگی به در کردن.

ئیسکان: *iskân* دهفري چای خواردان. استکان.

ئیسه: *isa* ئیسته، وهکو (ههر ئیسه برون بیرینی). کنون، زمان حال، حالا، مانند (همین حالا برویم آن را بیاوریم).
ئیش: *ēš* ژان، وهکو (دیانی ئیش ئەکا یا دیانی ئەیشی). درد، رنج، عذاب، الم، مانند (دندانش درد می کند).

ئیشهکان: *ēšakân* ژانهکان. درد ها، رنج ها، آلام.

ئیسره: *ēgra* ئیره، وهکو (ئیسره دلنشینه). اینجا، این مکان، مانند (اینجا دلنشین است).

ئیسرهیی: *ēgrai(i)* خهئکی ئیره. اهل اینجا، بومی.

ئیل: *ilâ* جگه، جگا. الا، غیر از.

ئیلخ: *ēlâx* ئیلخ. بیلاق، منطقه‌ای با آب و هوایی کوهستانی.

ئیلان و بیلان: *ilânubilân* پی

داگرتن. یا فشاری کردن در امری، اصرار زیاد، الا، بلا.

ئیلها: *ēihâ* سرووشی غهییی. الهام، سروش غیبی.

ئیمامت: *imâmat* ئیمامت،

پیشنوئیزی. امامت، پیش نمازی کردن، رهبری روحانی.

ئیمرو: *imrō* ئەمرو، ئیمروژ. امروز، همین روز.

ئیمروژه: *imrōžâ* ئەمروژه، وهکو (ئیمروژه دهور و زهمانه گۆریاگه). امروز، مانند (امروزه دوره زمانه عوض شده است).

ئیمروژی: *imrōžî* ئەمروژی،

مؤدیرن. امروزه، متجدد، کسی که رفتارش مطابق با آداب روز باشد.

ئیمه: *ēma* ئیمه، هه‌موومان. ما همه ما.

ئینجا: *injâ* که‌وایه، که‌وابوو، ئەمجار. این بار، اگر فرصت دست دهد.

ئینجا: *injâ* جاریکی تر، ئینجا. بار دیگر، دوباره.

ئینداو: *indâw* هانا، به‌هاناوهاتن.

کمک، به کمک آمدن، به فریاد رسیدن.

ئیاره: *ēwâra* غروبگاهان، زمان مابین عصر و شب.

ئیه: *ēwa* شما، شماها.

ئیهوت: *ēwat* بارهینان، په‌روه‌رشت، په‌روه‌ده‌کردن. سرپرستی و پرورش کردن.

ب

می بندند.

بابهت: *bābat* هۆ. در مقابل، بابت، موضوع.

باجی: *bābē* بهیله بی. بگذار بیاید.

باپهپ: *bāpar* ناخووشی به هۆی سه‌رما بوون. سرما خوردگی.

باتۆم: *bātōm* نامرازی دهستی پولیس. باتون، اسلحه سرد مخصوص پلیس.

باتسه: *bāta* کهوشی لاستیکی. کفش لاستیکی.

باتی: *bāti* له جئ، له جیگای، وهکو (له باتی من). به جای، در عوض، مانند (به جای من).

باج: *bāj* باج. باج.

باجدهر: *bājdar* نه‌وه‌ی که باج دهدا.

باج دهنده، پول زور دهنده.

باج سئین: *bājsēn* باجسئین، باجگر. باجگیر، کسی که وجهی را با زور یا تهدید بگیرد.

باجگرتن: *bājgerten* باجگرتن، باج سهندن. باج گرفتن.

باجگیر: *bājgir* باجگیر، باجسئین. کسی که با زور و ارباب وجهی را از طرف مقابل بگیرد.

باجی: *bāji* زنی پیری کاره‌کهر. زن پیر، خواهر بزرگ، خدمتکار خانه.

باخ: *bāx* باخ. باغ.

باخ ئاغه‌باوا: *bāx āyabāwā* باخ ئاغه‌باوا، له ئاویه‌ردا. باغ قدیمی در شهر سنندج.

باخچه: *bāxča* باخی بچووک. باغچه، باغ کوچک.

با: *bā*، وه کو باوگزه.

باد، از انواع پدیده‌های طبیعی که حاصل از جابجایی هوا است.

با: *bā* له گهرئ، وهکو (با بیات). بگذار، مانند (بگذار بدهد).

با: *bā* بیادت، وهکو (نهو پووله با).

بدهد، مانند (آن پول را بدهد).

با: *bā* بیلا، بهیلا، وهکو (با بروئ).

بگذار، اجازه بده، مانند (بگذار برود).

با: *bā* بادان، ماسین. بیج دادن، تاب، آماس.

بابان: *bābān* یه‌کن له بنه‌ماله ههره‌گه‌وره‌کانی کورد که له کاتی دهسه‌لاتی عوسمانیه‌کانسدا حوکمی به‌شیکی گه‌وره‌ی کوردستانیان به‌دهسته‌وه بوو. نام یکی از خاندان‌های کُرد که در زمان امپراطوری عثمانی بر بخشی از خاک کردستان حکومت می‌کردند. برای کسب اطلاعات بیشتر به منابع تاریخی مراجعه گردد.

بابۆله: *bābōia* نامرازی پیچاننده‌وه‌ی مندان کاتیک له لانکدا نییه. قن‌داق بیچه نوزاد.

بابۆله‌پیچ: *bābōiapēč* باریکه‌یه‌ک پارچه بو پیچاننده‌وه‌ی بابۆله. قن‌داق بیج، پارچه‌ی نواری که به دور قن‌داق

باخدار: *bâxdâr* خاوَمَن باخ. باغدار، کسی که او مواظبت و پروراندن باغ را بر عهده داشته باشد.

باخ زاله: *bâxzâïa* نیوی باخیک بووه له سنه. باغی قدیمی در شهر سَنَدَج.

با خواردن: *bâxwârden* ههوا خواردن، با خواردن. هوا خوردن، هواخوری.

باخ و مکیل پوسه: *bâxwakēīrōsam* باخیکی قدیمی له شاری سنه. باغ قدیمی در شهر سَنَدَج.

باخه تازه: *bâxatâza* نیوی باخ بووه له شاری سنه. باغ قدیمی در شهر سَنَدَج.

باخه نه مامه: *bâxanamâma* باخیکی کون له جیگای مهیدانی نازادی روو به شه قامی همسه نئاوی ئه مریوی شاری سنه. باغ قدیمی در شهر سَنَدَج.

باخه وان: *bâxawân* باخه وان، به خنوکهری باخ. باغبان.

بادان: *bâdân* چه رخانندن. ریسیدن، چرخانندن.

بادان: *bâdân* بادان، پستن، تاودان، له بهر بارا خستن. باد دادن، تاب دادن.

با دریاگ: *bâderyâg* بادراو. تاب داده شده.

باده باده: *bâdabâda* باده باده، هه رای شادی. باده باده، خجسته باد.

باراناو: *bârânâw* ناوی باران. آب باران که در جایی جمع شده باشد.

باران بپران: *bârânbeîrân* مانگی ناخری بههار. زمان متوقف شدن باران، ماه آخر بهار.

باراندن: *bârânden* باراندن، کرداری دابارین. بارانیدن.

باربهستن: *bârbasten* کهرهسهی سه فهر ناماده کردن. وسایل سفر آماده کردن.

باربهن: *bârban* جیگای بار له ئوتۆمؤبیل. بار بند.

باربهنی: *bârbani* بار بهستن. باربندی، کنایه از قصد عزیمت.

بارخانه: *bârxâna* هممباری بار. انبار محموله تجاری.

بار داگرتن: *bârdâgerten* باربهستن و بارداگرتن. تخلیه کردن بار و بستن بار.

بارسوک: *bârsök* بار سووک. بار سبک، سبک بار.

بارشت: *bârešt* وهشت، بارین. بارش.

بارکیش: *bârkēš* بارههنگیر. بارکشن، باربر، حمال.

بارگا: *bârgâ* ئاسانه. بارگاه، آستان.

بارگران: *bârgerân* بار قورس، زۆر خهمین. بار سنگین، سنگین بار، بار گران.

بارگرانی: *bârgerâni* زهحمهت، سه خلهتی. رنج طاقت فرسا، گران باری.

بارمته: *bâremta* گروه. گروگان.

بارن: *bâren* هه ر میوههک که با دای دهخا. میوه باد ریخته.

بارۆشه: *bārōša* باوه شین. بادبزن دستی.

باروبه‌ندیل: *bārubandil* جل و په‌لاس. بار و بنه، بار و اثاثیه.

بارپه: *bāra* دهنگی ناژه‌ل. بع بع بز و گوسفند.

بارهاتن: *bārhaten* په‌روه‌رده بوون. بار آمدن.

بارپه‌بار: *bārabār* ها، دهنگی په‌یتا په‌یتای ناژه‌ل. بع بع بز و گوسفند.

باره‌چه: *bārača* باری سۆک. بار کوچک، بارچه.

باره‌گیر: *bārhağir* باره بهر. باربر، باربردار، حمال.

باریق‌ه‌لا: *bāriqaiā* ئافه‌ره‌م. بارک الله، آفرین، زهی.

باریکان: *bārikân* باریکان، تالیک کشته‌ک. نخ نازک، یک تار نخ.

باریکه: *bārika* باریکه، قه‌راخ، شریت. نوار، کناره.

باریکه‌رنگا: *bārikaṛēgā* رنگای باریک. کوره راه، راه باریک.

باریکه‌رنگه: *bārikaṛēga* باریکه‌رئ. راه باریک، کوره راه.

باریکه‌لا: *bārikaiā* باریقه لا. بارک الله، آفرین، زهی، احسن.

باریکه‌لان‌ه: *bārikaiana* لاغر. اندام، باریک اندام.

باریکه‌له: *bārikaia* تووله‌که‌ی بچووک. لاغر اندام، باریک اندام.

باریکی: *bāriki* دزی قه‌له‌وی. باریکی، کم قطری.

باز: *bāz* ئاوه‌لا، کراوه، تاک، وه‌کو (ئه‌و درگا بازکه). باز، مانند(آن درب را باز کن).

باز: *bāz* په‌رین، هه‌لبه‌زین. پرش طول، پرش.

باز: *bāz* مه‌لیکی راوکه‌ر. یکی از انواع پرنده‌گان شکاری از خانواده شاهین.

باز: *bāz* دیسان، سه‌رله نوئ، جاریکی تر. دوباره، از نو.

بازار-تیزی: *bāzartēzi* ره‌واجی، بازارگه‌رمی. بازار گرمی، زمان اوج و رونق فروش.

بازپه‌رین: *bāzparēn* قه‌لباز بردن. جهاننده، جهانیدن، جهیدن.

بازگ: *bāzeg* ئه‌بله‌ق، ره‌نگی که سپیی زۆرت‌ر بئ، دوو ره‌نگ. رنگ سیاه و سفید با سفیدی بیشتر.

بازمه‌نه: *bāzmana* بازمه‌نه، به‌جئ ماوه، جئ ماو. بازمانده، بجا مانده.

بازمه‌له: *bāzaia* دوو ره‌نگ. دو رنگ، سیاه و سفید.

بازه‌وان: *bāzawân* قۆشجی. قوشجی.

بازئ: *bāzē* هه‌ندئ، به‌عزئ، وه‌کو (بازئ که‌س). بعضی، مانند (بعضی کس).

بازین: *bāzin* به‌ختکردن، به‌زین، دۆراندن. باختن، شکست خوردن در ورزش و معامله یا قمار.

باسکردن: *bāskerden* وتووئژکردن. گفتگو کردن، صحبت کردن دو یا چند نفر با هم.

باسوخواس: *bāsuxwās* پرسین
 بۆوهدهستهینانی راستی. بازپرسی، پرس و
 جو برای تحقیق.
باشار: *bāšār* چار. علاج، توان، از عهده.
باشارگردن: *bāšārkerden* له ناست
 دهرهاتن. علاج کردن، از عهده برآمدن.
باشگا: *bāšgā* یانهی وهرزشی. باشگاه.
باشه: *bāša* چاکه. خوب است، بلی،
 باشد.
باعیس: *bā is* باعیس، هۆ، سه‌به‌ب.
 باعث، سبب، عامل.
باقله‌مووت: *bāqlamut* بۆقله، بۆق.
 بوقلمون، نگاه بوقلمون.
باقوو: *bāqu* هه‌نجیری هیشتا کال، ناز
 ناویکی ناسای له فه‌ره‌نگی خه‌لگدا. انجیر
 نرسیده.
باقه: *bāqa* باوه‌شیک له گیا. دسته،
 خرمن دسته‌بندی شده.
بالا‌په‌و: *bāīārāw* بالا‌په‌و، بالا‌په‌ر. بالا
 بر، صعود کننده.
بالاکردن: *bāīākerden* گه‌شه‌کردن،
 بالا‌کردن، بالا‌بهرزکردنه‌وه. قد کشیدن،
 رشد و نمو کردن.
بالا‌گه‌ردان: *bāīāgardān* بالا‌گه‌ردان،
 به‌سه‌رگه‌ردبوون، قوربان. بلا گردان.
بالکیش: *bāīkēš* پشتیوان، په‌ناوهر.
 حامی، حمایت کننده، پشتیبان.
بالۆره: *bāīōra* بالۆره، چه‌شنئ گۆرانی
 چیرینی سه‌ره‌خۆ. شیوه‌ای از ترانه
 خواندن.

باله‌خانه: *bāīaxāna* باله‌خانه،
 دیواخان، ژووری تایبه‌تی میوان. طبقه‌ی
 بالای ساختمان، طبقه‌ی دوم خانه، اطاق
 مخصوص پذیرائی.
باله‌فر: *bāīāfer* بال کوتان، بال لیدان.
 بال زدن، بال پرواز.
باله‌فری: *bāīāferē* باله‌کوئن. پر پر
 زدن، پر زدن.
باله و گردن: *bāīawgerden*
 بالگرتنه‌وه. پرواز کردن.
بالین: *bāīin* شانازیکردن، نازین. بالیدن،
 افتخار کردن.
بام: *bām* بادام، ناوکه‌ی به‌ری داری بام.
 بادام، محصول درخت بادام.
بام: *bām* وهک، وهکو (زهرد بام). مانند،
 شبیه، مانند (زرد رنگ).
بامجان: *bāmjan* باجاننه‌وه. پشه.
 بادنجان سیاه که مصرف غذایی دارد.
بام زمینی: *bāmzamini* بادام زمینی.
 بادام زمینی، یکی از محصولات
 کشاورزی و از اقلام خشکبار که در
 نواحی شمال ایران روئیده می‌شود.
بامه تاله: *bāmatāia* بادامی تال. بادام
 تلخ، نوعی تلخ بادام.
بامیه: *bāmiya* بامی، به‌ری گیایه که
 به‌م نیوه. بامیه، گیاهی با برگهای پهن
 و گل‌های درشت که ثمره آن مصرف
 غذایی دارد و بسیار مقوی و ملین است.
بامیه: *bāmiya* جۆرئ شیرینی تایبه‌ت
 به مانگی ره‌مه‌زان له گه‌ل زلووبیا
 ده‌خورئ. بامیه، نوعی شیرینی که از
 ترکیب نشاسته و ماست و شکر به

دست می آید این شیرینی همراه زلوبیا
بیشترین مصرف را در ماه رمضان دارد.
بان: *bân* سهربانی خانوو، بهرزایی. بام،
بالا، رویه.
بان بهرز: *bânbarz* سهربان، سهربانی
بهرز. پشت بام.
بان تا: *bântâ* باخیکی خویش له
ئاویه‌ری گه‌وره. باغی در دامنه‌ی آبیدر
بزرگ به همین نام.
بان پشت: *bânpešt* کۆل سهری پشت.
کول، بالای پشت، گرده.
بان پۆشین: *bânpošin* سهر پۆشین،
پۆشان. رو پوشانیدن، بام پوشاندن.
بانجیل: *bânjēia* سهربانی بچووک. بام
خانه کوچک، بام کوتاه.
بانخلیر: *bânxelēr* بانگ‌ردان، بانگلیر.
بام غلتان، بام کوب.
بان سهر: *bânsar* ته‌وقی سهر، ژوور
سهر، سهر سهر. بالای سر، روی سر.
بان شان: *bânšeiana* نیوی
جینگیه‌که له ئاویه‌ری بچووک. باغ
کوچکی در آبیدر کوچک مشرف به
امریه.
بانگ: *bang* دهنگی بهرز، ئاواز، فاو. ندا،
بانگ، آواز.
بانگلیر: *bângelēr* بانگ‌ردان، ئامرازی
تایبته کوتانه‌وی سهربان. بام غلتان.
بانگه‌واز: *bângawâz* ها، بانگ‌شه. جار
زدن، صدا کردن، جمع کردن جمعی از
مردم، ندا در دادن برای اطلاع جمعی و
عموم مردم.

بانهمسه: *bânasma* کونی سهربان.
روزنه تعبیه شده پشت بام.
بانهوین: *bânawbân* له‌سهر بانیکه‌وه
بؤ بانیکی تر. از بامی به بام دیگر، بام
به بام.
بانه‌وسان: *bânawsân* کاتی هاوین،
حه‌سانه‌وه و نووستتی شه‌وانه له
سهربانان له هاویناندا. زمان پشت بام
خوابیدن در فصل تابستان.
بان ناو: *bânanâw* سواغ دانی بان.
کاهگل کردن، بام تعمیر کردن.
بان هه‌راو: *bânahawâr* باخیک له
ئاویه‌ری گه‌وره. باغی در دامنه‌ی آبیدر
بزرگ به همین نام.
باو: *bâw* باو، هه‌ره‌نگی تایبته به‌رزو،
دهور و چه‌رخ، وه‌گو (باو دیان).
مخصوص، مخصوص دندان، مانند(باب
دندان).
باو: *bâw* ها، باو رونق، مند. رونق،
متداول.
باوا: *bâwâ* باوه گه‌وره، جه‌د. پدر
بزرگ، نیا.
باوا قۆرته: *bâwâqōrat* کۆرته بالا.
کوتوله، آدم قد کوتاه.
باوان: *bâwân* بنه‌ماله، بنه‌چه.
خانواده، نیاکان.
باوانی: *bâwâni* بنه‌ماله باوک، نه‌وه‌ی
که تایبته به بنه‌ماله‌یه. اجدادی،
خانوادگی.
باویۆران: *bâwbōrân* باو بۆران،
کریوه. باد و بوران، کولاک.

باوه هۆرمهت: <i>bâwaqōrat</i> کورته بالا.	باو بووگ: <i>bâwbug</i> باوگراو، مودگراو.
کوتوله، آدم قد کوتاه.	مد شده، متداول شده.
باویشك: <i>bâwēšk</i> باویشك. خمیازه،	باو بهفر: <i>bâwbafer</i> باو بهفر، بۆران،
دهن دره.	کرپوه. باد و برف، بوران.
بای زهمهن: <i>bâēzaman</i> بای زهمهن.	باوک: <i>bâwek</i> باوک. باب، پدر.
تند باد، باد شدید.	باوکائی: <i>bâwkâi</i> رهفتاری باوکی.
بایس: <i>bâyes</i> هۆ، سه بهب. باعث، سبب،	کنایه از فرزندی که بیش از اندازه به
علت.	پدرش متکی است.
بایه: <i>bâya</i> دهفزی تایبتهت به خواردن.	باو کریاگ: <i>bâwkeryâg</i> باوگراو،
کاسه فلزی غذا خوری.	مودگراو. مد شده، متداول شده.
بایهخ: <i>bâyax</i> قهدر، گرنگی، ئهرزشت.	باوکه: <i>bâwka</i> بایی من. خطاب به پدر،
ارزش، بها، قدر.	صدا زدن، پدر من.
بایهخ: <i>bâyax</i> بایی، نرخ، وهکو (بن	باوکهپۆ: <i>bâwka'ō</i> شیوهن بۆمه‌رگی
بایهخ کریاگه). ارزش، بها، ارج، مانند (بی	باوک. شیوهن برای مرگ پدر. پدرم،
ارزش شده).	عزیزم.
بایهخدار: <i>bâyaxdâr</i> بایی دار.	باوکی: <i>bâwki</i> باوکی، ره فتاری باوکانه.
ارزشمند، با ارزش، گران قیمت.	پدری کردن، پدری.
بایهخدان: <i>bâyaxdân</i> بایی دان، بایهخ	باوگژ: <i>bâwgež</i> باوگژه، گژه با، تونه با.
نان، ریزلینان. ارزش دادن، احترام نهادن.	طوفان، تند باد.
بایه هوش: <i>bâyahoš</i> کونده‌بوو. بوف،	باوگژگژه: <i>bâwgežgeža</i> باوگژه‌گژه،
جغد یکی از پرنندگان شکاری.	تونه‌با. باد طوفان.
باهوو: <i>bâhu</i> باهوو، بهشی نیوان، شان و	باوگژه: <i>bâwgeža</i> باوگژه، تونه‌با. باد
بازوو، راجه. بازو، تیرچوبی بلند.	شدید، تند باد.
باههیر: <i>bâhēr</i> زه‌ویسنی نه‌کی‌لدراو،	باوه: <i>bâwa</i> بایی باب، باوه‌گه‌وره.
بیاوان. جای وسیع و خلوت، بیابان و دشت.	پدر بزرگ، نیا.
بت: <i>bet</i> بت، په‌یکه‌ره‌ی په‌ره‌ستراو. بت،	باوه پیاره: <i>bâwapeyâra</i> شووی دایک،
خدای دست ساز، پیکره مقدس دست ساز.	زهر باوک. شوهر مادر.
بچر: <i>bečer</i> پسان. گسیختن، گسستن.	باوه‌ر: <i>bâwar</i> بپروا. باور، عقیده.
بچریاگ: <i>bečeriyâg</i> بچراو، پسیئراو.	باوه ژن: <i>bâwazēn</i> زهر دایک، ژنی باب.
گسیخته شده، گسسته شده.	نامادری، همسر پدر.

بچرانن: *bečerânen* پچرانند، بچرانندن. برانندن، قطع کردن، گسستن.

بڅوور: *bexur* هه‌لمی تبی. بڅور، ماده‌ای که در آب بڅوشانند و آن را استنشاق کنند.

برا: *berâ* برا، برادر. برادر.

برابه‌ش: *berâbaš* هاویه‌ش له میراتی باب. هم سهم در میراث، سهمیم در ارث پدری.

برا تووته: *berâtuta* نه‌نگوستی دووم. انگشت دوم دست.

برازا: *berâzâ* برازا، نه‌ولادی برا. برادر زاده، فرزند برادر.

برازازا: *berâzâzâ* برازازا، مندالی برازا. نوه برادر.

برا زاگ: *berâzâg* برازا، مندالی برا. برادر زاده، فرزند برادر.

برازاوا: *berâzâwâ* برادری زاوا، دوستی زاوا له شهوی زهماوه‌ند. برادر داماد در زمان عروسی.

برا ژن: *berâžen* ژنی برا. زن برادر.

براگان: *berâkân* براگان، کو‌ی برا. برادران، برادرها.

براگه‌م: *berâkâm* براگه‌م، برای خوشه‌ویستم، برای من. برادرم، عزیز من.

برا گه‌ل: *berâgal* براگان. برادران، جمع برادران.

بران: *berân* بران، پچران. قطع شدن، بریدن، گسستن.

برایانه: *berâyâna* برایانه، ره‌فتاری برای. برادرانه.

برای باوک: *berâybâwk* برا باب، مام. برادر پدر، عمو.

برای دایک: *berâydyâek* برای دایک، خال. برادر مادر، دایی.

برایی: *berâi(i)* برایی، برایه‌تی، به‌رادری. برادری.

برج: *berj* قه‌لا، عه‌ماره‌تی بلنډ، برج، بورج، سی رۆژی ته‌واو. برج، قلعه، بنای بلند مرتبه، سی روز تمام.

برجا و برج: *berjâwberj* مانگ به مانگ. برج به برج.

بردنه‌سهر: *berdenasar* رابواردن، به‌رزکردنه‌وه. گذرانندن، بالا بردن.

بردنه‌وه: *berdenawa* بردنه‌وه له قومار، دژی به‌زین. بُرد و ضد باخت، پیروزی.

برژاندن‌هوه: *beržândenawa* برژاندنه‌وه. درمان زخم به وسیله‌ی دارو، خون بست به وسیله‌ی دارو، دوباره تفت دادن.

برژانگ: *beržâng* مووی پیلووی چاو، مژول. مژه چشم.

برژانن: *beržânen* برژاندن. تفت دادن، برشته کردن.

برژیاگ: *beržyâg* برژاو. تفت داده شده، برشته شده.

برژیان: *beržyân* ها، برژدراو. سرخ شده در تابه.

برژیان: *beržyân* ها، برژان. تفت داده شده، برشته کردن.

برساق: *bersâq* نانی برساق. نوعی نان تابه‌ای که در روغن سرخ می‌کنند.

برسی: *bersi* دژی تیر. گرسنه، نیازمند به طعام.

برشت: *berēšt* ها، توان، لیئاتویی. توان، یارا.

برهین برهین: *berfēnberfēn* رفیندن بی‌پرسی خاون. غارت کردن، هرکسی برای خود چیزی غارت کردن.

برقه: *berqa* بریقه. جلا.

برکه برکه: *berkaberka* برکه برکه. یک در میان، بریده بریده.

برنجه: *berenja* کائزای برنج. آلیاز برنز، برنزی.

برو: *brō* برو. ابرو.

برو: *berō* برو، نه‌تو برو. برو، رو.

بروا: *berwâ* بنواره، ببینه. نگاه کن، ببین.

برهس: *berâs* تاب. طاقت.

برویش: *berwēš* په‌رشت. از غلات که از گندم ریزتر است و به جای بلغور به کار برده می‌شود.

بریاگ: *berýâg* برآو، بردراو. گسسته شده، پاره شده، قطع شده.

بریاگی: *berýâgi* برآوی، بچراوی. بریدگی، پارگی، گسستگی.

برپان: *berýân* بران، برآوی. بریدگی.

بریشته: *berēšta* برشته. برشته، تفت داده شده، بریان شده.

بریقه: *beriqâ* بریقه، دره‌وشانه‌وه. درخشش، تاللو، جلا.

بریقه بریق: *beriqaberiq* برقه برقه. تاللو.

بریقه‌دان: *beriqadân* شه‌وقدانه‌وه. درخشیدن.

بریکه: *berika* بریکه، بریقه. جلا، تاللو.

برین: *berin* برۆین، له‌گه‌ل یه‌کدا برۆین، وه‌گو (برین بؤ کویی). برویم، مانند (کجا برویم).

برین: *berin* بچران، بچرین. گسستن، پاره کردن.

بزن: *bezen* نازه‌لی شاخدار. بز از حیوانات اهلی.

بزنه کیفی: *bezenakēfi* بزنه کیفی، که‌ل. بز کوهی.

بزه: *beza* بزه، خنده‌ی سه‌رلیو. تبسم، لبخند.

بزیو: *beziw* چالاک، زهرنگ. جست و چالاک، سرحال، قیراق و آماده.

بزیوی: *beziwi* چالاک. اخلاق و کردار منسوب به بزیو جست و چالاک سرحال بودن قیراق و آماده بودن.

بزار: *bežâr* بزار، ته‌لچن. وجین، محلی برای چیدن گیاه هرز و خودرو.

بزارگردن: *bežârkerden* بزارگردن، ته‌لچنکردن. دست چین کردن، وجین کردن.

بزارکریاگ: *bežârkeryâg* بزارکراو، ته‌لچنکراو. وجین شده.

بسؤلماجی: *besōimâji* نانی بسؤلماجی. نوعی نان تنوری.

بشیوه: *bešēwa* بشیوه، نازاوله، نازاوه. آشوب، غوغا.

بشیوی: *bešēwi* بشیوی، نازاوله، قهیران. آشوب.

بفرۆش: *beferōš* بفرۆش، نه‌وه‌ی که شتی ده‌فرۆشی، فرۆشیار. فروشنده.

بگار: *beggar* بگاری هاتوچۆ. راه، معبر، گذرگاه.

بگرد: *begerd* رابورد، گوزه‌را. گذشت، طی شد.

بگردگ: *begerdeg* رابوارداو، بگردراو. گذشته، به سر آمده.

بگردن: *begerden* بگردن، رابووردن. گذشتن، گذشت کردن.

بگره: *begra* بگره، وه‌کو (نهم کتیوه بگره). بگر، مانند (این کتاب را بگیر).

بگره و به‌ریده: *begrawbarida* بگره و به‌ریده، رهش بگیر. بگیر و ببند، دستگیری همگانی.

بگریاگ: *begeryâg* بووردراو، رابواردو، به‌سهردا هاتوو. گذشته شده، روی داده شده.

بلا‌ئووک: *beĩāũuk* بلا‌ئوو، بالوو، نیوی میوه‌یه‌که. آلبالو، یکی از انواع میوه‌های درختی.

بلاو: *beĩāw* ها، پرژ، هه‌راز. پراکنده، متفرق، باز، گسترده.

بلاو بلاو: *beĩāwbeĩāw* پرژ، پرژ، جودا جودا. فاصله دار، یک در میان.

بلاوکردن: *beĩāwkerden* پهرژکردن، به‌شکردن. پخشکردن، توزیعکردن.

بلاوکردن: *beĩāwkerden* پخشکردن، پراکندن.

بلاو کریاگ: *beĩāwkeryâg* بلاووکراو، پخش کراو. منتشر شده، توزیع شده، پخش شده.

بلاوه: *beĩāwa* بلاوه، له یه‌ک جیابوونه‌وه، پرژی. پراکندگی، تفرقه.

بلاوه بووگ: *beĩāwabug* بلاووکراو. پخش شده، توزیع شده.

بلاوه‌کردن: *beĩāwakerden* به‌شه‌وکردن، دوورخستنه‌وه. توزیع کردن، پخش کردن.

بلاوه کردن: *beĩāwakerden* بلاوه کردن، جیا کردنه‌وه. پراکنده کردن، متفرقه کردن.

بلاوه‌کردن: *beĩāwakerden* راخستن، پانکردن، هه‌راو کردن. گسترانیدن، پهن کردن.

بلاوی: *beĩāwi* پانایی، فه‌راخی، هه‌راوی. گستردگی، فراخی، وسعت.

بلج: *belč* بلج، گوپژ، نیوی به‌ری دار و خودی داریکه. زالزالک، میوه درختی که در فصل پاییز به ثمر می رسد.

بلج: *beĩh* بیل، ناوه‌ز. کودن، ساده لوح.

بلووق: *belōq* هه‌لتوقینی پیست. تاول ناشی از سوختن پوست.

بلیت: *belit* دراوی کاغذی. بلیط.

بلیت خانه: جیگای گرتنی بارانه له لایان شاره‌وانی له قه‌دیمدا. بلیط خانه، محل دریافت عوارض از طرف شهرداری در محل ورود و خروج شهر در قدیم.

بلیسه: *beiēsa* بلیسه، شۆله‌ی سه‌رکیشی ئاور. لهیب، شعله، شراره آتش.

بلیمهت: *belimat* خاوه‌نی هزر و هۆشی زۆر. نابغه، کسی که دارای ادراک زیاد و مبتکر و مبدع باشد.

بم: *bem* بېم، هه‌بم. باشم..

بن: *ben* ژیر، ریشه، بیخ. بِن، ریشه، اصل، بیخ.

بن: *ben* بو ژماردنی دار به کاردی. اصله، واحد شمارش درخت.

بن: *ben* کچی. پرده بکارت دختر.

بناخۆل: *benāxōi* بن باغۆل. زیر بغل.

بناخه: *benāxa* بناخه، ئه‌ساس. پی ریزی، اساس، شالوده، پایه.

بناشت: *benāšt* گله‌یی. گله، شکوه، گله‌ی دوستانه.

بناقه: *benāqa* بیخی گه‌روو. خرخره، بیخ گلو.

بناگوپچکه: *benāgwēčka* پشت گوش.

بناوان: *benāwān* چاوکه، ئه‌ساس. سرچشمه، منشا.

بن پال: *benpāl* بن پال، کن، لا. کنار دست.

بنج: *benj* بنه‌وان، بناغه، سه‌رچاوکه. سرچشمه، منشا، اساس.

بنجۆ: *benjō* بن ئاو، بنه‌رمت، بناغه، ئه‌ساس. ته‌جوب، بِن، پی، اساس.

بنچک: *benčak* ها، داری چکۆله. درختچه.

بنچک: *benčak* بناخۆل. زیربغل و قسمتی از پهلو.

بن چۆپی: *benčōpi* هه‌له‌په‌رکی دواپن که‌س له پیزی ئاخو. آخرین نفر از رقصدگان در رقص گردی.

بن دهن: *bendas* پالی ده‌ست، کن ده‌ست. پهلو، جنب، کنار دست.

بنکپ: *benker* بنکپ، نانی بیخ پلاو. ته‌دیگ.

بنگووس: *bengus* بنگووست، وه‌جیب. مقیاس، اندازه‌گیری با اندازه حد فاصل انگشت شصت و انگشت کوچک دست.

بنگس: *bengs* بنگووس، وه‌کو (یه‌ک بنگسی که‌مه). وجب، مانند (یک وجب کم دارد).

بنه‌بیر: *benaber* هه‌لکه‌ندن له بیخدا به په‌له. از بیخ‌کندن با عجله.

بنه‌توو: *benatu* بِنه‌توو. یک درخت توت، پای درخت توت.

بنه‌چه: *benāča* بنه‌چه‌ک. نسق زراعی، قطعه زمین کشاورزی.

بنه‌قاقه: *benāqāqa* بن گه‌روو، وه‌کو (نه‌وبنه قاقه‌می گردوو). بیخ گلو، مانند (او بیخ‌گلویم را گرفته بود).

بنه‌وان: *benawān* مندالیک که‌سه‌سیکی تر په‌روه‌ده‌ی بکا. فرزند خوانده.

بن ههنگهن: *benhangāi* ههنگل. قسمت تهیگاه، پهلو.

بنیام: *benyām* مرؤف. بشر، بنی آدم.

بنیامگهل: *benyāmgal* مرؤفهکان. آدم ها.

بۆ: *bō* بۆن، عیتر، وهکو (ئهم گۆله فره بۆ داره). بو، بوی، رایجه، مانند (این گل بسیار بو دارد).

بۆ: *bō* بۆ، وهکو (بۆ تۆ). برای، مانند (برای تو).

بوار: *bewār* بوار، گودار، ریگی هاتوجۆ، بگار. گذار، محل گذر، گذار.

بۆ با: *bōbā* بۆ تون، ئهو وشهیه زۆرتر بۆ رۆن یان پهنیتر وشتهایهکی تر.... به کار دئی که خراب بوو بی. این واژه برای روغن حیوانی، پنیر و سایر لبنیات چرب که در اثر مجاورت با هوا فاسد شده و بوی تندی از آن به مشام می رسد بکار می آید.

بۆ بهرامه: *bōbarāma* بۆن و بهرامه. رایجه، شمیم، بوی روان.

بۆ پرووز: *bōperuz* بۆنی پرووز. بوی پارچهی سوخته.

بۆت: *bōt* بۆنی تۆ. بوی تو، شمیم تو، بویت.

بۆت: *bōt* بۆت، بۆ تۆ، وهکو (کراسیک بۆت تیرم). برای تو، مانند (پیراهنی برای تو می آورم).

بوت: *bot* بوت. بُت، خدای دست ساز، پیکره مقدس، دست ساز.

بوت: *bot* چهشنی پیلاوی ژنانه تایبعت به وهرزی زستان. نوعی کفش ژنانه مخصوص زمستان.

بۆ تورش: *bōtorš* بۆنی ترش. بوی ترش.

بۆ تورشیگ: *bōtoršyāg* بۆنی تورشاو. بوی ترشیده شده.

بۆتون: *bōton* بۆنی توند، له برئ جیدا بۆخراب بوونی خواردمهمنییهکی وهکو رۆن به کار دئیت، وهکو (ئهم رۆنه بۆ تون بووگه). بوی تند، این واژه در بعضی موارد بر فاسد شدن اقسام لبنیات دلالت دارد، مانند(این روغن بویش از حالت طبیعی خارج شده).

بۆچوون: *bōčūn* بۆچوون، پروا، روانگا. رأی، عقیده، دیدگاه و نظر.

بۆچوونهوه: *bōčūnawa* بۆ چوونهوه، پیاجوونهوه، ئەزموونکردنهوه. تجدید نظر، دوباره آزمودن.

بۆچه: *bōča* بۆچی له بهرچی. چرا، برای چه.

بۆچهس: *bōčas* بۆچی به کاردئی، بۆچی به کاردهروا. برای چیست؟ چه فایدهای دارد؟

بۆ خاتر: *boxāter* لهبهه. برای خاطر، به خاطر.

بوخار: *boxār* ههلم. بخار حاصل از تبخیر آب.

بۆختان: *bōxtān* بوختیان، بوختان. بهتان، تهمت، اتهام.

بۆختيان: *bōxteyân* درۆ و دەلەسە، بوختان. بەتان، تەمت، اتھام، افترا.

بۆخچە: *bōxčā* بوخچە. بقچە، جامە دان، چارقد بزرگ مخصوص نگهداری لباس.

بۆخەل: *bōxei* رۇدى، چنۆك، بۇخل، تنگ چشمى و رشك برى.

بۆخۇشى: *bōxōši* بۇنخۇشى. خوش بويى.

بۇ خومت: *bōxwat* بۇ تۇ، بۇ خۇت. براى تو، براى خودت.

بۇ خوهيچى: *bōxwayči* بۇ خۇيچى. براى خودش هم.

بۇ خوهئ: *bōxwē* بۇ خۇئ، وەكو (بۇ خوهى جووم). بالاخره، همين طور، مانند (همين طورى رەتم، بالاخره رەتم).

بۇدار: *bōdâr* بۇندار. بودار، بوى ناك، كنايه از افكار سياسى مخالف.

بۇدرياك: *bōderyâg* بۇندراو، برژاندىن. بو داده شده، برشته شده روى ساج.

بۇر: *bōr* رەنگى خۇلەمىش. رەنگ خاكسترى مايل به سفيد.

بۇر: *bōr* كېيەركى. مسابقه.

بۇران: *bōrân* بۇران، تۇف، كرىوہ. بوران، كولاك، بارش شديد برف.

بۇران: *bōrân* دەنگى گاوكويلىك. صداى گاو و گوساله.

بۇرانن: *bōrânēn* بۇراندىن، دەنگى گا. به صدا در آمدن گاو.

بۇرانى: *bōrâni* چىشتى بايجان و گۇشت. نوعى غذا از بادمجان و گوجه فرنگى و گوشت.

بۇرپان: *bōrânden* كېيەركىدان. مسابقه دادن.

بۇرپە: *bōra* لە دەنگەكان، وەكو دەنگى قوراندىنى گا. از اصوات، مانند صداى گاو.

بۇرپە بۇر: *bōrabōr* لە دەنگەكان، وەكو دەنگى گا. از اصوات مانند صداى متوالى گاو.

بۇرى: *bōri* رەنگى خۇلەمىش. طوسى رنگ، رنگ تيره.

بۇرپش: *bōrēš* دەغەلەى بەرپش. بلغور.

بۇسار: *bōsâr* بۇ سار، بۇمچۆ، بۇنسار. بوى نا.

بۇسۇ: *bōsō* بوولئى كۇتالى سوتوتاو. خاكستر پارچه سوخته.

بۇشكە: *bōška* دەفرى گەورەى نەوت، بەرميل. بشكه، مأخوذ از روسى ظرف چوبى يا فلزى براى آب يا شراب كه مصرف عمومى آن براى نگهدارى آب و نفت است.

بوغز: *bōγez* بوغز، قين. خشم و كين، غضب.

بۇق: *bōq* هەلم. بخار حاصل از تبخير آب ناشى از حرارت.

بۇق: *bōq* كەرەسەيەك بۇ بەخەوهرکردن. ابزارى صدا دار براى خبر کردن مانند بوق اتومبيل.

بۆقلە: *bōqla* بۇق، بوونە وەھرىكى دەستەمۇكراو. بوقلمون، يىكى از مرغان خانگى.

بۇق مل: *bōqmel* پىشت مل، بنا مل. پس گردن، پىشت گردن.

بۆقلە مووت: *bōqlamut* بۇق، شەلە موون. بوقلمون، نگاھ بوقلە.

بۆكردن: *bōkerden* بۆكردن. بو كردن، بو گرفتن.

بۆكرىاگ: *bōkeryāg* بۆكرىاگ. متعنن، بو گرفته شە.

بۆكەيشە: *bōkeiša* بۆنى بىن. بوى پا.

بۆگرتگ: *bōgerteg* بۆگرتوو. بو گرفته شە، بوى ناك.

بۆگەن: *bōgan* بۆنى بىس. بوى گند.

بۆگەنگەل: *bōgangal* بۆنى گەندراوان. بوھای بد، بوھای گند.

بۆگەنىگ: *bōganig* بۆنى گەندراو. بوى گندىدە.

بۆل: *bōi* دەنكى تىرئ، وەكو (بۆل) ھەنگور). دانە انگور، مانند (دانە انگور).

بۆلانن: *bōiānen* بۆلانن. ورتە و پرتە كردن، غرولند كردن.

بۆلبول: *boiboī* ھا، بۆلبول، نىوى بالندەھەكى بچووكى خۇش خۇپنە. بلبل، ھزار، يكى از انواع پرنديگان خوشخوان.

بۆلە: *bōiā* ورتە. غرولند، غر، نق.

بۆلە بۆل: *bōiābōi* ورتە و پرتە. غرولند متوالى، نق نق كردن.

بۆم: *bōm* چەكى كۆكۆزى. بمب، سلاحي جنگى براى كشتار جمعى.

بۆمارانە: *bōmārāna* بۆماران نىوى چەشنىكى رووھكى بە ھارىە. گىياھ بو مادران، يكى از انواع گىياھان بەھارى كە بە صورت خودرو در اوایل بہار مى رويد.

بۆمچۆ: *bōmčō* بۆسار، بۆمچەو. بوى نا.

بۆمچەوگ: *bōmčawg* بۆن چەو، بۆن سار. بوى نا.

بۆمەلەرزە: *bōmalarza* زەوى لەرزە. زلزە، زمين لرزە.

بۆمەلەل: *bōmalēi* ھا، كاتى تارىك و روون لە ئىواران و بەيانيان. روشناى غروب و صبح گاھان، تارىك و روشن.

بۆنەى: *bōnay* ھا، ھۆ. سبب او.

بوو: *bu* ھەبوو، ھەستى بى دەكرا. بوو، وجود داشت.

بوو بەرام: *bubarām* بۆنوبەرامە. رايحە و شەمىم.

بووبەرامە: *bubarāma* بۆنوبەرامە، بۆنى خۇشى. رايحە، شەمىم.

بووچان: *bučān* بچووك، مندالى بچووكى رەزاسووك. كوچك، اصطلاحى براى ناز دادن بچە.

بووچك: *buček* ورد، بچووك، چكۆلە. كوچك، خرد.

بووچكە لانينە: *bučekalānina* زۆر بچووك. ريزە ميزە، بىسار ريز.

بووچكەلە: *bučekaīa* بچووك. بىسار كوچك، ريزە ميزە.

بووچکی: *bučeki* چکوله‌یی، بچووکی. کوچکی، کهتری کنایه از اظهار ارادت کردن به کسی.

بووگه: *buga* بووه، هه‌بووه. بووه است، شده است.

بووگه سا: *bugasâ* بووه دهی، هه‌ربووه. بووه است با تاکید.

بووگه‌سه‌وو: *bugasaw* جاریکی تر سه‌ره له نوئی بووه‌وو. شده است، دوباره تکرار شده است.

بووگیت: *bugit* بووییت، وه‌کو (بووگیته تابلو). شده‌ای، بووه‌ای، مانند (تابلو شده‌ای).

بووگیته: *bugita* بوویته، کراوی. شده‌ای، گشته‌ای.

بووگین: *bugin* بوویین، هه‌بوویین، وه‌کو (گشتمان خاس بووگین). بووه‌ایم، مانند (همگی ما خوب بووه‌ایم).

بووئ: *buï* خوئه‌میئش. خاکستر به جا مانده از سوختن چوب یا زغال.

بوووم: *bum* هه‌بووم، هه‌مبوو، بووم، وه‌کو (من ئەم ره‌نگه بووم). بودم، داشتم، مانند (من این رنگ بو دم).

بوون: *bun* بوون، هه‌بوون، هه‌ست پیئ کردن. بودن، بودند.

بوونه‌وه: *bunawa* بوونه‌وه، سه‌ره له نوئی بوون. دوباره شدن.

بووی: *bui* هه‌پیو، بووی. بودی، داشت.

بوویژ: *bewēž* ویژهر. راوی، روایت کننده.

به: *ba* بیده، بیه، وه‌کو (نه‌وه به). بده، مانند (آرا بده).

به بار: *babâr* پرسه‌مهر. ره آورد، پربار.

به پرشت: *babršt* زور به هیژ. کارآمد، توانا.

به بوئه‌ی: *babōnay* ها، به هوئی. به سبب.

به‌تان: *batâĭ* بیئ نیش، بیکار. بیکار.

به‌تره‌ف: *batraf* ناسوور، وه‌کو (زخمه‌که‌م به‌تره‌فه). ناسور، مانند (زخم ناسور افتاده).

به‌توون: *batun* دو‌عایه‌کی شه‌ره. به جهنم، به درک، نفرین است.

به جی‌ماگ: *bajēmâg* به جی‌ماو، په‌ککه‌وته. به جا مانده، وامانده.

به‌چک: *bačak* دیه‌من، روخ‌سار. سیما، رخ‌سار، صورت، رو.

به‌چکه: *bačka* بیچوو. بچه، معمولاً برای حیوانات به کار برده می‌شود، مانند توله، گره و...

به‌چکه‌کان: *bačkakân* بیچوو‌ه‌کان. بچه‌ها، معمولاً برای حیوانات به کار برده می‌شود.

به‌خت رهش: *baxtrâš* سیا به‌خت. سیاه بخت.

به‌خه‌پره‌اتن: *baxayrhâten* خوش‌هاتن وتن. خوش آمد گفتن.

به‌خیئ: *baxēi* رژد، چنۆک. بخیل، حسود، چشم‌تنگ.

به‌خٔو: *baxēw* بارهٔینان، په‌روه‌ده کردن. پرورش، نگهداری و بارآوری.

به‌راز: *barâz* ها، خبو. گراز.

به‌رچاو: *barčâw* له‌بهر چاو. جلو چشم، در معرض دید.

به‌رچاو تاریک: *barčâwtârik* رژد. ندید بدید، حسود.

به‌رچاو ته‌نگ: *barčâwtaneg* رژد. خسیس، کنایه از آدم خسیس.

به‌رچاوی: *barčâwi* له‌بهر چاو بوون. در معرض دید بودن، در معرض چشم زخم بودن.

به‌رخ: *barx* ها، بی‌چوهی په‌ز. بزه.

به‌ر دڭ: *bardei* پیش خواردن. بیش غذا.

به‌ردهم: *bardam* پیش. جلو، روبه‌رو، پیش.

به‌ر دم: *bardam* پیشی دم. جلو دهن.

به‌ردریاک: *barderyâg* رزگارکراو، به‌ردراو. رها شده، آزاد شده.

به‌رز: *barz* ها، بوله‌ند. بلند، کشیده، مرتفع.

به‌رزه: *barza* به‌رزه بالا. بالا بلند، بلند بالا.

به‌رزه بان: *barzabân* بانی به‌رز، به‌رزایی. بام بلند، جای مرتفع.

به‌رزه بانان: *barzabânân* زور به‌رزایی. بام های بلند، ارتفاعات.

به‌رزه په‌ر: *barzapar* به‌رزه فر. بلند پرواز، جاه طلب هم معنی می‌دهد.

به‌رزه حه‌ايله: *barzahawâyla* ته‌یاره‌ی کاغه‌زی منداآن. بادبادک.

به‌رزه بوون: *barzawbun* ها، به‌پله و پایه‌ی به‌رز گه‌یشتن. بلند شدن، کنایه از ترقی کردن.

به‌رزه‌وون: *baržawan* دیمه‌نگا، له‌بهر جاودا دیار. دیدگاه، منظره، نما.

به‌رشان: *baršân* له‌سه‌رشان. روی دوش.

به‌رغهل: *barğal* به‌رغهل، رمه. گله‌ی بره و بزغاله.

به‌رقلیانی: *barqelyâni* خواردنی به‌یانی. صبحانه.

به‌رگه: *barka* یه‌ک خانوو. واحد شمارشی خانه، اطاق، یک باب، یک اطاق.

به‌رگه‌یه‌ک: *barkayek* یه‌ک خانوو. یک باب خانه، یک اطاق.

به‌رگه: *barga* به‌رگه، توان، تاقه‌ت. قدرت، مقاومت.

به‌رگه گرتن: *bargagerten* تاقه‌ت گرتن، توانایی. تاب آوردن، مقاومت داشتن.

به‌رگه گردن: *bargagerden* دوام هٔینان. دوام آوردن.

به‌رگری: *bargi* به‌رگری، به‌رخودان. جلوگیری، مقاومت.

به‌رگه‌ریاک: *bargeryâg* به‌رگراو، به‌رگراو. سد شده، مسدود شده.

به‌رگن: *bargen* کووتالی ته‌نراو له‌خوری به‌رخ. پشم بره، از جنس پشم بره.

بهرگین: *bargin* پیشین بهرگین. پیشین، قبلی، گذشته.

بهرلیک: *barlik* ها، بهروانکی تایبعت به منداڵ. پیش بند کوچک مخصوص جلوگیری از آغشتن ترشحات دهن و دماغ به لباس که برگردن بچه می‌آویزند.

بهرماگ: *barmâg* بهرماو. ته‌مانده، باقیمانده.

بهرنوئیز: *barnwēz* بهرنوئیز، نیمام. پیش نماز.

بهروایش: *barwâpešt* هرلگه‌پوا، بهرویش. پشت و رو، وارونه.

بهروانک: *barwânek* پیش بهندی منداڵ. پیش بند بچگانه.

بهر و دوا: *barudwâ* پیش و پاش. پس و پیش.

بهره زوانه: *barazwâna* بهر زبانه. برش، چفت جهت دخول در شیار روی الوار در اصطلاح نجاری.

بهرهزا: *barazâ* گیای بهرهزا. جعفری کوهی.

بهرهزه: *baraža* نیوی گیایه‌کی دهرمانییه، شیره‌ی گیای گولپه‌ر. نام گیاهی دارویی، آنقوزه، صمغ گلپر.

بهاز: *bazâz* کووتالفرۆش. بزاز، پارچه فروش.

بهازان: *bazânen* بهزاندن. شکست دادن.

بهازوی: *bazawi* په‌حم، بهزه‌یی. رحم، دلسوزاندن، محبت.

بهازویی: *bazai(i)* بهزویی. ترحم، رحم.

بهس: *bas* چیت‌نا، نیت‌نا، بهس. بس، کافی، اندازه.

بهستن: *basten* بهستن. بستن، مهار کردن.

به سهر: *basar* له سهر سهر. بر سر.

به سهر هاتگ: *basarâhâteg* به سهر هاتوو. برس‌گذشته، زمان آن گذشته.

به سهر هاتن: *basarâhâten* بهسهرهاتن، بهسهردا بوون. به سرآمدن.

به سهردا هاتگ: *basardâhâteg* بهسهرداهاتوو، رابوردوو. بر سر گذشته، بر سر آمده.

بهسهرگهرد: *basargard* به قوربان، به ساقه. به قربان، به فدا.

بهسهرزوان: *basazwân* بهسهرته‌زمان. زبان بسته، معصوم.

بهسیاگ: *basyâg* بهسراو. بسته شده.

بهش: *baş* بهش. سهم، قسمت، نصیب.

بهشانه: *başâna* بهشی تایبعت، سهم هرکه‌س. سرانه، سهام.

بهشاپهش: *başâwbaş* دابه‌شکردن. تقسیم شده.

بهش بهش: *başbaş* دابه‌ش کردن. بخش بخش، قسمت قسمت، سهم سهم.

بهش دریاگ: *başderyâg* بهش دراو. سهم‌اش داده شده، سهم داده شده.

بهش کردن: *başkerden* دابه‌ش کردن. تقسیم کردن، بخش کردن، بخش کردن.

بهش کریاگ: *başkeryâg* دابه‌شکراو، بهشکراو. بخش شده، تقسیم شده.

به گور: <i>bagor</i> گهشاوه، پرتین. سرحال، شاداب.	به شکه: <i>baška</i> به لکو. بلکه.
به لاجهوی: <i>baïājawi</i> کاری پیچیه وانه و سهیر، سه مه ره. کار وارونه، عجیب، خارق العاده.	به شکم: <i>baškam</i> به لکم. بلکه.
به لا داهاتن: <i>balâdâhâten</i> به لاهو خه و تن، به لا داکه و تن. به پهلو افتادن، بی حال شدن.	به شکم: <i>baškam</i> به لکم. بلکه.
به لاهونیان: <i>balâwniyan</i> لاهونان، لاهردن. به کنار نهادن، کنار زدن.	به شگل: <i>bašgal</i> به شه کان. بخش ها، سهام، اقسام.
به لایم: <i>baïyam</i> چلکی سینگ. بلغم، خلط سینه.	به شهر: <i>bašar</i> مرؤف. بشر، آدم، انسان.
به لکم: <i>baïkam</i> به لکو، نه گهر بیی. بلکه، شاید بشود.	به شه و بووگ: <i>bašawbug</i> به شه و گراو. تقسیم شده، بخش شده.
به لک: <i>balōka</i> تیتکه، میتکه، چوچولهی ژنان. چوچوله در زنان.	به غل: <i>bayaï</i> نامیز، بناخول. بغل، آغوش.
به له باریک: <i>balabârik</i> لاوز. دراز قد، لاغر اندام.	به فر: <i>bafer</i> وافر، به فر. برف، یکی از انواع نزولات آسمانی.
به له باریکه: <i>balabârika</i> لاوز و و دریز، له رولاواز. لاغر اندام.	به فراو: <i>baferâw</i> و فراو، به فراو. برفابه.
به له باقه: <i>balabâqa</i> مرؤفی لاوز، نه خوشی نازل. نوعی بیماری بز، کنایه از آدم لاغر و باریک.	به فره چان: <i>baferaçai</i> جیگایه ک له ناویهر دا، جیگای هه لگرتتی به فر بو هاونان. جای نگهداری برف، جایی در کوه آبیتر.
به له پا: <i>balapâ</i> به تان پی. کنایه از بیکاره، ناکارا، ولگرد.	به فرین: <i>baferin</i> به فرین، به فر ناوی. برف، آغشته با برف.
به له زت: <i>balazat</i> به تام، به چیژ. با لذت، خوشمزه.	به فرینه: <i>baferina</i> و فرینه، له به فر. از جنس برف، برفینه.
به لک: <i>baïak</i> دوو رهنگ، بازگ. دو رنگ.	به کار خواردن: <i>bakârwxârden</i> به کار هاتن، به کار هینان. به کار خوردن، به کار آمدن.
	به گ: <i>bag</i> خان، دهره به گ. بیگ، بزرگ و رئیس قبیله، فنودال.
	به گ زاده: <i>bagzâda</i> به و زاده، مندالی به گ. خان زاده، فرزند بیگ.
	به گژا پهرین: <i>bagežâparin</i> ها، دسته و یه خه بوون. گلاویز شدن.

به‌ئسهك به‌ئسهك: *baïakbaïak* دوو رنگی، بازگ و سپی. دو رنگ يك در میان.

به‌له كناچی: *balakenâçê* کردهوی ژنانه‌ی هه‌بی. زن مرد صفت، مأخوذ از گُردی هورامی، زن مرد.

به‌له‌و: *baïaw* به‌له‌د، زانا. راهنما، بلد، آگاه، دانا، آشنا.

به‌له‌وی: *baïawi* به‌له‌دی، ناشنایی، زانای. بلدی، آشنایی.

به‌م: *bam* به‌ئهم، وه‌کو (به‌م ریگا برۆ). با این، از، مانند (از این راه برو).

به‌م: *bam* له‌ده‌نگه‌کان و کووده‌نگی نزمی دهول. بم، از اصوات صدای بم.

به‌مانه: *bamâna* به‌ئمانه، له‌گه‌ئ ئه‌مانه. با این ها.

به‌م به‌م: *bambar* به‌م لا. به این طرف، به این جانب.

به‌م جوژه: *baamjōra* به‌م چه‌شنه، به‌م شیوه. این طور، به این شیوه.

به‌م زوو: *bamzu* به‌م نزیکانه. خیلی زود، به این زودی.

به‌م زووانه: *bazuâna* به‌و زووانه، له داهاتویه‌کی نزیکدا. به این زودی ها.

به‌م زوویه: *bamzuya* به‌م زوویانه. به این زودی، عنقریب.

به‌م و به‌م: *bamubam* به‌م و به‌م. با این و آن.

به‌م و به‌و: *bamubaw* به‌م و به‌و. با این و آن.

به‌ن: *ban* دهر‌بایست، قهید، وه‌کو (دهر به‌ن). مقید، مانند (در تقید).

به‌ن: *ban* هه‌ودا له خوړی یاموو. نخ ریسیده شده با نخ.

به‌نا: *banâ* مه‌ئ، جوړی رووه‌کی به‌هاری. نوعی گیاه خودرو که در اوایل بهار می‌روید و مصرف غذایی دارد.

به‌نا: *banâ* خانوو، عه‌مارت. بنا، ساختمان، عمارت.

به‌نا: *banâ* وه‌ستای خانووساز. بنا، ساختمانگر، سازنده خانه.

به‌نا و ماس: *banâwmâs* جوړی ناش له مه‌ئ و ماست. نوعی غذا که مخلوطی از بنا، ماست، نمک و فلفل است.

به‌ن دل: *bandei* به‌ندی دل، ریشه‌ی دل. بند دل، ته دل، ضمیر پنهان.

به‌ن دۆل: *bandōl* پاندولی کاتژمیر. پاندول ساعت.

به‌نگه‌شی: *bankaši* پر کردنه‌وه‌ی که‌لینتی خشتی دیوار. بند گشی در ساختمان سازی.

به‌نه‌ی خوا: *baneyxwâ* به‌نده‌ی خودا. بنده خدا.

به‌و: *baw* خراب، به‌و، ناحه‌ز، وه‌کو (به‌وپه‌سه‌ن). بد، زشت، مانند (بد پسند).

به‌و ئه‌سل: *baw aseï* نانه جیوو. بد اصل، نانجیب.

به‌واسیر: *bawâsir* نه‌خۆشیی دمه‌ئێ قنگ. بواسیر جمع باسور به معنی زخم و ورم مقعد.

به‌ویسه‌خت: *bawbaxt* رۆژ رهش. بدبخت، سیه روز، بیچاره.

به‌ویپۆز: *bawpōz* به‌و مه‌جاز. بد شکل، کنایه از آدم بد عنق.

به‌وته‌رز: *bawtarz* به‌وکردار، هه‌رزه کار. بد رفتار.

به‌وته‌شک: *bawtašek* به‌و شکل، نارێک له پۆشینى جلو به‌رگ. بد شکل، بد لباس، بد قواره.

به‌وته‌ور: *bawtawer* به‌وکردار، هه‌رزه. بد رفتار، بد کردار، هه‌رزه کار.

به‌وودوخت: *bawdoxt* به‌و شکل. بد شکل و اندازه.

به‌ور: *bawer* به‌یر، زینده‌وه‌رێکی جهنگه‌لی. بێر، یکی از حیوانات وحشی از تیره گربه سانان.

به‌وزوان: *bawzewân* به‌و زمان، زمان تان. بد زبان.

به‌و عه‌مه‌ن: *baw amai* به‌د فیعل، به‌دکردار. بد عمل، بد کاره.

به‌و عه‌مه‌لی: *baw amai* به‌د فیعلی، به‌و کرداری. بد عملی، بد کارگی.

به‌و سه‌وون: *bawqawi* به‌و به‌ئین. پیمان شکن.

به‌و کار: *bawkâr* خراپه کار. بدکار، بد فعل.

به‌وگوو: *bawgu* به‌ووێژ. بد گو.

به‌وگووز: *bawguz* به‌و زمان، زمان تان. کنایه از آدم بد زبان و هه‌رزه درای.

به‌ووێژ: *bawwēž* به‌و زمان، به‌ووێژ. بد گو، بد زبان، سخن چین.

به‌وه: *bawa* له گه‌ن نه‌و. با آن، برآن.

به‌وه‌سیری: *bawasiri* نه‌خۆشیی دمه‌لی قه‌نگ. بیماری شقاق، بواسیر.

به‌وی: *bawi* خراپی. بدی، زشتی.

به‌هار: *bahâr* وهرزی هه‌وه‌لی سان. بهار، یکی از فصول سال.

به‌هاره: *bahâra* په‌یدا بوو له به‌هار. در بهار آمده.

به‌هاری: *bahâri* تاییه‌ت به به‌هار. بهاری، منسوب به بهار.

به‌هه‌شت: *bahašt* ها، جیگای به‌ئیندراو به چاکه کاران. جنت، مینو، فردوس، جایی که خداوند به نیکو کاران پس از مرگ وعده داده است.

به‌یاخ: *bayâx* به‌یاخ، به‌یдах، ئالا. درفش، بیرق، علم.

به‌یاخ‌دار: *bayâxdâr* به‌یاخ‌دار، به‌یдах‌دار، ئالا‌هه‌لگر. علمدار، جلودار سپاه.

به‌یانه: *bayâna* ناوکه‌ی میوه‌ی به‌ی. هسته میوه به که مصرف داروی دارد و برای درمان سرفه در طب قدیم تجویز می‌شد.

به‌ین: *bayen* کات، زه‌مانی کورت. گاه، زمان، وقت.

به‌ین: *bayen* نیوان، لا. میان، درون، میانه.

به‌ین: *bayen* که‌ین، هه‌ئسوکه‌وت له نیوان دوو که‌س، وه‌کو (به‌ین تان چۆنه). میان، رابطه، میانه، مانند (میانه شهما چطور است).

بهینا: *baēnâ* کات، زه‌مانی کورت. گاهگاه.

بهین به بهین: *baēnbabaēn* گا گا، جار جار. وقت به وقت، گاهگاه، گهگاه.

بهینج: *baēnē* سه‌رده‌من، زه‌مانی، وه‌کو (بهینن له‌مه‌و بهر). گاهی، زمانی، وقتی، مانند (مدتی قبل از این).

بهیننیک: *baēnēk* کهینن، کهینویهین. میانهی، رابطه‌ای.

بهیننیک: *baēnēk* سه‌رده‌مینک، جارینک، وه‌کو (بهیننیک له‌مه‌ویهر). مدتی، زمانی، وقتی، مانند (مدتی قبل از این).

به یه‌کا چوون: *bayakāčun* پیکچوون. گلاویز شدن.

بی: *bē* بی، وه‌کو (بی بۆ ئیره). بیا، مانند (اینجا بیا).

بی: *bi* داری بی، وه‌کو (سییه‌ری داری بی). درخت بید، یکی از انواع درختان بی ثمر.

بیا: *byâ* بیدا، بیدات، وه‌کو (بیا پئ). بدهد، بپردازد، مانند (به او بدهد).

بیانک: *biyânek* بیانوو و پک. بهانه، ایراد ناروا.

بیانوان: *biyâwân* سارا، دهشت، دهر. بیابان، دشت و صحرا و زمینی که بی آب و علف باشد.

بیبار: *bibâr* بیبار، به‌ری گیایه‌که هه‌ریه‌م ناوه. فلفل سبز، که مصرف غذایی دارد و نوع محلی آن معروفیت خاصی بر خوردار است.

بیباری: *bibâri* مه‌زاج توند. خشن، عصبانی، تند مزاج، فلفلی مزاج.

بی بهر: *bēbar* بی سه‌مه‌ر. بی بار، بی ثمر.

بیبهش: *bēbaš* بیوهر. بی نصیب، بی بهره.

بیبهینهت: *bēbaynat* بی وه‌فا، بی به‌ئین. بدقول، بی وفا.

بیبت: *bēt* بیبت، وه‌کو (بیبت بۆ ئیره). بیاید، مانند (اینجا بیاید).

بیبتام: *bētâm* بی ته‌عم. بی طعم، بی مزه.

بیبتاوان: *bētâwân* ها، بی گۆناج. بی خطا، بی گناه.

بی تووک: *bētuk* بی کوئک، نه‌وه‌ی که ساف و لووسه. بدون مو، بدون گُرك.

بیج: *bij* ده‌فریکی له‌عابداری چیشت خوه‌ری. کاسه ی غذا خوری لعابدار.

بیجا: *bējâ* وته‌یه‌کی نا به‌جئ، وه‌کو (بیجای کرد). در اصطلاح به معنای غلط به کار برده می‌شود، مانند (غلط کرد).

بیجگا: *bējēga* بی جیگا، بی شوین. بدون جا و مکان، بی‌جا.

بیچاره: *bēčâra* بی دسه‌لات. بیچاره، درمانده، عاجز، فرومانده.

بیخشت: *bixešt* به‌ری چه‌شنن داری بی. بیدخشت، برفک سطح برگ نوعی درخت بید که طعم آن شیرین و مصرف دارویی دارد.

بیخۆ: *bēxō* بیخود، بیجا، به کارنه‌هاتوو. بی خود، بی روا، بی جهت.

بېخوښی: *bēxōi(i)* بېخوښی، بېجایی. بېخوښی، کردار بی فایده.

بې خه بېر: *bēxabar* ها، بې ههوال، بې سهر و بن. بی خبر، بی اطلاع.

بې خه وور: *bēxawar* بې خه بېر، بې ههوال. بی خبر، بی اطلاع، نا آگاه.

بېدا: *bēdā* بېسنور، بهرباو، له نهنده بهدر. خارج از اندازه و حد.

بې دهرمان: *bēdarmān* لا عیلاج، بې دهرمان. بی درمان، لا علاج.

بې دهم و زوان: *bēdamuzewān* بې دهم و زمان، لال، بیهوش.

بېدنگ: *bēdang* کپ، نارام، خه موش. بی صدا، آرام.

بیر: *bir* چالی ناو، چالو. چاه آب.

بیر: *bir* یاد، حافظه، فکر.

بیرا: *bērā* بهینه، بیار، بیاور، آور.

بیرکن: *birkan* چاکه، چال کهن. چاه کن، کسی که کار او کندن چاه آب است، حفار چاه.

بې ریگا: *bēregā* بې ری. بدون راه، بن بست.

بې ریگه: *bērega* بې ریگا. بن بست، بدون راه.

بې زات: *bēzāt* ترسه نۆک، ترسو، بزدل.

بېزگ: *bēzeg* بېزو، هوس، ویار، اشتهای زن حامله.

بېزگه وان: *bēzgwān* تامه زرو، بېزودار. ویارمند، زنی که ویار دارد.

بې زه حمت: *bēzahmat* نه گهر زحمت نه بې. زحمت نباشد، لطف کنید.

بېزیاگ: *bēzyāg* بېزراو. متنفر شده، منزجر شده.

بېزیا: *bēzyān* بېزیان، بېزار بوون. بېزار شدن.

بېزاهه: *bižāma* شوالی ژیر بؤ پیاوان. زیر شلوار، شلوار راحتی، پیزاهه.

بې ژان: *bēžān* بې دهر. بدون درد.

بېژگه: *bēžga* جگا، وهکو (بېژگه لهو دووانه). غیر از، مانند (غیر از آن دو تا).

بېژن: *bēžen* دابلین. بگویند، بگویند، گویند.

بېژنگ: *bēžang* سهره، نامرازیکی تایبته به نه لکه کردن. سرنده، ابزاری برای تجزیه حیوانات.

بېسان: *bēsān* بېستان. جالیز.

بې سهر: *bēsar* سهر پراو. بی سر، سر بریده.

بې سهروپا: *bēsarupā* سهروپا، نامزهیه بؤ کهسی خوځیری. بی سر و پا، بی شخصیت.

بې شک: *bēšak* بې شهرم. بی شرم، بیعار.

بېشکه: *bēška* لانکه، لانک. گهواره، مهد محل خوابیدن بچه.

بېشه: *bēša* بېشه لان. بېشه، جنگل، جای پر درخت.

بېشه لان: *bēšaiān* جهنگله بېچووک. بېشه زار.

بېعار: *bē ār* بې شهرم. بی شرم، بیعار.

بې غره ت: *bēyirat* بې عورزه. بی عرضه، تنبل، لش.

بیکار: *bēkâr* بی شوغل، بی پیشه.
 بیکار، بدون شغل.
بیگهس: *bēkas* تهنیا، بی خزم. تک،
 تنها، بی کس.
بیگهسی: *bēkasi* تهنیایی. بی کسی،
 تنهایی.
بیگاری: *bēgâri* نیشی بی مزد.
 بیگاری، کار کردن بدون مزد.
بی مان: *bēmâi* بی خانوو. بدون خانه،
 اجاره نشین.
بی ناو: *bēnâw* ناوی نییه، بی ناوکه.
 بدون اسم، بی نام و بدون هسته.
بیئاوک: *bēnâwek* بیئاوک. بدون
 هسته، کنایه از آدم ترسو.
بیواده: *bēwâda* بیواده، ناوخت.
 ناخوانده، ناخواستہ، ناگهان.
بیوچان: *bēwčân* ماندوویی نهگرتن.
 بدون تأمل.
بیولمت: *bēwaiât* نههامت. بدبخت،
 بیچاره، نکبت.
بی وخت: *bēwaxt* ناوخت، دهمه و
 ئیوارہ. ناگهان، ناگاه، ناوقت، نابہنگام،
 دمدمای غروب.
بیوہر: *bēwar* بی ہش. بری، بی بہرہ.
بیوہژن: *bēwažen* ژنی بی پیاو. زن
 بیوہ.
بیوہی: *bēwai(i)* بی بہ لایی. بی
 بلایی، در امان بودن.

پ

پاچائ: *pâčâi* جالڻ ڙير پي. پا چال، گودي مخصوص محل کار شاطر نانوايي.

پاچرا: *pâčerâ* ڙيره چرا. پايه ي چراغ، آنچه كه در زير چراغ قرار دارد.

پاچرا: *pâčerâ* پارهي قومار تاييهت به خاوهن مال. پا چراغ، قسمتي از پول برده شده در قمار كه به صاحبخانه تعلق دارد.

پاچكه: *pâčka* پايه، وهكو پايه ي كورسي. پاچكه، پا ي و نرده ي زيرين كرسی.

پاچه: *pâča* بارستاي قوله پا تا نه ژنو. پاچه، پايه.

پاچه فولئ: *pâčaqolē* پي له پي بيچاندين. پشت پا زدن.

پاخستن: *pâxesten* له پا كهوتن، ماندوو بوون. پا انداختن، از پا افتادن، خسته و مانده شدن.

پا خوا: *pâxwâ* كڙگايڻ له شتن. مقدار زياد يا انبوهي از چيزي.

پاخه سوو: *pâxasu* بهر بووك. نيگه، زني كه در شب زفاف مسئول برداشتن دستمال مخصوص ازاله بكار است.

پا داكوتان: *pâdâkotân* پي داكوتاندين، سوور بوون له سهرشتن. پا برجا كوباندين، اصرار كردن، پا كوباندين.

پا داكوتانن: *pâdâkotânen* پي له سهر كوباندين. پا برجا بودن، اصرار داشتن، پا كوباندين.

پا داكوتايڻ: *pâdâkotâyn* پي داكوتايڻ، سوور بوون. پا برجايي.

پا: *pâ* پي. پا ي، پا.

پا بازي: *pâbâzi* پي خشتني ژنوپياو به نههيني. بازي با پا، پا انداختن.

پا به جي: *pâbajē* پاوه جي. پا برجا، ثابت.

پا به مانگ: *pâbamâng* پاوه زي.

نزديك زايمان، پا به ماه.

پا پان: *pâpân* پي زور گهوره. پا ي بزرگ، كف پا ي بزرگ، كسي كه كف پا ي بزرگ دارد.

پا پوئ: *pâpōš* دهلهسه، پوئينهري پي، شوالي زنان. شلوار زنانه، كنايه از دسيه.

پا پهتي: *pâpati* پي پهتي، رووت و رهجال. پا برهنه، بدون پا ي افزار.

پاپه جاني: *pâpajânē* كهوشي مندالي تازه پي گرتوو. كفش كودك نو پا.

پاپه ئ: *pâpaē* پهيجو. جوييا، پي گر، جوينده.

پا پيانيان: *pâpeyâniyân* پانيان، پانان، پي له سهرنان، به پي كوتان، سهر پوشنان و شاردنهوه. پا نهادن، با پا كوفتن، سريوش نهادن.

پاتهخت: *pâtaxt* شاري ناوهندي حكومهت. پايتخت، مركز حكومت.

پاچ: *pâč* تيشور، تيشه. تيشه ي دسته كوتاه.

پا داگرتن: *pādâgerten* پی داگرتن، سوور بوون له سهری کارئ. پا فشاری کردن.

پا دا گردن: *pādâgerden* پی داگردن، سوور بوون له سهر کارئ. پا فشاری کردن، اصرار کردن.

پادان: *pādân* دهرهفت، کاتی پیویست بۆ ئەزموون. فرصت مناسب.

پا دریزی: *pâderēzi* پی دریزی. پا درازی، کنایه از حد خود بیشتر خارج شدن.

پادهشت: *pâdašt* پیدهشت. دامنه کوه.

پادهو: *pâdaw* بهردهست، شاگردی دوکان. پادو، وردست، شاگرد مغازه.

پارچ: *pârĉ* پاچ، نامرازیی کهنندن و تاشین. تیشهی دسته بلند.

پارچ: *pârĉ* دهفري ئاو. پارچ آب.

پارچه: *pârĉa* کۆتان. پارچه، بافتهی نخ و پشم.

پارشيو: *pâršew* پاشيو. سحری.

پارکۆله: *pârkōia* بیچوه ورج. بچه خرس، توله خرس.

پارۆ: *pârō* بیلی دارین، سهول، پارۆ. ابزار روبیدن از جنس چوب.

پارۆ کردن: *pârōkerden* پارۆ کردن، به پارۆ مائین. پارو کردن.

پاره بهن: *pâraban* بهنی گۆلۆئه کراو. گوله نخ ریسیده شده.

پارمکه: *pâraka* سالی پیشوو، سالی پیش. پارسال، سال گذشته.

پاریز: *pârēz* کهمین، پاریزه. دوری، کمین، دوری کردن.

پاریزکردن: *pârēzkerden* خو پاراستن. پرهیز کردن.

پاژنه: *pâžna* پاژنو. پاشنه.

پاژنه ههنگیش: *pâžnahaikēš* کیش. پاشنه کش کفش.

پاژینه: *pâžina* بن ژیلی گهنم. آنچه که از سرن کردن گندم پائین می ریزد.

پاسا: *pâsâ* چاوپووشی، سهرپووشی. چشم پوشی، نادیده گرفتن، لا پوشانی.

پاساپورت: *pâsaport* بهلگه‌ی ئیجازه سه‌هه‌ر بۆ هه‌نده‌ران. پاسپورت، گذرنامه.

پاسار: *pâsâr* لیواری سهریان. لب بام، اضافه‌ی بام روی دیوار.

پاساری: *pâsâri* بالنده‌ی ژیر پاسار. پرندگان‌ی که لب بام آشیان دارند.

پاسه‌بان: *pâsabân* پاسه‌وان، پولیس. پاسبان، پلیس.

پاشا: *pâšâ* نازناوای نوین‌ه‌رانی پایه‌به‌رزی عوسمانی. واژه‌ای ایرانی مأخوذ از کلمه پادشاه لقبی که عثمانی‌ها به امرا و حاکمان ولایت خود می‌دادند که در مناطق کُردنشین امرا بابان به این لقب معروف‌اند. مانند سلیمان پاشا و احمد. پاشا بابان.

پاشاراو: *pâšârâw* جوگه‌ی کهناری هه‌وز. پاشویه کنار حوض.

پاشان: *pâšan* پاژانندن، پاشین، پاژان. پاشیدن.

پاشانن: *pāšānen* پاشانندن. پاشیدن، پاشانیدن.

پاشۆر: *pāšōr* ئامرازیک که له چه مامدا به کاردئ. سنگ پا، نوعی سنگ متخلخل که بسیار سخت است.

پاشۆراو: *pāšōrāw* جۆگه‌ی که ناری چهوز. جوی باریک کنار حوض.

پاشۆره: *pāšōra* پئ شۆرکی. پاشویه، عملی که برای قطع شدن تب انجام می‌شود.

پاشیایگ: *pāšyāg* پاشراو، پاشینراو. پاشانده شده.

پاشیل: *pāšēl* به پئ کوتراو، پئشیل. لگد شده، لگد کوب شده.

پاشیلایگ: *pāšēlyāg* پاشیلدراو. زیر پا مانده، له شده با پا، پایکوب شده.

پاشین: *pāšīn* پاژین، پاشانندن. پاشیدن، افشانندن.

پاشینه‌وه: *pāšīnawa* پاژاندنه‌وه، پاشاندنی چه‌ند جار. دوباره پاشیدن.

پاکار: *pākār* شاگرد، به‌رده‌ست. خدمتکار، نوکر، پادو، تحصیل دار، زبردست.

پاکایی: *pākāi(i)* جئ خاویئن. جای تمیز.

پاککردنه‌وه: *pākkerdenawa* خاویئنکردنه‌وه. پاککردن از نو.

پاککریایگ: *pākkeriyāg* پاککراو، خاویئنکراو. پاک شده.

پاکمت: *pākat* ده‌فری کاغذی.

پاکت، لفافی از جنس کاغذ برای ارسال نامه یا حمل و نقل میوه.

پاکه‌ویوگ: *pākawbug* پاکه‌و کراو، خاویئن کراو. پاک شدن، تمیز شدن.

پاگوشا: *pāgošā* پاکردنه‌وه‌ی زاوا و بووک. مراسمی که برای ورود اولین بار داماد و عروس به خانه اقوام و وابستگان برپا می‌گردد.

پال: *pāl* لا، که‌نار، پالو. کنار، پهلو.

پالپشت: *pālpēšt* لایه‌نگر، نه‌وه‌ی که پشتی لئ دهنده‌وه. پشتی، پشتیبان.

پالتاو: *pāltāw* پالتو، جلی تایبته به زستان. پالتو، جامه‌ی بلند و ضخیم مخصوص زمستان.

پالته: *pāltefta* پالتیوراو. پالوده، جدا کرده اجسام ریز از مایعات.

پالک‌هفتگ: *pālkāfteg* پاکه‌وتوو. خوابیده، تاقباز شده.

پالک‌هفایگ: *pālkāfyāg* پاکه‌وتوو. خوابیده شده.

پالمه: *pālama* نیوی گیایه‌که وه‌کو شنگ. نوعی شنگ با برگهای پهن.

پالو: *pālu* لا، که‌نار، به‌شی نیوان ژیر بال و ران له مروفتدا. پهلو، کنار، قسمت زیر بغل الی تهیگاه در انسان.

پاموره: *pāmura* خشلی تایبته به قوله پئ ژنان. مچ بند پای زن، زیور زنانه که به مچ پا می‌بندند.

پاماله: *pāmala* پئ لیدان له‌مه‌له، چه‌شنیک مه‌له، جۆرئیک مه‌له. پا زدن در شنا، شنای پا.

پان: *pân* بهرین، ههراو، دژی تهسک. پهن، عریض.

پانان: *pânân* پی نان، پی نیان، راوانان. پان نهادن، فراری دادن.

پان کریاگ: *pânkeryâg* پان کراو، ههراو کراو. پهن شده.

پانگزه: *pângza* ژماره‌ی ۱۵. عدد پانزده ۱۵.

پانه و بووگ: *pânawbug* پانه و بوو، پانه و کراو. پهن شده، تمرگیده.

پانه و کریاگ: *pânawkeryâg* پانه و کراو، پانه و کراو. پهن شده.

پانو پور: *pânupôr* ههراو. بد ریخت، بی ریخت، گسترده.

پانی: *pâni* پانا، پانایی، پیچه‌وانه‌ی تهسکی، ههراوی. پهن، پهنی، پهنایی.

پانیان: *pâniyân* پی نیان. پای نهادن، فراری دادن.

پاوان: *pâwân* پاوه‌ن. پای بند، یکی از آلات مخصوص برای جلوگیری از فرار زندانیان که بر پای او می‌بندند.

پاوانه: *pâwâna* پامووره. زیور پای زنانه که به مج پا می‌بندد.

پاواقام: *pâwqâm* پی و قه‌دهم. پا قدم.

پاوه پا: *pâwapâ* پی وه پی، بیقه‌راری. پا به پا، حالتی ناشی از بی‌قراری.

پاوه پا: *pâwapâ* پی وه پی، تاوه تا. لنگه به لنگه.

پاوه مانگ: *pâwamâng* پی وه مانگ، یابه‌زی. نزدیک زایمان، پا به ماه.

پا هه‌لگرتن: *pâhaigerten* پی هه‌لگرتن. شتاب در راه رفتن.

پایزه برا: *pâizaberâ* دوستی دیردیار. کنایه از دوست یا آشنایی که هر از چند گاهی به دیدار می‌آید.

پایه: *pâya* پاچکه، پله، دهرجه. پایه، درجه، مرتبه.

پایه بهرز: *pâyabarz* بوئه‌ند پایه. بلند پایه، عالی مقام، بلند مرتبه.

پایه ناز: *pâyanâz* پایه‌نداز، خه‌لات. پای انداز، خلعت.

پته پت: *petapet* ترووکه‌ی گری چرا. پت پت کردن، سو سوی چراغ در حال خاموش شدن، ادا نکردن درست کلمات.

پچانن: *pečânen* پچاندن، چپاندن. در گوش‌ی صحبت کردن.

پراسوو: *perâsu* دهنه‌ی سینه، دنده‌ی سینه. استخوان‌های اطراف سینه.

پراش: *perâš* پرژ. ریز، خرد، تراشه، پراکنده.

پرپشت: *perpešt* ته‌نراوه‌ی له یه‌ک نزدیک. پر پشت.

پرپوله: *perpōla* پرپوله، نیسکین. ترکیبی غذایی از عدس و نان خشک یا قطعات ریز خمیر یا رشته مخصوص، عدسین.

پرتوخ: *pertōx* په‌ترووی برین. کبره زخم.

پرته: *perta* تروکی گپ، تروسی گپ. پت پت چراغ، پت.

پرج: *perč* پرج، وهکو پرجی دهرویش. موی بلند مردان که دور سر را می تراشند و بقیه را به صورت بافته پشت سر قرار می دهند مانند موی سر درویشان.

پرجنه: *perčena* کهس که فزی دریژ بی. کسی که دارای موی بلند باشد.

پرخن: *perxen* پرخه‌گهر، مرخه مرخ کهر له خه‌ودا. خروئف کننده.

پرخه: *perxa* پرخه، هه‌ناسه‌ی خه‌و. خُر و پف، صدای گلو در حال خواب.

پردن: *perdeñ* دلیر، دلاوهر. پردل، با شهامت، دلاور.

پرزون: *perzōi* به پرز. پرز دار.

پرزوبلاؤ: *peržubeiâw* پرزوشی‌او. پخش و بلا، بی نظم، نامنظم.

پرس: *pers* پرسیار، پرس. مشورت، سؤال.

پرسان پرسان: *persânpersân* پرس به پرس. پرسان پرسان.

پرسانه: *persâna* نهو شتانه که بو پرسه دهینیرن. آن چه که برای مراسم سوگ به خانه صاحب میت می‌فرستند.

پرسا و پرس: *persâwpers* پرس به پرس، پرسان پرسان. پرسان پرسان، پرس به پرس.

پرسه: *persa* تازیه. مجلس سوگ، عزاداری.

پرسیاگ: *persyâg* پرساو، پرسراو. پرسیده شده.

پرسیان: *persyân* پرس، پرسیان. پرسیدن، پرس.

پرسین: *persin* پرسین، پرسکردن. سؤالکردن، پرسیدن.

پرسینه‌وه: *persinawa* پرسینه‌وه، پرسیارکردنه‌وه. تکرار سؤال، دوباره سؤال کردن.

پرش: *persš* پرش، گرش. پرش قطرات آب یا جرقه.

پرشانن: *persšânen* پرشانندن. پاشیدن، پاشانیدن.

پرشاوپرش: *persšâwperš* پرشه گرشه گرش. پریدن قطرات آب یا جرقه، به طور متوالی.

پرش و پلاش: *persšupeîâš* پرژوو پلاش. متلاشی، متفرق، بی نظم.

پرشه: *perša* پرشه، پرژه، ورشه. جرقه، اخگر، پریدن تکه‌ای کوچک از شی.

پرشه پرش: *persšaperš* پرشه پرش، گرشه گرش. پریدن قطرات آب یا جرقه آتش.

پرشیاگ: *peršeyâg* پرشاو، پرژاو. پاشیده شده.

پرکیشی: *perkēši* بهرمیان. به خود اجازه دادن، خودباوری.

پرمه: *perma* دهنگی گریانی ناکاو. هق، صدای گریستن.

پرمه پرم: *permaperm* دهنگی گریانی چهنند جاره. هق هق کردن، صدای گریه.

پروپووج: *perupuč* بی مانا، پروپووج. یاوه، توخالی.

بروپوشسته: *prúpōšta* پروپوشسته،
 تهرپوش. پوشیده، خوش لباس.
پرووز: *peruz* سوواتانی پرز. جرقه‌ی
 ضعیف آتش در پارچه.
پرووز: *peruz* پرووز بؤنی خوری
 سوواتا، خوری سوواتا. سوخته پارچه یا
 پشم.
پرووزان: *peruzânen* پرووزانندن.
 کزدادن.
پرووزه پرووز: *peruzaperuz* پرووز
 پرووز. کزدادن متوالی.
پرووزیاگ: *peruzyâg* پرووزاوا.
 پارچه‌ی سوخته شده، کک پارچه کز
 داده شده.
پرووسقیان: *perúsqiyan* پرووسقان.
 رنگ باختن.
پرووسقیان: *perúsqeyân* پرووسقان.
 بریده شدن شیر یا خمیر.
پرووسقیان: *perúsqeyâg* پرووسقاوا.
 پرز پرز شده.
پرووسکیان: *perúskeyâg* پرووسقاوا.
 مندرس شده، پرز پرز شده.
پرووکان: *perúkânen* پرووکانندن،
 لهپ لیدان بؤستن. لپ زدن، چنگ زدن
 برای شستن لباس، پرزیدن.
پرووکیاگ: *perúkeyâg* پرووکاوا.
 پرزیده، پلیده.
پری: *perî* پری، دزی خالی.
 پری، انباشتگی.
پزگ: *pazeg* پزووی شوال. کمر شلوار،
 جای بند نخ یا کشی شلوار، نیقه، خشتک.

پژان: *pežânen* پژانندن. پاشانندن،
 افشانندن.
پژاو: *pežâw* دلویه ناویکی پژراو. قطره
 پاشیده شده‌ی آب.
پژاویک: *pežâwêk* دلویه‌یه‌کی پژراو.
 یک قطره پاشیده آب.
پژموهۆر: *pežmuhôr* دهنگی په‌یتا
 په‌یتا پژمه. عطسه‌هایی با سروصدای
 زیاد.
پژمه: *pežma* پژمه.
 عطسه.
پژمه‌پژم: *pežmapežm* پژمه‌ی په‌یتا
 په‌یتا. عطسه متوالی.
پژویلاو: *pežubeiâw* پژویلاؤ. درهم
 ریخته، نامنظم، بی نظم.
پژوپۆن: *pežupōi* پژویلاو، ناشوفته.
 آشفته، پریشان، پراکنده.
پژیاگ: *pežyâg* پژراو، له‌یه‌ک بچرانی
 ناکاوا. پخشوپلا شده، ولو شده.
پژین: *pežin* پژان، له‌یه‌ک جیابوونه‌وی
 ناکاوا. پخش کردن، افشان کردن، افشانندن.
پستان: *pestân* جوژی کراسی ژنانه.
 نوعی پیراهن چیندار زنانه.
پسکاپسک: *peskâwpesk* سرتاوسرت،
 سهرکیشان به پسک‌وه. در خفا کار کردن.
پسکه: *peska* پسکه، سرکه، سرته،
 خفا. خفا.
پسکه پسک: *peskapesk* پسکه پسک،
 سرته سرت، قسه به دهنگی نزم، نه‌یتی
 کارکردن. درخفا کار کردن.

پسه: *pesa* پسته بهری داریکه بهم ناوه. پسته، یکی از انواعی خشکبار.

پشتا پست: *peštâpešt* پشتاوپشت. پشت پشت، نسل به نسل.

پشتاؤ: *peštâw* دهمانچه، دهوانچه. تپانچه، کلت، اسلحه کمری.

پشت بهن: *peštban* پشتوین، شال. شال کمر، پشت بند.

پشتدان: *peštdân* پالدان. پشت دادن، لمیدن، لم دادن.

پشتمری: *peštdari* پهمردوو. پشت دری، پرده ی وصل شده به درب یا پنجره.

پشت سوور: *peštsur* دلگهرم، هومیدوار، هیوادار. پشت گرم، امیدوار.

پشت سووری: *peštsuri* دلگهرمی، هومیدواری، هیواداری. پشت گرمی، دلگرمی.

پشک: *pešk* پشک. مهره قرعه‌کشی، قرعه.

پشک: *pešk* چئوی تایبتهت به خیکه رۆن. چوبک مخصوص خیکه

پشک خستن: *pešcxesten* هه‌ئیزاردن به بی دلخواز. قرعه‌کشی کردن.

پشکنین: *peškanin* تهفتیش کردن. واری کردن، بازرسی کردن.

پشکۆل: *peškōl* چئوی تایبتهتی بهستنی دهروازه‌ی گه‌وره. چوب مخصوص قفل کردن دروازه‌های چوبی.

پشکه‌ن: *peškai* پشکۆل، پشقل. پشکل، فضله بز و گوسفند.

پشتگین: *peštgin* دواین، ئه‌وه‌ی که له پشته‌وه‌یه. پسین، عقبی.

پشت ماله: *peštmâla* جهیرانی پشتگین. همسایه‌ای که خانه او واقع در پشت خانه باشد.

پشته مه‌له: *peštamala* مه‌له‌کردن له سهر پشت. شنای پشت، یکی از شیوه‌های شنا در آب.

پشت و په‌نا: *peštupanâ* پشتوپه‌نا. پشت و پناه، حامی، نگه‌داری کننده.

پشتوین: *peštwēn* شال که‌مه‌ر. شال کمر.

پشی: *peši* کتک، پشی. گریه.

پشيله: *pešila* بیچووی کتک. بچه گریه.

پف دریاگ: *pefderyâg* پف دراو. پف داده شده، دمیده شده.

پف کردن: *pefkerden* پف کردن. پف کردن، فوت کردن.

پفکریاگ: *pefkeryâg* پفکراو. باد کرده شده، دمیده شده.

پل: *pel* پلتۆک. تلنگر.

پل: *pel* پارچه گوشتی چکۆله. تکه کوچک یا قطعه‌ای از گوشت.

پل: *pel* پنجه ته‌قاندن، وه‌کو (پل ته‌قاندن). بشکن.

پلاو: *peîaw* چیشتی پالراوی برنج. پلو، برنج آبکش شده.

پلهگان: <i>pelakân</i> پله. پلکان.	پلاوخورشت: <i>peĩâwxwrešt</i>
پلهکیاگ: <i>pelakyâg</i> پلکاو.	چلوخورشت. پلو خورش، یکی از انواع
مشغول، آغشته شده.	غذاهای سنتی.
پله گۆشت: <i>pelagöšt</i> پارچه گۆشتی	پلتۆک: <i>peĩtök</i> به پشتی نهنگووست
بچووک. تکه‌ای کوچک از گوشت.	لیدان. تلنگر.
پلکان: <i>pelêkân</i> ریگه‌ی دستکردی مال	پلته فانن: <i>peltaqânen</i> پلته فاندن.
بۆسه‌روه، پله. پلکان.	بشکن زدن.
پنه: <i>pena</i> ته‌خته‌یه‌ک که هه‌ویری نانی	پلته هینی: <i>peltaqêni</i> پل له‌یه‌ک دان.
له سهر پان ده‌گه‌نه‌وه. تخته‌ای مخصوص	بشکن زدن.
پهن کردن خمیر نان لواش.	پلک: <i>peĩk</i> پیلوو.
پۆ: <i>pö</i> پۆ، پۆی ته‌ون. بود قالی، کنایه	پلک چشم.
از زیاده‌روی در صحبت کردن یا افراط	پلکانن: <i>pelakânen</i> پیوه گلان.
در کاری.	مشغول کردن، آغشته کردن.
پۆپ چه‌رمگ: <i>pöpčarmeg</i> ژنی	پلکیاگ: <i>pelakyâg</i> پلکاو.
ته‌مه‌ن درئۆ. سفید گیسو، سفید مو، این	آغشته شده.
واژه معمولاً به زنان مسن و پیر اتلاق	پلکیان: <i>pelakyân</i> پیوه گلان، پی
می‌گردد.	بوونه‌وه. آغشته شدن، دچار شدن، آلوده
پۆپه: <i>pöpa</i> پۆپ، سهر چلن، پۆپه	شدن.
که‌له‌باب. آخرین شاخه درخت، تاج	پلنگ: <i>peĩang</i> پلنگ، پله‌نگ،
خروس.	زینده‌وه‌ریکی جه‌نگه‌لی. پلنگ.
پۆپه ره‌شه: <i>pöpařaša</i> چه‌شنن	پلویا: <i>pelupâ</i> ده‌ستو پی، تیکۆشان.
نه‌خۆشی مریشک. نوعی بیماری در	تلاش، کوشش، توانایی.
طیور.	پلۆ پووش: <i>peĩupuš</i> خاشاک، خاشاک،
پۆپه شمین: <i>pöpašamin</i> پۆپه شمین.	خاروخس.
چادر شبی از نوع پشم برای استفاده	پلوسک: <i>pelusek</i> پلووری ناوی باران.
خواب در تابستان شبیه پشه بند.	ناودان.
پوتورکیاگ: <i>poturkeyâg</i> پرتووکاو.	پله: <i>pela</i> پله. پله.
پوسیده شده.	پله پله: <i>pelapela</i> پله به پله.
پوتورکیان: <i>poturkeyân</i>	پله پله.
پوتورکاوی. پوسیده شدن.	پله زیقان: <i>pelaziqân</i> په‌نجه لیکنان.
	بشکن بشکن.

پوتريياگ: *potoryâg* پوتوروكا. مندرس شده، پوسيده شده.
 پۇخ: *pōx* بى بايى. بى ارزش.
 پۇخت: *pōxt* پەزاندىن. پۇخت.
 پۇختوپەز: *pōxtupaz* كارى كولاندىن. پخت و پز.
 پۇختە: *pōxta* بە ئەزموون، ھەلبۇزاردە. پختە، جا افتادە، با تجربە، برگزیدە، كارآمد.
 پۇر: *pōr* زۆرھەراو. عريض، نامنظم، بى ريخت.
 پۇرخس: *pōrxes* پورخز. آدم چاق و تنبیل.
 پۇز: *pōz* ئىفادە، خۇنواندىن. افادە، خود برتر داشتن.
 پۇزە: *pōza* لووت و دەمى ھەيوان، پۇزە. پوزە.
 پۇزە بەن: *pōzaban* ئەوۋى كە لە دەمولوۋتى ھەيوانى دەكەن. پوزەبند.
 پۇس: *pōs* پۇست. پۇست.
 پۇسەچى: *pōsačī* نامەبەر. پۇستچى، نامە بر، نامە رسان.
 پۇسەخانە: *pōsaxâna* دايرە نامەبەرى. ادارە پۇست.
 پۇسكەنە: *pōskana* پۇست گىراو. پۇست كندە.
 پۇس گىرياگ: *pōsgiryâg* پۇس گىراو. پۇست كندە شەدە.
 پۇشتە: *pōšta* كەسپك كە جلى چاك لەبەريەتى. پۇشيدە، كسى كە جامە مناسب بر تن داشته باشد.

پۇشەن: *pōšan* جىل، پۇشاك. جامە، پۇشاك.
 پۇشياگ: *pōšyâg* پۇشراو. پۇشيدە شەدە.
 پۇشياگە: *pōšyâga* پۇشراو. پۇشيدە شەدە است.
 پۇشين: *pōšin* چارەگەى رەشى زنان. چەار قەد سياه رنگى كە زنان روستايى بر پشت مى بندند.
 پۇيا: *pōiâ* پۇلا. پۇلا، فۇلاد.
 پۇياين: *pōiâin* دروستكراو لە پۇلا، ۋەك پۇلا. پۇلادين، جون فۇلاد.
 پۇوت: *put* نيوخالى، پۇوچەن. پۇوك، ميان تەي، پۇوچ.
 پۇوت: *put* دەفرى تايبەتى نەوت و رۇن، پىت. پىت، حلب مخصوص نفت و روغن بە مقدار معين.
 پۇوچ: *puč* پۇوچەن. ھىچ، پۇوچ.
 پۇوچەن: *pučai* نيوپۇوچەن. ميان تەي، توخالى، پۇوك.
 پۇوچەبووون: *pučawbun* پۇوچەئبوون. پۇوك شەدن.
 پۇوز: *puz* نيووان پۇشتى قولە پاۋ ئەزۇنۇ. قسەمت مەج پا از پشت تا زانو.
 پۇوزەوانە: *puzawâna* پۇوزە وانە، ساق بەند. ساق بند.
 پۇوش: *puš* پۇوش و پەلاش، گىياى وشك. خار و خس، گىياە خشك.
 پۇوشان: *pušai* گزۇگىياى وشك. پۇوشال، خاشاك.

<p>په په: <i>papa</i> نان شیرینی له زاری مندان. اصطلاح بچگانه اشاره به نان شیرینی.</p> <p>په په جهوره: <i>papačawra</i> بهری گیایه که. ثمر نوعی گیاه است.</p> <p>پهت: <i>pat</i> له ته گوریس. قطعه رسن.</p> <p>پهت پهتی: <i>patpati</i> کرده‌وی نارپه‌وا. کردار زشت، فضاحت.</p> <p>پهترؤ: <i>patrō</i> پهترؤ، قرتماخه‌ی برین. کیره زخم.</p> <p>پهترؤ: <i>patrō</i> پهترؤ که. لایه‌ی روی زخم.</p> <p>پهترؤ که: <i>patrōka</i> پهتروی برین. خشک زخم، لایه خشک شده روی زخم.</p> <p>پهتل: <i>paīa</i> گه‌می کولاو. گندم پخته بدون پوست.</p> <p>پهتوو: <i>patu</i> پیخه‌فیکه. پتو، روکش ضخیم مخصوص خواب و استراحت.</p> <p>پهتی: <i>pati</i> روت، هه‌ر به‌ته‌نیا. ساده، عریان، برهنه.</p> <p>پهتی: <i>pati</i> روت، خالیس، تی‌که‌لاو نه‌کراو. خالص، ناب.</p> <p>په‌ر: <i>paŕ</i> په‌ر، تووکی په‌له‌وه‌ر. پر، پر پرندگان.</p> <p>په‌ر: <i>paŕ</i> قه‌ل باز. پرش.</p> <p>په‌ر ئاو: <i>paŕ âw</i> ئه‌و به‌ری ئاو. آن طرف آب.</p> <p>په‌رانن: <i>paŕânen</i> په‌رانن، دهر په‌رانندن. پراندن.</p> <p>په‌راو په‌ر: <i>paŕâwpaŕ</i> سه‌رانسه‌ر، سه‌رتاسه‌ر. سرتا سر.</p>	<p>پووکاؤن: <i>pukâwei</i> په‌نجه کی‌شانندن به‌رووی که‌سئیدا. باز کردن پنجه به طرف مقابل به عنوان تنفر.</p> <p>پوولکه: <i>puīak</i> پوولکه زه‌رتکه. پولک مخصوص آذین لباس.</p> <p>پوولکه: <i>puīaka</i> پوولکه زه‌رتکه. پولک.</p> <p>پوولکه‌ی: <i>puīaki</i> پاره‌دؤست، چه‌شنی شیرینی. پولکی، پول دوست، نوعی شیرینی به همین نام.</p> <p>پوونگه: <i>punga</i> پوونگ، پنگ، پنگه. گیاه پونه.</p> <p>په‌پکه: <i>papka</i> پاپوکه. چنبره، حالت برخی جانداران که برای استراحت یا حمله به خود می‌گیرند مانند حالت مار در زمان استراحت که به دور خود پیچیده یا چنبره زده باشد.</p> <p>په‌پکه به‌ستن: <i>papkabasten</i> پاپوکه به‌ستن. چنبره زدن.</p> <p>په‌پکه خواردن: <i>papkawârden</i> په‌پکه به‌ستن. چنبره زدن.</p> <p>په‌پوو: <i>papu</i> شانه به‌سه‌ر، په‌پوو سلیمانیه. هدده، شانه به سر یکی از انواع پرندگان.</p> <p>په‌پوو سلیمانیه: <i>papuseiēmâna</i> په‌پوو. هدده، شانه به سر یکی از انواع پرندگان.</p> <p>په‌پووله: <i>papula</i> په‌پووله. پروانه، یکی از انواع حشرات زیبا.</p>
---	--

په‌په‌ر: <i>parpar</i> بال و‌مشان‌دن. پر پر.	په‌رژیان: <i>paržeyân</i> په‌رمیان. روی کسی حساب کردن.
په‌رت: <i>part</i> په‌ژو بلاو، دوور. پراکنده، متفرق.	په‌رژین: <i>paržin</i> په‌رچین. پرچین، حصار دورباغ.
په‌رت: <i>part</i> دوورخراو. پرت، انداختن، دور دست، دور کردن.	په‌رشت: <i>parešt</i> برویش. بلغور.
په‌رت: <i>part</i> ناره‌وا، هه‌ئه، هاویشن. نادرست، ناروا، دور، جدا.	په‌رکنیاگ: <i>parkenyâg</i> په‌رکنراو. پراکنده شده.
په‌رتدان: <i>partdân</i> دوورخستن، فریدان. دور انداختن.	په‌رمین: <i>parmin</i> په‌رمیان. به خود اجازه دادن.
په‌رچ: <i>parč</i> په‌رج، په‌رژین. حصار، پرچ.	په‌رژ: <i>parō</i> کووتالی کۆنه، ده‌سه‌سری کۆنه و دراو. کهنه پارچه، پارچه کهنه شده، تکه پارچه کهنه.
په‌رچم: <i>parčam</i> گوئیگی سهر ئالا. پرچم گلنگ مانندی از جنس مو که بر انتهای میله ای درفش می‌آویختند.	په‌روار: <i>parwâr</i> دابه‌سته بو جاخه‌وکردنه‌وه. پروار، چافکردن حیوانات اهلی.
په‌رچین: <i>parčîn</i> په‌رژین. حصار، پرچین.	په‌رؤش: <i>parōš</i> خه‌مین، نیگه‌ران. غمگین، نگران.
په‌رداخ: <i>pardâx</i> بریقه‌لی خستن. صیقل، جلا.	په‌رؤشی: <i>parōši</i> ها، نیگه‌رانی. آشفتگی، نگرانی.
په‌رداخ کردن: <i>pardâxkerden</i> ساوین و برقه لی خستن. صیقل دادن، جلا دادن.	په‌رژ کۆنه: <i>parōkōna</i> له تکه‌ی پارچه. پارچه کهنه، تکه پارچه کهنه.
په‌رده: <i>parda</i> په‌ردوو. حجله گاه، پرده، جایگاه زفاف.	په‌رومده: <i>parwarda</i> باره‌ئینان، به‌خيو کردن. پرورش دادن.
په‌رده‌گیر: <i>pardagir</i> په‌ردووگیر. دامادی که درحجله بمیرد یا مریض گردد.	په‌روم‌رشت: <i>parwarešt</i> په‌رومردن. پرورش، بار آمدن.
په‌رده‌یی: <i>pardai(i)</i> په‌ردوویی. پرده‌ای، اصطلاحی است که به دختر یا زنی اتلاق می‌گردد که به صورت زیبا جلوه کند.	په‌ره: <i>para</i> و‌ره‌ق، په‌ره. پره، ورق کاغذی.
په‌رژیان: <i>paržeyân</i> په‌رمیان. به خود اجازه دادن.	په‌ره په‌ره: <i>paŕapaŕa</i> لا، وه‌ك په‌ره‌ی کاغ‌ه‌ز. ورق ورق، لایه لایه.
	په‌ره‌ستن: <i>parastea</i> په‌ره‌ستن. پرستیدن، پرستش.

پهسارپېرارهك: *pasarpēra* سى رۆز پېش. پس پريروز.

پهسك: *pasak* جلى تاييه تى پياوان. جليقه ي نمدى مخصوص مردان از جنس پشم.

پهسك له بهر: *pasaklabar* شهوى كه پهسك له بهر يه تى. كسى كه پسك به تن داشته باشد.

پهسن: *pasan* بهداخواز، بهران بهر به په سهند. پسند، مقبول، برگزیدن.

پهشمهك: *pašmak* جۆرى شيرينى. شيرينى پشمك، يكى از انواع شيرينى هاى سنتى.

پهشمين: *pašmin* دروستكراو له خورى. پشم آلود، پشمينه، پشمين.

پهشوكانن: *pašōkānen* پهشوكاندن. آشفته كردن.

پهشوكيگ: *pašōkyāg* پهشوگاو. آشفته شده، پریشان شده، سراسيمه.

پهشوكيان: *pašōkyān* پهشوگان. آشفته شدن.

پهشه بهن: *pašaban* تۆرى تاييه تى بهرگرى له ميشوله. پشه بند، پارچه توری برای جلوگیری از ورود حشرات.

پهشيمان: *pašimān* پاشگهز، پهشيوان. پشيمان، نادم.

پهشيؤو: *pašēw* خه مين، پهريشان. غمگين، پریشان، اندوهگين.

پهشيؤو حال: *pašēwhāi* پهشيؤو حال. آشفته حال، سراسيمه.

پهريگ: *paŕyāg* پهراو، دهر پهراو. پريده شده.

پهرين: *paŕin* خۆه لدان. پريدن، پرش بردن.

پهرينهوه: *paŕinawa* خۆه لدان هوه. دوباره پريدن، آنها پريدند.

پهز: *paz* مهر. گوسفند.

پهزانن: *pazānen* پهزانندن، كولانندن. پختن، پخت كردن.

پهزه كيڤى: *pazakēfi* پهزه كيوى. بز كوهى.

پهزيگ: *pazyāg* پهزراو، پهزاو، كولاو. پخته شده.

پهزين: *pazin* پهزانندن، كولانندن. عمل پختن.

پهزاره: *pažāra* خه م، كه سهر. غم، اندوه، غصه.

پهسا: *pasā* مايه گرته هوه. مواد اوليه براى توليد خوراكى.

پهسا پهسا: *pasāpasā* په پتا په پتا. متوالى، پى در پى.

پهساگردن: *pasākerden* مايه گردنه هوه. آماده كردن مواد غذايى براى پخت.

پهساو پهس: *pasāwpas* شوڼ يهك، يهك له دواى يهك. پشت سرهم، متوالى.

پهساي پهس: *pasāypas* يهك له دواى يهك، پهسا پهسا. پشت سرهم، متوالى.

پهسارپېرارهك: *pasarpēra* سى سال پيش. پس پيرار سال.

په‌شپۆی: *pašēwi* په‌شپۆی. آشفته‌گی، افسردگی.

په‌شپۆیاگ: *pašēwyâg* په‌شپۆواو. هاج و واج، آشفته شده.

په‌شپۆیان: *pašēwyân* وپوکاس مان، کشومات مان. هاج و واج شدن.

په‌ك خهر: *pakxar* پاش خهر. کسی که کاری را به تأخیر بیاندازد.

په‌كخریاگ: *pakxeryâg* په‌كخراو. وامانده، به تأخیر افتاده شده.

په‌ك خستگ: *pakxesteg* په‌ك كه‌وتوو. وامانده، به تأخیر افتاده شده.

په‌ك كه‌فتگ: *pakkafteg* كه‌وتوو و وامانده. مكدرد شده، به تأخیر افتاده شده.

په‌ك كه‌فتن: *pakkafeten* په‌ك كه‌وتن. وامانندن، به تأخیر افتادن.

په‌ك كه‌فیاگ: *pakkafyâg* كه‌وته، به‌دردنگانه كه‌وتن. وامانده، به تأخیر افتاده شده.

په‌كه‌ر: *pakar* په‌شپۆ، مه‌لوول. پكر، مكدرد، آزرده، ملول.

په‌كه‌ری: *pakri* په‌شپۆی، مه‌لوولی. پكری، ملالت، آزرده‌گی، رنجش.

په‌ل: *pal* لاق، ده‌ست. بال، دست.

په‌لامار: *palâmâr* هپرش، شالآودان. حمله، تك، یورش.

په‌لپ: *paip* بیانوو، ورك. بهانه، ایراد نابجا.

په‌لپگرتن: *paipgerten* بیانوو گرتن. بهانه جویی کردن، بهانه گرفتن، گیر دادن.

په‌لپینه: *paipena* چه‌شنن رووه‌ك. نوعی گیاه هرز که دارای برگه‌های ضخیم و آبدار است.

په‌لکه: *palka* قژی ته‌نراوی ژنان. گیس بافته شده زنان.

په‌لوپۆ: *palupō* هپز و توان، لق و چل. شاخ و برگ، تاب و توان، نیرو.

په‌له: *pala* زوو، توند، به زووترین کات. شتاب، عجله.

په‌له: *paia* په‌له. باران پایزی که به اندازه کافی بیارد.

په‌له په‌ل: *palapal* به په‌له. با شتاب، با عجله.

په‌له فرتی: *palaferitē* ده‌ست و پین کوتاندن بۆ رزگار بوون. دست و پا زدن برای رهایی.

په‌له قازئ: *palaqâžē* په‌له قنازه، ده‌ست کوتان بۆ رزگار بوون، ده‌ست و پین لیدانی پین مهرگ. دست و پا زدن در حالت درد یا در حالت نزاع.

په‌له کوتی: *palakotē* په‌ل کوتان، ده‌ست و پین لیدان له تاریکیدا. دست و پا زدن، در تاریکی گشتن به دنبال چیزی.

په‌له‌وهر: *palawar* ممل، بالنده. پرنده، بالنده.

په‌م خواردگ: *pamxwârdeg* په‌نگ خواردوو. جمع شده، متراکم شده.

په‌ن: *pan* رووداویکی ناله‌بار. کنایه از عمل بد، رویداد بد، کردار بد.

په‌ناپا: *panâbâ* په‌ناوا، پولی قه‌دیمی به‌رانیه‌ر به ده‌شایی، دراوی قه‌دیمی

بهرانبهر به نیوهی قهران. برابر ده شاهی
 نصف قران.
پهناگرتن: *panāgerten* خو شاردنه‌وه.
 پناه گرفتن.
په‌نام: *panām* قوبیکه به‌ستنی برین.
 برآمدگی، آماس.
په‌نام: *panām* نه‌هیتی، په‌نامه‌گی.
 پنهان، نهان، پوشیده، نهفته.
په‌نامه‌گی: *panāmaki* نه‌هیتی،
 له‌خه‌فا. مخفیانه، در اخفا کاری را انجام
 دادن، پنهانی، سری.
په‌نجا: *panjā* په‌نجا. عدد پنجاه ۵۰.
په‌نجدوری: *panjdari* ژووریک که پینج
 ده‌لاقیه‌ی هه‌بن، نیوی چاپخانه‌یه‌گی
 قه‌دیمه له شاری سنه. پنچ دری، پنچ
 پنجره‌ی، نام قهوه‌خانه‌ی قدیمی واقع
 در خیابان ناصرخسرو کنونی شهر
 سنج.
په‌نجۆله: *panjōia* په‌نجه. پنجول،
 پنجه.
په‌نجه: *panja* په‌نجۆل، په‌نجۆله. پنجه،
 تعداد انگشتان دست.
په‌نجه‌گیشی: *panjakēši* چه‌شنی نانی
 ته‌نووری وه‌کو گولیره. پنجه‌گیشی، نوعی
 نان گرده، نانی که با ناخن روی آن حک
 کرده باشند، نان ناخنی.
په‌نجه‌مه‌ریه‌م: *panjarmaryam* نیوی
 گیاه‌که وه‌کو په‌نجول وایه. گیاه چنگ
 مریم که به شکل پنجه دست است.

په‌نجه‌وانسه: *panjawāna* خشلی
 په‌نجۆله‌ی مندان. پنجانسه، زیور انگشتان
 دست زنان و کودکان.
په‌ن دان: *pandān* کرده‌وهی خراب لی
 قه‌ومان. عمل خلاف کردن.
په‌ن دریاگ: *panderyāg* په‌ن دراو.
 عمل بد درباره‌ی او انجام گرفته.
په‌نگ: *pang* په‌م. حالتی از جمع
 شدن مقداری زیاد و خارج از اندازه و
 ظرفیت آب یا دود و بخار.
په‌ن لیدریاگ: *panlēderyāg* په‌ن
 لیدراو. فعل بد در مورد او روی داده
 شده.
په‌نه‌میگ: *panamyāg* په‌نه‌ماو،
 هه‌لماسراو. ورم کرده شده، آماسیده.
په‌نه‌میان: *panamyān* په‌نه‌مان،
 هه‌لماسین. ورم کردن، آماسیدن.
په‌نه‌میگ: *panamig* په‌نه‌ماو،
 هه‌لماسراو. ورم کرده، آماسیده.
په‌نه‌مین: *panmin* په‌نه‌مان،
 هه‌لماسین. ورم کردن، آماسیدن.
په‌نه‌نامه‌ت: *pananāmat* به‌د کردار.
 بد کاره، بد فعل.
په‌نیر: *panēr* په‌نیر. پنییر، از
 محصولات لبنی که از شیر نیمه گرم و
 مایه مخصوص به دست می‌آید.
په‌وچی: *pawčē* بو نه‌وهی، له بهر
 نه‌وهی. برای اینکه.
په‌وکی: *pawkē* بو نه‌وهی، وه‌کو (په‌وکی
 چووم). برای اینکه، مانند (برای اینکه
 رفتم).

بهیا: *payâ* ناشکرا، وهکو (کتیوهکه بهیا بوو). پیدا، آشکار، عیان، مانند(کتاب پیدا شد).

بهیاپه‌ی: *payâpay* په‌ی دهرپه‌ی، شوین له سهر شوین. پیایی، پی در پی.

بهیا کردن: *payâkerden* دۆزینه‌وه، ودهست هینان له ناکاو. پیدا کردن، یافتن.

به‌یچۆر: *payjôr* پایه‌ی، له‌شوین چوون و سوور بوون له سهر کارئ. پی گیر، در پی.

به‌یغام: *paygâm* به‌یام، پیام، سفارش از راه دور.

به‌یغمه‌سهر: *paygamar* نویسنه‌ری خودای مه‌زن، به‌یام هیئهر. پیغمبر، پیامبر، پیام آور، کسی که پیامی را از طرف کسی به کس دیگر برساند یا بیاورد.

به‌یکوئ: *paykoï* درکی سئ گوش. خار مغیلان.

به‌ین: *payen* گووی مالآت. پهن، فضله حیوانات اهلی.

به‌ینجه: *payenja* په‌یژه. نردبام.

به‌یوه‌س: *paywas* لکاو، گریبه‌سست. پیوست، همراه.

به‌یوه‌ن: *paywan* لکاو، پیکه‌وه، به‌ند کراو. پیوند، اتصال.

پیا: *payâ* پیدا، وهکو (پیا چوومه‌وه). روی آن، توی آن.

پیا بردن: *payâberden* تینان. فروبردن، فروکردن.

پیا به‌ریگ: *peyâparîg* پیا به‌ریو. ورپریده، نفرین است مانند بلاگرفته.

پیاچزانن: *peyâčezânen* داخان. داغ نهادن.

پیاچووک: *peyâčug* پیا رویشتوو، پیاچوو. دوباره از آن رفته، با آن رفته، ور رفته.

پیاچوون: *peyâčun* سهر له‌نوئ چوونه‌وه. دوباره کاری.

پیاچوونه‌وه: *peyâčunawa* پیا رویشتنه‌وه. دوباره کاری.

پیاچه‌قانن: *peyâčaqâen* چه‌قانندن. فرونهادن، فرو کردن، فرو بردن جسم تیز در زمینه نرم.

پیاز: *piyâz* پیواز. پیاز، گیاهی پایا که ریشه و برگهای آن مصرف خوراکی دارد.

پیاز پاکهر: *piyâzpakar* ته‌وه‌ی که پیواز پاک ده‌کا. پیاز پاک کن، کنایه از بیکاره.

پیازگ: *peyâzeg* پیراسکه. کیسه‌ای کوچک حاوی اسباب و وسایل کار که زنان با خود حمل می‌کردند.

پیایگ: *piyâg* پیایو، می‌رد. مرد، جنس مخالف زن. پیایگانه: *piyâgâna*

پیایوانه. مردانه، منسوب مرد، اخلاق مردانه.

پیایگ خراو: *piyâgxerâw* پیایو خراب، تاوانبار. نامرد، خطا کار، مرد بد فعل.

پیایگه‌تی: *piyâgati* پیایوته‌ی. مردانگی، اخلاق مردانه.

پیاگه یانندن: *peyâgayânden* به نه‌ندازه گه یانندن. به او رسانیدن، به حد دلخواه رسانیدن.

پیاآه: *piyâîa* جامی تایبست بو خواردنه‌وه. پیاآه، فنجان، جام، ساغر.

پيامالین: *peyâmâîn* پياساوین، مالانندن. مالانندن، مالانیدن.

پیاآه لجه‌قین: *peyâhaičaqin* پیا همل جه قانندن. به آن کویانیده شده.

پیاآه لدان: *peyâhaidân* پیاآه لدا، تعریف و توصیف کردن، تمجید کردن.

پیاآه لروانین: *peyâhaiřwânin* پیاآه لروانین به گشتی. نگاه کردن سر تا سری.

پیاآه لسپاردن: *peyâhaisepârden* پیاآه لسپاردن. به آن تکیه دادن.

پیاآه لکائین: *peyâhaikâiyân* پیاآه لکائین، به‌گزا چوون. پرخاش، او را از رو بردن.

پیت: *pît* به‌ره‌کست، دریژه، وه‌کو (نهم کاره هر پیت ناته‌وه). برکت، ادامه، درازا، مانند (این کار ادامه دارد).

پیت: *pêt* به تو، به تو، همراه تو.

پیتان: *pêtân* به نیوه، وه‌کو (پیتان نه‌یزم). به شما، مانند (به شما می‌گویم).

پیتان: *pêtân* له‌گه‌لتان، وه‌کو (قه‌لهم ها پیتان). همراه شما، مانند (مداد همراحتان است).

پیاآه‌وه: *pêčânawa* پیاآه‌وه، دوباره بستن.

پیاچاوپییج: *pêčâwpêč* پیاچاوی تیکه‌لاو. پیچ در پیچ.

پیاچک: *pêčak* چه‌شنیک گیای کیوی وه‌کو سیر. گیاهی کوهی شبیه به سیر.

پیاچکردنه‌وه: *pêčkerdenawa* پیاچکردنه‌وه له ریگا. برگشتن، مسیر عوض کردن، پیچ کردن.

پیاچ لیدان: *pêčlêdân* پیاچ لیدان، پیاچ دادن، کنایه از کسی که خود را به آن راه می‌زند.

پیاچه‌وانه: *pêčawâna* پیاچه‌وانه. برعکس، وارونه، پشت و رو.

پیاچ و په‌نا: *pêčupanâ* پیاچ و په‌نا، نه‌هینی. جای مخفی و پنهانی، کوچه پس کوچه.

پیاچوون: *pêčun* پیاچوون، با آن رفتن، گذر وقت.

پیاچیاگ: *pêčyâg* پیاچیاگ، پیاچاوی، پیاچاوی. پیاچانده شده.

پیاچخف: *pêxaf* پیاچخف، نامرزی خه‌وتن. وسیله‌ی خواب.

پیاچاگ: *pêdâg* پیاچاگ، پیاچاوی، وه‌کو (خوا پیاچاگ). داده شده، مانند (خدا به او داده).

پیاچان: *pêdân* پیاچان. به او دادن.

پیاچریاگ: *pêderyâg* پیاچریاگ، به او داده شده.

پیاچراه‌گه: *pêrâraka* پیاچراه‌گه، دوو سال پیش.

پیاچراسک: *pêrâska* پیاچراسک، پیاچراسک. پیاچراسک، پیاچراسک.

پیاچک: *pêčak* پیاچک، پیاچک. پیاچک، پیاچک.

پیران: *pirân* غش له کهنین وگریندا. بی حال شدن، غش در خنده و گریه.

پیربوون: *pirbun* به سالا چوون. پیر شدن، پا به سن گذاشتن.

پیرکریاک: *pirkeryâg* پیرکراو. پیر شده، پا به سن گذاشته شده.

پیرۆز: *pirōz* سه‌رکه‌وتوو. پیروز، موفق، فرخنده، مبارک.

پیرۆزه: *pirōza* کانزایه‌کی شینه. فیروزه، یکی از سنگهای قیمتی، نامی زنانه.

پیرۆزه‌یی: *pirōzai(i)* به‌رنگی پیرۆزه. فیروزه‌ای منسوب به پیرۆزه.

پیرۆک: *pirōk* چرچ بوونی پیستی دهست یان پی به‌هوی ناوه‌وه. چروک برداشتن پوست بر اثر آب و استحمام.

پیروومەر: *pirumar* نیوی مزگه‌وت و زیارمتیکه له شاری سنه. پیر عمر، امام زاده ای در سنندج که در حیاط وسیع آن آرامگاه اعیان و اشراف سابق شهر سنندج قرار دارد.

پیره په‌نک: *pirapanak* به سالاچووی ههرزه و ناخر شهر. پیر بد عاقبت و بد رفتار.

پیره پیاک: *pirapiyâg* پیره پیاو، پیایوی به سالاچوو. پیرمرد، مرد پیر و مسن.

پیره ژن: *piražen* ژنی به‌ته‌من. پیرزن، زن پیر و مسن.

پیره شه‌و: *pērašaw* پیره شه‌و. دو شب پیش.

پیره‌که: *pēra* دوو رۆژ پیش. دو روز پیش.

پیری: *piri* ته‌مه‌ن دریزی. پیری، سن و سال زیاد.

پیری: *piri* رۆوبه‌روو بوونه‌وه، پیشواز. استقبال، پیشواز.

پیز: *piz* پیز، توان. یارا، توان، حوصله، طاقت.

پیزانین: *pēzânin* پیزانین. قدردانستن، قدرشناسی، اطلاع داشتن.

پیزۆکه: *pizōka* پیزۆله. جوش چرکی.

پیژامه: *pižâma* شوالی ژیر تایبته به پیواو. زیر شلواری، شلوار راحت، پیژامه.

پیژیاک: *pēžyâg* پیژراو. آماده شده، ساخته شده، بهن شده، مثلاً آماده کردن نان برای پخت در تنور.

پیس: *pēs* پیست. پوست، جلد، غلاف، قشر، آنچه که روی اندام انسان یا جانوران را پوشانده و اعمال آن احساس حرارت و برودت درد و لمس، محافظت از بدن برای جلوگیری از ورود میکروب است.

پیش خه‌ومهت: *pēšxawmat* پیش خزمهت. پیشخدمت، نوکر، خدمت‌گزار.

پیشکەشی: *pēškaši* نه‌وه‌ی که به دیاری دهدرئ. هدیه، کادو، پیشگشی.

پیشکەفت: *pēškaft* پیشکەوت، گه‌شه. ترقی، پیشرفت.

پیشکەفتگ: *pēškaftēg* پیشکەوتوو. مترقی.

پیشکەفتن: *pēškaften* پیشکەوتن. پیشرفت کردن، ترقی کردن.

پیش گریاگ: *pēšgiryāg* پیش گراو. مسدود شده، سد شده.

پیششواز: *pēšwāz* به پیره و چوون. استقبالی، پیشواز.

پیشوک: *pišōk* بنی گیاهی کی زور سپی رهنگه. زراوند، از گیاهان ریشه دار که غدهای سفید رنگ دارد.

پیشه: *pēša* نیسقان. استخوان.

پیشه: *pēša* ناوکه. مغز میوه جات مانند هسته زرد آلو یا هلو.

پیشه خواهه: *pēšaxwaša* ناوکه خوشه. هسته قابل خوردن میوه.

پیشه شلانه: *pēšašelāna* شیالانه. هسته زرد آلو.

پیشه و پلان: *pēšawpeīān* نیسقان وردودروشت. استخوان های به جا مانده.

پیشه خورما: *pēšayxormā* ناوکه خورما. هسته خورما.

پیفک: *pifek* دسته گیری تایبته، به سکل ناور. گره های چوبی آتش.

پیفله: *piſia* هه لاتوو. پف کرده، ورا آمد.

پیکان: *pēkân* پیکان. مورد هدف قرار دادن، اصابت.

پیکیا: *pēkeyâ* پیکرا. زده شد، مورد هدف قرار گرفت.

پیکیاگ: *pēkeyâg* پیکرا، پیکرا، گلاو. مورد هدف قرار گرفته شده.

په گه یاندن: *pēgayânden* به خپو کردن، په روره کرده کردن، په ساندن. به او رساندن، به حد دلخواه رسانیدن.

په گه یاندن: *pēgayânen* په گه یاندن. به هم رسانیدن، به حد رشد رسانیدن.

په گه یاندن: *pēgayânen* په گه یاندن، به خپو کردن. پروراندن، به او رسانیدن.

په گه یگ: *pēgaig* په گه یگ، په گه یشتوو، گه شه کردوو. رسیده، به حد رشد رسیده.

په گه یین: *pēgain* په گه یین. رسیدن.

په گه یین: *pēgain* په گه یین. ملاقات کردن، به حد رشد رسیدن.

په م: *pēm* په م، به م، وهکو (په م، او، م، مانند (م به او) گفتم).

په مان: *pēmân* په م، م، وهکو (دای په مان). به ما، مانند (به ما داد).

په می: *pēmi* په م، م، وهکو (ئه م په می و ت). به م، او، مانند (او به م گفت).

په نازین: *pēnâzin* په نازین. شتی یان که س. به آن افتخار کردن.

په ناساندن: *pēnâsânden* په ناساندن. به او معرفی کردن.

په ناسین: *pēnâsin* په ناسین. معرفی کردن.

په نه چی: *pinači* په نه چی. په نه دوز، په نه دوز، په نه کار کفش.

په نه چی گری: *pinačigari* په نه چی گری. په نه دوزی، په نه دوزی، شغل تعمیر کار کفش.

په نه و په رۆ: *pinawpařō* په نه و په رۆ. په نه دوزی، په نه دوزی، شغل تعمیر کار کفش.

راستکردنه‌وهی شتیک. تعمیر لباس، کنایه
از دوخت و دوز و سنبل کردن.
پِیوانن: *pēwānen* نه‌اندازه گرتن.
اندازه گرفتن، طی کردن.
پِیهاتن: *pēhâten* به‌خت هیٔنان. شگون
داشتن.
پیه‌ویوگ: *peyawbug* تیس‌پریاگ.
قوی هیکل، درشت اندام.
پیه‌ویوون: *peyawbun* پیوه‌بوون،
گیروده بوون. گره‌تار شدن.
پیه‌وچوون: *peyawčun* پیوه‌چوون،
پیوه‌رۆیشتن. همراه آن رفتن، وسیله
رفتن.
پیه‌ودان: *peyawdân* پیوه‌دان، لیکنان.
نیش زدن، بستن.
پیه‌ونازین: *peyawnâzin* پیوه‌نازین،
به شتئ شانازیکردن. به آن نازیدن،
فخرکردن.
پیه‌وهاتن: *peyawhâten* پیوه‌هاتن،
هیٔنانی به‌خت. شانس آوردن.

ت

تاته شور: *tātašōr* که‌تی مه‌یت شستن. تخته شور، جای‌ی که مرده را روی آن غسل دهند.

تاجی: *tājē* نیویک بو ژنان. نام زنانه منسوب به تاج کلاه مخصوص پادشاهان.

تار: *tār* ها، نامریکی مؤسیقای. تار، یکی از آلات موسیقی سنتی.

تاران: *tārân* نیوی پاته‌ختی ئیران. تهران، پایتخت کشور ایران.

تارانن: *tārânen* تارانندن، راونان. تارانندن، متفرق کردن.

تارژمن: *târžan* ژمنیاری تار. تار زن، تارنواز، نوازنده‌ی تار.

تارژمنی: *târžani* کاری تار ژمنندن. تار زدن، تار زنی، تار نواختن.

تارنیان: *târniyân* راونیان. فراری دادن، تارانندن.

تارومار: *târumâr* تیگشکاندن و هه‌لاتن. تارومار، از هم پاشیده، شکست لشکریان در حال فرار.

تارمت: *târat* ته‌هارمت. طهارت.

تارهمایی: *târamâi(i)* تارهمایی، پ‌هشایی. شبیح، حالتی بین تاریکی و روشنی.

تاریاگ: *târyâg* راونراو، تاراو. فراری داده شده.

تاریف: *târif* ته‌عریف. تعریف، توصیف، تمجید.

تاریک: *târik* ها، دژی رووناک. تاریک.

تاریکان: *târikân* کاتی تاریکی، تاریکایی. هنگام غروب، غروب گاهان.

تا: *tâ* لنگه، وه‌گو (تا هه‌نگور). لنگه، بار، مانند (لنگه انگور).

تا: *tâ* تا، دا، لف. حرف فاصله زمانی و مکانی، حتی، همتا.

تا: *tâ* تاگو، تا، وه‌گو (تا هاتم بيم). تا، مانند (تا آمدم که بیایم یا تا خواستم که بیایم).

تا: *tâ* تا، لو. همتا، جفت.

تا: *tâ* ها، پیتی مهرج. حرف شرط، حتی، تا هر وقت.

تا: *tâ* چه‌ماو، وه‌گو (تای کرد). خم، دولا، مانند (دولا یا خم کرد).

تابوون: *tâbun* چه‌مانه‌وه. خم شدن، تا شدن.

تابه‌نی: *tâbani* په‌ی چنین. ته بندی، شیرازه بندی.

تاپاز: *tâpâz* ته‌مه‌به‌ل و زل. کنایه از آدم درشت هیكل و بی خاصیت.

تاپر: *tâper* جوړی تفته‌نگ. ته‌پر، نوعی تفتنگ شکاری.

تاتکی: *tâtekē* تاسکی، (مله تاتکی). حرکت سرگردن از سر کنجکاو.

تاته: *tâta* بابسه، باوگ، نه‌م وشه هه‌روامییه. مأخوذ از گویش اورامی به معنای پدر.

تازگی: <i>tâzagi</i> بهم زووانه. تازگی، جدیداً.	تاریک داهاتن: <i>târikdâhâten</i> تاریکبودنی هه‌وا. تاریک شدن هه‌وا.
تازهبی: <i>tâzai(i)</i> شتی تازه، بهم زووانه. تازگی، جدیداً، اخیراً.	تاریکولین: <i>târikulēi</i> ها، تاریک و روشن. گرگ و میش هه‌وا.
تازیم: <i>tâzim</i> کورنش. تعظیم، کرنش.	تاریک‌شهو: <i>târikašaw</i> شهوی تاریک. شب تاریک.
تاس: <i>tâs</i> وپ، گیز. گیج.	تازه: <i>tâza</i> ها، نئی. تازه، نو.
تاس: <i>tâs</i> سه‌ری بی موو. طاس، سه‌ری مو.	تازمباو: <i>tâzabâw</i> بابه‌تی رۆژ، تازه داهاتوو. مدرن، مدل تازه، تازه به بازار آمده.
تاس: <i>tâs</i> مؤرده نهد. مهره تخته نرد.	تازمبوون: <i>tâzabun</i> تازه‌گی، نویبوون. نو نوار شدن، تازه شدن.
تاسانن: <i>tâsânen</i> تاساندن، گیزکردن، تاسران. گیج کردن.	تازمبوونه‌وه: <i>tâzabunawa</i> ها، سه‌ری له‌نوی تازه بوون. تازه شدن، نو شدن.
تاس گه‌واو: <i>tâskawâw</i> جوړئ خواردن. غذای تاس کباب.	تازه به تازه: <i>tâzabatâza</i> نئی به نئی. تازه به تازه، نو به نو.
تاسوڅ: <i>tâsōx</i> تاسه، ئاره‌زوو. آرزو، اشتیاق.	تازه بهر: <i>tâzabar</i> ها، نه‌وبه‌ری میوه. نوبر، اولین ثمر درخت.
تاسه: <i>tâsa</i> ئاره‌زوو. آرزو، اشتیاق.	تازه بپاکه‌فتگ: <i>tâzapeyâkafteg</i> تازه بپاکه‌وتوو، که‌سێک که به تازه‌ی بووته خاوان سامان. نوکیسه، کنایه از کسی که پس از یک دوران فقر صاحب ثروت شده.
تاسه بار: <i>tâsabâr</i> ها، ئاره‌زوومه‌ند، ئاوات له‌دن. آرزومند، مشتاق.	تازه داهاتگ: <i>tâzadâhâteg</i> تازه داهاتوو، تازه باو. تازه آمد، تازه مد شده.
تاسه گردن: <i>tâsakerden</i> ئیشتیا کردن. آرزو کردن، مشتاق بودن.	تازه زاوا: <i>tâzazâwâ</i> ها، بپاوی که تازه بووکی هیناوه. تازه داماد.
تاسه‌مه‌ن: <i>tâsamân</i> ئاره‌زوومه‌ند، تاسه‌مه‌ند. آرزومند، مشتاق.	تازمکار: <i>tâzakâr</i> نوئیکار. ناشی، تازه کار.
تاسیاگ: <i>tâsyâg</i> تاسراو، تاساو. گیج شده.	تازم‌کردنه‌وه: <i>tâzakerdenawa</i> نوئیکردنه‌وه. تازه کردن، نو کردن.
تاش: <i>tâš</i> تاشه به‌رد، به‌ردی گه‌وره‌ی سه‌رکیو. صخره.	
تاشه: <i>tâša</i> به‌ردی گه‌وره‌ی کیو. صخره.	
تاشیاگ: <i>tâšyâg</i> تاشراو. تراش خورده، تراشیده شده.	
تاشیان: <i>tâšyân</i> تاشران. تراشانندن.	
تاشین: <i>tâšîn</i> ها، تراشین. تراشیدن.	

تاك: <i>tāk</i> ته‌نیا، وه‌كو (تاك و ته‌نیا). تنها، منفرد، مانند (تك و تنها).	تاشینه‌وه: <i>tāšīnawa</i> دووجار تاشاندن. دوباره تراش دادن.
تاك: <i>tāk</i> ترووك، تاق، ته‌نیا. تك. تاك: <i>tāk</i> ناوه‌لا، باز. تمام باز.	تاف: <i>tāf</i> كاتی لاویه‌تی و جوانی. اوج جوانی، عنفوان جوانی.
تاكانه: <i>tākāna</i> ته‌نیا، تافانه. یگانه، منفرد، تك.	تاف: <i>tāf</i> ریژنه‌ی باران، تافگه. آبشار. تاق: <i>tāq</i> ها، تاك، رفه. طاق، رف، منفرد، يك، تنها، تك.
تاك بوونه‌وه: <i>tākḅunawa</i> جیا بوونه‌وه، له‌يك بچران. از هم جدا شدن.	تافانه: <i>tāqāna</i> په‌كانه، تاكانه. يكی یكدانه، تك.
تاكوترووك: <i>tākuteruk</i> ها، كه‌ممو بیش. تك تك، كم تا بیش.	تاق و ته‌نیا: <i>tāqutanyā</i> ها، ته‌نیا و تاك. تك و تنها.
تاك و تووك: <i>tākutuk</i> تاك و ترووك. تك تك، دانه دانه.	تاق و جفت: <i>tāqujeft</i> تاق و جووت. جمع و فرد.
تاك و لۆ: <i>tākulō</i> تاك و جووت، به‌رز و نزم، نارپك. كوتاه و بلند، نامنظم، ناهمگون.	تاهت: <i>tāqat</i> ها، سه‌بر، قه‌رار. حوصله، توان، طاقت.
تاكیانه‌وه: <i>tākyānawa</i> جیا‌بوونه‌وه به تاكی. جدا شدن، دور شدن از جمع.	تاه‌نگرتن: <i>tāqatgarten</i> ها، سه‌بر کردن. تحمل‌کردن، بردباری کردن.
تال: <i>tāi</i> تامی تال، وه‌كو (تال بوو). تلخ، از انواع مزه‌ها، مانند (تلخ بود).	تاقی: <i>tāqi</i> ها، نه‌زموون. امتحان، آزمون.
تال: <i>tāi</i> هه‌ودا. تار (يك تار مو)، رشته های عمودی قالی.	تاقی: <i>tāqi</i> به‌رئاورد، نه‌زموون. امتحان، برآوردن، آزمایش.
تالان: <i>tāiān</i> چه‌پاو. تاراج، چه‌پاول، تالان.	تاقی‌کردن: <i>tāqikerden</i> نه‌زموون کردن. امتحان کردن، آزمون کردن، آزمایش کردن.
تالانچی: <i>tāiānčī</i> ریگر، چه‌ته، تالانه‌گر. چه‌پاولگر، گردنه‌گیر، تاراجگر.	تاقی‌کردنه‌وه: <i>tāqikerdenawa</i> نه‌زموون کردنه‌وه. عمل آزمون، کردار امتحان کردن.
تالان کریاگ: <i>tāiānkeryāg</i> تالان کراو. تاراج شده، غارت شده.	تاقی‌ه‌وکردن: <i>tāqiyawkerden</i> تاقی‌کردنه‌وه، نه‌زموون کردن، به‌راورد کردن. آزمون، آزمایش کردن.
تالانی: <i>tāiāni</i> چه‌پاوی، شتی تالان کراو. منسوب به تالان، تاراجی.	
تالاو: <i>tāiāw</i> ئاماژه‌یه بو شه‌راب یا ناره‌ق. تلخ آب.	

تالۆكە: *tālōka* تایهك په موو، ئامازدیه بۆ مرۆقی گۆشتن و قەلەو. یك لنگه پنبه، كنبه از آدم چاق.

تائی: *tāi* چێزی تان، دژواری. تلخی، ناگواری، سختی و مصیبت.

تائیک: *tāiēk* ههودا یهك، یهك تان. یك تار.

تائینه: *tāina* بریتی له تریاك. تلخ مزه، كنبه از تریاك یكی از مواد مخدر.

تام: *tām* ها، تهعم، مهزه، چێژ. طعم، مزه.

تامدار: *tāmdār* به تام، به مهزه. طعم دار، خوش طعم.

تامدان: *tāmdân* چێژدان. خوش مزه کردن، مزه دادن، طعم دادن.

تامل: *tāmei* تامل، صبر.

تاملگردن: *tāmeikerden* سهبرکردن. تامل کردن، صبر کردن.

تام و خوا: *tāmuxwā* تام و خوی. طعم و نمک، مزه و نمک کردن پختنی و میوه جات.

تامهزرۆ: *tāmazrō* به تاسه. آرزومند، مشتاق.

تامینه: *tāmēna* نیویکه بۆ ژنان. تهمینه، نام زنانه.

تان: *tān* تائی قالی، خول، دهور. تار قالی، یك دور.

تانج: *tānj* تاج، کلاو پادشاکان. تاج، افسر، کلاه پادشاهان.

تانجی: *tānji* ها، سهگی راوچی، سهگی تایبهتی راو. سگ شکاری، تازی.

تانجیدان: *tānjidân* ها، جی سهگی تانجی راوکهه که له پشتی ئوتومه بیل دایه. جای بیتوته سگ تازی.

تانه: *tāna* تانج، تهشهر. طعنه، تشر، كنبه.

تانه: *tāna* نهوهی که له سههر گلینهی چاو دهنیش. لکه روی چشم که به صورت لایه تارمانندی روی قسمت دید چشم را می پوشاند.

تانی: *tāni* توانی، لیها. توانست، یارا.

تانی: *tānē* خولی، دهوریک. یك دور، یك چرخ.

تانیک: *tānēk* دهوریک تهواو، وهکو (تانیک نهو کوژم). یك دور تمام، مانند (یک دور تو را کتک خواهم زد).

تانیک: *tānēk* نهختیک، وهکو (تانیک نهوم کوتا). اندکی، مانند (اندکی او را زدم).

تانی: *tannin* تانین، له تواندا بوون. توانستن، از عهده برآمدن.

تاو: *tāw* کاتیکی که، ریژنه ی باران. وقت، زمانی کوتاه، دم، رگبار.

تاو: *tāw* کاتیکی کورت. زمان کوتاه، لحظه، آن، دم.

تاو: *tāw* سوور، خول، به دهور گهرااندنی توند. به دور گرداندن، چرخاندن، چرخ، دور، تاب.

تاوان: *tāwān* گوناخ. گناه، بزه، جرم.

تاوانبار: *tāwānbār* ها، گوناکار. گناهکار، مجرم، خطا کار.

تاوانکار: *tâwânkâr* گوناکار. گناهکار، مجرم، بزه کار.

تاوانن: *tâwânen* تاواندن. ذوب کردن.

تاوت: *tâwet* تابوت. تابوت، محفظه ای چوبی که مرده را در آن می گذارند و به گورستان برای دفن می برند.

تاو تاو: *tâwtâw* ها، جار جار. گاه گاه.

تاوتوو: *tâwtu* چهند و چؤن، تاقی. تحقیق کردن، چند و چون.

تاودان: *tâwdân* سوووردانی توند. چرخاندن، تاب دادن.

تاو دریاگ: *tâwderyâg* تاو دراو. چرخانده شده، تاب داده شده.

تاوس: *tâwes* مهلیکی جوان و نایاب. طاووس، از مرغان و پرندگان بسیار زیبا که پرهای آن بسیار زیبا و گرانبه است.

تاوسان: *tâwsân* هاوین، وهرزی دوومی سان. تابستان، فصل گرما، یکی از چهار فصل سال.

تاوسه نندن: *tâwsanden* ها، تاوگرتن. سرعت گرفتن، مشتعل شدن.

تاو گرتن: *tâwgerten* ها، تاو سه نندن. تاب گرفتن، افروخته شدن، سرعت گرفتن.

تاوئه: *tâwîa* تووی گیای گشنیز. تخم گیاه گشنیز.

تاوله مه: *tâwlama* زوغان گه شین (خه لوز گه شین). آتش گردان، وسیله تاب دادن زغال مخصوص قلیان.

تاو نه تاو: *tâwnatâw* جار نه جار. گاه به گاه.

تاو نیان: *tâwniyân* به تاخت روئین. تاخت گذاشتن.

تاویاگ: *tâwyâg* تاویندراو. ذوب شده.

تاویان: *tâwyân* ها، تاویان. گدازش، گداخته شدن، ذوب شدن.

تاویانه وه: *tâwyânawa* تاوانه وه. گداخته شدن، ذوب شدن.

تاویک: *tâwêk* کاتیکی کورت، ماوهیه ک کورت. لحظه ای، آنی، زمانی کوتاه.

تاویهت: *tâwyat* تایبتهت. مخصوص، ویژه.

تاویهتی: *tâwyati* تایبتهتی. خصوصی، ویژه.

تایفه: *tâyefa* هؤز. طایفه، عشیره.

تایله: *tâyla* ها، نیوی داریک و بهری دارمه کیه. ثمره درخت و نام درخت بنگلک.

تایله: *tâyla* نیوی گؤرستانیکه له شاری سنه. تایله، گورستانی قدیمی در قسمت شمال شهر سنج این گورستان به خاطر سابقه تاریخی و مزار بزرگان و دانشمندان گُرد از معروفیت خاصی برخوردار است.

تر: *ter* دیکه، تریش، وهکو (یه کئ تر). دیگر، مانند (یکی دیگر).

ترازانندن: *terâzânden* له جن دهرچوون، ترازانن. از جا بدر کردن، جا به جا کردن.

ترسنۆك: <i>tersanōk</i> ترسه زاور، ترسنۆك. ترسو، بزدل.	تررازوو مسقان: <i>terâzumesqâi</i> تهرازوی زۆر وردکیش. تررازوی دقیق، مانند ترزوی زرگری و طلا فروشی.
ترسیاگ: <i>tersiyâg</i> ترسینراو، ترساو. ترسیده، هراسیده.	ترازیباگ: <i>terâzyâg</i> ترازاو. جا به جا شده، از جا در رفته شده.
ترنجان: <i>terenjân</i> به زۆر جیی کردن. با فشار داخل کردن.	ترازیبان: <i>terâzyân</i> له جیگه دهرچوون. از جا به در رفتن.
ترنجانن: <i>terenjânen</i> ترنجانندن. با زور و فشار جای دادن.	تراشیاگ: <i>terâšyâg</i> تراشراو. تراشیده شده.
ترنجهمین: <i>terenjamîn</i> ها، شیردی گیای ترهنجه بین. ترانگبین، ترنجبین، شیرهی گیاهی که مصرف دارویی دارد و ملین است.	ترپ: <i>terp</i> توور. ترپ، ریشه یکی از انواع محصولات جالیزی از گیاهی به همین نام که مصرف غذایی دارد.
ترنجیاگ: <i>terenjyâg</i> ترنجاو. با فشار داخل کردن، تحت فشار.	ترپه: <i>terpa</i> دهنگی پین، له دهنگهکان. از اصوات مانند صدای پا.
ترنجین: <i>terenjin</i> جیکردنهوه به زۆر. با فشار جای دادن.	ترپه ترپ: <i>terpaterp</i> له دهنگهکان. از اصوات، صدای متوالی پا.
ترۆزی: <i>terōzi</i> ها، چه موره. خیبار چمبر، یکی از محصولات جالیزی.	ترپه پان: <i>terîpân</i> ئاماژهیه بۆ کهسی تهنیهل. پخمه، دست و پا چلفتی، کنایه از آدم دست و پا چلفتی.
ترۆقیان: <i>terōqyân</i> شکفتن، وا شدن.	ترس: <i>ters</i> ها، وهکو (بیره ماله کهم له کی ترس ته). ترس، بیم و هراس.
ترووزانن: <i>teruzânen</i> ها، تووزیان، ژانی پیست. سوز سوزکردن پوست.	ترساندن: <i>tersânden</i> ترسانندن. ترساندن، ارعاب.
ترووسک: <i>terusk</i> بریقه، شهوق دانهوه. درخشان، سو.	ترسانن: <i>tersânen</i> ترسانندن. ترسانیدن.
ترووسکانن: <i>teruskânen</i> چاولیکنان و کردنهوه، چاو لیکنانی په پیتا په پیتا. چشم بر هم زدن متوالی.	ترس شکیاگ: <i>tersšekyâg</i> ترس شکاو. ترس ریخته.
ترووسکایی: <i>teruskâi(i)</i> بریقایی. روشنایی سو سو.	ترسنۆك: <i>tersenōk</i> ها، ترسه زاور، به ترس. ترسو، کم جرأت.
ترووسکه ترووسک: <i>teruskaterusk</i> بریقدانهوه، بریقه بریق.	ترسه زاور: <i>tersazâwer</i> ترسنۆك. ترسو، بزدل.

چشم بر هم زدن متوالی، سو سو. **ترووکانن:** *terukânen* ترووکانندن، پیلوولیدان به توندی. پلک بر هم زدن به طور متمادی.

ترهک: *terak* قه‌لش، قلیش، درز. ترک، درز، شکاف کوچک.

ترهگانن: *terakânen* ترهگانندن. ترکانندن، منفجر کردن.

ترهکیاغ: *terakyâg* ترهکاو. ترکیده شده، ترک برداشته شده.

ترهکین: *terakin* ترهکیان، ته‌قین، قه‌لش بردن، قلیش بردن. ترکییدن، منفجر شدن.

ترهکین: *terakin* تری: *teri* دیکه‌ی، وه‌کو (یه‌کی تری). دیگری، مانند(آن دیگری).

تریت: *terit* تیکه‌لاوی نان و چپشت، تریت. ترید، مخلوطی از نان و آبگوشت.

تریش: *teris* ها، تر، نه‌وی تر، وه‌کو (نه‌وان تریش). دیگر هم، مانند(آن‌های دیگر هم).

تریش: *teriš* له تار. تکه ای حاصل از انفجار.

تریشته: *terēšta* نامرازیکی نه‌جاپی، باج، ترشته. تیشه، یکی از آلات نجاری.

تریش تریش: *terišteris* له‌تار له‌تار. تکه تکه شدن بر اثر انفجار.

تریشه: *terišqa* برووسکه. آذرخش، از اصوات.

تریفه: *terifa* تیشکی مانگ. نورماه.

تریفه تریف: *terifaterif* ها، تیشکدانه‌وی تیشکی مانگ. سو سوی نور ماه.

تریقه: *teriqa* دهنگی پیکه‌نین. قهقهه، صدای خنده.

تریقه تریق: *teriqateriq* دهنگی پیکه‌نین، قاقا. صدای خنده متوالی، قهقهه.

تریقه تریق: *teriqateriq* دهنگی په‌یتا په‌یتای پیکه‌نین، قاقا. قهقهه.

تریکه: *terika* دهنگی پی که‌نینی نزم. صدای قهقهه آرام.

تریکه تریک: *terikaterik* دهنگی په‌یتا په‌یتای پیکه‌نینی نارام. صدای قهقهه آرام.

تسیاغ: *tesyâg* تسراو. ورم کردن چشم، حالتی از چشم که پلک‌های چشم بر اثر حساسیت ورم می کند.

تسیان: *tesyân* چاوی هه‌لتوقاو به سراو. ورم چشم.

تف: *tef* ناوی دم. تف، آب دهن.

تفاق: *tefâq* کهرسه و پیچوری پیویستی روژانه. آذوقه، مایحتاج روزانه.

تفلیک: *teflik* ناوی نیو دم. بزاق دهن، آب دهن.

تکا: *tekâ* تکا، خواپشت، وه‌کو (تکامان لی‌کرد). خواهش، تمنا، مانند (از اوخواهش کردیم).

تکاکار: *tekâkâr* تکا کار. خواهش کننده، تمنا کننده.

تکاندن: *tekânden* چکاندن.

تکانن: *tekânen* چکانن. چکانیدن.

تکە: *teka* به تنۆکه رژانی ناو. چکه، ریزش قطرات آب از سقف خانه یا هر جای دیگر.

تکە تک: *tekatek* چکهی ناو به تنۆکه. چک چک.

تکیان: *tekyân* تکان. چکان، چکیدن.

تگر: *teger* تهرزه. تگرگ، قطره های یخ بسته باران.

تل: *tel* خلار، گل، وهکو (تلیوونهوه بهرهو خوار). غلت، مانند (أنها به پائین غلت خوردند).

تلان: *telân* گل خواردن، گلار کردن، خلار کردن. غلتان.

تلانن: *telânen* تلانندن، تلورانندن. غلتانیدن.

تلانهوه: *telânawa* تلاندنهوه، تلیر خواردن. در غلتانیدن، آغشتن.

تلاوتل: *telâwtel* تلۆر تلۆر. تلوتلو، غلتانندن.

تلف: *teif* لم. پس مانده مایعات، مانند درد شراب یا سرکه.

تلفاوه: *teifâw* لماو. پس مانده مایعات، مانند درد شراب یا سرکه.

تلیاک: *telyâk* تریاک، مادهیهکی هۆشبهره. تریاک، مأخوذ از یونانی به معنای افیون و شیریه ی آن خاصیت سکرآوری دارد که از پوست سبزی گیاه خشخاش تولید می شود.

تلیاگ: *telyâg* تلاو، گلاو. آغشته شده، غلت خورده شده.

تلیر: *telêr* گلار، گلیر. غلت، به دور خود چرخیدن و غلت خوردن.

تلیرهوه بووگ: *telêrawbug* گلارهو کراو، تلیرهوه کراو. غلتیده شده، در غلتیده.

تلیسیاگ: *telisyâg* تلیساو، فیسراو. وارفته در آب.

تلیسیان: *telisyân* فیسراو، له ناو دا شکل له دهستدان. وارفتن در آب.

تلیش: *teiš* ها، قه‌لش، قلیش. شکاف، درز.

تلیشانن: *teišânen* تلیشانندن. شکافتن.

تلیشیاگ: *teišyâg* تلیشاو، تلیشراو. پاره شده، شکافته شده.

تلیفون: *telêfôn* تله‌فون. تلفن، یکی از وسایل ارتباطی.

تلین: *telin* تلۆر، گلۆر. غلت، غلتیدن.

تمهز: *temaz* تمهس تۆ دهلیی. تو گویی، مثل اینکه.

تمهس: *temas* تمهز، وهکو (تمهس وای کردوو). بی خبر، توگویی، مانند (تو گویی بدون اطلاع من کاری را انجام داده بود).

تمهن: *teman* پارهی دهورانی قاجارهکان. تومان برابر ۱۰ ریال.

تنۆک: *tenök* تال تال. تار تار، تنک.

تنیاگ: *tanyâg* ته‌ناو، ته‌نراو. تنیده شده، یافته شده، مانند بافتن تور.

تۆ: *tō* لا، چین، وهکو (سه‌رتۆی ماس). قشر، لایه، مانند (لایه و قشر چربی دار روی ظرف ماست تازه).

تواسياگ: *twâsyâg* تەواسراو. منزجر شە، رم كرده شە.

تواشا: *twâšâ* تەواشا، تماشا، تماشا، نگاه.

تواشا خانە: *twâšâxâna* تياتر، جىگاي شانۆ. تماشاخانە، تآتر.

تواف: *twâf* تەواف. طواف، زيارت.

توافەت: *twâfat* جياوازى. تفاوت، جدایی، فرق.

توانەوہ: *twânawa* ها، تاواننەوہ، تاواننەوہ. دوبارە ڈوبكردن.

توانين: *twânin* تانين. توانستن، قادر بودن.

تاو: *twâw* تەواو، دوايى پى ھاتن. تمام، پايان، آخر.

تاو: *twâw* ها، تاوراو، تاوناو. ذوب شە، آب شە.

تاو كردن: *twâwkerden* تەواو كردن. تمام كردن، بە آخر رسانيدن.

تاووتى: *twâwati* تەواوى، بە تەواوى. تمامى، ھمگى.

تۆپ: *töp* ها. توپ، يكى از وسايل ورزش جمعى.

تۆپ: *töp* دوايىن لوتكە. آخرين حد ارتفاع.

تۆپ: *töp* ها، تۆپى پارچە. واحدی برای بسته بندى پارچە.

تۆپان: *töppn g* كايە بە تۆپ، يارى تۆپ. توپ بازي، بازي با توپ.

تۆپانن: *töpânen* تۆپانن. كشتن جانوران حرام گوشت.

تۆپ تاو: *töptâw* تۆپجى. توپجى، تيرانداز توپ.

تۆپز: *töpez*، مەشەل. شەل، از وسايل روشنايى كە پارچە آغشته بە مواد سوختنى را بر سر يك تكة چوب مى بستند و روشن مى كردند.

تۆپ ھاپ: *töpqâr* كايە تۆپ. بازي با توپ.

تۆپلاخسە: *töpîâxa* خپر كردهوہى قورپان بەفر. گولە، گولە مانند.

تۆپەلە: *töpaîa* گروور، خرپ. گولە، گردى.

تۆپەلە بەفر: *töpaîabafēr* بهفرى گروور كراو، بهفرى خرپكراو. گولە برف.

تۆپياگ: *töpyâg* تۆپاو. جاندار حرام گوشت مرده.

تۆپين: *töpin* ها، مرداروہ بوون. مردن جاندار حرام گوشت.

تۆ تۆ: *tötöt* لالا، تۆ تۆ، چين له سەر چين. لايە لايە، چين چين.

توخماخ: *toxmâx* کوتاندىنى سەر بە گورز. تقماق، كوبانيدن سر با گرز تقماق.

توخماخ: *toxmâx* ها، ناميرىكى تايبەت بە وردكردنى كولۆ. تقماق، تكة چوب سنگينى كە با آن كلوخ را مى كوبند، نوعى تهديد برای خرد كردن طرف.

توخن: *toxen* نزيك، تووش. نزيك، جوار.

تۇراغ: *tōrâγ* تۇراخ. ماست چكيدە.

است که در بازی ترنا از آن استفاده می کنند.

تورنابازی: *toṛnâbâzi* نیوی یاریه که که له قدیمدا له نیوچایخانهگاندا له شهوانی مانگی رمهزان باو بوو. بازی ترنا، یکی از بازی ها و سرگرمی های سنتی جوانان در قدیم.

تورهنج: *toranj* نهخش و نگاریک له قالی سنهدا. ترنج، یکی از نقش و نگارهای قالی و قالیچه در سنج.

تورهنج: *toranj* نیوی بهری داریکه که بونی خوشی هیه. ترنج، نام میوه ای از مرکبات با پوستی ضخیم و خوشبو که به آن بالنگ گفته می شود.

توریگ: *tōryâg* توراو، زیز کراو، توردراو. قهر کرده.

تورین: *tōrin* کاری توراو، زیز بیوون. قهر کردن.

توزاوی: *tōzâwi* ها، خولاوی. گرد آلوده، خاک آلودگی.

توزان: *tōzâi* سهرتوی ماست یان شیر.

لایه نازک روی شیر یا ماست یا یخ بستن آب.

توزان: *tōzâi* نهختن، زورکه م. اندک، بسیار اندک، کم.

توسقلا نهیک: *tōsqaîâneyk* نهختنیک، که مئیک. اندکی، کمی، مقداری کم.

توشه: *tōša* زاد، بژیوی سهفه ر.

توشه، ره آورد.

توشه ور: *tōšawar* توشه بهر. توشه، رهاورد

توراغان: *tōrâyan* توراخان. خیسک مخصوص ماست چکیده از جنس پوست بز یا گوسفند.

تورانن: *tōrânen* تورانن، زیر کردن. وادار نمودن به قهر.

تورش: *torš* ترش. ترش، از مزه ها.

تورشاو: *toršâw* ترش ناو، ترشاو. آب ترش مزه.

تورش و شیرین: *toršusîrn* ترش و شیرین. ترش و شیرین، از مزه ها.

تورشی: *torši* ترشی، ترشیات. ترشی، مخلوطی از سرکه یک یا چند نوع از میوه و سبزی های خوردنی که پس از طی مراحل خاص و زمان مناسبی به عنوان نوعی از مخلفات سفره مصرف می کنند.

تورشی: *torši* ترشی. ترشی، هر چیزی که طعم ترش بدهد.

تورشیگ: *toršeyâg* ترشاو، رووترش. ترشیده کنایه از آدم اخمو و دختر مسن.

تورشی جات: *toršijât* ترشیجات.

تورک: *tork* تورک. ترک، یکی از ملل که در ترکیه، قفقاز، ترکمنستان و در قسمتی از ایران زندگی می کنند.

تورم: *torm* نهخوشی سهرما خواردن.

سرها خوردگی، زکام.

تورمه: *torma* شالی تورمه. ترمه، شال ترمه.

تورنا: *toṛnâ* شهلاخ یان پارچه یهکی گری بهستکراوه که با نهدری له یاریدا به کاری دهبن. شلاق یا پارچه گره داده ای

تۆف: *tōf* هه‌وای سارد. سرمای زیاد.

تۆفانه: *tōfāna* می‌شووله. پشه، از انواع حشرات موذی.

تۆقانه: *tōqānen* ترساندن. ترسانیدن، به هراس انداختن.

تۆقه تۆق: *tōqatōq* دهنگی لیکدانی شتی سه‌خت. از اصوات، تق تق شدن.

تۆقیگ: *tōqyāg* ترسیده شده، از هم‌واشدن، ترکیدن تاوول.

تۆقین: *tōqin* ترسین له ناکاو. ترسیدن ناگهانی.

توکول: *tōkoī* تویکل. پوسته چوب، مانند (پوست گردو یا میوه‌های مشابه).

تۆکله: *tōkīa* تویکله. پوسته، رویه، حفاظ هسته.

تۆکله گوپز: *tōkiagwēz* تویکله گوپز. پوسته‌ی گردو.

تۆلش: *tōlāš* تویکل چپو. پوست چوب.

تۆلشه: *tōlāša* پیستی که‌نراوی چپو. پوست کنده شده‌ی چوب.

تۆم: *tōm* توو، وه‌کو (تۆم کاله‌ک). تخم، دانه، بذر، مانند (تخمه خربزه).

تۆماتیز: *tōmâtēz* ته‌ماته. گوجه‌فرنگی، یکی از محصولات جالیزی.

تۆم خه‌پار: *tōmxayâr* تووی خه‌پار. تخم خیار.

تۆم رۆزگار په‌رئز: *tōmrōzgarparēz* تووی گوله به‌رۆزه. تخم آفتابگردان.

تۆم کوله‌گه: *tōmkulaka* تووی کوله‌گه. تخمه کدو.

تۆمهت: *tōmat* تۆمهت، قسه هه‌لواسین. ته‌مت، افترا.

تۆم هه‌نی: *tōmhani* تۆوی شووتی. تخم هندوانه.

تون: *ton* توند، وه‌کو (ئه‌و بیباره تونه). مزه تند، طعم تند، مانند (آن فلفل تند است).

تون: *ton* توند. تند، سریع، با شتاب.

تون و تان: *tonutâi* تال و توند. تند و تلخ مزه یا طعم تند و تلخ.

تونوتیز: *tonutiž* توندوتیز، گورج، به‌گور. تند و تیز، سوزان، جست و چالاک، مزه تند.

تونه مه‌جاز: *tonamajâz* تووره. عصبانی، خشن.

توو: *tu* ها. توت، یکی از انواع میوه‌های درختی.

تووار: *tuâr* ناوی گوندیکه سهر به شاری سنه. نام دهی درحومه سنندج بین راه سنندج - مریوان.

تووتانن: *tutânen* تووتانندن، به‌فیره قسه‌کردنی مندان. به حرف در آوردن و یاد دادن حرف به بچه.

تووتک: *tutek* بیچووی سه‌گ. توله سگ.

تووته: *tuta* نه‌نگوستی بچووی ده‌ست. انگشت کوچک دست.

تووته‌کۆله: *tutakōia* بیچووی سه‌گ. توله سگ.

تووتی: *tuti* یه‌کن له بائنده‌کان. طوطی یکی از انواع پرندگان.

تووپ: *tu'* فریdan. پرت، دور، کنار.

تووپک: *tu'ek* تووترک. تمشک، میوه‌ای شبیه به شاه توت به رنگ قرمز مایل به سیاه.

تووره: *tu'ra* ئالۆز، زیز. عصبانی، خشمگین.

توورمه: *turaka* ها، توورهک، جه‌والی بچووک. کیسه کوچک، خوجین، توبره.

تووورپه: *tu'rai(i)* ئالۆزی، تونه‌مه‌زاجی. عصبانیت.

تووزاندن: *tuzânden* ها، ژان کردنی پیستی دهست یا پین. سوزش، درد ناشی از ضرب شلاق یا تازیانه.

تووزه: *tuza* ژانی پیست. درد ناشی از شلاق.

تووزه تووز: *tuzatuz* چووزاندنه‌وه. درد ممتد ناشی از شلاق خوردن.

تووزیان: *tuzyân* ها. سوزش ناشی از ضربت تازیانه.

تووش: *tuš* نه‌وقه، توشیار. دچار، گریبان گیر.

تووش: *tuš* دهسته و یه‌خه. گلاویز.

تووش: *tuš* دژوار، نه‌سته‌م. سخت، دشوار.

تووش نه‌وزهر: *tušnawzar* نیوی ته‌پۆلکه‌یه‌که له به‌شی رۆژه‌لاتی شاری سنه. توس نوذر، نام تپه‌ای در مشرق شهر سنندج که در میان عامه مردم شهر به این نام معروف است.

تووشیار: *tušyâr* تووش هاتن. دچار، گریبان گیر.

تووه‌رنگی: *tufarangi* ها، چه‌شَنیک توو. توت فرنگی، یکی از محصولات مهم کشاورزی در سنندج.

تووک: *tuk* تووت، وه‌کو (تووک شۆز). دماغ، بینی.

تووک: *tuk* کولک. گُرک، موهای نازک صورت یا دست.

تووک‌ان: *tukânen* ها، تووک‌اندن. شکستن، مانند (تخمه شکستن).

تووک شۆز: *tukšōr* لووت شۆز. دماغ دراز، کنایه از تکبر است.

تووکن: *tuken* ها، کولکن. پشمین، پشم آلود، کسی که موی زیاد بر بدن دارد.

تووکنه: *tukna* کولکنه، زۆر به موو. پُرمو.

تووکه تووک: *tukatuk* ترووکه ترووک. صدای نم نم باران، صدای شکستن تخمه.

تووکیاگ: *tukyâg* تووکاو. شکسته شده، از پوسته به در آمده با دندان.

توونکه: *tunka* شوالی کورت. شورت.

توونه‌وان: *tunawân* توونتاو. تون تاب، کسی که کار او روشن نگه داشتن تون و گرم کردن حمام بود.

توونه‌وانی: *tunawâni* توونتاوی. تون تابی.

تووه ره‌شه: *tu'araša* گاتوی ره‌ش. توت سیاه، یکی از انواع توت که بسیار آب دار است.

تهپژمن: *tapeižan* ها، نهویدی که تهپل لئ ددهات. طبال، طبیل نواز، کسی که حرفه او نواختن طبیل است.

تهپل سهر: *tapeisar* تهوقی سهر، بانی سهر. فرق سر، بالای سر.

تهپوتۆز: *taputōz* ها، تهپودوو، تۆز کردن. گرد و خاک.

تهپۆله: *tapōia* نیوی گهرهکیکی شاری سنهیه (سهرتهپۆله). نام محله‌ای قدیمی در سنندج.

تهپۆله: *tapōia* تهپۆلگه. تپه کوچک.

تهپه: *tapa* له دهنگه‌گان، زرمه. تپ، از اصوات.

تهپه: *tapa* تهپۆلگه. تپه، کوه کوچک.

تهپه تۆراغان: *tapatōrāyān* ناماژهیه بۆ کهسی قه‌لهو و تهنه‌ل. کنایه از آدم بسیار جاق و تنبل.

تهپه تپ: *tapatap* له دهنگه‌گان، زرمه زرم. تپ تپ کردن، از صداها.

تهپیاگ: *tapyāg* تهپاو. تپیده شده، فرو رفته شده.

تهپیان: *tapyān* ها، قویان. تپیدن، فرو ریزش.

تهپیان: *tapyān* تهپین. ریزش چاه یا آوار به صورت فرورفتگی.

تهپین: *tapin* ها. تپیدن، فرو ریختن.

تهپین: *tapin* تهپیندراوی. فرو ریزش.

تهپینهوه: *tapinawa* دووچار تهپین، قووپانه‌وه. تپیدن دوباره، باز فرو ریزش.

ته ته: *tata* نیوی مله‌یه‌که له ههورامان، نام گردانه‌ای در اورامان.

تووہ سووره: *tuasura* شاتوو. توت سرخ، یکی از انواع توت که بسیار آب دار است.

تووہ وشکه: *tuaweška* تووی وشک کراو. توت خشک شده.

توویچ: *tuič* تۆش، نه‌تۆش. تو هم.

توہ توہ: *twatwa* تۆتۆ، لا لا. چین در چین، لایه به لایه..

توین: *twēi* تهوین. پیشانی، جبین.

توینله: *twēia* تهوینله. طویلله، اسطبل چهارپایان اهلی مانند اسب.

تۆیه‌ک: *tōyak* لایه‌ک، جینی‌ک. قشری از آن، لایه‌ای.

تپ: *tap* یه‌کی له دهنگه‌گان. یکی از اصوات.

تهپاله: *tapāia* پیژراو له سهنیر بۆ ناگردان. تپاله، از مدفوع دام تولید می‌شود و برای سوخت زمستان و امور دیگر از آن استفاده می‌شود.

تهپانن: *tupānen* تهپانندن. چپاندن، با زور فرو کردن.

تهپتهپان: *taptapān* ناماژهیه بۆ کهسیکی کهم تهرخه‌م. کنایه از آدم دست و پا چلفتی.

تهپل: *tapei* ها، نامیریکی مؤسقیایی، تهپل. طبیل، یکی از انواع سازهای سنتی.

تهپلاخ: *tapīāx* تۆپلاخ. مستی از گل یا ماده‌ای مشابه.

تهپلاخه: *tapīāxa* تۆپلاخه. مستی از گل، گولله‌کردن، گولله شدن.

ریخت و پاش، ولخرجی.	ته‌ته‌له: <i>tataā</i> گوناو لاجانگ. قسمت گونه در صورت.
ته‌خشان و په‌خشان: <i>taxšânupaxšân</i>	ته‌ته‌له: <i>tataā</i> به‌شی رووم‌مت و لاجانگ. استخوان گونه.
به‌خشین به‌هوی دلخواز. داد و دهش، دست و دل‌بازی کردن، ولخرجی کردن.	ته‌جروبه: <i>tajroba</i> نه‌زمون. تجربه، آزمون.
ته‌پ: <i>tar</i> ها، خووسراو. خیس، تر، نمناک.	ته‌جره‌به: <i>tajraba</i> نه‌زمون. تجربه، آزمون ه.
ته‌پال: <i>tarâi</i> مه‌لیکی راو‌کهر ناماژده به‌ بؤ ته‌مه‌ل. تنبل، لش، اهمال کار، ترلان.	ته‌جهره: <i>tajara</i> نیوی گوندیکه. نام روستایی در حومه سنندج.
ته‌پایی: <i>tarâi(i)</i> هاف جئ ته‌پ. زمین آب خورد، خیس.	ته‌حر: <i>tahr</i> سیما، شکل. شکل، قیافه.
ته‌پ بوون: <i>tarbun</i> ها، تر شدن. خیس شدن.	ته‌خت: <i>taxt</i> کمت. تخت، وسیله‌ای که روی آن بخوابند، اریکه‌ی شاهان.
ته‌پ به‌ته‌پ: <i>tarbataři</i> ته‌پ‌اوت‌ه‌پ. در حالت خیس.	ته‌خت: <i>taxt</i> ساف. صاف، هموار.
ته‌رچک: <i>tarček</i> ناسک، شینکه‌ی تازه. ترد، نازک، شکننده.	ته‌ختانی: <i>taxtâni</i> راستایی، وه‌کو (نه‌یره ته‌ختانیه). راستایی، همواری، مانند (اینجا همواری است).
ته‌رخان: <i>tarxân</i> ها، تایب‌مت دان. مختص، اختصاص، ویژه.	ته‌ختایی: <i>taxtâi(i)</i> راستایی، سافایی. همواری.
ته‌رخون: <i>tarxon</i> ته‌رخوون، سه‌وزیکی خواردن. ترخون، یکی از اقلام سبزی های خوراکی که طعم تند و بوی خوش و خاصیت گرما زایی دارد.	ته‌خته: <i>taxta</i> چئوی داتا‌شراوی پان. تخته، تکه چوب برش داده شده و پهن.
ته‌ردهس: <i>tarđas</i> زور زره‌نگ له یاریدا. زبردست، ماهر.	ته‌خته پهن: <i>taxtaban</i> به‌ته‌خته چنراو. تخته‌بند، چوب یا تخته حایل.
ته‌ردهسی: <i>tarđasi</i> ته‌ردهستی، زره‌نگی. مهارت، تردستی.	ته‌خته نهرد: <i>taxtanard</i> ها، که‌رده‌سی یاری کردنیکه به‌م ناوه. تخته نرد، یکی از صنایع چوبی ویژه‌ی سنندج که از چوب گردو و گلابی ساخته می‌شود و مرکب است از دو لایه ۳۰مهره سیاه و سفید،
ته‌رز: <i>tarz</i> چلی ناسک، لقیکی ناسک. ساقه نازک و جوان.	ته‌خشان: <i>taxšân</i> په‌خش کردنه‌وه له راده به‌دهر پوول و پاره.
ته‌رز: <i>tarz</i> شیوه، روش. طور، شیوه.	
ته‌ر زوان: <i>tarzwân</i> ته‌ر زمان. تر زبان، متملق.	

تهرپ و تووشی: *tarutuši* کاتی باران و هور و هلا. زمان بارندگی و ابر.

تهرز: *tarza* ها، چلی ناسکی دار. تگرگ، شاخه نازک درخت.

تهرسا: *tarsâ* سهر به‌تایینی عیسا. ترسا، عیسوی.

تهرم: *tarm* لاشه‌ی مردوو. جنازه، نعش.

تهرپه تیزه: *tarâtiza* ها، تهرپه تووره، سه‌وه‌زیه‌که که بؤ خواردن دهشی. سبزی شاهی یا ترتیزک یکی از انواع سبزی های خوردنی که طعمی تند دارد.

تهرس: *taras* ها، جنیویکه. پست، رذل، در اصطلاح ناسزا است.

تهرپه سال: *tarasâi* سالی پر باران. سال پر باران.

تهرهک: *tarak* درز، قه‌لش، قلیش. قاش، ترک، شکاف.

تهرپه کال: *tarakâi* بیستان کیل، کسه‌ی که سه‌وزه کاری ده‌کا. سبزی کار، کسی که در جالبز کار می‌کند.

تهرپه کالی: *tarakâii* بیستان کاری، وه‌به‌ره‌مه‌ینانی سه‌وزیجات. سبزی کاری.

تهره‌کانن: *tarakânen* تره‌کانندن، ته‌فانندن. ترکانندن، منفجر کردن.

تهره‌کیاک: *tarakyâg* تره‌کاو. ترکیده شده، منفجر شده.

تهرپه گمیژ: *taragemêz* میزی کال. ادرار، شاش.

تهرپه ماش: *tarâmâs* چیشتی ماش، وه‌کو ده‌لین ناما‌زه‌یه بؤ فوزه لقورت. آش ماش، کنایه از زهرمار و کوفت کاری.

تهرپه میژ: *tarâmêz* میزی کال. ادرار، شاش.

تهرپه‌بووگ: *tarawbug* تهرپه و کراو. دوباره تر شده یا خیس شده.

تهرپی: *tarî* تهرپایی، نمین. نمناکی، خیس.

تهرپی: *tarêq* شهرم، ته‌ریق. شرم، شرمندگی، خجالت.

تهرپه: *tarêqa* تهره‌قه. ترقه، یکی از انواع مواد انفجاری کوچک که معمولاً عید نوروز بچه‌ها از آن استفاده می‌کنند.

تهرپه‌ت: *tarêqat* تهرپه‌ت، ری‌بازی عیرفانی. طریقت، روش و سلوک صوفیان.

تهرپه‌وه‌بووگ: *tarêqawbug* تهریق کراو، خه‌جالت دراو. خجالت کشیده، شرمنده شده.

تهرپه‌بوون: *tarêqawbun* شهرمه‌زاربوون، تهریق‌بوونه‌وه. شرمنده شدن.

تهرپی: *tarêqi* شهرمه‌زاری، تهریقی. شرمندگی.

تهریک: *tarik* چؤل، سووچیکی چؤل. دنج، گوشه، خلوت.

تهز: *taz* سپ، سپی، گوئی، ته‌زو. کرختی اندام.

تهزانن: *tazânen* ها، ته‌ز پیا‌هینان. این واژه به صورت کنایه‌ای مصطلح است به معنای حس کردن و مات کردن شخص مقابل است.

تهزیاک: *tazyâg* ته‌زراو، ته‌زاو. تزیده شده، خواب رفتن دست یا پا.

تهزیان: *tazyân* تهزینه‌وه. تزییدن، خواب رفتن دست یا پا.

تهزین: *tazîn* ها. به خواب رفتن دست و پا کرخت شدن.

تهژدید: *taždid* دوباره کاری، سهر له نوئ ئەزموون دان بۆ قوتابییان به هۆی نه‌هینانی نمره (ده‌رجه‌ه‌ی پیویست. تجدید، نو کردن، از سر گرفتن امری یا کاری.

تهژه: *taža* ها، مروقی قهه و بالآ بولندی بی کاره و بی که‌ک. قد بلند، کسی که قدی بلند دارد و کردار او سست است.

تهسک: *tasek* تهنگ، کهم بهر. کوتاه، نارسا.

تهسهل: *tasal* تیر، ته‌واو. تمام، کامل.

تهشی: *tašbi* ها، وه‌ک. تشبیه، مشابهت.

تهشت: *tašet* ده‌فری شتن. تشت، ظرف بزرگ مخصوص لباس شستن یا هر چیز دیگری.

تهشقه‌له: *tašqaġa* رشقه‌ن، رشخه‌ن. شکک، درآوردن.

تهشک: *tašek* شکل و روالهت، وه‌کو (تواشا ته‌شکی). شکل و قیافه، مانند (قیافه‌اش را نگاه کن).

تهشک: *tašek* ته‌رح، قه‌واره. شکل و قیافه، شمایل، قواره و هیکل.

تهشهر: *tašar* تانه، توانج. تشر، طعنه، کنایه.

تهشه‌نه: *tašana* ها، بلا‌وه‌سه‌ندن، همه‌گیر، بلا‌وونه‌وه. سرایت، گسترش، توسعه پیدا کردن.

تهشی: *taši* ها، نامیری تایبتهت به خوری ریستن. دوک نخ ریزی از جنس چوب.

تهشی رپس: *taširēs* ها، که‌سینک که ته‌شی ده‌ریستی. دوک ریس، کسی که کار او دوک ریزی است.

تهغار: *tağâr* ها، ته‌خار. تغار، ظرف سفالی مخصوص ماست و هم چنین برای تهیه خمیرنان.

تهغارنک: *tağârēk* ها، یه‌ک ته‌خار. برابر است با ۳۰ عدد تخم مرغ و یا به اندازه یک تغار.

تهفاوت: *tafâwet* جیاوازی. تفاوت، ویژگی.

تهفتیش: *taftiš* پشکنین. تفتیش، واری، بازرسی.

تهفروتوونا: *tafrawtunâ* بی سهر و شوین. مقفود الاثر، ناپیدا، گم و گور.

تهفره: *tafra* کات به سهر بردن به‌فیرۆ. تفره، وقت گذرانی، دفع الوقت.

تهفره دان: *tafradân* کات به فیرۆدان. تفره دادن، وقت گذرانی کردن.

تهق: *taq* له دهنگه‌کان. تق، از اصوات مانند صدای ضربه چوب یا سنگ.

تهقالا: *taqâlâ* هه‌ول و تیکۆشان. تلاش، کوشش، تقلا.

تهقانن: *taqânen* ته‌قانن، تره‌کاندن. ترکاندن، منفجر کردن.

تهقانن: *taqânen* بیژنگ کردن. غریبال کردن، سرند کردن.

تهقتهقان: *taqtaqân* نیوی گهره کیکی شاری سنه. نام محله ای در شهر سنندج، صدای انفجار، راه بسیار سنگلاخی.

تهقه: *taqa* له دهنگه کان، دیق، زاله چوون. دق، زهر ترک، صدای انفجار.

تهقه: *taqa* له دهنگه کان. تهقه، یکی از اصوات.

تهقه تهق: *taqataq* دهنگی زوری تهق. تق تق، از اصوات.

تهقه دیان: *taqadiyân* ددان له یهک دان به هوی مووچرک. صدای به هم ساییده شدن دندان ناشی از لرز.

تهقهل: *taqai* په خیه، دووراندن به دهرزی، وهکو (تهقهل لئ دریاگ). دوخت.

تهقهل دریاگ: *taqaideryâg* تهقهل دراو. دوخته شده.

تهقهل لیدان: *taqailêdân* ها، دووراندن. دوختن، بیخیه زدن.

تههوتوق: *taqqutôq* ها، تهق و ترووق. تق و توق، از اصوات.

تههودهو: *taqudaw* هاتوچوی زور، تیکو شانی زور بؤ داهات. زیاد تقلا کردن، تلاش برای معاش.

تههیاگ: *taqyâg* تههیهو. منفجر شده.

تههیاگ: *taqyâg* تههقاو، بیژنگ کراو. الک شده، غریبال شده، سرند شده.

تههین: *taqin* بیژنگ کردن. فعل بییختن، غریبال کردن.

تههین: *taqin* ها، ترهکین، توقین. انفجار، از هم متلاشی شدن.

تهک: *tak* پالتان، تهکدان بؤ حسانه وه. تکیه دادن، لم دادن.

تهک: *tak* له گهگن. همراه، ضمیمه، پیوست.

تهک: *tak* یهک، به تهنیا، یهکی. تک، یک، تنها.

تهکانندن: *takânden* ها، تهکانن. تکاندن، به لرزش در آوردن درخت با هر چیز مشابه دیگر.

تهکانن: *takânen* تهکانندن. تکاندن، به جنبش در آوردن، به لرزش در آوردن.

تهک تۆ: *taktô* له گهگن تۆ. باتو، همراه تو.

تهکمان: *takmân* له گهگمان، وهکو (له تهکمان بوو). همراه، با ما، مانند (همراه ما بود).

تهکه: *taka* پالتان، لاجوون، پیشه و چوون. جایجا شدن در جا، لم دادن.

تهکه: *taka* تهکدان، تهک بده، بچوولته به ولاده، کهمی بچو به ولاده، وهکو (تهکه به ولاده). حرکت، جنبش، مانند (به آن طرف حرکت کن).

تهکه تهک: *takatak* له ره له ره. شل و ول راه رفتن، تلوتلو، تکان تکان.

تهکه تهکه: *takataka* تهکدان هوه، پالتان هوه. به تدریج جلو رفتن یا به جوانب مختلف جهت رسیدن به مقصود مورد نظر.

تهکی: *taki* پلاو خورشستی تیکه‌لاو. ترکیبی از پلو خورشت.

تهکیا: *takyâ* له‌گه‌تیا. همراهش، پیوست او.

تهکیا: *takyâ* ته‌کا، وه‌کو (په‌تووه که ته‌کیا). تکانده شده، مانند (پتو تکاندنه شد).

تهکیاگ: *takyâg* تکاو، چکاو. چکیده شده.

تهکیاگ: *takyâg* ته‌کاو. تکانده شده از بالا.

تهکیه: *takya* خانه‌قا، جیگای زکری دهرویشان. تکیه، خانقاه درویشان.

تهکیه: *takya* پشتدان، پالدان. تکیه، لم دادن، پشت دادن.

تهن: *tai* یه‌کن له شتی. یک عدد از چیزی، یک دانه از چیزی.

تهل: *tal* تهل، سیم. مقتول سیمی، سیم.

تهلا: *taïâ* زپر. طلا، فلز گرانبها و کمیاب.

تهلار: *talâr* ها، تالار. تالار، ایوان وسیع.

تهلاق: *taïâq* جیا بوونه‌وی ژن و شوو له یه‌ک. طلاق، متارکه.

تهلاقدان: *taïâqdân* جیا کردنه‌وی ژن له میرد به پیی یاسای شهرع. طلاق دادن.

تهلاکاری: *taïâkâri* زپرکاری. طلا کاری، زراندود.

تهلژیر: *taïbežer* ها، ته‌لچن. برگزیدن، گزینش، گلچین.

تهلچن: *taïčen* ته‌لژیر. گلچین، بهترین انتخاب.

تهلقین: *taïqin* ها، باوه راندن. تلقین.

تهله: *taïâ* داو. تله، دام، وسیله‌ی کار شکارچیان.

تهلهزم: *taïazem* درز، قسه‌لش، پارچه‌یه‌ک بهرد یان دار. درز، شکاف.

تهلهکه: *taïaka* باج. باج، وجهی را با زور و اجبار گرفتن.

تهله مشک: *taïamešk* ته‌له‌ی تایبعت به گرتنی مشک. تله موش.

تهلهو: *taïaw* لای نهو، ته‌له‌ب. طلب، جانب او.

تهلیس: *talīs* ها، به‌ردی گه‌وره. سنگ بزرگ.

تهلیسم: *talīsem* جادوو کراو. طلسم، جادو.

تهلیسان: *talīsan* چه‌رمیک که بؤ دره‌و کردن له سه‌ری ده‌به‌ستن. چرمی که درو گران بر پیشانی خود در زمان درومی بندنند.

تهلیسه: *talīsa* په‌یکه‌ر، په‌یکه‌ره. مجسمه، تندیس.

تهلیک: *taïēk* ته‌لیک، یه‌کیک له شتی. یک عدد، یک دانه، یک شاخه نازک.

تهم: *tam* مژ، تاریکایی به‌رچاو. تار، مه.

تهما: *tama* چاوه‌رئ، ماتل. انتظار، چشم به راه.

تهمادار: *tamâdâr* ها، چاوه‌رئ. چشم انتظار، معطل، منتظر.

تهماکار: *tamâkâr* ته‌ماعکار، به‌ته‌ماع.

طماع، آزمند، حریص.

ته‌ماکو: *tamākō* ها، ته‌ماکو. تنباکو.

ته‌ماوی: *tamāwi* مه‌آودی. مه‌آود.

ته‌مه‌مه: *tamtama* نووکی بزماری مه‌زریج. نوعی میخ.

ته‌مر: *tamer* کاغه‌زی عه‌کسرداری سه‌رنامه، ته‌میر، دراؤ. تمبر، یکی از اوراق بهادار برای ارسال محصولات پستی که بر روی مرسوله می‌چسبانند.

ته‌میس: *tamis* خاوین، پاک. تمیز، پاک.

ته‌می‌سکردن: *tamiskerden* خاوین‌کردنه‌وه. تمیزکردن، پاککردن.

ته‌میسی: *tamisi* خاوین. تمیزی، پاک، نظافت.

ته‌مومژ: *tamumež* هه‌وای مه‌آودی. مه‌گرفتگی.

ته‌موره: *tamura* سازی ته‌مبوور، نامیریکی مؤسقای تایبته به ریپروانی یارسان. تنبور، یکی از آلات موسیقی که دارای دسته بلند و کاسه کوچک که در آیین‌های کهن عرفانی گرد از سازهای اصلی بوده و اکنون نیز مورد استفاده اهل حق یا (یارسان‌ها) قرار دارد.

ته‌مه‌ریاگ: *tamaryâg* داسه‌پیو، داسه‌پاو. تمرگیده.

ته‌مه‌ل: *tamai* ته‌مه‌ل. تنبل.

ته‌مه‌لخانه: *tamaixâna* ته‌مه‌لخانه. کنایه از محل اطراق آدم‌های تن‌لش و راحت طلب.

ته‌مه‌لی: *tamaii* ته‌مه‌لی. تنبلی.

ته‌نافباز: *tanâfbâz* که‌سئیک که به سه‌رگوریسی رایه‌نگراودا ده‌روا. بند باز، آکروبات.

ته‌نانته: *tanânat* ها، به‌ته‌نیا. حتی، حتی این که، به ویژه.

ته‌نتنه: *tantana* شکو، فهر. عظمت، شکوه، جلال.

ته‌نک: *tanek* تاك، تنؤك.

تنك، يك در میان.

ته‌نك: *tank* به‌ینابه‌ین چاندراو. تنك، مفرد، یکتا.

ته‌نکه: *tanka* که‌رسه‌ی تایبته به نه‌وت. وسیله‌ای برای حمل و نقل و نگهداری نفت حلب.

ته‌نکه: *tanka* به‌شی خوارووی زك. قسمت پایین شکم.

ته‌نکه: *tanka* ده‌فری تایبته‌ی نه‌وت. جا نفتی، حلب کوچک نفت.

ته‌نکه‌ی سك: *tankaysek* به‌شی ژیر ناوکی زك. قسمت زیر ناف شکم.

ته‌نگ: *tang* دژی گوشاد، ته‌سك. تنگ، نارسا.

ته‌نگانه: *tangâna* ها، کاتی گرنگ و نه‌سته‌م. زمان و فرصت کم.

ته‌نگانه: *tangâna* کاتی نه‌سته‌م. تنگنا، زمان سختی و حسرت.

ته‌نگز: *tangez* داریکی بنچکه و به درك. درخت بادام کوهی، درخت ارژن.

ته‌نگس: *tangs* داریکی بنچکه و به‌درك. درخت بادام کوهی، درخت ارژن.

تهومر: *tawar* نامرازئ ههرهسکردنی دار. تیر، وسیله بریدن درخت یا چوب.
تهومر: *tawar* ها، تهور، تهیهر. تیر، آلتی برنده با دسته‌ی کوتاه و تیغ‌ه‌ی پهن بری بریچن درخت.
تهورزین: *tawarzin* تهوری دهستی دهرویشان. تیر زین، تیر مخصوص درویشان.
تهوسیاگ: *tawasyâg* تهوساوا. رم کرده، منزجر شده.
تهوسیان: *tawasyân* په‌مکردن. رمیدن، منزجر شدن.
تهوق: *tawaq* سینی، تهبهق. طبق، سینی مدور بزرگ چوبی.
تهوق: *tawaq* چه‌شنئ نه‌خوشی نازدهل. نوعی بیماری در دام.
تهونه: *tawana* دهوردهان، گه‌مارؤ. محاصره، دوره گرفتن، محاصره کردن.
تهیار: *tayâr* ساز و ناماده. آماده، قیراق، سرحال.
تی: *tē* دئ، دیت، وهکو (نهو تی). می‌آید، مانند(او خواهد آمد).
تی: *tē* په‌کن له پیته‌کانی ئه‌لفوویی. ت، از حروف الفبا که (ت) تلفظ می‌گردد.
تی: *tī* دی، دیبت، وهکو (تؤ تی). می‌آیی، مانند(تو خواهی آمد).
تیا: *teyâ* له‌ناویدا. درون آن، اندرون آن.
تیاماگ: *teyâmâg* تیاماوا، تیاداماوا. درمانده.

تنگوتورش: *tangutorš* زؤر ته‌نگه‌بهر. بسیار تنگ.
ته‌نگه نه‌فمس: *tanganafas* هه‌ناسه سوار. تنگ نفس، نفس تنگی، ناشی از بیماری ریوی.
ته‌نور: *tanur* ها، ته‌ندوور. تنور، جای مخصوص پختن نان.
ته‌نور داخستن: *tanurdâxesten* ته‌ندوور داخستن. روشن کردن تنور.
ته‌نیا بان: *tanyâbâi* ته‌نیا که‌س بؤ داهاتی رؤژانه. بی یار و یاور.
ته‌نیاگ: *tanyâg* ته‌ناوا، ته‌نراو. تنیده شده، بافته شده.
ته‌واسین: *tawâsin* په‌مکردن. رم کردن، منزجر شدن.
ته‌وریز: *tawrēz* شاریک له ئیران که ناو‌ندی پاریزگای نازهریایجانی رؤژه‌لاته. تبریز، مرکز آذربایجان شرقی و یکی از شهرهای بزرگ و صنعتی ایران.
ته‌وریور: *tawriwar* ناوی گوندیکه سمر به‌شاری سنه. نام روستایی در حومه سنج.
ته‌وفیر: *tawfir* ها، جیاواز. فرق، جدا، تفاوت.
ته‌وق: *tawaq* نالقه‌ی ناسنین، ته‌وقی سمر. طوق، حلقه‌ی فلزی، روی سر.
ته‌ون: *tawen* ها، داری قالی. قالی بافتن، قالی روی دار برای بافتن.
ته‌ونه‌گهر: *tawenagar* قالی‌گهر. قالی باف.

تیامانسدن: *teyâmânden* تییامان. درماندن، درماندگی.

تیانچه: *tiyânĉa* مهنجهئی بچووک. نوعی دیگ کوچک که معمولاً از جنس مس است.

تیانه: *tiyâna* مهنجهئی گهوره. دیگ بزرگ مخصوص طبخ غذا.

تیتالی: *titâli* جهفهنگی کردن، گالته کردن، رشخن. تمسخر، مسخره کردن.

تیتهوه: *titawa* دهگه‌رئیتتهوه، دئیتتهوه. باز می‌گردی، بازخواهی گشت.

تیر: *tir* هان، هه‌نخران، وهکو (تیرکریاگه). تحریک، وادار، مانند (تحریک شده است).

تیر: *tir* تیشکی خۆر، وهکو (به تیر خورهو). اشعه خورشید.

تیر: *tir* نویه‌ی یاریکردن له یاری می‌شاندا. نوبت بازی در تیله بازی.

تیر: *tir* هاوته‌مه‌ن، وهکو (له تیر نهو کوره‌سه). هم سن، هم اندازه، مانند (هم سن و سال آن پسر است).

تیر: *tir* فیشه‌ک، وهکو (تیر تفه‌نگ). گلوله تفنگ یا اسلحه دیگر.

تیر: *tēr* دژی برسی. سسیر، متضاد گرسنه.

تیر‌ئاو: *tēr âw* به ته‌سه‌لی ئاو خواردنه‌وه. سیر‌آب.

تیران: *tirân* نیوی یارییه‌که. نوعی بازی برد و باخت با سکه یا سنگ.

تیربووگ: *tērbug* تیر بوو، تیر کراو. سیر شده.

تیربوون: *tērbun* دژی برسی بوون. سیر شدن.

تیر خواردان: *tērxdâren* به ته‌سه‌لی خواردن. سیر خوردن.

تیر خور: *tirxwar* تیشکی خۆر، وهکو (به تیر خورهو ئه‌رئیتتهوه). نور خورشید، مانند (هنوز آفتاب غروب نکرده برمی‌گردد).

تیر کردن: *tērkerden* ته‌سه‌ل کردن. سیر کردن.

تیر کریاگ: *tērkeriyâg* تیرکریا، ته‌سه‌ل کراو. سیر کرده شده.

تیرمان: *tēremân* تیره‌ردان. انداختن و به دور انداختن سریع.

تیروته‌سه‌ل: *tērutasal* دژی برسی. به اندازه کافی سیر و بی‌اشتها.

تیره: *tira* ئه‌سل، بناخه، ره‌گه‌ز. تیره، طایفه، ایل، اصل خانوادگی.

تیره‌خور: *tēraxwar* به ته‌سه‌لی خواردوو. سیر خورد.

تیره‌ناز: *tiranâz* تیرهاویژ. تیرانداز.

تیره‌نازی: *tiranâzi* تیرهاویشتن. تیراندازی.

تیره‌نان: *tiranân* ئامرازئیکی دارین بؤ پانکردنه‌وه‌ی هه‌ویر. چوب مخصوص پهن کردن چونه خمیر برای تهیه‌ی نان لواش.

تیری: *tiri* جۆرئ نانی ساجی. نان تیری، لواش ساجی.

تیری: *tēri* دینی، وهکو (نهو کتیوه تیری بویمان). می‌آوری، مانند (آن کتاب را برایمان می‌آوری).
تیری: *tēri* دژی برسیه‌تی، وهکو (تۆ تیری). سیر هستی، گرسنه نیستی، مانند (تو سیر هستی).
تیریته‌و: *tēritawa* دپنیته‌وه. می‌آوردش، می‌آوری، باز خواهی آورد.
تیزانگ: *tizāng* فوودانه، نامرزی لاستیکی که فووی تئ دهکن. بادکنک.
تیژ: *tīž* دژی کول، تیژ. تیز، برنده، برا.
تیژی: *tīži* دژی کولی، تیژی. تیزی، برندگی.
تیسره‌واندن: *tēsarawānden* لیدانی له ناکاو. ضربه زدن ناگهانی و فوری.
تیسره‌وانن: *tēsarawānen* لیدان له ناکاو. ضربه زدن ناگهانی و فوری.
تیسک: *tisk* کولگی نه‌رمی دهم‌چاو، هوشوی بچووکی هه‌نگوور. موی نرم، کرک مو، خوشه‌ی کوچک انگور.
تیسکن: *tisken* ها، کولکن. کسی که موی نرم و تازه زیاد دارد.
تیس‌میری‌یاگ: *tēsemēryāg* نه‌ستووری پته‌و، تیس‌میر‌دراو. قوی هیکل، غول پیکر.
تیقو‌لانندن: *tēqoiānden* تئ کوتانندن به په‌له. فرو بردن ناگهانی.
تیکله: *tikla* ده‌فریکی تایبته‌ت بۆ ماست یان پۆن، نامازه‌یه بۆ مروّقی خربن و کورته بالا. ظرف سفالی مخصوص روغن

یا ماست، اصطلاحی کنایه ای از آدم چاق و کوتاه قد نیز هست.
تیکمه: *tēkma* لیوانلیو، پپر، پُر، آکنده، انباشته.
تیکه: *tika* لهت، لوفمه. تکه، قطعه، لقمه.
تیکه‌ن: *tēkaĩ* ها، نامیته، ناویته. مخلوط، درهم.
تیکه‌لاو: *tēkaĩaw* ها، تیکه‌ن. آغشته، درهم، مخلوط.
تیکه‌یگ: *tēgayg* تیگه‌یشتوو، لن حالیوون. آگاه، دانا، با تجربه، مطلع.
تیللی: *tēli* دپلی. می‌گذاری، اجازه می‌دهی، فرصت می‌دهی.
تیلآ: *tēlā* دارده‌ست، چپوی تایبته‌ت به ده‌ست. چوب دستی، چماق.
تیلّم: *tēlēm* نه‌هیلّم، دپلم. اجازه می‌دهم.
تیلّمی: *tēlēmī* دپلمی، ده‌یهیلّم. اجازه‌اش می‌دهم.
تیلین: *tēlin* دپلین. اجازه می‌دهیم، فرصت می‌دهیم.
تیم: *tēm* دیم، وهکو (من تیم). می‌آیم، مانند (من خواهم آمد).
تیمار: *tīmār* ها، دهرمان. معالجه، درمان، مداوا.
تیمّاگ: *tēmāg* تیماو. درماننده، وامانده.
تین: *tin* گه‌رما، شه‌را. گرمای آتش، حرارت.

تین: *tin* دین، وهکو (نیمه تین). می آییم،
مانند (ما خواهیم آمد).

تین: *tēn* دین، وهکو (نیه تین). می آید،
مانند (شما خواهید آمد).

تین: *tēn* دین، وهکو (نیهوان تین).
می آید، مانند (آنها خواهند آمد).

تینگ: *tineg* تینوو. تشنه، نیازمند به
آب.

تینگی: *tinegi* تینوویهتی. (تشنگی).

تینهت: *tinat* نیهاد خده. نهاد، ضمیر،
طینت.

تیهشانن: *tēwašānen* تیهریبون به
پهله. هجوم بردن و برهم زدن، ضربت
زدن ناگهانی.

تیهشیان: *tēwašyān* تیهریبون
بهپهله. هجوم بردن و برهم زدن.

ج

جار: *jâr* کهرت. بار، دفعه.

جاران: *jârân* بهر له ئیسته، کاتی پیشوو، کاتی رابردوو. سابقاً، زمانی در گذشته و دور.

جار جار: *jârjâr* بهین بهین. گهگاه، وقت به وقت.

جار جاره: *jârjâra* بهینابهین. گاه به گاه.

جار کیشان: *jâr kēšan* ئاگادار کردنهوه گشتی بهدهنگی بهرز، بانگهواز، بانگهشه. جار دادن، صدا در دادن.

جاروبار: *jârubar* کات کات، به ههلهوت، بهین بهین، گا گا. گهگاه، گاه گاه، گاه و بی گاه.

جاره جاره: *jârajâra* بهینا بهین. گاهی نه گاهی.

جاری: *jârê* کاتیک، وهکو (جاری چووم بو لای). یک وقت، بعدا، زمان دیگر، مانند (یک وقت پیش او رفتم).

جاریک: *jârêk* ئیسته نه، نه جاری. حالا نه، فعلاً نه.

جاریک: *jârêk* کاتیک، دهمیك. یک بار، یک زمان، وقتی که گذشته است.

جاریکان: *jârêkân* سهردهمی، زهمانیك. زمانی، زمانی در گذشته.

جاریکان: *jârêkân* ئیسته نه، نه جاری، نه خت سهبرکه. بار دیگر، فعلاً نه، اندکی صبر کن.

جاریک تر: *jârêkter* کاتیک تر، کهرپه تیک تر. بار دیگر، وقتی دیگر.

جا: *jâ* دوجار، وهکو (جا تیمهوه). پس، آنگاه، بعد، مانند (پس بر میگردد).

جا: *jâ* ها، جاده، ریگای گهوره. جاده، راه اصلی.

جاجم: *jâjem* جاجیم، جاجمی دهستکردی سنه زور به ناو بانگه. جاجم، نوعی بافتنی از نخ های رنگین پشمی که از آن به عنوان رختخواب پیچ یا پتو استفاده می کنند، جاجم بافت سندنج از معروفیت خاصی برخوردار است.

جاجکه: *jâčka* بنیشت، جاجکه. آدامس، سقز.

جاجکه تاله: *jâčkatâia* بنیشته تاله. سقز تلخ، ون، محصول درخت ون.

جادار: *jâdâr* جینشین، جیدار. جانشین، جادار، نایب (دال مهمله است).

جادوو: *jâdu* سیجر، جادوو. جادو، سحر.

جادوویاز: *jâdubâz* سیجر باز. جادوگر، ساحر.

جادو و گهر: *jâdugar* سیجر باز. جادوگر، ساحر.

چار: *jâr* بانگی بهرز، بانگه شه.

چار، اعلام، بانگ، فریاد.

چار: *jâr* زمین شخم نزده.

جانگی: *jāngi* جانگ، قژی که ناری جانگ. شقیقه، موی کنار شقیقه.
جانهور: *jānawar* زینده‌وهر. جانور.
جاوانن: *jāwānen* جاوانندن. جویدن.
جاوگ: *jāweg* جاو، کۆتالیکی دست جن. کرباس، نوعی پارچه دست باف که از پنبه بافته می‌شود.
جاوه جاو: *jāwajāw* جاوانه‌وهی به په‌سا. جویدن متوالی آرام.
جاوی: *jāwi* کاری جاوین له رابردوو. جوید، با دندان جوید.
جاویاگ: *jāwyāg* جاویندراو، جاواو، جاوراو. جویده شده، با دندان خرد شده.
جاوین: *jāwin* جه‌وین، جاوانندن. جویدن، چیزی را زیر دندان خرد کردن.
جرت و فرت: *jerufert* زۆر هه‌لگه‌وت و داکه‌وت. بازیگوش.
جرتی فرتی: *jertēfertē* هه‌رزه، هه‌رزه، جلف، بازیگوشی.
جرز: *jerz* درز، قه‌لش، قلیش. جرز، درز، شکاف، باریک.
چروچانهور: *jerujānawar* زینده‌وهرانی ورد، ده‌عبا. جانوران، حشرات، وحوش.
چریکانن: *jerikānen* جریکانندن. صدای گنجشک، جیک جیک کردن.
چریکه: *jerika* دهنگی بائنده وه‌کو دهنگی چۆله‌که. صدای گنجشک، جیک.
چریکه چریک: *jerikajerik* دهنگی په‌له‌وهر. جیک جیک، صدای متوالی گنجشک.

چارپک له چاران: *jārēklajārân* کاتیکی تایبەت. دفعه‌ای از دفعات در گذشته.
چاش: *jāš* به‌چکه کهر، بیچوهی کهر، نامازیه به بۆ که‌سیک که بوویته داره‌دهستی دوژمن. کره الاغی که هنوز بار بر او نهاده نشده است، کنایه از کسی که با دشمن دست به یکی کند و به ملت خویش خیانت نماید.
چاشه‌که: *jāšakar* بیچوهی کهر. کره الاغ.
چاف: *jāf* ناوی عشیره‌تیکه له هه‌ورامانی لهۆن. نام عشیره‌ای در جنوب کردستان.
چاکه‌ت: *jākat* کراسی گهرم. ژاکت، نوعی پوشاک گرم.
چام: *jām* ناویته، له‌تیکي شووشه یان ناویته. چام، شیشه، آینه.
چامانه: *jāmāna* چه‌شنن میزهره یان شالی سهر. نوعی از دستار سر مردان به رنگ‌های سیاه قرمز و سبز با خال‌های سفید.
چامباز: *jāmbāz* فیلباز. شاید، کلاهدار، حقه باز.
چامبازی: *jāmbāzi* فیلبازی. شایدی، کلاهداری، حقه بازی.
چامقولیباز: *jāmqolibāz* فیلباز. شاید، مکار.
چامیعه: *jāmē a* نامازیه بۆ مزگه‌وتی که‌وره. مسجد جامع.
چانتا: *jāntā* هه‌نیانه. توبره، همیان.

جزشوری: <i>jelšōri</i> جل شستن. لباس شستن.	جز: <i>jez</i> دهنگی برزاندنی گوشت. صدای جزلز.
جلف: <i>jeif</i> شه خلاق سست، رهوشت سووک. جلف، قرت، سبک سر.	جزوبز: <i>jezubez</i> دهنگی تاواندنه وهی رۆن. از اصوات مانند صدای پختن گوشت روی منقل یا ذوب کردن روغن.
جلكوت: <i>jelkōt</i> دارای جل شستن. چوب مخصوص جهت شستن لباس.	جزه: <i>jeza</i> جز له زاری مندالان. اصطلاح بچه گانه برای سوختن و ترسانیدن از سوختن به کار می رود.
جلوبه رگ: <i>jelubarg</i> پوڤشاک. لباس، البسه.	جفت: <i>jeft</i> جووت. جفت، زوج مقابل، دو گاو نر و ماده که برای شخم زدن به هم می بندند.
جله و خان: <i>jeļawxān</i> پییشخوان ده روزه. جلو خان، پیشگاه دروازه، ساحت.	جفت و گا: <i>jeftugā</i> جووت و گا. نگاه به جفت.
جلیسقه: <i>jelisqa</i> جلیقه، جلیتقه. نیم تنه بدون آستین که زیر کت می پوشند.	جفته: <i>jefta</i> لهفه، جووته. جفتک، لگد پرانی ستور.
جمان: <i>jemān</i> خرۆشاندن. جنبیدن، حرکت کردن.	جفته پا: <i>jeftapā</i> جووته پین. ایستادن سریع، خبردار نظامی، جفت پا.
جمس: <i>jems</i> جووله. جنپ، حرکت.	جق: <i>jeq</i> کهم شیرین، وهکو (شه و ههنگوره شیرین جق بووگه). شیرین مزه، مانند (آن انگور طعمی رو به شیرینی دارد).
جمگه: <i>jemga</i> جومگه. مفصل مچ دست یا پا.	جل: <i>jel</i> زین و بهرگی نهسپ. پلاس روی اسب و گاو.
جمو جیوون: <i>jemujuū</i> بزوتنی زۆر. جنبش، لرزش، تکان.	جل: <i>jel</i> ها، جلوبه رگی مروفت. لباس، البسه.
جمه: <i>jema</i> خرۆش. خروش جمعیت، آینده جمعیت.	جلشۆر: <i>jelšōr</i> شه وهی که جل ده شۆری، چیۆی جلشۆری. رختشوی، چوب مخصوص رختشویی.
جمیاگ: <i>jemyāg</i> جوولینراو. به حرکت درآمده شده.	جلشۆردن: <i>jelšōrden</i> جل شستن. لباس شستن.
جمین: <i>jemin</i> بزووتن، بزووتنی جه ماوهر. جنبیدن دسته جمعی.	
جن: <i>jen</i> جن، جنۆکه. جن، موجودی نامرئی که از آن روایتها دارند.	
جنانن: <i>jenānen</i> ورد ورد کردن، جنانیدن، جنران. تکه تکه کردن، ریز ریز کردن، گوشت چنجه کردن.	

جن گیر: *jengir* ٺه و ڪههسي ڪه به پڻ
بڙچووني خوي خهريڪي گرتي جنڙڪهيه
وهڪو ٺهوانهي ڪه ڪاري سيڇر و جادوو
دهڪن. جن گير، سحر، جادوگر.

جنڙڪه: *jenōka* ٺهجنه، ڪڙي جن.
اجنه، از موجوداتي ڪه روايتهاي زيادي از
آن دارند

جنين: *jenin* وردڪردن به چهقڙ. ريز
ريزڪردن، تڪه تڪهڪردن مانند بيرش دادن
گوشت، ڪباب و جنجه.

جڙ: *jō* جڙڪه، جوپ. جوي آب، آبراه
باريڪ و طولاني در باغ ها و مزارع.

جوان: *jwāi* ڪيسه گهوره دغل. جوان،
ڪيسه بزرگ نخي ڪه براي حمل بار
استفاده مي شود.

جوان: *jwān* لاو، گهنج. جوان، انسان يا
حيوان ڪه به ميانه عمر طبيعي نرسیده
باشد.

جواناؤ: *jwānāw* ٺاوي لاي لايوي
مردوو. مايع ڪنار دهان، عرق رخسار
قبل از مرگ، عرق و مايع تر شده در
زمان مرگ و احتضار ڪه در صورت مرده
مشاهده مي شود.

جوانخاس: *jwānxās* جوانچاڪ، لاوچاڪ.
جوان زيبا، خوش تيب.

جوانڪه له: *jwānkaīa* جوانڪه له، تازه
به ته مهني لاي گهيشتوو، تازه لاو.
کوچولوي زيبا، خوش صورت، ڪنابه از
ڪسي ڪه سيماي جوان دارد، جوانڪ،
نوجوان.

جوانن: *jwānen* لهقاندن، جولاندن.
تڪان دادن، به جنبش در آوردن،
جنباندن.

جوانه مرگ: *jwānamarg* ها. جوان
مرگ، نوعي دعا ڪه مي تواند هم شر باشد
و هم خير، مانند (الهي جوان مرگ شوي
يا الهي جوان مرگ نشوي).

جواو: *jwāw* وهلام، جواب. جواب، پاسخ.
جواوات: *jwāwāt* وهلامه ڪان. جواب ها،
پاسخ ها.

جواو جڙ: *jwāwjō* به شوين وهلامه وه
يوون. در جستجوي جواب، جواب جو.

جواو جڙ: *jwāwjō* وهلامدانه وه
به توندي. جواب جو، به دنبال جواب،
نوعي گستاخي كوچڪتر در برابر بزرگتر.

جواو ڪردن: *jwāwkerden* جوابڪردن.
جوابڪردن، نپذيرفتن، ردڪردن.

جواو ڪريياگ: *jwāwkeryāg* جواب
ڪراو، جواب دراو، رهنڪردن. جواب ڪرده
شده، رد شده، پذيرفته نشده.
جواوي: *jwāwē* وهلاميڪ. جوابي،
پاسخي.

جواهيڙ: *jawāhēr* جهواهيڙ. جواهر،
گوهرها، زيورآلات قيمتي.

جواهيڙات: *jawāhērāt* جهواهيڙات.
جواهرات، زيورآلات قيمتي.

جڙور: *jōr* وهڪ، چهشن. نوع، شيوه،
جور، گونه، طور، مانند، يکنواخت.

جڙوراو جڙور: *jōrāwjōr* جڙوراو جڙور،
همه چهشنه. گوناگون، متنوع،
رنگارنگ.

جۆربوون: *jōrbun* رېكبوون. جور شدن.

جورە: *jōra* ها. جیرجیرک، یکی از انواع حشرات که به رنگ برگ و گیاهان است.

جۆری: *jōri* ریکی، رېكبوون، جۆر بوون. جور شدن، یکنواخت شدن.

جۆری: *jōrē* چەشتن، تەرزئ. طوری، نوعی، شیوه‌ای، به گونه‌ای.

جۆریک: *jōrēk* تەرزئیک، شئوہیەک، چەشتئیک. نوعی، شیوه‌ای، طوری، طرز، حالتی.

جۆرین: *jōrin* زمان به هه‌له‌دا چوون. تپق، اشتباه لفظی.

جۆش: *jōš* زبیکەى دەموچاو. جوش، جوش صورت.

جۆشین: *jōšin* کولین، جۆش هیئان. جوشاندن، درحال جوش.

جۆق: *jōq* تاقم، دەستە. دسته، گروه.

جۆق جۆق: *jōqjōq* به تاقم، دەستە دەستە. دسته، دسته، گروه گروه.

جۆگە: *jōga* جۆ، جۆگە. جوب، آبراه کوچک، جوی.

جۆگەلە: *jōgala* جۆ، جوب، جوی آب، آبراهه.

جۆلأ: *jōlā* شال باف، جاجم‌چن. جولا، نساج.

جۆمان: *jōmāi* خاوینکەرى جۆگەى ئاو. کسی که لارویی جوب می‌کند.

جومعە: *jom a* رۆژى هەيئى. جمعە، آدینه، هفتمین، روز هفته.

جمکۆت: *jemkōt* لئوانئو، پیر. پیر، انباشته، لیریز، ازدحام، ملامال.

جوملە: *jomlā* رستە، بەیەکەوہ. جملە، همه، همگی، کلام و سخنی که مفید معنی دهد.

جونە: *jona* سۆزمانى، جندە، ژنى حیز. جندە، روسپی، زن بد کاره.

جوو جوو: *juju* ئاماژەيە بە گيان لە بەرى بچووک لە زارى منداڵەوہ. اشاره به جانوران کوچک در اصطلاح بچگانە.

جوو جەلە: *jujaia* جووچكى، مريشك. جوجه پرندگان و طیور.

جوو جەلە: *jujaia* بئچوہى مەل. جوجە پرنده اما بیشتر به جوجه طیور اتلاق می‌گردد.

جووچکە: *jučka* کلک، دوو. ذم، دنباله.

جووچکە بپياگ: *jučkabeŕyāg* کلک بپراو. ذم بریده اصطلاحی کنایه ای است.

جووز: *juz* دەنگى زۆر ناسک و باریک. جوز از صداها، مثلاً صدای سماور.

جووزنە: *juzena* دەنگى زۆر ناسک و باریک، کەسئکە جوزهى دئ. از اصوات، صدای خفیف، کسی که این صدا را بطور مرتب دارد.

جووزە جووز: *juzajuz* لە دەنگەکان. جوزجوز، از اصوات خفیف.

جوولە: *juia* جەمش، جوولە. تکان، حرکت.

جوولە جوول: *juiaju* جوولە کردن. لولیدن، حرکت آرام و درجا.

جوولیاگ: *juīyāg* جوولآو. تکان خورده شده.

جوین: *jwēn* جنیو. دشنام، فحش.

جوین فروش: *jwēnferōš* جنیو فروش. هتاک، فحاش.

جوین: *jwin* جوولینهوه، جوولنه کردن. جنبیدن، تکان خوردن، جابجایی، حرکت آرام.

جهانم: *jahānem* جیگه‌ی به‌لیند راوی تاوانباران. جهنم، دوزخ، جای گناهکاران.

جهخت: *jaxt* دهرفته‌ی تایبته، پژمه. صبر، شانس آوردن، عطسه، تأکید هم معنی می‌دهد.

جهپ: *jar* توند کیشان و بهستن به توندی. پیچاندن، محکم بستن.

جهپاج: *Jarāh* برینگه‌پ، کاردوژه‌کهر، نشسته‌رگهر، شکسته بهند. جراح، شکسته بند سنتی.

جهپانن: *jarānen* به توندی بهستن، جهپدان. محکم پیچاندن و بستن.

جهپزه: *jarbaza* غیرهت، شه‌هامهت، دل قه‌وی. جریزه، یارا، شهامت.

جهپ‌جهپه: *jarjara* جه‌رخ‌ی‌ئاو هه‌لکیشان له‌بیر. چرخ چاه.

جهپدان: *jardān* گووشین، به توندی بهستن. پیچانیدن، بستن، محکم.

جهپ‌دراو: *jarderyāg* جه‌پ‌دراو. محکم بسته شده.

جهرز: *jarz* درز، قه‌لش، قلیش. نگاه، جرز.

جهرگ سووزیاگ: *jargsuzyāg* جهرگ سووتاو، نه‌ولا مردوو. اصطلاحی دال بر فرزند از دست داده.

جهرگ و دل: *jargudei* جگهر و دل و جگر، کنایه از دوست داشتن، کنایه از با جرات بودن.

جهپه جهپ: *jarajar* له دهنگه‌کان. از اصوات مانند صدای چرخ آب.

جهپیاگ: *jarjāg* جه‌پ‌دراو، جه‌پ‌راو. پیچانده شده، بسته شده با طناب شتک داده شده.

جهزربه: *jazraba* ئازار، جه‌زروه. آزار، اذیت، رنج.

جهژن: *jažen* جیژن، شادی. جشن، شادی، سرور، خوشی، مسرت، بساط میهمانی.

جهژنانه: *jažnāna* جیژنانه. عیدی، عیدی دادن.

جهرگ: *jareg* جگهر، له زاری خه‌لگدا ئامازه‌یه به‌فرزهند. جگر، کنایه از فرزند.

جهرگ بریاگ: *jaregberyāg* جهرگ براو، نه‌ولاد مردوو. فرزند مرده.

جهسه: *jasa* نه‌ندام، لاشه. تن، بدن، کالبد و جسم انسان.

جهعبه: *ja ba* ها، قوتوو. جعبه.

جهفا: *jafā* جه‌ور، جه‌فا. جور، جفا، ستم.

جه‌لوو: *jalu* نه‌ئاوت، ههرزه. اوباش، لات.

جه‌له‌پ: *jalab* فیلباز، قیناوی. حقه باز، کینه‌توز.

جهم: *jam* گهل بهستن، گۆ، گۆمهڻ، وهكو (ئيمه زهمانئ جهممان جهم بوو). جمع، گرد هم آمدن، مانند (ما زمانی جمعمان جمع بود).

جهمام: *jamām* کوترانی لهش، ژانی لهش بههۆ رهقیوونی ئەندام. کوفتگی عضلات که بر اثر کار سنگین یا ورزش ایجاد می شود.

جهمهو بوون: *jamawbun* گۆ بوونهوه. جمع شدن، گرد هم آمدن.

جهمئیک: *jamēk* گۆمهڻئیک، دهستهیهک. جمعی، عدهای، کثیری.

جهمین: *jamin* توئیل، جبین، پیشانی.

جهنجان: *janjāi* ههراو هوو. جنجال، شور و غوغا، آشوب و ازدحام.

جهنهت: *janat* ها، نیوی گهړهکیکی قهیمی له دهورو بهری عمارهتی وهکئیل له شاری سنه. جنت، نام محلهای قدیمی در محدوده ساختمان عمارت وکیل در شهر سنندج.

جهنهریباخی: *janarbāxi* نیوی باخیکی قهیمی له سنه دا. باغی قدیمی در شهر سنندج.

جهور: *jawr* جهفا. جور، جفا، ستم.

جهورئاوا: *jawr āwā* نیوی گهړهکیکه له شاری سنه. جورآباد، نام محلهای در شهر سنندج.

جهوههر: *jawhar* جهوههیری نووسین، شیرهی دهن. جوهر نوشتن، معرب گوهر، اصل و خلاصه چیزی.

جهوههر جاجکه تاله: *jawharjāčkatāia* ها. مایع حاوی تریباتتین که از تقطیر صمغ وُن به دست می آید و مصرف دارویی دارد در رفع درد رماتیسم مؤثر است.

جهوه: *jawa* لهفکراو، له جئ که نهراو. لق، از جا کنده.

جهوین: *jawin* جاوین، جاوانندن. جویدن، چیزی را زیر دندان خرد کردن.

جئ: *jē* جئگا، نوئین. جای، بستر، رختخواب.

جیا: *jiyā* جودا، دوور له یهک. جدا، دور از هم، مفصل، متمایز.

جیا بوونهوه: *jiyābunawa* ها، لهیهک جیا بوون، داپران. کردار و عمل جدا کردن، جدا کردن.

جیاتی: *jiyāti* له جیاتی، له جیگی، وهکو (له جیاتی بروایت). به جای، مانند (به جای آنکه می رفتی).

جیا جیا: *jiyājiyā* جودا جودا، له یهک ترازان. جدا جدا، گسسته از هم.

جیاگردنهوه: *jiyākerdenawa* لئیک جیاگردنهوه، لئیک ترازانندن. دوباره جدا کردن، عمل جدا کردن.

جیاگریاگ: *jiyākeryāg* جیاکراو، ههئبژدراو. جدا شده، دست چین شده.

جیاواز: *jeyāwaz* تاییهت. متفاوت، جداگانه، ویژه، مخصوص. جیاکراو، جیاوهکراو.

جیای: *jiyāiy* جودای، وهکو (تۆجیای). دوری، مفارقت، مانند(تو جدایی).

جیماگی: *jēmāgi* جیماوی، به جیماو بوون، جی ما بوون. به جا ماندگی، عقب افتادگی.

جیوان: *jēwān* جیوان. رختخواب پیچ.

جیوانن: *jēwānen* لهفاندن، جوولاندن. جنبانیدن، تکان دادن.

جیویاگ: *jēwyāg* جوولاندندراو. جنبانیده شده.

جیه: *jeya* جیگه، نۆین. بستر، جا، محل.

جیای: *jiyāy* به جیگای، وهکو (من له جیای تۆ). به جای، درجای، مانند (من به جای تۆ).

جیایی: *jiyāi(i)* جودایی، دور بوون. جدایی، دور بودن، مفارقت.

جی به جی: *jēbajē* جیگۆران. جا به جا.

جیت: *jēt* جیگای تۆ. جایت، جای تۆ.

جیدار: *jēār* جادار، نایب. جادار، جانشین، ("د". مهمله است).

جیران: *jeyrān* ناویکه بوؤ نافرمتان. جیران، نامی زنانه.

جیر جیره: *ji'jira* جیر جیرۆکه. جیر جیرک، یکی از انواع حشرات.

جیزه: *jiza* جۆرئ دهنگ، جووزه، نووزه. جیز، از اصوات، مانند (صدای سماور).

جیقئدان: *jiqeidān* جیقئدان. چینهدان مرغ، کنایه از میزان توانای فرد.

جیکئدان: *jikeidān* جیقئدان. چینهدان مرغ.

جیکن: *jiken* زۆر جووکن. جیک کئنده.

جیگۆرکی: *jēgōrekē* جی گۆرین. جا به جایی، جای عوض کردن.

جیگه: *jēga* جیگه، جی خهو. جای، بستر.

جیل: *jēl* لاو، گهنج. جوان، کم سن.

جیل و جوان: *jēujwān* لاو، گهنج. جوان، نوجوان، تازه جوان، کم سن و سال.

جیماگ: *jēmāg* جیماو، به جی ماو. جامانده، به جامانده.

چ

چاخى: *čâxi* زۆر گۆشتن، قەلەوى. چاقى، پىر گۆشتى.

چار: *čâr* علاج، مداوا، درمان، از عهده برآمدن.

چارشەو: *čâršaw* چارشىو. چادر زنانه كه زنان بر سر مى كنند و تمام اندام را مى پوشانند.

چارقەو: *čârqaw* چوار دوق، چاره‌كهى كۆل. چهار قد كه بر كول مى بندند، چهار قدف، چهارلا.

چارگردن: *čârkerden* چاره‌كرن، عيلاج‌كردن. علاج كردن، روبه‌راه كردن.

چارگا: *čârgâ* چادرگا، خيوت‌گا، نىوى چىگايكه له كىوى ئاويهر گه‌وره دا. چادرگاه، خيمه‌گاه، جايى در آبىدر بزرگ.

چاروا: *čârwa* چاره‌وى. چهار پا، ستور. **چاروادار:** *čârwadâr* كه‌سنى كه چاره‌ويى به‌خىو ده‌كا. كسى كه كارش چهار پا دارى بوده است.

چارهك: *čârak* يهك بهش له چوار بهش له كىشدا. واحد وزن برابر ۲۵۰ گرم.

چارهك: *čârak* ۱۵ دقیقه له كاتزىمىر. واحد زمان برابر يك ربع ساعت (۱۵ دقیقه).

چارهك: *čârak* پىئوناهيهك بىو ئه‌ندازه‌گرتن به‌رانبه‌ر به ۲۵ سانتىمتر. واحد اندازه‌گىرى برابر يك چهارم از متر ۲۵ سانتىمتر.

چارهكه: *čâraka* چارۆكه، چارۆك. چهارقد زنان كه بر كول مى بندند.

يهكى له پىته‌كانى ئه‌لفوبىي كوردى. يكي از حروف الفبا، پسوند تکرار.

چاتمه: *čâtma* دانىشتن له سه‌ر ئه‌ژنۆ بۆ تير هاويشتن، تهك داني چه‌ند تفه‌نگ به شىوهيهك كه وه‌كو چادريك بنويئن. قراول، چاتمه، به زانو نشستن، وضع و حالت، چند تفنگ كه از قسمت لوله با هم متصل باشند و تشكيل يك خيمه بدهند.

چاچۆله‌باز: *čâčöibâz* فيلباز. حيله گر، مكار.

چاچه قولى: *čâčaqolê* خواردنى تاييهت به مندان. اصطلاحى برائى دست پخت بچه‌گانه.

چاخ: *čâx* ساز و تهيار، وه‌كو (قلياں چاخ كردن). مهيا، آماده، حاضر، مانند (قلياں آماده كردن).

چاخ: *čâx* قه‌لەو، گۆشتن. چاق، پىر گوشت، فربه.

چاخان: *čâxân* درۆ و ده‌له‌سه، درۆى زۆر. چاخان، دروغ.

چاخ و چل: *čâxučel* زۆر قه‌لەو. چاق و چله، فربه، پىر گوشت.

چاخه‌وبوون: *čâxawbun* قه‌لەو‌بوون، گۆشت گرتن، په‌روار بوون. قه‌لەو بوون، گۆشت گرتن، په‌روار بوون. چاق شدن.

چاره‌کن: *čarakē* يهك چاره‌ك. يك ربع ساعت از زمان.

چارمنووس: *čaranus* ها، موقه‌دەر، به‌سهرهات. سرنوشت، اشاره به خداوند و مقدرات اوست.

چاشت: *čāšt* کاتی نیوان به‌یانی و نیومرۆ. زمان بین صبح و ظهر، حد فاصل بین صبح و ظهر.

چاشیاگ: *čāšyāg* چه‌شراو. چشیده شده.

چال: *čāi* قوولینه، چال. چال، گود.

چالان: *čāiān* چه‌شس یاری لاوان و مندالان. نوعی بازی محلی بین جوانان و نوجوانان.

چالو: *čāiāw* قوولاییه‌کی نزم که ناوی تیدا کۆ ده‌بیته‌وه. چالاب، گودی یا گودال حاوی آب.

چال کریاگ: *čāikeryāg* چال کر او. چال شده، دفن شده.

چال کنندن: *čāikanden* چال کنندن، گود کنندن. هه‌لگه‌نندن.

چالوچول: *čāiučōi* حیگای زور چالدار، ناساف. چاه و چاله، فراز و نشیب، زمین ناهموار، پستی و بلندی.

چاله: *čāia* چالی بچوولک. چاله.

چاله قووته: *čāiaquta* چالی قوول، چالی زۆر قوول. گودال کوچک.

چالی: *čāii* قوولایی، قۆپاوی. گودی، منسوب به گود.

چان: *čān* نامیریک که له کشتوکالدا به‌کاردهی. خرمنکوب، یکی از آلات کشاورزی.

چاو: *čāw* دیه، ومکو (چاو خاس). چشم، دیده، مانند (چشم خوب).

چاو ئیشان: *čāw ēšān* چاوی ئیشان، نه‌خۆشی چاو. چشم درد، درد ناشی از بیماری چشمی.

چاوئیشه: *čāw ēša* چاوی ئیشان، چشم درد ناشی از بیماری چشمی.

چاوانه: *čāwāna* بیری ئاوهرۆ. چاه فاضلاب.

چاوباز: *čāwbāz* چاو شوخ. شوخ چشم، خمار چشم.

چاوبرسی: *čāwbersi* پیچه‌وانه‌ی چاوتیر. گرسنه، محتاج، نیازمند، هیز چشم.

چاوبرین: *čāwberin* لاساکردنه‌وه. چشم دوختن، نگاه کردن با دقت، چشم هم چشمی.

چاوبۆق: *čāwbōq* چاو دهرپه‌ریو. کسی که چشم او از حد معمول بیشتر برجسته باشد.

چاوبه‌س: *čāwbas* ئه‌وه‌ی که‌چاوی پی نه‌به‌ستن. چشم بند، نوعی غافلگیری.

چاو به‌ستن: *čāwbasten* چاو به‌ستن، چاو پۆشاندن، ناماژه‌یه بۆ فریو دان. چشم بستن، اصطلاحی کنایه‌ای از فریب دادن.

چاو پۆشان: *čāwpōšān* رابووردن، چاو به‌ستن. چشم پوشاندن، گذشت کردن.

چاوپۆشسین: *čâwpōšin* لیبیووردن. چشم پوشیدن، گذشت کردن، صرف نظر کردن از تقصیر.

چاوترسیاگ: *čâwtersyâg* چاوترساو. ترسیده چشم، ترسیده، زهر چشم گرفته شده.

چاوترسین: *čâwtersin* ترساندن. چشم ترسان، زهر چشم.

چاوترووکاندن: *čâwterukânden* پیلوو لهسهه یهک نان. پلک برهم زدن متوالی.

چاوترووکانن: *čâwterukânen* خیرا داخستن و کردنهوهی پیلوی چاو. پلک برهم زدن متوالی.

چاوترووکانی: *čâwterukânêk* کاتیکی زور کورت. یک چشم برهم زدنی، لحظه‌ای، آنی، دمی.

چاوترهکاندن: *čâwterakânden* چاوکردنهوه. چشم ترکانیدن.

چاوترهکانن: *čâwterakânen* چاو ترووکاندن، چاوکردنهوه. چشم بازکردن.

چاوتینگ: *čâwtang* رژد. چشم تنگ، صفت خسیس.

چاوتینگ: *čâwtangi* رژدی. خسیسی.

چاوتیز: *čâwtiž* کهسه که سومای چاوی زوره. تیز چشم، تیزبین.

چاوجله: *čâwčeia* چاوزار. چشم زخم.

چاوجلیس: *čâwčeies* چاوچنوک، چاوچیز. چشم چران، نظرباز.

چاوچنوک: *čâwčēnōk* نهزهه باز، رژد. چشم چران، نظرباز، حریص، آزمند، حسود.

چاوچیز: *čâwčhiz* نهزهه‌ریاز. چشم هیز، نظرباز.

چااخه‌وکردن: *čâwxawkerden* قه‌له‌وکردن، په‌روارکردن. پروار کردن.

چاو داخستن: *čâwdâxesten* سهه به‌خوار کردن، شهرم کردن. سر به زیر آوردن از شرم، صرف نظر کردن.

چاوپشتن: *čâwřešten* سورمه‌کیشان. سرمه کشیدن چشم.

چاوپۆشینی: *čâwřōšeni* دیتنی که‌سن که نارزه‌ووی ده‌گرا، پیشک‌هشیدان به هوی دیتنی دووباره. چشم روشنی.

چاو رهش: *čâwřas* ها، شوخ چاو. چشم سیاه، سیاه چشم.

چاوازاق: *čâwzâq* چاو زهق، چاو ده‌ریه‌ریو. چشم از حد قه درآمده، چشم بزرگ، حالتی از چشم در خیرگی.

چاوسه‌وز: *čâwsaōz* چاو که‌سک. چشم سبز.

چاوفرین: *čâwferin* چاو ترووکان. تیک زدن چشم.

چاوفریتانن: *čâwqertânen* چاو قراندن. چشمک زدن، پلک برهم زدن.

چاوفرچانن: *čâwqučânen* چاو نووقاندن. چشم برهم زدن.

چاواکال: *čâwkâl* چاو به‌ره‌نگی زهر، چاو زهر. کسی که چشمانی به رنگ زرد داشته باشد.

چاومهس: *čāwmas* چاومهست، چاو خومار. شوخ چشم، خمار چشم.

چاوهچاو: *čāwačāw* دل‌ودوا، نیگه‌ران، چاوگه‌پاندن به شینون که‌سن یا شتن. چشم انتظاری، با دقت نگریستن برای یافتن کسی یا چیزی.

چاوه‌روانی: *čāwarēwāni* چاوه‌رپی. چشم انتظاری.

چاوه‌رئ: *čāwarē* چاو له رئ، چاوه‌روان. چشم به راه، چشم انتظار.

چاوه‌رئگه: *čāwarēga* چاو له رئگه، چاوه‌روان، ماتل. چشم به راه، چشم انتظار.

چاوشاره‌کی: *čāwšarakē* یاریبیه‌کی مندالآن که چاو دهبه‌ستن. قایم موشک بازی، یکی از انواع بازی‌های کودکان.

چاوه‌قووله: *čāwaquīa* چاو قوولگه به هوی ناخوشیبه‌کی تایبته‌وه. گرد شدن چشم‌ها ناشی از عارضه‌ی بیماری وبا و اسهال و استفراغ.

چاوه‌ته‌کانن: *čāwhaitakānen* هی‌ماکردن به چاو، ناماژه‌کردن به نه‌هینی. اشاره‌کردن با چشم و ابرو برای ادای کلمه نه.

چایگ: *čāig* سارد، وه‌کو (ئاوه‌که چایگ بوو). سرد، خنک، مانند (آن آب سرد بود).

چایگه‌وبوون: *čāigawbun* سارده‌وه‌بوون. خنک شدن، سرد شدن.

چایگه‌وچایگ: *čāigawčāig* سارد به ساردی. سرد سرد.

چاواگردنه‌وه: *čāwkedenawa* سه‌رنجدادن. چشم باز کردن و خوب دیدن، دقت کردن.

چاواکه: *čāwka* سه‌رچاوه، کانی. چشمه، سرمنشاد، عامل.

چاو که‌ژان: *čāwkažāi* چاو به ره‌نگی ره‌شی مه‌یله‌وشین، وه‌کو (ره‌نگی چاوی ئاسک). نوعی رنگ سیاه مایل به آبی، مانند (رنگ چشم آهو)

چاواگهر: *čāwgar* چاوان، چاوه‌کان، چاوگه‌ل. چشم‌ها، چشمان.

چااؤو: *čāiāw* قوولاییبه‌کی نزم که ئاوی تیدا کؤ دهبیته‌وه. چالاب، گودی یا گودال حاوی آب.

چااولکان: *čāwlekān* دهمی، کاتیکی کورت، چاو به‌یبه‌کانانی. چشم بر هم زدن، آنی، زمانی کوتاه.

چااولکیاگ: *čāwlekyāg* چاو لکاو. چشم بسته، بیماری چشم که بر اثر عفونت آن پلک‌ها به هم چسبیده می‌شود.

چاو لئیرین: *čāwieberin* لاساییکردن. چشم بریدن، تقلید کردن.

چاو لئیدان: *čāwiedān* چاو زارکردن. چشم زخم زدن.

چاولئگهری: *čāwlēgari* لاساگردنه‌وه. چشم هم چشمی.

چاوماسیگ: *čāwmāsyāg* چاو په‌ناما، چاو ماسراو، چاوپه‌نه‌میو. کسی که چشم‌های او ورم کرده باشد.

چایگی: *čâigi* ساردی. سردی، خنکی.

چایمان: *čâymân* سه‌رما خواردن. سه‌رما خوردگی عضلات.

چایمانی: *čâymâni* نه‌خوشیی نه‌ندام به‌هوی سه‌رماوه، په‌تا. سه‌رما خوردگی عضلات.

چایی: *čâi(i)* چای، یکی از انواع گیاهان که دم کرده آن مصرف خوراکی دارد.

چپه: *čepa* پچه، سرته، ورته. پچ، درگوشی صحبت کردن.

چپه چپ: *čepačep* سرته سرت، ورته ورت، پچه پچ. پچ، درگوشی متوالی.

چت: *čet* شت، چیز، شی.

چت و مت: *četumet* شت و مت. چیز میز، چیزها، اشیا مختلف.

چتور: *četur* بزنی دووسالان. بز دو ساله.

چتیک: *četek* شتیک. چیزی، شی، وسیله‌ای.

چرا: *čerâ* چرا. چراغ.

چرا ئینگلیسی: *čerâ ingelisi* چوری چرای دهستی، چرای فانوس. چراغ فانوس.

چرا به‌رق: *čerâbarq* چرای کاره‌با.

چراغ برق، چراغی که با نیروی الکتریسیته و برق کار کند.

چراتوری: *čerâtōri* چرای توردار بو رووناکایی. چراغ توری، نوعی چراغ نفتی تلمبه‌ای پر نورتر از سایر چراغ

های مشابه، چراغ زنبوری نیز به آن گفته می‌شود.

چراخان: *čerâxân* چرا هه‌لگردن بو شایی. چراغان، روشن کردن چراغ‌های متعدد.

چراخانی: *čerâxâni* چراخان کردن. چراغانی، روشن کردن چراغ‌های متعدد برای مراسم جشن و سرور.

چرادار: *čerâdâr* خاوه‌ن چرا، فه‌رمانبه‌ری شاره‌وانی و به‌رپرسی روشن کردنه‌وهی چراکانی شار بووه. چراغ‌دار، کسی که مأمور روشن کردن چراغ باشد که در قدیم شهرداری‌ها در معابر عمومی مأمورینی برای این کار داشتند.

چرادان: *čerâdân* چی چرا، چرا دانن، عه‌لامه‌ت لیدان به چرا. چراغ دادن، علامت دادن با چراغ، کنایه از آری گفتن، جای چراغ.

چرا دهسی: *čerâdasi* چرای دهستی بو رووناکایی. چراغ دستی، چراغ کوچک روشنایی.

چرا روشن: *čerârōšen* زاراه‌یه‌که به مانای شه‌و به‌خیر. در اصطلاح به معنای شب بخیر است.

چرا ساز: *čerâsâz* که‌سئک که پیشه‌ی چراسازی. چراغ ساز.

چرا فروش: *čerâferōš* نه‌وهی که چرا ده‌فروشی. چراغ فروش، کسی که شغل او فروش چراغ است.

چرا قوه: *čerâqwa* لایت، چرای دهستی که به باتری کار دهکا. چراغ قوه، چراغ باتری دار.

چراکار: *čerâkâr* چرای تایبته به نیش و کار. چراغ کار، چراغ مخصوص کار پیشه وران.

چراکان: *čerâkân* ناماژهیه بؤ چهن چرا، چرا گهل. چراغ ها.

چرا کاردن: *čerâkerden* چرا داگیرساندن، کاتی تایبته به چرا کردن وهکو نیواران. چراغ روشن کردن، زمان چراغ روشن کردن.

چراکه: *čerâka* ناماژهیه بؤ یهك چرا، نهوچرا. آن چراغ، چراغ مورد نظر.

چرا لامپا: *čerâlâmpâ* چرای گلؤپدار. چراغی مخصوص روشنایی در اتاق.

چرا مووشی: *čerâmuši* چرای دهستی بی شووشه. چراغ بدون شیشه نفتی که دارای فتیله و پایه است.

چرا نهفتی: *čerânafti* چرا نهوتی. چراغ نفتی که با نفت می سوزد.

چرای مال: *čerây mâi* ناماژهیه بؤگه وره ی مال. چراغ خانه، کنایه از کسی که عزیز خانه است.

چرئه: *černa* کؤنه و دراو پؤش. بد لباس، ژنده.

چرکه: *čerka* له دهنگهکان، دهنقه. صدای حرکت ضعیف، تیر کشیدن ضعیف درد، واحد زمانی برابر با ۱ دقیقه.

چرئه و پرنه: *černawperna* به همرزهگهرد و خویری دهوتری، مانای

شروپر له بهرپچ دهدا. اصطلاحی کنایه‌ای از تعدادی آدم ولگرد و ژنده مندرس پوش، اراذل و اوباش.

چرؤ: *čerō* خونچه و لقی تازه‌ی گول و دار. جوانه درخت بر شاخه.

چرؤ: *čerō* له ورین. چرا، چریدن

چروپر: *čeruper* تیروته‌سهل، پر و پؤشته. به اندازه کاف.

چریاگ: *čeryâ* برآو، بردراو، بچراو. پاره شده، مندرس.

چریاگ: *čeryâg* بانگ کراو، خواستراو، بانگهیش کراو. خواسته شده، احضار شده.

چریکه: *čerika* دهنگی دئرفین وهکو دهنگی موسیقا یان بولبول. صدای آواز خوش، صدای گوش نواز.

چرین: *čerin* بچراندن. گسستن، پاره کردن.

چرین: *čerin* بانگ لی کردن. بانگ کردن، خواستن فردی، ندا دردادن.

چرین: *čerin* بانگ کردن، بانگ هیستن. خواستن، بانگ کردن، ندا در دادن، آواز.

چز: *čez* ها، وهکو چزی مار و دووپشك. نیش مانند، نیش مار یا زنبور.

چزانن: *čezânen* داخکردن. نیش زدن، داغ کردن کنایه از کلک خورده.

چزلیک: *čezlik* دووگی برژراو. دنبه سرخ شده در تابه.

چزه: *čeza* ها. آثار نیش.

چلانن: *čelānen* گووشینی کووتالی ته پړ یان ههر شتیکی تر. آب گرفتن، چلانیدن.
چلاو: *čēlāw* پلاو، برنجی ناوکیشی کراو. چلو، برنج که به صورت آبکش طبخ می کنند.
چلاوخورش: *čēlāwxwarešt* خوراکیکی بهناوبانگ له خوراکیکی ئیرانییهکان. چلوخورشت، از غذاهای سنتی ایرانی.
چلپاو: *čēlpāw* گندآب، گندآب و آلوده. (کتهک ناو چلپاو). گندآب، آب راکد و آلوده.
چلپ و لیس: *čēlpulēs* دهنگی ئاو خواردنهوی سهگ، لفت و لیس. لیس زدن حریمانه.
چلپه: *čēlpa* دهنگی دهست کوتان له ئاو، دهنگی خواردنهوی به پهله. صدای آب(چلپ)، صدای آشامیدنی که با عجله سرکشیده شود.
چلپه چلپ: *čēlpačēlp* دهنگی خواردنهوه به پهله خواردن. از اصوات، چلپ چلپ کردن در آشامیدن.
چل تیکه: *čeltika* پارچهی چل تیکه. چهل تکه پارچه که از تکه های رنگارنگ به هم دوخته باشند.
چلچرا: *čelčērā* چل دانه چرا پیکهوه. چهل چراغ.
چلچمه: *čelčama* نیوی چپایهکی بهرز و سهرکهش. چهل چشمه، کوهی بلند و رفیع در کردستان.

چهزه جز: *čezadžez* له دهنگهکان وهکو دهنگی تاواندنهوی رۆن. از اصوات، صدای روغن گداخته.
چزییا: *čezjyā* چزراو. نیش زده شده، کنایه از آدمی که شکست خورده یا سر او کلاه گذاشته شده.
چزییاگ: *čezjyāg* چزراو، جزاو، گهسراو. جز شده، نیش زده شده.
چش: *čes* چاو لی پوشین. صرف نظر کردن، از اصوات کنایه ای به جهنم.
چشه: *čēša* وشه لیخوریکی کهر و هیستر. نهیب به الاغ و چهار پایان بارکش برای حرکت کردن سریع.
چفت: *čeft* کپ، وهکو (درگاکه چفت که). بست، چفت، مانند (درپ را چفت کن).
چفت بوون: *čeftbun* کپ بوون. کپ شدن، چفت شدن.
چفت کریاگ: *čeftkeryāg* بهسراو، چفت کراو. کپ شده، چفت شده.
چق و نر: *čequner* چناکه دان له نرخدا، چمنه دان، زورلیدان. چانه زدن در کار خرید و فروش، زور زدن زیاد.
چق و نر: *čequner* تیکوشانی زورتر له راده. زحمت، تلاش زیاد و خارج از توان.
چل: *čel* ژماره ی چل. عدد چهل ۴۰.
چل: *čel* چل و لقیک له دار. شاخه درخت.
چل: *čel* ژانی برین. تیر کشیدن محل دردناک ناشی از زخم یا بیماری، سوز و درد متناوب.

چل وەشانن: *čeiwašānen* ژانکردنی بهینا بهین. تیر کشیدن محل زخم یا عارضه.

چله: *čela* شەوی زستان، رەسم و یاسای رۆژی چل بە هۆی مەرگی نازیزی. چەلم، چەلمین روز پس از مرگ عزیزان، شب اول زمستان، شب یلدا.

چله بووچک: *čelabuček* چله بچووک، بیست رۆژ دواى چله گه‌وره. بیست روز بعد از پایان چله بزرگ.

(نگاه چله گه‌وره).

چله پۆپه: *čeiapōpa* سەر لەق، سەر چل. سر شاخه درخت.

چله‌چل: *čeiāčēi* ژانی پەیتا پەیتای برین. سوز ممتد درد، تیر کشیدن ناشی از درد.

چله‌کیاک: *čeiakyāg* پەشۆکاو، چله‌کاو، سلکراو. هول شده از يك رویداد ناگهانی.

چله‌کیان: *čeiakyān* پەشۆکیان، سل کردنه‌وه. هول شدن از يك رویداد ناگهانی.

چله‌کیش: *čelakčēš* ریازەتکیشان به ماوهی چل رۆژ، که‌سیک که چله ده‌کیشی. چله کشی، کسی که چهل روز تمام بدون طعام تنها با چهل عدد خرما و کمی آب ریاضت کند.

چله‌کین: *čeiakin* سلگردنه‌وه، پەشۆکیان. هول شدن از يك رویداد ناگهانی.

چلک: *čeik* زووخی برین. ماده سفید رنگی که از زخم تراوش کند، ماده چرب و تیره روی لباس و بدن.

چلکاو: *čeikāw* ئاوی پیس. گند آب، آب مانده، آب چرک.

چلکاوخور: *čeikāwxwar* چلکاوخۆر، پیس خۆر. کنایه از آدم پس مانده خوار و خدمتکار.

چلکدار: *čeikdār* چلکن. چرکی، آلوده به چرک.

چلکن: *čeiken* پیس. چرکین، کثیف، آلوده به چرک.

چلکی: *čeiki* چلکن. چرکی، آلوده به چرک، کثیف.

چلیم: *čeim* ئاوی خەستی لووت. آب دماغ، عفونت دماغ، چلم.

چلیم شۆر: *čeimšōr* که‌سێ که ئاوی لووتی بێتە خواره‌وه. عن دماغی، کنایه از آدم بی نظم و دست و پا چلفتی.

چلیمن: *čeiḡmen* ئەوهی که ئاوی خەستی لووتی هه‌یه. کسی که عفونت دماغی دارد.

چلیمنه: *čeiḡmena* ئەوهی که زۆر ئاوی لووتی هه‌یه، که‌سێ که چلیمی شۆر بێ. چلمو، عن دماغی.

چلۆن: *čelōn* چۆن. چگونه، چطور.

چلو‌چۆ: *čeiučew* لقو‌پۆی وشک. خرده چوب، شاخه‌های نازک چوب درختان خشک.

چله گهوره: *čelagawra* شهوی ههوهلی زستان. شب اول از فصل زمستان، شب یلدا.

چله وکه‌واو: *čeiawkawâw* که‌باب و پلاو. چلوکباب، برنج دم کرده و کباب که از غذاهای سنتی است.

چل هه‌زار: *čelhezâr* چل هه‌زار. چهل هزار.

چلی: *čeiē* شاخه‌ای، لقن، یه‌ک چل. شاخه‌ای، یک شاخه.

چلیاگ: *čelyâg* گوشراو، ئاوچن کراو. چکیده شده، آب گرفته شده.

چلیس: *čeiēs* زکه رۆ. شکمو، حریص.

چلیسی: *čeiēsi* زکه‌رۆی. شکمویی، حریص بودن.

چلیک: *čeiēk* لقیک، یه‌ک چل. شاخه‌ای، یک شاخه.

چلین: *čelin* گووشین بۆ ئاو گرتن. چکانیدن، آب گرفتن، چلیدن.

چما: *čemâ* تومه‌ز، تۆبلی. توگویی، مثل اینکه.

چما بووگه: *čemâbuga* وه‌کو شتی بووه. با این تصور که بوده است.

چما ویت: *čemâwetet* تومه‌ز ویت. با این تصور که شما گفتی.

چمچه: *čemča* که‌وچووی گه‌وره، که‌وچی گه‌وره. نوعی قاشق بزرگ چوبی دسته بلند.

چمچه: *čemča* چه‌شنیک که‌وش که له بی‌ده‌کرا، چه‌شنی پیل‌او. نوعی از کفش و پای افزار که در قدیم می پوشیدند.

چنار: *čenâr* داری چنار. درخت چنار، از درختان بدون میوه و پر شاخ و برگ و بلند، چوب آن مصرف صنعتی دارد.

چناکه: *čênâka* چناکه، چه‌نه. چانه، زرخدان.

چناکه دان: *čenâkadân* چه‌نه دان، زۆر بلن. وراجی کردن، چانه زدن.

چناکه شکیاگ: *čênâkašekyâg* شکاو، زۆریلی. چانه شکسته، اصطلاحی کنایه‌ای از آدم وراج.

چنگ: *čeng* ده‌ست و په‌نجه، په‌نجه. چنگ، مجموعه کف دست و انگشتان.

چنگال: *čengâl* هاوتای که‌وچک. چنگال مخصوص غذا خوردن.

چنگ که‌فتن: *čengkaften* ده‌ست که‌وتن. به چنگ انداختن، به دست آمدن.

چنگگرتن: *čenggerten* پنجه‌گرتن. چنگ زدن، خراش دادن با ناخن.

چنگه پرچی: *čengaperčē* چنگ کوتان. چنگ زدن برای رهایی.

چنگه سه‌ری: *čengasarē* له سه‌ر دان، چنگ له سه‌ر گرتن. سرزنش کردن، چنگ گرفتن از سر.

چنگه فلیقی: *čengafelēqē* په‌نجه کیشان بۆ فلیقانندن، فلیقانندن به په‌نجه. له کردن با دست، چنگ زدن برای له کردن.

چنگه کرکی: *čengakerkē* چنگه پرچی. چنگ انداختن.

چنگن گۆشت: *čengēgōšt* نامازیه بؤ مرؤقی لاواز. بک مشت گوشت، اصطلاحی کنایه‌ای که به آدم لاغر و ریز اطلاق می‌گردد.

چنگی موو: *čengēmu* نهختی موو، مشت موو. یک مشت مو، به اندازه یک مشت و کف دست مو.

چنۆک: *čēnōk* رژد. آزمند، حریص.

چنۆکی: *čēnōki* رژدی. آزمندی، حریصی.

چنین: *čēnin* ها، هؤنینه‌نوه. بافتن.

چنیاگ: *čenyāg* چنراو. چیده شده، بافته شده.

چوار: *čwār* ژماره ۴. عدد ۴.

چوارباخ: *čwārbāx* نیوی گه‌په‌کیکی شاری سنه‌یه. چهار باغ، نام محله‌ای قدیمی در شهر سندرچ.

چوار پاچکه: *čwārpāčka* چوار پایه‌ی کورسی. چهار دست و پا، چهار پایه.

چوار تاک: *čwārtāk* ناوه‌لا، ته‌واو ناوه‌لا. درب تمام باز.

چوارخانه: *čwārxāna* چوار خشته‌ای دوو پهنگ. چهار خانه، شطرنجی.

چوارچرا: *čwārčera* نیوی مه‌یدانی‌که له ساباغ. چهار چراغ، نام میدانی است در مهاباد.

چوار چنگه: *čwārčenga* ها. چهار چنگولی.

چوار چه‌قه‌ن: *čwārčaqai* چوار هه‌نگه‌ل. چهار دست و پا، تاقباز.

چوار چپۆ: *čwārčēw* ها، چوار داری که‌ناری قاپ یان دهرگا و... چهار چوب، چهار چوبه.

چوار رپگان: *čwārřēgān* ها، چار رپیان. چهار راه، چهار سوق.

چوار سووچ: *čwārsuč* قوژبن، چوار گۆشه. چهار کنج، چهار گوشه.

چوار شه‌مه: *čwāršama* رۆزی چوار شه‌مه. روز چهارشنبه.

چوار شه‌مه سووری: *čwāršamasurē* چوار شه‌مه کولئ، رۆزی چوار شه‌مه‌ی ناخری سال. چهارشنبه سوری، مراسم روز چهارشنبه آخر سال.

چوار فه‌سل: *čwārřasei* چوار وهرزه. چهار فصل.

چوار فه‌سله: *čwārřasīa* چوار وهرزه. چهار فصل.

چوار فه‌و: *čwārřaw* چوار فه‌و. چهار فد، چهار تا.

چوار لان: *čwārlān* چوار گوشه، چوار سووچ. چهار جانب، چهار طرف.

چوار مشقی: *čwārmešqi* چوار مه‌شقان. چهار زانو، حالتی از نشستن که پاها را جمع می‌کنند.

چوار میخ: *čwārmēx* چوار بزمار، چوار میخ کیشانندن. چهار میخ.

چوار هه‌زار: *čwārřazār* ها. چهار هزار.

چواری: *čwāri* چوار که‌سی. چهار تایی، چهار نفری.

چۆپى: *čōpi* ھەلپەپكەن، دىلان. چۆپى، رقص كوردى كە بە صورت دستە جمعی اجرا می گردد.

چۆپىكىش: *čōpikēš* ھا، ھەلپەپكەن، سەماكەر. رھبەر و نظم دھندە رقص دستە جمعی كوردى، رقصندە رقص كوردى.

چۆخ: *čōx* چوق، چۆرى ناخر. آخرين قطره، آخرين جرعه.

چۆر: *čōr* دلۆپ، وەكو (چۆر ئاو). قطره، شر، مانند(قطره آب).

چۆراو: *čōrāw* دلۆپ ئاو تكاو. آب چكیده.

چۆراوگە: *čōrāwga* كانىاوى كەم ئاو. چشمه‌ای كه آب كم و قطره قطره داشته باشد.

چۆراو: *čōrāwa* دلۆپە ئاو. قطرات آب.

چۆرانن: *čōrānen* چۆرانندن. قطرات آب در حال ريختن.

چورت: *čort* سەرخەو، نوچ. خرت، حالتی بين خواب و بيداری.

چورت: *čort* چورتكە، ئامپىرى حيساب كردن. خرتكە، وسيله حساب كه از چند ميله و گوی گرد تشكيل شده و به جای ماشين حساب از آن استفاده می شد.

چۆرە: *čōra* دلۆپە، شۆراو. شر شرآب يا مايعات مشابه.

چۆرە چۆر: *čōračōr* دلۆپە دلۆپ، چۆرچۆر. قطره قطره، شر شر.

چۆرئ: *čōrē* دلۆپى، بریتى لە كەمى ئاو. قطره‌ای، جرعه‌ای.

چۆریان: *čōryān*

ئاو دەلپن، ئاوى دلۆپ دلۆپ. شر شر آمدن.

چۆرىك: *čōrek* دلۆپىك. قطره‌ای، جرعه‌ای از يك مايع.

چوسى: *čosi* رۇد. چسى، خسىس.

چۆق: *čōq* لەرز. لرز، عكس‌العمل طبيعى بدن در برابر بیماری.

چۆق: *čōq* دوايىن دلۆپ. آخرين قطره، قطره آخر.

چۆك: *čōk* ئەژنۆ، زرانى، بە سەر ئەژنۆ دانىشتن. زانو.

چۆكلە: *čōkīa* چيلكەدار. تراشه چوب، قطعه چوب نازك.

چۆكايى: *čōkâi(i)* بە سەر چۆكدا دانشتن. حالت خم شدن زانو.

چۆكدان: *čōkdân* بە سەر چۆك نشستن. چمباتمه زدن.

چۆكلە گۆرد: *čōkiagōrd* چيلكە شقارتە. چوب كبريت.

چۆكلە قنگە: *čōkiāqenga* چەشنى جپە (مىروو) كە دوويى دريژى ھەيە. سنجاڤك، نوعى حشره كه داراى تنه باريك و كشيده با چهار بال نازك است.

چۆكەرە: *čōkara* چەكەرە، جوانە. محصولات جاليزى مانند پياز يا سيب زمينى.

چۆل: *čōl* دژى دايىر، وەكو (چۆل كرياگ). خلوت، خالى، مانند (خلوت شده است).

چۆلایى: *čōlāi(i)* دىزى ئاۋەدانى، جى چۆل. جاي خلوت و دنج.

چۆلبوگ: *čōibug* چۆلكراۋ. خالى شىدە.

چۆل كرىگ: *čōikeryâg* چۆل كراۋ. خالى شىدە.

چۆل و ھۆل: *čōihōi* زۆر چۆل. خلوت، خالى از ھر جنبنده و صدا.

چۆلە جىرا: *čōiāčērā* جىگاي چۆل و بى رووناكايى. جاي بدون نور و چراغ و روشنايى.

چۆلە رى: *čōiarē* رىگاي بى ھاتوچۆ. كورە راھ، راھ خلوت.

چۆلى: *čōli* بى ئاۋەدانى. خلوتگاھ، جاي خلوت و آرام.

چۆن: *čōn* چلون، بە چە شىۋە. چىطور، چگونە، چون.

چۆناۋچۆن: *čōnāwčōn* چولونايەتى. چىندوچون، چگونگى.

چۆنكو: *čōnku* بەلام چۆن. زىرا، چونكە.

چۆنكە: *čōnka* بۆيە، ۋەكو (چۆنكە روگىن مئيش ئەرپۆم). زىرا، بە اين سىبب، مانىند(چون كە انھا رقتند من ھم مى روم).

چۆنكى: *čōnkē* بۆيە. زىرا، بە اين سىبب.

چۆنەر: *čōnar* چەۋەندەر. چىغندر، لىو، گىھاي از تىرە اسفناجيان با برگھاي پھن، بىخ آن درشت است و سە نوع است: رسمى، شىرىن و قندى.

چۆنەرىن: *čōnarin* چەۋەندەرى كولاۋ. چىغندر پختە كە مصرف غذايى دارد.

چۆن يەك: *čōnyak* ۋەكو يەك. يكسان، برابىر، مشابەھ.

چۆۋار: *čōwār* كەسنىك كە پىشەى چۆۋارى بى. كسى كە شغل او چوبدارى باشد.

چۆۋارى: *čōwāri* ئاۋەل كىر و ئاۋەل فرۇش. چوبدارى، كسى كە با خرىد و فروش دام امراى معاش مى كند.

چووزان: *čuzān* نىۋى يارىيەكە تا رادەيەك ۋەكو شەترەنج وايە. نوعى بازى و سرگرمى كە بين دو نفر يا بىشتر انجام مى گىرد.

چووزەرە: *čuzara* چۆكەرە. جوانە تازە سر زدە.

چووم: *čum* رۆيشتەم، ۋەكو (من چووم بىۆ سەر كار). رقتەم، مانىند (من سركار رقتەم).

چوون: *čun* رۆيشتەن، رابووردن، گەرآنەۋە بۆ ئەۋى. رقتند، گذشتند، عبور كردند، بازگشتند.

چوونان: *čunān* ئەگەر بىن، چەنان. چونان، چون ھا.

چوونە ژىر: *čunažēr* داننان، ژىرگرتن، قوبوولكردننى مەبەستى. بە زىر رقتن، اعتراف كردن، زىر بار رقتن.

چوونەۋە: *čunawa* رۆيشتەنەۋە. دوبارە رقتند، دوبارە بازگشتند.

چەپاڤە: *čapâia* چەپۆك. سبیلی زدن با كف دست برصورت، پنجه كشییدن برای برداشتن چیزی با عجله.

چەپاۋ: *čapâw* غارت. چیاۋل، غارت.

چەپەك: *čapk* دەستە، وەكو (چەپەكی گول). يك دستە، مانند(يك دستە گل یا مشابه همین).

چەپەكە: *čapka* دەستە، وەكو (چەپەكەى گول). يك دستە، مانند (يك دستە گل).

چەپەگرد: *čapgard* ئامازەپە بۆ بە دل نەگەرانى ژيان، ئامازە بۆ دەور و زەمانە. چپ گرد، كناپە از دور زمانە كە مخالف مى‌گردد.

چەپەلە: *čapîa* لىكدانى دوو دەست. كف زدن، كف، دست.

چەپەلەر: *čaplar* كەسى كە كار بەدەستى چەپ دەكا. چپ دست.

چەپەلەرپەزان: *čapîarêzân* چەپەلە کوتان بە كۆمەل. كف زدن جمعی.

چەپ لیدان: *čaplêdân* چەپەلە لیدان. كف زدن برای ابراز شادی و رضایت.

چەپوانە: *čapwâna* پىچەوانە. وارونە، برعكس، پشت و رو.

چەپۆكە: *čapōka* چەپۆك. توسرى، قسمت مچ تا كف دست.

چەپۆكە سەرى: *čapōkasarê* چەپۆك لیدان، لۆمەكردن، لە سەر کوتانن بە چەپۆك. توسرى، سرزنش، سرکوفت.

چەپوپاس: *čapuřas* راست و چەپ. چپ و راست، اطراف، جوانب.

چەپۆل: *čapōi* تىسمىراوى گىز. درشت هیکل و بى خاصیت.

چەپە: *čapa* هەلگەراۋ، سەرنخوون، چەپەکردن. واژگون، چپ، چپ کردن.

چەپەربەن: *čaparban* مەلپىچ لەموورو دراوى ئالتونى، شال پارچەى. نوعى زيور آلات كە چپ و راست بە دور سينە كودك مى‌بستند، پارچە شال مانندی كە چپ و راست بە سينە مى‌بندند و از پشت گره مى‌زنند.

چەپەل: *čapai* پيس. كثيف، آلودە، چركين.

چەپەلئى: *čapaii* پيسى. كئافت، مدفوع.

چەتان: *čatân* نىوى گوندىكە. نام روستاى.

چەتر: *čater* شتى كە بۆ خۆم پاراستن لە تەربوونى لە كاتى باران و بەفردا لەسەر سەر هەلدەدرئ. چتر.

چەتوون: *čatun* زۆرناھال، بئى باك و نەترس و زرنەنگ. بى پروا، جسور.

چەتومر: *čatwar* ١/٤ لە يەك بتل خواردنەوہ. چتول، يك ربع از بطرى.

چەتە: *čata* چیتە. چە مشكلى دارى، چە كارى دارى، چپە.

چەتە: *čata* رېگر، تالانچى. رازن، ياغى شورشى، باجگير، گردنە گير.

چەتەگەرى: *čatagari* رېگرى. كسى كە بە رازنى مشغول باشد.

چه چه: *čača* سه‌رجه‌می ده‌ست و په‌نجه بو منداډ. پنجه و کف دست در اصطلاح کودکان.

چه‌چه‌وانه: *čačawâna* خشلی تایبه‌تی په‌نجوډه‌ی منداډ. وسیله ای زینتی بافته شده از منجوق آبی با تزئین دانه‌های ریز صدف برای پنجه کودکان.

چه‌خماخ: *čaxmâx* ها، ئامیریک له تفته‌نگ دا بو ئاگردانی بارووت به کار دیی. چقماق، آتش زنه، آلتی در تفتنگ.

چه‌خماخه: *čaxmâxa* تری‌شقه. انعکاس نور و صدای شدید ناشی از انفجار.

چه‌رچی: *čarči* ده‌ست فروشی گهریده. دوره گرد

چه‌رچیگه‌ری: *čarčigari* پی‌شهی چه‌رچی. شغل دوره گردی.

چه‌رخ: *čarx* خول، خولینه، خوگول. چرخ، ابزاری گردنده به دور خود، دور، دوران، گردش، گردون و فلک.

چه‌رخان: *čarxân* وهرگه‌ران. چرخان، چرخنده، گردان.

چه‌رخانن: *čarxânen* چه‌رخانندن، وهرگه‌رانندن. چرخانندن، به چرخ درآوردن.

چه‌رخ و فه‌له‌ک: *čarxufaiak* ها. چرخ و فلک، نوعی وسیله بازی و سرگرمی هیجان‌آور.

چه‌رخین: *čarxin* وهرگه‌رین. چرخ زدن، چرخیدن، به دور چرخیدن.

چه‌رم: *čarm* پیستی ده‌واخی گراوی مالآت. چرم، پوست دباغی شده.

چه‌رمگ: *čarmeg* سپی. سفید، سپید..

چه‌رمگه‌وگردن: *čarmegawkerden* سپیکردنه‌وه، سپی کاری. دوباره سفید کردن، سفیدکاری کردن.

چه‌رمگه‌وگریاگ: *čarmegawkeryâg* سپی کراو. سفید شده، سفید کاری شده.

چه‌رمگی: *čarmegi* سپیتی، سپیدی، وکو (تۆچه‌رمگی). سفیدی، مانند (تو سفید هستی).

چه‌رمگی: *čarmegi* سپیایی، سپیدی. سفیدی، سپیدی.

چه‌رمه‌ره‌ق: *čarmařaq* چه‌رمی قه‌له‌و و سه‌خت. چرم سخت و ضخیم.

چه‌رمه‌سه‌ره‌ری: *čarmasarē* چه‌رمه‌رسه‌ری، رهنج، زه‌حمت. مشقت، درد سر، زحمت، رنج.

چه‌رمه‌گنیش: *čarmakeiš* سپیلانه، سپیلکه، چه‌رمه‌لانه. سفید پوست، کسی که دارای پوست سفید و نازک باشد.

چه‌رمه‌لانه: *čarmaĩâna* سپیلکه، سپیلانه، سپی روو. سفید آسا، سفید واره، سفید مانند.

چه‌رمه‌یله: *čarmēĩa* سپیله، چه‌رمه‌ل، نیوی گوندیکه. نام روستایی، سفید واره.

چه‌رمه‌ینه: *čarmēna* سپینه‌ی هیلکه. سفیده تخم مرغ.

چه‌س: *čas* چیه. چیست، چه چیزی است.

- چەسپ:** *časep* کانزایه که بۆ لکاندن. چسب، ماده‌ای چسبنده برای اتصال اشیاء به هم.
- چەسپانن:** *časpânen* چەسپانندن، لکاندن. چسبانیدن، وصل کردن، پیوند کردن دو چیز به هم.
- چەسپینه:** *časpēna* ئه‌وه که ده‌چەسپین. چسبنده.
- چەشانن:** *čašânen* چەش‌تانی، چەشانندن. چشانندن، مزه کردن، امتحان کردن.
- چەشت:** *čašt* چەش بوون. متوقع، عادت کردن، گنایه از عادت کردن به مفت خوری.
- چەشکه:** *čaška* تامکردن. طعم کردن، مزه کردن، چشیدن.
- چەشکه‌کردن:** *čaškakerden* طعم کردن، مزه کردن، چشیدن.
- چەشه:** *čaša* تام کردن، فیئر بوون به شتی. متوقع، مزه کردن.
- چەشه‌بوون:** *čašabun* فیئر بوون به شتی. عادت کرده.
- چەشه‌خۆره:** *čašaxōra* چەشته خۆره. عادت کرده، به مفت خوردن عادت کردن.
- چەشیاگ:** *čašyâg* چەشتاو، چەشراو. چشیده شده، آزموده شده.
- چەشین:** *čašin* چەشتن، تام کردن. چشیدن، طعم کردن، آزمودن، مزه کردن.
- چەشینه‌وه:** *čašinawa* چەشتنه‌وه. دوباره مزه کردن، طعم کردن بار دیگر.
- چەفت:** *čaft* لار، گیر، ناراست. کج، ناراست، دروغگو، شیاد، نابکار، خمیده.
- چەفت و چیل:** *čaftučēi* ناراست، زۆر گیر. کج و معوج، کج و کوله.
- چەق:** *čaq* چەقی ناوگۆشت، رهگ و په‌ی گۆشت. رگ و بی گوشت، بدون گوشت، کنایه از لاغر و ضعیف.
- چەق:** *čaq* پاداگر. مُصّر.
- چەق:** *čaq* بیخ، کۆنجی دەرگا. گیر، تنگنا.
- چەق:** *čaq* بیخ، کۆنج. بیخ، پایه و اساس، گیر، کنایه از آدم سمج.
- چەقاله:** *čaqâla* فریکه بادهم. جفاله بادام، محصول تازه رسته و سبز رنگ درخت بادام یا زردآلو.
- چەقانن:** *čaqânen* چەقانندن، پیدای بردن به توندی. فرو بردن، فروگوفتن، کاشتن در عمق، فرو بردن در عمق.
- چەقچەقه:** *čaqčaq* نامیڕیک له نیو دەرگای ناشدا. وسیله‌ای در آسیاب آبی از جنس چوب که با پایین و بالا آمدن موجب فرود آمدن دانه گندم به زیر سنگ آسیاب می شود.
- چەق درگا:** *čaqdêrgâ* لیواری دەرگا. پاشنه درپ، بیخ درپ.
- چەقلی چەقان:** *čaqičaqân* نیوی پردیکی کۆن له شاری سنهدا. نام پلی قدیمی جنب استادیوم فعلی در شهر سنندج.

چه قوگسایش: *čaqōkēš* شه‌پرانی. چاقوکش، کسی که با چاقو دیگری را تهدید کند یا به او حمله کند.

چه ق مل: *čaqmel* بیخ مل. بیخ گردن، متصل به شانه.

چه قو: *čaqō* کبیرد. چاقو، آلت کوچک برای بریدن و تراشیدن که دارای دسته و تیغه است.

چه قه: *čaqa* پی داگرتن له سهر بایی یان نرخ. چانه زدن بر سر قیمت.

چه قه بی: *čaqabi* داره بی خوړسک. نوعی بید خودرو.

چه قه ق: *čaqaq* پی داگرتن له سهر بایی یان نرخ. چانه زدن بر سر قیمت.

چه قه ن: *čaqai* زینده‌وه‌ریک که له ریوی لاواز تره. شغال، نوعی از روباه که اندامی لاغر و پاهای بلند دارد.

چه قه نه: *čaqaiā* لاواز، له‌ر. کنایه آمیز است، نسبت به آدمهایی که لاغرند.

چه قه مل: *čaqamel* لاواز، له‌ر، مل باریک و دریز. گردن باریک، کنایه از آدم گردن دراز.

چه قه ور: *čaqawer* بوئی سووتاویک وهکو رۆن. بوی سوخته، بوی روغن سوخته و نامطبوع.

چه قی: *čaqi* چه‌قا، گیری خوارد.

گیر کرد، گیر کردن.

چه قیاگ: *čaqyāg* چه‌قیو، چه‌قاو، گیر خوراو. فرورفته، گیر کرده.

چه قین: *čaqin* چه‌قان، وهکو (شه‌وان چه‌قین). گیرافتادند، در فرورفتگی گیر کردن، مانند (آنها گیر افتادند).

چه قین: *čaqin* چه‌قیان. فرورفتن، گیر کردن، گیر کردن در گل ولای و هر چیز چسبنده دیگر.

چه قینه‌وه: *čaqinawa* چه‌قین بو جاریکی تر. دوباره فروبردن یا فرو رفتن.

چه ک: *čak* زله، شه‌پلاخه. سیلی که به صورت نواخته گردد، چک بانکی.

چه ک: *čak* گازی که‌وش دوور، شه‌وه که‌رسته‌یه وا هه‌لاج دهیدا له که‌مان بو شس‌ته شس‌ته خوری. شسته حلاجی که با آن بر زه کمان می‌کوبند، ابزار دست کفاز.

چه کانن: *čakānen* ملق لیدان، مژین. مکیدن، مک زدن.

چه کمه پوژ: *čakmapōš* شه‌وهی چه‌کمه‌ی له پی‌گردووه، نامازه‌یه بو پوژیس و ژاندارم. چکمه پوش.

چه کوته: *čakota* وه‌لامیکی خراب به‌وهی که ده‌ئی (چه). اصطلاحی مانند کوفت، زهرمار.

چه کوش: *čakoš* چه‌کوج، نامرازیک بو بزمار کوتان. چکش، آلتی آهنی با دسته بلند برای کوبیدن.

چه که‌چه ک: *čakačak* دهنگی که‌وش گوشاد، دهنگی پیلاوی گوشا. صدای کفش گشاد یا فرسودگی آن.

چه گهره: *čakara* چۆگهره، چووزهره. جوانه، محصولات جالیزی.

چه گیان: *čakyân* جووتبـوونی دوو حه یوانی نیـر و می له گهل یهك، مئك لیـدان. جفت شدن در حالت جماع برای حیوانات، مك زدن.

چه گین: *čakin* مئك لیـدان، مژین، جووت بوونی نیـر و می له زیندهور دا. جفت شدن نر و ماده كه برای حیوانات استعمال می گردد.

چه گهل: *čagal* شان، چهها، چهنان. چه ها، چیزها.

چه ل: *čai* لقیکی بچووك له چلی دار. تکه ای چوب نازك.

چه ل: *čai* چل، لق. شاخه.

چه ل: *čai* تهل. تار، يك عدد از يك چیز دراز و كوچك.

چه لئووك: *čaituk* شه لئووك. شلتوك، چلتوك، شالی برنج كه هنوز آن را از پوست درنیاورده باشند، برنج نكوبیده.

چه له مه: *čaiama* جناغ، چۆله مه. استخوانی در سینه مرغ به نام جناغ كه به شكل عدد ۷ است.

چه له مه شكینی: *čaiamaškēnē* چۆله مه شكینه. جناغ شكستن، يك نوع شرط بندی.

چه لی: *čaiē* لقیکی بچووك له چلی دار. تکه چوب باریك، يك ساقه باریك.

چه لیك: *čaiēk* ته لیك. يك تار.

چه لین: *čalin* لوان بۆ كه سی، هه لیکی ره خساو بۆ كه سیکی بیكار و هه رزه.

چریدن، كنايه از مفت خوری و موقعیت مناسب برای سو استفاده كردن.

چه م: *čam* چیم، ئەمن چیم. چه هستم، من چه هستم.

چه م: *čam* خه ماو، چه م، لاری. خم، انحنای.

چه م: *čam* دۆن، چۆم، رووبار. رودخانه، نهر، آب ریزگاه، دره.

چه ماندن: *čamânden* لار كردنه وه. خم كردن.

چه مانن: *čamânen* چه مانن. خم كردن.

چه مانن: *čamânen* چی ئیمه ن، وه كو (ئه وان چه مانن). چه نسبتی با ما دارند، مانند (أنها چه نسبتی با ما دارند).

چه مانه وه: *čamânawa* كۆمكردنه وه، خه مكدنه وه. خم كردن دوباره.

چه م و خه م: *čamuxam* به رزی و نزمی، ناساف. چم و خم، پیچ و تاب، ناهموار.

چه م و دۆن: *čamudōi* چۆم و دۆن. دره و پرتگاه.

چه مه دان: *čamadân* ده فهری جل و كه ره سه ی سفر. چم دان، ساك مخصوص سفر.

چه مه ره: *čamara* شیوه یهك هه لپه رکی له ناوچه ی کرماشان و به شی باشووری رۆژه لاتی پارێزگای کوردستان له کاتی مه رگدا. رقص جمعی و دایره وار در مراسم عزا برای بیان عزاداری در

سوگ عزیزان که در مناطقی از کردستان و کرمانشاه مرسوم است.

چهمهن: *čaman* چیمهن. چمن، مرغزار، سبزه زار، زمین سبز و خرم.

چهمه و بووگ: *čamawbug* چه میو، لار کراو. خمیده شده.

چهمه و چه: *čamawčam* دۆل به دۆل. دره به دره، رودخانه‌ای به رودخانه‌ای دیگر.

چهمیاگ: *čamyâg* چه ماو، وهکو (گۆچان چه میاگ). خمیده شده، مانند (عصای خمیده).

چهمینه‌وه: *čamēnawa* چه مینه‌وه، خه مینه‌وه، چه ماوه. خمیده شده.

چهن: *čan* چین، نه‌وان چین، نه‌وانه چین یا کین. چه هستند.

چهن: *čan* چهن، وهکو (نه‌وکتیو گه‌له چهن دانهن). چند، مانند (آن کتابها چند جلد هستند).

چه‌نا وچه‌ن: *čanâwčan* چه‌ن و چه‌ند. چندین و چند.

چه‌نای چه‌ن: *čanâyčan* چه‌ناوچه‌ن، وهکو (چه‌نای چه‌ن ساله). چندین و چند، مانند (چندین و چند سال است).

چه‌نگ: *čang* نام‌یریکی مؤسقیایی، چه‌قه‌نه. چنگ، یکی از انواع سازهای موسیقی.

چه‌نگه‌ک: *čangak* چه‌نه‌ک، گرهی تایبه‌ته‌ی هه‌لواسین وهکو گره‌ی قه‌ساوی. چنگک.

چه‌نن: *čanen* چه‌ندن. چند عدد هستند، تعداد آنها چند است.

چهن و چۆن: *čanučōn* چهن و چۆن. چند و چون.

چه‌نی: *čanē* به چه‌ند، وهکو (نه‌و کتیوه چه‌نی قیمة‌تی‌ه). چند، چقدر، چندان، مانند (آن کتاب چقدر قیمت دارد).

چه‌نی‌ک: *čanēk* چهن‌د، چقدر، چند.

چه‌نی‌ک: *čanēk* به چه‌ند، چه‌نده. چند، چند است.

چه‌نی‌که: *čanēka* چه‌نده، بایی چه‌نده. چقدر است، چند است.

چه‌و: *čaw* چی بوو، چه بوو. چه بود، چه شد.

چه‌وربوون: *čawrbun* چه‌ور بوون، چه‌ورکراو. چرب شدن، اصطلاحی کنایه‌ای.

چه‌ورکردن: *čawrkerden* روڤن لیدان. چرب کردن.

چه‌ورونه‌رم: *čawrunarm* شک و چه‌ور. چرب و نرم، کنایه از چرب زبان.

چه‌وری: *čawri* چه‌ورایی، وهکو (گۆشته‌که چه‌وری فره‌س). چربی، مانند (آن گوشت چربی زیاد دارد).

چه‌وریدار: *čawridâr* زۆر چه‌ور. چربی دار، پرچربی.

چه‌یان: *čayân* چییان، وهکو (چه‌یان هه‌س). آنچه که دارند، مانند (چه دارند).

چه‌یت: *čayet* چیت، نه‌تۆچیت. چه هستی..

چیل: <i>čil</i> خانخالی. خال خالی.	چهن: <i>čayen</i> چین، نیمه چین. چه هستیم.
چیلانگمر: <i>čilângar</i> کلیساز. چلنگر، قفل ساز.	چیا: <i>čîâ</i> سارد. سرد، خنک.
چیلانگمری: <i>čilângari</i> کلیساز. چلنگری.	چیگ: <i>čîâg</i> سارد، وهکو (ناوهکه فره چیگ بوو). سرد، مانند (آن آب بسیار سرد بود).
چیل چیل: <i>čilčil</i> خانخالی، خال خال. رنگارنگ، خال خالی.	چیگی: <i>čiyâgi</i> ساردی. سردی منسوب به سرد.
چیلکه: <i>čilaka</i> چل و چپوی تابیهت به ناگر نانهوه. هیزم و چوب ریز مخصوص آتش در صحرا و دشت.	چیت: <i>čît</i> نیوی چهشنیک کوتال یا پارچه. پارچه چیت، مأخوذ از هندی، پارچه نخی و گلدار.
چیلک: <i>čilak</i> نیوی گوندیکه له ناوچهی لهیلخ. نام روستایی در منطقه لیلخ از توابع دهگلان.	چیخ و پهرده: <i>čēxuparda</i> پهردهیهک که له هاوینان له سهر بانان بو حسانهوهی شهوانه ههلیان دهیهست، چیخ چادری دروستکراو له ههسیر. پرده سفید رنگی که تابستان ها برای خواب شبانه در پشت بام ها مانند کپر برپا می کردند، چادر بافته شده از جنس حصیر را (چیخ) نامند.
چیمه: <i>čîman</i> سهوزهی دهشت و کیو. سبزه، گیاهی سبز که دارای برگ های باریک و بدون ساقه است.	چیر: <i>čîr</i> دژی نهرم، سفت. غیر قابل انعطاف، غیر قابل جویدن، جیر، سفت.
چین: <i>čîn</i> تا، قهه، دهق، لؤلؤ له سهر یهک. تا خورده، چین، لایه.	چیر: <i>čîr</i> جیر، ددانی گر. نشان دادن دندان ها به حالت استهزا.
چین: <i>čîn</i> تو له سهر تو، ولاتی چین. چروک، کشور چین، تا، شکن.	چیره: <i>čēra</i> روو، دهموچاو. چهره، رخسار.
چینا وچین: <i>čînâwčîn</i> تو تو، لالا. لایه به لایه، چین در چین.	چیرهوویوگ: <i>čîrawbug</i> دان نیشان دان، توورپیی، له جاوین نههاتوو. جیر شدن، دندان فشردن از خشم.
چیندار: <i>čîndâr</i> نهوی که چین داره. چین دار، دارای چین و شکن.	چیشت: <i>čēšt</i> ناش. آش، غذای آبکی.
چیندریاگ: <i>čînderyâg</i> چیندر او. چین داده شده.	چیقله: <i>čiqîa</i> جیکله، شتیکی شل و نهرم. هر چیز نرم و قابل انعطاف.
چینکریاگ: <i>čînkeryâg</i> چینکر او. چین کرده شده.	
چین وا چین: <i>čînwačîn</i> چین لهسههر چین. چین در چین.	

چین و چرووک: *činučeruk* چرچ و

لۆچ، لۆچی پیست. چین و چرووک.

چینه: *čina* هه‌لگرتنه‌وهی دانه،

خۆخوئووپانسنی مریشک له خاک،

خۆگه‌وزانسنی مریشک له ناو خاک و

خۆل. دانه چیدن طیور، در خاک

نشستن طیور و خود را با آن آغشتن.

چیینی: *čini* ئه‌وشتانه‌ی که له خاکی

چیینی دروست کراون. چیینی، منسوب به

کشور چین یا چیزی که در چین ساخته

می‌شود.

چیودهس: *čēwdas* داری دهست. چوب

دست.

چیوشه‌ته: *čēwšaqā* داره شه‌ق، داری

بن هه‌نگل. چوب زیر بقل.

چیوکاری: *čēwkāri* دار کاری، لیدان به

چیو. چوب کاری، کنایه از تنبیه کردن.

چیوله‌له: *čēwlala* چیویکی باریک بۆ

حیساب کردن. قطعه چوبی تقریباً نیم

متری برای محاسبه بین خریدار

وفروشنده معمول بوده مثلاً نانوا برای

یادداشت وجه بابت نان خریداری از

طرف خریدار که به صورت نسیه برده

می شد روی قطعه چوب علامت می

گذاشت این چوب را چیوله‌له گویند.

ح

حازرخور: *hâzerxwar* حازرخور. حاضر خور، آماده خور، کنایه از آدم مفت خور، تنبل و بیکاره.

حازرکریاک: *hâzerkeryâg* حازرکراو. آماده شده، مهیا شده، حاضر شده.

حازر و بازر: *hâzerubâzer* ناماده کراو. مهیا و آماده، حاضر و آماده.

حاسل: *hâseî* بهره‌م. محصول، حاصل، تولید.

حاشا: *hâšâ* نینکار. حاشا، انکار.

حاشاوان: *hâšâwewî* په‌لامار، هیرش. حمله، حمله‌ور، یورش.

حان: *hâi* چلوانی‌ه‌تی باری ژبان. حال، احوال، صفت و کیفیت چیزی.

حائزان: *hâizân* ناگا به حان. آگاه حال، مطلع، حال دان.

حالی: *hâii* تیگه‌یشتوو، به ناوهز. فهیم، حالی، با درک.

حالیبووگ: *hâlibug* ژیر، حالی کراو، تیگه‌یانراو. فهمیده، حالی شده.

حالی به حالی: *hâlibahâli* له حالیکه‌وه بۆ حائیکی تر. حالی به حالی.

حان: *hân* حاند، ئاست، وه‌کو (له حان منا ویسیا). در برابر، مانند(در برابر من ایستاد).

حانسیک: *hânêk* کاتسیک، زه‌مانسیک، حاندیک. زمانی، وقتی، جایی.

حزب: *hez̄b* حیزب، پارت. حزب، جریان‌ی فکری متشکل و سازمان یافته دارای برنامه و اساسنامه که برای کسب قدرت سیاسی فعالیت می‌کند.

حاپؤل: *hâpöl* مرؤقی حؤل. کنایه از آدم دست و پا دراز و بد قواره.

حاته: *hâta* حی دان بۆ نزیك بوونه‌وه له یاری منداآندا. فاصله دادن در بازی تیسله بازی، آوانس دادن در بازی.

حاجهت: *hâjat* حاجهت، گهرسه‌ی مال، نیاز، پیویست. وسایل، لوازم، اسباب، نیاز، خواسته.

حاجی: *hâji* نه‌وه‌ی که زیارته‌تی مائی خوای کردوه. حاجی، کسی که زیارت خانه کعبه را انجام داده باشد.

حاجیانه: *hâjyâna* ره‌سم و یاسای گه‌رانه‌وه‌ی حاجی له حه‌ج. مراسم برگشتن حاجی از حج.

حاجیله: *hâjila* نیوی گۆلیکه، نیوی زینده‌وه‌ریکی بچووکه. نام گل و گیاهی، نام حشره‌ای است.

حاجی له‌ق له‌ق: *hâjilaqlaq* ها، بالنده‌یه‌کی گه‌وره‌یه. پرنده لک لک که منقاری بلند و پاهای دراز دارد.

حاج: *hâc* فلئیقانه، لکی دار. شق، فرق، شیار، شکاف.

حازر: *hâzer* ناماده. حاضر، آماده، مهیا، فراهم.

حهج: *haj* زیارەتی مائی خوا. حج، یکی از فرایض مسلمانان به قصد زیارت خانه کعبه.

حهجاج: *hajaj* حاجیان، ئەوانەى وا له زیارەتی مائی خوا گهراونەتەوه. حجاج، زیارت کنندگان بیت الله، کسی که بسیار حج کند.

حهجامت: *hajamat* خوینگرتن بۆ لەش ساغی به شاخ. حجامت، خون گیری در طب سنتی که به وسیله شاخ انجام می گیرد.

حهجامهتکردن: *hajamatkerden* خوینگرتن به شاخ. حجامت کردن.

حهجامهتکەر: *hajamatkar* ئەو کەسەى که حەجامت دەگرێ. حجامتگیر.

حهجامهتگیر: *hajamatgir* حهجامهتکیش. حجامتگیر.

حهج: *hač* سهیرکردن و قیج بردنەوه لەسەر غەزەب، قیج بردنەوه به هۆی توورپیی. با خشم نگاه کردن.

حهچه: *hača* بزنی نیرینهی شاخدار بۆ پیشه‌نگی پان. بز نر شاخ دار برای پیشا پیش گله.

حهچه حهچ: *hačaħač* قیج بردنەوهی درێژخایەن. با خشم نگاه کردن به مدت طولانی.

حهچهل: *hačal* تەشەقەڵە. مخمصة، گرفتاری.

حهرامزا: *ħarâmzâ* زۆن. حرامزاده.

حهرامزاگ: *ħarâmzâg* زۆن، کەسەى فێلبار. حرامزاده، نامشروع.

حفز: *ħefz* لەبەر کردن. حفظ، به خاطر سپردن، از بر بودن.

حل: *ħel* ناوکەیهکی بۆنخۆش له گیایهکی بهم ناوه. دانه گیاه حل، از ادویهجات.

حمام: *ħemâm* حەمام. حمام، گرماپه، محل استحمام.

حوب: *ħob* حەب. قرص، دارو، حُب.

حوقه: *ħōqa* فێل، کەید. حقه، نیرنگ.

حوقه: *ħōqa* دەلەسە، کەید، سەری بافوور. حقه، سر بافور که کروی است.

حۆل: *ħōl* گێژ، گێل، درێژی بهوقهواره. لندهور، بد قواره، بی عقل، کودن.

حۆله حۆل: *ħōlahōl* رێچووونی حۆلانە و گێژ. کنایه از بد کار کردن، بد راه رفتن.

حۆلێ: *ħōlē* ئاماژەیه بۆ زەلامی گێژ. کنایه از آدم بد قواره و کودن.

حونەر: *ħonar* هونەر. هنر، کار مشکل و شاق.

حهپۆل: *ħapōl* تەژی گێژ. بیکاره، ساده لوح.

حهپه: *ħapa* دەنگی وەرپینی سهگ. عوعو سگ.

حهپه حهپ: *ħapaħap* وەرپین. صدای متوالی سگ، کنایه از آدم دهن دریده.

حهتهن: *ħatman* پێویست، راست، ئەشێ. حتما، به راستی، قطعی، آنچه که وقوع آن لازم است.

حرام‌مکریاگ: *harâmkeriyâg*

حرام‌مکراو. حرام شده، نهی شده.
حرام‌مه‌لا: *harâmaiâ* حرام‌مکراو
له‌لایه‌ن خواوه. حرام باشد، خدا حرام
کرده، نهی کردن از جانب خداوند.

حه‌ریر: *harir* کوتالیکی نهرم و
رهنگینه. پارچه حریر، پارچه ابریشمی،
جامه ابریشمی.

هز: *haz* ناره‌زه‌وو، مه‌یل. آرزو، اشتها،
علاقه، اشتیاق.

هزکردن: *hazkerden* خوش هاتن.
آرزوکردن، اشتیاقکردن، خواستن، خوش
آمدن.

هسانه‌وه: *hasânawa* ماندوویی
دهرکردن. استراحتکردن، خستگی گرفتن.

هساو: *hasâw* ژماردن، هسیب.
حساب، شمارش.

هساوات: *hasâwât* هساوبات.
حساب‌ها، رابطه مالی بین دو یا چند نفر.
هساوگهر: *hasâwgar* حیسابگهر، ورد
بین. حسابگر، دقیق.

هسه‌نات: *hasânât* خیرات. خیرات،
میرات، خوبی، حسنات.

هسیر: *hasir* راخه‌ریک له‌گه‌لای
خورما. حصیر، بوریا.

هسیرچن: *hasirçen* هسیر
دروستکهر. حصیرباف، کسی که پیشه او
بافتن حصیر باشد.

هسیریل: *hasēr* هه‌وزی ئاو له‌نیو
مه‌زرا. آبگیر کوچک برای آبیاری مزارع.

حه‌شر: *hašer* هه‌راوه‌وریا، رۆزی

قیامت. حشر، روز قیامت، جنجال.

حه‌شروه‌له‌لا: *hašruhalalâ* هه‌را و
هوریای زۆر. شلوغ و پلوغ، جار و جنجال.

حه‌شلی: *hašîl* نیوی گوندیکه. نام
روستایی در حومه سنندج.

حه‌شهری: *hašari* که‌سیک که‌زۆر
عه‌لاقه‌ی به‌جماع هه‌بن. کنایه از آدم
مشتاق به‌جماع.

حه‌شیمه‌ت: *hašimat* هه‌شامه‌ت،
جه‌ماور. جمعیت.

حه‌فت: *haft* حه‌وت. هفت، عدد ۷.

حه‌فتانه: *haftâna* حه‌وتانه. ایام هفته.

حه‌فتاوحه‌فت: *haftâwhaft*
حه‌فتاوحه‌وت. هفتاد و هفت، عدد ۷۷.

حه‌فت رهنگ: *haftrang* حه‌وت رهنگ،
مروقی فیلباز. هفت رنگ، کنایه از حقه
باز.

حه‌فت رهنگیله: *haftrangila* رهنگ
ریژه، نیوی بالنده‌یه‌که. سبزه قبا، پرنده
هفت رنگ.

حه‌فت گیان: *haftgyân* گیان سه‌خت،
حه‌وت گیان. هفت جان، جان سخت.

حه‌فته: *hafta* حه‌وته. هفته، هفت روز
هفته.

حه‌فته بیجار: *haftabijâr* جوړئ
ترشی که بریتیه له‌چه‌ند جوړ میوه
وه‌کو خه‌یار، بیجار، بیجان ره‌ش،
ته‌ماته،... ترشی هفت بیجار. هفته
بیجار، هفت بیجار، نوعی ترشی که
ترکیبی از چند میوه است.

حەفتەوانان: *haftawânân* حەوت برالە (حەوتەوانان بوو مەیدانی شەری من). هفت اورنگ، دُب اکبر و اصغر.

حەفتەوانە: *haftawâna* برالە ئاسمان، حەوتەوانە. صورت فلکی هفت برادران.

حەفسەر: *hafsar* حەوت سەر، ئەووی که وەکو ئوستورە دەگیرنەووە ئەژیهای حەفت سەر. هفت سر، موجودی افسانەای.

حەفسین: *hafsîn* حەوت سینی نەورۆز، رازینەری ئەسلی سفرە نەورۆز بریتییە لە حەوت شت که ئەوێ ناوەکانیان بە پیتی (س) دەست پێ دەکا، وەکو (سیر، سکه، سماق، سەمەنی، سیو، سرکه، سنجو). هفت سین سفرە مخصوص سال تحویل و نوروز.

حەفی: *hafî* ماری گەورە. مار بزرگ جته.

حەفیان: *hafyân* زۆر خۆر، ماریکی گەورە. کناپە از پرخور، منسوب به حفی مار بزرگ.

حەق: *haq* ماف، هەق. حق.

حەق حەق گەرە: *haqhaqkara* تاق تاق گەرە. مرغ حق.

حەکاک: *hakâk* مۆر هەلگەن، (سەید ئەحمەدی حەکاک) لە مۆر هەلگەنانی بە ناو بانگی سنە بوو. حکاک، مەهرساز، مرحوم سید احمد حکاک از حکاکان نامدار سنندج بوده است.

حەکایەت: *hakâyat* چیرۆک. حکایت، داستان، نقلکردن جریان داستان.

حەلāl: *hāīāī* رەوا. حلال، روا، انجام دادن فعلی که موجب خیر و ثواب در آخرت باشد.

حەلالی: *hāīāīi* ئیخۆش بوون. حلالیت، طلب بخشش، طلب عفو.

حەلقەرێز: *hāīqarēz* توشا هەلقەرێز. نگاه (هەلقە ریز).

حەلەل: *hālalā* هەرائ تیکەن. اوج جنگ، هلەلە، جنجال، شلوغی، جار و جنجال.

حەلەبی: *hāīabi* کانزایەکه. حلبی، یکی از انواع فلزات نرم.

حەلەبیساز: *hāīabisāz* کەسێک که دەفیری حەلەبی دروست دەکا. حلبیساز، کسی که پیشه او حلبی سازی است و تولید وی ادوات مختلف از جنس حلبی است.

حەلیم: *hālim* چیشتی که له گەنمی کوتراو و گوشت دروست دین. حلیم، غذایی مرکب از گندم کوبیده شده با گوشت.

حەمان: *hamân* ناماژەبیە بۆ حەمەی خۆشەویست. مخفف نام مرد که منسوب به محمد به معنی محمد گرامی وعزیز.

حەمال: *hamāī* بارهەلگیر، بارهبەر. حمال، بار بر، تیر بزرگ چوبی.

حەمال: *hamāī* داری گەورە که بۆ سرمیج خانوو بە کاردی. تیر چوبی بزرگ که مصرف کارگزاری در سقف خانه های بزرگ داشته.

حهیاتکیاک: *hayâtekyâg* حه‌یاتکاو،
حه‌یانه‌ماو. آبرو باخته، حیا ریخته، بی
شرم.

حه‌یاجوگ: *hayâçug* حه‌یابراو،
حه‌یاتکاو. رسوا شده، آبرو رفته.

حه‌یاجوون: *hayâçun* حه‌یاتکاو، حه‌یا
نه‌مان. رسوا شدن.

حه‌یاحهئ: *hayâhaē* دوویاتکراوه‌ی
وشه‌ی سه‌یر. کلمه تعجب.

حه‌یادار: *hayâdâr* به شهرم، به حه‌یا.
با حیا، با شرم، شرمگین.

حه‌یران: *haērân* سه‌رگه‌شته، مات،
نازناوی شاعری گه‌وره (هه‌خر نه‌لعوله‌مای
سنه‌یی). چار بدهن وه‌ناو کووچه‌و شاراندا
وه عبیره‌تم کهن له بازاراندا سه‌ره‌لقه
نشین به‌زم مه‌یخانم ته‌رسا په‌رستم
کلیسا یانم (حه‌یران) سرگشته،
سرگردان، مبهوت، لقب فخرالعلما
سندجی شاعر بزرگ، وفات ۱۳۰۰ ه.ق.

بشنو از خود نیستی دمساز دوست
از لب جانبخش نی آواز دوست
پارسایی بین که نایی می کند
زان دو لب خوش رهنمایی می کند
سوی شهر دلستانم می کشد
تن رها کرد سوی جانم می کشد
نیم مستم ساقیا! جام دیگر

تا در این ره پای نشناسم ز سر (حیران)
حه‌یف: *hayf* ها، مه‌خابن. حیف،
افسوس، دریغ، گرانبها، پر ارزش.
حه‌یفه: *hayfa* به نرخه، گرانبایه.
حیف است.

حه‌مه‌رمزئ: *hamaramezē* شه‌ره
جنیو. جدال لفظی.

حه‌ن: *han* حاند یو کات، وه‌کو (له‌حه‌ن
سه‌عات شه‌ش). سر وقت، جا، مرز، انتها،
آخر، زمان معین، مانند (در وقت ساعت
شش).

حه‌نا: *hanâ* نه‌وی، وه‌کو (ناله‌وه‌نا
داینه). آنجا، مانند (در آنجا بگذار).

حه‌نجه‌ن: *hanjañ* هه‌نجه‌ن، نه‌جه‌ن،
وه‌کو (حه‌نجه‌ن هه‌ئی گرد). اجل، زمان
مرگ، مانند (اجل او را برد).

حه‌وانچه: *hawânça* هاوی‌ژراو.
پرتکردن شی از روی خشم.

حه‌واو: *hawâw* ئاسمان. آسمان، فضا.

حه‌واپله: *hawâyla* هواپیکه، به‌رزه
حه‌واپیکه. بادبادک، هوا کردنی.

حه‌وسه‌له: *hawsaïa* له‌سه‌رخویی،
سه‌بر، تاقه‌ت. حوصله، صبر و تحمل و
بردباری.

حه‌وش: *hawš* هه‌وشه، همسار. حیاط،
فضای باز خانه.

حه‌وز: *hawz* ها، جیگای ئاو. حوض،
آبگیر.

حه‌ی: *hay* وشه‌ی تایبته‌ت به‌جه‌ز به
ده‌روشیان. کلمه تعجب، نه، ای، تکیه
دراویش در حالت خلسه.

حه‌ی: *hay* وشه‌ی سه‌یر. کلمه‌ی
تعجب، ذکر خدا.

حه‌یا: *hayâ* شه‌رم، شرم، حیا، آزم،
پرهیز از امری که موجب ملامت
باشد.

حهیفه‌نان: *hayfanân* نامازیه بیؤ
 نانخوری بیکاره. حیف نان، کنایه از آدم
 بیکاره و لاش و مفت خور.
حهیوان: *haywân* نازهل. حیوان، دام
 (گاو، گوسفند، بز).
حهپه‌لا: *hayaiâ* زکرو ته‌لیله. حی الله،
 ذکر خدا و تکیه کلام دراویش.
حی: *hî* (ح)، یه‌کی له پیته‌کان. (ح)،
 یکی از حروف الفبا که حی تلفظ می
 گردد.
حیله: *hîla* دهنگی نه‌سپ. شیهه، صدای
 اسب، بانگ اسب.
حیلانن: *hîlânen* حیلانندن، دهنگی
 نه‌سپ. شیهه کردن، شیهه کشیدن اسب.
حیلانی: *hîlâni* حیلانندی. شیهه کرد.
حیج: *hiç* تماشای قیناوی، نیگاه‌نیکی پر
 له قین. نگاه خشم‌آگین.
حیز: *hiz* که‌سی داوین ته‌ر. هیز، تر
 دامن.
حیزانه: *hizâna* کرداری حیز،
 ترسنوکی. بزدلانه، کردار و رفتار ویژه
 منحرفان جنسی.
حیزی: *hizi* حیزایه‌تی، داوین ته‌ری.
 تردامنی، رفتار و کردار ویژه تردامنان.
حیوهت: *hêwat* ترس سام، هه‌بیهت،
 وه‌کو (له حیوه‌تا نه‌رووم). ترس، هیبت،
 مانند (از ترس نرفتیم).

خ

خُـاـج: *xâj* چه‌لییا، نی‌شانه‌ی مه‌سیحییه‌کان. صلیب مسیحیت که سمبل به دار کشیدن حضرت مسیح است.

خاخام: *xâxâm* ری‌به‌ری ئایینی مووسایییه‌کان. خاخام، روحانی آیین یهود.

خاس: *xâs* باش، چاک. خوب، نیکو، به. **خاستر:** *xâster* چاکتر، باشتر. بهتر، نیکوتر.

خاس خاس: *xâsxâs* چاک‌ی چاک، زور باش. خوب خوب.

خاس‌کردن: *xâskerden* باش‌کردن، چاک‌کردن. درست‌کردن، اصلاح‌کردن، مرمت کردن.

خاس‌گه‌ل: *xâsgal* چاکان. خوبان، نیکان، بزرگان، اوتاد، بهتران.

خاسه: *xâsa* به‌سه، ته‌واو، به‌س. کافی است، بس است.

خاسه: *xâsa* چاکه، باشه، جوانه. خوب است، نیکو است، قشنگ است، زیبا است.

خاسه‌که‌و: *xâsakaw* که‌وی شه‌نگ و جوان. کبک قوی و زیبا و سرخال.

خاسه‌و‌بووگ: *xâsawbug* چاک‌کراو، چاک‌کراوه. خوب شده، بهتر شده، سالم شده، شفا یافته.

خاسه‌و‌کریاگ: *xâsawkeryâg* چاک‌کراو. ترمیم شده، تعمیر شده.

خاسی: *xâsi* چاک‌ی، باشی. خوبی، نیکویی.

خاپوور: *xâpur* کاول، ویران. ویران، خرد شده.

خاتر: *xâter* ریژ، حورمه‌ت، نه‌وه‌ی که له می‌شک تیپه‌ر ده‌کات. حرمت، آنچه که در اندیشه می‌گذرد.

خاترجه‌م: *xâterjam* دل‌نیا. خاطر جمع، اطمینان خاطر، مطمئن، آسوده خاطر.

خاترجه‌می: *xâterjami* دل‌نیا‌یی. خاطر جمعی، اطمینان خاطر.

خاترخا: *xâterxâ* دل‌دار. دل‌داده، دل‌دار، معشوق، یار.

خاترگرتن: *xâtergerten* ری‌زنان. حرمت نهادن، مراعات کردن.

خاتوو زمه‌هریر: *xâtuzamharir* ژنیکی نه‌فسانه‌یی که ده‌لین خوشکی چله گه‌وره وچله بچووک بووه ده روژ پی‌ش له نه‌ورؤز په‌یدا ده‌بی ته‌روو تووشی له‌گه‌ل خویا دینی. زنی افسانه‌ای که در اصطلاح عامه گویند خواهر چله (نگاه چله) بزرگ و چله کوچک است که بعد از تمام شدن دوره زمستانی مربوط به آنها شروع به ناله و فغان و گریستن می‌کند سپس بارش آغاز می‌گردد زمان آن ده روز پیش از نوروز است.

خاسهیی: *xâsai(i)* چاکهیی، باشی. نیکویی، از نوع بهتر.

خاشال: *xâšâi* ها، خاشاک. خاشاک، مواد اضافی که از پالودن به دست می آید، خار و خس.

خاشهپ: *xâšabar* هه لگیشان له بنه وه. کندن از ریشه، بریدن گیاهان از ریشه.

خاک: *xâk* خۆل، خاک. خاک، لایه زمین.

خاکاوی: *xâkâwi* ها، خوه لآوی، خوه لینه. خاک آلوده.

خاکدار: *xâkdâr* ها، خۆلدار، خۆلآوی. خاکدار، دارای خاک.

خاک داکریاگ: *xâkdäkeryâg* خاکی داکراو، خۆلی رژاو، نامزهیه به نه هوهن و نارام بوون. خاک تلنبار شده، کنایه از آدم آرام و متین است.

خاکه: *xâka* خاکی ورد، خۆله پووت. خاکه، خاک های باقیمانده از چیزی مانند قند، زغال.

خاکه چهرمگ: *xâkačarmeg* خاکی سپی. خاک سفید، نوعی خاک سفید که دیوار را با آن سفید می کردند.

خاکه پرشه: *xâkarâša* چه شنیک خاک که رهنگی ره شه. خاک سیاه، نوعی خاک سیاه رنگ.

خاکه ساری: *xâkasâri* خو به هیچ نه زانین له ناست که سیکی مه زن. خاکساری، تواضع.

خاکه سووره: *xâkasura* چه شنیک خاک که پهنگی سووره. خاک رس.

خاکه ناز: *xâkanâz* بیلی خاک دهردان. خاک انداز، بیل خاک برداشتن.

خاکی: *xâki* خاکی، خۆلین. خاکی، منسوب به خاک.

خال: *xâi* ها، نیشان، خالی سروشتی پیست. خال، نقطه سیاه روی پوست، حک کردن اشکال مختلف روی بدن که به رنگ سبز در می آید.

خالان: *xâân* خاله کان. خال ها، نقطه های سیاه یا قهوه ای روی پوست.

خالخاس: *xâixâs* جوان و له بهر دلان. خال خوب، کنایه از زیبا و قشنگ و خوشگل.

خالکوت: *xâikôt* که سیک که خالی دهست کوت دهنه خشینن. خالکوب، کسی که شغل او خالکوبی است.

خالو: *xâiô* خال. دایی، برادر مادر.

خالوزازا: *xâiôzâzâ* خالزا. نوه دایی.

خالوزاک: *xâiôzâg* خالوزا. دایی زاده، فرزند دایی.

خالوزن: *xâiôžen* ژنی خالو، ژنی خال. زن دایی، همسر برادر مادر.

خال و میل: *xâiümēi* نه خشی مل و سینگ. میل کشیدن و خال گذاشتن و آرایش کردن.

خالیکه: *xâiiga* به شی ژیرینه و که له که ی ران له مرؤفدا. تهیگاه، قسمت زیر قفسه سینه از پشت و زیر بغل تا استخوان ران و پهلو.

خان باجی: *xānbāji* خوشکی گه‌وره. خواهر شوهر.

خانخانان: *xānxānān* خانی خانان. خانی که برخان های دیگر حاکم باشد، مرتبه‌ای در سلسله مراتب دوران فتوداليسم.

خانخانی: *xānxāni* دهر به گایه‌تی. ملوک الطوائفی، خان خانی، یکی از مناسبات اجتماعی و تاریخی، فتوداليسم.

خانم: *xānem* وشه‌ی ریزنان بو ژنی خان. خانم، کلمه احترام آمیز به زن که قبل از اسم اداء می شود و مأخوذ از ترکی است به معنایی خاتون، زن برگزیده.

خانمبه‌ی: *xānembay* چه‌شنی دهرزی قزی ژنان به شکلی گولباخی که له قه‌دیمدا باو بوو. زیوری برای موی سر خانم ها به شکل گل محمدی و با همان رنگ در قدیم.

خانومان: *xāuemān* شوخ و شه‌نگ. شوخ و شنگ، نیاکان، خانمان.

خانمباخ: *xānabāx* ماله‌باخ، که‌ویل. خانه باغ، آلاچیق، کپر.

خانمبگیر: *xānabegir* په‌شگر. کسی که در منزل خود او را دستگیر کنند.

خانه به‌کۆل: *xānabakōl* هه‌لوه‌دا، ناواره. خانه به دوش.

خانه‌خراو: *xānaxerāw* مال کاول. خانه خراب.

خانه‌خۆ: *xānaxō* خاو من مال. میزبان، صاحب خانه.

خانه‌زا: *xānazā* مندائی کاره‌گه‌ری مان. خانه زاد، فرزند نوکر، نوکری که در خانه ارباب تولد یافته و رشد کرده باشد، اصطلاحی برای اظهار تکریم و احترام به طرف مقابل.

خانه‌گا: *xānagā* خانه‌گا، نیوی گوندیکه. نام روستایی در حومه سنج. **خانه‌گومان:** *xānagomān* دل بیس له هاوسهر. بد گمان، ظنین.

خانه‌گی: *xānagi* خۆمائی. خانگی، اهلی، رام شده.

خانه‌میری: *xānamiri* مه‌قام‌ییکی موسیقایی تایبته به ناوجه‌ی سنه. ریتم و آهنگی در رقص کردی ویژه سنج.

خاو: *xāw* نه‌پیسراو، شل. نتابیده، ناتنیده، شل.

خاوانن: *xāwānen* خاواندن، به سه‌رگه‌پاندن، خلا‌فاندن. سرگرم‌کردن، فریب دادن.

خاوانه‌وه: *xāwānewa* شلکردن. شلکردن.

خاوبوون‌هوه: *xāwbunawa* شلبوون‌هوه، شلکیبوون‌هوه. وارفتن، شل شدن.

خاوکردن‌هوه: *xāwkerdenawa* وشک‌کردن‌هوه، شلکردن‌هوه. شلکردن.

خاوکی‌ش: *xāwkeš* لیدان و کیشاندن. کتک زدن تا سر حد مرگ.

خاوان: *xāwan* خاو من، صاحب. صاحب، مالک.

خااووخلیج: *xâwuxelič* شلوو ول، سست، بی تام، تامی لیچق. شل ول، سست، بی مزه.

خاووخلیجک: *xâwuxeličk* شلوو ول. سست و بی حال.

خاوهخاو: *xâwaxâw* سستی له کار، کهمتهر خه می، بی حال. سستی و بی حالی، تنبلی.

خاومن مان: *xâwanmâi* ساحیب مان. صاحب خانه، مالک خانه.

خاوی: *xâwi* شلی، باری پرزی قالی. پرز قالی، نخ نتابیده شده، نرسیده شده، سست، بی حال، نیخته.

خایاندن: *xâyânden* دریژه دان. گول دادن، لغت دادن، کاری را به درازا کشانیدن.

خایانن: *xâyânen* خایاندن، به دریژه دان، گات کوشتن له کار. لغت دادن، طول دادن، کاری را به درازا کشانیدن، کش دادن، کشتن وقت، صرف وقت.

خاین: *xâyan* خائین. خائن، کسی که به خاطر نجات خود دیگران را از هستی ساقط کند.

خایه: *xâya* هیلکه گون. بیضه، خایه.

خپ: *xep* کش و مات. بی حرکت، ساکن.

ختک: *xetkē* ختکه، خوئوک، ختوک. قلقلک، مالش دادن یا فشار بر جای حساس بدن که موجب عکس العمل به صورت خنده میگردد.

خته: *xeta* وشهپه که بؤ راوانانی پشيله به کار دئ. برای راندن گربه به کار می‌رود.

ختهخت: *xetaxet* دوویاتکرده‌وهی خته. تکرار آن برای تاراندن گربه.

خری: *xer* جئ نه‌گرتوو. هرز، لق، به اندازه نبودن، گشاد بودن.

خراو: *xerâw* خراپ، پیس. بد، زشت، ناپسند، خراپ.

خراوه: *xerâwa* خراپه. بد است، نامرغوب است.

خراوه: *xerâwa* داوین تهر. بدکاره، بد فعل، فاحشه.

خراوی: *xerâwi* خراپه، خراپی. بدی، زشتی.

خرپه: *xerpa* دنگی که به‌هوی مه‌ترسیه‌وه همست ده‌کری. از اصوات، صدای قلب ناشی از هول کردن.

خرتوئل: *xertōi* ها، خرپن. آدم فربه، تیل میل.

خرت و پرت: *xertupert* ورده والته. خرت و پرت، اثاثیه.

خرت و مرت: *xertumert* ناماژه‌په بؤ که‌سی گورته بالا و شه‌نگ و جوان. ریزه میزه.

خرتی: *xerti* خری. گردی، گرد بودن، هر چیز مدور.

خرتیلانه: *xertilâna* خنجیلانه، بچووکی شوخ و شه‌نگ. گرد مانند، کروی شکل.

خرتینه: *xertēna* گازی پشت. به وسط پشت در زبان عامه اطلاق می‌گردد.

خرجه: *xerča* کانه‌کی کال. نوعی

خریساگ: *xeryâg* خراو، فری دراو. انداخته شده، پرت شده، به دور انداخته شده.

خریباگ: *xeryâg* فری‌دراوی، هاویشتراو. انداخته شده، پهن شده.

خز: *xez* خلیسک. لیز، لغزنده، سر.

خزائن: *xezânen* خلیسکاندن. لیز دادن، سردادن.

خزخزه‌گانی: *xezxezakânê* خلیسکان، خزبردن‌هوه له بان به‌فردا. لیز خوردن، سرخوردن.

خزمت: *xezmat* کار بؤ که‌سن وه‌گو نهرکیکی پیویست. خدمت.

خزن: *xezen* جیگای گوری که‌سیکی مهن. اصل آرامگاه و خود مقبره که در داخل و مرکز محل بنا شده است.

خزیاگ: *xezyâg* خلیسکاو. لغزیده شده، لیز خورده.

خزین: *xezîn* خلیسکان. سر خوردن، لیز خوردن.

خستن: *xesten* فری‌داندان، هاویشتن. انداختن، پرت کردن، دورانداختن.

خستنه‌وه: *xestenawa* هاویشتنه‌وه، فری‌دانه‌وه. دوباره انداختن.

خش: *xeš* له‌دهنگه‌کان، کر. از اصوات صدای خزیدن، خش.

خشان: *xešân* راکیشان له بان زهوی. خزیدن، برهم ساییدن.

خشانن: *xešânen* خشانن. لغزانن، کشانیدن یک شی یا چیز دیگر روی زمین یا دیوار.

صیفی جات شبیه گرمک، خربزه کال و نرسیده.

خرخال: *xerxâi* بازنه‌ی دست. النگو، زیور دست زنان.

خرسه‌ک: *xersak* جوری ژیر راخته‌ری تیسک دریژ. نوعی قالی دست بافت که دارای پرزهای بلند است بیشتر آنرا در روستاها می‌بافند و در آنجا کاربرد دارد.

خرمه: *xerma* له‌دهنگه‌کان. از اصوات، صدای خرد شدن خوراکی مانند خیار در دهان.

خرمه‌خرم: *xermaxerm* له‌دهنگه‌کان. صدای ممتد خرد شدن بر اثر جویدن.

خرنگه: *xernga* له‌دهنگه‌کان وه‌گو دهنگی خشل. از اصوات مانند صدای زیور آلات و فلزات.

خرنگه‌خرنگ: *xerngaxerng* دهنگی خشل، له‌دهنگه‌کان. از اصوات مانند صدای متوالی زیور آلات.

خروشانن: *xerōšânden* هرووژانن. خروشانن، برانگیختن، تهیج کردن.

خروشییاگ: *xerōšyâg* هرووژاو. خروشیده، به خروش آمده.

خروشیان: *xerōšyân* هرووژان. خروشیدن، به خروش آمدن جمعی.

خروکه: *xerōka* خارش. خارش.

خره‌کوچک: *xerakoček* خره‌به‌رد. قلوه سنگ.

خریا: *xeryâ* خرا. انداخته شد، منحرف شد، جایگزین شد، پهن گردید.

خشپه: *xešpa* له دهنګه‌کان. صدای خش خش.

خشپه خشپ: *xešpaxešp* یه‌کڼ له دهنګه‌کان. خش خش زیاد و متوالی.

خشخشه: *xešxeša* نامیریکي یاریکړدن بڼو مندالان، نیوی چه‌شنی کوتال. خشخشه، نوعی اسباب بازی بچګانه، پارچه‌ای نرم و لطیف.

خشکه: *xeška* خزین له‌سهر زهوی. پاکیشان له‌سهر زهوی. روی زمین کشیدن.

خشل: *xešī* زیږوزمنبهر. زیور آلات.

خشه: *xeša* خشپه، دهنګی خزین. از اصوات، صدای خزیدن.

خشه‌خش: *xešaxeš* له دهنګه‌کان. خش خش، از اصوات، صدای به هم خوردن و تماس دو چیز به هم.

خشیاګ: *xešyāg* خشراو. خزیده شده، لغزیده شده.

خشیان: *xešyān* خشان له بان زهوی. کشیده شدن بر روی زمین یا دیوار، از اصوات، لغزیدن.

خلانن: *xelānen* خلانندن، گلار کردن. غلت دادن اشیا ریز.

خلت: *xeīt* تلف، تلپ، لم. ته مانده، خلط سینه.

خلته: *xeīta* تلف، تلپ، لم. تفاله.

خلکردن: *xelkerdenawa* گلارکردنه‌وه. غلت دادن، غلت دادن اشیا ریز.

خلوپیاګ: *xeīōpyāg* خلّوپاو. غلتانیده شده، آغشته شده.

خله‌خل: *xelaxel* نامازه‌یه بڼو پڼګه‌چوون مندال. تلوتلو، کنایه از راه رفتن بچه.

خله‌ویوون: *xelawbun* گلاریوون. غلتیدن.

خلیر: *xelēr* گلار، خلور. غلت، هر چیز کروی شکل.

خلیره: *xelēra* ها، نیوی کرمیکه. خرخاکی، حشره‌ای که خاکی رنگ است.

خلیره و بووګ: *xelērawbug* گلار، گلار کراوه. غلتیده شده.

خلیره و بووون: *xelērawbun* گلاریوونه‌وه. درغلتیدن.

خلیرهوکردن: *xelērawkerden* گلارکردنه‌وه. غلتیانندن، گرد کردن.

خلیره‌کریاګ: *xelērakeryāg* گلارکراو، خلیره‌کراوه. به پایین غلتیاننده شده.

خلیریاګ: *xelēryāg* خلکراو، گلیردراو. در غلتاننده شده.

خلیسک: *xelisk* خاو، خز. لزج، سُر.

خلیسکانن: *xeliskānen* خلیسکانندن، رعت کردن له سهر هه‌ول. سر دادن، لیز دادن.

خلیسکیان: *xeliskeyān* خلیسکان، رعتکردن له سهر هه‌ول. سر خوردن، لیز خوردن.

خلیوه: *xeīiwa* به‌ئه‌سیایی کارکردن. تائی، بدون شتاب، نرم نرمک کاری را انجام دادن.

خودایراو. قطع آن از جانب خداوند است.

خوابیکات: *xwābikāt* خوابیکات.

خدا بکنه.

خوابیداک: *xwāpēdāg* خوابیداک.

خدا داد، خدا به او داده، خوش شانس.

خواجه: *xwāja* خواجه، نهو پیاه

نهخته‌بوانه‌ی که له هر مسهرا کاند

نیشیان ده‌کرد، ناز ناوی هندی له پیاه

یه‌هودیه‌کان له شاری سنه. خواجه‌گان

مردان اخته شده ای که در حرمسرای

پادشاهان خدمت می کردند، خواجه،

لقبی خطاب به مرد یهودی که برابر

است با آقا.

خواجه‌نشین: *xwājanešin*

خواجه‌نشین، سه‌کوی دوولایه‌نی

ده‌روازی گه‌وره مالان له فهدیمدا. سنگ

دو طرف دروازه های قدیم به صورت

سکو برای برای نشستن.

خوادار: *xwādār* خوادار، سویر. نمک

دار، نمکین.

خواداک: *xwādāg* خواداداک، خواداراک،

پیدراو، خودا. خدا داده. خوا داویه‌تی.

خوار: *xwâr* دژی ژوور. پایین، زیر.

خوارتر: *xwârter* خوارووتر، ژیرتر.

پایین تر، خیلی پایین تر.

خواردن: *xwârden* خوران. خوردن.

خواردنه‌وه: *xwârdenawa* نه‌وه‌ی که

ده‌نوش‌رئ، نوش‌ینه‌وه. نوش‌یدنی،

آشامیدنی.

خلیوه‌خلیو: *xelîwaxelîw* به‌ته‌سپانی

کارکردن. با تائی و بدون شتاب کاری

انجام دادن.

خنجکه‌خنج: *xenjkaxenj* به ناز ریگه

چوون. راه رفتن با ناز.

خنجومنج: *xenjumenj* شوخ و شنگ.

سرحال، ریزه میزه، قد کوتاه زیبا.

خنجیلانه: *xenjila* خنجیلانه،

نه‌شمیلانه. کوچولوی دوست داشتنی.

خنجه‌خنج: *xenčaxenč*

ریگه‌چوون به ناز. راه رفتن با ناز.

خنچکه: *xenčeka* خنجکه، ناز. کرشمه،

ناز، عشوه، با ناز راه رفتن.

خنچه‌گهر: *xenčakar* نه‌وه‌ی که به

نازوه ده‌روا به ریوه. اشاره به کسی که با

ناز راه می رود، عشوه‌گر.

خنکانن: *xenkânen* خنکانن.

خفه‌کردن.

خنکیاک: *xenkeyâg* خنکاو. خفه شده

در آب یا از طریق قطع تنفس.

خۆ: *xō* که، وکو (خۆ من نه‌وم). که،

حرف ربط، که قسمتی از جمله را به

قسمت دیگر وصل می کند، مانند(من که

نبودم).

خوا: *xwâ* کانزای سپی و سویر، خوئی،

تمه‌ک. نمک طعام.

خوا: *xwâ* خودا، خۆلقینه‌ری عالمه.

خداوند، خالق هستی.

خوابا: *xwâbâ* خودا بدات. خدا بدهد،

خداوند روزیت را بدهد.

خوابریاک: *xwâberýâg*

خواردەس: *xwârdas* لای خواروو. زیر دست، پایین دست.

خواردەمەنی: *xwârdamani* ئەوهی که شیایوی خواردن بیټ. خوراک، خوردنی، مواد غذایی.

خوارگ: *xwâreg* خواروو، ژیرین. زیرین.

خوارگین: *xwârgin* ئەوهی واله خواریه، ژیروو. پایین تر، زیرین تر.

خوازمنی: *xwâzmani* داواکاری، خوازبێنی. خواستگاری.

خواژن: *xwâžen* ژنی له رادهبەدەر قەشەنگ. الهه، ربالنوع، زن زیبا و خوش اندام و برگزیده.

خواستن: *xwâsten* داواکاری، خوازمنی. خواستگاریکردن، خواستن.

خواگرد: *xwâkerd* خوداگرد، کردهوهی خودا. خدا کرده، خواست خدا.

خوام: *xwâm* خودام، خودای ئەمن. خدای من، خدایم.

خواناس: *xwânâs* خوداناس، مرۆفی خودا پەرست. خدائناس.

خوانه‌خواسه: *xwânaxwâsa* خودای نه‌خواسته. خدای نکرده.

خاوارسان: *xwâwrâsan* ویستی خودا، راست و دروست. خدا خواسته، راست و درست.

خاوهن: *xwâwan* خودا، خودای، خوا. خداوند.

خاوهنا: *xwâwanâ* ناوی خوا هینان، خودایا، خوایا. خداوندا.

خاوهنی: *xwâwani* خوداوهندی. خداوندی.

خوایا: *xwâyâ* خودایا. خدایا.

خوایشت: *xwâyêšt* تکا. خواهش، تمنا، تقاضا.

خوایی: *xwâi(i)* خودایی، وهکو (خواخوایی ئەکا). خدایی، مانند (خداوند خدای می‌کند).

خوایی: *xwâi(i)* خودایی. اصطلاحی کنایه‌ای مبنی بر اعمال قدرت از راه زور و دیکتاتوری.

خوایی: *xōbâi(i)* خوێه‌زلزان، غه‌په. غرور، مغرور، به خود بالیدن.

خوێه‌په‌ن: *xōberîn* خوێه‌په‌ن‌دارکردن. خود زدن، زخم زدن بر خود، خود زنی با آلت تیز و برنده.

خوێه‌ردان: *xōbardân* خه‌لاس بوون. رهانیدن خود، اصطلاحی کنایه‌ای از بخشش و کرم.

خوێه‌ردان‌ه‌وه: *xōbardânawa* خوێه‌ر‌گ‌ار‌کردن. خود رهانیدن، از سرازیری به سرعت به پایین آمدن.

خوێه‌ستن: *xōbasten* خو به‌ند کێشان. خود را به بند کشیدن، از خود آزادی صلب کردن.

خوێه‌پارێز: *xōparēz* پارێز‌گ‌ار. پرهیزکار، خود را مقید کردن و پرهیز از خطر.

خوێه‌پۆشانن: *xōpōšānen* خو پۆشان‌دن. خود پوشانیدن، خود را استتار کردن.

خوێه‌په‌رس: *xōparas* خوێه‌په‌رست. خودپه‌رست، خودخواه.

خورما: *xormâ* ها، خورما. خرما، میوه درخت نخل که بسیار شیرین است و انواع مختلف دارد و در مناطق گرم به عمل می‌آید.

خۆروو: *xōru* رووهك. خودرو.

خوری: *xori* ها، کولگی پهز. پشم گوسفند آماده شده برای ریسیدن.

خوریا: *xoryâ* خورا. به خارش در آمد، خاریده شد.

خوریا: *xoryâ* خورا، به خواردن چوو. خورده شده، صرف شده.

خوریاگ: *xoryâg* خوردراو، به خواردن چوون. صرف شده، خورده شده.

خوریاگ: *xoryâg* خوراو. خاریده شده، به خارش در آمده.

خوپین: *xorîn* داخوپین، فهرمان بؤ رؤیشتنی یهك سم. نهیب زدن.

خوپین: *xorîn* ها. خاریدن.

خۆزگا: *xōzga* ها، ئاره‌زوو. ای کاش، کاشکی، آرزو، آمال.

خۆزگای: *xōzgay* بریا. کاشکی.

خۆزگه: *xōzga* ئاوات، بریا. کاش، آرزو.

خۆزگه‌بردن: *xōzgaberden* ئاوات خواستن. آرزو داشتن بر چیزی یا کسی.

خۆزگه‌خواستن: *xōzgxwâsten* ئاوات بردن. آرزومندی کردن.

خوژه: *xoža* چه‌شنن گیای کئیویه. تره کوهی، گیاهی خودرو که مصرف خوراکی دارد.

خۆشاردنه‌وه: *xōšâardenawa* خۆ قایمکردنه‌وه. خود را پنهان کردن، اختفا.

خۆپهره‌سی: *xōparasi* خۆپهره‌ستی. خودپرستی، خودخواهی، یکی از صفات بد و ناپسند.

خۆپه‌سه‌ن: *xōpasan* خۆپه‌سه‌سند، خۆپه‌زلزان. خود خواه، خود پسند.

خۆپه‌سه‌نی: *xōpasani* خۆپه‌سه‌نی، خۆپه‌زلزاین. خود پسندی، خود خواهی، یکی از صفات ناپسند.

خۆتاراش: *xōtarâš* خۆتاراش. خود تراش، آلتی که با آن بتوان چیزی را تراش داد، مانند مداد تراش.

خۆته‌خوت: *xōtaxot* بۆله بۆل.

غرولند.

خۆخواردن: *xōxwârden* بئی قهراریکردن. خود خوری، در اندرون رنج بردن و هیچ نگفتن.

خۆخواردنه‌وه: *xōxwârdenawa* بئی قهراریکردن. خود خوریکردن.

خوپ: *xor* دهنگی ئاو. شر، جریان سریع آب، روانی آب.

خوران: *xorân* خورین. خارش، خارانیدن، خارش دادن.

خورانن: *xorânen* خورانندن. خاراندن، خارش دادن.

خوپه: *xorpa* راجله‌گان، ته‌زی ناوه‌خت. خالی شدن دل، هول کردن، واهمه.

خۆپخۆره: *xōrxōra* نیوی گوندیکه. نام روستایی بین دیواندره و سقز.

خورد: *xord* پیخۆر. خوراک.

خوشکېښی: *xōšekēni* خوشکاندن،
خوبه زلنه زانین. خود شکنی، تواضع،
فروتنی.
خوشیک: *xošilak* خوژیک. رفیون، شیر
سگ، شیرشیرک، یک نوع گیاه خودرو که
دارای برگهای کنگره دار و شیره سفید
رنگی است.
خوژکرد: *xōkerd* دهستکرد، کاری
خوژکرده. خود کرده، خود مرتکب شده.
خوژکوشتن: *xōkošten* خوژمران، له ناو
به مردن. خود کشی.
خوژگل: *xōgal* نامرازیک که به دوری
خوژیدا دهگهړی، وگو چهرخی نه خ ریسی.
چرخنده، چرخ نخ جمع کن.
خوژگورین: *xōgōrin* خوژگوراندن. خود
را تغییر دادن، وانمود کردن و چهره
عوض کردن.
خول: *xol* سوور، دور. دور، چرخ، زمان،
عصر.
خولام: *xōlām* غولام، ناویک بؤ پیاوان.
غلام، نامی برای مردان، نوکر.
خولامانه: *xōlāmāna* جوړئ نارایشتی
قزی سهری پیاوان له قه دیمدا. نوعی
آرایش موی مردان و نوجوانان در قدیم.
خولانن: *xolānen* سوورانندن. دور دادن،
چرخیدن به دور خود، چرخانیدن.
خولته: *xoīta* خوچه سپاندن و زمان
بازیکردن. تملق، چرب زبانی.
خولخ: _____ وارندن: *xolxwārden*
گیژخواردن. به دور خود چرخ زدن.

خولخوله: *xolxola* مزریج. گرد نای،
وسیله بازی بچه ها.
خولک: *xoik* خولک، دهعوت. دعوت،
پذیرش.
خولککردن: *xōikkerden* داوهتکردن.
دعوت کردن.
خولوپان: *xōiōpān* تلانهوه،
گلاربوونهوه. غلتیدن، آغشتن.
خولوپانن: *xōiōpānen* خولوپانندن،
تلاندننهوه. در غلتاندن، آغشتن.
خولوپیان: *xōiōpyān* تلان، گلاران،
گلارهو بیون. در حال غلتیدن، درغلتیدن.
خولی: *xolē* دهوریک، سووریک.
یک دوره.
خولین: *xolin* سوورپینهوه. دور زدن،
چرخیدن به دور خود.
خولینهوه: *xolinawa* سوورپینهوه.
چرخیدن، دوردادن، به چرخش درآمدن.
خولیا: *xolyā* خولاو، سووپاو. دور زده،
چرخیده، به چرخش درآمد.
خولیاگه: *xolyāga* خولاوه، سووراوه.
چرخانده شده.
خولیاگهس: _____ هو: *xolyāgasaw*
خولاوتهوه، سووراوتهوه. چرخیده شده.
خولیاگهس: _____ هو: *xolyāgasawa*
خولاوتهوه، سووراوتهوه. چرخیده شده.
خومار: *xomār* بی دهوای مهستی.
خمار، حالتی ناشی از نرسیدن به موقع
مواد مخدر به شخص معتاد که او را دچار
عدم تعادل می کند.

خوماری: *xomâri* بین ددهای مهستی، سستی. خماری، حالتی ناشی از نرسیدن به موقع مواد مخدر به شخص معتاد که او را دچار عدم تعادل می کند.

خۆمالی: *xōmâli* دستکرد. خانگی، اختصاصی، دستکرد خودی.

خۆمالیانه: *xōmâlyâna* دستکردی مال. خانگی، مخصوص.

خومخانه: *xomxâna* پهنگره‌سی. خمخانه، رنگرزی، محل رنگ آمیزی کردن نخ و پارچه.

خونجان: *xonjânen* گونجانندن. گنجانیدن، طراز کردن.

خونج: *xonĉ* گونجاو، خونجان. گنجانندن..

خونچه: *xonĉa* گولی نه‌شکؤفاو، ول. غنچه، گل نشکفته.

خونچیاگ: *xonĉeyâg* خونجاو، گونجاو. گنجاننده شده.

خۆنواندن: *xōnwânde* خۆپیشاندان. خود نمایکردن.

خۆنوانن: *xōnwânen* خۆنوانندن، خۆپیشاندان. خود نمایی کردن، خود نمایاندن.

خوو: *xu* خیو، بهراز. خوک (نگاه خوک).

خووس: *xus* تهر. تر، خیس.

خووسانندن: *xusânden* تهرکردنی زۆر. خیساندن، خیس کردن.

خووسانندنهوه: *xusândenawa* ها، سهر له نوئ خووسانندن. دوباره خیساندن.

خووسانن: *xusânen* خووسانندن. خیساندن، تر کردن.

خووسی: *xusi* تهری، تهرایی. تری، خیسی، نمناکی، تر بودن.

خووسیا: *xusyâ* خووسرا، خووسا. خیس شد.

خووسیاگ: *xusyâg* تهرپرگراو، خووساو، خووسراو. خیس شده، خیسیده.

خووسیاگه: *xusyâga* خووساوه. خیس شده است، خیسیده است.

خووسیان: *xusyân* فیسیان. خیساندن.

خووک: *xug* خیو، خوو، بهراز. خوک، یکی از حیوانات وحشی علفخوار.

خووناو: *xunâw* ئاوی هه‌سوهۆل که له کولاندنی گوشت به‌دهست دئ. آب حاصل آمده از پختن گوشت.

خومرپهرس: *xwarparas* خۆر پهره‌ست. خورشید پرست.

خومت: *xwat* خۆت، تۆ، ئه‌تۆ. خودت، تو، شما.

خومتان: *xwatân* ئیوه. خودتان، شما ها.

خومر: *xwar* خو، هه‌تاو. خورشید.

خومرئاوا: *xwar âwâ* خۆرئاوا، خۆرنشین. مغرب، جانبی که خورشید در آن غروب کند.

خومرئاواوون: *xwar âwâbun* خۆرئاواوون. غروبکردن خورشید.

خومراک: *xwarâk* خوارده‌مه‌نی. خوراک، مواد غذایی خوردنی.

خومر انگاز: *xwarângâz* هه‌تاویردوو. آفتاب زده، آفتاب‌زدگی.

خومر گهفتن: *xwarkaften* خۆره‌لاتن. طلوع کردن خورشید.

خومر نشین: *xwarnešîn* خۆرنشین. مغرب، غروبگاه.

خومر نه‌ومزان: *xwarnawazân* نساړ. سایه‌ی سار، جایی که آفتابگیر نباشد.

خومر تاو: *xwaratâw* تیشکی خۆر، هه‌تاو، تیشکی هه‌تاو. آفتاب، نور خورشید.

خومر تاو مزه‌پینه: *xwaratâwazarîna* خۆره زپینه، کۆلکه زپینه. رنگین کمان، قوس و هزج.

خومر مزه‌رد: *xwarazard* زه‌رده‌په‌ر. تابش نور خورشید در غروب.

خومر هه‌لات: *xwarhaiât* خۆره‌ه‌لات. مشرق، جایی که خورشید طلوع می‌کند.

خومر پ‌شت: *xwarêšt* خۆرش‌ت. خورشید، غذایی که انواع مختلف دارد.

خومش: *xwaš* خۆش. خوش، شاد، سرحال، سالم.

خومش ناو: *xwaš âw* خۆش ناو. نام روستای.

خومشاو: *xwašâw* تیکه‌لاوی قه‌یسی وقۆخ میوژی وشک له ناودا. مخلوطی از خیسانده برگه زردآلو، هلو و کشمش در آب که مصرف غذایی دارد و بسیار خوش طعم است.

خومش‌بوون: *xwašbun* خۆش‌بوون. خوش بودن، مسرور شدن، شادمانی.

خومش خومر اک: *xwašxwarâk* خۆش خۆر. خوش خوراک، کسی که با اشتها و خوب غذا بخورد.

خومش خوین: *xwašxwēn* خۆش خوین، ره‌زا سووک. جذاب، آدم جذاب.

خومش خوین: *xwašxwēn* خۆش خوین. خوش‌خوآن، دارای صدای خوب.

خومش خه‌ومر: *xwašxawar* خۆش خه‌ومر. خوش‌خیر، آورنده خیر خوب.

خومش ده‌ماخ: *xwašdamâx* خۆش ده‌ماخ. خوش‌کیف، سرحال، شاد.

خومش روو: *xwašru* خۆش‌پروو. خوش‌رو، بشاش، خنده‌رو.

خومش ژوان: *xwašzwân* خۆش ژوان، خۆش قسه. خوش‌زیان، مهربان.

خومش هام: *xwašqâm* خۆش هام، قه‌دهم. خوش‌قدم.

خومش کار: *xwaškâr* خۆش کار. خوش‌کار، چیزی که کار کردن روی آن شوق برانگیز باشد.

خومش گه‌ره‌ک بوون: *xwašgarakbun* خۆش ویستن. دوست داشتن.

خومش لی‌هاتن: *xwašlêhâten* خۆش لی‌هاتن. چیزی را دوست داشتن، علاقه پیدا کردن به چیزی یا کسی.

خومش مامه‌له: *xwašmâmaïa* خۆش مامه‌له. خوش‌معامله، کسی که در امر خرید و فروش رعایت‌کننده همه مسائل اخلاقی باشد.

خومش ناو: *xwašnâw* خۇشناو. خوشنام، نیکنام.

خومش نشین: *xwašnešin* خۆش نشین. خوش نشین، اجاره نشین، در اصطلاح روستائییانی که نه مالک هستند نه زارع.

خومش و بېش: *xwašubeš* چاک و خۆشى. احوالپرسی، خوش و بېش

خومش و بېشى: *xwašubeši* چاک و چۆنى. سلام و احوالپرسی، خوش و بېشى.

خومشه: *xwaša* خۇشکردنهوه. نرم کردن، راضی کردن، بار آوردن.

خومشهاتن: *xwašhâten* خۇشهاتن. دوست داشتن، علاقه داشتن.

خومشهکردن: *xwaškerden* خۇشکردن. همواره کردن زمینه کاری.

خومشاهکردن: *xwašakerden* کولاندنی ناوک و گرتنی تامه تالعهکی، خاویزکردنی پیست له دهواخی، خوشکردنی چهرم. خوش کردن، این واژه برای تبدیل کردن هسته تلخ زردآلو به نوعی از تنقلات قابل مصرف اتلاق می شود که پس از شکستن پوست سخت آن هسته را چندین بار در آب می جوشانند و پس از برطرف کردن طعم تلخ آن را در آب سرد برای مدتی نگهداری می کنند پس از انجام دادن این اعمال هسته با نمک قابل مصرف می باشد، دباغی کردن هم معنی می دهد.

خومشه و بـوگ: *xwašawbug* خۇشکراو، چاک کراو. التیام یافته، سالم شده.

خومشه و بـوون: *xwašawbun* خۇشبووننهوه، چاکبووننهوه. التیام یافتن.

خومشه و وگردن: *xwašawkerden* خۇشکردنهوه، چاککردنهوه. درمان کردن، معالجه کردن، به حالت سرور در آمدن.

خومشه و وکریاک: *xwašawkeryâg* خۇشکراوه، چاککراوه. سالم شده، التیام یافته شده.

خومشه و ویس: *xwašawwis* خۇشهویست. دوست داشتنی، عزیز، محبوب، دلیند.

خومشی: *xwaši* خۇشى، شادی. خوشی، شادی، مسرت، سرور.

خومشی خومشی: *xwašixwaši* خۇشى خۇشى. شادی کردن از شوق، خوشی خوشی.

خومشی و دۆشى: *xwašiwdoši* چاک و چۆنى. احوال پرسی، چاق سلامتی.

خومشه و ییهگان: *xwašyakân* خۇشیهگان. شادی ها، خوشی ها.

خومل: *xwai* خۆل. خاک، آنچه که لایه رویی زمین را پوشانده و گیاهان از آن می رویند، خاک نرم، گرد.

خوه لاوی: *xwaiâwi* خۆلاوی، تۆزاوی. خاک آلوده، گرد آلوده.

خومل و تۆز: *xwaiütöz* خۆل و تۆز، خاک و خۆل. گرد و خاک.

خومل و خاک: *xwaiuxâk* خۆل و خاک. گرد و خاک.

خوهله پوت: *xwaiapōt* خۆل و خاك. خاك و خول.

خوهله پوپان: *xwaiapōpân* كاپه له نيو خۆل. خاكبازی.

خوهله پووت: *xwaiaput* خۆلی نهرم. خاك نرم.

خوهله گوان: *xwaiakwân* خۆله كهوان. زباله دان بزرگ و عمومي مربوط به يك محله در قديم، خاكدان بزرگ.

خوهله كهوك: *xwaiakawg* خۆله ميش. خاكستر.

خوهلهينه: *xwaiina* خۆلینه. آغشته به خاك.

خووم: *xwam* خۆم، ئەمن. خودم، من.

خوومان: *xwamân* خۆمان. خودمان.

خوومانی: *xwamâni* خۆمانی، تاييهت به خۆمان. خودمانی، بی تكلف، خودی.

خوونندن: *xwenden* خۆینندن. خوانندن، قرائت كردن، آواز خواندن.

خوونهوار: *xwenden* خۆینندهوار. خواننده، این واژه به معنای مطلق کسی که مطلبی را مطالعه می کند آمده است.

خوویان: *xwayân* خۆیان، ئەوان. خودشان.

خوویچیان: *xwayčyân* خۆشیان، خۆیشیان. خودشان هم.

خوویشك: *xwayšek* خوشك. خواهر.

خوویشكهزا: *xwayšekazâ* خوشكهزا. خواهر زاده، فرزند خواهر.

خوویشكهزاگ: *xwayšekazâg* خوشكهزا. خواهر زاده، فرزند خواهر.

خوویشگی: *xwayšeki* خوشگی، خوشك بوون. خواهری، خواهر بودن.

خوویری: *xwēri* هرزه گهر. بیکاره، هرزه، ولگرد.

خوویریگهاری: *xwērigari* هرزه گهاری، هرزه کاری. بیگاری، هرزگی، هرزه گردی، ولگردی.

خوویل: *xwēl* خیل، قیج، پوج، چپ چشم.

خوین: *xwēn* ئەوهی كه له نيو دهمازی زیندهوهر دایه. خون، مایع سرخرنگ حیاتی بدن موجود زنده.

خوینالی: *xwēnāli* خۆیناوی. خونین، آغشته به خون.

خویناوی: *xwēnâwi* خه لپان خۆین، خۆینین. خون آلود، آغشته به خون، خونین.

خوینبایی: *xwēnbâi(i)* به جیی خۆین. خون بها.

خوین تکیاگ: *xwēntekyâg* خۆین تکاو. خون ریخته شده، آثار به جای مانده از خون.

خوین جمان: *xwēnjemân* تهوهژمی خۆین، ناماژییه بو وهرزی بههار. اصطلاحی کنایه ای که به فصل بهار اتلاق می گردد و مردم معتقد بودند که در این فصل خون نسبت به سایر فصل های دیگر در بدن انسان جریان و گردش سریع تری دارد.

خوین پزانن: *xwēnrēžân* خۆین پزانندن. خون ریختن، خونیزی کردن بر اثر کشتار انسانها.

خوینرژیاگ: *xwēnrēzyâg* خوینرژاو. خون ریخته شده.

خوینرژ: *xwēnrēž* خوینرژ، مروفقوژ. خونریز، جانی، قاتل، گشنده انسان ها.

خوینرژان: *xwēnrēžân* خوینرژان. خونریزی، گشت و گشتار.

خوین شیرین: *xwēnširin* رمزا سووک. اصطلاحی که بر آدم های دوست داشتنی اتلاق می گردد.

خوینکردهن: *xwēnkerden* مروفقوژ وشتن. قتل کردن، خون ریختن.

خوین گرتن: *xwēngerten* حهجامه تکردهن. خون گرفتن، حجامت کردن.

خوین نمز: *xwēnmez* خویننخور. خونخوار.

خویننه وار: *xwēnawâr* خویننده وار. باسواد، کسی که توانایی خواندن نوشته ای را داشته باشد.

خوین هه لاوردنه وه:

xwēnhaîâwerdenawa ناماژه میه

بوڈرگانندن نه هینیه کانی دهر وون. خون بالا آوردن، اصطلاحی برای بیان درد و رنج از جانب کسی.

خویی: *xōi(i)* له خویمان، دژی بیگانه. خودی، غیر بیگانه، دوست.

خه بهرات: *xabarât* هه والات، هه واله کان. اخبار، اطلاعات، خبرات.

خه بهله: *xapala* نانی برژاو، چاخ و چل، خرپن. خپله، چاق و فربه، نان برشته نشده.

خه به خه پ: *xapaxap* ناماژه میه بو پیکا چوونی مندالی خرپن. اصطلاحی که بر راه رفتن کودک اتلاق می گردد.

خهت: *xat* دیپر، نووسراوه. کتابت، کشیدن یک خط راست.

خهتات: *xatât* خوشتنوس، خوشتخته، یه کی له خوشتنوسان (مه لا هه سهن

هه زین) که به هوی داهینان له شیوهی نووسین خهتدا به یه کی له که سایه تیه

به ناویانگه کانی خاوهن نه زموون له شیوهی نه قاشی خهت له دهژم پردری، ناوبراو نهو خه لگی شاری سنه بوو.

خطاط، خوش نویس، کسی که کار او خوشنویسی باشد (ملا حسن جزین)

یکی از بلند آوازه ترین خطاطان مشهور و صاحب سبک در خوشنویسی است که در عرصه نقاشی

خط یکی از بنیانگذاران این شیوه از نوشتن محسوب می گردد قطعاتی خطی

از دست نوشته های وی به جا مانده که به صورت (کولاژ) آن را خلق کرده است وی از اهالی شهر سندرچ بود.

خه تدان: *xatdân* دهرهاتنی موو لهرووی تازه لاودا. رویش موی تازه بر صورت نوجوانان.

خه تکیش: *xatkēš* راسته، نامرازیکی نه ندازیاری بو خهتی راست کیشان. خط

کش، ابزار رسم و نقشه کشی.

خه‌رهك: *xarak* ده‌فریک تاییهت به بردنی قوچ یان خشت که دووکه‌سی دهیبه‌ن. چهارچوبه مخصوص برای حمل آجر و خشت.

خه‌ریک: *xarik* سه‌رقان به‌کار، وه‌کو (ئه‌و خه‌ریک کار خوهیبه). مشغول، سرگرم، مانند (او مشغول کار خود است).
خه‌ریکین: *xarikin* سه‌رقالین، وه‌کو (ئیمه خه‌ریکین). مشغولیم، مانند (ما مشغولیم).

خه‌ریکه: *xarika* سه‌رقاله. مشغول است.

خه‌زووران: *xazurân* بنه‌ماله‌ی هاوسهر. خانواده همسر.

خه‌زووره: *xazura* باوکی هاوسهر. پدر همسر.

خه‌زئنه: *xazēna* خزنسی حه‌مام. خزینه، خزینه حمام عمومی، حوضچه آب گرم در حمام عمومی.

خه‌سان: *xasân* له می‌ردی خستن. نوعی مجازات در قدیم که باعث از بین رفتن قوه جنسی در مردان می‌شد.

خه‌ساندن: *xasânden* له می‌ردی خستن. اخته نمودن.

خه‌سانن: *xasânen* خه‌ساندن، له می‌ردی خستن. اخته کردن.

خه‌سرروانی: *xasrawâni* جوړئ خؤمی گه‌وره. خسروانی، نوعی خم بزرگ.

خه‌سوو: *xasu* دایکی هاوسهر. مادر همسر.

خه‌ته‌نه: *xatana* برپینی بیستی ئه‌وه‌ی کوچ به هؤی یاسای شهرع. ختنه، بریدن اضافی آلت تناسلی پسر.

خه‌ته‌نه سووران: *xatanasurân* ره‌سم و یاسای تاییهتی خه‌ته‌نه. ختنه سووران، مراسم شادی و سرور به خاطر انجام عمل ختنه فرزند پسر.

خه‌رج: *xarj* به‌ختکردن بؤ مه‌سره‌ف. خرج، هزینه، دخل، خراج، باج.

خه‌رجی: *xarji* پیداویستی روژانه. خرج یومیه، هزینه روزانه، پولی برای معاش.

خه‌رقه: *xarqa* عه‌بای ده‌رویشه‌کان و سو‌فیه‌کان. خرقة، عباى مخصوص درویشان.

خه‌رکان: *xarkân* نه‌خؤشیه‌کی پیست له متدالاندا. نوعی بیماری که به صورت جوش در میان بچه‌ها رایج است.

خه‌رکه: *xarka* نیوی گوندیکه. نام روستایی در حومه سنندج.

خه‌رمان: *xarmân* خه‌له‌ی سالانه. خرمن، توده چیزی، توده غله که هنوز کوبیده نشده.

خه‌رمانه: *xarmâna* تیشکی دهوری مانگ. هاله دور ماه.

خه‌رنگیزه: *xarngēza* می‌شی گه‌وره. خرمنگس، نوعی مگس درشت.

خه‌روار: *xarwâr* کیشیکه به‌رانبه‌ر به سئ سهد کیلوو سه‌دمه‌ن ته‌وریز. خروار، مقیاس وزن برابر با ۴۰۰ کیلو و صد من تبریز.

خه‌سیاگ: *xasyâg* به‌زاو. بازنده، شکست خورده.

خه‌سیاگ: *xasyâg* خه‌ساو. اخته شده.

خه‌ش: *xas* عه‌یپ، کپ. عیب، نقص، خش، خراش.

خه‌شاو: *xasâw* خه‌شاپ، جیگای تیر. خشاب، محفظه‌ی فلزی تفنگ که گلوله از آن وارد لوله می‌گردد.

خه‌ف: *xaf* تاریک، ژووری بی‌نوور. تاریک، بدون نور، بدون دید.

خه‌فت: *xaft* خه‌وت. خوابید، به خواب رفت.

خه‌فتگ: *xafteg* خه‌وتوو. خوابیده، درحال خواب.

خه‌فتن: *xaften* خه‌وتن. خوابیدن.

خه‌فتوو: *xaftu* خه‌وتوو، له خه‌ودا بوو. خوابیده بود، در خواب بود.

خه‌فگه: *xafga* خه‌وتوو، نووستوو، وه‌کو (نه‌و خه‌فگه). خوابیده است، مانند (او خوابیده است).

خه‌فه: *xafa* خنکاو، خنکینراو. خفه، مرگ بر اثر نرسیدن اکسیژن.

خه‌فمت: *xafat* په‌ژاره، خه‌م. غم، غصه، اندوه.

خه‌فه‌تبار: *xafatbâr* خه‌مبار، غمبار. غصه‌بار، غمگین، اندوهگین.

خه‌فیاگ: *xafyâg* خه‌ماو، چه‌ماو. خوابیده شده، خوابانده شده.

خه‌لات: *xaiât* پیشک‌ه‌شی گه‌وره‌کان. خلعت، پیشکشی.

خه‌لات: *xaiât* پارچه‌ی تایب‌ه‌ت به پوشاندنی لاشه‌ی مردوو. پارچه مخصوص سفید رنگ که طبق سنت مذهبی به دور مرده می‌پیچند.

خه‌لاتی: *xaiâti* ها، پیشک‌ه‌شی به بووک له لایه‌ن بنه‌ماله‌که‌یه‌وه بو ژیانی تازه ده‌ست پی‌گردوو. خلعتی، جهیزیه مخصوص عروس.

خه‌لاس: *xalâs* دوایی هاتوو، رزگار. خلاص، رها، رها شده.

خه‌لاسی: *xalâsi* دوایی هاتن، رزگاری. خلاصی، رهایی، رستگاری.

خه‌لافانن: *xaiâfânen* خلا‌فانندن، فریودان. غافل نمودن، گول دادن.

خه‌لافیان: *xaiâfyân* خلا‌فین، فریو خواردن. گول خوردگی، گول خوردن.

خه‌لک: *xaik* حه‌شیمه‌ت. خلق، مردم، جمعیتی از انسان.

خه‌لکه‌که: *xaikaka* نامازیه بو خه‌لکی کزکراوه. مردم را، اشاره به مردم، اهالی.

خه‌له: *xala* غه‌له، ده‌غلودان. غله، توده گندم و جو و امثال آن.

خه‌له‌تانندن: *xaiâtânden* فریو‌دان. فریب دادن، گول زدن.

خه‌له‌تانن: *xaiâtânen* خه‌له‌تانندن، فریودان. اغفال کردن، گول دادن، فریب دادن.

خه‌له‌تیاگ: *xaiâtyâg* خه‌له‌تاو. اغفال شده، فریب خورده، فریب داده شده، گول خورده.

خه‌نه‌نان: *xanân* پشکووتوو، لیو به‌پیکه‌نین. خندان، شادان.

خنجه‌ره: *xanjara* کیلی لای دهستی قه‌بری پی‌او. سنگ کنار گور به نشانه مرد بودن، نماد مردانه.

خه‌نه‌په‌نان: *xanabanân* خه‌نه‌به‌ندان. حنابندان، مراسم شب قبل از عروسی که خانواده عروس و داماد هر یک جداگانه آن را برپا داشته و به مناسبت جشن عروسی و ابراز شادی کف دستهای خود را حنا می‌مالند.

خه‌نه‌فیس: *xanafis* ده‌فیک تاییه‌تی فیساندنی خه‌نه. ظرف مخصوص خیساندن حنا.

خه‌نه‌ق: *xanaq* خه‌نده‌ق، خه‌ره‌ند، چالسی دوری هسه‌سار، که‌ندالی هه‌لکه‌ندراو. خندق، معرب کنده، گودال بزرگی که برای جلوگیری از نفوذ دشمن دور قلعه یا شهر حفر می‌کردند و در آن جریان آب برقرار می‌نمودند، نمونه بارز آن خندق خسروآباد است، که دور عمارت خسرو آباد که ارگ حکومتی امارت اردلان در شهرسندج بوده است و آثاری از آن به جامانده، محله خندق یکی از محلات سندج در نزدیکی عمارت خسروآباد باز مانده از نام خندق مذکور است.

خه‌و: *xaw* خه‌ون. خواب، بی‌حس شدن تمام ارگان‌بسم بدن موجود زنده غیر از مغز.

خه‌وئالوو: *xaw âlû* خه‌وئالوو، چاو به خه‌و. خواب‌آلوده، کسی که اکثراً به

خه‌له‌فیاگ: *xaïafyâg* خلا‌فاو، خلا‌فراو، فریودراو، فریوخوراو. فریب خورده، گول خورده.

خه‌لیلی: *xalili* زنجیری نه‌شکه‌نجه‌ی پین. زنجیرمخصوص که بر پای زندانی می‌بستند.

خه‌م: *xam* په‌زاره. غم، غصه، اندوه.

خه‌مان: *xamân* خه‌مه‌کان. غم‌ها، غصه‌ها.

خه‌ماوی: *xamâwi* خه‌ماژۆ. غم زده، غم‌آلوده.

خه‌مبار: *xambâr* خه‌مین، په‌زاره‌دار. غم‌بار، غصه‌بار، اندوه‌بار.

خه‌مخوهر: *xamxwar* خه‌مخۆر، دل‌سۆز. غمخوار.

خه‌مپه‌وین: *xam'awên* نه‌وه‌ی که ده‌بیته هۆی شادی. غمگسار.

خه‌مزه: *xamza* ناز، عیشو. غمزه، عشو، ناز.

خه‌مشه: *xamša* خۆگیلکردن. سهل‌انگاری، اصطلاحی کنایه‌ای.

خه‌ملانن: *xamiânen* رازانه‌وه، رازاندنه‌وه. آراسته کردن، تزئین کردن.

خه‌ملین: *xamiin* رازینه‌وه، رازاندن. آراسته شده.

خه‌مه‌ره: *xamara* حاله‌تیک که به شوین تیری دا دیت. حالتی از سیری بعد از غذا خوردن.

خه‌مین: *xamin* په‌زاره‌دار، خه‌مبار. اندوهگین، غمگین، افسرده.

خه‌ومردار: *xawardâr* حازر باش، خه‌به‌ردار کردن. بیدار باش، خیردار، باخبر.

خه‌ومرگریاگ: *xawarkeryâg* خه‌به‌رکراو، هه‌ئسانراو. باخبر شده، خبر شده، مطلع شده.

خه‌یات: *xayât* جلدوور، به‌رگدوور. خیاط، دوزنده، لباس دوز.

خه‌یاتی: *xayâti* جلدووری، به‌رگدووری. حرفه ی خیاطی، دوزندگی لباس.

خه‌یاره: *xayâra* نیوی گوندیکه. نام روستایی در حومه سنندج.

خه‌یال: *xayâi* ها، شتی نه‌شیاو. خیال، پندار، گمان، وهم، صوری که در خواب یا بیداری به ذهن انسان می آید.

خه‌یالات: *xayâiat* ها. خیالات، ناممکن، تخیلات.

خه‌یالوی: *xayâiâwi* رویایی، خیالی، مخیل.

خه‌یانته: *xayânat* غه‌در، ناراستی، له خه‌فا دهر کردن. خیانت، دغلی، ناراستی، شکستن به نفع خود.

خه‌پرخواز: *xaêrxwâz* خیرخواز، خیروومهن. خیرخواه، نیکوکار.

خه‌پردار: *xaêrdâr* پرپیت. با برکت، سودمند، سود رسان.

خه‌پرگردن: *xaêrkerden* خیر کردن، سوود کردن. سود بردن، بخشش کردن، احسان کردن.

خه‌پروومهن: *xaêruman* چاکه‌کار، به‌خشینه‌ر. نیکوکار.

خاطر نیاز به خواب در حال چرت زدن باشد.

خه‌و بردن: *xawberden* خه‌و لی سهندن، خه‌و لی‌کردن. خواب بردن.

خه‌و په‌رین: *xawparîn* خه‌و په‌رین. از خواب پریدن، خواب از چشم پریدن.

خه‌و خومره: *xawxwara* جوژی مه‌ل له تیره‌ی بایه‌قوش. پرنده بوتیمار.

خه‌وو‌خه‌یال: *xauxayâi* خه‌ون و خه‌یال. خواب و خیال، رویا.

خه‌و داگرتن: *xawdâgerten* خه‌ون داگرتن. خواب سنگین عارض شدن.

خه‌و دین: *xawdin* خه‌ون دین. خواب دیدن، رویا دیدن.

خه‌و ره‌وین: *xawrawên* خه‌و په‌رین. سبب بی خوابی شدن.

خه‌و زپین: *xawzeîrin* خه‌و په‌رین، خه‌و زپان. خواب از چشم پریدن، بی‌خواب شدن.

خه‌و هورس: *xawqôrs* خه‌و گران. خواب سنگین.

خه‌ومته: *xawmat* خزمته. خدمت، کارکردن برای کسی یا سازمانی.

خه‌ومر: *xawar* وشیار، دژی خه‌و، وه‌کو (من خه‌ومر بووم). بیدار، هوشیار، مانند (من بیدار بودم).

خه‌ومر بوونه‌وه: *xawarbunawa* ناماژه‌یه بو وشیار بوونه‌وه. مطلع شدن، اطلاع پیدا کردن دوباره، از خواب بیدار شدن.

خه پړه هت: *xaēryat* خه پړه هت،
 به موباره کی، تومهرز. به خیر و خوشی، تو
 گویی.
خه پړان: *xaēzân* خه پړان. اهل و عیال،
 زن.
خه پړانبار: *xaēzânbar* خه پړانبار.
 عیالوار.
خه پړاندار: *xaēzândâr* خه پړاندار.
 عیالوار.
خې: *xē* خوپړه خه ریک کردن، وهکو
 (خې پې مهده). توجه کردن زیاد، مشغول
 بودن، مانند (زیاد به آن توجه نکن).
خیتان: *xētân* نیوی یاریه که. نوعی
 بازی با گردو.
خېر: *xēr* خېر، کر. اثر باقیمانده از خط
 کشیدن و خراشیدن، خراش.
خېرانن: *xērânen* کرانندن. خط
 انداختن، عمل خراش.
خېره خېر: *xēraxēr* کره کر. از
 اصوات، خش خش ناشی از تماس یک
 چیز نوک تیز بر یک شی.
خېریاگ: *xēryâg* کر دراو. خراشیده
 شده، خط خورده، خراش برداشته شده.
خېزه لان: *xēzaiân* شوینن که زیخی
 زوره. ریگزار، جایی که ریگ فراوان دارد.
خېزه لانی: *xēzaiâni* شوینن که زیخی
 زوره. ریگزار، جایی که ریگزار باشد.
خېگه: *xiga* قه لهو. خیکی، کنایه از آدم
 چاق و فربه، خیک روغن که از پوست
 گوسفند یا بز ساخته شده.
خیل: *xēl* قیج. چپ چشم، لوج.

د

دابەش: *dābaš* بەشکردن بە سەرگشت. تقسیم، بخش کردن.

دایاچین: *dāpāčīn* هەرسکردنی دار. هرسکردن، تراش دادن.

دایپژانن: *dāpežānen* دایپژانندن، پاشانیدن.

دایپۆشان: *dāpōšān* پۆشانندن لە سەرەوە. پوشانیدن از بالا.

دایپۆشین: *dāpōšīn* پۆشانندن لە ژوورەوە. پوشانندن از بالا.

دایپەرین: *dāpařīn* دابەزین. پریدن از بالا بە پایین.

دایپەشۆکیاگ: *dāpašōkyāg* دایپەشۆکاو. آشفتە، پریشان احوال.

داتاشین: *dātāšīn* داتاشران. تراش دادن از بالا بە پایین.

داتاکان: *dātakān* داتەکاندن، تکانیدن. چکاندن از بالا، تکانیدن از بالا.

داتەپیاگ: *dātapiyāg* داتەپیاو، داتەپاو. تمرگیده، فرورفته درخود.

داتەکانن: *dātaknen* داتەکانن. چکانیدن از بالا، تکانیدن.

داتەکیاگ: *dātakyāg* داتەکاو. تکانیده شده از بالا.

داتەکیان: *dātakyāin* داتەکان. فروتکانیدن.

داتەماریاگ: *dātamaryāg* داتەپیاو، داتەپینراو. تمرگیده شده، آرام نشسته.

دایچەزانن: *dāčezānen* داخ نـان، چزانندن. سوزاندن.

دای: *dā* داد، بیداد، هاوار و شکایەت، وەکو (دا لە دەس ئەم رۆزگارە). داد، بیداد، مانند (داد از این روزگار).

دای: *dā* داد، دای، وەکو (ئەوقە ئەمەکە ی دا بە من). داد، مانند (او قلمش را به من داد).

دایارانن: *dābārānden* دایارانن. یارانیدن.

دایارین: *dābārīn* یارانندن لە سەرەو بەرەو خوار. یارانیدن.

دایپان: *dāberān* لەپەك حیاکردنەو، فرتانندن. جدا شدن، جدا کردن، قطع کردن از بالا و جدا نمودن.

دایپەرکەردن: *dāberkerden* دایپەرکەردن. اشغال کردن با زور.

دایبوو: *dābu* تاکە بوو، هەرتاکو بوو. تا بود، تا زمانیکه بود.

دایبەزانن: *dābezānen* دایبەزانندن، هینانە خوارەو. پیاده کردن.

دایبەزیاگ: *dābazyāg* دایبەزاو. پیاده شده.

دایبەستن: *dābasten* بەستنهو، بستن حیوانات بەستنهو لە سەرەو بۆ خوار. محکم کردن، آویزان کردن، مهار کردن.

دایبەسیاگ: *dābasyāg* دایبەسراو. محکم شده، آویزان شده، مهار شده.

داچله گياگ: *dâčēīakyâg* داچله گاو، داپه شوکاو، داخوړپاو. شکه شده، از خواب پریده، هول شده.

داچله کيان: *dâčēīakyân* داپه شوکیان له ترسدا. يکه خوردن، شکه شدن.

داچله کين: *dâčēīakin* داپه شوکين. يکه خوردن، شکه شدن.

داچنه: *dâčēna* بهرپزهوه بينی يان دايته. بجين.

داچنياگ: *dâčēnyâg* داچنراو. چيده شده.

داچنين: *dâčēnin* بهرپزهوه نان. پهلو ي هم چيدن، ردیف کردن.

داچوړاندن: *dâčōrānden* داچوړانن. خشکانيدن آب، اویزان کردن برای آب گرفتن.

داچوړين: *dâčōrin* ناوگرتی کووتال يا همرشتیکی تر به ناو ژووکردن. اویزان کردن، خشکانيدن آب.

داچوون: *dâčūn* داكران، تاكه رویشتن. فروریختن، فرو آمدن.

داچه قانن: *dâčēqānen* داچه قانندن. از هم باز نمودن.

داچه قين: *dâčēqin* داچه قانندن. فرو بردن يا فرو کردن.

داچه گياگ: *dâčēkyâg* داچه گاو. افسرده، پژمرده، دوشيده شده، درهم رفته و پريشان.

داخ: *dâx* زور گهرم، داخ. داغ، سوزنده، بسيار گرم.

داخ: *dâx* خه، پهزاره. درد و اندوه.

داخدار: *dâxdâr* خه ميار، داخدار، تازيه بار. داغدار، عزادار.

داخرياگ: *dâxeryâg* داخراو، راخراو. بهن شده، انداخته شده.

داخريان: *dâxeryân* راکيشان، داخراو. بهن شدن، انداخته شدن.

داخستن: *dâxesten* داگه ووتن، پانکردنه وه له سهرزه ويی راخستن. بهن کردن، به پايين انداختن، پايين آوردن.

داخ له دل: *dâxladei* تووره له پروداوئ. داغ بر دل، دل پر.

داخه: *dâxem* داخوم. دريغا، افسوس، ممکن، ميسر.

داخو: *dâxō* تو بلئی. آیا ممکن است که، آیا.

داخوړپيان: *dâxōrpiyân* داخوړپيان. شکه شدن، هول شدن.

داخوړپين: *dâxōrpin* داخوړپيان. شکه شدن.

داخوړين: *dâxōrin* تيخوړين. نهيب زدن.

داخوم: *dâxōm* داخو، ناخو. ممکن است که من، آیا.

داخ و دووخان: *dâxuduxân* خهفت، غم و غصه، اندوه.

داخ و دهره: *dâxudard* خه م و پهزاره. داغ و درد، غم و غصه.

داخي: *dâxi* داخي، داخي نهو. داغي، منسوب به داغ، داغ او.

دادا: *dādâ* خواهر بزرگ.

دادان: *dādān* دلانیدن، دادان، وهگو دادانی قه‌لم یان ههرشتیکی تر. تهنشین شدن، نشست کردن، تراشیدن، مانند تراشیدن قلم یا هر چیز مشابه.

داجه‌قیگ: *dāčaqyāg* داجه‌قاو. باز کرده شده، فرو کرده شده.

دادپ: *dāder* زور دراو، که‌سیک که داده‌درنی. پاره‌کننده، بسیار پاره.

دادپران: *dāderān* پاره کردن در طول و از بالا.

دادپیاگ: *dāderiyāg* دادپاو. پاره شده از بالا، مانند پارچه.

دادپین: *dāderin* درانیدن له باری سهره‌وه. پاره‌کردن از بالا به پایین مانند پارچه.

داده: *dāda* دادا. واژه احترام آمیزی که نسبت به خواهر بزرگتر قبل از اسم ادا می‌گردد.

دار: *dār* دار، چپو. چوب، تیرچوبی، دار اعدام، پسوند داشتن.

دارا: *dārā* دارا، ساماندار، نیویکه بو کوپان. دارا، ثروتمند، نامی است برای مردان و پسران.

داربسه: *dārbas* داربسه‌ست، چپو به‌ست. داربست، چوب بست.

دارپاچ: *dārpāč* نامرازیکی ههرسکردن. تبر مخصوص بریدن چوب، ابزار هرس کردن.

دار تو‌هانسه: *dārtōfāna* به‌وز، بووز، داره‌وهن. درختی بی‌ثمر که نوعی از پشه در برگ آن لانه‌سازی می‌کند.

دارتوو: *dārtu* داری توو. درخت توو.

دارته‌قیینه: *dārtaqēna* دارکوتکه، دارسمه. پرنده دارکوب، که منقاری بلند دارد و تنه درختان را با آن سوراخ می‌کند که از آن برای لانه‌سازی استفاده می‌کند همچنین از این طریق از حشرات تغذیه می‌کند.

دارته‌ل: *dārtal* داری کاره‌با یان تلگراف. تیر تلگراف یا تیر چراغ برق.

دار ته‌ون: *dārtawen* داری قالی. دارقالی.

دارچین: *dārčīn* توکی داریکی تونه و بو‌نخوش که وهگو جا لئ دهنین. دارچین، از انواع ادویه‌جات از درختی به همین نام که در چین و هندوستان می‌روید و دم کرده آن را مثل چای می‌نوشند.

دار دیله‌کانی: *dārdēlakānē* داردیله‌کانی یاریکی تایبه‌ت به مندالان و تازه لاوان. تاب بازی یکی از بازیهای کودکان و نوجوانان.

دارزان: *dārezān* دارزان. ریختن اجسام ریز از بالا، پوسیده شدن.

دارزانن: *dārezānen* دارزانن. ریختن اجسام ریز از بالا، پوسانیدن.

دارزیباگ: *dārezyāg* دارزاو، دارزراو. پوسیده شده، ریخته شده از بالا.

دارزین: *dārezin* دارزین. پوسانیدن، ریختن از بالا.

دارژان: *dārežān* دارژان. به پایین ریختن.

دارپژان: *dârežân* رهسگ کردن، داگردنه وه خوار. طرح کردن، قالب ریزی کردن، ریختن به پایین.

دارپژانندن: *dârežânden* رهسگ کردن، گردنه وه خوار. طراحی کردن، رسم کردن، فروریختن.

دارپژانن: *dârežânen* دارپژانندن، رسم کردن. طراحی کردن، کردار و عمل ریختن از بالا فرو ریزانندن.

دارپژتن: *dârežten* رهسگ کردن، دارپژانندن. طراحی کردن، ریختن از بالا، سرمه کشیدن.

دارپژیاگ: *dârežyâg* دارپژاوا، دارپژاوا. ریخته شده از بالا.

دارسان: *dârsân* دارستان. دارستان، جنگل، بیشه.

دارشتن: *dârešten* رسم کردن. رسم کردن، طراحی کردن.

دارقهپان: *dârqaпân* داریک که نالقهی قهپانی پی داده کهن و هه‌ئی دهواسن. چوب قپان، منظور چوب مخصوص آویزان کردن قپان است.

دارقهواخ: *dârqawâx* داری ئیعدام، سیداره. دار اعدام، چوب اعدام.

دارکاری: *dârkâri* به دارلیدان، چبک‌کاری. زدن با چوب نوعی تنبیه، چوبکاری، کتک با چوب.

دارمانن: *dâremânen* دارمانندن، کاری پمانندن، پروخانندن. فروریختن، آوار کردن.

دارمیاگ: *dâremyâg* دارپماوا، دارپوماوا. فروریخته شده، آوار شده.

دارنین: *dârenin* دین به پهله. کندن از رو، چیدن از رو.

داروڤغه: *dârōya* ههس ههس، سه‌رۆکی پولیسی قه‌دیم. رئیس پاسبانان سابق، کلانتر، عسس.

دار و بار: *dârubâr* هیژوو توان. توانایی و قدرت، میزان توان، دار و بار.

دارپوتان: *dârutân* دارپوتانندن له سهرهوه به پهله. لختکردن درخت از برگ و میوه، کندن میوه از درخت با عجله.

دارپوتانن: *dârutânen* دارپوتانندن. کندن برگ یا میوه درخت با عجله.

دارپوتیاگ: *dârutyâg* دارپوتتاو. ریگه رؤیشتنی مندالیک که تازه پی گرتووه. پوست یا پر کننده شده.

دارپووجان: *dârujân* جۆری دانه له نیو برنجا. داروجان، دانه‌های ریز و شبیه دانه شاه دانه از گیاهی هرز که در بین برنج و غلات دیده می‌شود.

دار و چپو: *dârūčēw* دارووجپوی قالی. چوب قالی، دارقالی.

دارووخیاگ: *dâruxyâg* دارپماو. فروریخته شده.

دار و دهسه: *dârudasa* دارودهسته، دهستو په‌یوه‌ند. دارو دسته، طرفداران، نزدیکان، باران و اقوام و رفقا.

دارودهومن: *dârudawan* جنگل و لیره‌وار. دشت و صحرا پر گیاه و درخت.

داروکۆل: *dârukōi* داروچییوی قسائی. چوب و دار قالی.

دارهتهرم: *dâratarm* تابووتی تایبمت به مردوو بردن. تابوت، برانکار.

دارهدار: *dâradâr* ریگه چوونی مندالی تازه پیگرتوو. راه رفتن کودکی که تازه راه رفتن را می آموزد، تاتی تاتی.

داره داره: *dâradâra* راه رفتن بچه نو پا، تاتی تاتی کردن بچه.

داردهسهکانی: *dârdaïakânê* جووری کایه‌ی مندالان. نوعی بازی بچگانه در شهر بازیها.

داره‌را: *dârarâ* کاتی داپوشینی سه‌ری خانوو. سقف چوبی، پوشیدن سقف با تیرک چوبی، اسکلت فلزی خانه.

داره‌سمه: *dârasma* دارکوت یه‌کی له باندهکان، دارته‌قینه، تاق تاق که‌ره. دارکوب، یکی از انواع پرندگان.

داره‌ومن: *dârawan* داریکی جه‌نگه‌لی که بنشتی لئ ده‌گرن. درخت ون، یکی از درختان جنگلی که شیره آن مصرف صنعتی و دارویی دارد و ماده اصلی آن سقز یا آدامس است.

داره‌ه‌لووک: *dârhaluk* داری دریژی یاری هه‌لووکین. چوب بلند مخصوص بازی الاکلنگ.

دار هه‌نجیر: *dârhanjir* داری هه‌نجیر، نیوی رازیکی فولکلوری ناوچه سنه‌یه. درخت انجیر، نام داستانی فولکلوریک.

داری: *dâri* چییوی، نه‌وه‌ی که له دار دروست کراوه. چوبین، چوبی از جنس چوب.

دارین: *dârin* چییوین، نه‌وه‌ی که له چییو دروست کراوه. چوبین، از جنس چوب.

دارینه: *dârina* نه‌وه‌ی که له داره، چییونه. چوبین، چوبی، از جنس چوب.

دازه‌نین: *dâžanin* دازه‌ندن. بستن از بالا، اخم کردن.

داژیار: *dâžyâr* بژیو وه‌ده‌ست هینان، رسق، رۆزی. تأمین کننده مخارج، روزی، رزق.

داس: *dâs* نام‌رازی دروینه‌ی ئالف و گه‌تم. داس، آنتی آهنی با تیغه‌ای هلالی برای درو علف و گیاه.

داسپاردن: *dâsepârden* داسپاردن. سفارش دادن، سپردن.

داسپیریگ: *dâsepëryâg* داسپیراوه. سفارش شده.

داسپریگ: *dâserÿyâg* داسپراوه. سترده شده.

داسرین: *dâserin* خاوینکردنه‌وه، سراندن. ستردن به پایین.

داسنی: *dâseni* پروامه‌ند به دینی زردهشت. زردشتی، پروان زرتشت پیغمبر ایرانی.

داسه‌پانن: *dâsapânen* داسه‌پاندن. آرام کردن، بر جای نشانندن.

داسه‌پی: *dâsapi* نام‌رامی گرت. آرام گرفت..

داسه‌پیکیاگ: *dāsapēkyāg* داسه‌پیتراو، له کار کهوتوو. تمرگیده شده، آرام گرفته شده.

داشکان: *dāšekân* کورت‌کردنه‌وه، که‌مکردنه‌وه. تا کردن، کوتاه کردن، تخفیف دادن.

داشکاندن: *dāšekânden* کورت‌کردنه‌وه. تا کردن، کوتاه کردن، کم کردن، تخفیف دادن.

داشکیاگ: *dāšekyāg* داشکاو، ده‌فکراو، کورت‌کردنه‌وه. تا شده، کوتاه شده، کم شده.

داشۆریاگ: *dāšōryāg* داشۆردراو. در اصطلاح به آدم بی شرم می‌گویند، شسته شده از بالا به پایین.

داشه‌کاندن: *dāšakânden* له‌راننه‌وه. تکان دادن از بالا.

داشه‌کانن: *dāšakânen* له‌راننه‌وه. تکان دادن از بالا.

داشه‌کیاگ: *dāšakyāg* داشه‌کاو، له‌رانندراو. تکان داده شده از بالا.

داشه‌له‌قیاق: *dāšaiaqyāg* داشه‌له‌قاو. بهم زده شده برای مایعات.

داغان: *dāyân* به‌ریاو، به‌ریاد، له یه‌ک جیابووننه‌وه به هۆی ته‌قینه‌وه. داغان، متلاشی، غیر قابل استفاده.

دافلێقانندن: *dāfeiqānden* تیکدان و گووشران. له کردن در هم آمیختن و افشردن.

دافلێقانن: *dāfeiqānen* دافلێقانندن به دست. له کردن در هم و افشردن با دست.

دافلێقیاق: *dāfeiqyāg* درهم له شده و افشرده شده با دست.

دافلێقیان: *dāfeiqyân* دافلێقانندن به دست، تیکدان و گووشران. درهم له شدن یا کردن و افشردن.

داکاسان: *dākāsân* سوکنای هاتن. آرام گرفتن، آرام شدن.

داکاسیاگ: *dākāsyāg* سوکناها‌توو. آرام گرفته شده.

داکاسین: *dākāsîn* سوکنای پی هاتن. آرام شده.

داگردن: *dākerden* ها، بارانندن له سه‌ره‌وه بۆ خوار. ریختن از بالا.

داگریاگ: *dākeryāg* داگراو، دارژاو. ریخته شده از بالا.

داکوتان: *dākotân* داکوتانندن، چه‌قانندن. فرو کوبانندن، کوبانیدن.

داکوتانن: *dākotânen* داکوتانندن، چه‌قانندن. فرو کوبانیدن، کوبانندن، کوبانیدن.

داکوتیاگ: *dākotyāg* داکوتراو. فرو کوبیده شده.

داکهفتن: *dākaftefn* داهاتن، داسه‌کانندن. عادت کردن، یادگرفتن کاری.

داکهفتن: *dākaftefn* داکه‌وتن، له سه‌ره‌وه بۆ خوار که‌وتن. افتادن از بالا.

داکهفتگ: *dākaftefneg* داکه‌وتوو. فروافتاده، عادت کرده.

داگیران: *dâgirân* نه‌بیستی گویی، پر کردنه‌وی کون. مسدود کردن.

داگیرانن: *dâgirânên* داگیرانندن، پرکردنه‌وی کون. مسدود کردن از بالا، بارگیری کردن، مسدود شدن.

داگیرکردن: *dâgirkerden* دابپرکردن. اشغال کردن از طریق زور و اجبار.

داگیرکریاک: *dâgirkeryâg* اشغال شده، با زور جای و مکانی را اشغال کردن.

داگیریاک: *dâgiryâg* داگیرا، خه‌مین بار آمده، اشغال شده، مکرر شده.

داگیریان: *dâgiryân* پوش‌راوه، پرکردنه‌وی کهن. پوشانیده شدن، مسدود شد، بار آمده شده.

داگیه: *dâgya* داویه، وه‌کو (خواداگیه پین). داده است، مانند (خدا به او داده).

دال: *dâl* (پیتی د). حرف (د) از حروف الفبا که دال تلفظ می‌شود.

دال: *dâi* ها، باندی لاشه‌خۆر. کرکس، پرنده شکاری، عقاب سیاه شبیه کرکس که گوشتخوار است.

دالان: *dâiân* ها. ریگه‌ی سهر پوشراوه. دالان، دهلیز، راهرو سرپوشید از درب خانه تا حیات.

دالاندار: *dâiândâr* که‌سیک که‌خاوی‌نکردنه‌وی دالان پی‌شیه‌تی، عه‌سه‌سی بازار. سراپدار، دالان دار.

دالبر: *dâiber* پرشتی که‌وانیی جلوبه‌رگ. دالبر، نوعی برش بر حاشیه لباس.

داکه‌فیاک: *dâkafyâg* که‌وتنه‌خوار، داکه‌وتوو، ئاوه‌ژووکراو. آویزان شدن، افتاده شده، عادت کرده شده، انس گرفته.

داکه‌ندن: *dâkanden* وه‌ده‌ره‌پیان، ده‌ره‌پیان‌ی جلوویه‌رگ‌کندن. از بالا در آوردن لباس و لخت کردن.

داکه‌نیاک: *dâkanyâg* درآورده شده. کنده

داکه‌شان: *dâkēšân* داگیران. پائین کشیدن.

داکه‌شیاک: *dâkēšyâg* داگیرا. پایین کشیده شده.

داگ: *dâg* داین، به‌خشین، وه‌کو (خوای‌داگ). داده‌شده، پرداخته شد، مانند (خدا داده).

داگرتن: *dâgerten* هینانه خوار. پایین آوردن.

داگرتن: *dâgerten* باریه‌ستن. پرکردن، بارگیری کردن.

داگرسان: *dâgersân* رۆشنکردنه‌وه. روشنکردن، مشتعل کردن.

داگرسانن: *dâgersânên* داگرسانندن. روشن کردن، افروختن.

داگرسیاک: *dâgersyâg* داگرساو. داغ شده، گرم شده، تب کردن.

داگرسیاک: *dâgersyâg* داگرساو. افروخته شده، برافروخته.

داگووشین: *dâgušîn* گووشران له‌سهره‌وه بۆ خوار. افشردن، چلانیدن.

داگیر: *dâgir* دابپر، داویر. غصب، با زور جایی را اشغال کردن.

دالکانن: *dâlekânen* دالکاندن، پیوه چهسپانندن. چسپانیدن، الحاق کردن.

دالکیاگ: *dâlekyâg* دالکاو. چسپیده شده، چسپانیده شده.

دالوسکه: *dâiōska* ناویزان، سهر نازو. آویزان.

دالووت: *dâiūt* داربهستی داری میو. چوب بست درخت مو.

دالکهرخوهره: *dâiakarxwara* دال، بالندهی لاشخۆر. کرکس، پرندهای مردار خوار.

داماگ: *dâmâg* داماو. درمانده، وامانده.

داماگی: *dâmâgi* داماو. درماندگی، واماندگی.

دامالان: *dâmâiân* مالین له سهره و بۆ خوارو. مالانیدن از بالا به پائین.

دامالیاگ: *dâmâiyâg* دامالآو. مالانده شده از بالا.

دامالین: *dâmâiin* کاری دامالین. به سوی پایین مالیدن و کشیدن، مالانیدن.

دامان: *dâmân* داوین. دامن.

داماو: *dâmâw* ها، داما بوون، داماو مان. وامانده، درمانده.

دامرکان: *dâmerkân* له گوپ نیشتن. آرام شدن، فروکش شدن شعله.

دامرکانن: *dâmerkânen* له گوپ کهوتن. آرام کردن، کم شدن شعله.

دامرکیاگ: *dâmerkyâg* دامرکاو. آرام گرفته.

دامووچیاگ: *dâmučyâg* خه ماو، خهم کراو. خم شده، تا شده.

دامهرزان: *dâmarzân* دامهرزان. جا گیر شدن، استقرار یافتن، مستقر شدن.

دامهرزانندن: *dâmarzânden* دامهرزانندن. مستقر شدن، جا گیر شدن، مستقر شدن.

دامهرزانن: *dâmarzânen* دامهرزانندن. مستقر شدن.

دامهرزیاگ: *dâmarzyâg* دامهرزآو. استقرار یافته، مستقر شده.

دان: *dân* داین، بهخشین. دادن.

دان: *dân* ها، خه له. دانه.

دانا: *dânâ* زانا. دانا، مطلع، آگاه.

دانار: *dânâr* دننک، دننگه. دانه، دانه دانه.

دانسار دانسار: *dânârdânâr* دان دان کراو، دننک دننگه، وهگو (هه نار دانسار دانار کردن). دانه دانه، دانه دانه کردن، مانند (نار دانه دانه کردن).

دانان: *dânân* دانیان. نهادن، دایر کردن.

دانریاگ: *dâneryâg* دانراو. نهاده شده، دایر شده.

داننشتن: *dânešten* نشتن، روشتن. نشستن، جاگیر شدن.

دانگوو: *dângu* کاکله شیلانهی سپی کراوی کولآو. هسته تلخ زردآلوی پخته شده.

دانه: *dâna* دننک، دان. دانه، یک، تک، فرد.

دانه: *dâna* خه له. دانه.

دانه کولانه: *dânakōiâna* ناشی دانوی دانه ویله. دانه آب پز، آش دندان،

داو: *dâw* داو، فیّٰن. دام تله، نیرنگ.
داوا: *dâwâ* شهر، جدال، دعوا. جدل، ادعا، خواسته.
داواشی: *dâwâši* کسه‌سی که نهرگی گرتتی تاوانبارانی له سهردهمی قاجاره‌کان له ئهستوی بوه دهباشی، مأمور جلب در دوران قاجاریه.
داواکار: *dâwâkâr* خوازیار. خواستار، مدعی، خواستگار.
داواکمر: *dâwâkar* شهرئه‌نگیز، خوازیار. داعی، خواستار، منازعه کننده.
داویاز: *dâwâbâz* فیّٰباز. شاید، حقه باز، نیرنگ باز.
داویه‌ست: *dâwbasat* مامه‌له، سه‌ودا. داد و ستد، معامله، خرید و فروش.
داو داخستن: *dâwdâxستن* داو دانان. تورانداختن، دام گسترانیدن.
داومشی‌گ: *dâwâšyâg* داومشاو. پاره پاره شده، مندرس شده.
داو لیدم: *dâwlêdar* فیّٰباز. حقه باز، شاید، نیرنگ باز.
داومت: *dâwat* خۆلك دهنگ کردن بۆ میوانی. دعوت، خواندن کسی به مهمانی یا کاری دیگر.
داوهرانن: *dâwarânen* داوهراندن. ریزاندن از بالا به پایین.
داوهری‌گ: *dâwaryâg* داوهراو. ریزانده شده.
داوهریان: *dâwaryân* داوهراندن له سهره بۆ خوار داوهریان. به پایین ریختن اجسام ریز و سبک.

غذای سنتی که در مراسمی برای دندان درآوردن کودک می پزند.
دانه‌وانن: *dânawânen* دانه‌واندن، چه‌مانه‌وه. خم شدن به پایین.
دانه‌وگه‌زۆ: *dânawgazō* چه‌شنئ شیرینی. نوعی شیرینی سنتی قدیمی.
دانه‌وین: *dânawin* چه‌مینه‌وه، دانه‌وین. خم شدن به پایین.
دانه‌وین‌هوه: *dânawinawa* کۆمه‌ویوونه‌وه. خم شدن دوباره.
دانیان: *dâniyân* نانن، ناشتن. نهادن، گذاشتن، بر زمین نهادن.
دانیان: *dâniyân* دۆراندن، بازین، دانان له قومار. باختن، باخت.
دانیان: *dâniyân* هیشتن، دانان. نهادن، فروهشتن.
دانیان: *dâniyân* دانیان، وه‌کو (دوکان دانیان). نهادن، دایرکردن، افتتاح کردن، مانند (مغازه بازکردن یا افتتاح کردن).
دانیاگ: *dânyâg* دانراو، دۆراندراو. باختن، باخته شده.
دانیش‌گ: *dâništeg* دانیش‌توو. نشست، برجای نشسته.
دانیشتن: *dâništen* دانیشتن. نشستن.
دانیش‌ک: *dâniška* رۆنیشتوو، دانیش‌توو. نشسته است.
دانین: *dânin* نانندن، وه‌کو (داری دانین). نهادن، دایر کردن، کاشتن، مانند (نهالی بکاریم).
دانین: *dânin* دانان، ناشتن. بنهیم، بگذاریم.

داوهرین: *dâwarin* کاری داوهرانن. ریزاندن.

داوهمزانن: *dâwazânen* دابه‌زاندن. پیاده کردن.

داوهمزیگ: *dâwazyâg* دابه‌زیواو، دابه‌زاو. پیاده شده.

داوهمزین: *dâwazîn* دابه‌زین. پیاده شدن.

داوهمشانن: *dâwašânen* دابه‌شانندن. تکانیدن، از هم گسستن، پاره پاره کردن.

داوهمشیاگ: *dâwašyâg* داوهمشیاو، پرتوگاو. پاره پاره شده، مندرس شده.

داوهمشین: *dâwašîn* پرتووکیان. پاره شدن تار و پود، فرسودن.

داهات: *dâhât* باوگراو، به‌ره‌هم. محصول، مُد شد.

داهاتگ: *dâhâteg* داهاتوو. آینده، زمان نیامده.

داهاتگ: *dâhâteg* باوگراو. تازه آمده، مد جدید.

داهاتگ: *dâhâteg* رام گراو. رام شده، آموخته شده.

داهاتن: *dâhâten* داهینان، بارهاتن. شانه‌کردن، مد شدن، شانه کردن پشم و مو بار آمدن.

داهاوردن: *dâhâwerden* داهینان، نویکاری. نوآوری، اختراع.

داهپشتن: *dâhêšten* گرتن به‌ره‌و خوار، شوپ‌کردنه‌وه. فروهشتن.

داهیلان: *dâhêlân* گرتن به‌ره‌و خوار، شوپ‌کردنه‌وه. فروهشتن.

دای: *dây* کرده‌ی رابووردوی، دان، وه‌گو (دای پی). داد، مانند (به او داد).

دای: *dây* داد، بخشید.

دایان: *dâyân* له‌له‌ی ژن بۆ به‌خيوکردن مندال. دایه.

دایانی: *dâyâni* ها، مندالیک که جگا له دایک که‌سیکی تر په‌روه‌ده‌ی گردبئ. بچه‌ای که نزد غیر مادر پرورش یافته یا بچه‌ای که نزد دایه پرورش یافته.

دایک: *dâik* ها. مادر.

دایکه: *dâika* بۆ دواندن دایک ده‌وترئ، دایکم. مادرم، خطاب به مادر.

دایکه: *dâeka* بیرئژینه خواره‌و. آنرا بریز.

دایم: *dâyem* هم‌میشه، هه‌نووکه، هه‌تا هه‌تا. دائم، همیشه، ابدی.

داینه: *dâēna* داوین، داوینتی کراسی ژنانه. دامن، پیراهن ژنانه.

دای نیا: *dâyneyâ* دای نا، ناشتی، نای، وه‌گو (ئه‌و دای نیا). بر زمین نهاد، نهاد، گذاشت، مانند (او آن را گذاشت یا نهاد).

دایه: *dâya* دایه. مادر.

دایهن: *dâyan* داوین، داوینتی کراسی ژنانه. دامن، دامن پیراهن ژنانه.

دایهن: *dâyan* ژنی به‌خيوکهری مندال. دایه، زن پرورش دهنده بچه.

دایه‌نپاک: *dâyanpâk* داوینپاک. دامن پاک، پاک دامن، عقیف.

دایه‌نی: *dâyani* مندالیک که له سه‌رده‌ستی ژنیکی تر په‌رورده کرا بی.

بچه‌ای که نزد کسانی غیر پدر و مادرش پرورش یافته باشد.

دی: *der'* زیر، تیژ، دهنده. درنده، مصدر دراندن، پاره کردن.

دپان: *derân* بچپان، دپاندن. پاره کردن، دریدن.

دپانن: *derânen* دپاندن. پاره نمودن، دریدن.

درز: *derz* قه‌لشی باریک. درز، شکاف.

درزگرتن: *derzgerthen* قه‌لش گرتن، قه‌لش گردن. درز گرفتن، شکاف گرفتن.

درزیک: *derzêk* قه‌لشیک. شکاف کوچک.

درژ: *derž* تووره، گرژ. اخم، خشم، تندخویی.

دپک: *derek* چقل، وهکو (تهو گوئه دپکداره). خار، مانند (آن گل خاردار است).

دپک‌ئاوی: *derek âwi* چقلدار. خاردار، خارآگین.

درکاندن: *derkânden* به زمان هیئان. اعترافکردن، بر زبان آوردن، آشکار کردن، بروزدادن.

درکانن: *derkânen* درکاندن. اعتراف نمودن، بر زبان آوردن، اقرار کردن، آشکارکردن، بروز دادن.

دپکدار: *derekdâr* چقلدار. خاردار، دارای خار.

دپکودال: *derkudâi* خاشال. خار و خس.

دپکین: *derkin* چقلدار. خاردار، خارآگین.

درگا: *dergâ* دهرکه، درگاه. دهانه، درب.

دپن: *derên* بؤنی گهن، بؤنی پیسایی. بوی گند، بوی نامطبوع، بوی بد.

درنج: *derenj* شتیکی خه‌یائی وه‌گو دیو، تهنراوه‌ی جارجالوگه. دیو، موجودی خیالی. دروج، تارهای بافته شده روی دیوار که آغشته به دود است.

درؤ: *derô* قسه‌ی ناپاست. دروغ، نیرنگ، ناصحیح.

درؤباز: *derôbâz* درؤژن، درؤکهر، درؤویژ. دروغگو، نیرنگ باز، شیاد.

درؤکردن: *derôkerden* قسه‌ی ناپاست کردن. دروغ گفتن.

درووس: *derus* دروست، راست. درست، راست، سالم، بی عیب، صحیح.

درووس بوون: *derusbun* دروست بوون. درست بودن، راست بودن.

دروسکار: *deruskâr* دروستکار. درستکار، راستکار، امین.

درووسی: *derusi* دروستی، راستی.

دروومان: *derumân* جلدوورین. دوخت و دوز.

دروومان: *derumân* کاری ته‌قهن لیدان، خهیات. کار دوختن، خیاط.

درهو: *deraw* درهو. درو، بریدن گیاهان از روی زمین با داس.

درهوان: *derawân* دروینه. دروگر، کسی که کار او درو کردن است.

درهوش: *derawš* ها. سوزن جوال دوزی، درفش پینه دوزی.

دریژدادری: *derēždâderi* هرزه چهنه‌یی. پُرگویی، وراجی.

دریژگردن: *derēžkerden* له سهرزه‌وی راکیشاندن، راکیشاندن. دراز کردن، امتداد دادن.

دریژه: *derēža* بلهنده، به‌لای دریژه‌وه. بلند است، دراز است، طویل است.

دریژه‌وکردن: *derēžawkerden* دریژکردنه‌وه، راکیشان، داخستن. دراز کردن، پهن کردن، خوابانیدن.

دریژه‌وکرهاگ: *derēžawkeryâg* دریژه‌و کراو. دراز شده، خوابانیده شده. **دریژی:** *derēži* ها، بلهن‌دایی. درازا، بلندا.

دریژه: *derēja* نه‌خوشیکی پیستییه له مندالاندا که ده‌پیتته هوئی دهره‌ینانی زیپکه‌ی ورد له پیسدا. نوعی بیماری پوستی در اطفال که به صورت جوشهای ریز در صورت و بقیه اندام بدن ظاهر می‌شود.

درین: *derin* دراندن، لهت لهت کردن. دریدن، پاره کردن، از هم گسستن.

دز: *dez* که‌سی که مائی خه‌لک به نه‌هینی دها. دزد، کسی که مال دیگری را بی‌خبر و پنهانی ببرد.

دز تۆبه کار: *deztöbakâr* چپرؤکیکی فۆلکلؤریکی ناوچه‌ی سنه. داستانی فۆلکلوریک به همین نام.

دزی: *dezi* کرده‌وی دز. دزدی، نگاه دز.

دروهوشان: *derawšân* بریقه‌دان، ترووسکان. درخشش، طلعلع.

دروهوشیاگ: *derawšyâg* دره‌وشاو. درخشیده شده.

دروهوشیان: *derawšyân* دره‌خشین، بریقه‌دانه‌وه. درخشیدن، درخشش.

دروهوشین: *derawšin* دره‌وشین، بریقه‌دان. درخشیدن، درخشش.

دروهوگر: *derawgar* دروینه‌گهر. دروگر.

دریا: *deryâ* درا، دراو، وهکو (دریا پین). داده شده، به او داده شد، مانند (به او داده شد).

دریا: *deryâ* درا، وهکو (پارچه‌که دریا). پاره شد، مانند (آن پارچه پاره شده).

دریاگ: *deryâg* دراو. داده شد.

دریاگ: *deryâg* دراو. پاره شده، دریده شده، از هم گسسته شده.

دریاگه: *deryâga* دراو، وهکو (دریاگه پین). داده شده، مانند (به او داده شده).

دریخ: *derêx* کوتایی، دریخ، قسوور. قصور، دریخ، مضایقه، امتناع.

دریخی: *derêxi* کوتایی‌بیکردن، قسوورکردن. قصوری، دریخ کردن، مضایقه کردن.

دریژ: *derēž* دژی کورت، بوله‌ند. بلند، دراز، طویل.

دریژایی: *derēžâi(i)* دریژایی، دژی کورتی. درازا، بلندا، طویلی.

دریژدادری: *derēždâder* زۆر ویژ، هرزه چهنه. پُرگو، وراج، زیاده‌گویی.

دزیاگ: *dezyâg* دزراو، وهکو (مالئم دزیاگه). دزدیده شده، مسروقه، مانند (اموالم دزدیده شد).

دزین: *dezin* دزراو. دزدیکردن.

دزیه‌تمنی: *dezyatani* مالی دزراو. مال دزدی، مسروقه.

دزیه‌تی: *dezyati* دزیتی، له خه‌فا. مال دزدی، در خفا.

دژکردن: *dežkerden* خو کرژکردن. پیشانی درهم کشیدن، اخم کردن.

دش: *deš* خوشکی شوو. خواهر شوهر.

دگان: *degân* دیان، وهکو (کوره‌کهم دگانی نه‌یشی). دندان، مانند (پسرم دندانش درد می کند).

دل: *dei* دل، خاتر. دل، خاطر و ضمیر، درون و میان چیزی.

دل ئیشان: *dei ešân* زانه دل.

دل درد، دلخوری.

دل ئیشه: *dei eša* زانی دل. دل درد، درد شکم.

دلآور: *deiâwar* دلآور، دلنواز، شجاع، بی باک.

دلآخواه: *deibexwâ* دلآخواز، به‌خواستی دل. دل بخواه.

دلآردن: *deiberden* دل لیب‌چوون، دلرفاندن. دل بردن، دوست داشتن، عاشق شدن.

دلآبر: *deibar* دلآرفین، گراوی، نه‌ویندار. دلبر، محبوب، معشوق، برنده دل.

دل به‌یه‌کا هاتن: *deïbayakhâten* هی‌لنجدان. حالت استفراغ، دل به‌م خوردن.

دلپاک: *deïpâk* بی گز، بی فروقیل. دل پاک، پاکدل، صادق.

دلپەر: *deïper* دلته‌نگ، بی مه‌یل. دلتنگ، قهر کرده، بی اشتها.

دلته‌ر: *deïtar* ته‌رپوش، نه‌ویندار. خوش پوش، شیک پوش، عاشق پیشه.

دلته‌زین: *deïtazên* کاره‌ساتیکی ناخوش که ده‌بیته هوی، خهم. واقعه بد که موجب اندوه می گرد، رویداد بد.

دلته‌نگ: *deïtang* خه‌مین. دلتنگ، اندوهگین، غمناک، افسرده.

دلته‌نگی: *deïtangi* خه‌مینی. دلتنگی، غمناکی، افسردگی.

دل ج‌ه‌په‌ل: *deiçapâi* دل پیس، بیروهرزی خراب. ظنین، بد نهاد، بد گمان.

دلخوا: *deïxwâ* دلخواز. دلخواه، مورد پسند، باب میل.

دلخواز: *deïxwâz* نه‌وهی که به دل بی. دلخواه، آنچه بر وفق مراد باشد.

دلخوهر: *deïxwar* دل پهریشان، دل ئیشان. دلخور، ملول، آزرده.

دلخوهری: *deïxwri* دل پهریشانی، دل ئیشانی. دلخوری، رنجش.

دلخوش: *deïxwaš* دلخوش. دلخوش، خوشحال.

دل‌سۆزی: *deišōzi* دل سووتاندن، به‌زه‌یی هاتن. دل‌سوزی، غمخواری.

دل‌سۆزیکردن: *deišōzikerden* دل‌سووتاندن. دل سوزاندن، غمخواری کردن.

دل‌سووتان: *deišutân* به‌زه‌یی ترحمکردن، دل سوختن.

دل‌سووتانن: *deišutânen* دل سووتاندن. ترحمکردن، دل سوختن.

دل‌سووتیاگ: *deišutyâg* دل سووتان، که‌سیک که مندالی لهده‌ست دا بی. فرزند از دست داده، بسیار رحیم و مهربان.

دل‌سووتیان: *deišutyân* به‌زه‌یی پیاهاتن. دل‌سوختن، شفقت و مهربانی کردن.

دل‌سه‌خت: *deišaxt* بی به‌زه‌یی، دل‌ره‌ق. دل سخت، سنگدل، بی رحم، نامهربان.

دل‌سهرد: *deišard* دل‌سارد. دل‌سرد، ناامید، افسرده، مأیوس، کسی که رغبت و شوق به کاری را نداشته باشد.

دل‌سهردی: *deišardi* دل‌ساردی، بی‌هو‌میدی. دل‌سردی، ناامیدی، افسردگی، مأیوسی

دل‌شاد: *deišâd* زور شا، دل‌شاد. دل‌شاد، شادمان، مسرور.

دل‌شاکهر: *deišâkar* نه‌وه‌ی که خوشی ده‌هیتی. شادی آور، دل‌شاد کن.

دل‌شکانن: *deišekânen* دل‌پنجانندن، دل‌شکاندن. دل شکستن، رنجاندن، آزرده‌ن.

دل‌شکیاگ: *deišekyâg* رهنجراو، دل‌شکاو. دل‌شکسته، رنجانیده شده.

دل‌خوش‌شکهره: *deixwaškara* شادی هی‌نهر. شادی آور، آنچه که موجب شادی گردد.

دل‌خوشی: *deixwaši* دل‌خوشی. شادی، خوشحالی، خوشنودی.

دل‌خوی‌ن: *deixwēn* زور‌خه‌مین، نازارچه‌شتوو، دل‌له‌قین. دل‌خون، خونین دل، آزرده دل، اندوهگین.

دل‌دار: *deidâr* نه‌ویندار. دل‌دار، معشوق، محبوب.

دل‌داری: *deidâri* نه‌وینداری. دل‌داری، دل‌بری، معشوق و محبوب بودن.

دل‌داکه‌فتن: *deidâkaften* دل‌داکه‌وتن، خورپه لی‌هاتن. یکه خوردن، شکه شدن.

دل‌دانه‌وه: *deidânawa* دل‌نه‌داییکردن. دل‌نوا‌ی.

دل‌درفیاگ: *deirēfyâg* دل‌درفا‌و. دل‌ربوده شده، عاشق.

دل‌درفین: *deirēfen* دل‌دبر. دل‌ریا، دل‌بر.

دل‌درنجان: *deiranjân* دل‌درنجانندن، نه‌وه‌ی که دبیته هوی دل‌رنجانندن. آنچه که سبب رنجش گردد.

دل‌درنجان‌انن: *deiranjânen* دل‌درنجانندن. آزرده نمودن، آزرده‌ن.

دل‌درنجیاگ: *deiranjyâg* دل‌درنجیا‌و. آزرده دل، رنجیده دل.

دل‌دزینگ: *deizineg* دل‌دزیندوو. زنده دل، با نشاط، مسرور، شادمان.

دل‌سۆز: *deisōz* خه‌مخوار، دل‌سۆز. دل‌سوز، کسی که غمخوار دیگری باشد.

دڻهوايى: <i>deīnawāi(i)</i> دڻدانهوه. دڻنوازي، دڻجويى.	دڻشڪيان: <i>deīšekyān</i> ڀڻجڻين. رڻجڻدهگى، دل شڪستگى.
دڻنيا: <i>deīnyā</i> خاترجهم. مطمئن، خاطرجمع، آسوده خاطر.	دڻشڪڻ: <i>deīšēken</i> دڻڀڻجڻين. دل شڪن، شڪننده دل.
دڻنياي: <i>deīnyāi</i> خاترجهمى. مطمئن، مطمئنى، خاطر جمعى.	دڻ شير: <i>deīšēr</i> شيردن، دلير. شيردل، شجاع.
دڻتهپي: <i>deīatapē</i> دڻهخوري. تپش قلب، اضطراب.	دڻفريڻ: <i>deīferin</i> دڻخاوى. دل رفتن.
دڻهخوريه: <i>deīaxorpa</i> دڻه دوايى، دڻه تهپي. اضطراب و تپش قلب، دلواپسى.	دڻ ڪرمڙول: <i>deīkermōi</i> دوو دڻ، دڻ پيس. بد گمان، ظنين.
دڻهخوريپي: <i>deīaxorpē</i> دڻهتهپي، نيگهراڻي، دڻه دواي. اضطراب، تپش قلب، دلواپسى.	دڻگيران: <i>deīgerān</i> دڻگير، خه مين. دڻگير، دڻم، اندوهگين، دڻتنگ.
دڻهپراوگي: <i>deīarāwkē</i> دڻه خوريپي، دڻغهغه، دڻه دواي. اضطراب، تشويش، هراس، بيم، دلواپسى.	دڻگوشا: <i>deīgošā</i> هوڙ شادي، دڻ ناوا. دڻگشا، مايه شادي، گشاننده دل، آنچه ڪه موجب مسرورى و شادي ڪرڻ.
دڻهپهپي: <i>deīarapē</i> دڻهخوريپي، تپش قلب، اضطراب، نگراني.	دڻگرم: <i>deīgarm</i> به هيوا، دڻخوش. دڻگرم، اميدوار، خوشنود، مطمئن، آسوده.
دڻهڪزه: <i>deīakeza</i> دڻهڪزي. سوزش معده.	دڻگهرمي: <i>deīgarmi</i> به ٽومپيڻي، دڻخوشي. دڻگرمي، اميدواري.
دڻهڪزي: <i>deīakezē</i> سوڙڙاڻي دڻ. سوزش معده.	دڻگير: <i>deīgir</i> ها، ناخوش، تهريڪ. دڻگير، دلريا، آزرده، جذاب.
دڻهڪوتي: <i>deīakotē</i> دڻهپهپي. تپش قلب، اضطراب.	دڻگيران: <i>deīgirān</i> دڻ تهنگي، دڻگراني. دڻتنگي، آزرده شدن، مڪر شدن.
دڻهلهرزه: <i>deīalarza</i> دڻهڪوتي. نگراني، ترسيدن، اضطراب.	دڻگيري: <i>deīgiri</i> دڻتهنگي، دڻگراني. دڻتنگي، آزردهگي.
دڻهودوا: <i>deīawdwā</i> دڻه دوا، دڻواپهسى. نگران، دلواپس.	دڻ لڻچوون: <i>deīlēcun</i> دڻ بهستن به ڪهسي ڀان شتي. دوست داشتن، عاشق شدن به او.
دڻ هه شتيوانن: <i>deīhaišewānen</i> دڻ بهيه ڪاهاتن. دل بهم خوردن.	دڻ مردگ: <i>deīmerdeg</i> دڻ مردوو، ناشاد. دل مرده، افسرده.

دنیا: *denyâ* دنیا، عالم. دنیا، گیتی، هستی، جهان.

دنیا دیه: *denyâdeya* دنیا دیه، به نهمون. دنیا دیه، با تجربه.

دؤ: *dō* ماستا، دؤ. دؤ، مخلوط آب و ماست.

دوا: *dwâ* شوین، پاش. عقب، دنبال، پس، ورا.

دوا بریاگ: *dwâberýâyg* دوا بریا. دؤم بریده، در اصطلاح یک نوع نفرین است.

دوا به دوا: *dwâbadwâ* شوین لهسه شوین. پس از، پشت سر هم، تعقیب.

دوا پیهاتن: *dwâpêhâten* هیچ نهمان. تمام شده، به آخر رسیده.

دوا جار: *dwâjâr* جارینک تر، جارئ دوا، جارئ دیکه. بعدا، زمانی دیگر، بار دیگر.

دوا چؤر: *dwâçör* چؤر دوا. آخرین قطره.

دوا رؤژ: *dwârōž* رؤژ دوا. روز بعد، آینده، آتیه، روز مبادا.

دوا ره: *dwâra* دو باره، دوا جار، سه ره نو. دوباره، تکرار، از نو.

دوا ره گـردن: *dwârakerden* دو باره تکرار دونه. تکرار کردن، دوباره کردن.

دوا ره مگردن هوه: *dwârakerdenawa* دو باره تکرار دونه. تکرار کردن، دوباره کردن.

دوا سان: *dwâsâi* سالی داهاتوو. سال دیگر، سال بعد.

دن هه لشیویاگ: *deihaišewyâg* دن هه لشیواو. دل بهم خورده.

دن هه لشیویان: *deihaišewyân* دن هه لشیوان. دل بهم خوردن، تهوع.

دن هه لکمهفتن: *deihakaften* دن هه لکهنران. دل بریدن، بیزار شدن، منزجر شدن.

دن هه لکهنیاگ: *deihakanyâg* دن هه لکهنراو. دست برداشته و نخواستن.

دن هه لکهنیان: *deihakanyân* دن هه لکهنران. دست برداشتن، بیزار شدن.

دلیق: *delêq* شیلان. نسترن کوهی، میوه گله.

دمار مکوئل: *demârakōi* دوو پیشک. عقرب، کزدم، یکی از انواع حشرات که دارای سم مهلک و خطرناکی است.

دمار مکوئل: *demârakōia* دوو پیشک. عقرب، کزدم.

دمر مکی: *demraki* به چوار دست و پی رؤیشتنه رووی که سیک یان شتن. از چپ و راست حمله کردن، چهار دست و پا، روی چیزی حایل شدن.

دمهک: *demak* تمهک، یهکی له نامرازه کانی مؤسیقا. تنبک، یکی از انواع سازهای ضربی.

دمهئ: *demai* کوان. جوش بزرگ چرکی، ذمل.

دنگ: *deng* که ره سه یهک بو کوتانی شه لتووک. ابزاری برای کوباندن شلتوک برنج که از جنس چوب است و به شکل هاون.

دورنج: *doranj* دۆرژنگ، تهنراوهی دووکه لایوی جارجالۆکه. دود سق، بافته دود آلود عنکبوت.

دۆزقه: *dōzaqa* جیگای که ناوی ناشی لی دهچی. قسمت زیرین آسیاب آبی.

دۆزیگ: *dōzyāg* دۆزراو. یافته شده، باز یافت.

دۆزین: *dōzin* دۆزران. عمل یافتن حشرات مودی بر روی لباس و جامه.

دۆزین: *dōzin* پهیدا کردن. یافتن، پیدا کردن.

دۆزینهوه: *dōzinawa* پهیدا کردنهوه. باز یافتن، باز یافت.

دۆزمن: *dožman* نهیار، قین له دل، دۆزمن. دشمن، عدو، بد خواه.

دۆزمنی: *dožmani* دوشمنی، دوشمنی، قین له دل. دشمنی، عداوت.

دۆژن: *dōžan* چیوی تایبتهتی دۆژندن. چوب مخصوص بهم زدن دوغ برای به دست آوردن کره.

دوساخ: *dosāx* ئهسیر، دهستوو پی بهسراو، زنجیرگراو. اسیر، دست و پا بسته، زنجیر شده.

دۆسایهتی: *dōsāyati* دۆستایهتی. دوستیکردن، رفاقتکردن.

دۆسی: *dōsi* دۆستی. دوستی، رفاقت.

دوش: *doš* خۆشکی شوو، وهکو (کهژان دوشن منه). خواهر شوهر، مانند (کژال خواهر شوهر من است).

دواکههفتگ: *dwâkaftēg* دواکهوتسه، دواکهوتوو. عقب افتاده شده، واپس نگه داشته شده

دواکهفتن: *dwâkaften* دواکهوتن، پاشی کهوتن. عقب ماندن.

دواگین: *dwâgin* ههرمدوایین. آخرین، بعدی.

دوامانگ: *dwâmāng* مانگی دوایی. ماه دیگر، سال بعد.

دوانگزه: *dwāngza* ژماره ۱۲. عدد ۱۲.

دوانن: *dwānen* ها، به پهیف دهرهیتان. به حرف درآوردن.

دوانه: *dwāna* لفه دووانه، لف، دووانه، هاوچووت. جفتی، دوقلو.

دواو: *dwāw* پاشهوه. عقب، دنبال، پی.

دوایی: *dwāi(i)* پاش. بعدی آخری.

دوایین: *dwāin* پاشین. آخرین، بعدی.

دۆخ: *dōx* بار، چلونایهتی، وهکو (دۆخ هه مان دۆخ). دور، روال، سیکل، اصطلاحی دال بر همان روال، مانند (آش همان آش).

دۆخ: *dōx* سوور، دهور، چهرخ. زمان، عصر.

دۆخوا: *dōxwā* ناش دۆ، دۆخهوا. آش دوغ.

دور: *dor* رووه ئمالراو، بی شهرم. گستاخ، جسور، بی آرم و شرم.

دور: *dor* مرواری، دور و مهرجان. در، مروارید.

دۆشاو: *dōšāw* دۆشاب، دوشاب، شيرە انگور كە بە صورت مايح و رقيق توليد مى گردد.

دۆشاومزە: *dōšāwmeža* ئەنگوستى چوارم. انگشت چھارم كনার انگشت شصت، انگشت اشاره.

دۆشاوى: *dōšāwi* بەدۇشاو تلاو. آغشته بە دوشاب.

دۆشەك: *dōšak* ژېرپراخەرى خەوتن. تشك، زيرانداز مخصوص خواب و استراحت.

دۆشەكە: *dōšaka* ژېرپراخەرى خەوتن. تشك، زيرانداز مخصوص خواب و استراحت.

دۆشياگ: *dōšyāg* دووشراو. دوشيدە شدە.

دۆشين: *dōšin* دۆشوران، دۆشيني مەر و مالات. دوشيدن.

دۇعا: *dō ā* پارانەو، نزا. دعا.

دۇغاو: *dōyāw* دۇخاو. آميختن گچ و آب.

دۇغورمە: *dōyorma* دۇغرمە، تىكەلاوى ماست، نان، مەويژ، خەيار... نوعى غذا كە تركيبى از نان، ماست، خيار، كشمش، مغز گردو وسبزی های معطر است كە بيشتەر در تابستان مصرف دارد.

دوكتور: *doktor* حەكيم، پزىشك، دوكتەر. پزىشك، دكتەر.

دۆكەشك: *dōkašk* ئاوى كەشكى ساواو. دوغ كشك.

دوگمە: *dogma* دوگمە. تكمە.

دوگمەو دۇلاو: *dogmawdōiāw* گوئی سەر سوخمە. زيورالات روى جليقه زنانه در لباس کردی.

دۆل: *dōi* ها، شيو. دره، شيار بين دو كوه.

دۇلاجه: *dōiāča* دۇلاب، رفهى درگادار. تاقچه درب دار.

دۇلاخ: *dōiāx* بەلەك پيچ، سەرپوشى ژنان. سربيج و روسرى مخصوص لباس زنانه کردی.

دۇلچە: *dōiča* دەفرى ئاوهينان، سەتلى جەرمين. سطل، ظرف مخصوص حمل آب.

دۇل پەحمان: *dōirahmān* نيوى جيگايەك لە كئوى ئاويەر كە باخوباخاتيكي خۇشى تيدايە. باغ و دره سرسبزی در دامنه آبيدر.

دۇلك: *dōiēk* يارمەتيدان بۇ سەرگەوتن لە ياربي مندانان، يارمەتيدەر. يار و شريك در بازى بچگانە.

دۇلمە: *dōīma* يا پراخ. دلە، يك نوع غذاى سنتى.

دۇلە: *dōīa* دەفرى تايبەت هەوير كردن. تغار، ظرف چوبى يا سفالى بزرگ.

دولەدرپزە: *dōīaderēža* نيوى جيگايە كە لە كئوى ئاويەرى سنە. درەى سرسبز در دامنه آبيدر.

دۇليان: *dōīyān* دۇلاش، نيوى گونديكە. آبگير، تالاب، نام روستاىى.

دۇليان: *dōīyān* دولاش جيگاي ئاوى ئاش. مخزن آب در آسياب آبى.

دووان: *duân* دوودانه. دو تا.

دۆوانه: *dōwâna* کووتال یاخامیکی سیبیه که دۆی تپدا رادهگرت مهشکهی دۆ. مشك، کیسه چرمی از پوست بز برای نگداری دوغ، کره و...

دووانه: *duâna* ها. دوقلو.

دووانی: *duâni* به جووتی. جفتی، دو تایى، دو نفری.

دوو پیرا: *duberâ* جووته پیرا، دوو پیراله. دو برادر.

دووبهختهکی: *dubaxtaki* ناکامی نادیار. دو بختی، ریسک، شانسی.

دووبهرمکی: *dubaraki* کیشهوههرا. منازعه، اختلاف، رقابت.

دوو پا: *dupâ* دوو پی. دو پا، کنایه از انسان.

دووپایله: *dupâila* ئامازدیه بۆ مرؤف، زیندهوریکی له سه مۆره بچووکتز. جانوری از خانواده سمور، کنایه از انسان دو پا.

دوو پهل: *dupal* دووبال، دووحاچه. دو دست، دو بال.

دووچار: *dujâr* جاری دووم، دوویات. دوپار، بار دووم.

دووچکهتهشی: *dučkataši* دووی تهشی. دنباله دوک، چوب نخ ریسی، اصطلاحی کنایه ای است.

دووچهرخه: *dučarxa* بایسکل. دوچرخه، یک نوع وسیله ورزشی.

دوووحاچه: *duhâča* دووفلیقانه. دو شاخه.

دوووخسان: *duxân* دهردواخ. درد و داغ، تاسف، حسرت.

دوووخهت: *duxat* فیلباز. دو خط، کنایه از آدم شیاد.

دوودل: *dudei* به شك. دو دل، مردد، مشكوك.

دوو دهسماله: *dudasmâia* هه ئپهرکن بۆ پیشوازی له بووک وزاوا. دودستماله، رقص جلو عروس برای پیشوازی از او که به طور انفرادی انجام می گیرد.

دوور: *dur* پیچهوانه‌ی نزدیک. دور، چیزی که در دسترس نیست، فاصله زیاد، ضد نزدیک.

دوورانن: *durânen* تهقه‌ن لیدان، دوورانندن. دوختن، بهم دوختن.

دوورانهوه: *durânenawa* تهقه‌ن لیدانهوه. دوباره دوختن.

دووراودوور: *durâwdur* دوور به دوور. دورا دور.

دوورخریاگ: *durxeryâg* دوور خراو. دور افتاده شده.

دوورخستنوه: *durxestenawa* دووگردنهوه. دور ساختن.

دووردهس: *durdas* دووردهس. دوردست.

دوورگوژ: *durkož* له دوور جوان و له نزیك ناحهز، ومکو (دورکوژ و نزیك پووگاوان). زیبا نما، مانند (از دور دل می برد از نزدیک زهره).

دوورکهفتگ: *durkaftæg* دوورکهوتوو، دوورکهوته. دور افتاده، مهجور، دور شده.

دوورگهفتن: *durkaften* دوورگهوتن. دور افتادن.

دوورنووار: *durnawâr* دووربینی چاو. دوربین دید چشم، دوربین شکاری.

دووروا: *durwâ* دووربا. دور باد، این واژه در زمان احوالپرسی از بیمار بکار برده می‌شود..

دووروو: *duŕu* فیلباز، دووچیره. دورو، متملق.

دووردهس: *duradas* شتی که دهستی پی پانهگا. دوردست، غیرقابل دسترس.

دووره دیار: *duradeyâr* غه‌ریب، غه‌ریو، دوور له ولات. غربت، دیار دور و غربت، غریب.

دوورگان: *durakân* نه‌وانه‌ی وا له دوورن. آن دورها، دورها.

دووره‌بووگ: *durawbug* دووره‌وگراو، دووره‌وخواو. دور شده، مهجور شده.

دووره‌وکریاک: *durawkeryâg* دووره‌وخواو، دووره‌وگراو. دور انداخته شده، دور کرده شده.

دووری: *duri* پی‌چپه‌وانه‌ی نزیکسی، هیجران. دوری، هجران، مهجوری.

دووریاک: *duryâg* دووردراو، ته‌قه‌ل لیدراو، دوراو. دوخته شده.

دووزوان: *duzwân* دووزمان. سخن چین، متملق، نام.

دووزوانی: *duzwâni* دووزمانی. سخن چینی، تمامی.

دووزله: *duzala* جووزله، مزمار، سازیکه له زهل دروست ده‌کری. آلت موسیقی از جنس نی، نی لبک.

دوو ژنه: *dužena* می‌ردی دوو ژنه. مرد دو ژنه.

دوو سر: *dusar* دووحاج. دو سر.

دووشه‌مه: *dušama* دووشه‌مبه، روژی سییه‌می هه‌فته. دوشنبه، روز سوم هفته.

دووفلیقانه: *duflēqâna* جیوی دوو حاج. شاخه چوب به شکل عدد هفت.

دووقه‌وو: *duqaw* دووده‌ق. دولایه، دو اندازه.

دووکان: *dukân* جیگی فرۆشتن و کرین. دکان، مغازه.

دووکاندار: *dukândâr* خاومن دووکان. دکاندار، مغازه دار، پیشه‌ور.

دووکوت: *dukot* نیمه، دووپه‌ل، له‌تکراو. نیمه، نصف.

دوور گه‌فته: *durkafta* دوور که‌وته. دور افتاده، مهجور.

دووکه‌لاوی: *dukaïâwi* دووکهل لیدراو، نه‌وشته‌ی که‌وا به دوو رهش کرابی. دودی، دود زده، دود اندود.

دووکهلدان: *dukaïdân* جی دوو. دود کش، جای دود.

دووکهلگیش: *dukaïkēš* دووکیش. دود کش، کنایه از آدم دودی.

دووکهلگیر: *dukaïgir* دووگیر. دود گیر.

دووکومان: *dugomân* دوودل، دووشک. مردد، مشکوک، ظنین، بد گمان.

قبل از پخت به صورت خشک و کلوخ
مانند است.

ده: *da* يهك و نو، ژماره‌ی ۱۰.
عدد ده.

دهبانه: *dabeina* جورى كايه يان
يارى كه له نيوان دوو يان چهند كهسيڊا
نه‌نجام دهدري. دابلنه، يك نوع يازى و
وسيله سرگرمى دو يا چند نفر.

دهخ: *daxi* شوينى راگرتنى داهاتى
رؤژانه. جاي نگره‌دارى وجه حاصل از
فروش روزانه، دخل.

دهخدار: *daxidâr* كهسيك كه ناگاي له
پوولى رؤژانه بيت. دخل دار، مسئول
صندوق.

دهخندان: *daxidân* دهفري پوولى
رؤژانه. جاي پول حاصل از فروش.

دهخودان: *daxiudân* خله‌وخه‌رمان.
غله و خرمان.

دهخين: *daxei* شتى ناباش و
تيكه‌لاوكراو. نامرغوب، تقلب كردن در
جنس مرغوب.

دهر: *dar* له دهر، له دهر، وهكو (هميشه
دهرسه‌ير). در، حرف ربط، مانند(هميشه
در گردش).

دهر: *dar* دهشت، دژى ژور يان مال.
بيرون، خارج.

دهرابه: *darâba* درگايهك كه
هه‌لده‌درپته‌وه. كركره درب مغازه.

دهرارشو: *darâšō* بي شهرم، بي شهرهف.
آدم بي شرم و رو، وهنيح و هرزه كار.

دوگوماني: *dugomâni* دوودلي، شك.
بدگمانى، ترديد، دو دلى.

دوگيان: *dugiyân* ژنى زك پر.
آبستن، حامله.

دوولا: *dulâ* چه‌ماوه، دوولا، دوولايه‌ن.
دو لا، خميده، دولايه.

دوولانه: *dulâna* به دوولايى.
دولايه.

دوولايى: *dulâi(i)* دوولانه. دولايى.

دووناودوون: *dunâwdun* برپوايهكى
كوئى نايى يارسان كه پي وايه مروفت تا
كاتى قيامت ۱۰۰۱ قالب دهگورئ يو زانيارى
زورتر برپوانه سه‌رچاوه‌ميژوييه‌كان.
اعتقاد به تناسخ در بعضى از اديان كه
معتقدند انسان تا پايان روز رستاخيز در
۱۰۰۱ كالبد مختلف حلول مى‌كند.

دؤوهك: *dōwak* سپيايى گه‌لاى گيا،
شوگه. شوره، ماده اى سفيد شبيه نمك
كه بر اثر نم زدگى توليد مى‌شود،
سفيدك ميوه.

دوئ شهو: *dwēšaw* شهوى دى، وهكو
(دوئ شهو خه‌وم دى دووروا بيمارى).
ديشب، شب قبل، مانند(شب قبل خواب
ديدم كه بيمارى).

دوين: *dwin* دوان، قسه‌كردن، به قسه
دهرهينان. به حرف در آوردن.

دوين: *dwin* زورويژى، وړليدان. وراجى
كردن، روده درازى كردن.

دوينه: *dwina* چپشتى گه‌نم و
دؤكه‌شك. دوغينه، غذايى كه از مخلوط
دوغ و بلغور درست مى‌كنند، دوغينه

دەریایس: *darbâyes* هەستی بەرپرس بوون. مقید، علاقەمەند.

دەریایسی: *darbâyesi* پێ بەرپرس بوون. علاقەمەندی، تقیە.

دەریادەری: *darbadari* ئاوارەیی، وەیلانی. آوارگی، دریدری.

دەریەس: *darbas* یەكجا ئیجارە کردن. درست، یكجا و بطور کلی.

دەریەسە: *darbasa* دەریەستی. دربستی.

دەریەن: *darban* پابەن، پێ بەند، وەكو (ئەو دەریەن نای). مقید، مانند (او مقید نیست).

دەریپەران: *darparân* وەدەرنان. بیرون جستن.

دەریپەرانن: *darparânen* دەریپەراندن. بیرون جستن، جەانیدن.

دەریپەرپاگ: *darparîyâg* دەریپەرپاو. بیرون جەیدە شەدە.

دەریپەرپان: *darparîyân* وەدەریپەرپاو. بیرون جەیدن.

دەریپەرپین: *darparîin* دەریپەرپین. بیرون جەیدن.

دەرچوو: *darču* هەلات. در رفت، دوید، فرار کرد.

دەرچووگ: *darçug* هەلاتوو، رابەرد، دووچا، دووچا. در رفتە، گریختە، فراری، رستە، رها یافتە.

دەرچوون: *darçun* هەلەاتن. فرار کردن، دویدن.

دەرخریاگ: *darxeryâg* وەدەرخراو، دەرخراو. عیان نموده شده، آشکار شده.

دەرخستن: *darxesten* وەدەرنان. نمایاندن، آشکار کردن.

دەرخیستنهوه: *darxestênawa* دووخرستنهوه. آشکار نمودن دوچار.

دەرخیۆرد: *darxôrd* پێ خوراندن بە زۆر. خوراندن با حیلە و زور.

دەردرازە: *darderâza* لە لانکەئە منداڵ بۆ دا بەستی منداڵ بەکار دەبەن. پوششی برای بستن بچە در گھوارە.

دەرد گاری: *dardakâri* نەخۆشی سەخت، درد کارا. درد جانگە، کناپە و آرزو مرگ برای کسی کردن.

دەردە باریکە: *dardabârîka* نەخۆشی نازار سی. بیماری سل.

دەردە جەپەلە: *dardačapaia* نەخۆشی پەشانەوه. بیماری اسهال و استفراغ.

دەردەدار: *dardadâr* نەخۆش، گێردوودە. دردمند، بیمار، گرفتار، مریض.

دەردەداری: *dardadâri* ناخۆشی. دردمندی، پرستاری بیمار.

دەردی سەر: *dardisar* ژانی سەر، ئەرك و پەنجی زۆر. دردرس، مشکلات.

دەرز: *darz* قەئشی باریک. نگاه درز.

دەرز: *darzi* دەرز، سووژنی جەل دوورین. سوزن خیاطی.

دەرزپاژن: *darzi âžen* کونکردن بە دەرز. سوزنکردن، سوزنکاری کردن.

دەرزى قەوێ: *darziqawi* دەرزى گەورە. سوزن بزرگ.

دەرزى لىپدان: *darzilēdân* دەرزى لىپدان. سوزى زدن.
دەرزى وشىپىن: *darziwašen* كەسەي كە دەرزى لە نەخۆش دەدا. آمپول زى، تىزىقاتچى.
دەرس: *dars* وانە، دەرزى. دەرس، مطلبىي كە آموزگار از روى كىتاب بە شاگرد بىاموزد.
دەركردن: *darwerden* راوانان. راندىن، بىرون كرىن، فرارى دادن.
دەركرىگ: *darkeryāg* دەركراو، راوانراو. راندى شدى، اخراج شدى.
دەركهفتن: *darkaften* دەركهوتن. نمايان شدىن.
دەركهفته: *darkafta* دەركهوتە، غەرىب كراو. آشكار شدى، عيان شدى، غەرىب شدى.
دەرمال: *darmāi* بەر دەركاى حەسار. جلو در، كىنايه از بارگاه، محلى معروف در شهر سنندج، بە جلو درب دار الاياله كردستان كە محل استقرار واليان اردلان بووۀ اتلاق مى گرديد.
دەرمالە: *darmāia* نۆكەر و گزىرى حاكمان و سامانداران لە قەدىمدا. نوكر، جلو درب حياط، كسى كە جلو درب خانه برائى انجام دادن دستورات صاحب خانه مى ايستد.
دەرمان: *darmān* تىمار، دەوا. درمان، دارو، معالجه.
دەرمانىخورد: *darmānxōrd* ژار خوارد. زهر خوراندە شدى.

دەرمانىخوهر: *darmānxwar* ئامازىيە بۆ شەرابخۆر. كىنايه از آدم مشروب خور.
دەرمانىفرۆش: *darmānferōš* دەوافرۆش. دارو فروش.
دەروازە: *darwāza* درگاى حەسار، دەركەي حەسار. دروازه در بزرگ حياط، بازار يا گاراژ.
دەرهاتگ: *darhâteg* دەرهاتو، بەئەزموون. ازكار درآمده، بىرون آورده شدى، آماده كار، بە حد رشد رسيده.
دەرهاتن: *darhâten* دەرهاتن، ئەزموون كراو. كار آزمودهگى، بىرون آمدن.
دەرهاوردن: *darhâwerden* دەرهاتن. بىرون آوردن، بىرون كشىدن، خارج كردن.
دەرهەيان: *darabayân* نىيوى رووبارىك بووۀ لە كەنارى شارى سنه قەدىم كە ئىستە نىيوى (بولوارى كوردستان) لى لىسەر دانراوۀ. نام رودخانه اى در کنار سنندج قديم كە اکنون به (بلوار كردستان) نامگذاري شده است
دەرهەتان: *daratân* فرجه، ماوه، فرسەت. فرصت.
دەرهەتايان: *daratâilân* نىيوى باخىكە لەكىوى ناويه. باغى در دامنه آبپدر.
دەرهەجە: *daraja* پله، پايه، مەقام. درجه، رتبه، پايه، مقام، مرتبت.
دەرهەقت: *daraqat* باشار. ازعهده برآمدن، مقاومت در برابر جسمى سنگين يا شخص قوى و او را شكست دادن يا جا بە جا كردن جسم سنگين.

دهرمه‌م: *darham* تیکه‌لاو. درهم، مخلوط، قاطی.

دهزگ: *dazeg* ده‌زوو. نخ نازک خیاطی.

دهزگا: *dazgâ* ده‌ستگاه. دستگاه، سیستم اداری یا ماشینی.

دهزگین: *dazegin* دروست کراوه له ده‌زوو. نخ، از جنس نخ.

دهزگینه: *dazegina* له ده‌زوودروست کراوه. نخ، نخ تاب، از جنس نخ.

ده‌زووران: *dazurân* ده‌زگیران. نامزد، نسبت دختر و پسر با هم قبل از اجرای مراسم عروسی و عقد کنان.

ده‌زوورانی: *dazurâni* ده‌زگیرانی. نامزدی، مراسم نامزدی.

ده‌زیران: *dazirân* ده‌زگیران. نامزد.

دهس: *das* ده‌ست. دست، یکی از اعضا بدن انسان از شانه تا نوک انگشتان.

دهس ئاخِر: *das âxer* ده‌ست ئاخِر، پاشان. دست آخر.

دهس ئازۆ: *das âžō* ده‌سته‌ئین، ده‌ستکاری. رام شده، دستکاری شده.

دهس ئاو: *das âw* ئاوده‌ست. دست به آب، طهارت، آبی که با آن دست و رو را بشورند.

دهساودهس: *dasâwdas* ده‌ست به ده‌ست. دست به دست.

دهسباندس: *dasbândas* ده‌ست له‌سهر ده‌ست. دست روی دست.

دهسباو: *dasbâw* ده‌سبلاو. ولخرج، دست و دل‌باز.

دهسب: *dasber* فینباز. دست بُر، شاید، کلاهدار.

دهسب‌پین: *dasberîn* کلاوونان. کلاهدار یکردن، دست بریدن.

دهسب‌پلاو: *dasbeîaw* ده‌سب‌تیاو، به‌خشینه. ولخرج، دست و دل‌باز، با سخاوت.

دهسب‌تال: *dasbatâi* بی کار. بیکاره.

دهسب‌جی: *dasbajê* به‌زوودترین کات. فوری، آبی، زود، سریع.

دهسب‌ردار: *dasbardâr* ده‌ست هه‌لگر. دست برداشتن.

دهسب‌ردان: *dasbardân* وازه‌ئینان. دست برداشتن.

دهسب‌هرونیان: *dasbarawneyân* ده‌ستی رخت نان. نومی‌د کردن، دست رد به سینه کسی نهادن.

دهس به‌سه: *dasbasa* ده‌ست به‌سراو. دست بسته.

دهس به‌سیاک: *dasbasyâg* ده‌ست به‌سراو. دست بسته شده.

دهس به‌نه‌خت: *dasbanaxt* ده‌ست به‌نه‌خت. دست به‌نقد، فوری.

دهسپ‌یکردن: *daspêkerden* ده‌ست‌پیکردن. شروع کردن، آغاز کردن.

دهس پ‌ئوگرتن: *daspewagerten* پاشه ناز کردن. صرفه جویی کردن، با دست چیزی را گرفتن، برای تکیه‌گاه.

دهسته‌نگ: *dastang* ده‌سته‌نگ، نه‌دار، بی‌سامان. دست تنگ، بی‌چیز، تنگ دست.

دهسچووگ: *dasčug* ساماندار، دهست رویشتوو. دارا، توانا، مشمول، ثروتمند.

دهس چین: *dasčîn* دهست چین، هه‌لبژاردن. دست چین، برگزیدن، گلچین.

دهسخهت: *dasxat* دهستخهت، شیوهی نووسین. دست خط، دست نوشت.

دهسدان: *dasdân* دهستدان. دست زدن، دست دادن.

دهسدرازه: *dasderâza* دهسدرازه. پوششی برای بستن بچه نوزاد در گهواره.

دهسدریژ: *dasderēž* دهسدریژ، کهسیک که دهست بۆ‌حه‌فی‌که‌سانیکی‌تر دریژ دهکاته‌وه. دستدرا، متجاوز.

دهسدریژی: *dasderēži* دهسدریژی، برپوانه دهسدریژ. دست درازی، تجاوز کردن به حق دیگران.

دهسپ‌نگین: *dasrângin* دهسپ‌نگین، مروقی هونه‌رمه‌ند. هنرمند نقاش، دست رنگین.

دهسپ‌ووگ: *dasrûg* دهسپ‌ویشتوو. دارا، توانا، مشمول، ثروتمند.

دهسپ‌ویگ: *dasrûwig* ساماندار. ثروتمند.

دهسپ‌هش: *dasrâš* دهسپ‌هیس. سیاه دست، دست بد یمن و بی برکت.

دهس سوک: *dassök* دهستی پیتدار. خیردار، دست با برکت.

دهس قووچ‌یاگ: *dasqučyâg* پژد. دست مشت کردن، کنایه از خسیس.

دهس قهرز: *dasqarz* دهست قهرز، قهرز دانی ماوه‌که‌م. قرض دستی، وام با فرصت کم.

دهسکاری: *daskâri* دهسکاری. دستکاری، ور رفتن با چیزی با دست.

دهسکرد: *dastkerd* دهسکرد. دهست ساخته، دست ساز، کاردستی.

دهسکوئان: *daskotân* دهسکوئان، دهست لیدان. کف زدن، دست زدن، با شدت بر چیزی کوبیدن.

دهسکول: *daskoî* دهسکول، دهست نهروی. فقیر، کم دست از نظر مالی.

دهسکه‌فته: *daskafta* دهسکه‌فته، دهست‌هاتوو. به دست آمده، یافته شده.

دهسلیدان: *dasîedân* دهسلیدان. دست زدن، لمس کردن.

دهسمال: *dasmâl* دهسمال، دهستمال، تکه پارچه ای مخصوص برای پاک کردن صورت یا نهادن چیزی در آن.

دهسمایه: *dasmâya* دهسمایه. سرمایه، وجه لازم برای خرید و فروش.

دهسنووس: *dasnûs* دهسنووس. دست نویس، نوشته دستی.

دهسنویژ: *dasnwēž* دهسنویژ. دست نماز، وضو.

دهسنیشان: *dasnišân* دهسنیشان. دیاریکردن، علامت گذاری، نشان کردن.

دهسوپل: *dasupel* دهسوپل. دهستوو په‌نجه، دهستوو پل. دست و پنجه.

- دهسوخت:** *dasuxat* دستوخت. دست خط، دست نوشته.
- دهسونیشان:** *dasunišân* دستونیشان. دست به نشان، قدرت نشانه گیری.
- دهسه:** *dasa* دسته، دهسك. دسته، مانند دسته چاقو.
- دهسه‌پرا:** *dasaberâ* دسته‌پرا، هاوالآن. رفقا، دوستان، یاران.
- دهسه‌پاچه:** *dasapâča* دسته‌پاچه، په‌شوگاو. دست پاچه، پریشان، آشفته، شتابزده، مضطرب.
- دهسه‌چینه:** *dasacina* نامرازیکسی دهستی دروستکراو له پلاستیک وهکو زنبیل. زنبیل، ساک دستی مخصوص خرید میوه و سبزیجات از جنس پلاستیک یا سیم.
- دهسه‌چینه:** *dasacina* دهفریک دروستکراو له توولی داری بی. نوعی سید چوبی گود و کوچک دسته‌دار از چوبهای نازک درخت بید که با دست می‌بافند.
- دهسه‌دنگ:** *dasadeng* دهسه‌دنگ. دسته هاون چوبی مخصوص آرد کردن غلات.
- دهسه‌سر:** *dasasar* دهمزمال. دستمال کهنه، تکه پارچه کهنه.
- دهسه‌سر:** *dasasar* غهرییل، ئیله‌ک، له خو دوور کردنه‌وه به بیانویه‌ک. نوعی غربال، دست به سر، از خود واکردن، نوعی ظرف.
- دهسه‌گون:** *dasagoi* دهسته‌گون، چه‌پکه‌گون. دسته گل.
- دهسه‌گیره:** *dasagira* دهسته‌گیره. دستگیره.
- دهسه‌لات:** *dasaiât* دهسته‌لات، هیزمه‌ندی. قدرت، تسلط، توانایی.
- دهسه‌لین:** *dasaiên* به خٲوکراو، دست په‌رورده. دست آموز، دست پرورده.
- دهسه‌نقه‌س:** *dasanqas* دهسه‌نقه‌ست. عمدی، عمد، از روی تصمیم قبلی.
- دهسه‌وداپره:** *dasawdâyara* نامازمیه بو هه‌والآنی هه‌رزه‌کار و به‌دکار. اصطلاحی کنایه‌ای که بر شخصی خاص و دوستان ناباب او اطلاق می‌گردد.
- دهسه‌ویه‌خه:** *dasawyaxa* دهسته‌ویه‌خه، ناوقه. دست به یقه، گلاویز شدن.
- دهس هه‌لگرتن:** *dashaigerten* دهس هه‌لگرتن. دست برداشتن، چشم پوشی کردن.
- دهسی دهسی:** *dasidasi* دهستی دهستی، نه‌نقه‌ست، سستی له کاروبار دا. دستی دهستی، عمدی، تعلل.
- دهشتایی:** *daštâi(i)* دهشتایی. همواری، حلگه.
- دهشته‌وان:** *daštawân* دهشته‌وان. جووتیار. دشتبان، زارع، کشتگر.
- دهف:** *daf* نامیریکی موسیقاییه تاییه‌ته به ری و رسمی عرفانی و به‌زمی و سازیکی تاییه‌ته به فره‌ه‌نگی کوردی. دف، ساز ضربی که در موسیقی بزمی و عرفانی کُردی نقش بزرگی را دارد دارای چنبری چوبی و حلقه‌های فلزی که به دور آن آویخته شده است دف

ساخته‌ی سنندج از معروفیت خاصی برخوردار است.
دهفتەر: *daftar* په‌راو. دفتر مشق یا هر نوشته‌ای.
دهفر: *dafēr* جیگه‌ی شت. ظرف، پاکت، همیان.
دهفژن: *dafžan* که‌سێک که دهف لئ ده‌دا. دف زن، از مشهورترین دف زنان سنندج که شهرت جهانی دارد مرحوم خلیفه میرزا آغا غوثی است.
دهفعه: *daf a* که‌په‌ت، جار. بار، دفعه، بار.
دهق: *daq* تا، رێک، چین، تا، مرتب.
دهقاودهق: *daqâwdaq* دهق به دهق. به طور مساوی، برابر، برابر با اصل.
دهک‌کردن: *daqkerden* هه‌دکردن، لووسکردنی چرچ و لۆج. اطو زدن، تا کردن.
دهکریاگ: *daqkeryâg* ده‌فکراو. اطو شده، تا کرده شده.
دهل: *daî* سه‌گی می. ماده سگ.
دهلاه: *dalâqa* رۆچنه. پنجره کوچک.
دهلاک: *dalâk* سه‌رتاش. دلاک.
دهلال: *daîâi* ها، نیو جی. دلال، واسطه میان دو یا چند نفر برای خرید و فروش.
دهلالی: *daîâi* به‌ستراوه به ده‌لال، مزدی ده‌لال. واسطه‌گری، دلالی، مزد دلال.
دهلپ: *daîp* گوشا، هه‌راو، وه‌کو (شواله‌که ده‌لپه). گشاد، بد قواره، مانند (آن شلوار گشاد است).

دهلق: *daîq* به‌ره‌ه‌میکی تاقه کراو له نایلون. نایلون، هر محصولی که از جنس نایلون به صورت تاقه باشد.
دهله: *daîa* خویری، جلف، هه‌رزه. دله، هرزه، ولگرد.
دهله‌دیو: *daîadêw* دیوی ماینه. دیو ماده.
دهله‌شپ: *daîaşer* ژنی ویل و شپه پۆش. زن ولگرد و ژنده پوش.
دهله‌مه: *daîama* دۆله‌مه، گرساوه. شیر سفت شده پس از مایه زدن.
دهله‌وه‌بیا: *daîawabâ* کاتی جووتگیری سه‌گ. زمان جفت‌گیری سگ ماده.
دهلیا: *dalyâ* زه‌ریا، ده‌ریا. دریا، جایی که آب بسیار دارد و قابل کشتیرانی باشد.
دهم: *dam* پیگه‌یاندنی چا یان برنج له سه‌ر ئاو، وه‌کو (چایه‌که ده‌م که‌م). دم، مانند (چای را دم کنم).
دهم: *dam* کاته وه‌خت، کاتی که‌م. دم، لحظه، آن.
دهم: *dam* زار، لیو. دوین چه بوو ده‌ت دا به زمان لافی که‌رامه‌ت نه‌م‌رۆ نه ده‌مت بوو نه ده‌مت بوو نه ده‌مت بوو. (نالی)
 دهان، دهن.
دهماخ: *damâx* حال، نه‌حوال.
 حال، احوال.
دهمار: *damâr* ره‌گ، فیز. رگ، افاده.
دهمانن: *damânen* تو‌پ‌اندن، ده‌ماندن. دمیدن، باد کردن با دهان.

دهماوادم: *damâwdam* ودهختاوهخت، زار به زار، به زووترین کات. دم به دم، فوری، سریع.

دهم به دم: *dambadam* ودهختاوهخت، کات به کات. دهان به دهان، متوالی.

دهم بهیمهک نیان: *dambayakneyân* بئ دهنگ بوون. دهن بستن، سکوت کردن.

دهم بهیمهکاهاتن: *dambayakâhâten* قسه جوړاندن. خوب صحبت نکردن، تپق زدن.

دهم بوخت: *dampox* سه‌رکول. دم بخت.

دهم بووچهن: *dampučai* دم بووچ. دهن پوک.

دهمتهپ: *damtar* تهرزمان، زمانپاراو، زمانلووس. چرب زیان، چاپلوس.

دهم تهقانن: *damtaqânen* به‌دهم ته‌قه دهرهینان. زبان به درون زدن و صدا در آوردن با دهان.

دهم چهپهل: *damčapai* دم پیس، به‌د زمان. بد دهان، بد زبان.

دهمخاو: *damxâw* شل و ول له قسه‌کردندا. سست آمدن در گفتار، سست گفتار.

دهمخووش: *damxwaš* دهمخووش، نافه‌ریم. احسن، آفرین.

دهمخوشانه: *damxwašâna* مزگینی هه‌والی خووش. مزدگانی برای کسیکه خبر خوبی آورده باشد، مشتلق.

دهمدهمی: *damdami* که‌سیک که هه‌ردهم له سهر هه‌وایه‌ک بئ، پراپیی. دمدمی.

دهمپراس: *damrâs* راستویژ. راستگو، رو راست.

دهمشپ: *damšer* دهمدپراو. دهن لق، دهن چاک.

دهم شکانن: *damšekânen* دم شکاندن، دم کوتاندن. توی دهن زدن.

دهمقره: *damqera* کیشه دوو کهس به قسه. نزاع لفظی.

دهمکردن: *damkerden* پیگه‌یاندنی برنج یان چا یو خواردن. دم کردن مانند دم کردن جای یا پلو.

دهمکوت: *damkôt* ها، بئ دهنگ کردن. وادار به خاموشی، تو دهن زدن.

دهمکیشان: *damxkêšân* پیگه‌یشتنی برنج یا چا. دم کشیدن مانند دم کشیدن جای یا پلو.

دهم لیدان: *damlêdân* هه‌رزه‌چه‌نه‌یی، یاوه‌گویی. وراجیکردن، حرافیکردن.

دهمنه: *damna* دهمنه‌ی قلبیان یو دوو کردنی ته‌ماکوؤ. نی قلبیان، لوله‌دمیدن، دمنه.

دهموپل: *damupel* دستورو. دستودهن.

دهموچاو: *damučaw* رووی، روخسار. صورت، سیما، رخسار، چهره، دست و صورت

دهموچاو هه‌لگرتن: *Damučaw haigerten* هه‌نیه هه‌لگرتن. آرایش کردن صورت زنان.

دهمودس: *damudas* به زوی،
دهمودست، کورتترین کات. فوری، آنی،
زود.

دهمهتهقی: *damataqē* وتووویژی
دووکهسی و دوستانه. گفتگوی بین دو
نفر و دوستانه.

دهمهرقوپان: *damarqōpân*
دهمهرقوپان، شوالی پیاوانه کوردی. شلوار
مردانهی گردی.

دهمهق: *damaq* واق، وپ، وهکو
(خۆوهختو دهمهقم بتوقن). زهره، ترس،
تعجب، مانند (نزدیک بود زهره ترك
گرم).

دهمهقیچی: *damaqayçi*
سهرمهقهست، پارچهی سهرمهقهست. تکه
های بازمانده از قیچی کردن پارچه

دهمهلاسکی: *damaïâskē*
لاسیاییکردنهوه. ادا در آورد، شکک در
آوردن.

دهمهقوپان: *damanqōpân*
دهمهرقوپان، شوالی پیاوانهی کوردی.
شلوار مردانهی گردی.

دهمهوخوار: *damawxwâr* سهرنخوون،
وهرگهراو. واژگون.

دهمهوړوو: *damawrû* بهرووداکهوتن،
بهرووداخهوتن. دمر، به رو افتاده و
خوابیده.

دهمههاراش: *damaharâš* دهمهوهر.
زبان دراز، بی شرم.

دهمیک: *damēk* ماوهیهک، تاویک. دمی،
منتی.

دهمیکه: *damēka* ماوهیهک. منتی،
دیری.

دهمین: *damin* دهماندن. دمانیدن، باد
کردن یا دهان.

دهنده: *damanda* دهنه. دنده، استخوان
های قوسی شکل سینه.

دهنگ: *dang* سه‌دا. صدا، نوا، آوا.
دهنگ بهرز: *dangbarz* دهنگ بلند.
صدای بلند، آوا بلند.

دهنگ خوش: *dangxwaš* دهنگخوش،
گۆرانیبیژی، سهد عه‌لی ئه‌زغهر
کوردستانی یه‌کیک له دهنگخوشه ههره
به‌رزه کانی مؤسیقای کوردی که له
شاری سنهدا په‌روه‌رده بووه. صدای
خوب، خوش‌خوان، خوش‌صدا، آوازه
خوان، یکی از معروفترین آوازه‌خوانان
خوش‌صدا و صاحب‌سبک در موسیقی
ایرانی سید علی اصغر کردستانی است
که اقامت دائمی وی در شهر سنندج
بوده است.

دهنگدار: *dangdâr* به‌دهنگ. صدا دار،
با صدا.

دهنگدان‌هوه: *dangdânawa*
زرنگیانهوه. ارتعاش صدا، پژواک.

دهنگدپان: *dangderân* بانگکردن به
دهنگی بهرز. فریاد با صدای بلند.

دهنگ دهرچوون: *dangdarçun*
زرنگیانهوه، به قسه‌هاتوو. به صدا
در آمدن، به حرف آمدن.

دهنگکردن: *dangkerden* خوئککردن.
دعوت کردن، به صدا در آمدن.

<p>دهواخسجی: <i>dawâxçi</i> دهباخسجی. دباغچی، کسی که پیشه او دباغی باشد.</p> <p>دهوار: <i>dawâr</i> دشمال، خیویتی عهشایر. چادر، پارچه سیاه چادر، سیاه چادر.</p> <p>دهواساز: <i>dawâsâz</i> دهرمانساز، دهرمانگر. داروساز، کسی که تخصص او داروسازی است.</p> <p>دهوافرۆش: <i>dawâferōš</i> دهرمانفرۆش. دارو فروش.</p> <p>دهوام: <i>dawâm</i> نهفهوتان، مانهوه. دوام، بقا، پایدار.</p> <p>دهوانچه: <i>dawânča</i> دهپانچه، پشتاو. تپانچه، کلت اسلحه کمری.</p> <p>دهواودهرمان: <i>dawâwdarmân</i> دهرمان و تیمار. دارو و درمان.</p> <p>دهوودو: <i>dawdu</i> شک، دوودلی، دوواژه. عدد دواژه، کنایه از شک و تردید.</p> <p>دهور: <i>dawr</i> خول، سوور، دهوروبهر. دور، چرخ، چرخش، پیرامون، بازخوانی، زمانه.</p> <p>دهوران: <i>dawrân</i> خول، سوور، چهرخ، زهمانه. زمانه، عصر، ایام.</p> <p>دهوراندهور: <i>dawrândawr</i> ههمه‌لایهن، لیوانلو. گردا گرد، پیرامون، اطراف.</p> <p>دهوردان: <i>dawrdân</i> گهمارۆدان. محاصره کردن، احاطه کردن، چرخیدن.</p> <p>دهوردانهوه: <i>dawrdânawa</i> گهمارۆدانهوه. محاصره کردن، احاطه کردن، چرخ زدن.</p>	<p>دهنگ گۆرین: <i>danggōrin</i> دهنگ گۆردران. صدا عوض کردن.</p> <p>دهنگ نیر: <i>dangnēr</i> دهنگ بهرز و زبر. کسی که صدای بلند و خشن دارد.</p> <p>دهنگوباس: <i>dangubâs</i> هه‌ه‌والات، خه‌به‌رات. حال احوال، اخبار، خیرات.</p> <p>دهنگوفهنگ: <i>dangufang</i> شکۆ و گه‌ورهیی، ره‌سمویاسای پرشکۆ. دم و دستگاه، بیا و برو، جاه و جلال.</p> <p>دهنگه‌دهنگ: <i>dangadang</i> هه‌را هه‌را. هیاهو، جنجال، دعوت به سکوت کردن.</p> <p>دنه: <i>dana</i> ئیسقان سنیگ، دهنه. دنده، جناغ سینه.</p> <p>دهنووک: <i>danuk</i> دهنووک. منقار، نوک پرندگان.</p> <p>دهنووک شۆر: <i>danukšōr</i> که‌سیک که شکلی دمویلی ناویزان بی. لب و لوجه آویزان.</p> <p>دهنووک: <i>danuka</i> دهنووک، دهنووک لی‌دان. منقار زدن، نوک زدن.</p> <p>دهوا: <i>dawâ</i> دهوا، وه‌کو (دهوای دهر). دارو، مانند (داروی درد).</p> <p>دهوات: <i>dawât</i> مهرکه‌فدان. دوات، مرکب دان.</p> <p>دهواخ: <i>dawâx</i> ده‌باخ، که‌سیک که پیشه‌ی خاوی‌نکردنه‌وه‌ی پیست بی. دباغ، کسی که شغل او پاک کردن و پرداخت کردن پوست باشد.</p> <p>دهواخانه: <i>dawâxâna</i> دهرمانفرۆشی، دهرمانگری، جیگای خوش کردنی پیست. داروخانه، دباغ خانه.</p>
---	--

دهورگرتن: *dawrgerten* گه‌مارۆدان. محاصره کردن، احاطه کردن، دور گرفتن، حاشیه گرفتن.

دهورگردن: *dawrgerden* گه‌مارۆدان، دهوره گرتن. دور گرفتن، اطراف را گرفتن، احاطه کردن، حاشیه گرفتن.

دهوری: *dawri* قاپ، که‌رسه تایبته‌تی پلاو‌خوری. بشقاب، ظرف غذا خوری.

دهول: *dawî* دهول، ئامی‌ریکی مؤسیقیی. دهل، ساز دهل.

دهول‌لپان: *dawîlerân* زران‌دنی ئابروو. کنایه از رسوا شدن.

دهول‌لرپاگ: *dawîlerpâg* ئابرووزراو. دهل پاره شده، کنایه از رسوا شده.

دهولکوت: *dawîkôt* دهولکوت. دهل زن، نوازنده دهل.

دهولت: *dawîat* حکومت، دهسه‌لات. حکومت، کابینه وزرا.

دهولت: *dawîat* مال‌ات. دارایی، مجموعه حیوانات شیرده مانند گوسفند، بز، گاو و گوساله.

دهولت‌تی: *dawîati* که‌رسه‌ی تایبته‌تی دهولت. دولتی، مربوط به دولت.

دهول‌ل‌ژن: *dawîlâžan* دهولکوت. دهل زن، از دهل زنان معروف سنندج مرحوم ابراهیم آزاد خان و برات نورایی هستند.

دهول‌ل‌مه‌ن: *dawîlaman* دهول‌ل‌تمه‌ن، سامان‌دار. ثروتمند، دارا، مشمول.

دهول‌ل‌مه‌نی: *dawîlamani* دهول‌ل‌تمه‌نی. ثروتمندی.

دهوره: *dawara* عیلاج، سزادان. علاج، درمان، تیمار، معالجه، این واژه بیشتر برای تهدید به کار می‌رود.

دهومن: *dawan* دهومن، وه‌کسو (دار و دهومن). بوته جنگلی، مانند (درخت و بوته).

دهمه‌مین: *dahamin* دهیم. دهمین.

دهی: *day* زووبه، دیتر، دواجار. زود، سریع، دیگر، دوباره.

دهیری: *dayri* چه‌یران، هه‌لوه‌دا. مجنون، دهری، سرگشته.

دهیسا: *daysâ* سه‌رله‌نوئ، زووبه. زود باش، مشغول شو.

دهیقه: *dayqa* دقه. دقیقه، واحد شمارش زمان.

دهیلم: *daylam* لؤسه. دیلم، میله آهنی برای سوراخ کردن زمین و دیوار و حاجبا کردن اجسام سنگین مانند سنگ.

دهیم: *daym* کئ‌ل‌دراوی بی‌ ئاو. دیم، کشت دیم.

دهیم‌زار: *daymzâr* زه‌وینی دهیم. زمین دیم.

دهیمه‌کار: *daymakâr* کشتوکالی دهیم. دیم‌کار.

دهیمی: *daymi* چاندراوی دهیم، بریتی له بی حیساب و کتیب. کشت دیم، بی حساب و کتاب، هر دم‌بیل در اصطلاح عامه معنی می‌دهد.

دهین: *dayn* قهر‌ز. وام، دین.

دهین‌دار: *dayndâr* قهر‌زدار. مدیون، وام‌دار.

دهیوس: *dayos* بِن نامووس. بی ناموس، فرمباق.

دهیوم: *dayom* دهیم. دهم.

دهیهک: *dayk* له دهدا یهکیکی. ده به یك، یك دهم.

دیار: *diyâr* ئاشکرا، پهیدا، وهکو (چهنیکه دیار نیت). آشکار، هویدا، پدیدار، سر و سیما، مانند(مدتی پیدایت نیست).

دیاری: *diyâri* پیشکشی، سهوقات، ئاشکرا بوون. تقدیمی، ره آورد، سوغات.

دیاری: *diyâri* بهرچاو، نشانی، ئاشکرا بوون. نشانی، نشانه، علامت، آشکار.

دیاریدان: *diyâridân* ئاشکرا بوون، پهیدابوون. پدیدار شدن، نمایان شدن، آشکار شدن

دیاریکردن: *diyârikerden* نشانکردن، نامزد کردن علامت گذاری کردن.

دیان: *diyân* ددان. دندان.

دیان ئیشه: *diyân ēša* ددان ئیشه. دندان درد.

دیان تیزکردن: *diyântižkerden* ددان تیزکردن. کنایه از طمع بردن بر چیزی.

دیان چهرمگ: *diyânčarmeg* سپی ددان، کنایه له بی شهرم. دندان سفید، کنایه از بی حیا.

دیانه: *diyâna* ددانه، ئاژ، ئاج. ددانه، کنگره، آژ، آج.

دیانه رۆکله: *diyânarökia* دانه رۆکله. آش دندان که از انواع حبوبات می پزند و

در مراسمی به خاطر در آوردن دندان بچه به او می خوراندند.

دیانه ریچکه: *diyânarēčka* دانه چیره. دندان قروچه.

دیانه کرئی: *diyânakerē* دانه چیره. دندان قروچه.

دیر: *dēr* درهنگ، وهکو (دیرهایتی). درنگ، دیر، تأخیر، مانند (دیر آمدی).

دیرانن: *dērânen* ئاوپاریکردن، وهکو (ئاودیرانن). دادن، مانند (آب دادن).

دیرخیز: *dêrxēz* کهم دستوو برد، ته مبهل. دی خیز، تنبل، کم جنب و جوش.

دیز: *dēz* رنگی نزیك به رهنگی رهش، له بری چیدا به ههر رهنگیکی تریش دهوتری وهکو (سهوزیدیز، قاوهیی دیز). رنگ خاکستری تیره مایل به آبی، آبی مایل به رنگ سیاه، در بعضی موارد این واژه معنای هر رنگ سیر را هم می دهد.

دیزگ: *dēzeg* رهنگی خوئه مییش نزیك به مهیله و رهش. خاکستری تیره رنگ، آبی مایل به رنگ سیاه.

دیزه: *dēza* دهفیری گلی بوئینانی خواردن. دیگ گلی، دیزی.

دیق: *dēq* مهرگی ناکاو، مهرگی کتوپر به هوی خه می تاییه ته وه. دق، در اصطلاح عارضه ای ناشی از غصه که موجب مرگ می گردد.

دیقکردن: *dēqkerden* مردن به هوی پهزاروه خه، سهگته کردن. کنایه از مرگ بر اثر غصه زیاد، دق کردن

دیقهدیق: *dēqadēq* دیق دان. دق دادن.

دیم: *dim* دیتیم، تماشام کرد. نگاه کردم، تماشا کردم.

دیمه‌ن: *diman* به‌رجه‌وه‌ن. سیمما، منظره، رخسار.

دین: *din* دیتن، بینین، دین. دیدن، ملاقات کردن، دین.

دیندار: *dindâr* زۆر به ئیمان، ئیماندار. دیندار، متدین، با ایمان.

دینداری: *dindâri* ئیمان‌داری. دینداری، متدین.

دینه‌وهری: *dinawari* خه‌لکی دینه‌وهر ناوچه‌یه که له کرماشان. اهل دینور، نام تعداد زیادی از علما و دانشمندان مشهور گرد.

دیو: *dew* لا، به‌ریان پشت، شتیکی ئوستووهرای و خه‌یالی. پشت، ورا، موجودی افسانه‌ای و خیالی.

دیوا: *diwâ* تارا، دیواخ. دیبا.

دیواخ: *diwâx* تارا، دیوا. تارا، پارچه قرمز رنگ که صورت عروس را از بالا تا پایین می پوشاند.

دیواخان: *diwâxân* زووری تاییه‌تی میوان. اتاق پذیرایی مخصوص میهمانان.

دیوار: *diwâr* ه‌سار. دیوار، آنچه که حصار باشد و جایی را محصور کند.

دیواره: *diwâra* وه‌ک دیوار. دیواره.

دیوان: *diwân* زووری تاییه‌تی حکومت، کتییی شیع‌ر و ئامیریکی مؤسیقای. دستگاه دولتی، کتاب شعر، نوعی ساز زهی.

دیواندهره: *diwândara* نیوی شاریکی کوردنشین. نام شهری در استان کردستان.

دیواندپیو: *dewândew* به‌رئاوه‌ژوو. وارونه، زیرورو.

دیوانه: *dewâna* دهر ویشتی شه‌یدا، نازناوی (وه‌لی دیوانه) یه‌کی له شاعیرانی ئه‌ده‌بی کلاسیکی کوردی شتیوه‌ی هه‌ورامی. درویش مجذوب و شیدا، لقب یکی از شاعران بزرگ ادب کلاسیک کردی مکتب اورامی.

دیویه‌ند: *dewband* نووسراوه‌یه‌ک بو جاککردنه‌وه‌ی شتی. در اصطلاح دعا برای شفا یافتن دیوانه.

دیوه‌در: *dewader* دیوان در. سوراخ، مانند سوراخ یا زده‌گی پارچه که بشود از آن خارج از پارچه را دید.

دیوه‌زمه: *dewazma* شتیکی خه‌یالی، میردزمه. موجودی اسطوره‌ای و خیالی.

دیوی: *dewi* کرده‌وی دیو. دیو آسا.

دیه: *diya* چاو، دیده، وه‌کو (دیه‌گه‌می). دیده، چشم، مانند (چشم من هستی).

دیها‌ت: *dêhât* چه‌ند گوند. دهات، روستا، آبادی.

دیها‌تی: *dêhâti* لادییسی، خه‌لکی دی. دهاتی، روستایی، اهل روستا.

دیه‌گان: *diyakân* چاوه‌کان. دیده‌ها، چشم‌ها.

دیه‌ن: *diyan* دیدار، وه‌کو (چوو‌مه دیه‌ن دۆسیکم). دیدار، مانند (به دیدار دوستی رفتم).

دیه‌نی: *diyani* میوانی. دیدنی، مهمانی، دیدارکردن.

رادوی: *râdwē* ها، رادیو. رادیو.
رادوین: *râdwēn* رادوی. رادیو.
راپا: *râra* هه‌ردهم له‌سه‌ر مه‌جازی. رای
 رای، دمدمی مزاج، بهانه گیر، مردد.
راپایی: *rârai(i)* هه‌ر کاتن له‌سه‌ر پای.
 بی اراده در تصمیم گرفتن، مردد، کسی
 که دچار تردید در تصمیم گیری باشد.
راپهو: *râraw* دالان، رپه‌هو. راهرو، جای
 عبور.
راز: *râz* چیرۆکی فۆلکۆریک له زاری
 خه‌لگی سنه، سهر. داستان و حکایت
 فولکوریک، راز، ستر.
رازاندن: *râzânden* رازاندنه‌وه. آراستن.
رازانن: *râzânen* رازاننه‌وه. آراستن،
 تزیین کردن.
رازاننه‌وه: *râzânenawa* رازاندنه‌وه.
 زینت دادن، آراستن
رازدار: *râzdâr* سرپوش، ناگا له نه‌هینی.
 رازدار، ستر نگهدار.
رازکردن: *râzkerden* چیرۆکبژی.
 حکایت کردن، مناجات کردن.
رازی: *râzi* په‌زامه‌ندی. راضی، خشنود.
رازیباگ: *râzyâg* رازاو. آراسته شده،
 تزیین شده.
رازیبانه: *râzyâna* نیوی تووگیبایه‌کی
 بۆنخۆشه. گیاه رازیبانه.
رازیبانه‌وه: *râzyânawa* رازاونه‌وه.
 آراسته شدن.
رازیبانه‌وه: *râzinawa* رازاننه‌وه. آراسته
 کردن.

را: *râ* جار، که‌په‌ت. دفعه، بار.
را: *râ* رای، برپوا. عقیده و نظر، رأی.
را بردن: *râberden* ریگه بردن. راه
 بردن.
را بگردگ: *râberdeg* رابردوو. گذشته.
را بگردن: *râberden* ری چوون.
 گذر کردن.
را بهر: *râbar* ری بهر، ره بهر. رهبر،
 پیشوا.
را بهری: *râbari* ری بهری، ره بهری،
 راه‌رایه‌تی. رهبری، هدایت کردن.
راپورت: *râpört* هه‌والدان. گزارش، خبر،
 راپرت، روایت، سخن چینی.
راتوو: *râtu* ها، رادوو هه‌لاتنی کوپ و
 کچ. فرار دختر با پسر که در مناطقی از
 کردستان شمالی معمول بوده.
راجه: *râja* داره دریزه‌ی تایبه‌ت به
 سرمیچی مالان. تیرچوبی بلند مخصوص
 کارگذاشتن در سقف خانه.
رادار: *râdâr* نامیریکی راگه‌یاندن، رادار.
 رادار مخابراتی، سیستمی برای تقویت
 امواج.
رادوه: *râdwa* یارمه‌تیدانی هه‌وتانه‌ی
 فه‌قی و خویندکاری ئاینی له‌لایه‌ن
 خه‌لگه‌وه. کمک هفتگی به طلبه‌ها از
 طرف مردم.

راسه‌وخۆ: <i>râsawxō</i> راسته‌وخۆ. رُک و صریح، مستقیم.	راس: <i>râs</i> راست. راست، هموار، خط مستقیم، درست.
راسه‌وه‌بووگ: <i>râsawbug</i> راسته‌وه‌کراو. است شده.	راسا: <i>râsâ</i> راستا. هموار، راستا.
راسه‌وه‌بوون: <i>râsawbun</i> راسته‌وه‌بوون. راست شدن.	راسایی: <i>râsâi(i)</i> راستایی، سافایی. همواری، طرف راست.
راسی: <i>râsi</i> راستی، دروستی، راستایی. راستی، راستایی.	راس به راس: <i>râsbarâs</i> راست به راست. راست به راست، صریح، بی‌رودربایستی
راکرتن: <i>râkerten</i> هه‌لاتن. دویدن، فرار کردن.	راس روین: <i>râsrwin</i> راست روین. راست رفتن.
راکردن: <i>râkerden</i> هه‌لاتن. دویدن، فرار کردن.	راسکار: <i>râskâr</i> دروستکار، راستکار. درستکار، کار راست، درستکار.
راگوزهر: <i>râgozar</i> رَیبوار. رهگذر، عابر.	راسکردن: <i>râskerden</i> درۆنه‌کردن. راستکردن، درست گفتن.
رامال: <i>râmâl</i> هه‌ده‌رنان، مالاندن. مالاندن، روبیدن، فراری دادن.	راسوتن: <i>râsweten</i> راستوتن، راستویژی. راست گفتن، درست گفتن.
رامبووگ: <i>râmbug</i> دهسه‌ئینکراو، رامکراو. رام شده.	راس و چهپ: <i>râsuçap</i> راست و چهپ.
ران: <i>rân</i> ها، بهشی نیوان نه‌ژنو تا سمت. ران، مابین زانو و لگن.	راس و پهوان: <i>râsurawân</i> راست و پهوان. راست و روان، صریح، رُک.
ران: <i>rân</i> میگله. گله، رمه.	راسوئژ: <i>râswēž</i> راستیژ. راستگو، صادق.
رانک: <i>rânek</i> شوائی تایبته به جلوبه‌رگی پیاوانه‌ی خه‌لگی هه‌ورامان.	راسوئژی: <i>râswēži</i> راستیژی. راستگویی.
رانما: <i>rânemâ</i> رینوین، رانما. راهنما، بلد راه.	راسه‌بازار: <i>râsabâzâr</i> راسته‌بازار. راسته بازار.
رانین: <i>rânin</i> ئازووتن، لیخوپین. راندن، فراری دادن.	راسه‌کی: <i>râsaki</i> راسته‌کی، راستی. درست، راستی، درستی، براستی.
راو: <i>râw</i> نه‌چیر. شکار، نخجیر، صید.	راسه‌وه‌بووگ: <i>râsawbug</i> راسته‌وه‌بوو. راست شده.
راوچی: <i>râwčî</i> نه‌چیره‌وان. شکارچی، صیاد.	راسه‌وه‌بوون: <i>râsawbun</i> راسته‌وه‌بوون. راست شدن دوباره.

راوړوو: *râwru* بیانوو، نهری و نهری. بهانه، بهانه گیری.

راوګردن: *râwkerden* نه چیرګردن. شکارګردن.

راوګهر: *râwkar* راوچې. شکارچې، صیاد.

راوښیان: *râwniyân* ومدهرنان، شوین نان. راندن، فراری دادن.

راوښ: *râwēž* ته دبیر. مشورت، پند، تدبیر.

راوښـژګردن: *râwēžkerden* ته دبیرګردن. مشورتګردن.

راوښـګهر: *râēžkar* ته دبیرګهر، راوښـهر. مشیر، رایزن.

رایک: *râyk* کهړه تیک، رایهک، جاریک. یکبار، یک دفعه.

رېب: *reb* رېبی ته ماته یا هه نار. رب، جوشانده ګوجه فرنگی یا انار که مصرف غذایی به صورت چاشنی دارد.

رېجوا: *rejwâ* رهوا، شیاو. روا، درخور، درشان.

رېجوادین: *rejwâdin* رهوادین، شیاودین. روادیدن، روا دانستن، درشان داشتن.

رېچیاګ: *rečyâg* چـراو، سه هۆل به ستوو. یخ بسته، منجمد شده.

رېچیان: *rečyân* سه هۆل به ستن. یخ بستن، منجمد شدن.

رژان: *rezân* پژان، پوسران. پوسیدن، ریزش.

رژانـدن: *rezânden* داپوساندن. پوسانیدن.

رژانن: *rezânen* پوسراندن، رژاندن. پوسانیدن.

رژگار: *rezgâr* آزاد، رستگار، آزاد، رها.

رژګاری: *rezgâri* نازادی، رستګاری، آزادی.

رژن: *rezn* تۆ، چین، لا. ردیف، لایه، چین.

رژیاګ: *rezyâg* رزاو، رزراو. پوسیده شده، ریختن.

رژیان: *rezyân* رزان. پوسیده شده.

رژین: *rezin* رژاندن، پوسین. پوسیدن.

رژان: *režân* رزاو، رزراو، رژران. ریزش، فرو ریختن، فروریزی.

رژانـدن: *režânden* رژاندن، رژاندن. فرو ریختن.

رژانـن: *režânen* رژاندن، رژاندن. ریختن.

رژتن: *režten* رشتن. رنگ ګردن، سرمه کشیدن.

رژتنه وه: *režtenawa* رشتنه وه. دوباره سرمه کشیدن، دوباره ریختن.

رژد: *režd* چنۆک. خسیس، فرومایه، پست.

رژدی: *reždi* چنۆکی. بغالت، خساست..

رژیاګ: *režyâg* رزاو، رزراو. ریخته شده.

رژیان: *režyân* رژران، رژان. ریختن، ریزش.

رژیانـمـل: *režyânamel* رژانه مل، رژانه مل. نزاع چند نفر علیه یک نفر. پوسانیدن.

رژیانمیهك: *režyânayak* رژانه‌یهك، رژانه‌یهك، ده‌ستو یه‌خه‌بوون. درهم قاطی شدن، درهم آویختن، گلاویز شدن.

رسق: *resq* سه‌مۆر. نوعی راسو، جانوری از سمور کوچکتر.

رسق: *resq* رۆزی، داهاتی رۆزانه. روزی، رزق، غذای یومیه.

رسگار: *rasgâr* رزگار، نازاد. رستگار، آزاد، رها.

رسگاری: *rasgâri* رزگاری، نازاد بوون. رستگاری، آزادی.

رشت: *rešt* رژد، چنۆك. خسیس، فرومایه، رذل.

رشتن: *rešten* رژدن. سرمه کشیدن، رنگ آمیزی کردن، طراحی کردن.

رشتنه‌وه: *reštenawa* رژتنه‌وه. دوباره سرمه کشیدن، رنگ آمیزی کردن دوباره.

رشته: *rešta* رشته خوراکی که از آرد گندم به شکل نوارهای باریک می‌پزند.

رشخه‌ن: *rešxan* پیکه‌نین، گاتسه. مسخره، استهزا.

رشفەت: *rešfat* پوول پیدانی نه‌هینی به کار به‌ده‌ست گه‌نده‌ل کاری. رشوه.

رشك: *rešk* گه‌رای نه‌سیی. تخم شپش که به صورت دانه‌های ریز سفید رنگ است.

رشکن: *rešken* رشکاوی. کسی که در بدنش تخم شپش داشته باشد.

رف: *ref* رفه. تاقچه، رف.

رف: *ref* کفر کردن. کفر گشتن، کفر کردن.

رفان: *refân* رفانیدن. ربایش.

رفانن: *refânen* رفانیدن. ربودن.

رفه: *refa* رف، تاق. رف، طا قچه نزدیک سقف.

رفی‌اگ: *refyâg* رفاو، رفاو. ربوده شده.

رفینریاگ: *refênryâg* رفینراو. ربوده شده.

رفینریاگ: *refênryâg* رفیندار، رفینراو. ربوده شده.

رکاو: *rekâw* ها، حی پئ بؤ سوار بوون. رکاب، حلقه فلزی متصل به زین اسب برای سوار شدن سوار.

رککردن: *rekkerden* سووربوون له‌سەر کاری. لچ کردن، لجبازی کردن

رکگرتن: *rekgerten* رهق به‌سستن، توورپه‌بوون، مانگرتن، لچ گرفتن.

رکن: *reken* رکهر، تووره، رهق. لجوج، لجباز.

رکته: *rekna* چهق داگرتوو، رفته، زۆر تووره. لجباز، لجوج.

رکوراس: *rekurâs* راست و صریح، راست و درست.

رماندن: *remânden* رووخانیدن، کاول کردن. فرو ریزانیدن، تخریب کردن.

رمانن: *remânen* رووخانیدن، رماندن، کاول کردن. تخریب کردن، فرو ریزانیدن.

رمباز: *rembâz* نئیمباز. نیزه باز ماهر.

رمبازی: *řembâzi* شهر به نیژه. جنگ با نیژه، سوار کاری، کنایه از بازی کردن چند بزرگ سال.

رمل: *řeml* ته می جاو. تار شدن چشم، دو دیدن.

رملگردن: *řemlkerden* چاو ته مکردن. تار دیدن چشم، سیاهی رفتن چشم.

رمه: *řema* له دهنگه کان. از اصوات، صدای افتادن شی سنگین.

رمیاگ: *řemyâg* رماو، رووخواو، کاول. فروریخته، آوار شده.

رمیان: *řemyân* روووخان، کاولی. فرو افتادن، آوار شدن.

رمین: *řemin* روووخین، کاولی. آوار شدن.

رن: *řen* چنران (رنین) ی به پهله. با دست کندن یا چیدن.

رنیاگ: *řenyâg* رنراو. چیده شده، کنده شده، خراشیده شده

رنین: *řenin* چنن به پهله. چیدن، خراش دادن، برکندن.

رنینهوه: *řeninawa* سه رله نوئی هه لرنین. دوباره چیدن.

روالمت: *řawâiat* سیما، دیمه ن. چهره، سیما، صورت.

روالمتباز: *řawâiatbâz* روالمت باز، نه زهر باز. ظاهر بین، سالوس، چشم چران.

روانه: *řawâna* رهوانه، به پیکردن. روانه، ارسال، راه انداختن مسافر.

روانسین: *řawânin* ته ماشاگردن، تماشاگردن. دیدن، نگاه کردن.

رواو: *řawâw* رواو. روئیده شده.

رؤبار: *řobâr* چه می گهوره. رودبار، نهر بزرگ، جایی که چند رود در آن جاری باشد.

رووبه پروو: *řubařu* به رانبهر. رو برو، مقابل.

رؤجیار: *řöjyâr* خؤر. خورشید، خور.

روحیارپهره رس: *řöjyârparas* گوله به رؤژه. گل آفتابگردان، تخمه آفتاب گردان.

رؤجیارپهره رس: *řöjyârparast* خؤرپهره ست. خورشید پرست.

رؤح: *řöh* گیانی گیاندار، کانزایه کی تایبتهت بو دروستکردنی که لوپه لی ناش لیئان و.. روح، جان، روان، فلز آلومینیوم.

رؤح شهفزا: *řöha afza* شیر نیبه کی قه دیمی به م نیوه. نوعی شیرینی سنتی به این نام.

رؤحچوون: *řöhčun* ترسین، زاله تره ک بوون. زهر ترک شدن، ترسیدن.

رؤخانسه: *řöxâna* چه م، رووبار. رودخانه، جایی که چندین رود کوچک به هم ملحق گردند، جای رود، بستر رود.

رؤخس: *řöxs* نیشتن یان دیاریدانی شه کر له شتی شیرین. سفید شدن شیرینی، فاسد شدن شیرینی.

رؤخسار: *řöxsâr* دیمه ن، روالمت، چیره. رخسار، سیما، چهره، رو.

رۆڧۆ: *róró* وشەى دەرپرېنى كولى دەرۋون له كاتى مەرگدا. مويە كردن در مرگ عزیزان.

رۆڧگار: *rózgâr* رۆڧگار. روزگار، ایام.

رۆڧى: *rózi* رىق، رۆڧى. روزى، رزق.

رۆڧ: *róž* دژى شەو. روز، زمان از سپیده صبح تا غروب خورشید.

رۆڧاوا: *róž awâ* خۆرنشین. غرب، مغرب، غروب.

رۆڧانه: *róžâna* ھەر رۆڧ، رۆڧى جارى. روزانه، يومية.

رۆڧبەخىر: *róžbaxayr* رۆڧباش. روز بخیر.

رۆڧ بە رۆڧ: *róžbarož* رۆڧانه. روز به روز.

رۆڧپەر: *róžpar* كاتى خۆرنشین. ھنگام غروب، غروب گاهان.

رۆڧپەرەس: *róžparas* خۆرپەرەست. آفتاب پرست.

رۆڧ پەش: *róžraš* چاره پەش. سیاہ روز.

رۆڧ پەشى: *róžrašî* چاره پەشى. سیاہ روزى.

رۆڧ شەمپەر: *róžšmēr* تەقيوم. روز شمار، تقويم، سالنامه.

رۆڧ كەردنەموه: *róžkerdenawa* شەونەخۆنى. كنايە از شب بيدارى، آمدن روز.

رۆڧگ: *róžeg* رۆڧوو. روزہ.

رۆڧگار: *róžgâr* دەور، زەمانە. روزگار، ایام.

رۆڧگخومر: *róžegxwar* رۆڧووخومەر. روزہ خوار

رۆڧگەوان: *róžgawân* رۆڧووہوان. روزہ دار.

رۆڧگىران: *róžgirân* كاتى كە مانگ دەكەوئتە نيوان خۆر و زەوين. كسوف، خورشید گرفتگی.

رۆڧمەز: *róžmez* كرى رۆڧانە. روز مزد.

رۆڧنامە: *róžnâma* رۆڧنامە. روزنامه، نشریہ ای كە بصورت روزانہ و منظم منتشر گردد.

رۆڧنامەنووس: *róžnâmanus* ھا، ئەوہى كە لە رۆڧنامە دەنووسن. روزنامه نويس، روزنامه نگار.

رۆڧنەرۆڧ: *róžnaróž* دوو رۆڧ جارى. يك روز در میان، دو روز يكبار.

رۆڧوہبووگ: *róžawbug* رۆڧوہبووو. روز شده، به صبح رسیدن.

رۆڧھەلات: *róžhaiât* خۆرھەلات، رۆڧھەلات. شرق، مشرق.

رۆڧتازە: *róžtâza* رۆڧتازە. روز نو، روز تازه، روز جدید.

رۆڧتەك: *róžtêk* رۆڧتەك. روزى، يك روز.

رۆڧتەكا: *róžtêkâ* رۆڧتەكان. روزى، يك روزى.

رۆڧش: *róšen* رووناك. روشن، افروخته.

رۆڧشنا: *róšenâ* رووناكا. روشنايى.

رۆڧشنايى: *róšenâi(i)* رووناكايى. روشنى، روشنان.

رۆڧشنبوونەموه: *róšēnbunawa* رووناكبوونەموه. روشن شدن.

رۆشنبیر: *rōšēnbir* رووناکیبیر، شیکاری بیر و هزر. روشنفکر، مفسر و تفسیر کننده مسایل پنهان در حوزه جامعه و مدیریت آن.

رۆشنبیری: *rōšēnbiri* رووناکیبیری. روشنفکری.

رۆشنگردن: *rōšenkerden* داگرساندن، روونااکردن، هه لکردن. افروختن، روشنگردن.

رۆکلّه: *rōkīa* چهشنی خواردن، ددانه رۆکلّه. نوعی غذا مرکب از گندم و حبوبات به صورت آش که بیشتر در زمان دندان در آوردن بچه می پزند.

رۆلّه: *rōīa* مندان، فهزهنه. فرزند، جگرگوشه.

رۆلهرۆ: *rōīarō* وشه‌ی دهرپیری کولی دهروون له کاتی مه‌رگی مندان. مویه‌کردن در مرگ فرزند.

رۆم: *rōm* وهلاتی رۆم و تورکیای ئەمپرو. روم، ترکیه قدیم.

رۆمی: *rōmei* خه‌لگی رۆم، نیوی یه‌کی له گۆرانی بیژانی سنه‌ی که له‌گه‌ل هه‌سه‌ن زیره‌ک گۆرانیبیژی به‌ناو بانگی کورد نزیکایه‌تییه‌کی زۆری هه‌بووه.

رومی، منسوب به روم یکی از امپراتوریهای بزرگ باستان، نام یکی از خوانندگان پیشکسوت سئندجی که با حسن زیرک خواننده پراوازه کرده‌مکاری کرده است.

رۆن: *rōn* ها، چهوری، چه‌ورایی. روغن، هر ماده چرب که از دنبه، کره، پیه و دانه‌های نباتی چرب تولید گردد.

رۆن ئاوی: *rōn āwi* ها، تیکه‌ل له‌گه‌ل پۆن، زۆرچه‌ور. چرب، بسیار چرب، روغنی.

رۆناو: *rōnāw* ها، تیکه‌لاوی ئاوورۆن. مخلوطی از آب و روغن.

رۆندار: *rōndār* ها، چه‌وریدار. دارای روغن.

رۆندان: *rōndān* جیگای پۆن. جا روغنی، روغن دادن.

رۆنگردن: *rōngerden* کاری رۆنگرتن. روغن گرفتن.

رۆنگیری: *rōngiri* کاری رۆنگرتن. روغن گرفتن.

رۆنی: *rōni* رۆناوی، زۆر چه‌ور. روغنی، منسوب به روغن، نگاه رۆن.

رۆو: *rū* چیره، سیما، رۆو. چه‌ره، سیما، رو، شرم.

رۆواو: *rōwāw* ها. روئیده شده، رسته شده.

رۆویه‌ن: *rūban* روویه‌ند. روبند، پارچه پوشاننده صورت زنان از نامحرم.

رۆویه‌نه: *rūbana* روویه‌نده. روبنده.

رۆو پیدان: *rūpēdān* حورمه‌ت نان، ئیزندان. به او رو دادن، او را با روی خوش پذیرفتن.

رۆوت: *rūt* رۆوت، بی به‌رگ. لخت، عریان، برهنه.

رووت: *řut* روخساری تۆ، سیمای تۆ. رویت، سیمایت.

رووتاندن: *řutânden* بی پەرو پۆ کردن. برهنه کردن، پرکنندن.

رووتاندنه‌وه: *řutândenawa* بی پەروپۆ کردنه‌وه. برهنه کردن، پرکنندن.

رووتانن: *řutânen* بی پەروپۆکردن. پرکنندن، پرکنندن.

رووتاننه‌وه: *řutânenawa* رووتاندنه‌وه، دانه‌کردن. برکنندن.

رووتبوون: *řutbun* بی جلوپه‌رگ بوون. برهنه بودن.

رووتکردن: *řutkerden* بی جلوپه‌رگکردن. لخت کردن.

رووتکردنه‌وه: *řutkerdenawa* جلوپه‌رگکردنه‌وه. دوباره لخت کردن.

روو تورش: *řuturš* رووترش، روو گرژ. رووترش، اخمو.

رووتوورشیاگ: *řuturšiyâg* رووگرژا، رووترشی. ترشروی.

رووتوره‌جال: *řutuŕajaj* هه‌ژار. فقیر، رجاله، بی چیز، محتاج.

رووتوهووت: *řutuquŕ* به بی جلوپه‌رگ، هه‌ژار. لخت، ندار، برهنه، بی چیز.

رووته‌ل: *řutaļ* رووته‌ل، رووت. لخت، عریان، بی لباس و پوشاک عریان، برهنه.

رووته‌له: *řutaļa* رووته‌له، رووت. بی لباس، بی پوشاک، عریان.

رووته‌وبوون: *řutawbun* جل له به‌ر خۆ که‌نندن. لخت شدن.

رووتسه‌وکردن: *řutawkerden* بی جلوپه‌رگکردن. لخت کردن، عریان کردن.

رووته‌وبوون: *řutawabun* پۆشاک له به‌ر خۆ که‌نندن. لخت شدن، عریان شدن.

رووتسه‌وه‌کردن: *řutawakerden* رووتانن، بی پۆشاککردن. لختکردن، عریانکردن.

رووتی: *řuti* بی به‌رگی. لختی، برهنگی، عریانی.

رووتیاگ: *řutyâg* رووتینراو. برکننده شده، چیدن، با عجله.

رووتیانه‌وه: *řutyânawa* رووتبوونه‌وه. لخت شدن، پرکنندن.

رووچه‌رخانن: *řučarxânen* روو هه‌لگه‌پانندن. روو چه‌رخانیدن، روو برگردان.

رووچه‌رمگ: *řučarmeg* سپی روو، سه‌ربه‌رز. روو سفید، گنایه از کسی که از انجام دادن کاری سربلند است، سفید روو.

رووچه‌رمگی: *řučarmegi* سپی روویی، سه‌ربه‌رزی. روو سفیدی، گنایه از کسی که در انجام دادن کاری سربلند است، سفید روویی.

رووخوش: *řuxwaš* رووخوش، شا، لیو به‌بزه، لیو به‌که‌نین. خوشرو، بشاش.

رووخوشی: *řuxwaši* رووخوشی. خوشرویی، بشاشت.

روودار: *řudâr* روودا ما‌ئراو. پ‌ررو، وفتیح، ن‌رس.

رووداری: *rudâri* مرؤفی زۆر بئ شەرم، بئ شەرمی، هەرزە ویژی. پەروویی، وقاحت.

روو داگەندن: *rudâkanden* رووگەنران، سەرپۆش لایەردن. روی گەندن، بی شرم کردن.

رووداگ: *rudâg* روودراو. روی دادە شە، بوقوع پیوستە.

رووداگیراگ: *rudâgiryâg* رووداگیردراو. سەرپوشیدە شد.

روودامائیراگ: *rudâmâiryâg* روودامائراو. بی شرم شە، بی حیا، بی آزرە.

روودەریایەس: *rudarbâyes* خەجالت لە روودا. لە روو رامان. مقید، روودریایست.

روودەریایەسی: *rudarbâyesi* بەرووتەنگی، لە روودانەهاتن. تقید داشتن، روودریایستی.

رووراس: *ru'âs* روک، راسوئیز، روکوئیز. صریح، رُک، رو راست.

روورەش: *ru'âš* ها، شەرمەسار، تاوان بار.. رو سیاه، گنایە از آدم گناہ کار، خجل.

روورەشی: *ru'âši* شەرمەساری. رو سیاهی، گنایە از شرمساری و رو سیاهی.

رووزەرد: *ruzard* هەزار، زەرد هەلگەراو. ندار، بی چیز، فقیر، روی زرد.

رووزەردی: *ruzardi* هەزار، زەردە هەلگەراوی. گنایە از شرمساری ناشی از نداشتن امکانات مالی، روی زردی.

رووسوور: *rusur* گەشاو، سەریلەند. سرخ رو، گنایە از سربلند.

رووسووری: *rusuri* گەشاو، بوون، سەریلەندی. سرخ روی، گنایە از سربلندی.

رووسیا: *rusiyâ* روورەش، تاوانبار. رو سیاہ، سیە روی، گناہکار.

رووش: *rus* تالی کناری کووتان یا قالی. پەرز کناہ پارچە یا چوب.

رووش: *rus* تال. تار، خراش.

رووشکان: *ruskân* شەرمەسار کردن. از رو بردن، تو حرف زدن، خجالت نمودن.

رووشکانن: *ruskânên* رووشکاندن. از رو بردن، تو حرف زدن، خجالت دادن.

رووشکانن: *ruskânê* شەرمەسارکردن. از رو بردن، تو حرف زدن، خجالت کردن.

رووشکین: *ruskên* شەرمەسارکردن، لە رو بردن. خجالت دهنده، از رو برنده.

رووشیاگ: *rusyâg* رووشراو. پەرز کناہ، خراشیدە.

رووشیاگ: *rusyâg* تال تال کراو. خراش برداشته شە، تارتار شە.

رووشیان: *rusyân* تال تال بوونەو. خراش بردن، تارتار شدن.

رووکار: *rukâr* کاری بەرچاو، نمای خانوو. روکار، نمای ساختمان یا هر نمای دیگر.

رووکانن: *rukânên* رووکاندن. خراش دادن.

رووگریدن: *rukerden* شه‌مرکردن،
 حه‌یاکردن. رو گرفتن، شرم کردن، کم
 رویی کردن.

رووگهش: *rukash* رووگیش. روکش، لایه
 رویی.

رووگیگ: *rukyag* رووکیاو. خراشیده
 شده، خراش برداشته شده.

رووکیان: *rukyan* رووخیان، رووشیان.
 خراش برداشتن.

رووکیش: *rukesh* پوو پووش، نه‌وهی که
 له پوودا پای ده‌خن بؤ خه‌وتن. روکش،
 بالاپوش.

رووگرتن: *rugerten* روو پووشاندن.
 چهره پوشاندن.

رووگردن: *rugerden* روو پوشاندن.
 چهره پوشانیدن.

رووگرژ: *rugerz* رووگرژ. اخمو، عبوس،
 ترشروی.

رووگرژی: *rugerzi* رووگرژی، عبوسی،
 ترشروی.

رووگه: *ruga* رویشتووه، چووه. رفته
 است.

رووگیر: *rugir* روویه‌نده. روکش، ساتر.

رووگیری: *rugiri* شه‌رمه‌زاری،
 رووپوشاندن. خجلت، چهره پوشانیدن.

رووگیریگ: *rugiryag* رووگیریاو،
 رووگیردراو. سرپوشیده شده.

رووگین: *rugin* رویشتوین. رفته‌ایم.

روومهت: *rumat* دیمن، روالهت. چهره،
 سیما، گونه.

روومه‌تگردن: *rumatgerden* هه‌نیه
 هه‌لگرتن. اصلاح صورت زنانه، چیدن
 موهای صورت، بند انداختن.

روومه‌تگیر: *rumatgir* هه‌نیه هه‌لگر.
 اصلاح کننده صورت زنان، بند انداز.

روومه‌تگیریگ: *rumatgiryag*
 روومه‌تگیریاو، هه‌نیه گیریاو. صورت اصلاح
 شده زن، بند انداخته شده

روومه‌نخه‌زا: *romaxazâ* له نهمل دا به
 مانای جهاد و غمزا له گهل ولاتی روم
 هاتووه، کاتی نازاوه و بشیوه. این واژه در
 اصل به معنای جهاد با کشور روم است
 اما در اصطلاح عامه به معنای آشوب و
 هنگامه، بلوا و جنجال زیاد.

روون: *run* رویشتن، چوون. رفتند.

رووناک: *runak* روشن، رهوشه‌ن. روشن.

رووناکان: *runakan* روشنان، کاتی
 رووناک. روشنان، سپیده دمان.

رووناک: *runaki* روشنی. روشنی،
 روشنان.

روونوس: *runus* له روو نووسراو.
 رونوووس، نوشته‌ای از روی نوشته دیگر.

روونه‌وه: *runawa* دووباره رویشته‌وه،
 چوونه‌وه. باز گشتند.

رونیاس: *ronyas* پونی یاس چه‌شن
 پون. روغن روناس که از گی هی به نام
 (روناس) بؤ دست می آید.

روونیان: *runeyan* بپرواکردن، پهرمیان.
 رو نهادن، اعتماد کردن.

رووهاتن: *ruhâten* له رووداهاتن.
 جسارت در گفتار و کردار.

روهنگه لگر دن: *ruhaǵerden* روو
 هه لگه پان. سرپوش برداشتن، روی
 برگردانیدن.

روو هه لگه پان: *ruhaǵarān* روو
 وه رگه پان. روچرخانیدن، کنایه است.

رووه هه لگر یاک: *ruhaǵiryāg*
 رووه لگه پان، بی شرم. بی حیا، بی شرم
 شده.

رووه هه لگه پان یاک: *ruhaǵmāyāg*
 رووه لگه پان. بی شرم، بی آرم، بی حیا.

روویت: *ruuit* رویشتی، چوویت، روویت،
 وهکو (تۆ روویت). رفتی، مانند (تورفتی).

روین: *ruwin* رویشتن، چوون، به ریگا
 رویشتن. راه رفتن، رفتن.

رهپ: *rap* قیت، قنج. راست شدن،
 سخت شدن، انعطاف ناپذیر شدن.

رهپ کردن: *rapkerden* قیت کردنه وه،
 قنج کردن. سیخ کردن، شق و رق کردن.

رهپن: *rapen* وهکو کووتالی سهخت پهق
 هه لاتوو. سفت و غیرقابل انعطاف مانند
 پارچه سفت و ضخیم.

رهپه پمپ: *raparap* له دهنگه کان.
 صدای پی در پی، رپ رپ، از اصوات.

رهتان: *ratān* رمت. دو، دویدن.

رهتانه: *ratānen* ماندوو کردن پاش کاری
 زۆر. دوانیدن، خسته کردن، کنایه از کار
 زیاد کشیدن از کسی که دچار خستگی
 مفراط شده باشد.

رهت کردن: *ratkerden* دوور کردن. دور
 کردن، رد کردن.

رهتی یاک: *ratyāg* ماندوو کردن، رمتراو،
 ماندوو کردن. خسته شده، دوانیده شده.

رهتی یان: *ratyān* ماندوو کردن،
 ماندویتی. خسته شدن از دویدن بسیار.

رهجان: *rajāt* نه دار و هه ژار. مرد فقیر
 و ندار و ناشناس.

رهحته: *rahat* ناسووده. راحت، آسوده،
 آسان.

رهحته تیوون: *rahatbun* ناسووده بوون.
 راحت شدن، آسوده شدن.

رهحته تی: *rahati* رهحاتی. قیف، ابزاری
 برای ریختن مایع در درون ظرف دهن
 تنگ.

رهحته تی: *rahati* ناسووده بی، ناسایش.
 راحتی، آسودگی، آسایش.

رهخس: *raxes* هه لپه پری، سه ما. رقص،
 جنبیدن، پا کوفتن منظم برای ایجاد
 هیجان و شادی.

رهخسانن: *raxesānen* هه لپه پانندن، به
 سه ما دهره پانان. رقصانندن، به رقص
 در آوردن.

رهخسی یاک: *raxesiyāg* هه لپه پراو،
 رهخسراو. رقصیده شده، به رقص وادار
 شده.

رهز: *raz* میو، داری ترئی. مو، تاک،
 درخت انگور.

رهزا شیرین: *razāširin* نیسک سۆک.
 تودل برو، شوخ، خوش سیما.

رهزا: *razā* پیخوش، رازی. رضا، راضی.

رهمه‌نی: *razâmani* رهمه‌ندی، دل پی‌خۆش بوون، رازیبوون. رضایت مندی، خشنودی.

رہزاو: *razâw* نیوی گوندیکه. نام روستایی مشهور از توابع شهر مریوان.

رهمه‌بر: *razabar* مانگی ئه‌وه‌ئی پایز. فصل انگور.

رهمه‌لخوار: *razaixwâr* له‌رئ خودا، سوالگر. برای خدا، محض رضای خدا، ریزه خوار، گدا، متکدی.

رہس: *ras* پاشگری گه‌یشتن، وه‌کو (نییه له دهس رەس که‌سا). پسوند به معنی رسیدن، مانند (در دسترس کسی نیست).

رہساندن: *rasânden* گه‌یانندن. رسانیدن.

رہسم: *rasem* شکل، نهریت، داب و نهریت. رسم، آداب، شکل، طراح.

رہسن: *rasan* ئه‌سلئ. اصیل.

رہسن: *rasan* پر به بهر، ئه‌سل. نجیب.

رہسی: *rası* گه‌یشت. رسیدن، سر رسیدن.

رہسین: *rasin* گه‌یشتن. رسیدن، بهم ملحق شدن.

رہسیهن: *rasyan* گه‌یشتن دوو که‌س به یه‌ک. رسیدن، بهم رسیدن.

رہش: *raš* رهنگی رەش. سیاه، تیره‌ترین رنگ.

رہشان: *rašân* رەشی خۆشه‌ویست. کنایه از نام رشید (عزیز و گرامی).

رہشاو: *rašâw* ئاوی رهنگ رەش. آب کدر، آب دود آلود

رہشایی: *rašâi(i)* تارمایی. سیاهی، شیخ.

رہش بام: *rašbâm* رەش به‌له‌ک. سیاه گون، سیه فام.

رہش‌بگیر: *rašbegir* گرتنی گشتی له‌لایهن حکومت. دستگیری عمومی.

رہشبوون: *rašbun* رەش هه‌لگه‌ران. سیاه شدن.

رہش‌بوونه‌وه: *rašbunawa* رەش بیوونه‌وه، به رهنگی رەش بیوونه‌وه. دوباره سیاه شدن.

رہش‌به‌له‌ک: *rašbañak* رهنگی سپی و رەش، گه‌تم و جۆ. ابلق، سیاه و سفید، رقص دسته‌جمعی زن و مرد با هم.

رہش‌بین: *rašbin* رژد، چنۆک، تاریک بین. بدبین، حسود، تنگ نظر.

رہش‌پۆش: *rašpōš* ئه‌وه‌ی که جلویه‌رگی رەشی له‌بهر دایه. سیاهپوش، عزادار.

رہشتاله: *raštâla* رەشتان. گندمگون، سیاه چرده.

رہش داگه‌رپان: *rašdagarpan* رەش داگه‌رپان، رەش هه‌لاتوو. سیاه گون شدن.

رہشکردن: *raškerden* رهنگی رەش لی‌دان، کلاو نان به فی‌ل. سیاه کردن.

رہش‌کردنه‌وه: *raškerdenawa* سه‌رله‌نوئ رەشکردن. دوباره سیاه کردن.

رہشکریاگ: *raškeryâg* رەشکراو. سیاه شده.

رەشکە: *raška* دەفەری تایبەتی کاکیشاندن. تور مخصوص گاه کشی.

رەشکەئە: *raškaïa* رەشتالە. سیاه چرده، گندمگون.

رەشەگەون: *rašagawen* گەونی رەش. سیاه گون، نوعی از گیاه گون.

رەشمار: *rašmâr* ماری رەش، رەشه مار، جۆری مار. مار سیاه.

رەشمال: *rašâmâi* چادری دروستکراو له موو، خێوەتی عەشایر. سیاه چادر مخصوص عشاير.

رەشۆئە: *rašōia* رەشتالە، رەش هەلگەراو. سیاه واره، گندمگون، سیاه چرده.

رەش و بەزگ: *rašubâzeg* رەش و بازگه. سیاه و سفید.

رەش و رووت: *rašurūt* رووت و رەجال. لخت و وور، کنایه از آدم فقیر و بینوا.

رەشەبا: *rašabâ* بای توند و سارد. تند باد، باد سرد.

رەشەبووگ: *rašawbug* رەشەوکرراو. سیاه شده.

رەشەوکرپاگ: *rašawkeryâg* رەشەوکرراو. سیاه شده.

رەشەولاخ: *rašaweïax* گا، گامپیش و ماین. دام بزرگ مانند گا، گاو میش و مادیان.

رەش هەلگەران: *rašhaiğarân* مەیلەو رەش. سیاه شده.

رەشی: *rašî* رەنگی رەشی، تارەما. سیاھی، منسوب به سیاه.

رەفتار: *raftâr* کردار. رفتار، منشن، شیوه.

رەفتەنی: *raftani* روویشتنی. رفتنی، در حال رفتن.

رەفێق: *rafêq* هەواڵ، یار. رفیق، یار، یاور، دوست.

رەق: *raq* سەخت، دژی نەرم، وشک. سخت و سفت، بدون کجی، دشوار، یخ کرده، خشک.

رەقاز: *raqâz* سەماکەر، هەلپەرکی کەر. رقصنده، رقاص، کنایه از آدم جلف.

رەقوتەق: *raqutaq* زۆر لاواز، زۆر سەخت. لاغر و مُردنی، استخوانی، بدون اثاثیه و وسایل.

رەقەئە: *raqaïa* لاواز و باریک. لاغر و استخوانی.

رەقەمار: *raqamâr* جۆری مار. نوعی مارسمی خطرناک.

رەقەووبرپاگ: *raqawberyâg* رەقەستوو. سفت و سخت شده، یخ زده.

رەقەووبوگ: *raqawbug* رەق بردنەووە. سفت و سخت شده، یخ زده شده.

رەقەووبوون: *raqawbun* سەختەووە بوون. سفت و سخت شدن، یخ زدن.

رەقی: *raqi* رەقایی، سەختی. سختی، سفتی.

رەقیئە: *raqēia* وەکو کووتالی رەق هەلگەراو. لاغر و استخوانی.

رەقێنە: *raqēna* ئەوێ کە وەکو سوقان رەقە. استخوان ساق پا، استخوان سخت و محکم.

رهنگار: *rángâr* رهنگین. رنگی، رنگین.
رهنگامه: *rángâma* نه‌لوان، همه‌مه
 رهنگ. رنگارنگ، رنگین، ملون.
رهنگاو: *rángâw* شه‌ریه‌تی تـسـرئ.
 سرکه‌ای که خوشه انگور در آن نگهداری
 کنند، نوعی شربت انگور که از ترکیب
 انگور مقداری سرکه و آب پس از ریختن
 در یک خمره بمدت یک ماه بدست می‌آید.
رهنگ‌اوره‌نگ: *rángâwráng*
 همه‌مه‌ره‌نگ، رهنگامه. رنگارنگ، ملون.
رهنگ به رهنگ: *rángbaráng* ها،
 رهنگ وارهنگ. رنگ به رنگ، ملون.
رهنگ‌په‌ریاگ: *rángpariyág* رهنگ
 په‌راو، رهنگ بزرگاو. رنگ پریده شده.
رهنگ په‌ریگ: *rángparíg* رهنگ
 په‌ریو. رنگ پریده، رنگ باخته.
رهنگ په‌رین: *rángparín* زرده‌وه
 بوون، کال بوونه‌وه. رنگ پریدن.
رهنگره‌س: *rángrás* خومگه‌ر، خومچی.
 رنگرز، کسی که شغل او رنگ کردن نخ،
 پارچه و لباس باشد.
رهنگره‌سی: *rángrásí* رهنگ ریسی.
 رنگرزی، شغل رنگرزی.
رهنگره‌ز: *rángfréz* نه‌وه‌ی که رهنگی
 به‌ن ده‌کا. رنگرس، کسی که در رنگری
 کار می‌کند.
رهنگره‌س: *rángrés* خومگه‌ر، خومچی،
 که‌سن که پیشه‌ی رهنگ ریسی هه‌بی.
 کسی که شغل او رنگرزی باشد.
رهنگره‌سی: *rángrésí* رهنگ‌ره‌زی،
 خومخانه. رنگرزی، خمخانه.

ره‌کات: *rákât* رکعت. رکعت، یکبار
 رکوع در نماز.
ره‌گ: *rág* ده‌مار، جوگه‌ی خوین له‌له‌ش.
 رگ، ریشه.
ره‌گ داکوتان: *rágdâkotân*
 ریشه‌کردن. ریشه دوانیدن.
ره‌مه‌گی: *ramaki* گو‌تره، بی‌حساب.
 بدون حساب و کتاب، بدون برنامه، بدون
 تفکر کاری را انجام دادن.
ره‌مین: *ramín* سل و سرک بوون.
 رمیدن، رم کردن حیوانات، ترسیدن،
 گریختن، گریز، فرار.
ره‌مین‌وه: *raminawa* سل‌گردنه‌وه.
 دوباره رمیدن.
ره‌نجان: *ranján* دل‌شکان. رنجیدن،
 آزرده‌گی.
ره‌نجان‌دن: *ranjânden* دل‌شکاندن.
 رنجانیدن، آزرده‌ن.
ره‌نجان‌ن: *ranjânen* رنجانیدن، دل
 شکاندن. رنجانیدن، آزار دادن، دل شکستن.
ره‌نجاگ: *ranjiyág* رهنجاو، دلگرائکراو،
 دلشکاو. رنجیده شده، آزرده شده.
ره‌نجان: *ranjiyân* دلگرائی. رنجیدن،
 آزرده‌گی.
ره‌نجان: *ranjin* دلگرائی. آزرده‌ن.
ره‌نگ: *ráng* چوونیه‌تی رواه‌تی که
 دیته به‌رچاو، رهنگ، وه‌کو رهنگا رهنگ،
 رهنگ رهنگ گولگون هوونم فرچه و
 بریشته‌ی کوورده‌ی درونم (مه‌وله‌وی
 مه‌عدومی). رنگ، نما، صورت، ظاهر هر
 چیز.

رهنگریدن: *rángkerden* رهنگ رشتن. رنگ زدن، رنگ کردن، رنگ آمیزی کردن.

رهنگوروو: *ránguúru* تهحر، روخسار، سیما و روالتهت. رنگ و روی، چهره و سیما.

رهنگورپس: *ránguúrēs* رهنگ لیدان. رنگ کردن.

رهنگ و رپسه: *ránguúrēsa* رهنگورپسه، رهنگ کردن. رنگ کردن و ریسیدن.

رهنگین: *rángin* ها، رهنگ کراوه. رنگین، الوان.

رهنه: *rána* رهنده، گهرسهیکی تاییهت به چیشتخانه و دارتاشی. رنده از وسایل نجاری و آشپزخانه.

رہوا: *ráwâ* شیاو، رجوا. روا، شایسته.

رہوا بوون: *ráwâbun* شیاو بوون. روا بودن، شایسته بودن.

رہواج: *ráwâj* برهوا، بازار گهرمی. رواج، در جریان داد و ستد بودن، روا، روان بودن.

رہوان: *ráwân* نهومی که له رویشتن دا ناوهستی. روان، جاری، بی غلط خواندن.

رہوانبوون: *ráwânbun* خوربوون، له بهر بوون. از حفظ بودن، از بر بودن، دچار اسهال شدن، جاری بودن.

رہوانندن: *ráwânden* شلکردنهوه. شلکردن، گسستن به آرامی.

رہوانندنهوه: *ráwândenawa* شلکردنهوه. دوباره شلکردن، دوباره گسستن به آرامی.

رہوانکردن: *ráwânkerden* ناردن، فیر کردن یان فیر بوون. یاد گرفتن، روان کردن، جاری کردن.

رہوانن: *ráwânen* شل کردنهوه. شلکردن، گسستن به آرامی.

رہورہوه: *ráwrâwa* نامرازیك كه منداڤ فیری رپنگه چوون پی دهبی. روروك، وسیلهی چرخدار از جنس چوب برای بچه نوپا.

رہوڪ: *ráwak* نازهلای بی شوان، شینکه، گیا. دام بی شبان که به چرا می رود، گیاه و علف سبز شده.

رہهن: *ráhen* گرهو، بارمته. رهن، اجاره.

رہهنی: *ráheni* گرهوی. رهنی، گروی.

رہهن: *ráhan* لولوه (بؤری)ی ئاوی پیسی مهبال و (ئاودهست). کانال فاضلاب.

رہهان: *réhân* رهیحان، گیایهکی بؤنخوشه. ریحان، یکی از انواع سبزیهای خوراکی که بسیارخوشبو است.

رہهپله: *rahēā* بارانی زؤر، بارانی توند، وهکو (لهرههپلهوه بؤ نه م سیا سائه). رگیار، باران تند، مانند (از رگیار تا این سال سیاه).

رہا: *riyâ* دوورویی، تهزویر. ریا، تزویر، دورویی.

رہيال: *riyâi* دراو یان پولی ئیران و عهرهستان سعودی. ریال، واحد پول ایران و عربستان سعودی.

رہيان: *riyân* فیراندنی تهرای. ریدن.

رېپ: *řip* دلته خورپه، زهر به تې توندى دده وونى. شك، ضربه روحى.

رېپال: *řipāl* ها، شر پۆش. ژنده پوش، شلخته.

رېپۆق: *řipōq* چلگى چاو. قى چشم، مايى زرد رنگ كه در گوشه چشم بروز مى كند.

رېتال: *řitāl* رېپال، شپزه. ژنده پوش، شلخته.

رېتكه وېتكه: *řitkawpitka* نهخته نهخته، پرژوبلاو. خرت و پرت، ائائيه و لوازم كم اهميت.

رېچ: *řič* ددان نيشان دان به توورهيى. حالتى از چهره و دندان ناشى از خشم يا درد.

رېچهرمگ: *řičarmeg* رديس سپى، به سالاجوو. ريش سفيد، مرد مسن، پيرمرد.

رېچه وېردن: *řičawberden* ددان نيشان دان به هوى توورهييه وه. نيشان دان دندان در حالت خشم يا درد.

رېخ: *řēx* خيز. ريگ، سنگ ريزه.

رېخت: *řēxt* شكل. ريخت، قياقه، شكل، سيما.

رېخستن: *řēxesten* ها، بهرئى كردن. به راه انداختن، راه انداختن، روانه كردن.

رېخه پر شه: *řēxaraša* ناخوشىكى نازل. نوعى بيمارى دام.

رېخه لان: *řēxaiān* جيگاي پېر رېخ. سنگلاخ، ريگزار.

رېز: *řēz* ورد، ريز. ريز، خرد.

رېز: *řēz* ريخ، خيز. ريگ، سنگ ريزه.

رېز: *řēz* ريز، حورمهت. احترام، حرمت، قدر.

رېز: *řēz* رزن، چين، تو. رديف.

رېز: *řēz* پېچه وانهى درؤشت، ورد. ريز، ذره.

رېزان: *řēzān* بهلدى رئ، ريزان، نيوى كولانئيكى به ناولبانگه له سنه كه له نيوى خه لكدا (كوجي ريزان) يى ده لئين. راه دان، بلد راه، (كوجه ريزان) نام كوجه اى قديمى و مشهور در سنندج كه به آن كوجه (ره زان) هم مى گویند.

رېزان: *řēzān* ريزان، ريزان، ريزتن. فرورويخته، فرو ريزاننده.

رېزه: *řēza* ورده له، ريزه له، زور ورد. ريزه، مقدار كوچك.

رېزه پېزه: *řēzarēza* نهخته نهخته. كم كم، اندك اندك، خرد خرد.

رېزه لانينه: *řēzaiānina* زور ورد، ورده لانئيهك، ريزال. بسيار ريز، ذره اى كوچك، اندك، كم.

رېزه لانينه يهك: *řēzaiāninayak* نهختيك، ورده يهك. بسيار اندكى، بسيار كمى، ذره اى كوچك.

رېزه له: *řēzaīa* ورده له. ريزه ميزه، نان خشك.

رېزه له خومر: *řēzaīaxwar* نه وهى كه ريزه له خوراكيه تى. نان خشكخور، فقير و ندار.

رېزه واله: *řēzawāīa* ورده نان. نان خشك، خرده نان.

رِيَزَهَوَالِه خومر: *rēzawātaxwar* ريزه نان خور، اصطلاحی کنایه‌ای.

رِيَزَهَوَال: *rēzawēl* ورده نان. ريزه‌نان، نان خشك، خرده نان.

رِيَزَهَيَك: *rēzayak* نه‌ختی، نه‌ختیك، ورده‌یهك. اندکی، کمی، ذره‌ای.

رِيَزَان: *rēžân* رزان. فرو ريزانندن، باریدن، ريختن.

رِيَزَاو: *rēžâw* نیوی ناوچه و چه‌میکه له کرماشان دا. نام منطقه و رودخانه‌ای در کرمانشاه.

رِيَزَه: *rēža* هتار به‌ستنی سهریازان له به‌رانیه‌ری فه‌رمانده. رژه، عبور دسته جمعی نظامیان در صفوف منظم و با نظمی خاص در برابر فرمانده خود.

رِيَسْتَن: *rēsten* رستن، بادان. ریسیدن.

رِيَسِيَاگ: *rēsyâg* ريسراو. ريسیده شده.

رِيَسِين: *rēsîn* بادان، رستن. ریس.

رِيَش: *riš* ردین، وهکو (ریش چه‌رمگ). ریش، موی صورت، مانند (ریش سفید).

رِيَش باوا: *rišbâwâ* چۆرئ تری. نوعی انگور دانه درشت و کشیده.

رِيَش پان: *rišpân* ردین پان. ریش پهن، کسی که دارای ریش پهن باشد.

رِيَش چه‌رمگ: *riščarmeg* ردین سپی. ریش سفید، کنایه از پیرمرد.

رِيَشدار: *rišdâr* ردیندار، پیاوی ریشن. ریشدار.

رِيَشه: *riša* رهگی دارووگیا، ریشوئه. ریشه، بن، اساس.

رِيَهنه: *rēqna* ریتق، رِيَهنه. مدفوع طیور و سایر پرندگان.

رِيَك: *rēk* پیکهاتن له باروته‌رز. یکسان، هموار، درست، منظم.

رِيَكَار: *rēkâr* ریکار، پيشنیا، پيشنيار. راه کار، پیشنهاد عملی.

رِيَكخستن: *rēkxesten* دووشت پیكخستن. جور کردن، منظم کردن، آماده کردن.

رِيَكکردن: *rēkkerden* پیكکردن. هموار کردن، جور کردن.

رِيَككهفتن: *rēkkafeten* ريككهوتن، پيك كهوتن متفق شدن، متحد شدن.

رِيَكوپِيَك: *rēkupēk* پيك هاتن له باروو ته‌رزوه. مرتب و منظم.

رِيَكهاتن: *rēkhâten* پيكهوه سازبوون. درست شدن کار.

رِيَكِي: *rēki* پيكه‌ينانی له باری ته‌رزو شيوه. همواری، با نظم و ترتیب.

رِيَكَا: *rēgâ* رِي، رِيَكه. راه، معبر، گذرگاه.

رِيَكَاويان: *rēgawbân* رِيويان. راه و بام، این واژه به سبب کم ارتفاع بودن بام خانه‌ها در قدیم که در بعضی موارد هم سطح کوچه‌ها بوده مورد استفاده قرار گرفته.

رِيَكايك: *rēgâyek* رِيَكايهك. راهی، مسیری، عبوری.

رِيَكَار: *rēgar* ها، چه‌ته. رهزن، راهزن، گردنه گیر.

رینه و چون: *řēawčun* ری چون، ریگا چون. راه رفتن.

رینگه: *řēga* ری، رینه، ریگا. راه، معبر، گذرگاه.

رینگه به بهر خستن: *řēgababarxesten* ری و بهر خستن. کنایه از کاری که از کسی دیگر خواسته شود و از سر ناچاری آنرا انجام دهد.

رینگه چون: *řēgačun* ریگا چون. راه رفتن.

رینگه خستن: *řēgaxesten* به ری خستن، ری خستن. راه انداختن، مهیا کردن.

رینگه دان: *řēgadân* ریزن دان. اجازه دادن، راه دادن.

رینگه روون: *řēgarun* ریگا روون. راه رفتن.

رینگه روین: *řēgarwin* ریگا رویشتن، ری چون. راه رفتن، عبور کردن.

رینگه زان: *řēgazân* ریزان، ریزان. راه دان، راهنما، بلد راه.

رینه خو: *řēixō* ریخوئه. روده.

ریوار: *řēwâr* ریوار. رهگذر، عابر، عبور کننده.

ریواس: *řēwâs* جوری پروهکی کیوییه که له به هاردا دهرؤئی و تسمی ترشه. ریواس، گیاهی خودرو که مصرف غذایی دارد.

ریوشوین: *řēwašwēn* ها، جیگا و ریگا. راه و چاه، آدرس، نشانی محل.

ریوی: *řēwi* گیان له به ریگی و وحشی. روپاه، یکی از انواع جانوران وحشی.

رینه: *řēa* ریگا، ری، رینه. راه، مسیر، معبر.

ز

زارا: *zârâ* زارا، نیویکه بو کج و ژن. زهرا، نام زنانه.

زاراوی: *zârâwi* زاراوی. زهراآگین، زهردار، سمی.

زافهران: *zâfarân* زافهران. زعفران، گیاهی پایا از تیره زنبق ها که تارهای آن مصرف غذایی دارد.

زاق: *zâq* رنگی زاق. رنگ کم رنگ و نازیبا.

زاق و زووق: *zâquzuq* دمنگی مندالان. جیغ و داد بچه‌ها.

زاگ: *zâg* له‌دایکبوون، وه‌کو (برازاگ). زاده، مانند (برادر زاده).

زال: *zâi* زال. چیره، مستولی.

زالم: *zâiem* زالم، سته‌مکار. ظالم، ستمگر.

زالوو: *zâiu* زالوو، نیوی کرمیکی خوینمژه. زالو، کرمی درشت و سیاه رنگ که در آب زندگی می‌کند از خون انسان یا حیوانات تغذیه می‌کند.

زاله: *zâia* زاله، ترس. زهره، جرئت.

زاله: *zâia* نیوی باخیکی کون له شاری سنهدا بووه. نام باغی قدیمی در شهر سنندج.

زام: *zâm* زام، برین. زخم.

زامار: *zâmâr* زامار، بریندار، وه‌کو (من زامار کریام). زخمی، مانند (من زخمی شدم).

زامدار: *zâmdâr* زامدار، بریندار. زخمی.

زامن: *zâmen* دسته‌بهر. ضامن، کفیل.

یه‌کی له پیته‌کان.

یکی از حروف الفبا که (z) تلفظ می‌شود.

زا: *zâ* ورده‌له‌پسه‌ک له هه‌رش‌تین. کوچکترین مقدار ذره.

زا: *zâ* زا. زا، پیشوند است به معنای زادن.

زات: *zât* نیهاد. نهاد.

زات: *zât* زاور، نه‌ترسان. جرئت، شهامت.

زات پرون: *zâtberden* ترساندن. ترسانیدن، ترساندن.

زات‌چوون: *zâtčun* ترسین. ترسیدن، وحشت کردن.

زات‌دار: *zâtdâr* به زات. جرئت دار، شجاع.

زات‌کردن: *zâtkerden* نه‌ترسین، زاور کردن. جرئت کردن، نترسیدن.

زاخ: *zâx* ها، کانزابه‌کی بلورین که تامیکی زور ترشی هه‌یه. زاج، جسمی معدنی و بلوری است به رنگهای سفید، سبز، سیاه، که در آب حل می‌شود و مصرف دارویی دارد.

زاخاو: *zâxâw* زاخاو. جلا.

زاخه: *zâxa* زاخون، زاخه. زاغه، گودال با آغل که برای گاو و گوسفند درست می‌کنند.

زار: *zâr* ژار، زار. زهر.

زان: *zân* زان، پاشگری زانین. پسوند به معنی داننده.

زانا: *zânâ* زانا، دانا. عاقل، فهمیده.

زانایی: *zânâi(i)* زانایی، تیگه‌یشتوویی. دانایی، ادراک.

زانیم: *zânim* زانیم، پیم زانی. دانستم، فهمیدم.

زانین: *zânin* زانین، تیگه‌یشتن. دانستن، درک کردن.

زاوا: *zâwâ* زاوا، هاوسه‌ری بووک. داماد.

زاوا زه‌پینه: *zâwâzarîna* زاوا زیرینه. اصطلاحی است که بر تازه داماد اطلاق می‌گردد.

زاوایی: *zâwâi(i)* به کوریک دهوترئ که له حالی بووک هیئاندا بی. دامادی.

زاوت: *zâwat* نوینه‌ری دهریگ. نماینده مالک در روستا.

زاور: *zâwer* زاور. جرئت، شهامت.

زاووزو: *zâwzu* زووزو. زاد و ولد.

زایف: *zâyef* لاواز. ضعیف، لاغر.

زایله: *zâêla* له دهنگه‌کان، وهکو دهنگی شادی یان شیوهن. صدای آواز و ساز یا شیون و گریه.

زاین: *zâin* زاین، مندال هیئان. زاییدن، به دنیا آوردن.

زایه: *zâya* خراپ، به کار نه‌هاتوو. ضایع، بی فایده، تباه.

زخورمه: *zexorma* سیخورمه. سیخونک

زپ: *zer* وشک هه‌لگه‌راو وهکو گه‌لا بیان دهف. خشک، مانند خشکی برگ درختان یا خشکی دف و ذهل.

زپان: *zerân* زپ، به دهنگ هیئان دهنگی وهکو دهنگی دهف. از اصوات، به صدا در آوردن و ایجاد صدای مانند صدای دف.

زپاندن: *zerândên* زپاندن. انعکاس صدای زر مانند صدای دف.

زپانسن: *zerânen* زپانسن، زپانسن. انعکاس صدای زر مانند صدای دف که پخش می‌شود.

زپانه‌وه: *zerânawa* زپانه‌وه. انعکاس دادن صدای زر (صدای زنگ).

زپانی: *zerâni* نه‌ژنو. زانو، مفصل ران.

زپب: *zerb* زبر، زرو. زبر و خشن

زرت و زینگ: *zertuzineg* ها، چالاک و بزبو، خوش‌کلیف و به دهماخ. چست و چالاک، زنده دل، سرحال و با نشاط.

زرته: *zerta* واق نوپین. خیره، متمرکز کردن چشم برای دیدن چیزی.

زرت‌ه‌زرت: *zertazert* واق مان، له دهنگه‌کان، ثم وشه‌یه به په‌له‌یج مانده دا. خیره خیره.

زرتزه: *zerzeza* خشخشه. اسباب بازی مخصوص بچه نوزاد.

زرك: *zerk* خرجه. خرپزه کمال و کوچک.

زرك: *zerk* گورجوگول، چالاک، وهکو (زرك و زینگ) چالاک، سرحال، قباراق، آماده، مانند (چست و چالاک و زنده و سرحال).

زرك و زينگ: *zerkuzineg* گور جوگژون، چالاک. چست و چالاک.
زرم: *zerm* زرم، له دهنگهکان. صدای افتادن جسمی سنگین، از اصوات
زرموکوت: *zermukot* له دهنگهکان، دهنگی په‌پتا په‌پتای قورسای. صدای پی در پی افتادن جسمی سنگین.
زرمه: *zerma* زرمه، له‌دهنگهکان. صدای افتادن جسمی سنگین.
زرمه‌زل: *zermazelē* دهنگی کوتاندن و هه‌په‌پکی و شادی. کشتی گرفتن و پایکوبی به قصد شوخی.
زرنگان: *zerngân* زرنگان، دهنگدانه‌وه. نگاه به زرنگان.
زرنگانن: *zerngânen* دهنگی به‌زرنگه دهره‌پنان. صدای بهم خوردن اجسام فلزی، نیم خشک شده، طنین صدا در گوش.
زرنگه: *zernga* زرنگه، زرنگه، له‌دهنگهکان. جرنگ، جرنگه.
زرنگه‌زرنگ: *zerngazerng* دهنگدانه‌وه. صدای پی در پی بهم خوردن فلزات.
زرنگیاک: *zerngiyâk* زراو، دهنگدانه‌وه. طنین صدا در گوش.
زرنگیان: *zerngiyân* زرنگیان، دهنگدانه‌وه. طنین صدا در گوش.
زرنگیانه‌وه: *zerngiyânaw* زرنگیانه‌وه، جرنگیانه‌وه. جرنگیدن.
زړه: *ze'ra* زړه، له‌دهنگهکان. جرنگه، از صداها.

زړه‌کوه: *ze'rakaw* بالداریکه وه‌کو کهو به‌لام له کهو بچووکتزه. پرنده‌ای شبیه کبک اما از کبک کوچکتر است.
زړهنگ: *zerang* چالاک، به‌دهستوبرد. زرنگ، چالاک.
زړهنگسی: *zerangi* چالاک، به‌دهستوبردی. زرنگی، چابکی، تردستی.
زړه: *zerē* زری، زنجیری وردی ته‌نراو، زره. زره، حلقه‌های ریز از جنس فولاد.
زړه‌یاگ: *ze'ryâg* زراو. انعکاس داده شده (صدای زر) صدای مانند صدای دف.
زړه‌یان: *ze'ryân* زراوه. به صدا در آمدن صدای زرم‌مانند صدای دف، صدای زنگ.
زړه‌یان‌وه: *ze'ryânawa* دهنگدانه‌وه، زرنگیانه‌وه. جرنگیدن، از اصوات.
زړه‌پوش: *ze'pōš* تانک، زړه‌پوش، ده‌بابه، ماشینکی تاییه‌ت به شهر. زره پوش، نوعی تانک جنگی.
زړه‌دار: *zerēdâr* زردار، زنجیردار، نه‌وه‌ی که زری هه‌پن. زره دار، دارای زره.
زړه‌شک: *zerišk* زرسیک، به‌ری داریکه که رنگی سوور و تامی ترشه. زرشک، میوه درختی به همین نام که سرخ رنگ است و مزه‌ی ترشی دارد.
زړه‌قانن: *zeriqânen* له‌دهنگهکان، زریکانن. از اصوات، جیغ ممتد و کوتاه ناشی از شادی در بچه‌ها.
زړه‌قه: *zeriqa* له‌دهنگهکان. از اصوات، صدای خنده و شادی.
زړه‌قه‌زریق: *zeriqazeriq* له‌دهنگهکان. از اصوات.

زريك: *zerik* زريك، دهنگی تیز و باريك. جيغ ملايم.

زريكانن: *zerikânen* زريكانندن. از اصوات مانند صدای ناله دردناک نالییدن جيغ کشیدن.

زريکه: *zerika* دهنگی بهرز و باريك به هوی ژان و ترسه‌وه. از اصوات، ناله دردناک.

زريکه زريك: *zerikazerik* له‌دهنگه‌گان. از اصوات، مانند صدای متوالی ناشی از شادی چند نفر.

زريگهر: *zerēgar* زريگهر. کسی که شغل او ساختن زره است، زره‌گر.

زرين: *zerin* زرين، دهنگدانه‌وه. صدای چرنگ.

زريوار: *zerēwâr* زريوار، نيوي درياچه‌يه که له شاری مهريواندا. زريوار، نام درياچه ای در مريوان که دارای جاذبه توريستی و از نظر اکوسيستم یکی از زيباترترين درياچه‌های آب شيرين جهان است.

زريوه: *zeriwa* زريوه، بريقه‌دانه‌وه. سوسو زدن، طلعلع، درخشش.

زريوه زريوه: *zeriwazeriw* بريقه‌بريق. سو سوزدن، درخشش، طلعلع.

زهاو: *zeqâw* زهاو، زهويی پر ناو. آب زياد روی چمن.

زل: *zel* زل، زلام. بزرگ، چاق، گنده.

زلهول: *zelhöl* مرؤقی ته‌زه‌وييکاره. آدم بد قواره و بد هيکل و بی خاصيت.

زلزل: *zelzel* زلام زلام. بزرگ بزرگ، گنده گنده.

زلف: *zeif* زولف، نه‌گريجه. زلف، موی جلوی سروبنا گوش.

زلق: *zeiq* سه‌وزيه که گه‌لاکه‌ی پانه‌و له گه‌لاي چه‌وه‌ندر ده‌چن. نوعی سبزی از تيره چغندر، گل و لای

زلقاو: *zeiqâw* چيگایي تاييه‌ت به قورولپته. منجلاپ.

زلووبيا: *zelubyâ* چه‌شنن شيريني تاييه‌ت به مانگی رهمه‌زان. زلوبيا، نوعی شيريني که مخلوطی از شکر، روغن و نشاسته است که بيشتتر در ماه رمضان مورد مصرف است.

زله: *zela* تيسمي‌ردراو، زهلام، گه‌وره، پانوپوژر. گنده، بزرگ جئه، قوی هيکل، قوی جئه

زليخا: *zelêxâ* ناوی ژنی عه‌زیزی ميسر بووه زليخا نه‌وينداری يووسف ده‌بی، نه‌وه‌شقه له نه‌ده‌بی گوردی شيويه ههورامی داده‌نگدانه‌ويه‌کی مه‌زنی بووه. سه‌نعان تا مه‌حشره‌تهرسا يار تون يووسف، زليخا گرفتار تون

(جيهان نارا خانم)

زليخا، نام زن عزيز مصر بوده وی دل‌داده يوسف می‌شود، درباره این دل‌داده‌گی منظومه‌های زيادی درادب کلاسيک کردی مکتب گورانی یا هورامی سروده شده است.

زمسان: *zemsân* زمستان، زوسان. زمستان، فصل سرما.

زمسانی: *zemsâni* زمستانی. زمستانی، منسوب به زمستان.

زمه: *zema* نامی تاییهت به پاککردنه‌وی لوولی تفهنگ. میله‌ای فلزی باریک که با آن تفنگ سر پر را پاک می کنند، ابزاری که با آن چیزی را سوراخ می کنند.

زهمهق رهش: *zamaqraš* چه‌شنیک گولی زمه‌قه که پهنگی رهشه. زنبق سیاه، یک نوع زنبق بسیار زیبا و نایاب که در اواخر اردیبهشت می روید که دارای گلبرگهای پهن توری مانند به رنگ بنفش و زمینه سفید با خال‌های سیاه است.

زوان: *zwân* زمان، زار. زبان، لسان.
زوانباز: *zwânbâz* زمانباز، فیلباز. زبان باز، شاید، متملق.

زوانتال: *zwântâl* زمانتال. تلخ زبان، بد گوی.

زواندار: *zwândâr* قسه‌خوش، زماندار. زباندار.

زواندریژ: *zwânderêž* زماندریژ، هه‌رزه‌ویژ. زباندار، زیاده‌گویی.

زواندریژی: *zwânderêži* زوروتن، زماندریژی. زبان‌درازی.

زوانگه‌ل: *zwângal* زمانگه‌ل، زمانه‌کان. زبانها، مجموعه زبانهای رایج.

زوانگیر: *zwângir* به‌بایی. با ارزش، زبان‌گیر.

زوانمار: *zwânmar* زمانمار، ناماژه‌یه بؤ زمانیکی ژارای چزدار. زبان‌مار، اصطلاحی کنایه‌ای.

زوانه: *zwâna* بلّیسه، شهرار. زبانه، شراره.

زوانه‌کان: *zwânakân* زمانه‌کان. زبانها، مجموعه زبانهای رایج.

زوانی: *zwâni* زمانی، به زمانی وتن. زبانی، یک زبان، یک شیوه از شیوه‌های بیان بشری.

زوانیک: *zwânêk* زمانیک، به یه‌ک زمان. یک زبان، زبانی که.

زور: *zôr* هیژ، قودرت، توانا. زور، قدرت، توان، نیرو.

زورات: *zôrât* گه‌نمه‌شامی. ذرت، گیاهی از تیره غلات با برگهای دراز و ساقه بلند که محصول آن دانه‌های ریز به‌هم چسبیده زرد رنگی است که مصرف خوراکی دارد.

زوران: *zôrân* مملانی نیوان دووکه‌س. گشتی گرفتن دو نفر با هم.

زورانباز: *zôrânâz* یه‌کی له شیوه وهرزشییه‌کان، که‌سی که مملانی کاره، که‌سیکه یاری کوشتی ده‌کا. گشتی گیر.

زوربگیر: *zôrbegir* ره‌شگیر، کرداری به زور گرتن گشتی. با زور گرفتن، دستگیری همگانی.

زوربه: *zôrba* لای زور. بیشتر.

زورخانه: *zôrxâna* شوینی تاییه‌تی وهرزشی نه‌ته‌وایه‌تی (خوجی)ی ئیران که به وهرزشی باستانی به‌نیویانگه پالّه‌وان (نادر و پالّه‌وان نه‌حمه‌و) له مه‌زنتین پالّه‌وانانی نه‌م شیوه وهرزشییه بوون. زورخانه، محل ورزش باستانی، زورخانه سنندج یکی از معروفترین زورخانه‌های ایران بوده و پهلوانان معروفی را مانند

بهلوان نادر و بهلوان احمد را به جامعه ورزش سنتی تقدیم کرده است.

زۆردار: *zōrdâr* هیژمه‌ند، به هیژ، به هومت، زالمیش مانا دهدا. زورمند، پرزور، قوی، نیرومند، ستمگر نیز معنی می‌دهد.

زۆرداری: *zōrdâri* هیژمه‌ندی. نیرومندی، قدرتمندی، ستمگری.

زۆروئۆ: *zōrwēz* زۆربۆ، دیکتاتور. زورگو، مستبد، دیکتاتور.

زۆرمزم: *zōrazmē* تاقیه‌وکردنه‌وهی زۆری بازوو. زورآزمایی.

زۆرمزۆر: *zōrazōr* زۆر لیدان، نقوجر. کلنجار رهتن با شی سنگین..

زۆرهکی: *zōraki* ئیجباری، به ناحه‌قی. زوری، اجباری.

زۆرهملی: *zōramelē* زۆروئۆ، مله‌وپی. زورگویی، قلدری.

زۆری: *zōri* ئیجباری، ناحه‌ق، پیچه‌وانه‌ی رازی. زوری، اجباری، از روی اکراه.

زۆریهت: *zōryat* زوریه، ئه‌ولاد، ئاماژه‌یه بۆ مندالی ناهال و لاسار. کنایه از بچه بسیار شلوغ، بچه.

زۆسان: *zōsân* زمستان. زمستان، فصل سرما و برف و آخرین فصل سال.

زۆهم: *zōqm* تۆزوی ئاوی یه‌خ به‌ستوو، سه‌هۆل. لایه نازک یخ روی آب.

زۆن: *zōñ* مندالی به دی هاتوو له جه‌ماعی هه‌رام. حرام‌زاده، بچه نامشروع.

زۆلهک: *zōlak* شتی ناباش، وه‌کو زورمته‌ی نه‌برژاو له نیوانه برژر دراوان. پس مانده خشکبار یا تنقلات به صورت نامرغوب.

زوو: *zu* کاتی کورت و توند، کاتی قه‌دیم. زود، زمان قدیم، سابق، سریع.

زوو به زوو: *zubazu* هه‌رچی به په‌له‌تر. زود به زود، قوری، به فوریت.

زووخ: *zux* ئاوی برین، ئاوی که‌باب. مایع بی رنگ که از زخم تراوش می‌کند.

زووخواو: *zuxâw* چلکو‌خوئینی برین، جوان ئاو. ترشح آب در زخم، درد دل.

زووخواه‌گان: *zuxâwakân* ئاماژه‌یه بۆ خه‌مه‌گان. کنایه از دردها، آلام، رنج‌ها.

زووخواوی: *zuxâwi* برینی ئاودار. زخمی که آب ترشح کند.

زوو‌خدار: *zuxdâr* گوشتی که بابکراوی زوو‌خدار. گوشت آبدار که‌باب شده.

زوو‌په‌س: *zufas* نه‌وبه‌ر، کال. زودرس، کال، نویر.

زوو زوو: *zuzu* زوو به زوو، زۆر به په‌له. تند تند، زود به زود، سریع.

زووی زوو: *zuyzu* زۆر کۆنی کۆن، زۆر قه‌دیم. زمان بسیار قدیم.

زه‌بیر: *zabar* لیدانی توند. ضربت، فشار.

زه‌بیردار: *zabardâr* به‌قوت، به‌هیز، هیژمه‌ند. نیرومند، با قدرت.

زه‌بوون: *zabun* کز و فه‌قیرماو، کز. زبون، دلیل، خار، بیچاره.

زه‌به‌رده‌س: *zabardas* لیهاتوو، توانا، به‌ده‌سویرد. زبردست، ماهر، خیره.

زه‌حمهت: *zahmat* نهرک. زحمت، جور، رنج.

زه‌خت: *zaxt* دژوار، نه‌سته‌م. دشوار.

زه‌خم: *zaxm* برین، زام. زخم، خراش یا بریدگی.

زه‌خمار: *zaxmâr* زامار، بریندار. زخم دار، زخمی.

زه‌خماري: *zaxmâri* برینداری، زامداری، وه‌کو (به زه‌خماري هاتم نه بوویت). زخم داری، زخمی، مانند (زخمی آدمم نیودی).

زه‌خمدار: *zaxmdâr* زامدار، بریندار. زخمدار، زخمگین.

زه‌خسه‌گان: *zaxmakân* برینه‌گان، زامه‌گان. زخم ها، آلام.

زه‌خمی: *zaxmi* بریندار. زخمی.

زه‌خمین: *zaxmin* بریندار، برین تاوی. زخمین.

زه‌خیره: *zaxira* پاشه‌ناز. ذخیره، پس انداز.

زه‌پ: *zar* زپو، زپ. فلز قیمتی، مانند طلا، زر.

زه‌پ: *zarb* زه‌رب. ضرب، ضربه، ضربت.

زه‌پ: *zarb* دمه‌ک. سازکوبی (ضرب).

زه‌پ‌خهرید: *zarxarid* غولام، کوئله. زرخرید، غلام.

زه‌پ‌خه‌سوو: *zarxasu* بابه ژنی هاوسهر، ژنی خه‌زووره. نامادری زن یا شوهر نسبت به هر یک.

زه‌رداو: *zardâw* زه‌رتا. زردابه، صفرا، مایع زرد رنگ حاوی کلروین که از کبد ترشح می‌شود.

زه‌ردبوون: *zardbun* زه‌رد هه‌لگه‌پان. زرد شدن، پژمرده شدن.

زه‌ردک_____ردن: *zardkerden* زه‌رد هه‌لگه‌پانیدن، له ترسا زه‌رد بوون. زرد کردن، کنایه از کسی که از ترس رنگش زرد شده باشد.

زه‌ردپوژی: *zârdôzi* زی‌رکاری، زی‌ردوژی. زردوژی.

زه‌رد و سوور: *zardusur* ره‌نگی زه‌رد و سوور. زرد و سرخ کنایه از شادابی انسان.

زه‌ردویی: *zardu(i)* هؤزیکي ناوچه‌ی پاریزگای کرمانشان له هه‌ریمی کیوی زه‌رده ده‌ژین. عشایری در دامنه کوه (زرده) در منطقه کرمانشاه.

زه‌رده‌به‌ی: *zardabay* به‌هی زه‌رد و گه‌یشتوو. به رسیده، به زرد و سالم.

زه‌رده‌پ: *zardapar* کاتی خورنشتن. رنگ زرد نور خورشید، نزدیک غروب، اسم حالت برای خورشید.

زه‌رده‌چو: *zardačō* زه‌رده‌چپوه. زردچوبه، یکی از انواع ادویه‌جات که کوبیده شده آن مصرف غذایی دارد.

زه‌رده‌خه‌نه: *zardaxana* بـزهی سه‌رلیو. تبسم، لبخند.

زه‌رده‌لانه: *zardaiâna* رووزمرد. زردنبو، زرد روی.

زمرده‌آله: *zardaia* روو زهره، لاواز. زردنبو، لاغر، نحیف، کنایه از لاغر و نحیف.

زمرده‌آی: *zardaie* زمرده‌آله. زردوار، زرد رنگ، زردنیو.

زمرده‌واله: *zardawāia* زهرگه‌ته. زنبور کوچک، زنبور عسل.

زمرده‌ویی: *zarda(i)i* نه‌خوشی زمرده‌ویی. بیماری یرقان، یکی از انواع بیماری‌های عفونی.

زمرده‌ینه: *zardēna* به‌شی زمرده‌ی هیلکه. زرده تخم مرغ.

زهرق: *zarq* ترووسکه، بریقه. درخشش.

زهرق و بهرق: *zarqubarq* زرقوبرق. درخشش، زرق و برق.

زهرک: *zark* نامرازکی تیژ که دهروشان به کاری دهبه، میله‌ی نوک تیژ. میله نوک تیز و برا.

زهرنگهر: *zar'negar* زیرکار. زرگر، کسی که کار او ساختن زیورآلات از جنس زر است.

زهرنگهری: *zar'engari* زیرکاری. زرگری.

زهرنه‌قووته: *zar'naquta* نه‌نگوستی سیپه‌م دست. انگشت وسط دست.

زهرنیخ: *zarnēx* کانزایه‌کی پیشه‌یه و به رهنگی سوور، زهره یا سی. زرنیخ، ماده‌ای معدنی مرکب از گوگرد و آرسنیک به رنگ سرخ، زرد یا سفید که مصرف صنعتی و دارویی دارد.

زهروشان: *zar'wašan* زیرپوشان.

زرافشان، زرافشانند.

زهره: *zara* زهره، بچووکترین به‌ش له ههرشتی. ذره.

زهرهدار: *zarardār* خه‌ساردر. مضر.

زهرهر: *zarar* خه‌سار. ضرر، زیان، خسارت.

زهرهر و زیان: *zararuzeyān* خه‌سار و زیان. ضرر و زیان.

زهره‌گه‌و: *zarākaw* زهره‌گه‌و. پرنده‌ای که از کیک کوچکتر است.

زهریف: *zarif* جوان، له‌به‌ردلان. ظریف، زیبا.

زهرین: *zarīn* زیرین، نیویکه بو ژنان. زرین، منسوب به زر.

زهره‌ران: *za farān* زافه‌ران. زعفران.

زهره‌ر: *zafar* سهرکه‌وتن. ظفر، پیروزی.

زهره‌ریه: *zafaryaz* نیوی باخیکه له داوینی جیای ناویه‌ر. نام باغی در دامنه کوه آبیدر.

زهق: *zaq* هیت، قوت، دهریه‌راو. برجسته و زیاد به چشم آمده.

زهقنه: *zaqna* زهقنه. زهر، بسیار تلخ، نفرین است مانند کوفت.

زهقنه‌بووت: *zaqnabut* وشه‌یه‌کی جنیو ناوییه. سخنی کنایه آمیز که به جای زهرمار یا کوفت بکار می‌رود.

زهقنه‌مووت: *zaqnamut* زهقنه‌مووت. سخنی کنایه آمیز که به جای زهر یا کوفت بکار برده می‌شود..

زهله زله: *zalzala* بۆمهله ززه، عهرده ههژین. زلزله، زمین لرزه.

زهلکاو: *zalkâw* باتلاغ، زهلاو، زهلکاو، قامیشه لان. نیزار، باتلاق، محل رویش گیاهانی که در آب پرورش می یابند.

زهل: *zal* قامیش. نی، گیاهی است دارای شاخه های باریک و بلند، توخالی و بند بند که در زمینهای باتلاقی می روید.

زه لان: *zaïâi* زولان، بی خهوش. زلال، آب صاف و گوارا، عسل زلال.

زه لائی: *zaïâi* بی خهوش، ئاوی ساف، زولائی. زلالی.

زه لان: *zalân* زیران، با وزین. باد جنوب از بادهای موسمی.

زهلاو: *zalâw* زهلاو. نگاه زلکاو.

زه ماخوا: *zamâxwâ* شیرینی زاوایی. حلواى دامادی.

زه مان: *zamân* دهور، خول، سه ردهم. زمان، وقت، دور، عصر.

زه مانخوارد: *zamânxwârd* زه مانخوا. مواد غذایی ارسالی از طرف خانواده عروس به خانه عروس و داماد به مدت سه روز تمام.

زه مان زوو: *zamânzu* زه مانی زور کون، زور له میژ. زمان قه دیم.

زه مانگه ل: *zamângal* دهوران. زمانها، ادوار.

زه مانه: *zamâna* دهور، خول، چاخ، سوور. زمانه، دور.

زه مانه ت: *zamânat* دهسه ته بهری. ضمانت، تعهد.

زه مانی: *zamânê* سه ردهمی، دهوری.

یک زمان، زمانی.

زه ماوهن: *zamâwen* زماوهند. جشن عروسی، مراسم عروسی.

زه میبیل: *zambil* دهفری تایبه تی کریار. زنبیل، ساک مخصوص خرید.

زه مهق: *zamaq* گولی زه مهق. گل زنبق، گیاهی پایا دارای برگهای دراز و ساقه کوتاه با گلهای درشت که اقسام مختلف دارد و رنگهای آن متنوع است.

زه نجیر: *zanjir* زنجیر. زنجیر، حلقه فلزی ریز یا درشت بهم پیوسته شبیه طناب.

زه نجه فیل: *zanjafêl* گیای زه نجه فیل. زنجبیل، گیاهی پایا که دارای برگهای دراز و باریک شبیه برگ نی با گلهای خوشه ای که در بیخ آن غده هایی وجود دارد که همان زنجبیل است که بسیار تند مزه است و مصرف خوراکی و دارویی دارد.

زه نگان: *zangân* نیوی شارو گوندیکه. زنجان، نام شهر و استان زنجان است، نام روستایی است

زه نگ زریان: *zangzerÿân* تاس زراو، ئابرووچوون، دهنگی زهنگ. رسوا شدن، به صدا در آمدن زنگ.

زهنگوله: *zangōla* زهنگی بچووک. زنگ کوچک که بر گردن حیوانات می بندند.

زهنگیانه: *zangyâna* مووروی ورد، مهنجوق. منجوق، دانه های ریز شیشه ای که برای تزئین بر روی لباس می دوزند.

زه نهق: *zanaq* زاله، نه ترهش. زهره، شجاعت.

زهوار: *zawâr* ها، ته‌وافت‌کهر. زوار، زائر.

زهوی: *zawi* زوین. زمین، سطح کره که زیر پای ماست.

زهویزار: *zawizâr* کینگه. زمین زیرکشت.

زهوین: *zawin* زهوی، زمین، محل زیست انسان.

زهویگیر: *zawingir* زهویگیر، ناتوان له هه‌لستان. زمینگیر، فلج.

زهوینه‌کان: *zawinakân* زهویه‌کان. زمین‌ها.

زهوینی: *zawini* زه‌مینی. زمینی، مربوط به زمین.

زه‌هاو: *zahâw* نیوی شاریکه له کرماشان که به سه‌رپیل زه‌هاو به نیو بانگه. زهاب، نام منطقه‌ای در کرماشان که به سر پل زهاب مشهور است.

زه‌هر: *zاهر* ژار. زهره سم، مایع کشته جانورانی مانند مار و عقرب.

زه‌راوی: *zاهرâwi* ژارایی. سمی، زهرآگین، آغشته به زهر.

زه‌ردار: *zاهرdâr* ژاردار. زهردار، سمی.

زه‌رمار: *zاهرemâr* ژاری مار. زهرمار.

زه‌هر هه‌لای هه‌ل: *zاهرhalâyhal* ژاری هه‌لاهه‌ل. زهره‌لاه‌ل.

زه‌پسان: *zaysân* زه‌پستان. ژاڤو، زن تازه فارغ.

زه‌پسانی: *zaysâni* کاتی زایینی ژن. زمان فارغ شدن زن حامله.

زه‌پن: *zayen* هزر، بیر. ذهن، نیروی باطنی که مطالب را در خود حفظ می‌کند.

زه‌پن رۆشن: *zayenrōšen* هزر روشن، هوشیار. با هوش.

زه‌پنکوئیر: *zayenkwēr* هزر کوئیر. کودن، کسی که نیروی باطنی حفظ مطالب او ضعیف است.

زیا: *ziyâ* زیاد، ژۆر. زیاد، بسیار، بسی.

زیاده: *ziyâda* ناماژه به ژماری ۱۳. شماره به عدد ۱۳ که بعضی‌ها در شمارش آنرا ذکر نمی‌کنند و به جای آن زیاده را می‌آورند.

زیارعت: *ziyârat* ته‌وافت، قه‌بیر، گۆر. یارت، طواف، قبر، گور.

زیاره‌ستان: *ziyâratân* گورستان، قه‌بیرستان، له زاری خه‌لکیدا (مه‌غریب سان) ی پی ده‌وترا. گورستان، قبرستان، آرامستان.

زیارعت‌کردن: *ziyâratkerden* ته‌وافت کردن. طواف کردن.

زیان: *ziyân* به‌رخستن. سقط کردن.

زیانه‌خوروو: *ziyânaxoru* جان‌ه‌وهری زیان‌رسان. زیان‌رسان اشاره به سگ و دام زیان‌رسان به مزارع و طیور، حیوان درنده و آسیب‌رسان.

زیایی: *ziyâi(i)* زیادی، وه‌کو (ئه‌و پارچه‌زیایی هه‌س). اضاف، مانند (آن پارچه اضافه دارد).

زیت: *zit* واق، چاو ویستاندن. تیز چشم، واق.

زیتکه: *zitka* زیپکه، جوش پوست.

زیراندن: *zirânden* دهنگ لی هاتن له ترسا. جیغ زدن.

زیرانن: *zirânen* زیره کردن. ناله بلند کشیدن ناشی از درد، ناله دردناک.

زیرگ: *zirg* چلگی جل. چرک، لباس آلوده به چرک.

زیرگن: *zirgen* چهپهل، پیس، نالاه به زیرگ. آلوده به چرک، کثیف.

زیرگنه: *zirgena* مروقی چلگن و پیس. چرکین، آلوده به چرک.

زیرگین: *zirgin* چلگنه. چرکین، چرک آلوده.

زیرن: *ziren* زور زیره کهر. جیغو، بسیار جیغ زننده.

زیرپه: *zira* دهنگی ترسان. از اصوات مانند صدای ناله دردناک، هیاهو.

زیره: *zira* تووی گیایه کی بوئخوشه که له سه برنجی کولای دهکن. زیره، یک نوع گیاه با دانه های معطر که معمولاً هنگام دم کردن برنج از آن برای تزیین و خوش طعمی استفاده می کنند که زیره کرمان از نوع معروف آن است.

زیره زیر: *zirâzir* دهنگی ناسک و باریک وهکو دهنگی هاواری منداال له کاتی شادیدا. از اصوات، مانند صدای ناله.

زیرهک: *zirak* چالاک، زرهنگ. زیرک، زرنک.

زیره کردن: *zirakerden* زیره کیشان له ترساندا. از ترس مردن.

زیرهگی: *ziraki* زرهنگی، چالاک. زرنگی، زیرکی، تردستی.

زیرسان: *zēsân* زهستان. زائو، زن تازه فارغ شده.

زیر: *ziq* زیره. جیغ، صدای گریه بچه.

زیراندن: *ziqânden* جیغ زدن.

زیرانن: *ziqânen* زیراندن، زیرانن. جیغ زدن.

زیراوله: *ziqâwla* مهلی ماسیگر، ماسی چنه. پرندهای شبیه زاغ اما کوچکتر از آن به رنگ سیاه و سفید.

زیرنه: *ziqna* زور زیره کهر. کنایه از بچه ای که زیاد جیغ می کشد.

زیروواق: *ziquwâq* وهکو دهنگی مندالان له کاتی یاری کردن. جیغ و داد، سروصدا، مانند صدای بچه ها

زیره زیق: *ziqaziq* زیره زیر. جیغ متوالی بچه، حکم به پایان دادن جیغ.

زیرک: *zik* له دهنگه کان، دهنگی باریک و بچووک. صدای نازک و زیر، جیغ آرام.

زیرکانن: *zikânen* زیرکاندن، زیرکاندن. جیغ زدن با صدای آرام.

زیرکن: *ziken* زور زیره کهر. کنایه از بچه ای که زیاد جیغ می کشد.

زیرکه: *zika* دهنگی زیرک. صدای نازک و زیر، جیغ آرام.

زیرکه زیک: *zikazik* زیرکه زیرک. جیغ کوتاه بچه، امر به سکوت، صدای زیر.

زیلوو: *zilu* زیر راخه ریکه. زیلو، نوعی زیرانداز.

زیله: *zila* زله، لیدان به له پی دهست. سیلی، ضربه کف دست به صورت.

زین: *zin* جلی تایبته به ئهسپ. زین، پوشش مخصوص اسب و جای نشستن سوار کار.

زینان: *zinân* به نندیخانه، محبس، ندامتگاه. زندان.

زینانی: *zinâni* به نندی. زندانی، محبوس.

زندان: *zindân* به نندیخانه. زندان، محبس، ندامتگاه.

زندانی: *zindâni* به نندی. زندانی، محبوس.

زینگ: *zineg* زیندوو. زنده، جاندار.

زینگه: *zinega* زیندوو. زنده است.

زینگه و بوون: *zinegawbun* زیندوو بوونه و. زنده شدن.

زینگی: *zinegi* ژیان. زندگی، زندگانی.

زینه به گۆر: *zinabagôr* زینده به گۆر. زنده به گور.

زینه چال: *zinačâi* زیندوو چال، به زیندوو بی چالگراو. زنده به گور، زنده زنده چال شده.

زینه وهر: *zinawar* زینده وهر، گیاندار، گیان له بهر. جاندار.

زیاره تان: *ziyâratân* گۆر سان، هورسان. گورستان، قبرستان.

ژیوا: *zêwâ* نیویکه بۆ کج و ژن. زیبا، نامی برای زنان.

ژیوار: *zêwâr* پهراویز، کهناره. کناره، حاشیه.

ژیوارگرتن: *zêwârgerten* پهراویز گرتن، کهناره گرتن. کناره گرفتن.

ژیوه: *ziwa* بریقه، بریکه. درخشش نور، صدای نازک جیغ.

ژیوهر: *ziwar* نیویکه بۆ ژنان، خشل، ئهوشتانهی که ئهبنه هوی پازاندنه و. زیور، زینت، نامی ژنانه.

ژیوه زیو: *ziwaziw* بریقه بریق. طلعلع، سو سو.

ژیوین: *ziwin* ها، دروستکراو له زیو. سیمین، ساخته شده از نقره.

ژ

ژاندار: *žândâr* جه‌ن‌د‌ه‌ر‌م، ژاندارم. ژاندارم، مأمور حفظ نظم و امنیت در روستاها این واژه فرانسوی است.
ژانگردن: *žânkerden* ژانه دل. دل درد، شکم درد.

ژانگرتن: *žângerten* ژانی ژنی زیستان بهر له زایین. درد زایمان.

ژانوژو: *žânužō* ژانی پیش زاین. درد کاری، درد قبل از زایمان.

ژاوه: *žâwa* وږ، دهنگی به‌ق. هذیان، منقطع حرف زدن.

ژاومرو: *žâwarō* نیوی ناوچه‌یه‌که. منطقه‌ای در کردستان.

ژاومژاو: *žâwažâw* وت‌ه‌ی نارپک، وږ لیدان. صدای حرف زدن غیرقابل فهم و به طور متوالی.

ژژوو: *žēžu* ژژوک. جوجه تیغی.

ژله‌ژان: *žeīžân* دهردی گران، ژانه دل. درد گران، درد شکم، دل پیچه.

ژماره: *žemâra* ها، بژاردن، نمره، حساب. شماره.

ژن: *žen* هاوسه‌ری بیاو. زن، همسر مرد.

ژنان: *ženân* ژنگه‌ل. زنان، زنها.

ژنانه: *ženâna* ها، نه‌وه‌ی که تایبته به ژن. زنانه، مربوط به زنان.

ژناوژن: *ženâwžen* ژن به ژن. زن به

زن، شیوه‌ای قدیمی در امر زن گرفتن که بجای مانده از شیوه زندگی عشایری است.

ژنایه‌تی: *ženâyati* دژی پیاو‌ه‌تی، نه‌وه‌ی که تایبته به ژنه. زنانگی، در برابر مردانگی.

ژار: *žâr* ژاری گوشه‌نده. زهر، سم، داروی کشنده، ماده ای سمی که از نیش مار و بعضی از حشرات ترشح می شود.

ژاراو: *žârâw* تیکه‌لاو به ژار. زهر مایع، زهر آب، آب آلوده به زهر.

ژاروی: *žârâwi* تیکه‌لاو به‌ژار. آلوده به زهر، زهر آگین.

ژاردار: *žârdâr* ژارثاویی. زهردار، زهر آگین.

ژاردان: *žârdân* ژار خوراندن. زهر خوراندن.

ژارمار: *žârmâr* ژاری مار. زهر مار.

ژار هه‌لاهه‌ل: *žârhalâhal* ژاری هه‌لاهه‌ل. زهر هلاهه‌ل.

ژاکانن: *žâkânen* ژاکاندن، چرج کردن. پژمرده کردن، چین و چروک برداشتن.

ژاکیاگ: *žâkyâg* ژاکاو، چرج کراو، سیس کراو. پژمرده شده، چین و چروک برداشته شده.

ژاکیان: *žâkyân* چرج‌بیان، سیسیان. پژمرده شدن، چین و چروک برداشتن.

ژاله: *žâĭa* نیو گولیکه، نیویکه بو تافره‌تان. نامی زنانه و نام گلی است که از درختچه‌ای به همین نام روییده می‌شود.

ژان: *žân* دل ئیشه، دهردی زک. شکم درد، رنج، ناخوشی.

ژنباز: *ženbâz* پیاویک که حمز له ژن دهکا. زن باره، خانم باز، مرد زناکار.

ژنبازی: *ženbâzi* جنده بازی، داوین ته‌ری. زنبازی، خانم بازی.

ژن برا: *ženberâ* برای ژن. برادر همسر مرد.

ژن به ژن: *ženbažen* ژن به ژن، ژن به ژنه، ژن له به‌رانیه‌ر ژن خواستن. ژن در برابر زن، نگاه به ژناو ژن.

ژن خوهی‌شک: *ženxwayšek* ژن خوشک. خواهر زن.

ژندار: *žendâr* پیاوی که ژنی هه‌یه. مرد متأهل.

ژنگه‌ر: *žengar* ژنان، ژنگه‌ل. زنها، زنان.

ژنگه‌ل: *žengal* ژنان، زنان، زنها.

ژن و پیاگ: *ženupiyâg* ژن و پیاو. زن و مرد.

ژنهرنگه: *ženaranga* پیاوی ژن کردار. زن واره.

ژنهفتن: *ženafTEN* بیستن. شنیدن

ژنهکه: *ženaka* نهو ژنه. زن که، آن زن، خطاب به زن.

ژنهکه‌ئ: *ženakaē* ژنی نهو. زن او.

ژنهوین: *ženawin* بیسین، بیستن. شنیدن.

ژن هاوردن: *ženhâwerden* ژنه‌پینان. زن آوردن، زن گرفتن، عروس آوردن.

ژنیاگ: *ženyâg* به‌سراو، ژهنراو، ژنراو، به‌سراو. بسته شده، کیپ شده.

ژنیه‌تی: *ženyati* نهوهی که تایبته به ژنه، ژنیه‌تی، ژنانه. ژنانگی.

ژوور: *žur* بان، سه‌رو، نیوی ژووروی، ژوور. بالا، درون، داخل اتاق.

ژوورسه‌ر: *žursar* بانی سه‌ر، ژیری سه‌ر. بالای سر، زیر سر.

ژوورگین: *žurgin* نهوهی که لای ژووره‌ویه. بالای، بالا سری.

ژووژانسن: *žučânén* وه‌گور‌ه‌پینان. سرحال آوردن، زنده کردن.

ژووژیاگ: *žučyâg* ژووژراو، وه‌گور‌ه‌اتوو. سرحال آمدن، نیرو گرفتن از نو.

ژووژیان: *žučyân* وه‌گور‌ه‌اتن. سرحال آمدن.

ژووژیان‌هوه: *žučyânawa* وه‌گور‌ه‌اتنه‌وه. دوباره سرحال آمدن.

ژوولیاگ: *žulyâg* ژاکاو، سیس هه‌لگه‌پاو، په‌ریشان. ژولیده، پژمرده، آشفته.

ژوولیان: *žulyân* سیس هه‌لگه‌پان، په‌ریشان. پژمرده شدن، آشفته شدن.

ژهفته: *žaqna* زهفته. واژه‌ای است که به جای کوفت یا زهر مار به کار می‌رود.

ژهفته‌بووت: *žaqnabut* زهفته بووت. واژه‌های کنایه آمیز، مانند کوفت.

ژهفته‌مووت: *žaqnamut* زهفته مووت، زهفته بوت. زغنه‌بووت.

ژهک: *žak* فرچک، چه‌وری شیر. آغوز، چربی شیر.

ژهم: *žam* یه‌ک جار له خواردن. یک وعده، وعده ای غذا.

ژهمهن: *žaman* خواردن له کاتیکی دیاری کراو. قوت، مایه زندگی، وعده غذا.

ژهمهن بردهگ: *žamanberdeg* زم بوردوو، ژهمهن برده. کسی که به علت بیماری مدتی از خوردن محروم بوده و پس از دوره‌ای طولانی اشتهای غذا داشته باشد.

ژهنندن: *žanden* لیډان بو ښامیریکی مؤسقیایی، بهستن و کپکردن. نواختن، بستن.

ژهنندی: *žandi* ها، بهستی. آن را بست، آنرا نواخت.

ژهنګ: *žang* چلکی سهرکانزا، به‌لایه‌کی گهنمه، زهنګ. زنگار، آفتی برای گندم زار.

ژهنګ ښاسن: *žang āsen* ښاسنی ژهنګ هیڼاو. زنگ آهن.

ژهنګاوی: *žangāwi* ژهنګ لیډراوی. زنگ زدگی.

ژهنګ لیډان: *žanglédân* ژهنګ هیڼان. زنگ زدگی.

ژهنګ لیډریاګ: *žangléderyâg* ژهنګ لیډراو. زنگ زده.

ژهنګ هاوردن: *žanghâwerden* ژهنګهینان. زنگ زدگی.

ژهنګ هاورییاګ: *žanghâweryâg* ژهنګ هیڼاو. زنگ آورده، زنگ زده.

ژهنن: *žanen* بهستن، ژهنندن. بستن، نواختن.

ژهنیاګ: *žanyâg* ژهنراو، ژهنراو، بهسزاو. بسته شده، بهم پیوسته شده، کیپ شده.

ژهنیاګ: *žanyâg* ژهنراو وهکو ژهنندی دؤ. بهم زده شده، مانند هم زدن ماست با ترکیب آب برای تبدیل آن به دوغ و گرفتن کره.

ژهنین: *žanin* دانه‌وهی درگا، بهستن، قفل کردن. بستن، نواختن.

ژی: *ži* زه، ژئ. زه، رشته باریک تابیده شده از روده گوسفند که از آن برای چله کمان و ساز های زهی استفاده می‌کنند.

ژیانندن: *žiyânden* به‌خپوکردن، دانن داهات. پرورانیدن، زندگی بخشیدن، توان مخارج زندگی را برای یک یا چند نفر میسر کردن.

ژیانن: *žiyânen* ژیانندن. زندگی دادن، پرورانیدن.

ژیټاو: *žitâw* ټه‌وهی که کاری ژئ ده‌کا. زهتاب، کسی که شغل او تاب دادن روده گوسفند یا حیوانات مشابه باشد تا آن را به زه تبدیل کند.

ژیټاوی: *žitâwi* ژیتاوی، پیشه‌ی ژئ تاواندنه‌وه. زهتابی، شغل زهتابی.

ژیړ: *žir* به ښاوه، ښافل، زانا. دانا، عاقل، فهمیم، فهمیده.

ژیړ: *žēr* لای خواروو، بن، دؤی سهر. زیر، پایین.

ژیړ ښاګر: *žēr āger* ژیړی ښاور، ښامزهیه بو ښتنه. زیر آتش، کنایه از جنگ افروز.

ژیر ناو: *žēr âw* بیخ ناو. زیر آب، مجرای فاضلاب.

ژیر ناوی: *žēr âwi* نهوهی که له ژیر ناودایه. آنچه که در زیر آب می زید.

ژیراویژیر: *žērâwžēr* ژیروو ژوور. زیر و رو، زیر زیرکی.

ژیربال: *žērbâl* بن ههنگل. زیر بغل. پهناداین، پهنادهر.

ژیر بوون: *žirbun* به ناوهز بوون، ئاقل بوون، زانا. عاقل شدن، سرعقل آمدن، عاقل بودن، فهمیده.

ژیر بوونوه: *žirbunawa* له گریان بوونوه. از گریه باز ایستادن.

ژیر پیاله: *žērpiyâia* نالیسهکی، گوشتپاخ، نعلبکی، بشقاب کوچک، زیر استکان جای.

ژیر جلی: *žērjeli* نههینی. زیر جلکی، مخفیانه.

ژیر جاو: *žērčâw* بهشی ژیری جاو. زیر چشم.

ژیر چهپۆکه: *žērčapōka* ژیر دهست. زیر دست، در دسترس بودن برای سرکوب.

ژیر چهناکه: *žērčanâka* ژیر چهنه. زیر چانه، غبغب.

ژیر خاک: *žērxâk* ژیری خاک، وهکو (دۆستهکهه چووہ ژیر خاک). زیر خاک، مانند (دوستم به زیر خاک رفت)

ژیر خاکی: *žērxâki* نهوهی که له ژیر خاک دایه، نهنتیکه. عتیقه، زیر خاکی.

ژیر خان: *žērxân* ئۆدهی بن مال. اتاق زیر زمین.

ژیرخستن: *žērchesten* راخستن، ژیرهوکردن. زیرانداختن.

ژیرداخهر: *žērdâxar* ژیرراخهر، نهوهی که پرائ دهخا. زیرانداز، فرش کننده.

ژیردار: *žērdâr* ژیرهی ههیه. زیردار، دارای زیر و قسمت زیرین.

ژیردرگا: *žērdergâ* چهق درگا. زیردر.

ژیردهس: *žērdas* ژیردهست، فهرمانبهر. زیردست، مادون.

ژیردهسه: *žērdasa* ژیر دهسته، فهرمانبهر. زیردست، زیردستی، مادون.

ژیرپراخهر: *žērâxar* نهوهی که رای دهخن. زیرانداز.

ژیراویژوور: *žērâwžur* سهروو ژیر، ژیر و بان. زیر و رو، بالا و پایین.

ژیرزوان: *žērzewân* ژیرزمان. زیر زبان، کنایه از راز و سر.

ژیرزهوی: *žērzawi* ژیری زهوی. زیر زمین.

ژیرزهوین: *žērzawin* ژیری زهوین. زیر زمین.

ژیر سگار: *žērsegâr* بوولدانای جگهره. زیر سیگار.

ژیرسههر: *žērsar* ژیرسههر. زیر سر.

ژیر سهماوهر: *žērsamâwar* ژیرهی سهماوهر. زیر سماور.

ژیرکراس: *žērkerâs* بهرگی که له ژیر کراسهوه دهپۆشری. زیر پیراهن.

ژیرکراسسی: *žērkerâsi* بههرگی ژیرکراس. زیر پیراهنی.

ژېرکردن: *žērkerden* له ژېر ږاگردن. زير گرفتن.

ژېرکفتگ: *žērkafteg* ژېر کهوتنه. به زير افتاده، پايمال شده، به زير انداخته شده.

ژېرکه‌له: *žirkaĭa* مندالی به ئاوهز. کنایه از بچه عاقل و آرام.

ژېرگین: *žērgin* ئه‌وهی که وا له بن بته‌وهیه، ئه‌وهی که‌لای خواره‌وهیه. زيرین، پائین.

ژېرماله: *žērmāĭa* پاشماله، کارکه‌ری مال. سرایدار، نوکر.

ژېر و ژوور: *žērawžur* سه‌رنخون، به‌رزی و نرمی. پستی و بلندی، زير و زير، زير و رو.

ژېره: *žēra* به‌شی ژېرین. زير، قسمت زيرین هر چیزی.

ژېره‌خه‌ر: *žēraxar* ژېر ږاخه‌ر. زيرانداز.

ژېرمناز: *žēranâz* ژېر ږاخه‌ر. زيرانداز.

ژېره‌بوون: *žirawbun* ژېر بوونه‌وه. از گريه باز ایستادن.

ژېره و ژوور: *žērawžur* ها، سه‌رنخوون. زير و رو.

ژېره‌وکریاک: *žērawkeryâg* ژېرکراو. زير شده، دفن شده، مدفون شده.

ژېری: *žiri* به ئاومزی، ئاقلی، زانایی. دانایی، درایت.

ژېر پها: *žērpâ* ژېر پئ. زيرپها، زير، زيرآن.

ژېرین: *žērin* ئه‌وه که وا له ژېر ژېره‌وهیه. زيرین.

ژېل: *žēl* گوئی داری میو که تازه بووته ترئ. دانه های بسیار ریز انگور بعد از ریختن شکوفه.

ژېله‌موو: *žilamu* دواين هه‌ناسه‌ی سکلئ ئاور، زېله‌مؤ. اخگر زير خاکستر.

ژېن: *žin* زینگانی، ژيان. زندگی.

س

ساحیوکار: *sāhēwkār* خاوهنکار.
کارفرما، صاحب کار.

ساحیومان: *sāhēwmāi* خاوهن مال.
مالك خانه.

ساحیومردگ: *sāhēwmerdeg* خاوهن
مردوو، بی خاوهن، جنیویکه. کنایه از بی
صاحب، صاحب مرده دشنامی است.

ساحیوملك: *sāhēwmeik* خاوهن
مؤلك. صاحب ملك، مالك ملك.

ساحیوناو: *sāhēwnāw* ناودار، نیودار.
نامدار، مشهور، صاحب نام.

ساحیوی: *sāhēwi* جوری تری بؤل
درشت. نوعی انگور دانه درشت قرمز
رنگ.

سارا: *sārā* دهشت. دشت، چمنزار،
صحرا.

ساردهمینی: *sārdamani* خواردهمینی
ساردی هینئر. غذای سرد و آماده،
غذاهای سردی زا.

ساز: *sāz* ساز کهرسهی مؤسیقا. ساز
ابزار موسیقی.

ساز: *sāz* گهشاه، دلخوش، ناماده،
پاشگری سازینئر. ساز، سرحال، آماده،
پسوند به معنی سازنده.

سازان: *sāzān* سازشت، ناشتیدانهوی
دوو دژ. سازش، ساختن، سازش نمودن.

سازانن: *sāzānen* سازانن، سازشت
کردن. ساختن، سازش نمودن.

ساز بوون: *sāzbun* تهیار بوون. سرحال
بودن، آماده بودن.

سازدان: *sāzdān* تهیارکردن، سازکردن.

یهکی له پیتهگان، بؤ بی دهنگی بهکاردی.
ادات خبر، ساکت باش، هیس، یکی
ازحروف الفبا که سین تلفظ می شود.

سا: *sā* سییهر، وهکو (لهسای دیواران).
سایه، مانند (در سایه دیوارها).

سا: *sā* ها، دیکه، وهکو (ساهاتمهوه).
دیگر، مانند (دیگر برگشتم).

سا: *sā* که، وا، دا، وهکو (سابا برؤم). پس،
که، دیگر، مانند (پس بروم).

سا: *sā* کات، دا، وهکو (سا کهوابوو). پس،
که اینطور، برای، مانند (پس که این طور
شد).

ساتان: *sātān* نیوی جوری قوماشه.
ساتان یا ساتن نوعی پارچه نخسی
شبیبه اطلس است.

ساترجهم: *sāterjam* نهخوشیکه.
بیماری ذات الجنب.

ساج: *sāj* کهرسهی تایبتهت به نانکردن و
برزانندن. ساج، تابه مخصوص پخت نان
که ازجنس چدن یا آهن است.

ساجی: *sāji* شهودی که له ساج بی.
ساجی، منسوب به ساج.

ساحیو: *sāhēw* خاوهن، ساحیب.
صاحب، مالك.

ساحیودار: *sāhēwdār* خاوهننادر،
ساحیبدار. ملك، کنایه از زن شوهردار.

حاضر نمودن، آماده نمودن، مهیا کردن.
سازشت: *sāzešt* سازین، راهاتن. سازش، آشتی.
سازگردن: *sāzkerden* تهبیارکردن. سازانیدن، مهیا کردن، سرحال آوردن.
سازگار: *sāzgār* سازشتکار. سازگار، سازش کننده.
سازگاری: *sāzgāri* سازشتکاری. سازگاری، سازش کردن.
سازنه: *sāzna* نیوی عشیرهتیکه. نام طایفه‌ای کوچنده.
سازنه: *sāzna* سازینه. سازنده.
سازیاگ: *sāzyāg* سازراو. سازش کرده، ساخته شده.
سازیان: *sāzyān* سازشتکردن. سازش کردن، سازگاری کردن.
ساف: *sāf* ساف، تهخت، راسایی، راسا. راستا، صاف، هموار.
سافوسول: *sāfusōl* زور ساف. لغزنده و صاف.
ساق: *sāq* ساخ. سالم، تندرست.
ساکردنهوه: *sāqkerdenawa* ساخکردنهوه. سالم کردن، ترمیم کردن.
ساقوسه‌لیم: *sāqusalim* له‌ش ساخ. سالم، بسیار سالم، تندرست.
ساقه: *sāqa* سه‌دهقه، خیر. صدقه، خیرات.
ساقه‌ته: *sāqata* لاسکی گیا. ساقه گیا، گل و درخت که از طریق آن شیریه پرورده از ریشه‌ها گرفته می‌شود و به شاخ و برگ و گل می‌رسد.

ساک: *sāk* جانتای تایبتهت به سه‌فه‌ر. ساک، کیف دهستی.
ساکار: *sākār* ساده‌کاری له قالی چینیدا، به یهک ره‌نگ چنن. ساده‌کاری در کار قالی باقی، بافتن از یک رنگ.
ساکار: *sākār* ساده، بی‌خش و خهت. بدون نقش، ساده، در زبان ادبی‌گردی لهجه سورانی به معنای آسان به کار می‌رود.
ساکه: *sāka* ها، کهوا بوو. که اینطور.
ساک: *sāk* ها، خولین زه‌وین به دهوری خور، له ماوهی دوازده مانگدا. سال، حرکت زمین به دور خورشید در مدت دوازده ماه.
ساکان: *sākān* زور ساک، سالیان، سالها. سالهای گذشته.
ساکانه: *sākāna* سالی جاریک، داهاتی سالانه. سالانه، سالیانه
ساکان: *sākān* ساک به ساک، ههر ساک جارئ. سال ساک، سال به ساک.
ساکار: *sākār* ساکان، ساکات.
سالیان، سالیاد.
ساله: *sālema* سارمه جووری گیا. گیاه ثعلب، یکی از انواع گیاهان.
سالیان: *sāliyān* نیوی گوندیکه. سالها، نام روستایی.
سالی نه سالی: *sāyēnasāyē* ساک نه ساک. سال در میان.
سام: *sām* هه‌یبهت، نیوی یه‌کی له پاله‌وانانی کتیبی شانامه. ترس، هبیت،

نام یکی از پهلوانان اسطوره‌ای در شاهنامه اثر فردوسی.

سامان: *sāmāi* ناسمانی ساف و بی‌هور. آسمان بی ابر و صاف.

سامان: *sāmān* دارایی، دولت. سامان، مال، دارایی، نظم و ترتیب.

ساماندان: *sāmāndān* ریگویی کردن. مرتب کردن، منظم کردن، ترتیب دادن.

سامدار: *sāmdār* به هه‌یهت، به سام. مهیب، پرهیت، ترسناک.

سامناک: *sāmnāk* ترسناک، مهترسی هینهر. سهمناک، دلهره آور، ترسناک، ترس آور.

سان: *sān* سوتان، خان، بهگ. سلطان، خان، بیگ، لقب پیشوایان بزرگ

ساواندن: *sāwānden* مالشندان و ساوین. سائیدن، مالاندن، سودن، صیقل دادن.

ساواندنه‌وه: *sāwāndenawa* ساوینه‌وه. سائیدن دوباره.

ساوانن: *sāwānen* ساواندن، مالشندان. سائیدن، سائاندن، صاف کردن، مالیدن، صیقل دادن.

ساوادن: *sāwdān* ساویندندنه‌وه. سائاندن، صیقل دادن.

ساون: *sāwen* ساوون. صابون، یکی از مواد اصلی بهداشتی.

ساونی: *sāweni* ساوونی. مربوط به صابون، صابونی.

ساوه: *sāwa* زه‌مان رابردوو، وه‌کو (له‌و ساوه). هنگام، زمان، مانند (از آن هنگام).

ساوه‌ساو: *sāwasāw* ساواندن چهند جاره. سائیدن متوالی به آرامی.

ساویاک: *sāwyāg* ساوا، ساوا، سائیده شده، صاف شده.

ساویاگی: *sāwyāgi* ساواویی، ساوایی. سائیده‌گی، زده‌گی، از بین رفتن پرز یا لعاب.

ساوین: *sāwin* ساواندن، ساوانن. سائیدن، عمل سائاندن.

ساوینه‌وه: *sāwinawa* جارِ یکی ترساندن. دوباره سائیدن.

سایله: *sāyla* چیشتیگ که له ناردی سووره‌وه کراو و رۆن دروست ده‌بی. نوعی غذا که ترکیبی از آرد و روغن است و مانند حلوا پخته می‌شود و پس از پخت کمی نمک به آن اضافه می‌گردد.

سایه‌دار: *sāyadār* په‌نادهری لئ قه‌وماوان. سایه‌دار، کسی که پناه بی پناهان باشد.

سایه‌قه: *sāyaqa* ناسمان ساف له شه‌وه. آسمان صاف در شب.

سپا: *sepā* له‌شکر، ثوردوو. سپاه، لشکر، نوعی تقسیم بندی در نیروی نظامی.

سپاردن: *sepârden* نه‌سپاردن، سپردن. امانت گذاشتن.

سپارده: *sepârda* نه‌سپارده. سپرده، به امانت گذارده شده.

سپایی: *sepâi(i)* نه‌سپایی، له خه‌فا کارکردن. یواشکی، به آرامی.

سپیح: *seph* سوبج، به‌یانی، سبه‌یئی. صبح، بامداد.

سپها: *sephâ* به یانی، سبهینن. فردا، صبح.

سپل: *sepī* سی سپل. طحال، یکی از اعضا بدن.

سپلوت: *sepīōt* سهگ، پیس. سگ، نجس.

سپلوتی: *sepīōti* پیسی، نهجسی. نجسی، نجاست.

سپله: *sepīa* ناسپاس، پینه‌زان، قه‌درنه‌زان. ناسپاس، نجس، نمک نشناس، بی وفا.

سپون: *sepōn* نه‌سپون. چوبک رختشویی.

سپهر: *separ* ها، نام‌رزیکی جه‌نگی بو به‌رگری. سپر، جان پناه، ابزار دفاعی در جنگهای قدیم

سپهر: *separ* قه‌لخان. سپر.

سپهرده: *separḍa* نه‌سپارده. سپرده.

سپه: *sepē* نه‌سپه. شپش، یکی از حشرات ریز خونخوار که گاه موجب بیماری تیفوس از یکی به دیگری می‌شود

سپپاو: *sepiyâw* سپیاف، کانزایه‌کی سپی‌رنگ بو نارایشتی ژنان. سفید آب، ماده آرایشی که زنان از آن استفاده می‌کنند.

سپپاوکردن: *sepiyâwkerden* سپیافکردن. آرایش با سفید آب.

سپپون: *sepēwen* که‌سه‌ی که زور سپی هه‌بن. شپشو.

سپپه‌کوژه: *sepeyakōža* نام‌زه‌یه به نه‌نگوستی پینجه‌م له ده‌ست اشاره به انگشت شصت دست.

ستادی: *setâdi* په‌نجه‌ره‌ی گه‌ورا. پنجره بزرگ در ساختمانهای قدیمی.

ستارخانی: *setârxâni* جوړی جلی نیو قه‌دی پیاوانه. نوعی نیم تنه مردانه.

ستاره: *setâra* هه‌سه‌اره، نه‌ستیر، نه‌ستیره. ستاره، اختر، کوکب منسجم.

ستائن: *setânen* نه‌ستاندن، لیسه‌ندن. غضب کردن، گرفتن، ستاندن.

سسخورمه: *sexōrma* زوخورمه، زورغورمه. سقلمه، سیخونک.

سپ: *ser* راز، نه‌ینن. راز، سر، حرف مگو.

سپ: *ser* ته‌زیو، گوټ، له گوټ‌چوو. کرخت، بی‌حس، منگ، گیج.

سرته: *serta* چپه، بچه. صدای آرام، مانند صدای درگوشی، دو نفر.

سرته سرت: *sertasert* چپه چپ، بچ بچ. صدای پیاپی و آرام، مانند صدای درگوشی دو یا چند نفر به طور متوالی.

سرکه‌یی: *serkai(i)* جوړی له‌چک له پارچه‌ی ناوریشمی. پارچه‌ای ابریشمی، نوعی دستار.

سرمیج: *sermič* میج. سقف خانه از داخل.

سرنگا: *serngâ* بالشت، گوژگیره، گوش گیره، ژیرسه‌ری. بالش، متکا، زیرسری استوانه‌ای شکل برای موقع خواب.

سروه: *serwa* دهنگی نارامی نه‌سیم. از اصوات، صدای باد ملایم.

سرهفتن: *seraften* نارام گرتن، سره‌واندن، سره‌وتن. آرام شدن، قطع درد شدن.

سرهوان: *serawân* سرهواندن، سرهوتن، وهفره‌گرتن. آرام گرفتن.

سرهوانن: *serawânen* سرهوانندن. آرام کردن.

سریاگ: *serîyâg* سراو، نه‌سپراو، سپردراو. سترده شده، زدوده شده.

سریش: *serêš* چرنیش، پیشه‌ی وردکراوه‌ی گیایه‌کی چه‌سپینه‌ر. سریش، محصولی از گیاهی به همین نام از تیره سوسنی ها دارای برگ‌های نوک تیز و گل‌های خوشه‌ای، ریشه آنرا پس از خشک کردن آرد می‌کنند مخلوط آن با آب خاصیت چسبندگی دارد.

سرین: *serîn* نه‌سپین، سرانه‌وه. زدودن، ستردن، هن کردن دماغ.

سرینچک: *serinček* سنجو. سنجد، یکی از محصولات کشاورزی از درختی به همین نام.

سزا: *sezâ* ده‌ستخوه‌شانه، پاداشت، ده‌ردونازار. پاداش، جزا، رنج و آزار.

سزاهشتن: *sezâčašten* نازار چیشتن. آزار چشیدن.

سزاهشین: *sezâčašin* نازار چه‌شین. آزار چشیدن.

سزادان: *sezâdân* نازار دان. پاداش دادن، آزار دادن.

سزادریاگ: *sezâderyâg* نازار چه‌شتوو، سزادراو. آزار داده شده.

سزاکریاگ: *sezâkeryâg* نازار دراو، سزاکراو. جریمه شده، آزار داده شد.

سزاکیشان: *sezâkêšan* نازار کیشان. آزار کشیدن، رنج کشیدن.

سزاکیشیاگ: *sezakêšyâg* سزاکیشراو، سزاجه‌شراو. آزار کشیده، رنج کشیده.

سزگ: *sezg* سه‌رتوو ی هژگردوو ی ماست. کف ماست ترش شده.

سس: *ses* لهق، لاواز. سست، بیحال.

سفارشت: *sefârešt* راسپاردن. سفارش، درخواست با واسطه.

سفت: *seft* سخ، سه‌خت، کرژ. سفت، سخت.

سفتاح: *seftâh* ده‌شت، پوئی وده‌سته‌توو له فروشی نه‌وهل. داشت، اولین وجه حاصل از اولین فروش در یک روز.

سفت بوون: *seftbun* سخ بوون، کرژ بوون. سفت شدن.

سفتوسول: *seftusōi* زور سفت. سفت و محکم.

سفته‌ویووگ: *seftawbug* سفته‌وگراو، کرژه‌و گراو. سفت شده.

سفتی: *sefti* سخی، سه‌ختی، کرژی. سفتی.

سفر: *sefer* سفر. صفر.

سفره: *sefra* خوان. سفره، خوان، وسیله‌ای که غذا را روی آن صرف می‌کنند.

سفره‌پر: *sefrabeŕa* سیرکه. نوعی سوسک خانگی.

سفل: *seqi* نه‌خوشی گرفت و نه‌توانه‌وهی خوراک. رودل، نوعی بیماری گوارشی.

سقل سهردی: *seqışardi* نهخوشی
 ژانی زك. اصطلاحی در طب قدیم برای
 درد شکم.
سك ئیشه: *sekēša* ژانه سك. شكم درد.
سكپر: *sekper* زك پر. آبستن، حامله.
سكدار: *sekdâr* زكدار. آبستن.
سكل: *sekeļ* پؤلوو. اخگر، زغال سوخته
 قرمز رنگ.
سكلدار: *sekeïdâr* پؤلودار. دارای اخگر،
 اخگرین.
سكن: *seken* زكن، زؤرخوهر. شكمو،
 پرخور، شكم پرست.
سكوزا: *skuzâ* زكوزا. زادوولد.
سكپرؤ: *sekarō* چلیس، دایمه برسی.
 شكم پرست، شكمو.
سكهنجهبین: *sekanjabin* شهریهتی
 سهكهنجهبین. سکنجبین، مخلوطی از
 سرکه، شکر و آب، نوعی از شربتهاست.
سكهنجهمین: *sekanjamin* پروانه
 سهكهنجهبین. نگاه سهكهنجهبین.
سگار: *segâr* سیفار، جگهره. سیگار،
 محصولی تولید شده از نوعی کاغذ
 و تنباکو.
سل: *seļ* رمکردن، سرک. رم، فرار از
 ترس، دور گرداندن از ترس در حیوانات،
 فرار از سر نافرمانی.
سهلامهت: *seļâmat* سهلامهت، لهش
 ساقی، سیجهت. سلامت.
سهلامهتی: *seļâmati* سهلامهتی، لهش
 ساخی، لهش ساقی. سلامتی، تندرستی.
سهلامهلی: *seļâmalay* سلام بؤ تو.

سلام بر تو.
سکلگردن: *seikerden* رمکردن،
 رهوینهوه. رمیدن، فرار کردن از ترس
 در حیوانات.
سمان: *semân* نیوی گوندیکه، کون
 کردن. نام روستایی در دامنه کوه سلطان
 سراج الدین واقع در شرق سنندج،
 سوراخ کردن و عمل مربوط به آن.
سماندن: *semânden* کونکردن، سمین.
 سوراخ کردن.
سمت: *semt* نهرمایی سهر ران. باسن،
 قسمت نرمی ران از پشت.
سمکؤل: *semkōļ* سم کوتانی نهسپ
 بهزهویدا. سم زدن اسب بر زمین. سم
لهتیف: *semlatif* گیایهکه دم کردهی
 بؤ ناخوشی دل به کاردئ. سمبو الطیف
 (سنبل الطیف) یکی از انواع گلهها و
 گیاهان خوشبو که دم کرده آن در
 بیماری قلبی و رفع اضطراب مؤثر است.
سمنج: *semenj* سهرسهخت، پیداهگر،
 یهك دهنه، خؤراییی. سمج، سرسخت،
 مصر، یک دنده، خود رای.
سمهکوتئ: *semakotē* سمکؤل. سم
 کوباندن حیوانات.
سمپرپاگ: *semēryag* تیسمرپدراو. قوی
 جئه، قوی هیکل.
سمپئل: *semēļ* مووی سهر لیوی پیاوان.
 سبیل، موی پشت لب در مردان.
سمپئل قنچ: *semēļqenj* پیاوی قیت و
 قؤز. سبیل تاب داده.

سمیلی: *semēī* سمیلدار، که سیک که سمیلی گهوره‌ی هه‌بێ. سییلو، کسی که دارای سییل بزرگ باشد.

سمین: *semīn* کونکردن. سوراخ کردن، ایجاد کردن روزنه و سوراخ.

سنان: *senân* چه‌شنن نه‌خوشیی یه‌کسمه. نوعی بیماری در سستور، در اصطلاح سنان به معنای آرزو کردن جهت مبتلا شدن به این بیماری با کسی که با او در حالت شوخی درگیر شده و معمولاً به دختر بچه‌ها گفته می‌شود.

سنجهریو: *senjarbō* بونی گوئی سنجۆ. بوی گل سنجد، که در اصطلاح استشمام آن موجب بیماری در نوزادان می‌شود.

سنعات: *sanât* پیشه. صنعت، پیشه.

سنعاتکار: *san atkâr* پیشه‌ساز. صنعتکار.

سنگ: *senk* ده‌زگی مؤمی وه‌ک هه‌وسار له لووتی تاوانبار کردن. نخ مومی را مانند افسار برای مجازات از قسمت دیواره دماغ رد کردن.

سنگ: *sang* چه‌شنن کرمی گهوره‌که له نیو ریخۆله‌ی مروقی نه‌خۆش ده‌ژی. کرم بزرگ و دراز در شکم انسان مبتلا به بیماری انگلی.

سنگ: *sang* میله (شیشی) تایبته به چنن و هۆنینه‌وه. میسل مخصوص بافتنی.

سنگه‌سنگ: *sangasang* سستی له کاردا. اهمال و سستی در کار.

سنۆق: *senōq* سه‌ندوو. سنندوق، جعبه چوبی یا فلزی مخصوص نگهداری و حمل و نقل اجناس یا پول.

سنه: *senā* شاری سنه، ئەم شاره له سه‌رده‌می سلیمان خانی ئەرده‌لاندا بنا نرا.

سنه شاره‌که‌م شاری شیرینم بێشکه‌ی له‌دایکبوون هه‌لۆرک ژینم (حه‌ق شناس)

نام قدیم شهر سنندج که در مناطق گردنشین به همین نام مشهور است این شهر در زمان سلیمان خان اردلان بنا شده است.

سنه‌ویه‌ر: *senawbar* نیوی داریکه. صنوبر، درختی از تیره مخروطیان که چوب آن چرب است.

سنه‌یی: *senai(i)* خه‌لگی شاری سنه. سنندجی، منسوب به سنندج.

سنیایگ: *senyâg* سنراو، سه‌نراو، کردراو. خریده شده، گرفته شده.

سنیایگه: *senyâga* سنراوه، کپ‌دراوه، سه‌ندراوه. خریداری شده، گرفته شده.

سۆ: *sō* ئیشوژان، نیو گوندیکه. سوزش، درد، دق، نام روستایی است.

سوا: *swā* وه‌ستا. اصطلاحی است که به استادکاران گچکار و نجار و... اتلاق می‌گردد.

سواخ: *swāx* هه‌ری مالمین، هورمالمین. گل مالاندن، گل اندود، مخلوط خاک، آب و گاه.

سواخدان: *swāxdân* هورمالماندن. گل اندود کردن.

سوار: *swâr* دزی پیاده. سوار.
سواربوون: *swârbun* خۆهاویشتن به سه‌ریشتی هه‌یوان یان کورسی. سوار شدن.
سوارخاس: *swârxâs* سوارچساک. سوارکار ماهر.
سوارگردن: *swârkerden* به‌سه‌ریه‌ک دابه‌ستن. سوار کردن، مستقر کردن.
سواره: *swâra* سواربوون له‌ئه‌سپ، ده‌سته‌ی سواران. سواره، سوار.
سواکار: *swâkar* وه‌ستاکار. استاد کار.
سواکاری: *swâkari* وه‌ستاکاری. استاد کاری.
سوال: *swâi* گه‌ای، گه‌دا. گدایی، تکدی گری، گدا.
سوالگردن: *swâikerden* گه‌ای کردن. گدایی کردن، تکدی کردن.
سوالگهر: *swâikar* گه‌ای گهر. گدا، متکدی، کسی که کار او تکدی گری باشد.
سوانن: *swânen* سماندن، کون کردن، ساوین. سوراخ کردن، سایاندن.
سوانه‌وه: *swânawa* سماندنه‌وه، کون کردنه‌وه. سوراخ کردن مجدد، مجدداً سایاندن.
سواو: *swâw* کاری خیر. ثواب، کار خیر، نیکویی.
سواو: *swâw* ساواو، سوینراو، سوانراو. ساییده شده، صیقل داده شده، تراش داده شده.
سووجاده: *sujâda* سوچاده، چه‌شنیک ژیر راخه‌ری ده‌ستکردی شاری سنه‌که

ژۆر به‌ناوبانگه. سجاده، نوعی گلیم دست باف پشمی با اندازه‌های مختلف، سجاده دستبافت کردستان مخصوصاً سنندج از معروفیت خاصی برخوردار است که نوع ابریشمی آن را نیز می‌بافند.
سوچه‌مار: *sojamâr* چه‌شنیک‌مار که پیستیکی زنجیری و په‌نگینی هه‌یه. یکی از انواع مارها که پوست بدن او دارای نقش‌های زنجیری و تقریباً سرخ رنگ است.
سوخال: *soxâi* زوخال، زووخال، زغال، یکی از محصولات چوبی که پس از آتش زدن چوب به دست می‌آید.
سوخالدان: *soxâidân* هه‌مباری سوخال. زغال‌دان، انبار مخصوص زغال.
سوخته: *sōxta* تازه‌فهی. طلبه.
سوخته: *sōxta* کریژ سووتاوی تلیاک. سوخته تریاک.
سوخمه: *soxma* جلی نیم‌قه‌دی بن قوئی ژنانه. نیم‌تنه بدون آستین که زنان روی لباس گردی می‌پوشند.
سوراحی: *sorâhi* نوونگه، تونگی شهرباب. صراحی.
سوژان: *sōrân* به‌شنیک له‌خه‌لکی باشووری کوردستان. سوران، بخشی از مردم گرد که در میانه جغرافیای کردستان زندگی می‌کنند.
سوژانی: *sōrâni* ده‌ستیچی جلی کوردی. پارچه سفید مچ پیچ مخصوص لباس گردی.

سۆرائى: *sōrāni* ئەوھى كە تايبەت بە خەلكى سۆرائى زمانن. آنچه كە مربوط بە سوران باشد.

سورمايى: *sormāi(i)* بە پەنگى سورمه، نىوى تەپولكەپەكى بە نىو بانگە لە باكوورى رۆژھەلاتى شارى سنە.

سورمايى گۇناى سوور ھەلگەپراوت فەرەجە روومەت وەك خورەتاتوت بە رنگ آبي تيرە، نام تپەاي مشهور در شمال شرقى شهر سنندج.

سورمه: *sorma* كل. سۈرمە، خاكە سرب كە گردى سپاھ رنگ است پلكھا و مژە ھا را با آن رنگ مى زنند.

سورمەدان: *sormadân* كلدان. سۈرمە دان، كيسە كوچك مخصوص سۈرمە.

سورمەيى: *sormai(i)* پەنگى سورمه. رنگ آبي تيرە و يكي از انواع رنگه‌های سرد.

سورنا: *soṛnâ* سۆرنا، ئاميرىكى ژەندن لە مۇسقىتاي فولكلورى كوردىي. سۇرنا، يكي از انواع سازهای بادی است

سورناژەن: *soṛnâžan* ئەو كەسەى كە سورنا دەژنى. سۇرنا زن، كسى كە كار او يا تخصص او درنواختن سورنا باشد.

سۆز: *sōz* ئەوھى كە دەسووتىنى، مۆرەكردن، كولى دەروون. سوزاننده، زمزمە.

سۆزان: *sōzân* نىوى چىياھەكە لە رۆژھەلاتى شارى سنە. نام كوھى درحومه شرقى شهر سنندج

سۆزگردن: *sōzkerden* خويندىنى (گۆرائى وتنى) ژيەرليو، مۆرە مۆر. ترنم كردن، زمزمە كردن.

سۆزە: *sōza* خويندىنى ژيەر لىجى، مۆرە كردن. ترنم، زمزمە.

سۆزەسۆز: *sōzasōz* خويندىنى ژيەر لىجى، مۆرەمۆر. ترنم متوالى زير لب.

سۆزەگردن: *sōzakerden* مۆرەكردن. ترنم كردن، زمزمە كردن.

سۆزى: *sōzi* بەيانى، رۆزى داھاتوو. فردا، روز بعد.

سۆس: *sōs* سۆس نارد، گەنم. سبوس آرد و گندم.

سۆسەن: *sōsan* نىوى گوئيكي بۆنخوشى كىويپە. گل سوسن، گلى وحشى و خودرو معمولا در كوهستان روئيدە مى شود پنج پر و شبيه گل نرگس است اما درشتتر از نرگس بسيار خوشبو و به رنگ سفيد و رگه های بنفش و در اوایل بهار مى رويد نوع پرورشی آن نیز وجود دارد.

سۆف: *sōfi* ئەو كەسەى كە مورید و ئەھلى عیبادەت و پيپرەوى تەریقەتە. صوفى، اهل طریقت.

سۆفیلە: *sōfila* دانەى گەورەى نىو تەزییج. دانەھای درشت در تسییج.

سۆك: *sōk* خۆپۆھەنان بە ئارامى. حرکت آھستە در مقاربت.

سۆك: *sōk* ھاسان لە كيش دا، كەم بايى، پيچەوانەى قورس. سبک، کم ارزش.

سسۆككابهتی: *sōkāyati* سسۆككابهتی، حورمه تیکردن. بی حرمتی، بی احترامی، حرف رکیک زدن.

سسۆكکدهس: *sōkdas* دهمست سۆك، پیتدار. دست برکت دار، سبک دست.

سسوکنا: *soknā* سۆقوره. آرامش، آسوده، آرام شدن درد، التیام درد.

سسوکناپی: *soknāi(i)* سۆقوره گرتن. آرامش یافته، آسودهگی.

سسۆكکهلنه: *sōkaiāna* زۆر سۆك، بچووک. کوچک، چیزی کوچک و کم حجم.

سسۆكکله: *sōkaīa* چکۆله. سبک وزن، کم حجم، کوچولو، کم وزن.

سسۆکی: *sōki* سووکایهتی، بی حۆرمهتی. بی احترامی.

سسۆکی: *sōki* دزی قورسایهتی، سووکی، هاسانی له کیشدا. سبکی، کم وزنی، کم ارزشی.

سسۆن: *sōi* سویر، پرخوی. شور، یکی از انواع مزه ها.

سسۆلایو: *sōiāw* سۆلایو سویر، سۆلایو پر خوی. آب شور.

سسۆلتان: *sōitān* پادشا. سلطان، پادشاه، حاکم، نامی زنانه.

سسۆلج: *sōih* سۆلج، دزی شهپر. صلح، آشتی.

سسۆله: *sōiā* بهسته لهک، سه رمای توند، کزه ی سه ریست. سه رمای زیاد، یخبندان، سوزش در پوست.

سسۆله سۆل: *sōiasōi* تووزانه وهی پیست.

سوزش ممتد در پوست.

سسۆله که: *sōiāka* پاش ماوهی که شک، لورکی سۆل. ته مانده کیشک ساییده شده، یکی از محصولات لبنی.

سسۆلیان: *sōiyān* تووزیان، چووزیان، سۆلانه وه. احساس سوزش، خارش، دردناشی از زخم یا سرمازدگی.

سسۆلیانه وه: *sōiyānawa* چووزاندنه وه. احساس سوزش، مور مور کردن.

سسۆما: *sōmā* هیزی دیتن. سوی چشم، قدرت دید چشم.

سسۆمای: *sōmāi(i)* هیزی چاو. قدرت دید چشم.

سسۆمپا: *sōmpā* بوخاری، که ره سه ی گهرمکردنه وه بۆ زستان. بخاری، از وسایل گرمازا بزرگ که سوخت آن چوب یا نفت است.

سسۆنقور: *sonqōr* نیوی شاریکه له پاریزگای کرمانشاهم واهیه له نیوی باله ندییه کی راؤکهر به نیو سینقاره وه وهرگیراوه که گویا نه و وشه یه موغولییه بووییت. سنقر، یکی از توابع استان کرمانشاه است این واژه در اصل مغولی است از نام پرنده ای به نام سنقر یا سینقر که پرنده ای شکاری است برگرفته شده که در فارسی پرنده باز و در سنندجی شمقار به آن اطلاق می گردد.

سسۆنه: *sōna* بهت. مرغابی، اردک، مرغی است که در آب شنا می کند و منقار بهنی دارد و در لایه لای انگستان او پرده هایی وجود دارد.

سوو: *su* ها، قازانجی پارهی قهرز. سود، ربا، نفع حرام.

سووتاندن: *sutânden* ئاورتیبهردان، گرتیبهردان. سوزاندن، آتش کشیدن..

سووتانن: *sutânen* ئاوردان، سووزاندن، کاری سووتن. سوختن، سوزانیدن، به آتش کشانیدن

سووتک: *sutek* خۆله‌می‌شی جگهره، سووتوو. خاکستر سیگار.

سووتکه: *suteka* خۆله‌می‌شی جگهره، سووتوو. خاکستر سیگار.

سووتمان: *sutmân* ههرشتن که بسووتن. آتش سوزی، هر چیز قابل آتش گرفتن.

سووتن: *suten* سووتاندن. سوختن، سوزانیدن.

سووتل: *sutai* نیم سۆز. نیم سوخته.

سووته‌مه‌نی: *sutamani* ههر شتی‌ک که بسووتری. سوختن.

سووتیاگ: *sutyâg* سووتینراو، سووتراو. سوخته شده، بازنده دریازی.

سووتیان: *sutyân* سووتان. سوختن.

سووتیانه‌وه: *sutyânawa* سووتاندنه‌وه. سوختن دوباره.

سووجهرگ: *sujarg* سووجهر. جگر و جگر سفید.

سووجهر: *sujgar* سووجهرگ. جگر و جگر سفید.

سووج: *suc* ها، قوژین، گۆشه. گوشه، زاویه.

سووجدار: *sučdâr* گۆشه‌دار، به گۆشه. گوشه‌دار، زاویه دار.

سووخوهر: *suxwar* کهسئ که پاره به قهرز دهدا سوودی لی وهرده‌گری، سووخۆر. رباخوار، نزول خوار.

سووخوهری: *suxwari* کورداری سووخۆر. نزولخواری، رباخواری.

سوور: *sur* په‌نگی سوور، به په‌نگی خوین. رنگ قرمز، سرخ، یکی از انواع رنگهای اصلی و گرم.

سوور: *sur* پین داگر، چه‌ق به‌ستوو. مصر.

سوور: *sur* ده‌ور، خول. چرخش، چرخ، دور.

سوور بوون: *surbun* پیداگرتن له‌سه‌ر کارئ یان شتی، سووره‌و بوون. اصرار داشتن، سرخ رنگ شدن، از رو رفتن.

سووربوونه‌وه: *surawbunawa* شهرمه‌سار بوون. شرمسار شدن، سرخ شدن از شرمساری.

سوورپدان: *surđân* خولاندن. چرخاندن، چرخانیدن، گرداندن، به گردش در آوردن.

سوورپدراگ: *surđeryâg* سوورپدراو. چرخ داده شده، چرخانده شده.

سوورگردن: *surkerden* به‌په‌نگی سوور دهره‌نیان. سرخ کردن.

سوورگردنه‌وه: *surkerdenawa* له پۆن دابرژاندن، شهرمه‌زارکردن. سرخ کردن در روغن، گداختن و برشته کردن، کنایه از حالتی که کسی کس دیگری را به حالت شرمساری در آورد.

سووروسات: *surusât* جه‌ژن و خویشی. سووروسات، مراسم جشن و سرور، مهمانی.

سورمهینه: *surabna* که‌سی قژ سور، نیوی گیایه‌که. نام گیاهی است، کنایه از آدم سرخ مو و سرخ روی.

سورمه‌چنار: *suračenâr* چناری جه‌وان و گه‌وره. چنار جوان و پُرشاخ و برگ.

سورمه‌سور: *surasur* سورمه‌لگه‌راو. حالتی از صورت عرق کرده و سرخ شده.

سورمه‌وبوو: *surawbu* سور بوونه‌وه. سرخ شد، سرخ شدن از خجالت.

سورمه‌وبوگ: *surawbug* سورمه‌وگراو. سرخ شده، رخسار سرخ شده.

سورمه‌وگردن: *surawkerden* برژاندن له پَوند، شهرمه‌زار کردن. سرخ کردن در روغن، از روبردن.

سورمه‌وگریاگ: *surawkeryâg* سورمه‌وگراو. سرخ شده.

سورمه‌ه‌آله: *surahaîâia* سورمه‌ه‌راله. آله سرخ.

سوروی: *suri* رهنگی سور. سرخی، قرمزی.

سورپان: *suřyân* خولیان. چرخیدن، به گردش در آمدن.

سورپانه‌وه: *suřyânawa* خولیان‌ه‌وه. چرخانیدن.

سورپچه: *surija* سورپچه، سورک. سُرخک، از بیماری‌های پوستی در کودکان که به صورت جوش‌های ریز قرمز رنگ است.

سوزن: *suzen* دهرزنی گه‌وره. سوزن بزرگ، جوالدوز.

سسوزاندن: *suzânden* سسوزاندن. سوزاندن.

سسوزانن: *suzânen* سسوزانن. سوزاندن.

سسوزهنی: *suzani* ژپراخه‌ریک تایبته له همه‌مامی ژنانه. زیر انداز مخصوص حمام زنان از جنس پارچه.

سسوزیا: *suzyâ* سسوزیا، سوختن، سوخت، مامند (پیراهنم سوخت).

سسوزیاگ: *suzyâg* سسوزیاو، سوختن‌راو. سوخته شده، آتش گرفته.

سسوزیان: *suzyân* سوختیان، سوختان. سوختن.

سسوگه: *suka* ٹامیری تایبته به چنین و هؤنینه‌وه. میله بافتنی.

سسوهیل: *swayel* ه‌ستیره‌ی سیوهیل. ستاره سهیل، از صورفلکی، نامی برای زنان.

سه‌ا: *saâ* دهنگ، وه‌کو (سه‌ای ناله‌ی نه‌ی). صدا، مانند (صدای ناله نی).

سه‌بووری: *saburi* ٹارامبوون له کاتی رووداوکی تال سه‌بر پيشه کردن. صبوری، بردباری، صبرداشتن، تحمل کردن.

سه‌بیل: *sabil* ٹامیریک بو کیشانی تووتووون. چیق، مخصوص دود کردن تنباکو.

سه‌بیلخوهر: *sabilxwar* ه‌وه‌ی که به سه‌بیل تووتوون ده‌کیشی. چیق کش، کسی که سبیل دود می‌کند.

سه‌بیل‌ساز: *sabilsâz* نه‌وه‌ی که پیشه‌ی سه‌بیل دروستکردن بووه. چپق ساز، کسی که شغل او ساختن سییل است.

سه‌بیل‌کیش: *sabilkēš* نه‌وه‌ی که به سه‌بیل تووتوون ده‌کیشی. چپق کش.

سه‌پۆل: *sapōl* گیلۆکه، وه‌کو (نه‌و پیاگه سر‌ووسه پۆله). گیج، منگ، پخمه، دست پا چلفتی، مانند (آن مرد گیج و منگ است).

سه‌تل: *satei* ده‌فیری ناوه‌ینان. سطل ظرف مخصوص آب‌کشی.

سه‌حپ: *saħb* به‌یانی. صبح، پگاه، بامداد.

سه‌حپ: *saħp* به‌یانی. صبح، پگاه، بامداد.

سه‌حر: *saħer* جادوو، سیّحر. سحر، جادو، جنبل.

سه‌حرباز: *saħerbâz* جادوویاز. ساحر، جادوگر، شعبده باز هم اتلاق می‌گردد.

سه‌حنجه: *saħanča* ده‌فریک تابه‌ت بۆ چه‌مامی ژنان. تشتی کوچک که در حمام مورد استفاده زنان بوده.

سه‌حهر: *saħar* به‌ره‌به‌یان، نیویکی ژنانه‌یه. سحر، بامداد، نامی برای زنان.

سه‌حهری: *saħari* لیّدانی ده‌هۆل و سوپنا له کاتی به‌ره‌به‌یان، نیوی مقامیکه له موسیقای کوردیدا. سحری، هنگام سحر، نواختن آهنگی که سحرگاهان با سرنا نواخته می‌شد برای بیدار کردن مردم جهت انجام فرایض دینی مانند روزه، یکی از مقامهای موسیقی کردی.

سه‌خت: *saxl* سه‌خّلت، زه‌حمت، دژوار. سخت، دشوار، سخت.

سه‌خناخ: *saxnâx* ناوی کیویکه، کیو. نام گوهی در کردستان، گوه.

سه‌ختی: *saxti* سه‌خّله‌تی، دژواری. صیغه مصدری سخت به معنای سختی.

سه‌ختی: *saxti* په‌یام و راسپارده له پئ دووره‌وه. پیام حاوی سفارش از راه دور.

سه‌د: *sad* به‌ند ئاو. سد، سد وحدت در سنندج یکی از منابع مهم توزیع آب، گردشگری و پرورش ماهی است.

سه‌د: *sad* دوا‌ی نه‌وه‌د و نۆ، ژماره‌ی ۱۰۰. سه‌د. عدد صد ۱۰۰.

سه‌ر: *sar* سه‌ری مرۆف. سر، کله آدمی.

سه‌ر: *sar* سه‌روژوور، به‌ندایی. بالا، ارتفاع، بلندی.

سه‌ر: *sar* بانتر، سه‌رو، به‌روو. سر، برتر، ارجح.

سه‌ر: *sar* هه‌ر شتی‌ک له بالادایه. سر، آنچه که بالا قرارگرفته، بار، دفعه، جانب، سرپوش ظرف.

سه‌ر: *sar* بۆ نه‌ژماردنی مه‌رومالات به‌ کاردی، وه‌کو (په‌نج سه‌ر په‌ز). واحد شمارش احشام، مانند (پنج رأس گوسفند).

سه‌ر: *sar* سه‌رپه، ده‌نگی به‌رزی ئولاغ. عرعر الاغ.

سه‌رئامه‌و: *sar amaw* سه‌رئامه‌د، سه‌ربوون، سه‌رئامه‌ت. سرآمد، برتر.

سه‌رئیشان: *sarēšan* ژانه سه‌ر. سردرد.

سہراو قامیش: *sarawqâwmiš* نیوی گوندیکه له باکوری شاری سنه. نام روستایی در شمال غربی شهر سنندج که به خاطر کشت و تولید نوعی خربزه خوش عطر و بو و شیرین از معروفیت خاصی برخوردار است.

سہرباشقہ: *sarbâšqa* سہردهستہی پښتوګان. سر دستہ راہزنان.

سہرباڼ: *sarbâi* شاپہر، پہری گہورا. شاہپر، پربزرگ.

سہربان: *sarbân* دیوی دہرہوی بان. بالای بام، پشت بام، این واژه بیشتر در روستاها تلفظ می شود.

سہربر: *sarber* جہلاد، جہلاو. جلا، کسی کہ سر می زند.

سہربران: *sarberân* سہر بہ تیخ جیا کردنہوہ بہ کومہل، کومہلکوژی. سر بریدن و کشتار جمعی.

سہربریاگ: *sarberiyâg* سہربریاو. سربریدہ شدہ.

سہربرین: *sarberin* سہر جیا کردنہوہ له لہش. سربریدن.

سہربناو: *sarbanâw* ناوی سہیرانگاہ کہ له کرمانشان. نام باغ و تفریحگاهی در کرمانشاہ.

سہریولہن: *sarboian* سہرفہراز. سربلند، سرفراز.

سہرہرز: *sarbarz* سہرفہراز. سربلند، سرفراز.

سہر بہرزگردنہوہ: *sarbarzkerdenawa* سہر ہہلینان، یاخی بوون. سربلند کردن، طغیان کردن.

سہر ئیشاندن: *sar êšânden* سہری. سردرد گرفتن.

سہر ئیشانن: *sar êšânen* سہر. سردرد، درد سردادن.

سہرئووارہ: *sarêwâra* دہمہوئیوارہ. ہنگام عصر، نزدیک بہ زمان غروب.

سہرہاف: *sarâf* پیشہی پوول گورپن، پوول فروش. صراف، کسی کہ شغل او داد و ستد پول باشد، زرشناس.

سہرہافی: *sarâfi* پیشہی پوول گورپنہوہ یا دراوگورپنہوہ، ژماردنی پوول. شغل پول تعویض کردن مانند تبدیل ارز بہ ریال یا بالعکس، شمارش پول ہم معنی می دہد.

سہرانسہر: *sarânsar* سہرتانسہر، سہرانسہر. سرتا سر.

سہرہانن: *sarânen* سہرہاندن، سہرہ کردن. عرعر کردن الاغ.

سہراو: *sarâw* سہرچاوکہ، سہراوی نہران یہکئ لہ بہ ناویانگترین سہیرانگاہانی ناوچہی سنہیہ کہ لہ داوینی جیای (سولتان سہراجہدین) دایہ. سرچشمہ، منبع آب.

سہراو: *sarâw* ناوی کاتی لہ دایکبوونی مندال، تہرایی ہاورئ لہ دایکبوون. مایع ہمراہ نوزاد در حال تولد.

سہراو توہین: *sarâwtoqin* تہرایی ہاورئ لہ گہل مندال لہ کاتی ژانی ژن. جاری شدن مایعی کہ ہمراہ نوزاد می آید، زا بہ راہ.

سهرپه‌تی: *sarpati* سهرپوت، دهستودلباز. سر بدون پوشش، دست و دل‌باز، اصطلاحی است که به شخص دست و دل‌باز اطلاق می‌گردد.

سهرپه‌رست: *sarparast* گه‌وره‌ی ما، گه‌وره‌ی دایره. سرپرست، بزرگ‌تر خانواده، نظارت‌کننده بر اعمال و کردار افراد تحت تکفل.

سهرپهل: *sarpal* فهرمانده، چلی دار. آخرین شاخه درخت، فرمانده، رئیس

سهرپه‌نجه: *sarpanja* سهری پینج نه‌نگووست به‌گشتی. سر پنجه، سر انگشتان، کنایه از زور، قدرت و نیرو.

سهر پی سپاردن: *sarpēsepârden* بریتی له پروای ته‌واو کردن به‌کسه‌ئی. سر به او سپاردن.

سهرتا: *sartâ* میوه‌ی هه‌ره‌باش. میوه نمونه که سر بار می‌چینند.

سهرتا‌پا: *sartâpâ* نه‌ندام. سهرتا‌پا، تمام قد.

سهرتا‌پا: *sartâp* سهرتا پی، ته‌واوله‌ش. سرا پا، از بالا تا پایین.

سهرتا‌شیاگ: *sartâšyâg* سهرتا‌شراو. سرتراشیده شده.

سهرتا‌ق: *sartâq* بان‌تاق. بالای طاق، چوب‌کار گذاشته شده روی طاق.

سهرتۆ: *sartō* تویژی سهرماس‌ت و شیر. خامه، سرشیر، لایه چرب روی ماست.

سهرتۆپ: *sartōp* قه‌له‌پۆیه‌ی دار یان‌ئالا، یه‌کم له جوانی. آخرین حد ارتفاع، گردی توپ مانند سر علم، زیباترین.

سهرپه‌رزی: *sarbarzi* سهرپه‌نه‌ندی، شانازی. افتخار، سربلندی، سرافرازی.

سهرپه‌ره‌وخواری: *sarbarawxwâri* لیژی. سرازیری.

سهرپه‌ره‌وژووری: *sarbarawžuri* ژوورکایی. سربالایی.

سهرپه‌ره‌وژپیری: *sarbarawžēri* رو به سرازیری از پایین.

سهرپه‌سه: *sarbasa* سهرپه‌سه‌ته. سربسته، پوشیده، پنهان، مخفی.

سهرپه‌سەر: *sarbasar* شت‌گۆرینه‌وه به بی باقی. مبادلله پایاپای، برابر.

سهرپه‌مۆر: *sarbamōr* مۆر‌کراو، ده‌س لی نه‌دراو. سر به مهر، دست نخورده.

سهرپه‌ن: *sarban* سهر پۆش، میژهر. سربند، پوشش درب ظرف.

سهرپه‌یه‌که‌هونیان: *sarbayakawniyân* چپه‌کردنی دوو‌کسه‌ئی. سردرگوش هم نهادن.

سهرپا: *sarpâ* ویستان له سهر پی، سهر پی. سرا پا، ایستاده.

سهرپان: *sarpân* که‌سه‌یک که سهری پانی هه‌بی. کسی که سری پهن دارد، سر پهن.

سهرپایی: *sarpâi(i)* سهرپی. سرپایی، کار سرپایی، دمپایی.

سهرپ: *sarper* لیوانلیو، لیوریژ. لبریز، لب‌لب.

سهرپۆش: *sarpōš* له‌چک. سرپوش، روسری.

سهرته پوڙه: *sartapōā* نیوی گهره کیکی قدیمی له شاری سته له دهورانی میرایه تیی ئه رده لانه کاندایه کی له جوار دهروازهی شاری تیدا بووه. محله ای قدیمی در مرکز سنندج به همین نام که یکی از چهار دروازه اصلی شهر در دوران اردلانها در این محله بوده است.

سهرته رز: *sartarz* چلی زور ناسک. شاخه نازک و ترد سبز رنگ درخت.

سهرته زین: *sartazēn* نامزهیه بو زور سارد، نیوی چپایه که له ناوچهی (تيله کو) سهر به دیواندهره. کنایه از آب یا نوشیدنی خیلی سرد که پس از مصرف در سر ایجاد درد کند، نام کوهی است در منطقه (تيله کو) دیواندهره.

سهرته ل: *sartaī* سهرتا، میوه یان ههرشتیکی باشی هه لیزارده. برگزیده، نمونه میوه یا هر چیز دیگر.

سهرتیا چوون: *sarteyāčun* کوژان، له نیوا چوون. کنایه از نابود شدن و به قتل رسیدن.

سهرتیژ: *sartiž* نووک تیژ، سهرتووژ. نوک تیز.

سهرت ————— **یگردن:** *sartēkerden* سهر پیوه نان، سهر کردنه ناو. رفتن متوالی به جایی، ولخرجی کردن، اصراف کردن.

سهرتیل: *sartil* دواین سهر چل یان پویه. آخرین حد ارتفاع.

سهرجه م: *sarjam* تیگرا به گشتی. جمعی، همه با هم، مجموع.

سهرجه نجال: *sarjanjāī* سهرقان. سرشلوغ، کسی که دارای مشغله زیاد باشد.

سهرچا وگه: *sarčāwka* سهرچا وگه، سهرچاوه. سرچشمه، منبع اصلی.

سهرچا وگه: *sarčāwga* سهرچاوه. سرچشمه، منشاء.

سهرچاوه: *sarčāwa* سهرچا وگه. سرچشمه، منبع اصلی.

سهرچل: *sarčel* چلی بهرز ناسکی دار، سهر لهق. شاخه بالای و نازک درخت.

سهرچن: *sarčēn* سهرتا، هه لیزارندن. چیدن و قطع کردن قسمت بالایی، انتخاب کردن و برگزیدن میوه.

سهرچوپي: *sarčōpi* ئه وهی که له پیش هه موو هه لیه پرکیکه راندایه. جلودار و پیشاهنگ رقص دسته جمعی گردی.

سهرچۆك: *sarčōk* کهشکی ئه ژنۆ، کهشکه زرائی. بالای زانو، کشک زانو.

سهرچوون: *sarčūn* دوایی هاتن، له جوشرائی زور وهدی دی، وهکو (شیره که سهر جوو). سر رفتن چیززی در اثر حرارت، به سر آمدن حوصله، مانند (شیر سر رفت)

سهرچۆك: *sarčōk* به چۆك دانستن. چمباتمه.

سهرچم: *sarčam* به ستین. بالا و کناره رودخانه.

سهرحه ساو: *sarhasāw* ناگادار، با خه بهر. باخبر، آگاه، مطلع.

سهردهر هاوردن: *sardarhâwerden* سهردهر هیتان. سردر آوردن، خود نمایاندن.

سهردگردن: *sardkerden* سرد کردن، خنک کردن.

سهردوسپر: *sarduser* ساردوو سپر. بسیار سرد، کنایه از بی التفاتی.

سهردوسپری: *sarduseři* ساردوووسپری. زمان سرما، نشانه بی غیرتی.

سهرد و گهرم: *sardugarm* سارد و گهرم. سردوگرم، کنایه از تجارب زندگی.

سهردهر: *sardar* تاقی سهردهرکه. طاق بالای درب، چوب بالای درب.

سهردهرچوون: *sardarčun* سهردهرکردن، ناگادار بوون له. سر در آوردن، با اطلاع شدن.

سهردهرکردن: *sardarkerden* سهردهرچوون له، ناگادار بوون له، تیگهیشتن، تیگهیبین. سردر آوردن، مطلع بودن، شناخت.

سهردهسی: *sardas* سهردهست. روی دست، آستین.

سهردهسه: *sardasa* ریبهری کومه تیکی بچووک، سهری قوئی کراس. سردسته، آستین نزدیک به مچ پیراهن یا گت.

سهردهم: *sardam* کات، سات، دهور. هنگام، اوان، دور، زمان، عصر.

سهردهمنی: *sardamani* سارددهمنی. خوراک سرد، غذاهایی که در اصطلاح عامه سردی آوراند.

سهرخستن: *sarxesten* بردنه سهرهوه. بالا بردن، کمک به بر آوردن آرزو و رسانیدن به مقصود کسی.

سهرخوش: *sarxwaš* سهرخوش. سرخوش، سرمست.

سهرد: *sard* سارد. سرد، آب و هوا سرد یا هر چیز دیگر که درجه حرارت آن کم باشد.

سهرداخستن: *sardâxesten* سهربهروهوونان. به زیر نگاه کردن، آبروی کسی را بردن.

سهرداگرتن: *sardâgerten* سهر پوئشاندن، خهريك کردن. سرگرم کردن، مشغول کردن.

سهردان: *sardân* به دیدار رؤیشتن، دیدن کردن، میوانی چوون. دیدار کردن، سر زدن.

سهردان: *sardân* سهرکیشان یو دیدار. سرکشیدن، به ملاقات رفتن.

سهردانیان: *sardâniyân* سهرنیان، کورنش کردن. سر نهادن، تعظیم کردن.

سهرداهاوردن: *sardâhâwerden* سهری یاس دهرهیتان، شانه کردنی قژی سهر. شانه زدن مو سر، سر سخن باز کردن، تعظیم کردن.

سهرد بوون: *sardbun* سارد بوون. سرد شدن کنایه از بی محل گذاشتن.

سهردبوونهوه: *sardbunawa* ساردبوونهوه. سرد شدن.

سهردرگا: *sardergâ* سهردهرکه. روی درب، طاق درب.

سەردەمەيک: *sardamēk* زەمانەيک، دەورەيک. زمان، عصرى، دورە اى.
سەردەويوگ: *sardawbug* ساردەوگراو. سرد شەدە.
سەردەويوون: *sardawbun* ساردەويوونەو. سرد شەدن.
سەردەوگرەن: *sardawkerden* ساردەوگرەن. سرد گرەن، سرد نەودن.
سەردى: *sardi* ساردى. سردى، مەنسوب بە سرد.
سەرپاس: *sarṛās* راستەو پاسەت. مستقيم، درستگار، سراسەت.
سەرپاسى: *sarāsē* جۆرەيک ژانە سەرە. نوعى سردرد مانند ميگرن.
سەرپەق: *sarraq* سەرپەخت. سرسخت، کلە شق.
سەرپەژ: *sarṛēž* لىوانلىيۆ، لىورپەژ. لبالب، ليريز، سرريز.
سەرپەگا: *sarṛēgā* سەرپەگە، سەر پەگا. محل عبور، روى راه، راه عبور.
سەرزل: *sarzel* زلام سەر. كسى كه سر گنده دارد، سربزرگ.
سەرزنەشت: *sarzanēšt* لۆمە، سەرزنەنش. سرزنش، سرکوفت، طعنه، ملامت، نکوهش.
سەر سەپاردەن: *sarsepârden* فەرمانبەرى. سرسپردن.
سەر سەم: *sarsem* رەتى يەك سەم. سەندرى خورەن چەارپا.
سەر سەمدان: *sarsemdân* رەتدانى يەك سەم. سەندرى خورەن چەارپا.

سەرسۆك: *sarsök* ئاسوودە. آسود خاطر.
سەرسووپ: *sarsuṛ* سەير. مات، متحير.
سەرسۆنگە: *sarsōnga* بە ئارامى، بە ئەسپايى، وەگو (سەرسۆنگە خەريك خوەندەنم). بە آرامى، با تائى، مانەند (با تائى و آرامش مشغول مطالعه هستم).
سەرسەخت: *sarsaxt* سەرپەق. سرسخت، لوج.
سەرسەنگين: *sarsangin* بە دەمار بوون، لالووتبوون. سرسنگين.
سەرسەوز: *sarsawz* دلووان، زۆر شاد. سرسبز، شاداب و با طراوت.
سەرشان: *saršân* كۆل، ملەى كۆ. روى شانە، ستیغ كوه.
سەرشانە: *saršâna* سەرپەشت، سەر كۆل. روى شانە، گرە.
سەر شەكەن: *saršekēn* داشكانەن. سرشەكن، كم كردن از جايى و اضافە كردن بە ديگرى.
سەر شۆر: *saršōr* شەرمەسار. سرافكەندە، شرمسار.
سەر شۆر كەردەن: *saršōrkerden* كورنەشكردن. سرافكەندە كردن، شرمسار كردن، سرافكەندگى.
سەر شەيت: *saršēt* وروگەژ. خەل، نيم ديوانە.
سەر شەوان: *saršēwân* سەرتەيكەدان. سردرگمى، آشفەتگى.
سەر فەراز: *sarfarâz* سەربەلەند. سرافراز، پەروزمەند، مەفتخر.

سهرگرتن: *sargerten* سهرگرتوو. سرگرفتن.

سهرگون: *sargoï* سهرگون هه خواردنه وه يه يکی دهمکراو، نه وه ئین ئیستکان چای تازه دهمکراو. اولین برداشت از چای دم کرده، اولین استکان چای از قوری.

سهرگه وره: *sargawra* سهردهسته، ریبهه. سردسته، رهه، فرمانده، رئیس.

سهرلك: *sarlek* چن یان لکی سهره وهی دار. شاخه بالای درخت.

سهرلېشویان: *sarlēšewyân* سهرشویان، وهکو (نهم کاره بیژگه له سهرلېشویان خیریکی نییه). سردرگم کردن، مانند (این کار غیر از سردرگمی فایده دیگری ندارد).

سهرما: *sarmâ* دژی گهرما. سرما، هوای سرد.

سهرما بردگ: *sarmâberdeg* سهرما بردوو. سرما زده.

سهرما بوون: *sarmâbun* سهرمالیدان. سرما خوردن.

سهرما بهرده له: *sarmâbardaïa* که سیک که خوئی له بهر سهرما بو ناگردی. آدم سرمایی، سرما زده.

سهرماوسوئه: *sarmâwsōïa* ساردی، سههولبه ندان. سرما و یخبندان.

سهرمه ست: *sarmast* سهرمهس، سهرخوش. سرمست، سرخوش، با نشاط.

سهرقان: *sarqâi* خهریک، زور خهریک به کار. سرگرم، مشغول.

سهرقه له مانه: *sarqaiamâna* حه قدهستی دوعانووس. مزد دعا نویس.

سهرقه وی: *sarqawi* سهرزل، سهرزه لام. سرگنده، کسی که سر بزرگ دارد.

سهرگرده: *sarkrda* فهرمانده. سردسته، رهه، فرمانده.

سهرکز: *sarkez* په ریشان، خهمین، سهرشور. گردن کج، پریشان حال، غمگین، سرافکنده از اندوه.

سهرکوت: *sarkot* تانه لیدان، سهرزه نشت. سرکوب، طعنه و سرزنش.

سهرگون: *sarkoi* بهر کول. اولین قاشق از غذای آماده شده.

سهرکون: *sarkoi* سهرپشت. روی پشت، گرده.

سهرکه ف: *sarkaf* که فی سهر چپشت، که فی سهرئاوی ساوون. سرکف صابون یا شیر و هرما یح مشابهی که کف کند.

سهرکه فتن: *sarkafeten* سهرکه وتن. موفق شدن، به آرزو رسیدن، پیروز شدن.

سهرکه نیاگ: *sarkanyâg* سهرکه نراو. سرکنده شده، موجود بی سر.

سهرکیشان: *sarkēšân* دیدار کردن، سهر کیشاندن. سرک کشیدن، دیدار کردن.

سهرکیشتی: *sarkēšti* یا خیبوون، دیده نیکردن. سرکشی، دیدار کردن، نافرمانی کردن.

سهرگران: *sargerân* مروقی فیزن. رام نشده، سرسنگین، متکبر.

سهرمه قولات: *sarmaqolât* خوؤ
 ئاوه ژوو کردن به سهر سهردا و تیپه رین.
 پشتک وارو.
سهرمه لا: *sarmaĭâ* سهرباشقه،
 سهردسته. اداره کننده بازی.
سهرنچ: *saranj* ورده و بیوون، زؤر
 بهوردی، ورده و بیوون، وردبوونه وه. دقت،
 توجه، مشاهده دقیق.
سهرنجدان: *saranjdân* وردبوونه وه،
 رامان. دقت نمودن، توجه کردن.
سهرنقوم: *sarnoqm* سهرنخوون، بی
 سهروشوین. سرنگون، واژگون، نگون سار.
سهرنوی: *sarneve* نیوی مه حله لیکه
 له رؤژئاوای شاری سنه که سهرچاوه
 به شیکی گهوره له ئاوی خواردنه وهی ئەم
 شاره بووه. نام محلی در ضلع غربی شهر
 سنندج که منبع مهم آب آشامیدنی
 شهر بوده است.
سهرنیان: *sarneyân* سهرنان، رؤیشتن
 و ئاواره بیوون. سر گذاشتن، سرنهادن،
 آواره گشتن.
سهرنیانه وه: *sarneyânawa*
 سهردانانه وه، سهرنانه وه. سرنهادن دوباره.
سهرواز: *sarwâz* سهرباز. سهرباز،
 جنگاوری که به خاطر دفاع از مرز و بوم
 کشورش مدت معینی را به طور مجانی
 در اوایل جوانی در ارتش خدمت می
 کند.
سهروازخانه: *sarwâzxâna*
 سهربازخانه. سهربازخانه، محل زیست
 سهربازان.

سهروازگیری: *sarwâzگیری* سهربازگیری.
 سهربازگیری.
سهروازی: *sarwâzi* سهربازی، له
 زاراوهی خه لگی سنه دا به جی سهروازی،
 دهگوترا ئیجباری. سهربازی.
سهرواختگ: *sarwâqeng* سهرنخوون،
 ئاوه ژوو، به روا پشت. وارونه، سرآویز،
 آویزان، آویخته.
سهروین: *saruben* سهروژیر. سر و ته
 چیزی، در اصطلاح به معنای بررسی
 کردن است.
سهرویه چک: *sarubačĕk* ته حر، سیما،
 شکل. سر و صورت، سر و روی، سر و
 سیما.
سهرویه چک: *sarubar* سهرویه چک. سر و
 وضع، سروسامان، برورو.
سهروپورت: *saruport* بهش بهشکردن.
 به هرکسی سهم اندکی دادن، تقسیم
 عادلانه بین جمع.
سهروچاو: *saručâw* روخسار، ههنیه،
 سیما. صورت، رخسار.
سهروخوار: *saruxwâr* سهریه ره و ژیر.
 بالا و پایین، کنایه از فراز و نشیب.
سهروخوارکردن: *saruxwârkerden*
 هاتوچؤکردن، خواروژوورکردن. بالا و
 پایین کردن، آویزان کردن.
سهروزوان: *saruzwân* سهر و زمان.
 سر و زبان، کنایه از شیوه بیان.
سهروژیر: *saružēr* سهروخوار، ژیر و
 بان. بالا و پایین، کنایه از فراز و نشیب
 زندگی.

سروساخت: *sarusâxt* کهین و بهین، ساختوپاخت. کنایه از تبنانی بین دو یا چند نفر، برای انجام دادن کاری.

سروسهکوت: *sarusakot* سروسیما. سرورو، شکل و قیافه.

سروسهکهل: *sarusakaï* سروسیما. سرورو.

سهروکاوان: *sarukâweï* تهر، سهروکاپۆن. سروسیما، جمجه.

سهرویئن: *sarwēn* میژهر. دستار، عمامه.

سهره: *sara* گوپزی دهسکه‌لا، مرۆفی بهرجهسته و دیار. گردوی خوش دست در تیله بازی، نخیه.

سهره: *sarâ* دهنگی کهر. عرعر، آوی الاغ.

سهرهتاتکی: *saratâtîkē* ملهتاتکی. سرک کشیدن.

سهرهخهر: *saraxar* بهکهسئک دهئین که له کاری کهسانی تردا به بیئ ئیچازه خوی تی بگهیهئی. سرخر، کنایه از آدم مزاحم و بولهوس.

سهرهخوهر: *saraxwar* مندالی تازه بووی که دایک یا بابی مردوو بیئ. نوزادی که پس از تولد پدر یا مادرش را از دست بدهد، کنایه از بد قدمی و بدشگونی نوزاد است.

سهرهپرا: *saraâ* لهگهئ نهوهدا، لهگهئ نهویشا، وهکو (سهرهپرای نهمه). با وجود اینکه، مانند (با وجود اینکه).

سهرهپیان: *sarařeyân* سهرهپئگا.

سراهاها، محل تلاقی چند مسیر.

سهرهپئگا: *sarařegâ* سهرهپئی. سرراه، گذرگاه، محل عبور.

سهره پئگه: *sarařega* سهره پئگا. سرراه، گذرگاه، محل عبور.

سهرهپیه: *sarařeya* سهرهپئگا. سرراه، گذرگاه، محل عبور.

سهرهن: *saran* سهرههئند. سرنهئ، نوعی غربال سیمی که برای بیختن خاک و شن بکار میرود.

سهرهه: *saraw* سهری سهر، سهرسهرهه. بالا، طرف بالا، بالای بالا.

سهرههوخوار: *sarawxwâr* سهرههئخوون، ئاوه ژوو، روو بهخوار.

سرازیر، آویزان.

سهرهههژوور: *sarawžur* روو له ژوور. سربالایی.

سهرهههژئری: *sarawžeri* روو له ژئری. سرازیری.

سهرهههولئئژ: *sarawlēž* لیژایی، سهرهههوخواری. سرازیری.

سهرهههولئژا: *sarawlēžâ* لیژای، سهرههه و ژوورکا، روو به لیژای. سرازیری.

سهرهههولئژایی: *sarawlēžâi(i)* سهرهههوخواری. سرازیری.

سهرهههولئژی: *sarawlēži* لیژایی. سرازیری.

سهرهههوخواری: *sarawxwâri* روو له خواری. سرازیری، رو به پایین.

سهرهههئدان: *sarhaïdân* پهیدابوونهوه. دوباره ظهور کردن، پیدا شدن.

سهره نگرتن: *sarhaigerten*

سهره نینان. سر برداشتن، آواره شدن.

سهرین: *sarin* ژوورترین، سهروو.

بالترین.

سهرین: *sarin* بالشت، زیرسری، بالش و متکا.

سهرین: *sarēn* بالشت، ژیری سهر.

زیرسری، بالش، متکا.

سهریوان: *sariwân* ها. محل جمع

آوری فضولات حیوانی در یک محل.

سهعات: *saât* کاتژمیر. ساعت، وسیله اندازه گیری زمان.

سهعات: *sa ât* لهش ساقی، سهلامه تی ثافیهت. عافیت، تندرستی.

سهعات: *sa ât*

نیویکی ژنان، به خته وهری. سعادت، خوشبختی، نامی زنانه.

سهفت: *saft* نووسین له دهفته ری میری، نووسین له دهفته ر. درج، ثبت.

سهفا: *saqâ* ناوکیش. سقا، آبکش ناوایی در قدیم.

سهقام: *saqâm* بهرقه رار، جیگیر. ثبات، استقرار، جاگیر.

سهقامگیر: *saqâmگیر* دامه زراو، بهرقه راریوون. مستقر شده.

سهقات: *saqat* له کار کهوته، مرداره و بوو. از کار افتاده.

سهقاتکردن: *saqatkerden* له کار خستن. از کار انداختن.

سهقاتکریاگ: *saqatkeryâg* له

کارخراو، مرداره و کراوه. از کار افتاده شده.

سهکته: *sakta* راهه ستانی دل یا میشک

به هوی ویستانی خوین له بهر گرفتی دهماره کان. سکتته، انفارکتوس، حالتی ناگهانی در انسان که در اثر انسداد رگهای قلب یا مغز موجب مرگ سریع یا فلج می گردد.

سهکو: *sakō* بهر زاییه کی دروستکراو له خشت بو دانستن. سکو، تختگاه ساخته شده از خشت یا آجر.

سهکوت: *sakot* ته حر، وهکو (تواشاکه سهروسه کوتی). قیافه و شکل از نظر بدی و زشتی، مانند (شکل و قیافه اش را ببین).

سهکین: *sakin* نالوونه وهی ددان له پرووی که سیک و جنیودان پیی. به کسی پرخاش کردن.

سهگ پاسووتیاگ: *sagpâsutyâg* نامازی به ما لانگه ری سه رخو. کنایه از آدم ولگرد.

سهگسار: *sagsâr* جنویکه، وهک سهگ.

سگ سار، مانند سگ.

سهگمه ری: *sagmargi* نازار و دهردی زور له ژیاندا. مشقت زندگی، درد و رنج زندگی.

سهگوسووتگ: *sagusuteg* سهگ و بیچووه کان. سگ و توله هایش، اصطلاحی کنایه ای.

سه‌گه‌وان: *sagawân* خاوه‌ن سه‌گ. سگ بان، صاحب سگ، سگ باز.

سه‌گه‌ووږ: *sagawar* دهنگی چه‌ند سه‌گ پیکه‌وه. عوعو دسته جمعی سگ.

سه‌لاخ: *salâx* که‌سیک که له فه‌سابخانه ئیش ده‌کا. سلاخ، کسی که در کشتارگاه پوست حیوانات کشته شده را می‌کند.

سه‌لت: *saît* ته‌نیا، عه‌زه‌و، بی‌ژن. تنها، مجرد.

سه‌لته: *saïta* جلیکه له سه‌ر که‌وای ده‌کن. نیم تنه‌ی کوتاه که روی قبا پوشیده می‌شود.

سه‌لک: *salek* بنی‌گیا، هه‌رشتیکی خرپ هه‌ل‌دراوی، بۆ ژماردن به کار ده‌روئ.

مقدار، واحد شمارش برای ترب و پیاز و....

سه‌لکه: *salka* هه‌رشتیکی خرپ هه‌ل‌دراوی، پر به مشت واحد شمارش برای پیاز و ریشه گیاهان مشابه.

سه‌لک: *salekê* بنی‌خرپ کراوه‌ی سروشتی گیاه، وه‌کو پیاز. واحد شمارش برای پیاز، ترب و....

سه‌لمان‌دن: *salmânden* سه‌پان‌دن. قبولان‌دن به هر دلیل مناسب.

سه‌لمانن: *salmânen* قبولان‌دن، سه‌لمان‌دن. قبولان‌دن با زور و اکراه از جانب طرف مقابل.

سه‌لوات: *saïawât* سه‌لوات. صلوات، درود، تحیت.

سه‌لوات ناوا: *saïwât âwâ* نیوی گوندیکه که جیگای له‌دایکبوونی

گۆرانیبیژی به ناوبانگی کورد سه‌ید
عه‌لی نه‌زغهر کوردستانییه. صلوات آباد،
نام روستایی در حومه شهر سنندج که
محل تولد خواننده بلند آوازه گۆرد سید
علی اصغر کردستانی بوده است.

سه‌لته: *saïta* ژنی بی‌شهرم و حه‌یا.
سلپته، زن بد کاره و بی‌حیا.
سه‌م: *sam* ژار. زهر، ماده کشنده.
سه‌ماوږ: *samâwar* سه‌ماوږ. سماور،
وسیله مخصوص جوش آوردن آب.
سه‌مۆږ: *samōr* سه‌مۆږ. سمور،
جانوری گوشتخوار با جثه‌ای کوچک که
پوست آن قیمتی است.
سه‌مۆږه: *samōra* سه‌مۆږ. سمور.
سه‌مه‌ر: *samar* به‌ر، حاصل. ثمر، بر،
بار، دست آورد.
سه‌مه‌ره: *samara* به‌ر، حاصل. ثمره،
بازده.
سه‌مه‌نی: *samani* گه‌نمی چیتر او له
نیو ده‌فر بۆ رسمویاسای نه‌ورۆز. سبزه،
سمنو، گندم سبز شده مخصوص عید
نوروز و سفره هفت سین.
سه‌نان: *sanân* سه‌ندان. سندان، از
آلات مخصوص آهنگری.
سه‌نای مه‌کی: *sanaymaki* سه‌نامه‌کی
چه‌شنی گیایه. گیاهی سهل و تلخ مزه.
سه‌ندن: *sanden* کپین، نه‌ستان‌دن.
خریدن، گرفتن، خرید کردن.
سه‌نگه: *sanga* سه‌ندوویه، کپیوویه.
گرفته، خریده.

سەنگەر: *sangar* جیگای خۆپاراستنی سەربازان بۆ بەرگری لە مەیدانی شەپدا، جیگای بەرخۆدان، مەتەرپۆز. سنگر، جان پناه، محل محافظت جنگاوران از دید و تیر دشمن.

سەنگەکی: *sangaki* نانێک که له تەنووری رێخ بېرزدریټ. نان سنگک.

سەنگەلی: *sangali* سەندەلی، کورسیی دانشتن. صندلی، چهارپایه پشته دار که روی آن می‌نشینند.

سەنگین: *sangin* قورس. سنگین، وزن‌دار، پر وزن، وزین.

سەنن: *sanen* کرین، سەندن. خریدن، گرفتن، خرید کردن.

سەنیگ: *sanyâg* سەندراو، سنراو. خریداری شده، معامله شده.

سەنیر: *sanēr* سنیر، سەرین. سرگین، مدفوع حیوانات اهلی.

سەنیرپێژ: *sanērpež* ئەوەی که سەنیر بۆ تەپالە دەپێژێ. کسی که تاپاله می‌سازد.

سەوا: *sawâ* توانای، خۆبەندەوه و نووسین. سواد، توانایی خواندن و نوشتن.

سەوا: *sawâ* ئەخۆشییەکی دەروونییە. سودا، بیماری مالیخولیا و خیالبافی.

سەوادار: *sawâdâr* کەسێک که خۆبەندەوه و نووسین بزانێ. باسواد، کسی که توانایی خواندن و نوشتن را داشته باشد.

سەور: *sawr* سەبر. صبر، تأمل، طاقت.

سەوز: *sawz* کەسک، پەنگی سەوز. سبز، هر چیز که به رنگ برگ درخت و گیاه تازه باشد.

سەوزایی: *sawzâi(i)* شینکە، پەنگی سەوز، گیای سەوزی دەشتودەر. سبزرنگی، زمین سبز و خرم، رنگ چمنراز، سبزه زار.

سەوزبوون: *sawzbun* پوانی پوووک. رستن گیاهان، سبز شدن.

سەوزکردن: *sawzkerden* پواندنی پوووک، چاندنی پوووک. رویانیدن، سبز کردن.

سەوزە: *sawza* شینایی دەشتودەر. سبزه گون، سبزه.

سەوزەپۆش: *sawzapōš* گەپەکیکە لە شاری سنە. سبزهپوش، نام محله‌ای در سنج مشرف به بلوار کردستان

سەوزەکاوا: *sawzakawâ* سەوزەکاو، مەلێکی تەواو شین. سبزه قبا، نام پرندەای است.

سەوزەلانی: *sawzaiâni* سەوزایی، سەوزەزار. سبزه زار، زمین سبز و خرم.

سەوزەلی: *sawzaiĕ* سەوزەلە. سبزه‌گونه.

سەوزی: *sawzi* گیای دەستچن بۆ خواردن، پەنگی کەسک. رنگ سبز، سبزی خوردن، سبزی.

سەوqات: *sawqât* دیاری، پێشکەشی. رهاورد، ارمغان.

سەوqاتی: *sawqâti* شتی تاییبەت بە دیاری، پێشکەشی، قەرتالەهی میوه.

سیابه‌نی: *siyâbani* فریوکاری. سرهم بندی کردن کاری به منظور کلاه برداری، شپادی، فریبکاری.

سیاچه‌مانه: *siyâčamâna* مه‌فامیکی گؤرانینی هه‌ورامی. مقامی در موسیقی هورامی.

سیار: *sayâr* یاریدەر، هاریکار، گومه‌ک. کمک، کمک کننده، شاگرد.

سیازاخ: *siyâzâx* زاخی رهش. زاج سیاه.

سیاسان: *siyâsâi* سالی بی باران. سال بی باران، خشکسال.

سیاسهران: *siyâsarân* نیوی گوندیکه، سهر رهشان. سیه سران، محلی که تپه‌ها و ارتفاعات آن به علت کمبود علف و گیاه به رنگ سیاه باشد، نام روستایی است.

سیامال: *seyâmâi* رهش مال. کزه‌ی رهشه بای هه‌ناسان سهرد

سیامال عه‌یش ته‌خته ته‌خته که‌رد (مه‌وله‌وی مه‌عدوومی)

چادر سیاه عشایر.

سیان: *siyân* سیان، یه‌ک و دوو. سه عدد.

سیانگزه: *seyângza* ژماره‌ی ۱۳. عدد سیزده.

سیانگزه‌بده‌در: *seyângzabadar* ره‌سموویاسای رۆژی سیزده‌ی دوی نه‌ورۆز. سیزده بدر، مراسم روز سیزده بدر درماه فروردین که بر اساس سنت تاریخی برای دور کردن مصائب سال آنی برگزار می‌شود و ایرانیان باستان معتقد بودند که این روز نحس است لذا با سرور و شادی آن را برگزار می‌کردند

رهاورد، سید دست بافته از جنس چوب برای حمل میوه‌جات.

سهول: *sawî* داری سهول. درخت سرو.

سهولان: *sawîân* ها، گیای گوئپه‌ر که چه‌شتر ترشی لئ دروست ده کرئ. گیاه گلپر، که دارای خارهای ریز است و از آن جهت ترشی استفاده می‌کنند.

سهوته: *sawata* سه‌به‌ت. سبد چوبی دست بافت.

سه‌یر: *saēr* عه‌جایبات. غیر معمول، عجیب.

سه‌یر: *saēr* گه‌ران و تماشا کردن، دتین. گردش، تماشا، دیدن.

سه‌یران: *saērân* گه‌ران و تماشا کردن. گردش کردن.

سه‌یرانگا: *saērângâ* جیگای سه‌یران. تماشاگاه، گردشگاه.

سه‌یرانگاکان: *saērângâgal* تماشاگاه‌ها، گردشگاه‌ها.

سه‌یره: *saēra* مه‌لیکی بچووکی خوش خوین. سه‌ره، سیره، پرنده ای کوچک با صدای خوش و پرهای سبز، زرد و قرمز.

سه‌یزاده: *sayzâda* ژنی نه‌ولاده‌ی پیغهمیهر. زن سیده.

سه‌یی: *sai(i)* سه‌ید. سید، بزرگ، مه‌تر، آقا، اولاد حضرت محمد (ص).

سی: *sē* ژماره ۳. عدد سه.

سی: *sî* ژماره ۳۰، سی سیل. عدد ۳۰، ریه، شن.

سیابازی: *siyâbâzi* فیلبازی. سیه بازی، حقه بازی، شپادی.

سیخندان: *sēxdân* جینگای سیخ. سیخ زدن.

سیداره: *sēdāra* داری ثیدام، دارقه‌واخ. چوب اعدام، دار اعدام.

سیر: *sir* کیشکه بهرانبه‌ر به ۷۵ گرام.

سیر: واحد وزن برابر ۷۵ گرم.

سیر: *sir* گیایه‌کی بون تونده که خواردن به کاری دهرمانی دیت. گیاهی مشهور که خاصیت درمانی زیادی دارد.

سیرخن: *sirxen* لاسار. لجوج.

سیروان: *sirwân* نیوی روخانه‌یه‌کی به‌ناویانگه. نام رودخانه‌ای در کردستان.

سیر روزه: *sērōza* رهمویاسای روزهی ناخری مردوو. سه‌روزه، مراسم سه‌روزه برای فوت کرده.

سیرهموزه: *siramōza* سووره موزه.

زنبور بزرگ نیش دار که بدن آن به رنگ قهوه‌ای و خط‌های زرد رنگ است، نوع سیاه رنگ آن نیز وجود دارد.

سیرپهان: *sēreyân* ریگایه‌ک که سی پیی لی دهبیته‌وه. سه راهی، محل تلاقی سه راه.

سیریک: *sirēk* یه‌ک سیر بهرانبه‌ر به گرم. یک سیر، برابر گرم.

سیژمه: *sēžama* سی ودهخته‌ی خواردن. سه وعده غذا.

سیس: *sis* ژاکاو، مروقی لاواز. پژمرده، پلاسیده، کنایه از شخص لاغر و نحیف.

سیس: *sis* نیوی گوندیکه له دهشتی (له‌یلاخ) که له باری میژوووییه‌وه به‌ناو بانگه. نام روستایی در منطقه دهگلان و

عامه مردم (درسنندج) پس از پایان روز، سیزده عدد سنگ ریزه را به علامت رفع نحسی روز سیزده تک تک از پشت سر پرتاب می‌کنند و به آن نگاه نمی‌کنند زیرا معتقدند که در صورت نگاه کردن به مسیرسنگها نحسی و بلا دامنگیر آنان خواهد شد.

سیانه: *seyâna* سیانی. سه عدد است، سه تایی.

سیاوله: *siyâwîa* سیاوله تۆوی گیایه‌که بهم نیوه. سیاهدانه، شونیز گیاهی خودرو دارای برگهای باریک و گل‌های زرد یا بنفش و دانه‌های سیاه رنگ و خوشبو است که در پخت نان مورد مصرف است.

سیاهه: *siyâha* پیرست، لیسته.

سیاهه، لیست، فهرست.

سیاهی: *siyâ(i)* رهشایی، رهشی، روو به رهشی نانی شه‌وه. سیاهی، رنگ رو به سیاهی گرایده شده

سیپال: *sipâi* کۆنه و په‌رۆی دراو، پیپال و سیپال. پارچه کهنه، گلیم ساده و کم عرض کنایه از آدم شلخته و بی‌نظم.

سی جار: *sējâra* سی ودهخته، سی کاته. سه‌بار، بار سوم.

سیچکه: *sička* سیچک. ثمر گیاهی شبیه مازوج که در دباغی مورد مصرف قرار می‌گرفت.

سیخ: *sēx* نام‌رازیکی نووک تیز تایبه‌تی گوشت برژاندن (شیش). سیخ، شی بلند و نوک تیز از جنس فلز که گوشت را به آن می‌کشند و کباب می‌کنند.

سپشهمه: *sēšama* سپشهمه، روژی چوارمی هه‌وته. سه‌شنبه روز چهارم هفته.

سيف: *sēf* سیو. سیب، محصول درختی به همین نام.

سيف زهمینی: *sēfzamini* سیف زهمینه، یاره‌لاماسی. سیب زمینی، یکی از محصولات پرمصرف که دارای ارزش غذایی زیادی است.

سيفه سووره: *sēfasura* سیوی سوور، سیوه سووره. سیب سرخ.

سپکوچکه: *sēkočka* سئ به‌ردی ناوردان. سه سنگی، سه سنگ اجاق، سه پایه.

سیم: *sim* تائی زیو یا هه‌رچه‌شنه کانزایه‌کی تر. سیم، رشته‌های باریک حامل الکتریسته، و هر مفتول باریک دیگر.

سین: *sin* (س) یه‌کی له پیت‌ه‌کان. (س) یکی از حروف الفبا، پسوند به معنی گیرنده.

سینه: *sina* سینگه، سینگ. سینه، قسمت جلو بدن انسان بالای شکم و محل پستانها و استخوانهای جناغ.

سینه‌بهن: *sinaban* سینگ‌بهن، سوخمه. سینه بند، پیش بند.

سینه‌پالوو: *sinapālu* نه‌خوشی سی. سینه پهلو، ذات الریه.

سینه‌پوش: *sinapōš* سینگ پوش، جلی نیمه قهدی ژانهایه نیم تنه زنانه.

دشت (لیلاخ) که از قدمت تاریخی زیادی برخوردار است.

سیسبون: *sisbun* ژاکاو، لاواز بوون. پژمرده شدن، پلاسیده شدن، پژمردن

سیسرك: *siserk* نیوی میروویه‌که. جیرجیرک، یکی از انواع حشرات.

سیس عهمهر: *sis amar* سووسه‌نهر. سوس عنبر، سوسنبر، گیاهی است شبیه نعناع دارای برگهای خوشبو و گلهای سفید مایل به سرخ، سینر.

سیسون: *sisōt* مرؤقی لاواز، ژاکاو، لاواز. پژمرده شده، لاغر، نحیف.

سیسوله: *sisōta* مرؤقی لاواز، ژاکاو، لاواز. پلاسیده شده، پژمرده شده، کنایه از آدم لاغر و مردنی

سیسووج: *sēsuc* سیگوشه. سه گوش.

سیسه: *sisar* نیوی چهند لووتکه کیوه له ناوچه‌ی له‌یلاخ. سی سر، نام چند قلعه کوه در شرق سنندج و وجه تسمیه روستای (سیس) که گویا (بلاذری) جهانگرد معروف در کتاب خود از آن یاد کرده است.

سیسی: *sisī* ژاکاوی. پژمرده‌گی، چروکیدگی، پلاسیده‌گی

سیسیاک: *sisyāg* ژاکینراو. پژمرده شده، پلاسیده شده.

سیسیان: *sisyān* سیسبون. پژمرده شدن، پلاسیده شدن.

سینه‌ریز: *sinarēz* ها. زیورآلات سینه، نیم تنه زنانه که زیورآلات بر روی آن دوخته می شده.

سینه‌کش: *sinakēš* هه‌وراز. سربالایی کوه، سینه کش، جای مسطح که خورشید بر آن بتابد.

سینه‌مه‌له: *sinamala* شیویه‌ک له‌مه‌له. شنای سینه یکی از انواع شیوه‌های شنا در آب.

سینه‌وبهر: *sinawbar* به‌روسینگه. بر و سینه، هیکل، قد و قواره.

سینی: *sini* ده‌فزی تایبیت بو جاهینان. سینی، ظرف مسطح و لبه دار برای حمل وسایل پذیرایی.

سیواک: *siwāk* ها، مسواکی چئوی بو خاوینکر دنده‌وی ددان. مسواک چوبی مخصوص پاک کردن دندان.

سئ و دوو: *sēwdu* شه‌م وشه‌یه بو شکرردن به کار دئ. تردید وشک کردن.

سئوخته: *sēwaxta* سئ جاره، سئ کاته. سه وعده صبح، ظهر، شب.

سئوهر: *sēwar* سیبهر. سایه، سیاهی جسم انسان یا هر چیز دیگر که در برابر آفتاب یا نور چراغ بر روی زمین یا هر چیز دیگری بیفتد.

سیوهره‌کان: *sēwarakân* سیبهره‌کان. سایه‌ها.

سیویاک: *sewyâg* سواو. ساییده شده

سئیه‌ک: *sēyak* یه له سئ/ یک سئوم.

ش

شابه‌نهرخانه: *šābanarxāna* جیگای

نوینهرانی دهولته بیانی، جیگایهک بهم نیوه له گهرهکی ناغه زهمان شاری سنه که کونسوولی دهولته عوسمانی لهویدا ژیاوه. کونسولگری دولت عثمانی، محلی به همین نام واقع در محله قدیمی آقا زمان سنندج.

شاپهر: *šāpar* ها، په‌ری گه‌وره، شه‌پر.

بزرگترین پر در بال پرندگان.

شاپه‌سه‌ن: *šāpasan* نیوی گولیکه،

نیوی کانیه‌که له داوینی کیوی (به‌در) له شاری قوروه. شاه پسند، یک نوع گل زینتی با رنگهای سفید، زرد، سرخ و بنفش که برگ‌های بیضی شکلی دارد و آنرا در باغچه می‌کارند. نام چشمه‌ای با آب گوارا در دامنه کوه (بدر) واقع در جنوب غربی شهرستان قروه.

شاتان: *šātān* جه‌ردان، توندبه‌ستنه‌وه.

جردادان، محکم بستن.

شاتانن: *šātānen* زیراندان به‌دنگی

به‌رز. جیغ بزرگ کشیدن.

شاتر: *šāter* نه‌وه‌ی که نان ده‌پیزی.

شاطر، کسی که در ناوایی نان به‌تنور می‌جسباند.

شاتر: *šāter* نه‌وه‌ی که پیشه‌نگی

سپای نه‌میران بووه. شاطر، کسی که جلودار پیاده سپاه امیران بوده.

شاتوو: *šātu* گاتوو، یه‌کی له جوژه‌کانی

توو. شاه توت، یک نوع توت سیاه‌رنگ که برگ‌های آن شبیه قلب است و کمی مزه ترش دارد.

شا: *šā* شا، پاوشا، سولتان. شاه، پادشاه، سلطان.

شا: *šā* دلخوش، به‌که‌یغ. شاد، دلخوش.

شا: *šā* تماشا، بنواژه، وکو (شا‌نه‌و بالایه). نگاه کن، تماشا کن، مانند (بنگر چه قدر عینایی دارد).

شاپاجی: *šābāji* به خوشکی گه‌وره نه‌وتری بو ریزنان. شاپاجی، کلمه احترام به خواهر بزرگ و خواهر شوهر.

شاپاز: *šābāz* بازی گه‌وره و ده‌سه‌لینکراو که به‌ره‌نگی سیبیه. شهباز، باز سفید و بزرگ، نوعی از باز قوی پنجه‌ی اهلی شده که آن را برای شکار تربیت می‌کنند.

شاپال: *šābāi* ها، په‌ری گه‌وره، شه‌پر. بزرگترین پر از پرهای بال مرغ.

شاپو: *šābō* بالنده‌یه‌کی پاوکه‌ره. شاه بوم، یکی از پرندگان شکاری.

شاپوون: *šābun* دلخوشبوون، به‌که‌یغ بوون. شاد بودن، شادمان بودن.

شابه: *šāba* شاد بیه. شاد باش، خوش باش.

شابه‌نهر: *šābanar* کونسوول، نوینهری ولاتانی بیانی. کنسول، شاه بندر، نماینده تجاری و بازرگانی کشور خارجی.

شاتوشووت: *šātušut* شاته شات. هو، جنجال، تعریف کردن دروغین.

شاته: *šāta* نانی تهندهووری. نان لواش خانگی.

شاته‌په: *šātaṛa* گیاهه که بهم نیوه. شاه تره، گیاهی با برگهای ریز و کشیده شبیه گشنز با گل‌های به رنگ سرخ و بنفش که در بیابان و صحرا روئیده می‌شود و مصرف دارویی دارد.

شاته‌وکولسیره: *šātawkolēra* نانی تهندهووری دووجوؤر. به دو نوع نان خانگی لواش و کرده اتلاق می‌گردد.

شاتیمان: *šātimān* رسته‌ی باوه‌پ به خودا و په‌یغه‌مبه‌ری خودا. اشهد، شهادتین.

شاجوان: *šājwān* زیباترین، جوان زیبا، جوان رعنا.

شاخ: *šāx* به‌ردی سه‌رجیا، جیا به‌ردین. شاخ، ستیغ کوه.

شاخ: *šāx* شاخی حیوان. شاخ حیوان.

شاخان: *šāxān* نه‌عره، زیره‌ی گه‌وره. فریاد خشمناک، صدای مهیب.

شاخان: *šāxān* شاخانی کئو. ستیغ کوه.

شاخانن: *šāxānen* شاخاندن. صدای مهیب، با خشم فریاد زدن.

شاخاوی: *šāxāwi* چیا‌ی به‌ردین. کوهستانی پُر ستیغ.

شاخدار: *šāxdār* حه‌یوانی شاخدار، خاون شاخ. شاخدار، حیوان شاخدار.

شاخ و داخ: *šāxudāx* شاخوداخ. به‌و کؤسه‌ی هه‌جیج به شاخانه‌وه داخت هاوه‌بان گشت داخانه‌وه کوه و کمر.

شاخه: *šāxa* له دهنگه‌کان، دهنگی تره‌کین، شریخه‌ی به‌رز. از اصوات، مانند صدای خشم آگین و انفجاری، صدای مهیب.

شاخه‌وان: *šāxawān* کئو پیئو، کوهنورد. صخره نورد.

شادانه: *šādāna* گیاهه که له سه‌رجله گولداره‌کانی ماده‌ی سرکه‌ر وه‌کو به‌نگ و حه‌شیش وه‌دهست دینن. شاهدانه، گیاهی یکساله که از سر شاخه‌های گلدار آن بنگ و حشیش تولید می‌کنند.

شار: *šār* شار. شهر، دیار، بلد.

شاران: *šārān* ها، چه‌ند با ژپُر، با ژپُران، شارگه‌ل. شهرها، بلاد.

شاربه‌دهر: *šārbadar* ده‌رکراو له شار، راونراو له شار. از شهر رانده شده، نفی بلد شده.

شاردن: *šārden* به‌نه‌پینی قایم‌کردن. پنهان کردن، مخفی کردن.

شاردنه‌وه: *šārdenawa* شاردن، کاری نه‌هینیکردن. مخفی کردن، پنهان کاری، پنهان کردن.

شارسان: *šāresān* شاری گه‌وره. شهرستان، شهر، مرکز شهر.

شارسانی: *šāresāni* خه‌لگی شار. شهری، شهرستانی.

شارنگه: *šārēga* ریگای گهوره. شاه راه، بزرگ راه.

شازاده: *šāzâ* دال مهمله، مندالی پادشا، فهرزندی شا. شاهزاده، فرزند شاه.

شاژن: *šāžen* ژنی سهر، ژنی سهره، ژنی شا، ژنی بهژن و بالآ جوان. زن شاه، زن برتر، زن زیباروی و خوش اندام.

شاسوار: *šāsawâr* شوژه سوار، سوارچاک. شہسوار، شاه سوار، سوار دلاور و چالاک.

شاسه لیمبازی: *šasalimbâzi* جوڑی شانوی کوئی ئیرانی. خیمه شب بازی.

شاف: *šâf* شیاف، شاف، دہوایه که بو رہوان بوون به کاری دہبن. شیاف، داروی جامد و مخروطی شکل که برای معالجه بیماری که دچار بیوست شده باشند تجویز میگردد.

شافعی: *šâfei* امامی شافعی ریپہری مہزہبی شافعی. شافعی، یکی از مذاہب چہارگانہ اہل سنت منسوب به ابو عبدالله محمد بن ادريس شافعی (۱۵۰متولد، ۲۰۳وفات ه.ق) و یکی از ائمہ چہارگانہ اہل سنت کہ اکثریت مردم گرد پیروایشان ہستند.

شاکار: *šâkâr* کاری گہورہ، کاری مہزن. شاہکار، کار برجستہ و نمایان.

شاکہر: *šâkar* شادی ہینہر. شاد کن، شادی آور.

شاکہ شاک: *šâkašâk* ہہ نسوکہ وتکردن. افتان و خیزان.

شارک: *šârek* ناوی گوندیکہ. نام روستایی در حومه سنندج بر سر راه روستای (نہپان).

شارنشین: *šârnešin* نہوی کہ لہ شاردہ دہزی. شہرنشین، اہل شہر، شہری.

شارو: *šârō* کؤکردنہوی خہلہ و میوہی بہجئ ماو. خوشہ چینیی، چیدن باقیماندہ های محصول از درخت وجین آخر.

شارودئ: *šârudē* شار و گوند. شہر و روستا.

شارہبانی: *šârabâni* پولیسی شار. شہربانی نام قدیمی نیرو لی انتظامی.

شارہدار: *šâradâr* شارہوان. شہردار، مسئول ادارہ شہر و خدمات شہری.

شارہداری: *šâradâri* شارہوانی. شہرداری.

شارہزا: *šârazâ* زور زانا. آگاہ، بلد، دانا.

شارہگ: *šârâg* شارہگ، رہگی گہورہ، شادہمار. شاہرگ، ورید بزرگ.

شارہ مروچہ: *šâramerōča* شاری میلوورہ، ہیلانہی میلوورہ. لانہی مورچگان.

شارہ و شار: *šârawšâr* شار بہ شار گہپان. شہر بہ شہر، از شہری بہ شہر دیگر.

شاری: *šâri* خہلکی شار. شہری، اہل شہر.

شاریگ: *šâryâg* شاردارو. پنهان شدہ، مخفی شدہ.

شاگرد: *šagerd* بهره‌دهستی و هستا. شاگرد، کسی که نزد استاد مشغول آموزش است.

شاگردانه: *šagerdâna* مزی شاگرد. انعام شاگرد.

شاگون: *šagoi* گوئی گه‌وره و جوان. بهترین گل، کلمه احترام آمیز خطاب به خواهر بزرگ.

شاگه‌شه: *šagaša* شادمانی، خوشی زور به هوی که‌یفخوشییه‌وه. شادمانی بسیار، شکوفا شده.

شال: *šâl* پشتوین. شال، پارچه باریک دستیاف محلی کردی هورامی.

شالا: *šâlâ* نیویک بو ژنان و کچان، شه‌هلا. شها، نام زنانه

شالو: *šâlâw* ها، په‌لامار. هجوم، حمله، یورش ناگهانی.

شالووت: *šâlut* نه‌وه‌ی که لووتی گه‌وره‌یه. دماغ بزرگ، کنایه از کسی که دارای دماغی بزرگ باشد.

شام: *šâm* شیوی شه‌وه. شام، وعده غذای شب.

شامار: *šâmâr* ماری گه‌وره. مار بزرگ.

شامی گه‌واو: *šâmikawâw* شامی که‌باب. کباب، شامی که با گوشت کوبیده و آرد نخودچی می‌پزند.

شان: *šan* نیوان قوژ و گهردن، لووتکه‌ی به‌ردینی کیو. کتف، شان و شکوه، تراش کوه.

شاناز: *šanâz* نیویکه بو کچان و ژنان، نیوی یه‌کی له ده‌ستگاکانی موسیقای

نی‌رانیه. شه‌ناز، نام زنانه، نام یکی از دستگاهای موسیقی ایرانی.

شانازی: *šanâzi* پی‌ باین، تاریفی هؤکاری خوژکردن، پی‌ نازین. افتخار کردن، مباحثات کردن، فخر کردن، نازیدن به چیزی.

شانبه‌شان: *šanbašan* پیگه‌وه. دوشادوش.

شان داچه‌کیاگ: *šândâčakyâg* شان داچه‌ماو. شانه آویخته شده.

شان داخستن: *šândâxesten* شان داهینان. شانه انداختن، خم شدن، گوم شدن.

شانندان: *šândân* پائنان. شان‌دادن، لمیدن.

شان داهیشتن: *šândâhēšten* شان داهینان، شان داخستن. راضی شدن در برابر انجام کاری که مورد تمایل نیست، کنایه از زیر بار رفتن، تسلیم شدن.

شانشین: *šânešin* ته‌لار له خانووی قه‌دیمی‌دا، نیوی گوند و کیویکه. تالار در عمارت‌های قدیمی، نام روستا و کوهی.

شانگزه: *šangza* شازده، ژماره‌ی ۱۶. عدد شانزده ۱۶.

شانوباشیل: *šanubâšil* ده‌ستوباهوو. بخت و لباس، اصطلاحی کنایه آمیز دال بر ریخت و قیافه نامرتب.

شانوباهوو: *šanubâhu* شانوبازوو. قسمت ساعد، بازو و کتف در انسان.

شان و شکو: *šanušekō* قه‌د و بالآ. شان و شکوه، بروبالا، قد و قامت.

شای مارگهل: *šây mârğal* شای ماران له چیرۆکاندا. شاه مارها در داستانهای فولکلوریک.

شایهت: *šâyati* شایهت، شههاد، شاهید.

شاهد، گواه.

شایهت: *šâyati* شهش، ودهکو (ئهوگوله شایهت لهو گولهبچی) شاید، ممکن، مانند (ممکن است آن گل شباهتی با آن گل داشته باشد).

شایهتی: *šâyati* شههاده، شاهیدی، گواهی.

شایهتیدان: *šayatidân* شایهتیدان. گواهی دادن، شهادت دادن.

شایهتیمان: *šâyati mîmân* رستهی شههادت به خودا و رهسوولی خودا. کلمه اشهد، شهادتین.

شایی: *šâi(i)* پادشاهی، شایی. شاهی، بزرگی.

شپرزه: *šeperz* پرزنه، شلخته، بی نظم، نامنظم، آدم بی نظم.

شپرزه: *šeperza* په رژ و بلاو. شلخته، آشفته، بی نظم.

شپرزیاغ: *šeperzyâg* شپرزاو. آشفته شده، نامرتب شده.

شدرهم: *šadara* کیشیکه. واحد وزن در قدیم.

شرقه: *šarqa* لهدهنگهکان. از اصوات، مانند صدای کوبیدن سنگ به شیشه، صدای شکستن شیشه یا اشیاء مشابه.

شانه: *šâna* دهکو شانه ههنگوین یان هیلکه. شانه، واحد شمارش تخم مرغ، هر شانه برابر با ۳۰ عدد تخم مرغ است، یک قطعه عسل در کندو.

شانه: *šâna* نهوهی که مووی سه ری پی دادههین، لیواره شان. شانه، کتف، شانهی موو، کناره.

شانه: *šâna* نامرازی تایبتهت به داهینانی مووی سه ری. شانه مخصوص مرتب کردن موی سر.

شانهگریاغ: *šânakeryâg* شانهکراو. شانه شده.

شانهکمر: *šânakar* نهوهی که موو دادههین. شانه زن.

شانهوشان: *šânawšân* نهم ته نیش و نهو ته نیش کردن. به پهلو غلتیدن. تواشا شانه و شان.

شاواش: *šâwâš* شاپاش، خه لاتدان به گۆرانیییز له کاتی هه لپه رکیدا. شا باش، خلعتدان به مطرب، خوش باش.

شاهو: *šâhō* نیوی چیاپهکی سه ربه رزه له ههوراماندا که چه ند لووتکهی بوئه ندی ههیه. شاهو، نام کوهستانی در اورامان که چندین قله مرتفع دارد.

شای: *šâi* دلخۆشی، به که یفی، شادی. شادی، خوشحالی، شادمانی، جشن سرور و شادی.

شایانه: *šâyâna* چیژنی شایی. مجلس شادی جمعی به مناسبت خاصی مانند برآورده شدن حاجات.

شرنگه: *šerenga* له دهنګه‌کان وهک و دهنگی زله. از اصوات مانند صدای زدن سیلی.

شړوشیتال: *šerušitāi* شړوشیتال، زور دړاو. کهنه، پاره و فرسوده، مندرس و پاره

شړ و شیوان: *šerušiwāi* شړوپړ. پاره پاره، مندرس.

شړوڼ: *šerōi* شړه. پاره، مندرس، پاره پوښ.

شړوڼه: *šerōia* شړپوښ، شتیکی شړ. کنايه از پاره پوښ

شړوپړ: *šerupeŕ* شړوپړ، دړاوه. پاره پاره، تکه پاره.

شړوپوړ: *šeruwēŕ* دړاوه، کوڼه، وتهی نابه‌جی. شورو، چرنديات، پاره پاره، چرت و پرت.

شړه: *šerār* ها، دړاو. پاره، کهنه و مندرس، تکه پاره، قطعه یا تکه‌ای کوچک از پارچه‌ای کهنه.

شړه‌بار: *šerabār* جلکی کوڼه و دړاو پوښ. کهنه پوښ، پاره پوښ.

شړه‌باری: *šerabāri* ناماژه‌یه بو هه‌زاري و نه‌داری. کنايه از ن‌داری و بی‌چیزی، کهنه پوښی.

شړه‌پوړه: *šerawpeŕa* جلکی دړاو. پارچه و لباس کهنه و پاره، کهنه، پاره.

شړیخ: *šerix* له‌دهنگه‌کان. از اصوات، صدای رعد آسا، صدای تازیانه.

شړیخانن: *šerixānen* شړیخانندن. غرش تند و شدید.

شړیخه: *šerixa* له دهنګه‌کان دهنگی ههور. صدای رعد آسا، صدای تازیانه.

شړیخه شړیخ: *šerixašerix* دهنگی په‌ی دهرپه‌یی ههور. غرش پیایی، مانند صدای رعد و برق.

شړیق: *šeriq* له دهنګه‌کان، شړیخ. صدای تند و زیاد.

شړیقه: *šerīqa* شړیخه، له دهنګه‌کان. از اصوات مانند صدای شلاق.

شړینی: *šerini* تامی شیرن. شیرینی، هر چیزی که مزه قند و شکر را بدهد، یکی از انواع طعم‌ها.

شفته: *šefta* تیکه‌لای گه‌ج و ناو. گچ و آب مخلوط شده، درهم.

شفته: *šefta* تیکه‌ل، بره، به بن‌کیش. درهم، قاطی، بدون وزن.

شفته: *šefta* هدری خوښ نه‌کراو. گل یا هر چیز مشابه دیگری که به حالت قوام درنیامده باشد.

شفتی: *šeftē* ناماژه‌یه بو مروقی دست و پی س‌پیلکه. کنايه از آدم دست و پاچلفتی.

شفره: *šefra* برره‌ی به‌راز. دندان نیش جلو جانوران چون خوک.

شک: *šak* گومان، وهکو (من هیچی شک ناوهم). تردید، گمان، مانند (من چیزی گمان نمی‌برم).

شکات: *šekāt* داد بردنه‌به‌ر، گله‌یی. شکایت، دادخواهی.

شکار: *šekār* راو، نه‌چیر. شکار، صید.

شکارگا: *šekârgâ* نه چیرگا، جئن نه چیر. شکارگاه، جای شکار.

شکارهوان: *šekârawân* نه چیرهوان، راوکه. شکاریان، به معنی شکارچی هم به کار برده می‌شود.

شکاک: *šekâk* نیوی عه شیره تیکه له بهشی باکووری گوردستان (ئیران). نام عشیره‌ای در شمال کردستان.

شکان: *šekân* شکاندن. شکستن.

شکانن: *šekânen* شکاندن. شکستن، شکاندن.

شکاپهت: *šekâyat* شکات بردنه بهر. شکایت.

شکس: *šekas* به‌زین، بازین. شکست، باخت.

شکسه: *šekasa* شکسته. شکسته، شکستی.

شکسی: *šekasi* به‌زای. شکست خوردن.

شکل: *šeki* تهرح، بیچم، سیما. شکل، قیافه، صورت.

شکۆ: *šekō* گه‌وره‌یی. شکوه، عظمت.

شکۆفه: *šekōfa* گوئی داری میوه. شکوفه، گل درختان میوه‌دار.

شکۆفیاگ: *šekōfyâg* شکۆفراو. شکوفته شده.

شکۆفیانه‌وه: *šekōfyânawa* گۆن دهرکردن، گه‌شانه‌وه. شکفتن.

شکیاگ: *šekyâg* شکاو، وه‌کو (چینی شکیاگ خاس ناویته‌وه). شکسته شده، مانند (چینی شکسته دوباره مثل اول نمی‌شود).

شکیانه‌وه: *šekyânawa* شکانه‌وه. دوباره شکسته شده، شکستن.

شل: *šel* ها، زۆر نه‌رم. شل.

شلانه: *šeiâna* شلانی. زردآلو، یکی از میوه‌های درختی.

شلانه‌کوت: *šeiânakot* فه‌یسی. فه‌یسی، برگ زردآلو خشک شده.

شلبوونه‌وه: *šelbunawa* سستبوونه‌وه، خاووویونه‌وه. دوباره شل شدن، شل شده‌اند، کنایه از آدم مردد.

شلپاو: *šeiṗâw* قوپراو. مایع گل و لای، آب آلوده.

شلپ و کوت: *šeiṗurkot* دهنگی له‌یه‌کدان وهک و دهنگی لیکنانی ناو. صدای زد و خورد، صدای بهم زدن آب یا مایعات دیگر.

شلپوهۆر: *šeiṗuhōr* دهنگی لیکنانی ناو. صدای بهم زدن آب وهرمایعی دیگر.

شلپه: *šeiṗa* دهنگی ته‌نیک که ده‌که‌ویته ناو ناوه‌وه. صدای در آب افتادن.

شلپه شلپ: *šeiṗašeṗ* دهنگی چلپه چلپی ناو، چلپ چلپ. از اصوات، مانند صدای آب.

شلپیتاو: *šeiṗitâw* چیشتی بی مه‌زه. شلم شوربا، آشی بی طعم و مزه و غیر قابل خوردن.

شلق: *šeiṗ* شلپه. صدای تکان خوردن آب ظرف.

شلقاو: *šeiṗâw* چیشتی که ناوی زۆری، باران ناوی که له جیکدا کۆ بوویته‌وه. آبکی، غذایی که آب زیاد داشته

باشد، آب بارانی که جائی جمع شده باشد.

شلقه: *šeīqa* شله. صدای تکان خوردن آب ظرف.

شلقه شلق: *šeīqašeīq* دهنگی شلقه‌کافی تراو (ته‌راو). شلق شلق، صدای به هم زدن مایعات.

شلقیان: *šeīqayân* شله‌قان. هم زدن مایعات.

شلقه‌نه: *šeīqana* ناشی تیکه‌ل پیکه‌ل. کنایه از آش در هم و برهم.

شلك: *šelk* نۆل، نهرم، شل. نرم، رها.

شکر دهنه‌وه: *šeikedenawa* خاوکردنه‌وه. شلکردن.

شلکه: *šelka* نهرمه، نهرمایی. نرمه، نرم‌گاه.

شلکی: *šelki* نهرمی، نهرمایی. نرمی.

شلکینه: *šelkēna* نانیکی ساجیبه که به‌رۆن و هیلکه ساز ده‌کری. نوعی نان ساجی که از مخلوط آرد، روغن و تخم مرغ است و آنرا روی ساج می‌پزند سپس با شکر مصرف می‌کنند.

شلنگ: *šeīang* له دهنگه‌کان وهک و دهنگی کهوتی به‌ردی گه‌وره. از اصوات، مانند صدای افتادن شی سنگین.

شلوشول: *šelušoī* خاو و خلیج. شل و ول، وارفته، سست.

شل و شیلویاگ: *šelušēwyâg* شیلوای. وارفته، شل و درهم.

شلوق: *šelōq* جه‌نجال، شلوق، جنجال.

شلوقی: *šelōqi* جه‌نجالی. شلوقی، جنجالی.

شلوقیاق: *šelōqyâg* شلوقا. شلوق شده، بهم ریخته شده.

شلوقیان: *šelōqyân* پرژ و بلاوکراو. شلوق شده، درهم ریخته شده.

شل و مل: *šelumel* شلکونه‌رم، شه‌نگ. نرم اندام، زیبا.

شل و نهرم: *šelunarm* شلکونه‌رم، نهرمونۆل. نرم و شل، قابل انعطاف.

شلوول: *šeluwel* شل و نهرم. شلوول، وارفته، سست.

شله: *šela* چه‌شنی ناش که له چه‌ند جور دانه و سه‌وزه دروست ده‌کری. نوعی آش، آش شله.

شله‌جاو: *šelajâw* نهرمه‌جاو. جویدنی نرم، به آرامی جویدن.

شله‌چه‌پچه‌ی: *šelahayhay* ناماژمیه بۆ ناشی زۆر تهرئاو. کنایه از کار یا آشپزی بی برنامه و ضابطه.

شله زهره: *šelazard* نیوی خواردنی‌که. شله زرد.

شله‌شل: *šelašel* نهرمه نهرم. نرم نرمک، سلانه سلانه، آرام آرام.

شله‌قانن: *šeīaqânen* شله‌قانندن، تیکدانی ته‌رایی. هم زدن مایعات.

شله‌قاورمه: *šeīaqâwrama* له جورده کانی خوارده‌مهنی له سنه که له‌گهل برنج ده‌خۆری. نوعی خورشت سنتی که از ترکیب گوشت قرمز، لپه، شیرهی انگور،

شمشه: *šemsā* جمچه، کهرسه‌ی تایبته به به‌ناگه‌ل که بؤ تراز‌کردنی دیواری جنراو به‌کاری ده‌بن. شمشه، ابزار ی چوبی یا فلزی شبیه خط کش در بنایی که برای تراز کردن آجرها به کار می‌برند.

شمقار: *šemqâr* بازکی راوکه‌ره. شینقار، نوعی باز شکاری، شنقار.

شملی: *šemi* کاخلی، شملی، گیایه‌کی په‌روه‌رده کراوه. شمبلیله، شنبلیله، گیاهی است علفی و یک‌ساله دارای شاخه‌های نازک و گل‌های زرد که مصرف غذایی دارد.

شملی به‌رکه‌ت: *šemiibarakat* شملی براکه. دوقلوی بهم چسبیده در میوه‌جات.

شمیریاگ: *šemeryâg* شمیردراو، ژمیردراو. شمردده شده، شمارش شده.

شناس: *šenâs* ناشنا، دژی بیانه. آشنا، شناس.

شنگ: *šeng* نیوی گیایه‌که. گیاه شنگ، گیاهی خودروکه دارای برگهای بلند و کشیده مصرف خوراکی دارد و در فارسی آنرا قندرون نیز گویند.

شنه: *šena* ها، سروه، نه‌رما. نسیم، وزیدن آرام باد.

شنه‌با: *šenabâ* نه‌رمه‌با. نسیم، باد ملایم.

شنه‌شن: *šenašen* پیکه‌نینه مندان، شنه‌ی با. وزیدن ملایم باد، خندیدن بچه خردسال و نوپا.

شنه‌فتن: *šenaften* بیستن. شنیدن.

زب انار، روغن، پیاز و ادویه‌جات تهیه می‌شود.

شله‌یاگ: *šeiagyâg* شله‌قاو. مایع بهم زده شده، مانند بهم زدن ماست و اضافه کردن آب و تبدیل آن به دوغ.

شله‌گیا: *šelageyâ* چه‌شنی چیشتی دروستکراو له شیلانه، پیواز وگیلاخه و.... نوعی غذای سنتی که ترکیبی از بلغور، لپه، برگه زرد آلو، تره کوهی، روغن، پیاز، فلفل و نمک است.

شله‌ووبوگ: *šelawbug* شله‌ووکراو. شل شده، نرم شده.

شله‌ووکریاگ: *šelawkeryâg* شله‌ووکراو. شل شده، نرم شده.

شلی: *šeli* نه‌رمی، خاوی. سستی، شلی.

شلی‌ر: *šelēr* نیوی گولیکه، هه‌لاله برمه‌یشی پی ده‌لین، نیویکه بؤ نافرته‌تان. نام گل لاله سرتگون، نامی برای زنان و دختران.

شلی‌ره: *šelēra* نیوی گولیکه بهم ناوه له سنهدا، هه‌لاله برم برمی پی ده‌لین، ناوه بؤ نافرته‌تان. گل لاله سرتگون، نامی برای دختران و زنان.

شماردن: *šemârden* نه‌ژماردن. شمردن، محاسبه کردن.

شمش: *šems* قالبی زیر. شمش زر یا سیم گداخته شده به شکل مستطیل که از آن زیورآلات تولید می‌کنند.

شمچه: *šemča* جمچه. جمچه، ماله بنایی.

شۆرپوون: *šōrbun* داهیلپران. آویزان شدن، سرازیر شدن.

شۆرپوونەوه: *šōrbunawa* داکشان، داهیشتران. آویزان شده، سرازیر شدن.

شۆردن: *šōrden* خاوینکردنەوه به ئاو. شستن، شستشو دادن.

شۆردنەوه: *šōrdenawa* سەرلەنوئ شستن. شستن دوباره، شستشو دادن دوباره.

شۆروا: *šōrwā* شۆربا، چەشنى ناشە که له برنج و سەبزی دروستی دەکەن. شوربا، آش ساده که با برنج و سبزی پخته شود.

شۆره: *šōra* کاژی سەر که به ڕەنگی سپییه، کانزایهکی سپی ڕەنگه به کاری دروست کردنی بارووت دیت. شوره، جسمی است سفید شبیه نمک که در شوره زار به دست می‌آید و از آن برای ساختن باروت استفاده می‌کنند، سفید زدن هر چیز مانند شوره سر.

شۆره‌بی: *šōrabi* ها، چەشنىکی داره بی. بید مجنون، درختی با برگ های نسبتاً دراز و باریک که شاخه های آن سر به پایین دارند.

شۆره‌ژن: *šōražen* ژنی جوان و به حورمهت. زن زیبا و محترمه.

شۆره‌سوار: *šōrasawār* سوارچاک. سوارکار چالاک، چابک سوار.

شۆره‌شۆر: *šōrašōr* ڕینگه‌چوونی خراب و نارێک. نایه از شلخته راه رفتن.

شۆره‌بووگ: *šōrawugi* داهیلپراو.

شنیاغ: *šenyāg* شناو، شنراو، وه‌کو به‌ره‌ویاوه‌شی خه‌فه‌ت شنیاغم هاوده‌مم خه‌مه و پیه‌ولکیاغم (نه‌هون)

وزیدن آرام، همچون نسیم آرام به وزش در آمدن، خرامیده شده.

شنیان: *šenyân* به‌نهرمی وه‌زین. وزیدن نسیم، خرامیدن، خنده نوزاد.

شۆ: *šō* شه، نم، تهرایی. نم، نموری، نم زدگی.

شواڤ: *šwāi* پاتۆڤ. شلوار، پوشاکی که از کمر تا مچ پا را می پوشاند.

شواڤ جه‌په‌ن: *šwāičapaī* داوین تهر. تردامن، کنایه از آدم زناکار.

شوان: *šwân* ها، که‌سێکه چاوه‌دیژی میگهل ده‌کات. چوپان، شبان، نگهبان گله.

شوانانه: *šwânâna* هه‌قی شوان. مزد چوپان.

شوانانه: *šwânâna* مافی شوان، هه‌زارانه. کنایه از فقیری و بی‌چیزی، فقیرانه.

شوان خه‌له‌تینه: *šwânxaīatēna* بالنده‌یه‌که. پرنده‌ای بزرگتر از گنجشک.

شوانی: *šwâni* کاری شوانی. چوپانی، شبانی.

شوخ: *šōx* شه‌نگ. شوخ، شاد، خوشحال، زنده دل، بذله گوی.

شوخ: *šōxi* گائته، مه‌زاح. شوخی، مزاح.

شۆر: *šōr* شۆر، بڵەند له سەرەو بۆ خوار. بلند، آویزان.

آویزان شده، سرازیر شده. **شۆرپه‌بوون:** *šōrawbun* داھیژان. **شۆن گومەکی:** *šōngomaki* شوین ونگردن. رد گم کردن.
 آویزان شدن، سرازیر شدن. **شۆن گومکی:** *šōngomkē* شوین ونگردن. رد گم کردن.
شۆن هه‌نگردن: *šōnhaigerden* شوین هه‌نگردن. ردگیری کردن.
شوو: *šu* هاوسه‌ری ژن. شوهر، همسرژن. **شوودار:** *šudâr* ژنی که می‌ردی هه‌بی. زن شوهردار.
شوودان: *šudân* به شوودان، می‌رد دانی کچ یا ژن. شوهر دادن، شوهردادن دختر یا زن.
شوورەیی: *šurai(i)* عه‌یب، نه‌نگ، شووره. شرم، شرمساری.
شووش: *šus* وه‌کو شووش (قالب) ی زی‌پ، سه‌هول به‌ستن. شمش، یخ بسته و براق. **شووکردن:** *šukerden* می‌ردکردنی ژن. شوهر کردن.
شویت: *šwit* گیاهی که یه‌کساله‌یه. شویت، گیاهی یکساله و از سبزیهای خوردنی.
شوین: *šwēn* جیگا، شوین. جای، اثر، رد. **شه‌پ:** *šap* زله، نیوی له‌پ. سیلی، کف دست.
شه‌پلی شه‌پان: *šaplišapân* ناماژمیه بۆ مرۆقی شیرزه. اصطلاحی است که به آدم‌های بی‌نظم و شلخته اتلاق می‌گردد. **شه‌پۆکان:** *šapōkân* په‌شوکان. حاج و واج شدن، شکه شدن.
شه‌پۆکیاگ: *šapōkyâg* په‌شوکاو. شکه شده، حاج و واج شدن.

شهبوکیان: *šapōkyân* په شوکیان. دست پاچه شدن، هاج و واج شدن
شهبول: *šapōi* شالوی ټاو. موج دریا، موج آب.
شمتل: *šatei* ها، شتل. نشاء، بوته گل یا قلمه درخت که در محل مخصوصی کنار هم می کارند تا بعد برای رشد کافی در جای دیگر غرس کنند.
شمتوکوت: *šatukōt* لهتوکوت. لت و پار.
شمتهدان: *šatakđân* جهردان، به توندی بهست، قایم بهستن. محکم بستن، با طناب بستن.
شمتهدریاگ: *šatakderâg* شمتهدکراو. محکم بسته شده با طناب.
شمتهن: *šatan* جهر. طناب بستن محکم.
شمرآ: *šarâ* تین، گهرمای ټاور. شرار، شراره، آنچه که از آتش به هوا بپرد.
شمرآبردگ: *šarâberdeg* گهرمآبردوو، شمرآبردوو. گرما زده، نیم سوخته.
شمرآشو: *šarâšo* شمرآپنهنگیز. جنگ افروز.
شمرآو: *šarâw* شمرآب. شرآب، مایعی که از آب انگور تخمیر شده به دست می آید و مستی آور است.
شمریعت: *šarbat* تیکه لایوی ټاو و شهکر. شربت، محلول شیرینی مایعات، عصاره میوه، داروی آشامیدنی.
شمریعتاو: *šarbatâw* ټاوی قه نند. شربت، آب شربت.
شمریعتخوهری: *šarbatxwari* بهرداخی تایبعت به شمریعت خوآردن.

ظرف شربت خوړی، این واژه به مراسم جشن و سرور هم اتلاق می گردد.
شمرتوشون: *šartušōn* مهرج. شرط و شروط.
شمرت و شون: *šartušōn* شهرت و بهیمان. عهد و پیمان.
شمرفروتن: *šarferōten* شمرفروشتن. شر فروختن، هتاکی کردن.
شمرفروش: *šarferōš* شمرپنهنگیز، جنیو فروش. کنایه از آدم بد دهن، شر فروش، آدم ناسازگار.
شمرگهر: *šarġkar* جهنگهرانی. جنگنده، جنگاور.
شمرمکردن: *šarmkerden* له روودانه هاتن. خجالت کشیدن.
شمرمه: *šarma* شمرمو، حهیا. عیب، خجالت کشیدن، روگرفتن.
شمرمهزار: *šarmazâr* شمرمه سار. شرم سار، نادم.
شمرمه سار: *šarmasâr* شمرمه زار. شرمسار، نادم.
شمرمه ساری: *šarmasâri* شمرمه زاری. شرمساری، خجالت زدگی.
شمرمه گردن: *šarmakerden* حهیاکردن. رو گرفتن، خجالت کشیدن.
شمرور: *šarure* شمرپنهنگیز، شمرخواز. شرور، بدکار و صاحب شر.
شمرپه پان: *šarapōpân* شمرپی که لهباب. جنگ دو خروس با هم، کنایه از جدال زنانه.

شهره‌جوین: *šarajwēn* شهره‌جنیو. هرزه‌گی، هرزه‌درایی، جدال لفظی همراه با کلمات رکیک

شهریک: *šarik* هاوبه‌ش. شریک، هم‌سهم، سهیم.

شست: *šaset* ژماره شست. عدد شصت.

شسکردن: *šasekerden* شسته‌کردن. باران زیاد، رگبار.

شش: *šas* پینج و یهك، ژماره ۶. عدد شش ۶.

ششه‌لان: *šašaiān* روژووی ششه‌ش روژی دواى مانگی په‌مه‌زان. روزه ۶ روز بعد از ماه رمضان.

شغره: *šayra* شغره، شغره. توده گندم کوبیده نشده با ساقه.

شغره‌کیش: *šayrakēš* شغره‌کیش. کسی که توده‌های گندم با علف را جا به جا کند.

شفتوور: *šaftur* برآوه‌ی لار، برآوه‌ی ناراست. آریب و ناراست و کج، خط آریب.

شوق: *šaq* تیئه‌لدان، قه‌لش، درز، دووکوت. تیپا، اردنگی، شکاف، نیم.

شهار: *šaqâr* قه‌لش، ترهك پیست. ترك، گسسته.

شهار شهار: *šaqâršaqâr* ترهك ترهك. گسستگی، ترك‌دار، ترك ترك.

شهاوشوق: *šaqâwšaq* تیئه‌لدانی په‌ی دهرپه‌ری. لگد زدن پیپایی.

شوق شوق: *šaqšaq* له‌ده‌نگه‌کان. از اصوات مانند صدای بهم خوردن بالها به هم.

شوقکردن: *šaqkerden* دووکوتکردن، دراندن. نیمه کردن، پاره کردن.

شوقلی به‌قلی: *šaqiēbaqiē* خه‌تی، شیواو. در هم بر هم، قاطی، خط‌های کج و نامنظم و نامفهوم و غیرقابل درک.

شوق و شوق: *šaqušer* زور کار کراوه، زور دراوه، زور شکاوه. زوار دررفته و شکسته بسته.

شوقه: *šaqaq* دنگی گه‌وره‌ی لیکنان بیان که‌وتن. از اصوات، صدای بهم خوردن دو شیء به هم، صدای به هم خوردن بال‌های پرنده.

شوقه: *šaqaq* دوو کوت. دو نصف شده، شقه.

شوقه: *šaqaq* مشاری گه‌وره که دوو که‌سی ئیش پی ده‌کن. اره بزرگ دسته‌دار نجاری که دو نفر همزمان با آن کار کنند جهت برش الوار بزرگ.

شوقه‌زیله: *šaqazila* زله زیله، چه‌پلا‌خه. سیلی صدا دار که به صورت نواخته می‌شود.

شوقه شوق: *šaqasāq* له‌ده‌نگه‌کان. از اصوات.

شوقه‌مشار: *šaqamšâr* ها، مشاری گه‌وره نگاه شوقه. اره بزرگ دو سر نجاری.

شَهَك: *šak* بهزی دووسالان. گوسفند دو ساله.

شَهکان: *šakân* له‌ران، هه‌ژاندن. جنبیدن، تکان.

شَهکانن: *šakânen* له‌رانن، هه‌ژاندن، شه‌کاندن. تکانیدن، تکان دادن، جنباندن.

شَه‌کانه‌وه: *šakânenawa* هه‌ژاندنه‌وه، له‌راندن، له‌راندنه‌وه. جنبانیدن.

شَه‌ک‌شَه‌کان: *šakšakân* له‌رزۆله، له‌ره‌له‌ر. تکان خوردن متوالی.

شَه‌کەت: *šakat* ماندوو، خه‌سته. خسته، مانده، آزرده شدن از کار زیاد.

شَه‌کەتی: *šakati* ماندوویی. خستگی، مانده‌گی.

شَه‌که‌راو: *šakarâw* شه‌کرناو، ناماژه‌یه بو‌ناکوکیی نیوان دوو‌که‌س. شکر آب، کنایه از دل‌آزاری بین دو نفر.

شَه‌که‌ربام: *šakarbâm* شه‌که‌ربام، چه‌شنیک شیرینی. بادام شکر، بادام قندی، مغز بادام آغشته به شکر.

شَه‌که‌رپه‌نیر: *šakarpaner* چه‌شنیکی شیرینی که تیکه‌لایکه له‌ئاردی برنج و شکر یان گه‌تم و شکر. شکر پتیر، نوعی شیرینی سنتی که از آرد برنج یا گندم و شکر درست می‌کنند.

شَه‌که‌رله‌مه: *šakarlama* چه‌شنی شیرینی. نوعی شیرینی سنتی.

شَه‌که‌ره سیف: *šakarasēf* چه‌شنیک سیوی شیرین. سیب شیرین، نوعی از انواع سیب.

شَه‌که‌ری: *šakari* شه‌که‌ری، وه‌کو شه‌کر.

شکر، شکرین.

شَه‌که‌شَه‌ک: *šakašak* نه‌ه‌بوونی ری‌کوپیی له‌ ری‌گه‌چووندا. به‌م‌خوردن تعادل در راه رفتن، تلوتلو.

شَه‌که‌نیر: *šakanēr* بهزی نی‌ر. گوسفند نر.

شَه‌گیگ: *šakyâg* شه‌گاو، له‌راو، له‌رزاو. جنباننده شده، تکانده شده.

شَه‌کین: *šakin* له‌رین، له‌رزین. لرزش، تکان. شه‌کینه‌وه: *šakinawa* له‌رزینه‌وه. لرزش و تکان دوباره.

شَه‌ل: *šal* که‌سێ که پای سه‌قه‌ت بی. لنگ، چلاغ.

شَه‌لاخ: *šalâx* قامچی، فه‌مچی. شلاق، تازیانه.

شَه‌لان: *šalân* کایه‌یه‌کی مندا‌آن، ری‌گه‌روویین به پای سه‌قه‌ت. لنگان، نوعی بازی بچه‌گانه.

شَه‌لان شه‌لان: *šalânšalân* ناهه‌نگیی تاییه‌ت به هه‌لپه‌رکێ. آهنگی ریتمیک در رقص کردی.

شَه‌لان شه‌لان: *šalânšalân* کایه‌یه‌کی مندا‌آن. لنگان لنگان، نوعی بازی بچه‌گانه.

شَه‌لوپه‌ت: *šalupa* له‌توووکوت، دراوه. لت و پار، پاره پاره.

شَه‌لوشیت: *šalušēt* شیت و ویت. دیوانه و خل.

شَه‌لوکویر: *šalukwēr* ناماژه‌یه بو‌چهند که‌سی کویر و شه‌ل. شل و کور، کنایه از آدم ناقص‌العضو.

شله‌شهل: *šalašal* ریگه رۆیشتن به پای سه‌هفت. لنگان لنگان.

شله‌لم: *šalam* شی‌لم، شه‌لغهم، بنی گیایه‌که هه‌ر به‌م ناوه. شلغم، گندم بلغور شده با دوغ پس از پختن به صورت کلوخ در آورده و خشک شده آن مصرف غذایی دارد.

شله‌لم شۆروا: *šalamšōrwā* شه‌لم شۆریا، تیکه‌ل پی‌که‌ل. شلم شوربا، کنایه از درهم و برهم.

شله‌لمه: *šalama*، گیایه‌که به‌م نیوه که بنه‌که‌ی تایبه‌تمه‌ندیی دهرمانیی هه‌یه. گیاهی است بسیار مه‌ل.

شله‌لمین: *šalamin* چیشتی ترخینه. نوعی آش سنتی که از ترکیب دوغینه، نخود، روغن، نعناع خشک و نمک درست کنند.

شله‌لمینکهره: *šalaminkara* پشی پایزه یان په‌پووله پایزه. قاصدک.
شهلین: *šalin* ریگاجوون به‌شلی. لنگیدن.

شهم: *šam* مؤم، نیویکه بوؤ نافرته‌تان، ناوی شه و نافرته‌ی که (وهلی دیوانه) شاعیری پایه‌به‌رزی شه‌ده‌بی کلاسیکی کوردی شیوهی (هه‌ورامی) گراو و سه‌وداسه‌ری یووه.

یه‌چۆنت زانا من ئیمشه‌و مات بیم په‌روانه‌ی په‌شیو حه‌بیس زوئامات بیم کئ شه‌میم عه‌تر شه‌م نمانا پی‌ت ئی بوؤ ناوه‌ردی نه‌سیم کئ دا پی‌ت (وهلی دیوانه)

شمع، مخفف (شمسه) نام زنانه و معشوقه (ولسی دیوانه) شاعر بلند آوازه ادب کلاسیک کردی.

شهمال: *šamāi* ده‌ستمالییکی تۆرپی بچووک. یک نوع دستمال توری کوچک.

شهمال: *šamāi* بای باکور یان شه‌مال. باد شمال.

شهماله: *šamāia* گری ئاور. شعله، نایره آتش، شراره آتش.

شهمامه: *šamāma* شه‌مام، شه‌مامۆکه، شه‌مامۆک. دست انبو، ترنج زرد، میوه‌ای جالبزی شبیه خربزه و طالبی اما بسیار کوچک و خوش بو و طعم، به آن دست افشار نیز گفته‌اند، گویند خسروپرویز به خاطر بوی خوش آنرا در دست داشته.

شهمانی: *šamāni* شه‌مدانی جوړئ گوئه. گل شمعدانی که برگ‌های درشت و گل‌های به رنگ سرخ، صورتی و ارغوانی دارد.

شهمدانی: *šamdāni* نیوی گوئیکه، پروانه شه‌مانی. گل شمعدانی، یکی از انواع گل‌های زینتی که دارای گل‌های سرخ رنگ و زیبا است.

شهمسه: *šamsa* سوکه‌ناوی شه‌مه‌دین. مخفف شمس‌الدین، نام مردانه.

شهمه‌گویره: *šamšamakwēra* شه‌مشمه. شب پره، خفاش، پرنده‌ای پستاندار با پوزه ای باریک و دو گوش بلند.

شهمه: *šama* رۆزی شه‌موو، شه‌ممبه. شنبه، روز اول هفته.

شهمی: *šami* مؤمی، دروستکراو له مؤم. شمعی، از جنس شمع.

شهن: *šan* ها، که رهسه‌یه‌کی تایبته به کشتوکال بو با دانی گه‌تمی دروینه کراوی کوتراو. کاری در زمان برداشت گندم برای تجزیه گندم از علف، وسیله‌ای در کار کشاورزی.

شهنگه: *šankar* که‌سینگ که‌شهن ده‌کا. کسی که خرمن باد می‌دهد.

شنگ: *šang* جوان، له‌بار. زیبا، قشنگ.

شهو: *šaw* دزی روژ. شب.

شهوآره: *šawâra* باله‌نده‌یه‌که که به تیشکی چرا له شه‌ودا شکار ده‌کری. پرنده‌ای که شبانه به چراغ نزدیک می‌شود و او را شکار می‌کنند، کنایه از کوری و ندیدن در شب.

شهوآره: *šawâra* کوپه‌رای، نه‌خوشی‌یه‌کی چاوه. شب کوری، نوعی بیماری چشم.

شهوآن: *šawân* ها، شه‌ودکان. شبان، شبها.

شهوآنه: *šawâna* کاتی شه‌و، شه‌وه‌کات. شبانه.

شهوآبو: *šawbō* نیوی گولیکی بو‌نخوشه. شب بو، گلی خوشبو به رنگ زرد مایل به سرخ که در بهار می‌روید و در هنگام شب عطر گل‌های آن نسبت به روز بیشتر است.

شهوآریک: *šawtârik* شه‌وی تاریک. شب تاریک.

شهوآوان: *šawjwân* نیویکه بو زنان و کچان. شب زیبا، نام زنانه.

شهوآچرا: *šawčerâ* چراغ پیخه‌قی شه‌و. شب چراغ، چراغ شب.

شهوآچله: *šawčela* شه‌وی هه‌وئی زستان. شب چله، شب یلدا، بلندترین شب سال که طبق سنت باستانی مراسم خاصی در این شب برگزار می‌شود.

شهوآچره: *šawčara* چروی شه‌وانه. شب چره، تنقلات مخصوص شب.

شهوآخه‌ف: *šawxaf* چراغ پیخه‌قی شه‌و، جلی تایبته‌تی نووستن له‌شه‌و. شب‌خواب، لباس خواب، چراغ کم نور برای روشن نگه‌داشتن خانه در شب.

شهوآدیر: *šawdēr* ناودیری شه‌وانه. آبیاری شبانه.

شهوآدیز: *šawdēz* ره‌نگی دیز، نیوی نه‌سپه‌ی خوسره‌و په‌رویز. شیرنگ، اسب افسانه‌ای خسروپرویز.

شهوآرنگ: *šawrang* به ره‌نگی شه‌و. شیرنگ، نوعی رنگ که منعکس کننده نور است.

شهوآرآو: *šawraw* ریبواری شه‌و. شیرو، سفر کردن در شب.

شهوآرآوی: *šawrawi* به شه‌وپرنگه برین. شیروی، در شب راه پیمودن.

شهو آرمسان: *šawzemsân* شه‌و زستان، شه‌وی هه‌وئی زستان. شب چله، اولین شب زمستان، شب یلدا

شهوژمن: *šawžan* شه‌ویهن، چټوی پش‌تگین تایب‌هت به به‌ستنی د‌روازه. کلون پ‌شت در حیاط و دروازه‌های بزرگ بازارها و منازل.

شهووق: *šawq* تیشک، بریق. تابش، نور.

شهووق: *šawq* شایبی، خو‌شی. شادی، شوق، سرور.

شهووقدار: *šawqdār* تیشکدار، بریق‌دار. نورانی، پ‌ر نور.

شهووقدان: *šawqdân* تیشک‌دانه‌وه. پ‌رتو زدن، پ‌رتو انداختن.

شهووقدانه‌وه: *šawqdânawa* تیشک‌دانه‌وه، بریق‌دانه‌وه. پ‌رتو نور، انعکاس نور.

شهووقردن: *šawqkerden* که‌یفکردن، که‌شانه‌وه. شادی کردن، شوق کردن.

شهووقار: *šawkâr* کارکردن له شه‌و. شب کار، کار شبانه، کار در شب.

شهووقوټ‌ر: *šawkwēr* هانانه‌کردنی چاو له شه‌ودا به هو‌ی نه‌بوونی ویتامین A له له‌ش. شب‌کور، کسی که به سبب بیماری چشم ناشی از کمبود ویتامین A دید مناسب را ندارد.

شهووقوټ‌ری: *šawkwēri* کوټ‌راییی داهاتن له شه‌ودا. شب‌کوری.

شهووک‌هت: *šawkat* شکوه، مه‌زنی، نیویکه بو‌ ژنان. جاه و جلال، نامی زنانه.

شهووقار: *šawgâr* شه‌وان. شبانه، شبانگهان.

شهووقوش: *šawguš* به مروفی له‌ر و لاواز ده‌ویژرگی. کنایه از آدم لاغر اندام.

شهوگ‌مر: *šawgar* بروانه شه‌وگ‌هل. نگاه شه‌وگ‌هل.

شهوگ‌مرد: *šawgard* که‌سن وا به شه‌و ده‌گ‌رئ. شب‌گرد.

شهوگ‌مردی: *šawgardir* گ‌هران له شه‌ودا. شب‌گردی.

شهوگ‌هل: *šawgal* شه‌وان. شبها، ایام شب، شبان.

شهوومه‌نه: *šawmana* بی‌ه‌یات، شه‌ومه‌نده. شب مانده، بیات.

شهوونخو‌نی: *šawnaxōni* شه‌وبی‌داری. شب بیداری.

شهوونشینی: *šawnešini* می‌وانیی شه‌وانه. شب نشینی، ضیافت شبانه.

شهوونم: *šawnem* دل‌وپه ئاوی نیش‌توو له س‌هر گو‌ل له‌کاتی به‌یانی. شب‌نم، قطره آبی که شب روی برگ و گل می‌نشیند.

شهوونوخسی: *šawnoxsi* شه‌و نه‌خه‌وتن له‌ب‌هر درټ‌زه‌دان به‌ نیش و کار یان ناخو‌شی و ه‌هرشتی‌کی تر. بیدار ماندن در شب و نخوابیدن به خاطر کار یا بیماری و هر علت دیگر.

شهو و پ‌وژ: *šaurōž* پ‌وژ و شه‌و، ه‌هموودم. شب و روز، شبانه روز.

شهووگ: *šaweg* شه‌و پ‌ه‌نگ، مووروی شه‌و. مهره ای سیاه رنگ که برای دور کردن چشم زخم در اصطلاح عامه بکار می‌رود.

شهووه: *šawa* شه‌وی، مؤته‌که. موجودی خیالی که در اصطلاح عامه به سراغ زن زانو می‌آید.

شوه: *šawa* مووروی شهوو. مهره سیاه رنگ که برای دور کردن بچه از چشم زخم به گردن وی می‌آویختند یا بر لباس وی می‌دوختند.

شهورگ: *šawarg* شهوهر. شبدر، گیاهی که خوراک حیوانات غلغخوار است.

شهوق: *šawaq* کاتی سپیده به‌یان. سپیده صبح.

شهوی: *šawē* یهك شهو، شهویك. شبی، يك شب.

شهی: *šahi* شههید. شهید، کشته شده در راه خدا.

شهید: *šahid* شههی. شهید، کشته شده در راه خدا.

شهین: *šahin* نیویکه بی ژنان. شهین، نامی برای زنان به معنای منسوب به شاه.

شها: *šayā* شهیدا، نیوی چیاپه‌که. شهیدا، آشفته از عشق، شیفته، نام کوهی.

شه‌پپور: *šaypur* زورنای گه‌وره. شیپور، سرنای برنجی دهن‌گشاد.

شه‌پپورژمن: *šaypuržan* ژدنیاری سورنا، سورناژمن. شیپور زن، شیپورچی، کسی که کار او نواختن شیپور است.

شہیتان: *šaytân* نه‌هریمه‌ن، هاندردی خرابه. شیطان، کنایه از زرننگ و بازیگوش.

شہیتانپهرس: *šaytânparas* شهوهی که شهیتان ده‌پهرسی. شیطان پرست، فرقه‌ای مذهبی.

شہیتانی: *šaytâni* کرداری شهیتانی. شیطانی، اهریمنی، سخن‌چینی، خراب.

شی: *šī* ها، راهه. تحلیل، تارتار کردن.

شی: *šī* ها، نم‌کیشاو، وهکو (گوگرد که شی‌کیشاگه). رطوبت زدگی، نم‌زدگی، مانند (کبریت نم‌کشیده).

شیان: *šeyân* یان، وهکو (نه‌ویشیان برد). آنرا، مانند (آنرا نیز بردند).

شیان: *šeyân* ناوی گوندیکه. نام روستایی.

شیپ: *šipa* سیرمه‌ی قامچی. ضربه تازبانہ.

شیپه: *šipa* دهنگی لیدان به قامچی. صدای ضربه تازبانہ.

شیت: *šēt* که‌سیک که له باری دهروونیه‌وه توشی ناخوشی دهروونی بیی. دیوانه، روانی، مجنون.

شیتال: *šitai* بچراوه. پارچه تار گسسته، ریش ریش شده.

شیتال شیتال: *šitaišitai* کووتالی دراوه. پارچه کهنه وتار تار شده.

شیتانه: *šētâna* کرداری شیت. دیوانه‌وار، اعمال و کردار دیوانگان.

شیتبون: *šētibun* دیوانه‌بوون. دیوانه شدن.

شیتخانه: *šētxâna* ها، شوینی چه‌وانه‌وه ه‌پاگرتنی نه‌وانه‌ی باری دهروونیان تیک‌چووه. دیوانه‌خانه، آسایشگاه روانی.

شیتومیت: *šētumēt* گیزومه‌نگ. خل و جل، دیوانه.

شیرانه: *šērāna* وهکو شیر، شیرانی. شیر آسا، مانند شیر، رفتار و کردار شجاعانه.

شیربرنج: *širberenj* ناشی شیر و برنج. شیر برنج، غذایی که از ترکیب شیر و برنج تهیه می‌شود.

شیربها: *širbahâ* شیربا. شیربها، بهای شیر نگاه شیروایی.

شیرپاک: *širpâk* راست کردار، کردهوه چاک. درستکار، کنایه از آدم درستکار.

شیرخوهر: *širxōr* مندالی شیرخوهر. شیرخوار، نوزاد، بچه ای که از شیر مادر تغذیه می‌کند.

شیردار: *širdâr* به شیر. دارای شیر.

شیردان: *širdân* جیگای شیر له گیاندارن. شیردادن، یکی از اعضاء موجود ماده که در آن شیر تولید می‌شود.

شیردوشین: *širdušin* له‌گوان هیتانه دهری شیر. شیردوشیدن.

شیرگیر: *šērgir* جهری، نامازیه به بؤ دهست هه‌ئه‌گر. شیرافکن، شیرشکاره، پی بردن به ضعف طرف مقابل و استفاده نامعقول کردن از این صفت.

شیرمژ: *širmež* شیرخوهر. شیرخواره.

شیرمه‌ده: *širmarda* لاواز و له‌پ. نحیفی و ضعف بچه ناشی از کم شیری.

شیرؤ: *šērō* مندالی ناهال وچه‌توون، شیرؤ له چیرؤکه شیعره‌که‌ی خانای قوبادیدا به کوری خه‌سرهو شای ساسانی له فه‌له‌م دراوه و که‌سیکه که باوکی خوئی خه‌سرهو ده‌کوؤئی. فرزند شرور و

شیت و ویت: *šētuwēt* نامازیه به بؤ مروقی گیر و بیکار. کنایه از آدم وراج و بیکاره.

شیته: *šita* دهنگی بله‌ندی زیره. جیغ و داد، سخن یاوه با صدای بلند.

شیته‌شیت: *šitašit* دهنگی باریک و به‌رز. جیغ کشیدن بلند و ممتد و متوالی، صحبت کردن همراه عصبانیت و پرخاش.

شیتئی: *šēti* کردهوهی شیتانه. دیوانگی، جنون، بیماری روانی.

شیتئین: *šitēnti* ناوی نیوه گهرم. آب نیم گرم، ولرم.

شیخ: *šēx* ربه‌بری ناینی. شیخ، مردپیر دانشمند و بزرگوار، مرشد.

شیخان: *šēxân* نیوی گهره‌ک وگورستانیکه له شاری سنه که گورستانه که له کؤنترین گورستانه‌کانی ئه‌م شاره‌یه. نام گورستان و محله‌ای قدیمی در سنندج.

شیخانه: *šēxâna* جوؤی هه‌ئه‌پرکی. نوعی ریتم و آهنگ خاص در رقص دسته جمعی گردی.

شیخ رهش: *šēxras* نیوی مهره‌دیگی باوؤ پیکراوه له ده‌ورویه‌ری سنه. نام امام زاده‌ای در روستای نایسر سنندج.

شیر: *šir* نه‌رره، گوهره، دهنگی دادپانی کووتال. شیشکی، صدای پاره کردن پارچه.

شیر: *šēr* یه‌کی له دهرنده‌کان، شیر. شیر جنگل، یکی از حیوانات وحشی و درنده که به سلطان جنگل مشهور است.

شیران: *šērân* یاری شیر و خه‌ت. بازی شیر یا خط با سکه.

خطاکار، نام فرزند خسرو پادشاه ساسانی که موجب مرگ پدر گردید. **شیرواپه:** *širwāra* پالفته پالوده. **شیروان:** *šērwan* کهسئک که شیر به خئو دهکا یان پهروردهی دهکا، پاریزه‌ری شیر، وهکو (شا ئه‌وه‌خشئ شیروان ناوه‌خشئ). پوروش دهنده شیر، مأمور حفاظت از شیر، مانند(شاه می بخشد شیروان نمی بخشد) **شیروایی:** *širwāi(i)* شیریا. شیربها، پول یا چیز دیگر که داماد زمان عقد به پدر و مادر عروس می‌دهد. **شیر وشک:** *širwešk* شیری وشک. شیرخشک. **شیروخمت:** *šēruxat* یاری شیر و خمت. بازی شیر و خط، نوعی از قمار که به وسیله سکه صورت می‌گیرد. **شیره‌پز:** *širapaz* کهسئ که کاری شیره پهنانده. شیره پز، کسی که کار او پختن شیره باشد مانند شیره خرما یا انگور. **شیره‌ژن:** *šēražen* ژنی ئازا، ژنی دلاور. زن دلاور، شیرزن. **شیره‌مال:** *širamāi* کهسئ که شیره تلیاک دروست دهکا. شیره‌مال، کسی که شیره تریاک را بمالد، کنایه از کلاه‌دار. **شیره‌ون:** *širawen* شیرن تام، روخس کردنی شیرینی. طعم شیرین، آغشته با کمی طعم شیرین. **شیرین بهیان:** *širinbayān* گیاهه‌که بنه‌که‌ی شیرینه. شیرین بیان، گیاهی خودرو با شاخه‌هایی دراز و برگ‌های

شبه برگ اقاچیا که ریشه شیرین آن نیزمصرف دارویی دارد. **شیرین جق:** *sirinjeq* کهم شیرین. کم شیرین. **شیرین زوان:** *sirinzwān* زمان شیرین.. شیرین زبان، خوش بیان. **شیرین شاتهره:** *sirinšātarā* گیاهه‌که کیوییه. یکی از انواع گیاهان خودرو نگاه شاتهره. **شیرینی:** *sirini* نه‌وه‌ی که شیرین دروست دهکری. شیرینی. **شیرینی‌خوران:** *sirinxōrān* رس‌سم و یاسای ماره‌برین بهر له زهماوند. مراسم شیرینی خوردن پس از پایان خواستگاری دختر و توافق طرفین. **شیرینی خوری‌یاگ:** *sirinxōryāg* شیرینی‌خورا، ئه‌و بووکه‌ی که ماره‌کراو بیت. دختری که مراسم شیرینی خوردن او انجام گرفته باشد. **شیشول:** *sišōl* سموره. سمور، یکی از چونندگان وحشی. **شیشه:** *siša* شووشه. شیشه، جسم شفاف و شکننده که از ذوب کردن شن و آهک و مواد دیگر به دست می‌آید ماده اصلی آن سیلیسیاست برای درهای ساختمان‌ی یا اتومبیل و غیره مورد استفاده است. **شیشه‌پز:** *sišaber* کهسئ که پیشه‌ی شووشه برین و فرؤشتن بی، جامچی. شیشه پز، کسی که شغل او بریدن شیشه به قطعات دلخواه است، ابزار تیغدار مخصوص برش شیشه.

شیر: *šē er* ها، هونراوه.

شیر ویم تنخوای سەنتوور سائ

سالی دەر نهیچی هەر تاریش گازی

(مهولهوی مهعدوومی)

شیرف: *šēf* زهوینی کیلدراو. شخم،

شیارهای کنده شده برای بذرافشانی در

روی زمین.

شیرکندهوه: *šikerdenawa* ها،

رافه‌کنندهوه. پشم یا پنبه زده شده،

تحلیل شده.

شیریاگ: *šikeryâg* رافه‌کراو، شیرکراو.

پشم یا پنبه زده شده، تحلیل شده.

شیرافه: *šilâfa* به‌شیک له ورگی مالاتی

کاویرزکهر که جیگای خواردنی عه‌زم

(هه‌زم) کراوه. بخشی از معده حیوانات

نشخوار کننده که پس از هضم غذا

دوباره آنرا از معده جهت نشخوار به

دهان برگشت می دهند.

شیرلان: *šêlân* په‌ستاوتن به‌ده‌ست و

مشت. فشار دادن زیاد، مشت و مال.

شیرلان: *šilân* دلیق، جلیق. عناب،

درختی خاردار با برگ‌هایی بیضی و

دنداندار و گل‌های زرد خوشه‌ای که میوه

آن خوش مزه و شیرین است رنگ این

میوه سرخ و دارای هسته‌ای سخت شبیه

سنجد است.

شیرلانن: *šêlânên* ها، شیرلانن. مشت و

مال دادن، لهیدن.

شیریاگ: *šêlyâg* شیرکراو. لهیده شده،

مشت و مال داده شده.

شیریه‌وگردن: *šeyawkerden*

شیرکندهوه، رافه کردن. تجزیه‌کردن،

تحلیل کردن، پنبه یا پشم زدن.

شیرو: *šēw* چیشتی خواردنی شهو. وعده

غذا شام.

شیرواندن: *šêwânden* تیکدان. بهم

زدن، پریشان کردن.

شیروگردن: *šêwkerden* چیشتی

شه‌وکردن. شام خوردن.

شیروه: *šêwa* ره‌وشت، ناکار، شیرواز. شکل

و قیافه، شیوه و نوع.

شیروهن: *šîwan* شه‌پۆر. شیرون، گریه

زیاد در هنگام مصیبت، فریاد و فغان.

شیروه‌نکردن: *šîwankerden*

شه‌پۆرکردن، گریانی زۆر. گریستن، شیرون

کردن.

شیرویاگ: *šêwyâg* شیرواو، شیرواناو.

آشفته شده، پریشان شده.

ع

باشد، به دختر دم بخت نیز اتلاق میگردد.

عازهو: *âzaw* تازه لاوی بائغ. نگاه عازهو.

عازموی: *âzawi* عازموی، تازه لاوی بائغ.

عزب بودن، منسوب به عازهو.

عازیهت: *âzyat* تازیه، پرسه. عزا، سوگ.

عازیهتبار: *âzyatbâr* تازیه‌دار،

تازیه‌یار، ماتم بار. عزادار، سوگوار.

عازیهتباری: *âzyatbâri* تازیه‌داری،

ماتمه‌باری. سوگواری، سوگواربودن.

عازیهتی: *âzyati* پرسه، تازیه‌داری.

عزاداری، سوگواری.

عاسا: *âsâ* گۆچان، داردهدستی سئ

گوپکه. عصا، نوعی چوب دستی که در

حال راه رفتن به آن تکیه کنند.

عاشقان: *Âseqân* نیوی کیویکه له

دهورویهری شاری سنه که مهزازی دوو

کەس به نیوی (سه‌عد و سه‌عید) له

سەر لووتکه‌که‌یدایه. نام کوهی در حومه

شهرسندج مشرف به روستای کرجو

که به خاطر مزار دو نفر به نام های

(سعد و سعید) جنبه زیارتی هم دارد.

عالم: *âlem* زانا. عالم، دانشمند.

عالمه: *âiam* دونیا. عالم، جهان،

هستی.

عالمه‌میک: *âiamêk* دونیایه‌ک. انبوهی

از چیزی، عالی.

عان: *ân* کات، دم، وهخت. زمان معین،

وقت، آن، دم.

عانی: *ânê* دهمن، کاتی. زمانی، وقتی،

هنگامی، دمی، آنی.

یه‌کئ له پیتته کانی ئه‌لقوبئ. یکی از حروف الفبا.

عاب: *âb* ژیر، ماقوول. ادب، تربیت،

منش یا اخلاق تا جایی که به حریم و

حق دیگران تجاوز نشود.

عابا: *âb* به‌رگیکی تاییهت به پیاوانی

ثایینی عبا، جامه گشاد و بلند که بر روی

لباس پوشیده می شود.

عات: *ât* عادهت، ره‌وشت، خده. عادت،

خو، انس، آنچه که به ان خوگیرند.

عاتکردن: *âtkerden* داهاتن، عادهت

کردن. ادت کردن، انس گرفتن.

عاجز: *âjez* په‌که‌ر، خه‌مین، مات بردوو.

عاجز، غمگین، قهرکرده، زبون، دلخور.

عار: *âr* عه‌یب، شهرم. عار، عیب، ننگ.

عارهق: *âraq* ئاوی له‌ش. عرق‌تن،

مایعی که از غدد زیر پوست ترشح می

شود.

عارهق: *âraq* خواردنه‌وه‌ی سه‌رام،

ئارهق. عرق، نوشابه الکلی که از تقطیر

شراب یا انگور به دست می آید.

عازم: *âzem* هه‌ئتاوینه. هضم کننده.

عازم: *âzem* له حالی سه‌فه‌ر، عزم جه‌زم

کردن. عازم، عزم کننده، مصمم.

عازهو: *âzaw* عازهب. عزب، مرد بی زن،

دختری که به حد شوهر کردن رسیده

عائیک: *ânēk* ده‌میک. وقتی، زمانی، هنگامی.

عائیکان: *ânēkân* کاتیک. وقتی که، زمانی که، هنگامی که.

عایلهمن: *Âylaman* خه‌یزان دار، خه‌یزان بار. عائله مند، عیالوار.

عایلهمن: *Âylaman* باله‌نده‌ی گولله خور، خه‌زایی. پرنده ملخ خوار به رنگ سیاه، سفید و شبیه پرنده‌ی سار.

عشق: *ešq* نه‌وین. عشق، دوست داشتن به حد افراطی.

عۆده: *Ōda* عۆده، له‌سهر. عهده، یارا.

عۆزر: *Ōzer* لئیردن، لئبواردن. عذر، بهانه، معذرت.

عۆزرمایی: *ōzremâi(i)* لئبوردویی. عذر خواهی.

عۆمر: *Ōmer* ته‌من. عمر، سن، مدت زمان حیات.

عۆمردرئۆزی: *ōmerderēzi* ته‌من‌درئۆزی. سالندی.

عۆمرگردن: *ōmerkerden* ته‌من‌کردن. عمر کردن.

عتهش: *ataš* گر، تامه‌زرو، بی‌زور. عطش، میل شدید، اشتیاق.

عجامت: *ajâmat* حه‌جامت، خوینگرتن به شاخ. حجامت، بادکش کردن و خون گرفتن از بدن با تیغ و مکیدن آن با شاخ یا آلت شیشه‌ای به شکل شاخ.

عجامت‌گیر: *ajâmatgir* حه‌جامت‌گیر. کسی که کار او حجامت باشد. **عجایب:** *ajâyeb* سه‌مه‌ره: شگفتی، عجایب.

عجایبات: *ajâyebât* عجایباتی، شتی سه‌یر. عجایبات، شگفتی‌ها.

عجه: *ajna* جندۆکه، می‌ردز مه. اجنه، موجودات نامریی و پنداری.

عجهل: *ajal* ماوه‌ی مه‌رگ. اجل، فرصت مرگ.

عجهم: *Ajam* له زمانی عه‌ره‌بدا به فارس زمان و تورک ده‌وتری. عجم، در اصطلاح عرب به غیر اتلاق می‌گردد که منظور فارسی‌زبانان و ترک‌زبانان است.

عجه‌میانه: *ajamyâna* ره‌سمویاسای تاییه‌ت به عجه‌م. منسوب به عجم.

عهرابه: *arâba* چوار چهرخی باربردن. ارابه، چهارچرخ یا دوچرخ مخصوص حمل بار در قدیم.

عهرز: *arz* زه‌وین، وته. زمین، فرمایش.

عهرزووحال: *arzuâhâi* شکایتنامه. شرح احوال، عریضه.

عهرش: *Ars* ناسمان و هه‌وای ده‌وری زه‌وین. عرش، سقف زمین و آسمان، تخت و سریر.

عهرمه‌نی: *armani* نه‌رمه‌نی، یه‌کی له نه‌ته‌وه‌کانی نیشته‌جی نه‌رمه‌نستان و له نه‌ته‌وه‌کانی هیندونه‌وروپی په‌یره‌وی نایینی حه‌زهرتی عیسا که به‌شئیکی بچووکیان له شاری سنه‌ ده‌ژیان. ارمنی، یکی از اقوام ساکن در ارمنستان و سایر نقاط جهان که بخشی از آنها در سنندج ساکن بودند مذهب آنها مسیحی و پیرو آیین کاتولیک هستند، کلیسای بزرگی از آنها در سنندج باقیمانده که قدمتی ۱۵۰ ساله دارد و یکی

ساقه آن نازک و گل آن به رنگ بنفش و سرخ است و بسیار خوشبو است.

عزم: *azem* هه‌ئاوین، قووتدان. هضم.

عزم جهزم: *azemjazem* سوور بیون له سه ر کار و ئیشی. اراده دار، اراده کرده است، اراده‌ی قوی، تصمیم نهایی.

عزهوی: *Azawi* عازهوی. نگاه عازهوی.

عزیز: *aziz* خو‌شه‌ویست. عزیز، گرامی.

عزیهت: *azyat* ئازار، رهنج. اذیت، آزار، رنج

عزیه‌تکردن: *azyatkerden* ئازاردان. اذیت کردن، آزار دادن.

عسر: *aser* کاتی نیوان نیوهرۆ و ئیواره. عصر، زمان بعد ظهر.

عسکر: *askar* سه‌ریازی عوسمانی. عسکر، سربازان امپراتوری عثمانی.

عشایر: *ašayer* عشایر، هۆز، عشایر، قبیله، طایفه.

عشرهقی: *ašrafi* ئه‌شرهقی. اشرفی سکه طلا.

عشرهقی: *ašraq* زاله. ترس، زاله.

عفتاوه: *aftawa* لوولینه، دهمری ئاو دهست. آفتابه، ظرف مخصوص آب که به وسیله آن طهارت انجام می پذیرد.

عق: *aqei* ئاوهر، هزر. عقل، خرد، قوه دریافت و ادراک.

عقلدار: *aqeidâr* به ئاوهر، هرزمنه‌ند. عاقل، صاحب عقل، فهیم.

علاج: *alâj* ده رمان، دهوا، تیمار. علاج، مداوا، ترمیم، راه انداختن، حال آوردن، رفع نقص کردن.

از آثار با ارزش تاریخی این شهر محسوب میگردد.

عهره‌قچن: *araqçen* عهره‌قچن، چه‌شنی کلاوی پیاوانه. عرقچین، نوعی کلاه نازک دست بافت مردانه، عاره‌قچن هم مصطلح است.

عهره‌گیر: *araqgir* کراسی ژیر. زیر پیراهن.

عها: *azâ* له‌جی‌به‌جی، وه‌کو (ئهمه له عه‌زای نه‌وه). ازا، بجای، درعوض، مانسد (ا ین به جای آن).

عهاپ: *azâb* عه‌زاو، ئازار. عذاب، آزار، درد و رنج.

عهامیه: *azâmya* نیوی سه‌پیرانگیه‌ک له داوینی چیای ئاویه‌ر. تفرجگاهی در دامنه کوه آبیدر.

عهاو: *azâw* ئازار، رهنج. عذاب، آزار، درد و رنج.

عهازی: *azâz* به‌جی، له‌جی. ازای آن، به جای آن.

عه زای خاسی: *azâxâsi* به‌جی چاکی، له‌جی چاکه. به‌زای خوبی، به‌جای خوبی و نیکوکاری.

عهره‌ت: *azrat* له‌سه‌ر ناچار. ناچار، اجبار.

عهره‌ت: *Azrat* تاسه، ئارمزوو، حیوت. آرزو، اشتیاق، مشتاق، لابد، ناچار.

عهره‌تی: *azrati* به‌زووی، ناچار. ناچار، فوریت از روی ناچار.

عهره‌تی: *azrati* نیوی گوئیکه. گل حسرتی، که دراوایل فصل بهار می‌روید،

علاجکردن: *alâjkerden* تیمارکردن، دهرمانکردن. مداواکردن، رفع نقص کردن، تنبیه کردن.

علاحده: *alâhâda* علاحیده، تایبیه‌تی. جداگانه، ویژه، مخصوص.

علاف: *alâf* گهنم فروش. علاف، پیشه‌وری که کار او فروختن گندم، جو، تیرچوبی و فروش علوفه باشد.

علاقه‌بهن: *alâqaban* نهو که‌سه‌ی که پیشه‌ی هونینه‌وه‌ی مووروه به هه‌ودای ناوریشمه‌وه. علاقیند، کسی که شغل او بافتن رشته‌های ابریشمی و منجوق ریز به هم دیگر است.

علامت: *alâmat* نیشانه، خال. علامت، نشانه.

علاوه: *alâwa* پی زیادکردن، وه‌کو (علاوه بهو پوولته). علاوه، افزونی و مازاد از هر چیز، مانند (علاوه برآن پول).

علمان: *al ân* نیسته، ههرنیسته. اکنون، کنون، حالا، نه لعان هم مصطلح است.

علمانه: *al âna* ههر نیسته. هم اکنون، همین حالا، نه لعانه هم مصطلح است.

عولوو جه‌لوو: *alujalu* چرنه‌وپرنه، لاتولووت. الوجلو، کنایه از آدمهای هرزه و اوباش.

عله‌نی: *alani* ناشکرایی، بهروونی. علتی، آشکارا، هویدا.

علیل: *alil* کوچ، ثفلج. علیل، ناقص العضو، فلج.

عمارت: *amârat* عمارت، کوشک. عمارت، ساختمان بزرگ، بنای عالی، عمارت

خسروآباد که به نام (خسروخان ناکام) فرزند امان‌الله‌خان اردلان که در سالهای ۱۲۴۰ - ۱۲۱۴ والی کردستان بوده در سندج ساخته شده است این بنا یکی از با شکوه‌ترین بناهای تاریخی این شهر محسوب می‌شود.

عمرخوا: *amarxwâ* فه‌رمانی‌خوا، نامازیه‌بو مه‌رگ. مرگ، فوت، امر خداوندی.

عمرنه‌ماگ: *amrnamâg* ته‌مهن نه‌ماو. اصطلاحی زنانه و آرزوی مرگ برای کسی که موجب رنجش او قرار گرفته است.

عمره درپژ: *amaderēz* ته‌مهن درپژ، دوعایه‌کی خیره. بسیار مسن، سالند، پیر، دعای خیری است.

عمره درپژئی: *amaderēzi* ته‌مهن درپژئی. سالندی، آرزوی عمر زیاد کردن برای کسی.

عمه‌ن: *Amañ* ره‌فتار، کرده‌وه، جه‌راحی له‌ش. عمل، کردار، رفتار، کار کردن و ساختن، دراصطلاح به معنی جراحی روی بدن نسان است.

عمه‌ن‌کریاک: *amañkeryâg* عمه‌مه‌لیاتکراو، جه‌راحی له‌ش کراو. عمل شده، جراحی شده.

عمه‌نه: *amaña* کریاک، کریگرتنه. عمله، کارگر ساختمانی، کارکنان و کارگران.

عمه‌ئی: *Amañi* نامازیه‌بو مروقی که به ماده سرکه‌ره‌گان موبته‌لا بوویی. منسوب به عمل و آنچه که به مرحله عمل در آید،

کنایه از فرد معتاد به افیون و سایر مواد مخدر.

عنهبر: *Anbar* عه‌مه‌بر. عنبر، ماده‌ای خوشبو و خاکستری رنگ که در معده یا روده نوعی ماهی به نام (کاشالوت) وجود دارد و روی آب دریا جمع می‌کنند و گاهی ماهی را صید می‌کنند و آن ماده را بیرون می‌آورند. (فرهنگ عمید)

عنه‌بره‌بو: *anbarbō* عه‌ن‌ب‌ه‌ر‌ه‌بو، چه‌ش‌ن‌یک برنجی خوش بؤنه. نوعی عنبر، نوعی برنج خوشبو.

عنه‌تهر: *Antar* مه‌مه‌وون‌یک که پاشه‌وه‌ی سوور رهنگه. انتر، یکی از انواع میمون‌ها که بدون دم هستند و تهیگاه آنها سرخ رنگ و نمایان است.

عنه‌تیکه: *antika* نه‌نتیکه ژیر خاکی. عتیقه، شی گرانبها، کمیاب.

عنه‌وه: *Awqa* نه‌وه، تووش، گرووده. دجار، گرفتار.

عنه‌وه: *awa* توان، لی‌هاتووی. عهده، یارا، توان.

عنه‌وه: *awa* دهره‌هت، له تواندا بوون. عهده.

عنه‌وه: *awaw* نه‌دهب، به نه‌دهب. ادب، تربیت، این واژه را بیشتر روستاییان تلفظ می‌کنند.

عنه‌یار: *ayâr* چالاک، ته‌ر‌زمان. عیار، چالاک، دلیر، زرنگ، تردست و تر زبان، دارای صفات خوب و پسندیده.

عنه‌یار: *Ayâr* پیوانه یه‌که بو ژیر تاقیکردنه‌وه. عیار، مقیاس سنجش خلوص طلا.

عنه‌یام: *ayâm* نه‌یام، دور، زه‌مان. ایام، دور، زمان.

عنه‌مان‌یک: *Ayâmê* کاتیک، سه‌رده‌میک، زه‌مان‌یک. ایامی، زمانی، روزگاری دور.

عنه‌ب: *âeb* رخنه، ئیراد، دژی ساق. عیب، ایراد، اشکال، نقص.

عنه‌ب‌ار: *âebâr* به‌ع‌یب. عیب دار، دارای عیب، معیوب، دارای ایراد.

عنه‌ب‌اری: *âebâri* عه‌ب‌ب‌داری، هه‌بوونی نوقسان. عیب داشتن، معیوبی، عیب داری، منسوب به عیب.

عنه‌ب‌دار: *Âebdâr* به‌ع‌یب. معیوب، دارای عیب، دارای نقص و اشکال.

عنه‌ب و ئیراد: *âebu irâd* رخنه و ئیراد. عیب و ایراد، عیب و اشکال، نقص.

عنه‌ب‌زا: *âezâ* به‌ج، له‌ج، جه‌زا. درعوض، پاداش، بها، ازا.

عنه‌ب‌زای: *âezây* له‌ج‌یگای، به‌ج نه‌و. ازا، در برابر، در عوض.

عنه‌ب‌زای خاسی: *âezâyxâsi* چاکیکردن. ازای، خوبی، در عوض خوبی.

عنه‌زت: *Âezat* ریز، ئی‌حترام. عزت، احترام، تکریم.

عنه‌ش: *Âêš* شای، که‌یف، خوشی رابووردن. عیش، سرور و شادی، خوشگذرانی.

عنه‌ن: *Âên* وه‌ک، وه‌کو. مانند، مثل، همچون.

عنه‌ن و مه‌ن: *âenumaên* وه‌ک‌خوی. برابر هم، مانند هم، شبیه هم، عین آن، مثل آن یا او.

عهڻهڪ: *aēnak* ٽاڻهڪ، بيلبيله ي چاو.
عينك چشم.

عهڻهن: *Aēnan* وهڪو، همر وهڪو. شبيهه،
مثل، مانند، مشابيهت.

عهڻي: *Aēni* وهڪو ٿهه. عين، آن، مثل
آن.

عيسان: *isān* مرؤف، ٿينسان، وهڪو
(ههريعسانهتي خاصه). انسان، آدمي، مانند
(انسانيت بهترين کاراست).

عيسانهتي: *Isānaiti* مروفايهتي، وهڪو
(عيسانهتي کار خاصيڪه). انسانيت، آدميت،
مانند (بهترين کار انسانيت است).

عيش: *iš* وشهيهڪه له کاتي بيڙ ههستان و
قيز شيوانهوههده دهردهبدرئ. آخ، حرف
تنفر و انزجار.

عيشا: *išā* کاتي دواي شيوي شهوانه، کاتي
دواي نويڙي ٿيواران، نويڙي شهو. عشا، نماز
عشا.

عيماله: *imāla* كه رهسهيهڪي تاييهت به
تهنقيهڪردن (خاوينڪردنهوه) بؤ بهرگري
له گيراني ريخؤله له مرؤفدا. اماله، وسيله اي
براي تنقيه ڪردن.

غ

غرغره: *γárγará* گهراندنی ئاو به نیو ده‌مدا، ئاو وهردان له زار. آب در گلو و دهان گرداندن، غرغره کردن.

غورور: *γorur* خۆبه‌زلزانی. غرور، آنچه که مایه بیهوده امیدوار کردن باشد **غورورجوانی:** *γorurjwāni* زیتکه‌ی سه‌روسیمای لاو. غرور جوانی، خودپسندی جوانان، جوشهای ریز در صورت جوانان.

غوره: *γora* دهنگی به‌رز و سامناک. غره، فریاد سه‌مناک، صدای مهیب.

غولام: *γoiām* نۆکه‌ر، خزمه‌تکار. غلام، نوکر.

غولامانه: *γoiāmāna* شیوه‌یه‌ك له ئارایشتی قژی سه‌ری منداڵان و تازه لاوان. غلام‌واره، نوعی آرایش موی سر کودکان و نوجوانان در قدیم.

غولام گهردش: *γoiāmgardeš* هه‌یوانی گه‌وره. غلام‌گردش به تالار و تراس در ساختمانها و عمارتهای قدیمی اتلاق می‌گردد.

غولامی: *γoiāmi* خولامی، نوکه‌ری. غلامی، نوکری، چاکری.

غولته‌وه: *γoiā* *γoi* جه‌نجان، هه‌راوه‌ۆریا. غلغله، غوغا، هیاهو، جنجال، سرو صدا.

غه‌بغه‌ب: *γabyab* گوشتی ژیرچه‌نه. گوشت زیرچانه.

غه‌پرا: *γarā* نیوی یه‌کی له پالنه‌وانه‌کانی چیرۆکی شیرین و هه‌ره‌ادی (ئه‌ئاس خانی که‌نووله‌یی) یه. غرا، نام یکی از

یکی از حروف الفبا که غین تلفظ می‌گردد و در زبان کُردی کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

غار: *γār* نه‌شکه‌وت. غار، شکاف وسیع و عمیق در کوه یا زمین.

غار: *γār* هه‌لاتنی ئه‌سپ. دویدن اسب. **غاردان:** *γārdān* غارنان. دوانیدن اسب، غاردادن.

غار غاران: *γārγārn* تاودانی په‌تیا په‌تیا ئه‌سپ. دوانیدن متوالی و سریع اسب، اصطلاحی کنایه‌ای که بر رفت و برگشت سریع اتلاق می‌گردد.

غارگردن: *γārkerden* هه‌لنانی ئه‌سپ. دویدن اسب.

غارنیان: *γārneyān* غارنان، به غارپیکردنی ئه‌سپ. بدو در آمدن اسب، دوانیدن اسب.

غافلاندن: *γāfēiānden* فریودان. اغفال کردن، فریب دادن.

غافلکردن: *γāfēikerden* فریودان، غافلاندن. اغفال کردن یا نمودن، گول زدن، فریب دادن.

غافلکریاک: *γāfēikeryâg* غافلکراو. غفال شده، فریب خورده.

غهریبی: *yaribi* غهریوی، ناموویی. غریبی، بیگانگی.

غهمزوبه: *yazubaz* چهوری و پی. جری و پیه.

غهمزل: *yazai* هونراوهی غهمزل، یهکی له جوړه کانی شیعر. یکی از اقسام شعر که محتوای عاشقانه دارد و تعداد ابیات آن از هفت بیت کمتر نباشد.

غهملافاگ: *yāāfyāg* خه‌ل‌ه‌تاو، فریودراو. گول خورده شده، اغفال شده.

غهمئان: *yāitān* خه‌ئان، پلکاو. آغشته، آلودن، غرقه.

غهمئان: *yāitān* خه‌ئان، پلکاو. آغشته، غرق در.

غهمئت: *yāiat* هه‌ئه. غلط، ناصحیح، ناراست، نادرست.

غهم: *yam* خهم، په‌ژا ره. غم، غصه، اندوه، حزن.

غهمخوار: *yamxwār* خهم خوار، شهریک له خهم. غمخوار، غم خورنده.

غهم داگیریاگ: *yamdāgiryāg* خهم داگیراو. غمزه، ماتم زده.

غهمروپن: *yamrāwēn* خهمرده‌وپن. غمگسار، آنچه که غم و اندوه را بزداید.

غهمین: *yamin* خهمین. غمگین، اندوهگین، اندوهناک.

غهمنازیل: *yanāzil* زامیکی ژیر چه‌نه. زخم زیر گلو، ورم زیر گلو، غنازیل.

غهمواره: *yawāra* بیانه، نامو. بیگانه، نا آشنا، اجنبی.

پهلوانان خسروپرویز پادشاه ساسانی در کتاب داستانی منظوم (شیرین و فرهاد) اثر (الماس‌خان کنوله ای) شاعر بلند پایه و حماسه سرا ی کرد و یکی از بزرگان ادب کلاسیک کردی و خالق (نادرنامه).

غهمرا: *γārā* که‌سئیک که زور به خوئی بنازی، خوئا. مغرور، کسی که بسیار به خود بیالده.

غهمرا: *γārā* ها، برپا غم‌غره. نگاه به غم‌غره.

غهمرا: *γāra* له‌خوئیایی، وه‌کو (نهو پیانگه فره به خوهی غهم‌ه‌س). مغرور، غافل، مانند (آن مرد بسیار بخود مغرور است).

غهمرا: *γāraz* مه‌به‌ست، قین له دلن. غرض، منظور، قصد، حاجت، کینه.

غهمریب: *γarib* غهریو، نامو، بیگانگی. غریب، نا آشنا، دور شونده، بیگانه، دور شده از وطن و زا دگاه.

غهمریب‌ه‌تی: *γaribāyati* هه‌ست به غهمریب‌کردن. دوری گزیدن، احساس غریبی کردن.

غهمریب‌کوژی: *γaribkoži* ها، بی‌کس کوژی. تقدی کردن به غریبان و بی‌کسان، اصطلاحی کنایه ای.

غهمریبمان: *γaribmān* غهمریومان، دووره‌ولاتی. در غربت ماندن، غریب ماندن.

غهمریب و غهمریبا: *γaribuyorabā* غهمریوکان، بیانییه‌کان. بیگانگان، دور افتاده گان از وطن، مهاجرین.

غهمریبه‌کان: *γaribakān* غهمریبه‌گل، غهمریبان. غریبان، دور افتادگان از وطن.

غهور: *yawer* نوڤم، نوڤمبوون له ناو.
غرق، واژگون.
غهوربوون: *yawerbun* نوڤمبوون،
نوڤمبوون له ناو. غرق شدن، واژگون
شدن.

ف

فامی: *fâmi* تیگه‌یشت، وه‌کو (فامی که‌نیه‌سی). فهمید، درک کرد، مانند (فهمید که ندارد)

فامیل: *fâmil* خزم، که‌س. فامیل، خانواده، دودمان، اقوام.

فامین: *fâmin* تیگه‌یشتن، وه‌کو (فامین ناکامی نه‌زموون و تاقیکردنه‌ویه). فهمیدن، درک کردن، مانند (فهمیدن نتیجه آزمون و خطا و ادارک است).

فامیه: *fâmeya* زیر، به‌ناومز. فهمیده، باشعور، بادرک.

فتنه: *fetna* که‌سک که قسه ده‌یین و ده‌یبا. فتنه، نام، سخن‌چین.

فتنه: *fetna* به‌لا. فتنه، بلوا، آشوب.

فتوا: *fetwâ* رأی شه‌رعی. فتوا، رأی شرعی.

فتوور: *fetur* فتوور. غوغا.

فته: *feta* چپه، وه‌کو (فته کردن کاریکی دوور له نزاکنه). بچه، درگوشی، مانند (بچه کردن کاری دور از ادب است).

فته فت: *fetafet* چپه چپ. بچ بچ.

فتیله: *fetēia* پلته. فتیله.

فدا: *fedâ* قوربان، ساقه. فدا، قربان.

فر: *fer* لوولی قر، لوولی موو. جعد مو.

فر: *fer* بالگرتنه‌وه، په‌روازه. پرزدن و پرواز کردن، پرواز.

فر: *fer* نامیریکی تایبته بو پوختکردن و لینان به‌شویه پیشاندن. فر، وسیله ای جدید برای طبخ غذا.

فر: *fer* به توندی رؤیشتن. سرعت.

یه‌کی له پیته‌کانی نه‌لفوبی.
یکی از حروف الفبا.
فابریک: *fâbrik* ساخته‌ی نه‌سل کارخانه. اصل ساخته کارخانه، کیپ و اندازه.
فارس: *fârs* نه‌ته‌وه‌ی فارس. ملت فارس زبان.
فارسی: *fârsi* فارسی، فره‌ه‌نگ و زمانی فارسی. آنچه که مربوط به فارس باشد.
فاسله: *fâseia* مه‌ودا، نیوان. فاصله.
فاسوئی: *fâsōni* ناوی کووتالیکی ئیرانییه. پارچه فاستونی.
فال: *fâl* به‌خت خویندنه‌وه، تاقیکردنه‌وه‌ی به‌خت. فال، پیشگویی و پیش‌بینی بخت و طالع.
فالگرتن: *fâlgerten* فالگرتنه‌وه. فالگرفتن (نگاه فال).
فالگیر: *fâlgir* که‌سی که فال ده‌گریته‌وه. فال گیرنده، فالگیر، کسی که برای دیگران فال می‌گیرد.
فام: *fâm* ناومز، عه‌قل. فهم، شعور، درک.
فام: *fâm* رنگ، بام، فام، وه‌کو (نه‌و گوله زهره فامه). رنگ، مانند (رنگ آن گل مایل به رنگ زرد است).

فران: *ferân* فرافندن، به‌پرین، بالگرتن، رفاندن. پریدن، ربودن.

فران: *ferân* به توندی و زووترین کات رویشتن. سرعت، فوریت.

فراندن: *ferânden* بالگرتنه‌وه، رفاندن. پرواز دادن.

فران فران: *ferânferân* زور زوو به زوو. رقابت کردن در ربودن.

فرانن: *ferânen* فراندن. پرواز دادن.

فراوان: *ferâwân* فراوان، زور. فراوان، زیاد.

فرت: *fert* تیقؤلطان، تییردن. فرو بردن، صدای فرو بردن در مایعی لزج وسفت.

فرتاندن: *fertânden* تییردن له ناکاو، تییردن به توندی. داخل کردن، چیزی را فرو بردن به تندی.

فرتانن: *fertânen* فرتاندن، پیا بردن به توندی و له‌ناکاو. داخل کردن، فرو بردن.

فرتسه: *ferta* دهنگی دهرپه‌رین، وه‌کو (پیچه (برغوو)ه که فرتسه‌ی کرد). در رفتن با سرعت، مانند (آن پیچ در رفت).

فرسه‌ت: *fersat* ماوه، کاتی تاییه‌ت، دهره‌ت. فرصت، وقت مناسب برای انجام کاری، مجال، نوبت.

فرسه‌خ: *farsax* فرسه‌خ. فرسخ، فرسنگ، مقیاس مسافت قریب ۶ کیلومتر یا ۰۰۰ آزرع.

فرسه‌ق: *farsaq* فرسه‌خ، مه‌ودایه‌کی ریگایه به‌رانبه‌ر به شه‌ش هه‌زار متر. فرسخ، نگاه فرسه‌خ.

فرسه‌قی: *farsaqi* چه‌شتی شیرینی. نوعی شیرینی آب‌نباتی.

فریره: *ferîfera* فریره‌که. فریره، هرچیز سبک و برده‌دار که با قوت باد بچرخد، نوعی اسباب بازی.

فرمان: *farmân* کار، ئه‌رک، شوغل، وه‌کو (من فرمان ده‌که‌م). پیشه، کار، مانند (من کار می‌کنم).

فرمانبهر: *farmânbar* فرمانبهر، ئه‌و که‌سه‌ی که ئیشیکی پی سپیر دراوه. فرمانبردار، امربر.

فرمانکهر: *fermânkar* کارکهر، وه‌کو (ئه‌و که‌نیشکه فرمان کهره). کارکن، مانند (آن دختر کارا است).

فرؤتن: *ferōtn* فرؤشتن. فروختن، بفروش رسانیدن، عمل فروش.

فرؤتی: *ferōtni* ئه‌وه‌ی که بؤ فروتن ده‌ست بدا یا شی‌اوای فرؤشتن بی. فروختن، هر چیز قابل فروش.

فرؤش: *ferōš* فرؤتن، وه‌کو (فروش نه‌کریاگه). فروش، مانند (فروش انجام نشده).

فرؤشتن: *ferōšten* فرؤتن. فروختن.

فرؤشی: *ferōši* فرؤتی. فروشی، فروختن.

فرؤشیا: *ferÿōšÿâ* فرؤش‌ریا. فروخته شد، به فروش رفت.

فرؤشیاگ: *ferōšÿâg* فرؤش‌راوا، فرؤتراوا. فروخته شده.

فرؤوج: *ferÿuj* مریشکی فرؤوج. جوجه مرغ که سن او از شش ماه به بالا باشد.

فرووج ناو: *feruj âw* چیشتی مریشک. آبگوشت مرغ.

فرووجین: *ferujin* چیشتی مریشک. آبگوشت مرغ، یکی از انواع غذاهای سنتی.

فیره: *fera* دهنگی بالگردنهوه، فیره. صدای پرواز کردن، دور انداختن، پرت کردن.

فیره: *fera* زور، وهکو (ئیمسال تهیره سال چۆنکه باران فیره باریگه). زیاد، بسیار، انبوه، مانند (امسال سال پُر بارانی است چون باران زیادی باریده است).

فیرهیان: *ferabân* زور بهرز، بهرزتر. خیلی بالا، بسیار بالا.

فیرهبرز: *ferabarz* زور بهرز. بسیار بلند، بسیار مرتفع.

فیرهتهسک: *feratasek* زور تهسک. بسیار کم عرض.

فیرهچار: *ferajâr* زور چار. بیشتر اوقات.

فیرهخوار: *feraxwâr* زور خوار. بسیار پایین، خیلی پایین.

فیرهخوهر: *feraxwar* زور خوهر، زور خوهر. پُر خوهر.

فیرهدان: *feradân* هاویشتن، برنگ دان، تووپردان، پهرتکردن. پرت کردن، دور انداختن.

فیرهدروشت: *feradrušt* زور درشت. خیلی درشت، بسیار درشت.

فیرهدریاگ: *feraderyâg* هاوئیشتر او. دور انداخته شده.

فیرهزان: *ferazân* زور زان، زانا. دانا، فرزانه، بسیار دانا.

فیرهزوو: *ferazu* زور زوو. خیلی زود، زمان بسیار دور.

فیرهزور: *ferazur* زور زورور. بسیار بالا، بالاتر، بالای بالا.

فیرهزیر: *ferazîr* زور زیر، بهناومز. بسیار عاقل، فهیم.

فیرهفیر: *ferafêr* دهنگی پهیا پهیی بالگرتنهوه. صدای بال زدن، کنایه از رفت و بازگشت زیاد کسی.

فیرهفیره: *ferafêra* زور زور. زیاد زیاد، به وفور.

فیرهکان: *ferakâi* زور کان، نهگهیشتوو. خیلی کم رنگ، نرسیده.

فیرهکردن: *ferakerden* زیادکردن. اضافه کردن، زیاد کردن.

فیرهکسه: *ferakas* زوربهی کسه، زور کسه، کسهان. بسیار کس، بسیار کسان.

فیرهماگ: *feramâg* زور ماو. بسیار مانده، از زمان قدیم مانده.

فیرهمال: *feramâi* زور مال، زوربهی بنه مالهکان. بسیاری از خانوادهها، بسیاری خانه.

فیرهورد: *ferawerd* زور ورد. بسیار ریز، خیلی ریز.

فیرهویژ: *ferawêž* زور ویژ. پرگو، زیاده گوی.

فیرهویژی: *ferawêži* زورویژی. وراجی، زیاده گویی.

فیرهیان: *ferayân* زوربهیان، زوریان.

فزوول: *fezul* خو تئ هه لئقوتئین، قسه بهر. فضول، کسی که بی جهت در کار دیگران مداخله کند.

فزوولی: *fezuli* خو تئ هه لئقوتئین، قسه بهری. فضولی، نگاه فضول.

فزه: *feza* فنز، جوولنه، بزاول. جرأت، حرکت، صدای عبور سریع زنبور یا حشرات مشابه.

فزهفژ: *fezafez* دهنگی توندی با، دهنگی بالگرته و ده، دهنگی گولهی پهیتا پهیتا. اسم صوت، صدای گولوله به طور متوالی.

فس: *fes* دهنگی باریکی هه ناسه. فس، واژه استهزا آمیز.

فسن: *fesen* زور تسن، نهوکه سهی که له کاردا سسته. خسو، کنایه از کسی که کاری را با اهمال انجام دهد.

فسه: *fesa* دهنگی باریکی هه ناسه. از اصوات، مانند صدای ملایم باد.

فسهفس: *fesafes* له دهنگه کان، به سستی نیشکردن. صدای خالی شدن باد، شل و ول کار کردن.

فیسقه: *fisqa* بالندهیه کی بچووکه، بهرگایله. فنج، یکی از انواع پرندگان.

فش: *feš* دهنگی خالیکردنه ووی با. صدای خالی کردن باد، وارفته.

فشار: *fešâr* گوشار، زورهینان. فشار.

فشبوون: *fešbun* سست و نابته و بوون. وارفته بودن.

فشفشه: *fešfeša* بو یاریی لاوان که بارووت له کاغز دهکن له شهوی

خیلی هایشان، بیشترشان.

فرهه فرراوان: *ferayferâwân* زور فرهوان. بسیار فراوان، خیلی زیاد.

فرههفره: *ferayferâ* زوری زور. خیلی خیلی، بسیار فراوان.

فرههیی: *ferai(i)* زوری. زیادی، انبوهی، وفور.

فرهیا: *feryâ* ئاریکاری، هانا، هاواروداد. فریاد، کمک خواستن.

فرهیاخسستن: *feryâxesten* ه فریاه کهوتن، به دادگهیشتن. ه فریاد رسیدن، به کمک آمدن.

فرهیاگهیشتن: *feryâgayesten* به داد گهیشتن. به فریاد رسیدن، کمک نمودن.

فرهیت: *ferêt* پو، فریت. نخ ضخیم مخصوص قالی بافی که تار قالی از آن است.

فرهیشک: *ferišk* شیلوک، نامیانی په نیر. پنیرک شیر، ماده سفید رنگی که بچه به علت شیر خوردن زیاد استفراغ کند.

فرهیشک گهفتن: *ferišk kafeten* فرهیشک هه لاوردنه وه. بچه ای که پنیرک شیر استفراغ کند.

فرهین: *ferin* بالگردنه وه. پرواز، جهش، پریدن، پریدن پلک چشم.

فرهیرو: *feriw* هه ئخه له تانندن. فریب، خدعه، نیرنگ، حیله.

فرهیرو خواردن: *feriwxwârden* فرهیرب خواردن. فرهیرب خوردن، گول خوردن.

فلچه: *feiča* قه‌له‌می تاییه‌ت به
رهنگریدن، فلچهی ریش. قلم موی ویژه‌ی
رنگ‌آمیزی، فرجه ریش.

فلچه: *feiča* دهنگی فلچ، فرجه. فرجه،
صدای فلچ.

فلق: *feiq* له دهنگه‌کان وه‌کو دهنگی
تینانی ته‌رایی. از اصوات، صدای مایعات.

فلقنه: *feiqena* زۆر فلکهر. کنایه از
کسی که کلمات را خوب ادا نمی‌کند.

فلقی: *feiqē* نامازیه بؤ که‌سئ که به
جوانی نادوی. کنایه از کسی که کلمات
را خوب ادا نمی‌کند.

فلووت: *felut* سازیک وه‌کونه‌ی یان
شمشال. فلوت، یکی از سازهای بادی.

فلیقاندن: *felēqānden* پلیشاندن. له
کردن، لهیدن، بادیستی چیزی را فشار له
کردن.

فلیقانن: *felēqānen* پلیشاندن. له
کردن، لهیده کردن بادیستی.

فلیقیاگ: *felēqyāg* پلیشراو. له شده،
لهیده شده بادیستی.

فلیقیان: *felēqyān* پلیساندن. له شدن،
لهیده شدن با دست یا فشار چیزی را.

فندق: *feneq* فندق، به‌ری وشکرکروی
داری فندق به رهنگی قاوه وایه له گوینز
بجووگتره. فندق، میوه درختی به همین
نام از تیره پیاله‌داران.

فنگه‌فنگ: *fengafeng* دهنگ له لووت
دهرینان. صدای بینی، گریه آرام.

نه‌ورژدا به کاردیت. فشسه، لوله‌ای
باریک از مقوا یا کاغذ که در آن
باروت می‌ریزند و آتش می‌زنند این
وسيله بیشتر در مراسم آتش بازی مورد
استفاده قرار می‌گیرد.

فشه: *feša* دهنگی دهرچوونی با، نیو
پووجهل، پووک. صدای در کردن باد،
گنده گوئی.

فشه‌فش: *fešafeš* دهنگی په‌یتا په‌یتای
با. صدای متوالی باد در کرده شده.

فشه‌کهر: *fešakar* درۆزن، خوّه‌لگیش.
خودستا، دروغگو، لاف زن.

فکر: *fekr* بیسر، وه‌کو (فکری
کردگه‌سه‌و). فکر، مانند (درباره‌اش فکر
کرده است).

فل: *fel* نهرم، نۆل. شل، شل و ول، نرم.
فلان: *feīān* کاورا، یارۆ. فلان، یارو، کس
غایب.

فلان و فی‌سار: *feīānufisār*
فلانوفیستار. فلان‌بهمان، فلان بسیار.

فلانه‌کس: *feīānakas* کابرا، یارۆ.
فلانی، فلان کس، یارو.

فلت: *feit* دهنگی تئ قوئتان. صدای فرو
بردن در مایع لزج و سفت.

فلته: *feīta* دهنگی فه‌سه‌کردنی، لا زمان،
دهنگی قوئتانندن. یاوه، صدای فروبردن
چیزی در مایع، صدای مهمل.

فلچوهۆر: *feičuhōr* دهنگی رۆکردنی
ته‌ن یا شتیک له لیچقاودا. صدای فرو
بردن شیء در مایع لزج.

فواره: *fewâra*، لولینه‌ی تایبته‌ی به توه‌ژم به‌ره‌وسهر چوونی ناو. فواره، لوله مخصوص خروج سریع آب به بالا.

فۆته: *fōta* به‌ره‌لینه‌ی همه‌مام، فۆتك. لنگ حمام.

فوكولی: *fokoli* ته‌رپۆشی به شیوه‌ی نوروپایی بۆ پیاوان. فکلی، کراواتی، کسی که خود را به سبک اروپایی بیاراید.

فه‌تاج پاشایی: *fatâhpâwšai(i)* نه‌زمیکی هه‌لپه‌رکینی کوردی. ریتیم نوعی رقص دسته‌جمعی کُردی.

فه‌تار: *fatâr* دِراو، دادراو. چاک، پارِه، گسسته.

فه‌تار فه‌تار: *fatâr fatâr* شرودراو. چاک چاک، پارِه پارِه.

فه‌تانه: *fatâna* نیویکه بۆ ژنان، نیوی به‌کئ له گۆرانیبیژانی شاری سنه‌یه که چارهنووسیکی تراژیکی بۆ دیاری کراوه.

نام زنانه، نام یکی از خوانندگان کُرد که سرنوشتی تراژیک دارد.

فه‌تج: *fath* سه‌ره‌که‌وتن. فتج، پیروزی، ظفر.

فه‌تج: *fath* فه‌تق ناخۆشییه‌که. فتق، عارضه‌ای که بر اثر پارِه شدن صفاق و ریختن پیه شکم یا بعضی از امعاء به پایین که موجب تورم خایه در مردان می‌گردد.

فه‌تیر: *fatir* هه‌ویری هه‌لنه‌هاتوو. خمیر بی‌مایه، فتیر.

فه‌تیره: *fatira* نانانی هه‌لنه‌هاتوو. نان ورنیامده، یکی از اعیاد یهودیان ساکن در شهر سنندج.

فه‌خر: *faxr* شانازی. فخر، افتخار.

فه‌را: *ferâ* فه‌ره‌اد، نیویکی پیاوانه. فه‌راد، نامی مردانه.

فه‌راش: *farâš* می‌پردی خزمه‌تکاری قتابخانه، وه‌کو (فه‌راش مه‌دره‌سه‌که‌مان پیاگ خاسی‌که). مستخدم مدرسه، مانند (مستخدم مدرسه‌ی ما مرد خوبی است).

فه‌راوکوژ: *farâwkōž* فه‌ره‌ادکوژ، ناماژیه بۆ پیره‌ژنی چیرۆکی شیرین و فه‌ره‌اد. فه‌راد گش، کنایه از پیرزن داستان شیرین و فه‌راد که خیر دروغین مرگ شیرین را برای فه‌راد آورد و موجب مرگ فه‌راد گردید.

فه‌رخ: *farxi* نیوی تری‌که. فرخی، نام نوعی انگور دانه درشت.

فه‌رز: *farz* بیرکردنه‌وه به‌گویره‌ی راویۆچوونی شه‌خسی، گریمانه. فرض.

فه‌رزن: *farzan* نه‌ولاد. فرزند، اولاد.

فه‌رش: *fareš* راخه‌ری ژیرقالی. فرش، زیر انداز، قالی.

فه‌رعانی: *farâni* کاتی پشوودان. فراغت.

فه‌رعانه‌ت: *far ânat* کاتی پشوودان. فراغت.

فه‌رعانه‌تی: *far ânati* کاتی پشوودان. فراغت، زمان استراحت.

فه‌رفوت: *farfut* دِراوه، کۆنه. پوسیده، مندرس، فرتوت.

فهرق: *farq* جیاوازی. فرق، تفاوت.

فهرمایش: *farmâyeš* وت‌هی گهوره‌کان. فرمایش، سخن شخص بزرگ.

فهرمایشت: *farmâyešt* وت‌هی گهوره‌کان. فرمایش.

فهره‌ج: *faraj* دهره‌تان، ماوه، وه‌کو (له‌م ستوون تا نه‌و ستوون فهره‌جیگه). فرج، فرصت، گشایش در کار، مانند (از این ستون تا آن ستون فرجی است).

فهره‌جه: *faraja* گوندیک له روژه‌ه‌لاتی شاری سنه که سه‌یرانگای خه‌لکی نه‌م شاره بووه. نام روستایی در مشرق شهر سنندج که به سبب باغات زیبا محل تفریح اهالی شهر بوده است.

فهرهنجی: *faranji* چه‌شنی جلی به‌رگن، فهره‌جی. نیم تنه نمدی که مردان می‌پوشند.

فهره‌نگ: *farang* ولاتانی نه‌وروپایی. فرنگ، به کشورهای اروپایی اتلاق می‌گردد.

فهره‌نگی: *farangi* خه‌لکی فهره‌نگ. فرنگی، منسوب به فرنگ.

فهره‌ه‌نگ: *farhang* که‌ه‌لتوور، فهره‌ه‌نگ. فرهنگ، مجموعه دست آوردهای فکری و علمی.

فهریا: *faryâ* فریا، یارمه‌تی خواستن. فریاد، کمک خواستن با صدای بلند.

فهرزجه‌ت: *fazêhat* مایه‌ی نابرووچوون، مایه‌ی شه‌رمه‌زاری. رسوایی، فضاحت، افتضاح.

فهرسل: *fasei* وهرز. فصل.

فهره‌شا: *faqašâ* فقه‌ه شایان، شه فقه‌ه شا، گۆری که‌سایه‌تییه‌کی ناودار بووه له شه‌قامی نیستای مه‌ردوخ هه‌وه‌ئی پردی مه‌ردوخ له شاری سنه. فقه‌ه شا یاه شفقت شاه، زیارت‌گاه مشهوری در سنندج بود که بنا به روایاتی مزار سلطان جلال الدین خوارزمشاه بوده و ناشناس در آنجا دفن گردیده. این مزار متأسفانه اکنون تبدیل به زمین ورزشی شده است.

فهرقی: *faqi* فقه‌ه، خویندکاری نایبی. طلبه علوم دینی.

فهرقیانه: *faqeyâna* قولی کراسی دریز. پیران آستین بلند.

فهرقیر: *faqir* هه‌زار، نه‌دار. فقیر، بی‌چیز.

فهرقیرانه: *faqirâna* هه‌زارانه. منسوب به فقیری.

فهرقیرحان: *faqirhâi* داماو، هه‌زار. کنایه از آدم فقیر، آدم ساده لوح و بی‌آزار.

فهرقیری: *faqiri* سوالگردن، ره‌فتاری فهرقیران. فقیری، نداری.

فهرقیه‌تی: *faqyati* ماوه‌ی دهرس خویندن له قوتابخانه‌ی نایبی. دوران طلبگی.

فهرلا: *falâ* وهرزیزر. کشاورز، کشتگر، فلاح.

فهرلاقه: *falâqa* به‌چیو لی‌دان، دارکاریکردن. چوب زدن زیر پا، نوعی تنبیه بدنی.

فهلای: *falai(i)* وهرزیری. کشاورزی، کار روی زمین و تولید محصولات گیاهی و درختی.

فهلک: *falak* فهلاقه. فلک، نوعی تنبیه بدنی که تازیانه بر کف پای محکوم می‌نواختند.

فهن: *fan* شیوه، تهرز، رهوشی تایبعت. ن، شیوه، شگرد.

فهن و فو: *fanufō* شیوه و رهوش. راه و چاه، فنون.

فهنوفیل: *fanufēi* مه‌کروحیله. حیله و نیرنگ، شیادی، فنون.

فهنهر: *fanar* نامیریزی ته‌کنیکی و پیشه‌یی. فنر، آلتی ارتجاعی.

فهنهک: *fanak* فهندهک، چهرخ. فندک، آتش زنه.

فهوت: *fawt* مردن، له‌نیوچوون. فوت، فنا، مرگ.

فهوتاندن: *fawtānden* له‌نیوچوون. از بین بردن، از میان برداشتن.

فهوتانن: *fawtānen* له‌نیوچوون. از بین بردن، از میان بردن.

فهوتیاگ: *fawtyāg* فهوتاو، نیداچوو. از بین رفته شده.

فهوج: *fawj* دهسته‌یهک له سه‌ریازان که بریتی بوو له هه‌زار که‌س. فوج، دسته ای از سربازان در ارتش.

فهورهن: *fawran* به زووی، به‌په‌له، زور به‌زووی. فوری، به فوریت، خیلی زود.

فه: *fē* نه‌خوشیی هئ لیّهاتن.

بیماری صرع که ناشی از عارضه مغزی است و بیمار را برای چند دقیقه به حال اغما می‌برد امروزه به علت کشف داروهای جدید و با مصرف مرتب آنها می‌شود از بروز چنین حالتی جلوگیری کرد.

فیر: *fibr* جوژی ته‌خته‌ی ناسک. فیر.

فیت: *fit* به دروستی جیگر بیوون، پر به پیست. حالتی که جسم به درستی در قالبش جاگیر شود.

فیت: *fit* هه‌نخران. تحریک، صدای سوت.

فیتفیته: *fitfita* هه‌نخرینه‌ر. محرک، تحریک کننده، صدای سوت.

فیته: *fita* فیت لی‌دان. سوت با دهن.

فیته‌فیت: *fitafit* دهنگی هیته. سوت زدن پیایی.

فیر: *fēr* راهاتوو. یاد گرفته، خو گرفته.

فیراندن: *firānden* ره‌وانبوونی گوو، زگچوون. ریدن.

فیربوگ: *fērbug* راهاتوو. یاد گرفته شده، آموخته شده.

فیربوون: *fērbum* راهاتن. یاد گرفتن، آموختن.

فیرکریاگ: *fērkeriāg* راهاتوو. یاد داده شده، آموخته شده.

فیره: *fīra* ره‌وانبوونی گوو. اسهال، صدای ریدن اسهال.

فیریاگ: *fīryāg* فیردراو. ریده شده.

فیرکردن: *fērkerden* راه‌پیمان. یاد دادن، آموختن، آموزش دادن. یادگرفته است، آموخته است، یاد داده شده است.

فیرۆ: *fērō* له کیسچوو، وهکو (پوولنه‌که‌م به فیرۆ چوو). هدر، تبا، مانند (پولم به هدر رفت).

فیرۆزه: *firōza* فیرۆزه، کانزایه‌کی ره‌نگ شینه پیرۆزه‌یشی پی دهوتری. فیرۆزه سنگی معدنی و قیمتی.

فیز: *fiz* ده‌عیه، زل زانین، فیس. تکیر، فیز، افاده، نخوت.

فیزن: *fizen* خۆبه‌زلزان، ده‌عیه هاتن، مرۆقی به‌فیز. متکیر، افاده‌دار، خود بزرگ بین.

فیس: *fēs* کلاوی تایبه‌تی ژنان. کلاه زنانه.

فیس: *fis* فیز، ده‌عیه زل زان. تکیر، افاده، نخوت.

فیسار: *fisār* کابرا، فلان، فلان، یارو.

فیساره‌که‌س: *fisārakas* فیساره‌که‌س. فلان کس، یارو.

فیسانن: *fisānen* خووساندن. خیساندن، خیس کردن.

فیسهن: *fisai* بۆش، نیو پووک. توخالی شده، میان تهی.

فیسیاگ: *fisyāg* هیساو، خووساو. خیس شده، خیسانده شده.

فیسیان: *fisyān* خووسیان. خیس شدن.

فیشان: *fišāi* درۆ، خۆه‌لکیشان. لاف و کزاف.

فیشانن: *fišqānen* پزانندن. پاشاندن.

فیشه: *fišqa* ده‌نگی پرتاوی ئاو. از اصوات، مانند صدای فوران آب یا هر چیز مشابه دیگر.

فیشه‌فیشه: *fiškafišk* ده‌نگی په‌یتا په‌یتای ئاو. صدای ممتد فوران آب، صدای در کردن هوا.

فیشه‌گدان: *fišakdān* تیردان، خشاب، تیردان.

فیشه‌که‌بن: *fišakban* ره‌خته فیشه‌ک. تیردان، جای گلوله که بر کمر می‌بندند.

فیق: *fiq* فیت، فیته. صدای سوت ده‌نی.

فیق: *fēq* لاواز. لاغرو مردنی، اصطلاحی کنایه‌ای است.

فیقانن: *fiqānen* فیکه لیدان. سوت زدن با سوت ده‌نی.

فیقه: *fiqa* فیه، حیقته. سوت سوتک.

فیقه‌فیق: *fiqafiq* ده‌نگی په‌یتا په‌یتای فیکه. صدای متوالی سوت.

فیکانن: *fikānen* فیکه‌کردن. سوت زدن.

فیکه: *fika* حیقته، فیه. سوت، ابزار سوت.

فیکه‌فیک: *fikafik* ده‌نگی په‌یتا په‌یتای فیکه. سوت بیایی.

فیکه‌کیشان: *fikakēšan* فیکه کیشان. سوت زدن با دهن.

فیلباز: *fēibâz* فیلاوی، فیلکه‌ر، داو‌لیدهر. حقه باز، نیرنگ باز، شاید.

فیله‌ته‌ن: *fēiātan* تیس‌میردراو، مرۆقی زه‌به‌لاخ. پیل تن، هوی هیکل.

فینجه: *finja* فیزکردن. افاده، حرف اضافه‌گفتن، اینجه و فینجه کردن.

فېنك: *fēnek* سارد، فوونك، هه‌وای نه زۆر سارد، وهكو (ئيمرۆ فېنك يوو).
خنك سرد، هوای ضد گرم، مانند (امروز خنك بود).

فېنكەو بوون: *fēnekawbun*
فېنكبوونه‌وه. خنك شدن.

فېنكى: *fēneki* هه‌وای نه زۆر سارد نه زۆر گهرم. خنكى، ضد گرمى و حرارت.

فېنگە فېنگ: *fēngafēng* دهنكى په‌يتا په‌يتاى لووت. صدای دماغ گرفته شده.

ق

قاتوقری: *qātuqerî* قاتیبوونی شتومهك، دهس نهكهوتنی بژیو. نایابی اجناس، قحطی.

قاتی: *qâti* تیکه‌ئی. قاطی، درهم، آمیخته.

قاتی: *qâti* قاتوقری. قحطی.

قاج: *qâç* پی، قول. پا، لنگ.

قاجاخ: *qâçâx* کپین و فروشتنی دژ دهستوری، کپین و فروشتنی دژ یاسایی. قاجاق، خرید و فروش اجناس ممنوع شده از طرف دولت.

قاجاندن: *qâçânden* برپین به میقراز. قیچی کردن، بریدن.

قاجوقول: *qâçuqol* لنگ و له‌تەر. پا از زانو به پایین.

قاجین: *qâçîn* پاچین به میقراز. قیچی کردن، کوتاه کردن با قیچی یا هر چیز مشابه دیگر.

قاخه: *qâxa* قه‌دهغه. ممنوع، قذغن، منع.

قاخه‌کردن: *qâxakerden* قه‌دهغه‌کردن. منع کردن.

قار: *qâr* تۆریان، وه‌گو (ئه‌و دوو خویشکه قار بوون). قهر، مانند (آن دو خواهر با هم قهر بودند).

قار: *qâr* له‌دهنگه‌گان وه‌گو دهنگی قاز. صدای کلاغ، از اصوات.

قار: *qâr* نیوی گوندی‌که. نام روستایی در حومه سنندج.

قارچک: *qârçek* قارچک، قارچ، کارگ. قارچ.

قابل: *qâbel* شیاو، وه‌گو (ئه‌م پی‌شکه‌شیه قابلدار نیه). قابل، شایسته، مانند (این کادو چندان ارزشی ندارد).

قابلوخ: *qâbiōx* تی‌کۆئی هه‌رشتی‌ک. پوسته، رویه، جعبه یا روکش بسته‌بندی، اسکت.

قاپ: *qâp* قابی عه‌کس. قاب، مأخوذ از ترکی، چهارچوب حفاظ عکس.

قاپان: *qâpân* کایه‌ی قاپ، یاریکردن به قاپ. قاب بازی، بازی با قاپ.

قاپییه‌وان: *qâpiyawân* ئه‌و که‌سه‌ی که خوان رازینه‌ری گه‌وره مالان بووه. قاپدار و مجلس آرا، سفره آرای اعیان و اشراف.

قات: *qât* قَر، شتی‌ک که به کپین دهست ناکه‌وئ. نایاب، قحط، کمیاب.

قاتر: *qâter* قاتر. قاطر، از انواع چهارپایان بارکش.

قاترچی: *qâterçi* قاترچی. قاطرچی، چاروادار، کسی که شغل او کرایه دادن قاطر یا حیوان مشابه بارکش باشد.

قاتل: *qâteî* مرؤفکوژ. قاتل، آدمکش، کشنده.

قاتوقری: *qātuqerî* قری، دهست نه‌که‌وتنی بژیو. نایابی و گرانی جنس.

قارچکه گولانه: *qârčekagolâna*

جورئ قارچ که بؤ خواردن ناشن، قارچکه مارانه. قارچ سمی، یکی از انواع قارچه‌های خودرو که خوردن آن موجب بیماری یا مرگ می‌شود.

قارقار: *qârqâr* دهنگی په‌یتا په‌یتای قاز و قالاو. صدای کلاغ، قار قار.

قارقاره: *qârqâra* چه‌شنیک چه‌رخ بؤ کایه‌ی مندالآن. قارقارک، نوعی چرخ برای بازی بچه‌ها.

قارکردن: *qârkerden* تۆریان. قهر کردن.

قاروون: *qârûn* نیوی پیاوئیکی دهولته‌مهند و رژدی که‌ونارایه. نام مردی از قوم بنی اسرائیل و پسر عم حضرت موسی که گنج‌های بسیاری داشت اما بی اندازه خسیس و بخیل بود.

قاروونه: *qârûna* میروویه‌کی وردی خوری خۆر. کرم میوه، بید حشره پشم خوار.

قارهمان: *qâramân* پالنه‌وان. قهرمان، پهلوان، کسی که به آخرین حد مقام ورزش رسیده و حریفی نداشته باشد.

قارهمانی: *qâramâni* پالنه‌وانی. قهرمانی، منسوب به قارهمان.

قاز: *qâz* بالئداریئیکی سپی رهنگه که به‌خیو ده‌کری. غاز، از انواع پرندگان که بیشتر شبیه مرغابی اما کمی بزرگتر از آن است.

قازاخ: *qâzâx* مروقی عازهب، پیاوی بی ژن. قزاق، مجرد، مرد بی زن.

قازان: *qâzân* به‌رؤش، ده‌فزی گه‌ورده

چیشت لیئان. دیگ بزرگ مسی مخصوص طبخ غذا.

قازانچه: *qâzânča* ده‌فزی بچووکی چیشت کردن. دیگ کوچک مسی مخصوص طبخ غذا.

قازان قوئلی: *qâzânqōifi* دهرزیسی به‌رکووژه، قازانقوئلی. قزن قفلی، قلاب نر و ماده مانند تکمه به لباس دوخته شده.

قازی: *qâzi* داوهر، دادوهر. قاضی، داور، حکم کننده، روا کننده حاجات.

قازیاخه: *qâzyâxa* نیوی گیای قازیاغی. گیاهی خودرو که مصرف غذایی دارد.

قاز: *qâž* بالئدیه‌که به‌رهنگی رهش. زاغ یا قرمز، یکی از انواع پرندگان وحشی.

قازه: *qâža* له ده‌نگه‌گان، وه‌کو دهنگی قاز. از اصوات، مانند صدای زاغ و هر صدای مشابه دیگری.

قازمه‌قاز: *qâžaqâž* دهنگی په‌یایه‌یی قاز. صدای متوالی کلاغ.

قاسپه: *qâspa* دهنگی که‌و. صدای کبک، آواز کبک.

قاسپه‌قاسپ: *qâspaqâsp* دهنگی په‌یایه‌یی که‌و. صدای پیایی کبک.

قاسه‌قول: *qâsaqol* قهرسه‌قول. مدفوع الاغ.

قاش: *qâš* بره‌یه‌ک، وه‌کو بره‌ی میوه. قاج، برشی از میوه.

قاشیک: *qâšēk* یهك قاش، کووزیک. يك قاج.

قاف: *qâf* نیوی کیویکه له چیرۆکی شانامه‌ی فردهوسیدا. پیتی (ق). نام کوه افسانه‌های قاف در شاهنامه، نام حرف (ق) که در الفبا قاف تلفظ می‌گردد

قافله: *qâfeia* کارهوان. قافله، کاروان.

قافا: *qâqâ* تریقه، دهنگی پیکه‌نین. ههتهه، سخت خندیدن، خنده شدید.

قافلی: *qâqli* کاکلی، قافلی. کاکلی، خشک شده گیاهی به همین نام که سرخ رنگ است و برای تزئین نان گرده از آن استفاده می‌کنند، گلرنگ هم به آن گفته می‌شود.

قافم: *qâqem* سه‌مۆزی سپی ره‌نگ. سمور سپید، یکی از انواع جانوران وحشی.

قاقوله: *qâqōla* تیکه‌یهك نان و پیخور له زاری مندال. لقمه ساندویج وار.

قاقمز: *qâgaz* قاقز، قاقهز. کاغذ، ورقه نازک که روی آن بنویسند.

قال: *qâi* دهنگوباسی نیو خه‌لک، جه‌نجال. هیاهو، جنجال، شلوغ، سر و صدا.

قالاو: *qâiâw* قه‌له‌ره‌ش. کلاغ سیاه، نوعی از پرندگان.

قالاوهره‌شه: *qâiâwaraša* قه‌له‌ره‌ش. کلاغ سیاه.

قالپ: *qâieb* جه‌سته، قوتوو، جوارچیوه. قالب، کالبد، جعبه، قوطی، چهارچوب.

قالوره: *qâlōra* قالور، لاسکی گیای ناوهرۆك خالی. ساقه گیاه کاوک، میان بوک، در اصطلاح بر آدم قد بلند اتلاق می‌گردد.

قاله‌قال: *qâiaqâi* چه‌فه و هه‌رای زۆر. جنجال و هیاهوی زیاد، امر به سکوت کردن.

قالی: *qâii* مافووره، فه‌رش ده‌ستچین. قالی، فرش دست باف که بافت سنجج آن از معروفیت خاصی برخوردار است.

قالیکهر: *qâiikar* ته‌ونه‌گهر، نه‌وه که‌سه‌ی که کاری مافوورچنین ده‌کا. قالی باف، بافنده قالی.

قالیی هه‌وریشم: *qâiihawrēšem* مافووره‌ی چنراو له تانوویۆی هه‌وریشم. قالی از جنس نخ ابریشم.

قام: *qâm* هه‌نگاو، قه‌دهم. قدم، گام.

قامخیر: *qâmxēr* قه‌دهم خیر، نیویک بو ژنان. قدم مبارک، نامی برای زنان.

قامشه‌ی: *qâmšar* قه‌دهم شه‌ر. قدم شر، بد یمن، کنایه از کسی که موجب آشوب و بدبیباری است.

قامیش: *qâmiš* ها، زهل. نی، گیاهی توخالی و بند بند که در زمینهای مرطوب و باتلاقی می‌روید.

قامیشقانی: *qâmišqani* چه‌شنی شیرینی به‌وینه‌ی قامیش له قه‌دیمدا. نوعی شیرینی سنتی.

قامیشه‌لان: *qâmišaiân* جی‌گایه‌ك که قامیشی زۆری لئ پرواوه. نی زار، نیستان،

جایی که گیاه نی در آن زیاد روئیده باشد.

قانگ: *qāng* ها، نهمسپهنده. اسپند، گیاهی که با سوختن دانه های آن بر روی آتش در اصطلاح عامه چشم زخم را می توان از بین برد.

قانگدان: *qāngdān* جیگای قانگ، دووکه لدانی نهمسپهنده. جای اسپند، اسپند دود دادن.

قانگدریاگ: *qāngderyāg* قانگدراو. اسپند دود داده شده، کنایه از بوی بد متصاعده.

قاننون: *qānun* یاسا. قانون، اصولی که نمایندگان مردم برای اداره امور جامعه تدوین میکنند.

قاننونزان: *qānunzān* یاسازان. قانوندان، حقوقدان.

قاننونشکین: *qānunšekēn* یاساشکین. قانون شکن.

قانونی: *qānuni* یاسایی، بهیچ یاسا. قانونی، منسوب به قانون.

قاو: *qāw* دهنگی بهرز، دهنگ کردن. ندا، صدا، صدا کردن کسی.

قاوت: *qāwet* ناردی دانه ویله ی برژاو. قاوت، مأخوذ از ترکی که مخلوطی از آرد نخودچی، قهوه و شکر است.

قاوداخستن: *qāwdāxestēn* نیشاعه بلاوه کردن. شایعه پراکندن.

قاودان: *qāwdān* هۆ کردن. هو کردن، افشا کردن، برملا کردن.

قاورمه: *qāwrama* گۆشتی سووره وکراو که له نیو دهفریکدا هه لیان دهگرت و له

وهرزی زستاندا دهیان خوارد. گوشت ریز کرده که آنرا تف بدهند و نگاهدارند یا از آن خوراک درست کنند.

قاوهو: *qāwqu* چار و جهنجال. جنجال و هیاهو، امر به سکوت کردن.

قاوهیژ: *qāwqiž* هاوهوو. جنجال و هیاهو، امر به سکوت کردن.

قاوکردن: *qāwkerden* بانگکردن. صدا زدن، بانگ کردن، ندا در دادن.

قاوله مه: *qāwlama* قابله مه، دهفری تایبته بو کولاندن. قابلمه، ظرف مخصوص پختن غذا.

قاوه: *qāwa* قهوه، بهری داریکه دهیکوئینن وهکو چا دهینۆشن. قهوه، درخت کوچکی که ثمره آن را دم کرده و می نوشند.

قاومتوون: *qāwatun* کاتی نیوان بهیانی و نیوه رۆ. زمان بین صبحانه و نهار.

قاوهجۆش: *qāwajōš* دهفری تایبته به جۆشانندی قاوه. قهوه جوش، ظرف مخصوص دم کردن قهوه.

قاوهچی: *qāwačī* کهسێ که پیشه ی لیان و فروشتن چا و قاوهیه. قهوهچی، کسی که شغل او فروش چای و قهوه دم کرده است.

قاوهخانه: *qāwaxāna* له زاری خه لکیدا به چاخانه دهوتری. قهوهخانه، محل دم کردن قهوه و چای

قاوسینی: *qāwasini* سینی بچووک تایبته به چا یان قاوه. سینی کوچک چای و قهوه.

فتاوخانسه: *qetâwxâna* فتاوخان، مهکته‌بخانه له قه‌دیمدا. مکتب خانسه، مدرسه قدیم.

فتاوی: *qetâwi* زاروکی فیرگه له قه‌دیمدا که له مهکته‌ب دهیخویند. شاگرد مکتب.

فتوو: *qetu* قووتی، قووتوو. قوطی، جعبه کوچک مقوایی یا فلزی.

قر: *qer* مهرگی گشتی، وهکو (قرتن که قتگ). مرگ و میر عمومی، مانند (مرگ و میر شایع شدن).

قرآن: *qerâî* پادشا، پاتشا، ناماژیه به پیره‌ژنی فیلباز. پادشاه، کنایه از پیرزن مکار.

قرآن: *qerân* مردنی به‌کۆمه‌ل، مهرگی گشتی، قرپوون. مرگ و میر دسته جمعی بر اثر گرسنگی، سرما، قحطی یا بیماری.

قرآنن: *qerânên* نوخشانه‌ی خراب لیدان، قراندن. آرزو بد کردن برای دیگران.

قرپه: *qerpa* به‌لا. صدمه، آسیب.

قرپه: *qerpa* دهنگی شکانی دار یان ته‌نی تر. از اصوات، صدای شکستن چوب یا اشیاء مشابه.

قرپه‌ئیدریاگ: *qerpaîderyâg* به‌لا لیدراو. صدمه دیده، آسیب دیده، نوعی دعای شر در اصطلاح عامه که در بین زنان رایج است.

قرپه لیکه‌فتگ: *qerpalêkafteg* به‌لا لیکه‌وتوو، دعای شهری له‌لایه‌ن ژنانه‌وه. صدمه دیده، نوعی دعای شر کردن، در

قاوه‌قاو: *qâwaqâw* فه‌رمانه به‌ بی‌ دهنگ بوون، جار و جه‌نجال. سر و صدا، شلوغی، امر به سکوت کردن

قاوه‌یی: *qâwai(i)* رهنگی قاوه. قهوه‌ای منسوب به قهوه، یکی از رنگها.

قاپش: *qâyeš* چه‌رمی باریکی رهنگ کراو. کمربند از جنس چرم، چرم.

قاپم: *qâyem* شاراو، پته‌ووتوند. محکم، پنهان، مخفی شده.

قاپمکار: *qâyemkâr* قاپمکار، که‌سی که له شارندنه‌وه‌دا به‌کاره. محکم کار، پنهان کار، آینده‌نگر.

قاپمکاری: *qâyemkâri* شارندنه‌وه، پاشه نازکردن. محکم کاری، پنهان کاری، دورنگری، آینده‌نگری.

قاپمکردن: *qâyemkerden* پته‌ووکردن، شارندنه‌وه. مخفی کردن، پنهان نمودن، محکم کردن.

قاپمی: *qâyemi* پته‌وی، توندی، شاراو کار. محکمی، استواری، مخفی کاری.

قاپوولی: *qabuî* چیشتیکه که له برنج و گوشت و مه‌ویژ و پوژن دروست ده‌کری. غذایی سنتی که ترکیبی از برنج، گوشت، روغن، کشمش، پیاز و ادویه جات است.

قت: *qet* فت، وه‌لاوه‌نان، وه‌کو (ئه‌و له کایه‌ی فووتبال قت کریا). حذف، طرد، اخراج، مانند(او در بازی فوتبال حذف یا طرد شد).

فتاوخان: *qetâwxân* فیرگه، مهکته‌ب خانسه له قه‌دیمدا. مکتب خانسه.

اصطلاح عامه که بیشتر در میان زنان رایج است.

قَرت: *qert* دهنگی برین یان شکانندن.

صدای شکستن، قرت، قسمت آخر.

قَرتال: *qertāi* لهتی دهزوو، قَرتلیدر.

قَرتی، تکه‌ای نخ یا اندکی از چیزی.

قَرتاله: *qertāia* ناماژهیه بؤ مروقی

قَرتلیدر، لهقی دهزوو. کنایه از شخص

قَرت و خود نما، تکه ای از نخ یا هرچیز مشابه آن.

قَرتان: *qertān* پسان. قطع کردن،

گسستن.

قَرتانن: *qertānen* پسانندن. قطع

کردن، بریدن.

قَرتکه: *qertka* نهختی له شتی.

مقداری از هر چیزی.

قَرتکه‌پهک: *qeretkayak* نهختی له

شتیک. مقداری از چیزی.

قَرتماخه: *qertmāxa* پهترۆک، پترۆکه.

کبره زخم، لایه خشکیده شدهی زخم.

قَرته: *qerta* ورده‌پهک له شتی. جزیی

از چیزی، از اصوات مانند صدای بریدن

نخ.

قَرتسه‌قَرت: *qertaqert* دهنگی په‌ی

ده‌په‌یی مریشکی کورک، قَرته‌ی زۆر.

صدای متوالی مرغ کرچ.

قَرتی: *qerti* قَرت، جلف، لووسکه.

قَرتی، کنایه از آدم شیک پوش.

قَرتیاگ: *qerteyāg* پسیندراو، بچراو.

قطع شده، گسسته شده.

قَرتیان: *qertiyān* پسان. قطع شدن،

گسستن.

قَرتیکه‌فتن: *qertēkaften* قَرتیکه‌وتن،

قَرتی وهریوون. بیماری شایع مرگ زا

درجانداران که موجب مرگ عمومی آنها

است.

قَرتج: *qerč* دهنگی پُونسی داخ، لۆج و

چرچبوونی پپست به‌هۆی گه‌رماوه.

صدای ذوب شدن روغن، گرمای زیاد،

صدای سوختن چوب.

قَرتچانندن: *qerčānden* توانندنه‌وی

پُون له‌سه‌ر ئاور. داغ کردن روغن، لوج

شدن پوست.

قَرتچانن: *qerčānen* قَرتچانندن. داغ

کردن روغن.

قَرتچانننه‌وه: *qerčānenawa*

قَرتچانندنه‌وه. دوباره داغ کردن، سوزش در

زخم.

قَرتچاننه‌وه: *qerčānawa* برژاننه‌وه،

ژانی برین. سوزش و درد زخم.

قَرتچۆل: *qerčōi* ناماژهیه بؤ مروقی

لاواز، چرج کراوه. لوج شده، چین و

چروک شده، کنایه از کسی که قیافه‌ای

استخوانی دارد.

قَرتچۆله: *qerčōia* قَرتچۆل. لوج شده.

قَرتچوبرپۆز: *qerčuberēz* دهنگی

برژانندن. صدای کباب کردن گوشت با

هر نوع پختنی روی ساج و تابه.

قَرتچولۆج: *qerčulōč* لۆچوپۆج.

قَرتچه: *qerča* دهنگی برژان یان

تاوانه‌وه. از اصوات، مانند صدای روغن

گداخته، بریان شدن، شکستن چوب،

گلوله، شدت گرما.

قرچه قرچ: *qerča qerč* دهنگی قرچه. صدای قرچه به طور متوالی، نگاه به قرچه

قرچه قرچ: *qerča qerč* دهنگی قرچ، وهکو دهنگی شکانی دار. صدای ساییده شدن دندان، صدای شکسته شدن چوب.

قرچیاگ: *qerčyâg* هه لقرچا، قرچا. داغ شده، جین برداشتی.

قرچیان: *qerčyân* قرچانندن. صدای گداختن روغن.

قرخ: *qerx* دهنگی خس خسی گهروو. صدای خرخر گلو.

قرخانندن: *qerxânden* کـؤخین و خاویندر دهنه وهی گهروو له نه خؤش و پیردا. صدای سرفه و صاف کردن گلو و سینه در پیر و مریض.

قرخن: *qerxen* لاواز و قرخه کهر. کسی که دچار پیری یا بیماری سینه شده، لاغر و مردنی، کنایه از آدم پیر، ضعیف و مردنی است.

قرخنه: *qerxena* قرخه کهر. کنایه از آدم لاغر و ضعیف، کسی که به طور متوالی از گلو صدای خرخر دارد.

قرخؤل: *qerxōl* لاواز، سیس. لاغر و ضعیف، توخالی، کنایه از آدم لاغر و استخوانی.

قرخؤله: *qerxōla* قرخؤل، وهکو (نه و پیاگه فره قرخؤله). آدم ضعیف و لاغر و مردنی، مانند (آن مرد خیلی لاغر و مردنی است).

قرخسه قرخ: *qerxa qerx* دهنگی بهردهوامی گهروو، سینگ. صدای بیایی سینه و گلو.

قرپدان: *qerđân* قنگ بادن، رینگه رؤیشتن به نازه وه. فردادن، تکان دادن بدن از روی ناز و عشوه.

قرژانگ: *qeržâng* قرژال، خرچنگ، از موجودات آبی که در خشکی هم زندگی می کند.

قرسیچم: *qersičem* بهرچا و تهنگ، رژد، چنؤک. خسیس، کنس.

قرمه: *qerma* له دهنگه کان. اسم صوت، مانند صداهای گلوله، روانی آب، شکستن چوب و...

قرمه قرم: *qerma qerm* له دهنگه کان وهکو دهنگی ئاوی رهوان. اسم صوت، مانند صدای آب یا رعد و برق یا صدای شکستن چوب.

قرنجانندن: *qerenjânden* برینی پیست و گوشت. زده شدن در پارچه، بریده شدن قسمتی از گوشت بدن به صورتی که پوست بریده شده روی زخم بماند.

قرنجانن: *qerenjânen* قرنجانندن. نگاه قرنجانندن.

قرنچیاگ: *qerenjyâg* قرنچا. زخمی شدن پوست، زخمی شده، نگاه قرنجانندن.

قرنچیان: *qerenjyân* شکنانندن و برینی پیست و گوشت. نگاه قرنجانندن.

قرواق: *qerwâq* قورباق، بؤق. قورباغه، غورباغه، یکی از انواع جانوران دو زیست

که هم در آب و هم در خشکی زندگی می‌کند.

قەرۆل: *qerōl*: ناوخالی، پووچه‌ل. میان تهی، پوک، توخالی.

قهرهاتن: *qerhâten*: قهر آمدن، عشوہ آمدن، ناز کردن، تکان دادن بدن از روی ناز.

قهری: *qerî*: قاتی. قحطی، خشکسالی.

قهرین: *qerîn*: ناره‌زوی قهر کردن. آرزو و دعای بد کردن برای کسی.

قهرلقورت: *qezelqört*: قهرلقورت نیوی گرمی گیا بره. گرمی سمی در دامها، کنایه‌ای مانند کوفت.

قهرلقومزان: *qezelwazân*: نیوی رۆخانه‌یه‌که، روباری قهرلقومزان. نام رودخانه ای در کردستان که به دریاچه خزر می‌ریزد این رودخانه به قزل اوزن معروف است.

قهر: *qez*: مووی سهر، قهر، وهکو (قهرم شانه کرد). موی سر، مانند (مویم را شانه کردم).

قهر به سر: *qezbasar*: ناماژه‌یه بو ئافرهت. کنایه از زن.

قهرن: *qezen*: که‌سی که مووی پرچی زور بی. کسی که دارای موی زیاد سر باشد، ژولیده مو.

قهرنه: *qezna*: که‌سی که قهری زوری هه‌بئ. اشاره به کسی که موی بلند دارد، ژولیده مو.

قهرنه سهره: *qeznasara*: ناماژه‌یه بو ئافرهت و جنۆکه. کنایه از زن، جن.

قهره: *qeza*: توپیزی ترشاو. کف حاصل از ترشیده‌گی، مانند ماست کف کرده.

قهره‌کردگ: *qezakerdeg*: توپیزگرتنی ترشاو. کف کرده، مانند ماست کف کرده.

قهریاگ: *qezÿâg*: ژولیدنه، آشفته مو.

قهرس: *qeser*: نه‌زئ، نه‌زۆک. نازا، بی ثمر، عقیم.

قهرسمت: *qesmat*: به‌ش. قسمت، نصیب، بهره.

قهرسن: *qesen*: چه‌شن، جۆر، شیوه، وهکو (گورواکان چه‌ن قهرسن). نوع، جور، مانند (جورابها چند نوع اند).

قهرسنیک: *qesnêk*: چه‌شنیک. نوعی از، گونه ای از.

قهرسه: *qesa*: باس. صحبت، سخن، گفته.

قهرسهردن: *qesaberden*: شو‌فاریکردن، په‌یقهردن. سخن چین، نامی.

قهرسهربرین: *qesaberîn*: قهرسه پساندن، قهرسهربرین. حرف بریدن، توی حرف آمدن، سخن کسی را قطع کردن.

قهرسهربر: *qesaber*: په‌یقبهر، دووزمان. حرف برنده، سخن چین.

قهرسه پیوتن: *qesapeweten*: قهرسه پی گوتن، سهرکۆنه‌کردن. کسی را سرزنش کردن، دشنام دادن، توهین کردن به کسی.

قهرسه پهراندن: *qesaparânden*: په‌یقف درکاندن، زمان شیر. حرف پراندن، دهن لقی بودن.

قسه تان: *qesatâi* قسه ناخوش، زمان تان. تلخ زبان، گفته ناخوشایند، متلك گو.

قسه خوش: *qesaxwaš* قسه خوش، زمان شیرین. خوش گفتار، خوش سخن.

قسه درکانن: *qesaderkânen* ناشکراکردنی نه هیئی. راز فاش کردن، بیان کردن نگفته‌ها.

قسه پراس: *qesarâs* راستویژ. راستگو، حرف درست، سخن راست.

قسه روق: *qesaraq* قسه تان. تلخ زبان، بدون رودریاستی، رك گوی.

قسه زان: *qesazân* زمان پاراو. سخندان.

قسه زل: *qesazel* زل ویژ. گنده گو، مبالغه گو.

قسه هووتدان: *qesauqdân* راست نهوتن، بی دهنگ مان. زبان در کام بردن.

قسه کمر: *qesakar* قسه ویژ، قسه بیژ، په یقشار. سخن گو، قصه گو.

قسه وویاس: *qesawbâs* دهنگوویاس، هه وال، خه بهر. خبر، گفتگو.

قسه وتن: *qesaweten* جنیودان. سخن گفتن، صحبت کردن، دشنام دادن.

قسه هه ئه بستن: *qesahaïbasten* بوختانکردن. تهمت زدن، بهتان زدن.

قشقه ره: *qesqara* قشقه له، قزگ، هاز. زاغچه، یکی از انواع پرندگان از زاغ کوچکتر اما دم آن بلندتر است.

قشقه رهق: *qesqaraq* جه نجال. قشقرق، جنجال.

قشلاق: *qeslâx* نیوی رۆخانه په که له شاری سنه که پردی ئه م روویاره به ناویانگه و له سه رده می قاجاره کاندای دروست کراوه. قشلاق، رودخانه ای در شرق شهر سنندج که دارای پلی معروف است این پل در دوران قاجاریه بنا شده است.

قلپ: *qeip* دهنگی ئاوی کولاو. صدای آب جوش، صدای ریختن آب از تنگ.

قلپه: *qeipa* دهنگی رزانی تراو. صدای ریختن مایعات سفت.

قلپه قلپ: *qeipaqeip* دهنگی په پیتا په پیتای رزاندنی تراو. صدای متوالی ریختن مایعات سفت.

قلت: *qeit* دهنگی کولاو. صدای جوشیدن آب، صدای جوشش آب.

قلخه قلخ: *qeixaqeix* دهنگی په پیتا په پیتای کۆکه. صدای پیایی سرفه.

قلیان: *qelyân* نیرگه له. قلیان، وسیله ای برای مصرف و دود کردن تنباکو.

قلیان ئاوی: *qelyân âwi* نیرگه له. لیان آبی.

قلیه: *qeïya* ئاش قلیه، خۆله میشی سابوون سازی. آش قلیه، خاکستر صابون سازی.

قنج: *qenj* راست، رهپ، زهق. راست ایستادن، سیخ ایستادن.

قنچکان: *qenjkan* قنچکان، له سه ره چۆك داشتن. چمباته زدن.

قنچکردنه وه: *qenjkerdenawa* راستکردنه وه. راست کردن دوویاره.

قسه تان: *qesatâi* قسه ناخوش، زمان تان. تلخ زبان، گفته ناخوشایند، متلك گو.

قسه خوش: *qesaxwaš* قسه خوش، زمان شیرین. خوش گفتار، خوش سخن.

قسه درکانن: *qesaderkânen* ناشکراکردنی نه هیئی. راز فاش کردن، بیان کردن نگفته‌ها.

قسه پراس: *qesarâs* راستویژ. راستگو، حرف درست، سخن راست.

قسه روق: *qesaraq* قسه تان. تلخ زبان، بدون رودریاستی، رك گوی.

قسه زان: *qesazân* زمان پاراو. سخندان.

قسه زل: *qesazel* زل ویژ. گنده گو، مبالغه گو.

قسه هووتدان: *qesauqdân* راست نهوتن، بی دهنگ مان. زبان در کام بردن.

قسه کمر: *qesakar* قسه ویژ، قسه بیژ، په یقشار. سخن گو، قصه گو.

قسه وویاس: *qesawbâs* دهنگوویاس، هه وال، خه بهر. خبر، گفتگو.

قسه وتن: *qesaweten* جنیودان. سخن گفتن، صحبت کردن، دشنام دادن.

قسه هه ئه بستن: *qesahaïbasten* بوختانکردن. تهمت زدن، بهتان زدن.

قشقه ره: *qesqara* قشقه له، قزگ، هاز. زاغچه، یکی از انواع پرندگان از زاغ کوچکتر اما دم آن بلندتر است.

قشقه رهق: *qesqaraq* جه نجال. قشقرق، جنجال.

ساقه‌ی کنگر باد برده، کنایه از آدم تنبیل و لش.

قنگه‌نشین: *qenganešin* مندالّی که فیّری دانشتن بووه. کودکی که تازه نشستن یاد گرفته.

قنگه‌نشینه: *qenganešina* مندالّی که تازه فیّری دانشتن بووه. کودکی که تازه نشستن یاد گرفته باشد.

قنگه‌نشینی: *qenganešini* مندالّی که تازه فیّری دانشتن بوو بن. کودکی که تازه نشستن را یاد گرفته باشد.

قنگ هه‌ته‌کینه: *qenghaitakēna* به‌گالیکه، یه‌کئی له بائنده‌کانه. دم جنبان یکی از انواع پرندگان کوچک.

قنه‌لاشک: *qenaiašek* هه‌ژگ، پووش و پلاش، پژال. خار و خاشاک.

قنه‌قن: *qenaqen* که‌م کاری بؤ دواخستنه‌ومی کار. اهمال و سستی در کار.
قنینچکه: *qeninčka* دووچکه، قلیچکه. دنبالچه، زائد پشت و بالای مقعد در حیوانات.

قوبکه: *qobka* سه‌ری خری شتیکی به‌رز. برجستگی، گنبد، قوبه.

قوپاندن: *qopānden* روچوون. فرورفتگی در اجسام فلزی.

قوپانن: *qopānen* قوپاندن. تو زدن، فرو رفتن بر اثر ضربه.

قوپکه: *qopka* قوبکه. نگاه قوبکه.

قوپیاگ: *qopyâg* قوپاوا. فرورفته شده، تو زده شده.

قنج و قیت: *qenjuqit* په‌پوراست. شق و رق.

قنجه‌قنج: *qenjaqenj* په‌پ و راست بوون. شق و رق کردن.

قنچکان: *qenčkân* ترووشکان. چمباته نشستن.

قنچکه: *qenčka* قنچکه، زیبکه. دنبالچه، زائده‌ی پشت و بالای مقعد در حیوانات.

قنگانیسک: *qengânisk* ثانیسک. آرنج، ساعد، محل اتصال استخوان بازو و ساق دست.

قنگ چاو: *qengčâw* گوشه‌ی چاو. گوشه‌ی چشم.

قنگر: *qengar* ها، چه‌شنن گیای کیوی که بنه‌که‌ی ده‌خوری. کنگر.

قنگه‌جن: *qengajen* ته‌نگه‌به‌ر. کنایه از جای تنگ، کنایه از قد کوتاه.

قنگه خشکه: *qengaxeške* قنگه خشکی. لیز خوردن با باسن و تهیگاه به صورت نشستنه از روی برف یا هر چیز لغزنده دیگر.

قنگه خشکی: *qengaxeškē* له‌سه‌ر قنگ خزین. بازی سُر خوردن به صورت نشستنه.

قنگه خلیسکی: *qengaxeliskē* له‌سه‌ر قنگ خزین. بازی سُر خوردن به صورت نشستنه.

قنگه‌قنگ: *qengaqeng* خؤدزینه‌وه. کنایه از اهمال کردن در انجام کاری.

قنگه لازگ: *qengalâzeg* قانگه‌لاشک.

قوپان: *qopyân* قوپان. فرورفتن، تو زدن.

قوت: *qot* قنج، هه‌ئتوقاو. برجسته، نمایان، برآمده، کنایه از آدم خودنما و خودستا و مغرور.

قوتی: *qoti* قنجی، قنجایی. برجستگی، برآمدگی، کنایه از صفت خودنمایی.

قۆچکه: *qōčka* کلاوی مندالی ساوا. کلاه نوزاد تازه به دنیا آمده.

قۆر: *qōr* بۆله، قسهی ناخۆش، دهنگی زگ، قر، غر، غرولند.

قوپایی: *qorâbi* جۆرئ شیرینی له ئارد و برنج ساز دهکری. نوعی شیرینی سنتی.

قوپاچکه: *qorâčka* سووریچکه. خرخره، یکی از اعضا دستگاه گوارش.

قوپازه: *qorâza* فهرفووت، له کارکته‌وته و پرتووکاو. قراضه، از کار افتاده، شکسته خورده فلزات.

قۆران: *qōrân* دهنگی گا. صدای گاو، کنایه از صدای سرکشیدن نوشیدنی.

قۆراندن: *qorânden* قۆرانن. نعره زدن، صدای سرکشیدن مایعات.

قۆربان: *qōrbân* له‌سه‌ر گه‌ران، به‌لاگه‌ردان. قربان، کلمه احترام آمیز در جواب دیگری.

قوربانی: *qorbâni* قوربانیکراو، به‌لا گه‌ردانی. قربانی.

قۆرت: *qōrt* له‌میه‌ر، به‌لا وچۆرتم. قرت، مانع، گره، مشکل.

قۆرخ: *qōrex* قورق، نیوی گوندیکه سه‌ر به شارۆچکه‌ی مووژژ. خلوت، نام روستایی در حومه موژژ.

قۆرخکردن: *qōrexkerden* قورقکردن. خلوت کردن، تخصیص دادن جایی فقط برای یک یا چند نفر.

قۆردان: *qōrdân* قورلیدان. قُر زدن.

قورس: *qors* سه‌نگین، گران، ودکو (باره که قورس بوو). سنگین، مانند (آن باری که حمل کردم خیلی سنگین بود).

قورس: *qors* حه‌ب. قرص.

قورسایی: *qorsâi(i)* سه‌نگینی، گرانی. سنگینی، پُر وزنی، گرانی.

قورس زهنجه‌فیئل: *qorszanjafēi* چه‌شتئ شیرینی پی‌کها‌توو له زهنجه‌فیئل و شکر. نوعی شیرینی سنتی مخصوص سنندج که از ترکیب شکر و زنجبیل به دست می‌آید این شیرینی خاصیت گرمزایی دارد.

قورس نه‌عنا: *qorsna nâ* جۆرئ شیرینی که له نه‌عنا و شکر دروست ده‌بی. نوعی شیرینی سنتی مخصوص سنندج که از ترکیب شکر و اسانس نعنا به دست می‌آید و خاصیت گرمزایی دارد.

قورسووهۆل: *qorsuqōi* زۆر قورس. وزین، سنگین، متین.

قورسی: *qorsi* کورسی تایبته به نوستنی زستان. کرسی، وسیله گرمزا در زمستان.

قورسی: *qorsi* قورسایی، گرانی. سنگینی، وزینی.

قورعان: *gor ân* کتییی ئاینی موسه ئمانان. قرآن کتاب مقدس مسلمانان.

قورعه: *gor a* قورحه، پسوولهی خۆت و بهختت. قرعه، تفال آزمودن یخت.

قورقوراقچک: *qorqoráček* سوورنیچکه، خرخره. یکی از اعضای هاضمه.

قورقوراقچکه: *qorqoráčka* سووریچکه، خرخره. یکی از اعضای دستگاه گوارش و هاضمه.

قورقوشم: *qorqošm* سووری تاویندراو. فلز سرب مذاب.

قورقینه: *qorqēna* قرقینه. آروغ، باد گلو ناشی از تراکم هوا در معده.

قورگ: *qoreg* قوروو، گهروو. گلو، قسمت عقب دهان که از بالا به دهان و از پایین به مری متصل است.

قورگدیریاگ: *qoregdeřyág* قوروودپراو، گهروودپراو. کنایه از آدم پرخور و پرجانه.

قورمساق: *qoremsâq* دهویسس، جنیویکه. قورم ساق، آدم بد فعل، فحشی است.

قورواق: *qorwâq* قورباق. قورباغه.

قوروانی: *qorwâni* قوربانی. قربانی، فدیه.

قوروه: *qorwa* نیوی شاریکه له کوردستان، قوربهیشی بی دوتری که له بهینی دوو شاری سنه و ههمهاندایه. قروه، نام یکی از شهرهای کردستان که در شرق سنندج قرار دارد شهری جدید التاسیس است و بیشتر اهالی آن از

بازماندگان ایل (قره طوره = قهره تهوهره) هستند.

قورپه: *qōra* قوره، له دهنگهکان. قر شکم، صدای گاو، قر زدن، صدای روده، کنایه از کسی که قُر میزند.

قورپه: *qōra* تری نهگهیشتوو، هاله. غوره، انگور نارس و ترش مزه.

قورمت: *qōrat* هیژ، توان. توانا، نیرو، قدرت، یارا.

قورمت خوا: *qōratxwâ* ئیرادهی خوداوهند. قدرت خداوند.

قورمت خوابی: *qōratxwâi* توانی خوداوهند، ئیرادهی خوداوهند. قدرت خداوندی.

قورپه قور: *qōraqōr* دهنگی له پهسای قوره، بۆله بۆل. صدای پیایی روده، صدای پیایی گاو، غرولند متوالی.

قورپی: *qōri* چادان، چایدان. قوری، ظرف مخصوص دم کردن چای و قهوه.

قورپانه: *qōryâna* زهرده قوره، چهشنی مارمزووک. جانوری از مارمولک بزرگتر.

قورپانه زهرده: *qōryânazard* قورپه زرده. نوعی مارمولک بزرگ جثه.

قورز: *qōz* کوم، چهماو، وتهیهکی نابهجی. خمیده، حرف نابجا.

قورزه: *qōza* کۆکه، کۆخه. سرفه، یکی از علایم مبتلا شدن به بیماری ریوی.

قورزه پهشه: *qōzaraša* کۆکه پهشه، کۆخه پهشه. سیاه سرفه، یکی از بیماریهای ریوی.

قۇزە قۇز: *qōzaqōz* كۆكە كۆك، كۆخە كۆخ. سرفه متوالى.

قۇزىن: *qōzin* كۆخىن، كۆكىن. سرفه كردن.

قوش: *qoš* بالدارىكى راۋكەرە. پرنده اى شكارى داراى نوک خميده و پنجه هاى قوی قرقى و باشه هم به آن مىگویند.

قوشقن: *qošqen* پەرکەندنى بالداران به بیستهوه. پر كندن پرنده و مرغ و خروس با پوست.

قوشقن: *qošqen* توورپه. عصبانى، زود رنج.

قوشقەن: *qošqan* مریشكى پەر و بیست كراو. عمل پر كندن با پوست طیور.

قوشقى: *qošqi* توورپه بوون. عصبانى، عصبانى شده.

قۇشە: *qōša* خالى سىپى سەرتیولی حەيوان. خال سفید بر پيشانى دام.

قۇشە پەش: *qōšaraš* خالى پەش له سەر تویلى حەيوان، مرؤقى چاره پەش. كناية از آدمى كه سرنوشت بدى داشته و دارد، گاوى كه به جاي خال سفید پيشانى خال سياه دارد كه همان معنى را مى دهد.

قۇل: *qōl* له ئانىسك تاكوشان. أستين كت يا پيراهن.

قول: *qol* قول. پا، ساق پا.

قولانچ: *qolânj* بگنس، وهجهب. حد فاصل كشيده انگشت شصت و كوچكە، يك وجب

قولانچ: *qolîânč* مایه یینی قامکی گه وره و قامکی بچووک. حد فاصل انگشت شصت تا انگشت کوچک، وجب.

قولانچه: *qolânča* قالۇچه. یکى از انواع حشرات شبیه سوسک که در بیابانها و مزارع زندگی می کند.

قۇلبەس: *qōibas* قۇلبەس، دەست بەستن. كت بسته، دست بسته.

قۇلبەسە: *qōibasa* دەست له پشته و بەسز او. كت بسته شده.

قۇلبەن: *qōiban* زەبنەرى باسک. بازو بند، دستبند.

قۇلپ: *qoïp* دەنگى هەلچوونى ئاو يان تەرايى. صدای غلبان آب.

قۇلت: *qoït* دەنگى ئاوى كولاو. قلت، جوشیدن آب.

قۇلتانن: *qōitânen* قۇلتانن. خود را جا زدن در کارى.

قۇلتە: *qoïta* دەنگى ئاوى كولاو. قلت زدن آب در حال جوش.

قۇلتەش: *qoïtaš* بى شەرم و رووقاييم، قۇلتش. پررو، بى حيا.

قۇلتەس: *qoïtafes* قلت وفتسى شارى كولاو. حالتى از قلت زدن مايع غليظ با صدا، كناية از آدم ضعيف و پُر رو.

قۇلتە قۇلت: *qoïtaqoït* قۇلتى ئاوى كولاو. قل قل كردن آب يا مايعات مشابه در حالت جوش.

قۇلتيان: *qoïtiyân* چوونە ژير ئاو. قلت زدن، خود را جا زدن با وقاحت و پرروىى در کارى.

قوئدېر: *qoïder'* ملهؤر. قلدر، مرد پُر زور و گردن کلفت و هوی.

قوئدېری: *qoïderi* ملهؤری. قلدری.

قوئف: *qoïf* قفل. قفل، وسیله‌ای فلزی که به درب خانه یا صندوق برای بستن می‌زنند.

قوئفدار: *qoïfdâr* قفلدار. قفل دار، دارای قفل.

قوئفدریاگ: *qoïfderyâg* قفلدارو، قوئفدارو. قفل شده.

قوئفکردن: *qoïfkerden* قفلکردن. قفلکردن.

قوئفکریاگ: *qoïfkeryâg* قفلکراو، قوئفکراو. قفل شده.

قوئف لیدان: *qoïflêdân* قفل لیدان. قفل زدن.

قوئولانچکه: *qolqolânčka* نالقه‌یه‌که له کۆنه‌په‌رۆ دروست ده‌کری له‌سه‌ر سه‌ری دادنه‌ئین بۆ هه‌لگردنی ته‌به‌ق یان شتی وا، له‌لانکه‌ی منداڵیچدا به‌کاری دینن. حلقه‌ی پارچه‌ای برای حمل طبق که بر سر می‌گذارند این حلقه در گهواره نوزاد هم مورد استفاده است.

قوئم: *qoïem* خۆبیه‌زلزان. مغرور، از خود راضی، خودپسند، خودنما.

قوئنج: *qoïenj* ژانی پشت. درد پشت ناشی از گرفتگی عضلات پشت، قولنج.

قوئنگ: *qoïeng* زهنگن، پاچی دووسه‌ر بۆ که‌نندن. کلنگ، یکی از ابزارهای ساختمانی برای کندن و حفر کردن.

قوئنگه: *qoïenga* قوئنگ. کلنگ، از وسایل ساختمانی برای کندن زمین.

قوئوانه: *qoïwâna* زهبنه‌ری باسک، با زووبه‌ند. بازو بند.

قوئووج: *qoluč* چالوچوڭ، ناساف، لۆج. چاله‌کوچک، ناهموار، گودی.

قوئووجان: *qolučân* جوؤری یاریی منداآن. یکی از انواع بازیهای بچگانه با هسته میوه.

قوئووج قوئووج: *qolučqoluč* چالوچۆڭ، ناساف. چاله‌چاله، ناهموار.

قوئولو لولو لولو: *qolululu* دهنگی دهره‌ئینان بۆ شادی، نیوی یارییه‌که. بازی بچه‌گانه، در آوردن نوعی صدا به صورت منقطع و متوالی در مراسم شادی، فریاد شادی، هله‌له شادی.

قوئله: *qoïa* بینی هیلکه. ته تخم مرغ.

قوله‌پا: *qolapâ* قوله‌پا. قوزک‌پا، پشت پا.

قوله‌په‌ش: *qolarâš* مرؤقی په‌ش پیست. سیاه پوست.

قوله‌فیسقه: *qolafisqa* ترسه‌نۆک، لاواز، سه‌رووی قولوپیی نازه‌ن. بزدل، ترسو، لاغر، پشت مچ پای حیوان.

قوله‌قوئ: *qoïaqoï* قولقوئ کولاره.

غلغل، صدای متوالی و ممتد جوشش آب.

قوئمې: *qoïember'* نیوی جیگه و باخیکه له داوئینی چیای (کوچکه په‌ش) شاری سنه که دهروانیته رووباری

قومری: *qomri* بالداریکه. پرنده‌ی قمری، یکی از انواع پرنندگان.

قومومه: *qomqoma* دهفزی تایبه‌تی ناوخوانده‌وهی سه‌ربازان. قممه، ظرف آب مخصوص سربازان.

قومومه: *qomqoma* زینده‌وه‌ریکه وه‌کو مارمیکه. بزمجه، یکی از انواع جانوران.

قوم لیدان: *qomlédân* فرکردنی له‌سه‌رخۆ. جرعه جرعه نوشیدن.

قومه‌شکن: *qomaškan* بیرکهن. چاه کن، مقتی.

قومیا: *qōmyâ* قهوما. اتفاق افتاد، روی داده شد، به وقوع پیوست.

قومیاگ: *qōmyâg* قوماو، روویداو. اتفاق افتاد، به وقوع پیوسته.

قومیک: *qōmēk* فریک له‌ئاو. جرعه‌ای.

قوناخ: *qonâx* به‌ششی له‌دار دروستکراوی تفهنگ. قنناق تفنگ.

قوناخه: *qōnâxa* به‌شی دارینی تفهنگ. قنناق تفنگ، قسمت چوبی تفنگ.

قونته‌رات: *qontarât* کردنی کاریک له‌بر. کنترات، قرارداد برای انجام دادن کاری.

قونداخ: *qondâx* کووتائی تایبه‌ت به مه‌لوتکه‌کردنی مندائی ساوا. قنناق، پارچه‌ای که کودک شیرخوار را در آن می‌پیچند.

قونه: *qona* قونه، چه‌شنی ریگه چوون وه‌کو ریگه چوونی که‌و. خرامیدن کبک،

قشلاق. قلمبر، نام محل و باغی مشرف به رودخانه قشلاق در دامنه کوه (کوچکه دوش) شهر سندرچ.

قوله‌مشتی: *qolamešti* کاله‌مشتی، که‌له‌مستی. گل بازی، نوعی بازی.

قۆن هه‌لکریاگ: *qōihalkeryâg* قۆن هه‌لکراو. آستین بالا زده.

قۆن هه‌لمایاگ: *qōihaimâyâg* قۆن هه‌لماراو. آستین بالا زده.

قۆن هه‌لمالین: *qōihaimâlin* قۆن هه‌لکردن، خۆ‌ته‌یارکردن بۆ جیبه‌جی کردن. آستین بالا زدن، خود آماده کردن برای جابجا کردن امری.

قوم: *qom* فری له‌ئاو، وه‌کو (قومی له‌و ناوه بخوه‌روه‌و). جرعه، مانند (جرعه‌ای از آن آب بنوش).

قومار: *qomâr* یاری یاری پوول بردنه‌وه، یاری به مهرج کراو. قمار، هر نوع بازی که در آن شرط کنند که بازنده پولی را به برنده بپردازد.

قومارباز: *qomârbâz* که‌سه‌ی که یاری له قومار ده‌کا. قمارباز، کسی که کار مورد علاقه او برد و باخت است.

قومان: *qōmân* روودانی کاره‌ساتیکی ناخۆش. رویداد ناگوار، حادثه.

قومانان: *qōmânen* قومانان، خولقاندنی رووداویکی ناله‌یار سه‌ری دا. فاجعه آفرینی.

قومپوز: *qompoz* هیشال، قمپز. غرور، لاف و گزاف درباره‌ی خود.

دویدن خرگوش که باسن را برای پرش بالا می‌آورد.

قونه‌قون: *qonaqon* قونه‌ی په‌یتا په‌یتا. خرامیدن، نگاه قونه.

قوو: *qu* هه‌را، ده‌نگی چه‌ند که‌س پی‌کوه. جار و جنجال، صدای در هم و برهم.

قووت: *qut* له‌گه‌روو چوونه خوار. بلع، بلعیدن هر چیز را معنی می‌دهد.

قووتدان: *qudân* له‌گه‌روو بردنه‌خوار. بلعیدن، هضم کردن، فرو بردن.

قووتکردن: *qutkerden* قووتدان. بلعانیدن.

قووجانن: *qujânen* وی‌ک هینان. بر هم آمدن یا نهادن مانند برهم نهادن چشم یا بستن دست.

قووجیاگ: *qujyâg* وی‌کها‌توو، قووجراو. بسته شده، مثلاً مشت کردن، دهن خود را باز نکردن.

قووجانن: *quçânen* تو‌اشا قووجانن. نگاه قووجانن.

قووجیاگ: *quçyâg* تو‌اشا قووجیاگ. نگاه قووجیاگ.

قوول: *quî* کۆر، زۆر چال. عمیق، گود، ژرف.

قوولایی: *quîâi(i)* قوولایی. گودی، اعماق، ژرفنا.

قوولبوون: *quîbun* قوولبوون. گود بودن، عمیق بودن، کنایه از کاری که بیخ پیدا کند.

قوولکریاگ: *quîkeryâg* کۆرکراو، قوولکراو. کنده شده، گود شده.

قوولی: *quîi* ها، کۆری، گودی، عمق، ژرفا.

قوولینه: *quîina* هه‌رشتیکی قوول. گود مانند، چال مانند.

قه‌باحه‌ت: *qabâhat* کاری خراپی ناپرووهر. قباحه‌ت، زشتی، ناپسندی.

قه‌پ: *qap* گازگرتن به ددان. گاز با دندان.

قه‌پان: *qapân* ته‌رازووی گه‌وره تایبه‌ت به‌کیشان له‌قه‌دیمدا. قپان، ترازوی بزرگ مخصوص توزین بارهای سنگین.

قه‌پاندار: *qapândâr* قه‌پانچی، که‌س که‌شت له‌قه‌پان دهدا. قپان دار، کسی که کارش وزن کردن با قپان است.

قه‌پانن: *qapânen* رفاندن له‌ناکاودا. ربودن ناگهانی.

قه‌پۆز: *qapōz* ده‌مولووت. پوزه.

قه‌ت: *qat* قه‌ت، بچر. قطع، هرگز، هیچوقت.

قه‌تار: *qatâr* رزن، ریز، سه‌ف، مه‌قامیک له‌مؤسیقای کوردی. ردیف، رج، مقامی در موسیقی کردی.

قه‌تار: *qatâr* شه‌مه‌نه‌فه‌ر، قه‌تار. رزن قطار، یکی از وسایل حمل و نقل و مسافرت، ردیف، چند حیوان بارکش که پشت سر هم حرکت کنند.

قه‌تارچی: *qatârçî* چاروادار، نگاه قه‌تار. چاروادار، الاغ دار یا حیوان بارکش.

قه‌حبه: *qah̄ba* چنده. فاحشه، روسپی.
قه‌درناس: *qadrnâs* نهمه‌گذار.
قدرشناس، قدردان.

قه‌دغه‌ن: *qadayan* قه‌دغه. ممنوع،
غدغن.

قه‌را: *qarâ* شوین، مه‌ودای به شوین
که‌وتن. رد، دنبال، فاصله‌گیری برای
تعقیب کردن.

قه‌راخ: *qarâx* لیوار، که‌نار. کنار، ساحل.
قه‌راخه: *qarâxa* لیواره، که‌ناره.
لبه، کناره.

قه‌رار: *qarâr* برپار، په‌یمان، نُوقره،
کاتی له‌پیشتر دیاریکراو. قول، سکون،
آرامش، وعده از پیش تعیین شده.

قه‌رال: *qarâl* پادشای ژن، پیره‌ژنی
فیلباز. پادشاه زن، در اصطلاح به زن پیر
حیله‌گر اطلاق می‌گردد.

قه‌ران: *qarân* پاره‌یه‌کی کونی نیران،
یه‌کسانه به یه‌ک ریال. قران، برابر یک
ریال، واحد پول قدیم.

قه‌رتماخه: *qartmâxa* په‌تروی برین.
کیره‌ی زخم.

قه‌رز: *qarz* ته‌لب. قرض، بدهی، طلب،
دین.

قه‌رزار: *qarzâr* قهرزدار. بدهکار،
مقروض.

قه‌رزاری: *qarzâri* قهرزداری، ده‌ینداری.
بدهکاری، مقروض بودن.

قه‌رز دان: *qarzdân* وام‌دان. نسسیه
دادن، قرض دادن.

قه‌تارچی‌ان: *qatârçiyân* نیوی یه‌کن
له‌گه‌ره‌که‌کانی شاری سنه. نام محله‌ای
قدیمی در مرکز شهر سنندج که تا
حدودی بافت سنتی و تاریخی خود را
حفظ کرده است.

قه‌تارکردن: *qatârkerden*
به‌شوینیه‌کدا ریزکردن. ردیف کردن.

قه‌تاره: *qatâra* ریز، سه‌ف. ردیف.
قه‌تاره به‌ستن: *qatârabasten* ریز
به‌ستن. ردیف شدن.

قه‌تحوویپ: *qathuber'* قه‌ول و قهرار.
قول و قرار.

قه‌تل: *qatî* مرؤف‌کوژی. قتل، کشتن
کسی.

قه‌تماخه: *qatmâxa* په‌تروی زه‌خم.
کیره زخم.

قه‌تماخه به‌ستن: *qatmâxabasten*
په‌تروکه به‌ستن. کیره زدن، کیره بستن
زخم.

قه‌تیز: *qatiza* راستبوونه‌وه له‌ناکاوا.
در آمدن، حضور ناگهانی، راست شدن.

قه‌تیزه‌وبوگ: *qatizawbug*
قه‌تیزه‌وکراو. راست شده، سربرآورده
شده.

قه‌تیزه‌وبوون: *qatizawbun*
راسته‌وه‌بوون. راست شدن، سربرآوردن.

قه‌تیزه‌وگردن: *qatizawkerden*
راستگردنه‌وه. راست کردن، سیخ کردن.

قه‌جهر: *qajar* خیل‌ی قاجار. قجر،
قاجار، منسوب به قاجار از سلسله‌های
پادشاهی ایران.

قهره قهره: *qaraqara* نزيك نزيك شويئكهوتن. سلانه سلانه، تعقيب كردن كسى به طور مخفى و آرام دنبال كردن او.

قهرهؤ: *qaraō* قهرهيوو. جبران.

قهرهول: *qaraweī* ها، پسهوان. نگهبان، قراول، ديدهبان.

قهرهول: *qaraweī* نيوي كيويكه له رؤژه لاتي شاري سنه. نام كوهي در مشرق شهر سنندج.

قهرهوي: *qarawi* قهرهيوو. جبران، تلاق.

قها: *qazâ* به لا، دهرد. بلا، درد.

قهازت: *qazât* دهرد و به لات. درد و بلاي تو.

قها و به لا: *qazâwbaîâ* دهردو به لا. درد و بلا.

قهازون: *qazwân* قهازون دارى قهازون. ثمر درخت بنه يا پسته ي وحشى كه از آن ترشى درست مى كنند.

قهاسا: *qasâ* گوايا، وهگو (قهاسا گهركمبوو بيم بو نهيره). گويا، مانند (گويا ميخواستم به اينجا بيايم).

قهاساو: *qasâw* قهاساب، سهربر. قصاب، گوشت فروش.

قهاساوخانه: *qasâwxâna* قهاساوخانه، سهربرخانه. قصابخانه، جايي كه دام را سر مى برند.

قهاساوي: *qazâwi(i)* قهاسابي. قصابي، گوشت فروشي.

قهاسام: *qasam* سوئند. قسم، سوگند.

قهرزدانهوه: *qarzdânawa* قهرز به خاوهن پوول دانهوه. ادا كردن وام و طلب.

قهرزگردن: *qarzkenden* وام وهرگرتن. قرض كردن، نسيه گرفتن.

قهرزكوپر: *qarzkwēr* كه سي كه بو دانهوي قهرز دهرنگ دهكا. بدحساب.

قهرز و هؤله: *qarzuqōia* قهرزي پرؤ. بدهي متفرقه، قرض و قوله.

قهرهش: *qarqas* جهنجال. جنجال، آشوب.

قهرهشه: *qarqasâ* جهنجالي. هياهو، بلوا، آشوب، جنجال.

قهرنيز: *qarnēz* پاساري ديوار. قرنيز، كناره بالاي ديوار به صورت سايبان و پيش آمدگي آن.

قهرهچناخ: *qaraçenâx* زؤروئيؤ، چه نه ياز، رووه هئمالراو، بي شهرم. پرگوي، زياده گوي، بدزبان، هرزه دراي، بي حيا، بي شرم.

قهرهچي: *qaraçi* قهرهچ. كولي، قومي صحرائشين كه جاي ثابتى ندارند.

قهرهچيپهكان: *qaraçiyakân* قهرهچهكان. كولي ها، كوليان.

قهرمسوو: *qarasu* نيوي رووياريكه له شاري كرماشان. نام رودخانه اي در كرمانشاه.

قهرهقرووت: *qaraqerut* كهشكي ترش و تال و رهش. قراقروت، ماخوذ از تركي از دو كلمه قره به معنى سياه و قروت به معنى كشك، كشك سياه و ترش مزه يا تلخ.

درختانی که روی آنها نشسته است و با بال زدن های پیاپی موجبات آتش زدن شاخه‌ها را و در نهایت مرگ خود را فراهم می‌کند این مرغ در ادب کلاسیک کردی یکی از مرغان مورد توجه شاعران کرد بوده است.

قه‌ل: *qal* ها، قالاو. کلاغ.

قه‌لا: *qaiā* بنک‌های سهر چپ‌ای چه‌کداران، بنک‌هو باره‌گای حکوومه‌تی له قه‌دیمدا، نه‌وه‌لین گه‌ره‌کی کوئی شاری سنه. قلعه، برج، بارو، مقر حکومتی، قدیمی ترین محله شهر سنندج.

قه‌لاچۆ: *qaiāčō* قران تیکه‌وتن، قران.

قلع و قمع.

قه‌لاچ‌والان: *qaiāčwâlân* نیوی گه‌ره‌کیکی شاری سنه‌یه که یه‌کی له کوئترین گه‌ره‌که‌کانی ئەم شاره‌یه. نام محله‌ای در سنندج که یکی از قدیمی ترین محله‌های این شهر محسوب می‌شود.

قه‌لاخ: *qaiāx* جلیکی به پهنگی رهش.

لباس سیاه، سیاه.

قه‌لاخی: *qaiāxi* جلوبه‌رگی رهش.

پارچه سیاه.

قه‌لاخیپۆش: *qaiāxipōš* تازیه، تازیه‌داری ره‌شپۆش. سیاهپوش، عزادار.

قه‌لادووشان: *qaiādušân* نیوان هه‌ردووشان، بستنی مل. کول‌شانه‌ها، بین هر دو شانه، پس‌گردن.

قه‌لپ: *qaiḅ* ناراست، ناباش، نارده‌واج.

نامرغوب، قلب.

قه‌سه‌مخوهر: *qasamxwar* سویندخور.

سوگند گوی، کسی که قسم می‌خورد.

قه‌سه‌مدان: *qasamdân* سوینددان.

سوگند دادن، قسم دادن.

قه‌شاو: *qasâw* پنه‌ک. قشو، ماخوذ از ترکی ابزاری فلزی دندانه‌دار شبیه برس سر که بر بدن چهارپایان می‌کشند تا چرک بدن آنها را پاک کند.

قه‌شه: *qasâ* پی‌اوی ئاینی مه‌سیجی. کشیش مسیحی.

قه‌شه‌ن: *qasân* قه‌شه‌نگ له زاری مندالان. قشنگ در اصطلاح بچه‌ها.

قه‌شه‌نگ: *qasâng* له‌بار، جوان. قشنگ، زیبا.

قه‌شه‌نگی: *qasângi* جوانی. قشنگی، زیبایی.

قه‌فا: *qafâ* پشت. دوا. پشت سر، پس، دنبال، قفا، ورا.

قه‌فاس: *qafas* ها، قه‌فه‌ز. قفس، صندوقچه مشبک برای پرندگان یا حیوانات.

قه‌فیز: *qafiz* پیوانه‌یه‌ک بو دابه‌شکردنی گهنم و جو، ئارد و... بیمانه‌ای برای تقسیم کردن موادی مانند گندم و جو، آرد و سایر اقلام مشابه.

قه‌قنه‌س: *qaqnas* قه‌قنه‌ز، مه‌لیکی نه‌ف‌سانه‌یی که شاعیرانی کلاسیکی نه‌ده‌یی کوردی زۆر له سهری نووسیویانه. ققنوس، معرب کلمه یونانی *(kuknos)* مرغی افسانه‌ای که می‌گویند در آخر عمر خود با شاخه های بریده

قه‌ئباز: *qaibâz* بازدانی گه‌وره. پرش بلند.

قه‌ئباز: *qaibaz* قه‌ئباز. پرش بلند آب یا انسان و حیوان.

قه‌ئبزه: *qaibaza* شه‌پۆلی روخانه، قه‌ئوه‌زه. پرش آب رودخانه.

قه‌ئبهن: *qaiban* ئالقهای باره‌نند، ئالقهای که‌مه‌ر. سگک کمریند.

قه‌ئتاخ: *qaîtâx* مه‌کریاز، قلتاق. قلتاق، ماخوذ از ترکی، قسمت چوبی زین اسب، کنایه از آدم شیاد.

قه‌ئخ: *qaîx* پیستی ده‌واخی نه‌کراو. پوست دباغی نشده.

قه‌ئخان: *qaîxân* ئامرازیکه بو خۇپاراستن له زه‌بیری شمشیر. سپر، وسیله دفاعی برای جلوگیری از ضربت.

قه‌ئخانی: *qaîxâni* نیوی هۆزیکه له پارێزگای کرماشان. نام عشیره ای در منطقه کرماشان.

قه‌ئماسک: *qaîmâsek* قالماسک، قوچه‌فانی. قلماسنگ، فلاخن، وسیله‌ای بافته شده از نخ و پشم برای سنگ اندازی و پرتاب سنگ.

قه‌ئتراش: *qaîamterâş* قه‌ئهمتاخ. قلم تراش.

قه‌ل و دال: *qaîudâi* دال و قه‌ل. کلاغ و کرکس.

قه‌ئوه‌زه: *qaîwaza* قه‌ئبزه، شه‌پۆلی روخانه. پرش آب، موج رودخانه.

قه‌له: *qala* جیگای به‌لیندراوی منداان له کاتی یاریدا. نشانی، اصطلاحی در

بازی بچه‌گانه که حریف ضمن قرار گرفتن در آنجا و تماس دست در امان است.

قه‌ئب: *qaïab* ناباش، شتی نارپسه‌ن. بدجنس، نامرغوب.

قه‌ئببی: *qaïabi* ناباشی، نارپسه‌نی. بدجنسی، نامرغوبی.

قه‌له‌پۆیه: *qaïapōpa* دوایین چلی دار، دوایین لقی دار. آخرین شاخه‌ی درخت.

قه‌له‌پوش: *qalařaş* قالاو، قه‌له ره‌شکه. کلاغ سیاه، زاغ سیاه.

قه‌ئهم: *qaïam* قه‌ئهم، پی‌نووسی جه‌وه‌ری. قلم.

قه‌ئهم: *qaïm* ئیسیکی دریزی به‌له‌ک و باسک. استخوان ساق پا و دست.

قه‌ئهمانه: *qaïamâna* مزدی دؤعا نووس. مزد دعانویس.

قه‌ئهمم: *qaïamber* قه‌ئهمتاخ، جه‌قوی چکۆله. قلم تراش، چاقوی کوچک جیبی.

قه‌ئهمتاخ: *qaïamtâş* قه‌ئهمتراش. قلم تراش، چاقوی مخصوص تراشیدن قلم نی.

قه‌ئهمدان: *qaïamdân* جی قه‌ئهم، قه‌ئهمان. قلمدان، جای قلم، لوله‌ای باریک در گهواره پسر بچه.

قه‌ئهمه: *qaïama* قه‌ره‌مه، ئیسیکی دریز ده‌ست و بی. قلمه استخوان ران یا دست، نهال.

قه‌ئهمی: *qaïami* باریک و جوان. قلمی، باریک.

قه‌ئه‌ئندەر: *qaïandar* ئه‌بدان، ده‌رویش.

قلندر، درویش.

قه‌مجان: *qamčân* بازه‌ئین، چه‌شنی کایه و یاری مندان و تازه لاوان. نوعی بازی سنتی با سنگ دانه که بین دو یاجند نذر انجام می‌گیرد.

قه‌مچی: *qamči* قامچی، شه‌لاخ. تازیانه. **قه‌مه:** *qama* چه‌قوی ده‌سته‌دریژ. قمه، قداره، نوعی چاقو بلند و تیز.

قه‌مهریسه: *qamaria* نییوی سه‌یرانگایه‌ک بووه له داوینی چیای ئاویهر. نام باغ و گردشگاهی در دامنه کوه آبیدر.

قه‌ن: *qan* قه‌ند. قند، محصولی سفید رنگ از چغندر قند یا نیشکر تولید می‌کنند.

قه‌ناره: *qanâra* چنگاله‌ناسنی گوشت. چنگک قصابی، وسیله اعدام در زمان سابق.

قه‌ناری: *qanâri* مه‌لیکی زهره‌رنگی بچووی دهنگخۆشه. قناری پرنده‌ای زرد رنگ و خوش آواز و کوچک اندام.

قه‌ناس: *qanâs* گیپ، لار، وه‌کو زمینی لاروگیپ. کج، نامنظم، نامیزان.

قه‌نداخ: *qandâx* ئاوی کولای شه‌کر تی‌کراو. آب قند، مخلوط قند و آبجوش.

قه‌ندان: *qandân* چیگه‌ی قه‌ند. قند دان، ظرف قند.

قه‌ندیل: *qandil* نیوی چیایه‌کی به‌ناویانگه، به‌که‌ره‌سه‌یه‌کی رازی‌نه‌ریچ ده‌وترئ. قندیل، آویز، نام کوهی بلند در

استان آذربایجان غربی و کردستان شمالی.

قه‌ن شکین: *qanšekên* قه‌ند شکین. قند شکن، ابزاری برای شکستن قند به صورت حبه.

قه‌نه شکین: *qanašekên* قه‌ند شکین. قند شکن، ابزاری برای شکستن قند به صورت حبه.

قه‌و: *qaw* قه‌د، قامه‌ت، بالا. قند، اندازه، دراز، قامت.

قه‌واره: *qawâra* ها، قه‌باره. قواره، اندازه، قطعه‌ای زمین، قطعه‌ای پارچه.

قه‌واله: *qawâla* قه‌باله، وه‌کو (تا زۆر وی‌ساوئیت قه‌واله به‌تاله). قباله، سند، مانند (تا جائیکه زور باشد قباله ارزش ندارد).

قه‌وان: *qawân* گرامافون، قه‌وان. گرامافون، نوعی پخش کننده صدا.

قه‌و باریک: *qawbârik* قه‌د باریک. بالا بلند، نازک قند، قامت بلند.

قه‌و بالا: *qawbâîa* قه‌د و بالا. قند و بالا، اندام، قامت.

قه‌و پال: *qawpâi* قه‌د پال، نیوی ته‌پۆلکه‌یه‌که له شاری سنه. کمرکوه، نام یکی از تپه‌های مشرف به شهر سنندج که یکی از تفریحگاه‌ها بوده و اما اکنون یکی از محلات مرکزی شهر سنندج محسوب می‌شود.

قه‌هوج: *qaweč* دم خوار، لیوه‌لگه‌راندن. دهن کج.

قه‌هوجه: *qawča* جاوین به‌دهمی ئاوه‌له‌وه، دم جوولاندن. جويدن، کنایه

قهول: *qawel* به‌لین، مهرج. قول، عهد، پیمان.

قهولانن: *qawiânen* به‌قهول عه‌مه‌لکردن. بخشیدن، دادن به قول عمل کردن.

قهوم: *qawm* خزم و که‌سوکار.

قوم و خویش، خویشاوند.

قهوم نالی: *qawm âlê* خزم، دؤست.

کنایه از خویشاوندگرایی.

قهومایمتی: *qawmâyati* خزمایه‌تی.

خویشاوندی.

قهوم و قیله: *qawmuqila* خزم و

که‌س، قهوم و که‌س. خویشاوندان، واژه کنایه آمیزی که دلالت بر خویشاوندان دارد.

قهومگال: *qawmgal* قهومان، خزمان.

اقوام، فامیل‌ها، وابستگان.

قهوهت: *qawat* توان، لیهاتووی، وه‌کو

(قهوه‌تی نییه). یارا، توان، نا، مانند(توان آنرا ندارد).

قهی: *qay* عه‌یب، ئیراد، وه‌کو (قهی

ناکا). اشکال، مشکل، عیب، مانند (اشکال ندارد).

قهیاره: *qayâra* قه‌داره، چه‌قوی دریژ.

ق‌داره، کارد بلند دسته دار.

قهیاسه: *qayâsa* باربه‌ندی پان له

چهرم. بند پهن چرمی حیوانات بارکش.

قهیتان: *qaytân* شرییت، فرییت. نخ

ضخیم.

قهیتانی: *qaytâni* وه‌ک شرییت. کنایه از

باریکی، قیطانی.

از کسی که بد حرف می‌زند، جنبانیدن فک با دهن باز.

قهوچه قهوج: *qawčaqawč* دم جولاندنی په‌یتا په‌یتا، نام‌آه‌یه بؤ ههرزه چه‌نه‌یی. کنایه از یاوه سرایی، جویدن متوالی.

قهوچه‌گردن: *qawčakerden* دم چه‌رخاندن. دهن جنبانیدن.

قهور: *qawer* قه‌بر، مه‌زار، گۆز. قبر، گور، مزار.

قهورخه: *qawerxa* قامه‌ت، به‌رؤک.

گریبان، اندام، قامت.

قهورسان: *qawersân* قه‌برستان، گۆزسان. قبرستان، گورستان.

قهورکهن: *qawerkan* گۆز که‌ن. گور کن، کسی که پیشه او گور کندن است.

قهورمووسایه‌کان: *qawermusâyakân*

نیوی ته‌پؤلگه‌یه‌که له رۆژه‌لاتی شاری سنه که تهرمی یه‌هووده‌کانیان له‌وئ

ئه‌سپه‌رده ده‌کرد. نام تپه‌ای مشرف به شهر سنندج و در شرق این شهر که گورستان یهودیان شهر بوده اما اکنون تبدیل به یکی از محلات شهر شده است.

قهوره‌کان: *qawerakân* قه‌بره‌کان. گور، مقابر.

قهوز: *qawez* ره‌سید، قه‌بیز. قبض، رسید.

قهوزه: *qaweza* قۆزه، جله‌شنیه‌ی سهر ناو. جلبک، یکی از انواع گیاهان آبی.

قهوس: *qawes* مانگی ناخری پاییز. آذر ماه.

قه‌یچی: *qayçı* مه‌قه‌س، مه‌قه‌ست، میقراز، قه‌یچی. قیچی، ابزار برش پارچه یا هر چیز مشابه.

قه‌یخاژن: *qayxâžen* ژنی کوئخا. همسر کدخدا.

قه‌یر: *qaēr* نه‌ندازه، وه‌کو (قه‌یریک گوئم هاورد). مقدار، اندازه، مانند (مقداری گل آورد).

قه‌یران: *qaērân* ناژاوه. بحران، آشوب، مشکل، پدیده مشکل‌زا.

قه‌یره: *qaēra* کچی به‌ته‌مه‌ن. دختر بزرگسال و شوهر نکرده.

قه‌یریک: *qaērēk* قه‌یریک، وه‌کو (قه‌یریک ویسام). زمانی اندک، وقت اندک، مانند (اندکی ایستادم).

قه‌یسهر: *qaysar* نازناوی پادشاهانی رومی قه‌دیم. قیصر، لقب پادشاهان روم قدیم.

قه‌یسهری: *qaysari* کوشکی شاهانه، چه‌شنیکی میعماری له خانووی گه‌وره بیوان. کاخ، شاهانه، قصر.

قه‌یسهری: *qaysari* ده‌زمانی گه‌وره، وه‌کو (قه‌یسهریه‌ک بوؤ ده‌سما‌ئیک ناگرنادرگیت). دستمال بزرگ، چارقد بزرگ، مانند (یک قیصری را برای دستمالی به آتش نمی‌کشند).

قه‌یسی: *qaysi* شی‌لانهای وشککراو. قیسی، برگه زردآلو خشک شده.

قه‌یفه: *qaēfa* قه‌دیفه، پۆشه‌نی تاییه‌ت به‌ه‌مامی ژنانه. لنگ حمام زنانه.

قه‌یم: *qayem* میژینه، قه‌دیم. قدیم، دیرین، پیشین، روزگار پیشین

قه‌یماخ: *qaymâx* ئارد و رۆنی سووره‌کراوه‌ی تاییه‌ت به‌ ژنی زه‌یسان. کاجی، ترکیبی از آرد سرخ شده با روغن که به زن زانو می‌خورانند.

قه‌یمی: *qaymi* کونه، قه‌دیمی، میژینه. قدیمی، کهن، مربوط به عهد گذشته.

قه‌یمییه‌کان: *qaymiyakân* کونینه‌کان. قدیمی‌ها، آنهایی که در گذشته می‌زیسته‌اند.

قه‌ینا: *qaynâ* قه‌یمی نییه، ئیرادی نییه، قه‌یدی نییه. اشکالی ندارد، عیبی ندارد.

قیامت: *qiyâmat* رۆزی ئاخرمات. قیامت، روز رستاخیز، کنایه از ازدحام و شلوغی.

قیت: *qit* قنج، زۆپ، زه‌ق. برجسته و نمایان، کسی که عادت به خودنمایی دارد.

قیت و قۆز: *qitauqōz* خۆنوین، به‌ژن راست. شق و رق، خود نما.

قیتیه: *qita* ناماژییه بوؤ مرؤقی قیت. خودنما، صفتی ناپسند.

قیتیه قیت: *qitaqit* خۆنوینی، قنجیه قنج. راست و چپ سرک کشیدن، خود نمایی کردن.

قیج: *qiç* خییج، که‌سی که چاویکی له چاوه‌که‌ی تری بچوو‌کتره. با یک چشم دیدن، کج نگاه کردن.

قیچکردنه‌وه: *qiçkerdenawa* چاویک له چاویکی تر ته‌نگردنه‌وه و روانین. نگاه

کردن و برانداز کردن با يك چشم به حالت استهزا.

قیر: *qir* ماده‌یه‌کی خه‌ست و ره‌شه که له نهوت وده‌ست دئ. قیر، ماده غلیظ و سیاهرنگ و چسبنده که از نفت به دست می‌آید.

قیرانن: *qērānen* قیرانندن. داد و فریاد کردن، نعره زدن.

قیرتاو: *qirtāw* قیره‌تاو. قیرکاری، قیر ذوب شده.

قیرنه: *qērna* که‌سه که به دهنگی به‌رز دده‌وئ. کسی که با صدای بلند حرف بزند.

قیرپه: *qēra* نهره، دهنگی به‌رز، قره. صدای بلند، نعره.

قیرپه: *qēra* گون په‌ناماو. کسی که فتق بیضه دارد.

قیرپه قیر: *qēraqēr* هه‌را و هووریا. داد و فریاد کردن متوالی.

قیرینه: *qirina* قیرئاوی. قیرگون، آغشته به قیر.

قیز: *qiz* دل تیکچون له شتئ پیس، وه‌کو (من قیزم لئ شیواگه‌سه‌و). دل بهم آمدن، مانند(من از دیدن آن دلم بهم خورده).

قیزشیویان: *qizšēwyân* قیز بوونه‌وه. حال بهم خوردن از مشاهده چیزی بد منظره یا بد طعم.

قیز شیویانه‌وه: *qizšēwyânawa* قیزبوونه‌وه. دل بهم خوردن از مشاهده حالت یا منظره یا طعم چیزی.

قیزن: *qizen* قیزه‌ون. مشمئز کننده، برهم زننده طبع.

قیزه‌ون: *qizawen* دل تیکده‌ر. مشمئز کننده.

قیز: *qiz* دهنگی باریک و بله‌ند. جیغ بلند، از اصوات.

قیزانندن: *qizānden* قیزه‌مگردن. جیغ کشیدن.

قیزانن: *qizānen* قیزانندن. جیغ کشیدن، جیغ زدن.

قیزنه: *qizna* که‌سه که زور ده‌قیزئینی. جیغو، کسی که زیاد جیغ می‌زند.

قیز و واژ: *qizwāž* جیقوواق. جیغ متوالی، جنجال.

قیزوه‌ور: *qizuhōr* دهنگی جیقانندن. جیغ و داد.

قیزه: *qiza* دهنگی باریک و بله‌ند له ترساندا. جیغ.

قیزه قیز: *qizāqiz* دهنگی په‌یا په‌یای قیزه. جیغ جیغ، امر به سکوت کردن.

قیزیچم: *qisičem* به‌رچاوته‌نگ، رژد. خسیس، کنس.

قیفه: *qifa* پۆشه‌نی حه‌مامی ژنان. لنگ حمام مخصوص زنان.

قیله: *qila* خزم و که‌س. خویشاوند، فامیل.

قیمه: *qima* گوشتی جنراو. قیمه، گوشت خرد شده.

قیمت: *qimat* بایی، نرخ. ارزش، قیمت، بها، نرخ، ارج.

قیمه تکردن: *qimatkerden* نرخ

پرسین. قیمت کردن، نرخ پرسیدن.

قیمه تی: *qimati* شتی به نرخ، ئه ننتیکه.

قیمتی، با ارزش، عتیقه.

قیمه کردن: *qimakerden* جنران. قیمه

کردن گوشت، ریز ریز کردن گوشت.

قیمه کیش: *qimakēš* که ره سه ی تاییه ت

به جنران و قیمه کردن. قیمه کش، ابزار

مخصوص برای تبدیل گوشت به قیمه.

قین: *qin* رق، تووریهی نالۆزی، قه لسی،

رك. کین، دشمنی، عداوت، قهر کردن هم

معنی می دهد.

قیناوی: *qinâwi* ها، داخ له دل. کینه

توز، کینه ای، کینه جو، کین جو.

قین جواندن: *qinjwânden* رك

هه لساندن. کینه برانگیختن.

قین جوین: *qinjwin* رك جوین.

کینه برانگیختن.

قیندار: *qindâr* قیناوی، رکن.

کینه یی، کینه دار، کینه جو.

قینکردن: *qinkerden* رک کردن، تۆریان.

کین کردن، قهر کردن.

قین له دل: *qinladeî* رك له دل.

کینه در دل داشتن.

قین لیبون: *qinlêbun* رك لیبون.

کینه از او داشتن.

قین له هه لسان: *qinlêhaisân* رك له

ههستان. کینه از او برداشتن.

قین هه لگرتن: *qinhaigerten* رك له

هه لگرتن. کینه برداشتن.

ك

كاربەدەس: *kârbadas* كاربەدەست،

بەرپرس. مسۆول، مصدر کار.

کارتیکردن: *kârtēkerden* شوپندانان.

تأثیر گذاشتن بر کاری یا کسی.

کارخانه: *kârxâna* جیگای پیشه‌سازی.

کارخانه، جای و محل کار، مجتمع تولیدی.

کارد: *kârd* کیرد. کارد مخصوص میوه

خوری، کارد قصابی که دارای دسته

وتیغه بزرگتر از چاقو است.

کاردان: *kârdân* کارزان، لیھاتوو. کاردان،

داننده کار، کارآزموده.

کاردروس: *kârderus* دروستکار،

کارامه. درستکار، راست کار.

کاردۆزه: *kârdōza* گوپزی نهرسیو و

نهگه‌یشتوو که به کیرد ده‌دهین.

درآوردن مغز گردوی نامرغوب با ابزار

نوک تیز.

کاردۆس: *kârdōs* کهس که کاری خوی

خۆش ئەوئ. کاردوست، دوستدار کار خود.

کارد و پنی: *kârdupaner* ئامازمیه بۆ

دوژمنایه‌تی. کنایه از دشمنی، کارد و پنی.

کاردمپه‌له: *kârdapala* پهره‌سیکله.

چلچله، یکی از انواع پرندگان.

کاردەسی: *kârdasi* کاری دەست کرد.

کاردستی، محصول دست ساز.

کارپاس: *kârfâs* راست کار، راست

کردار. درستکار، راستکار.

کارزان: *kârzân* پسپۆر، لیزان. کاردان،

ماهر.

کارزۆر: *kârzōr* کاری ئیجباری. کار

زورکی، کار اجباری.

کا: *kâ* ها، کا، وشه‌یه‌که بۆ ریزنان. کلمه احترام آمیز به معنای بزرگ خطاب به شخص مقابل که قبل از اسم ادا می‌شود، مانند آقا و امثال آن.

کا: *kâ* لاسکی وشکه‌وه‌بووی گهنم و جۆ. کاه، علف کوبیده شده که خوراک دام است همچنین در گل کاری دیوار و بام خانه مورد استفاده است.

کاپرا: *kâbrâ* کاورا. یاور، فلان، شخص.

کاپۆن: *kâpōi* که‌پوو، سه‌روچاو. سر و صورت، جمجمه.

کادان: *kâdân* کایه‌ن، هه‌نباری کا. کاه دان، انبار کاه.

کار: *kâr* بیچووژنی یه‌ک تا‌کو سی مانگه. بچه بز از یک ماهگی تا سه ماهگی.

کار: *kâr* ئیش، پیشه. کار، پیشه، شغل، عمل.

کارامه: *kârâma* لیھاتوو، کارامه‌د. ارآمد، ماهر، باتجربه.

کارامه‌یی: *kârâmai(i)* لیھاتوویی کارامه‌دی. مهارت، توانایی.

کاران: *kârân* کارگه‌ل، وه‌کو (کاربیکاران نه‌کا). کارها، اعمال، مانند (کار بدون کار را انجام می‌دهد).

کارساز: *kârsâz* که‌سئ که کارپئک دئئئ. کارساز، چاره ساز.

کارگردن: *kârkerden* ئیشکردن. کارکردن.

کارکوشته: *kârkošta* کارامه، لئھاتوو له ئیشدا. کارکوشته، با تجربه، ماهر.

کارگا: *kârgâ* کارگه. کارگاه، محل کار از کارخانه کوچکتز.

کارگهل: *kârgal* ئیش گهل، کاران. کارها، اعمال.

کارمهند: *kârmand* فه‌رمانبهر. کارمند.

کارناس: *kârnâs* کارشوناس، بسپۆز. کارشناس، متخصص.

کارواناشی: *kârwanâši* پیازاوی هئیکه. اشکنه، کالجوش نوعی آش ساده.

کاروانسچی: *kârwançi* سه‌رقافلہ‌چی، سه‌رکاره‌وان. ساریان، کاروان سالار.

کاروانسهر: *kârwânsarâ* کاروان سه‌را، جئگای حه‌سانه‌وه‌ی کاروان له فه‌دئیم دا. کاروان سه‌را، محل اتراق و استراحت مسافران در قدیم.

کاروانکوژه: *kârwânkoža* کاروان فه‌ران، نه‌ستئیره‌ی رۆژ. ستاره سحر، اصطلاحی در نجوم.

کاروبار: *kârubar* حال و نه‌حوال، ئیش و کار. کار و بار، اوضاع و احوال.

کاره: *kâra* کاربه‌دهست، خاون ده‌سه‌لات کاربدست، مسئولیتدار.

کارهبا: *kârabâ* کارووبا. که‌ربا، صمغ، برخی از درختان از نوع کاج و سرو که

سفت وسخت شده و به رنگهای زرد، سرخ و سفیداست.

کارهبایی: *kârabâi(i)* کارووبایی. که‌ریایی منسوب به که‌ربا.

کاری: *kâri* پرکار، به‌کار، لئھاتوو. کاری، فعال، پرکار.

کارئز: *kârêz* جئگای ئاوی که‌له‌بن زه‌وئینه‌وه دهره‌ئئراوه. که‌رئز، قنات، مجرای آب جاری در زیر زمین.

کارئزآو: *kârêzâw* ئاوی کارئز. آب که‌رئز، آب جاری قنات.

کارئزکه‌ن: *kârêzkan* که‌سئ که پیشه‌ی که‌ندئئ کارئز بووه. مقنی که‌رئز، کسی که کار او حفرآبراه بوده.

کارئگهر: *kârîgar* کرئکار، فه‌عله. کارگر، کارکننده، کسی که درمقابل کاری که انجام می‌دهد مزد می‌گیرد.

کارئگهر: *kârîgar* کار، زۆر شوندانه‌ر. مؤثر، تأئیرگذار، کارگر.

کاژ: *kâž* پئستی مار. پوسته‌ای که مارمی‌اندازد.

کاژئله: *kâžîia* کارژۆله، بیچووی بز. نوزاد بز.

کاس: *kâs* گئژ، ور. گئج و منگ، متحیر، مات.

کاسب: *kâseb* ها. کاسب، کسب کننده، سوداگر، پیشه‌ور.

کاسبکار: *kâsepkar* کاسبکار. کاسب کار، کسی که شغل او داد و ستد باشد و از این راه سودی را کسب کند.

کاسپی: *kāsepi* کاسپی. کاسپی، منسوب به کاسپ.

کاسه: *kāsa* کاسه، دهفزی تایبته به خواردن. کاسه، ظرف گود مخصوص غذا و آشامیدنی.

کاسه شور: *kāsašōr* گیاهگی گه لاپان و زبره. کاسه شور، نام گیاهی خودرو.

کاسه گهل: *kāsakal* قورپینهی شکاو، گلینهی شکاوه. سفال شکسته شده.

کاسه‌ی زرانسی: *kāsaēzerāni* کاسه‌ی نه‌زنو. کاسه زانو، سرزانو، استخوان روی مفصل زانو.

کاسه‌ی سهر: *kāsaēsar* فاپیلکه‌ی سهر. حجمه، استخوان سر.

کاشکا: *kāškā* بریا. کاشکی، بلکه.

کاشکای: *kāškāy* خوزگا. کاشکی.

کاشکایا: *kāškāyā* نه‌ی خوزگه. کاشکی، ای کاش.

کاشکی: *kāškē* بریا. کاشکی.

کاشی: *kāši* کاشی. کاشی، از جنس سفال و لعابدار است و از آن برای تزئین کف و دیوار داخلی و خارجی ساختمان استفاده می‌شود.

کاشیکار: *kāšikār* که‌سیک که پیشه‌ی کارشیکاریه. کاشیکار، کسی که شغل و کار او نهادن کاشی است.

کاشیکاری: *kāšikāri* که‌سی که پیشه‌ی له کارنانی کاشییه. کاشی کار.

کاغهمز: *kāyaz* کاغز، قافز. کاغذ، ورقه نازکی که روی آن می‌نویسند.

کاغهمزی: *kāyazi* کاغزی، قافزی، وه‌گو کاغهمز. کاغذی، از جنس کاغذ.

کافر: *kāfer* بی‌دین. کافر، مرتد، مشرک، ناسپاس.

کافرسان: *kāfersān* جینگای بی‌دینان. کافرستان، کنایه از اجتماعی که رحم و مروت در آن وجود ندارد.

کافرسانی: *kāfersāni* کافرسستانی، شوپنی کافران. کافرسستانی، محل زیست کفار و ملحدین.

کاکل: *kākei* ناوک گوپز. مغز، هسته‌ی گردو.

کاکله: *kākeia* کاکل و ناوکی گوپز. مغز گردو.

کاکله‌شیران: *kākīāšērān* جوژی یاریی مندالان له رابردوودا. نوعی بازی کودکان که در دو دسته انجام می‌گرفت دسته‌ای خود را مخفی می‌کردند و دسته‌ای دیگر باید آنها را پیدا می‌نمودند.

کاکله‌مووشمان: *kākīamušān* جالجالوکه. عنکبوت، یکی از انواع حشرات که تارهای منظم می‌بافد و از آن برای به دام انداختن حشرات دیگر استفاده می‌کند.

کاکله‌وشه‌گهر: *kākīawšakar* چه‌شنی شیرینی. نوعی شیرینی سنتی.

کاکله‌وقهره: *kākīawqara* یارییه‌کی لاوان و جه‌وانان له رابردوودا. نگاه (کاکله شیران).

کاکلی: *kâkeï* قاخلی، گیایه کی لاسک

سپیی دستچینه، گوئیکی زهره دهکا که بهشی سووری گونه که له گوئیره دهکن. پرچم نوعی گیاه به نام (کاجیره) به رنگ قرمز که خشک شده آنرا روی نان گرده می پاشند.

رنگ باختن.

کاکون: *kâkōñ* پۆپه‌ی باننده، چه‌پکی هزی سه‌ر. کاکل موی سر، دست‌های از موی میان سر که آن را بلند نگه می‌دارند، پر روی سر پرنده و طیور.

کاکهن: *kâïkan* رنین به کالی. نارس چین، چیدن میوه یا محصولات مشابه دیگر که هنوز به حد رشد نرسیده باشد.

کاکه: *kâka* کاک، برای گه‌وره. برادر بزرگ، کلمه احترام‌آمیز نسبت به برادر بزرگ.

کاکوکج: *kâũkerč* نه‌گه‌یشتوو، بی‌رهنگ. رنگ زرد مایل به سفید.

کاکیشان: *kâkēšân* کاکه‌شان. کهکشانشان، کاهکشانشان، خط سفید ابر ماندی که از میلیونها ستاره تشکیل شده و شبها در آسمان دیده می‌شود.

کاله: *kâïa* کهوشی دست دووری ژیره چه‌رم. گیوه، کفش دست باف که از نخ بافته می‌شود و زیر آن از چرم است.

کاکيله: *kâkila* کاکیلکه، دیانی گه‌وره. دندان بزرگ آسیا.

کالهك: *kâïak* کالهك. خریزه، از میوه‌های جالیزی.

کاکل: *kâgeï* تیکه‌لوی خوژ و ناو و کاهگل، مخلوطی از آب و خاک و کاه خرد شده.

کاله‌مه‌ارانسه: *kâïakamârâna* چه‌شنی کالهك. نوعی خریزه خودرو که در ترشیجات از آن استفاده می‌کنند.

کال: *kâi* بی‌رهنگ، کال. کم رنگ، رنگ روشن مایل به زرد.

کاله مشتج: *kâïameštē* کاله مستانه. بازی گل گل، گل‌بازی.

کال: *kâï* نه‌گه‌یشتوو. خام، نرسیده، نپخته.

کاله‌موکریاگ: *kâïawkeryâg* کاله‌موکراو. کم رنگ شده، رنگ باخته شده.

کالانگ: *kâïâqeng* بنی ریواسی کال. بیخ ساقه ریواس، ریواس نارس.

کالی: *kâïi* که‌م‌رهنگی، پیستی زهره. کم رنگی، بی رنگی، زرد بسیار کم‌رنگ.

کالان: *kâïân* کالان، جیگای خنجر و شمشیر. نیام خنجر و شمشیر.

کالی: *kâïï* نه‌گه‌یشتوویی، خاوی. خامی، ناپخته، ناری، ناپختگی.

کالیبون: *kâïbun* که‌م‌رهنگ بوون، زهره‌رهنگ. کم رنگ بودن.

کالی: *kâïē* نیویکه بو نافرته‌تان. نامی برای خانه‌ها.

کالیار: *kâlyâr* تروزی تووم. خیارچمبر بزرگ و رسیده مخصوص تخم.

کالین: *kâïin* سه‌رزه‌نشتکردن. سرزنش کردن کسی، از رو بردن کسی.

کام: *kâm* وشه‌ی پرسیار. کدام، چی، کی.

کامانهسه: *kāmānasa* کامانه‌یه. کدام
 ها هستند.

کامانهن: *kāmānan* کام له‌وانهن. کدام
 هایند.

کامل: *kāmei* به‌ته‌مه‌ن، به‌ئه‌زموون. پا
 به سن گذاشته، مسن و با تجربه.

کاملاته‌شی: *kāmlātaši* ده‌ورپسکی
 ته‌واو، ئهم وشه‌یه به ته‌نیا بو شهر و
 لیدان به کار دئ. یک دور کامل، مفصل،
 این واژه تنها برای نزاع و کتک کاری
 بکاربرده می‌شود.

کامه: *kāma* کپه، وشه‌ی پرسیار، وه‌کو
 (کامه سه). کدام است، مانند (کدام یکی
 است).

کامه‌سه: *kāmasa* کامه‌یه. کدام است.

کامیان: *kāmyān* کام له‌وان. کدامشان،
 کدام یک از آنها.

کان: *kān* هه‌لکه‌ندن و که‌نده‌کاری
 له‌سه‌رچیو. کند، شیارهای بند و بست
 روی الوار در کار نجاری.

کان: *kān* کاراک، کاره، کانگا. معدن،
 محل سنگ و فلزات و سایر چیزها که به
 طور طبیعی در زیرزمینی انباشته شده.

کانکه‌ن: *kānekan* که‌سن که له کانگا
 کار ده‌کا. معدن چی، کارگر معدن.

کانگا: *kāngā* کاراک، کان، قوولایی.
 عمق، ته دل، صمیم قلب.

کانی: *kāni* سه‌رچاوه، سه‌رچاوه‌که.
 چشمه، محل بیرون آمدن آب از زیر زمین.

کانی: *kanē* کاتی، دهره‌تی. وقتی،
 زمانی، فرصتی.

کائی نارایش: *kāni āryeš* باخ و
 کانیه‌ک له ئاویه‌ردا. باغ و چشمه‌ای در
 کوه آبیدر.

کانیاو: *kāniyāw* کانی، چاوه‌کی ئاو.
 آب چشمه، چشمه سار.

کائی په‌نج پلور: *kānipanjpelur*
 نیوی کانیه‌ک له باخاتی گریاشانی شاری
 سنه قه‌دیم. نام چشمه‌ای واقع در ضلع
 شرقی سنندج و منطقه‌ای به‌نام
 گریاشان.

کائی پیره: *kānipira* نیوی کانیه‌ک
 بووه له شاری سنه‌دا. نام چشمه‌ای بوده
 در شهر سنندج.

کائی پیرموحه‌مو: *kānipiremhamaw*
 نیوی کانیه‌ک بووه له گه‌ره‌کی
 پیرموحه‌مدی شاری سنه. نام چشمه‌ای
 قدیمی در محله پیرمحمد شهر سنندج.

کائی دووشه‌م: *kānidušam* نیوی
 کانیه‌کی قه‌دیمی له شاری سنه‌دا. نام
 چشمه‌ای قدیمی در سنندج.

کائی سه‌نگ شکین: *kānisangšekēn*
 نیوی چاوه‌گه‌یه‌که له چپای ئاویه‌ری
 سنه‌دا. نام چشمه‌ای در آبیدر.

کائی شه‌فا: *kānišafa* نیوی چاوه‌گه‌یه‌کی
 به ناوبانگه له چپای ئاویه‌ری شاری
 سنه‌دا. نام چشمه‌ای در اطراف سنندج
 واقع در آبیدر.

کائی شیخ خه‌تیب: *kānišēxxatib*
 نیوی کانیه‌ک بووه له شاری سنه‌دا. نام
 چشمه‌ای قدیمی در شهر سنندج.

کانی کووزه‌له: *kānikuzaiā* نیوی

کانیبهک بووه له داوینی تهپۆلکه‌ی سورمایی له شاری سنه. نام چشمه‌سار زیبایی در دامنه تپه‌ای به نام (سورمایی) در شهر سندرچ بوده.

کانی گورگه‌لی: *kānigorgali*

چاوگه‌یهک بووه بهم نیوه له سنه‌دا. نام چشمه‌ای بوده واقع در پشت تپه پیرمحمد خیابان فعلی و کمربندی گلشن کنونی.

کانی ماماته: *kānimāmāta* کانی و

باخیکی خویش له باشووری چیای نایه‌ری گه‌وره. نام چشمه و باغی در دامنه ضلع جنوبی کوه آبیدر بزرگ.

کانی مووسایه‌کان: *kānimusāyakān*

نیوی کانیهک بووه له چیگای نیسته‌ی

پرد و چوارپییانی سروس له سنه‌ی قه‌دیم. نام چشمه و قناتی بوده در محل کنونی پل و چهار راه خیابان سروس سندرچ قدیم.

کانی هانه‌سا: *kānihānasā* نیوی کانی

و باخیکی خویش بووه. نام چشمه و باغی زیبا بوده در محل کنونی شهرک صنعتی روبروی سردخانه و قسمت شمالی تپه توس نوذر کنونی.

کاوپ: *kāwer* به‌رخ‌ی په‌کسالان. بره‌ی یک‌ساله.

کاول: *kāwel* کاول، روو‌خراو. ویران، تخریب شده.

کاولکریاگ: *kāwelkeryâg* کاولکراو، روو‌خینراو. ویران شده، مخروبه، تخریب شده.

کاولی: *kāweli* ویرانی، روو‌خین.

ویرانی، خرابی.

کاولی: *kāwī* وته‌یه‌کی تهنز نامیزه که

به کچی بچووک بۆ ناز کییشان ده‌لین. گفته‌ای طنز آمیزاست که خطاب به دختر بچه‌ها به خاطر نازدادنشان گفته می‌شود.

کاو‌ه‌گاو: *kāwakāw* ژانی سووتانه‌وه

به‌رده‌وام، وه‌سۆهاتن. سوزش متوالی پوست.

کاوین: *kāwyan* وه‌سۆهاتن. سوزش

پوست.

کاوین‌ه‌وه: *kāwyanawa* ژانسی

سووتانه‌وه، وه‌سۆهاتنه‌وه. احساس سوزش در پوست کردن.

کاو‌یژ: *kāwēž* کاویژ. نشخوار، جویدن

غذا در حیوانات که غذا را نیم‌جوییده می‌بلعند و سپس از راه مری به دهان برمی‌گردانند و می‌چوند.

کاو‌یژکردن: *kāwēžkerden*

کاو‌یژکردن، جاوینه‌وی حه‌یوان. نشخوارکردن.

کاو‌یژه‌کاوپ‌ژ: *kāwēžakāwēž*

جاوینه‌وه‌ی‌چه‌ندچاره‌کی له حه‌یواندا. نشخوارکردن متوالی، کنایه از ادای صحبت نامفهوم و گنگ.

کاوین: *kāwin* کلۆشانن، که‌ندن،

هه‌لگه‌ندن. کاویدن، گاوش کردن.

کایلۆش: *kaylōš* چه‌شنن ئاش له

که‌شکی ته‌راو. کالجوش، نوعی غذای ساده مرکب از دوغ کشک، لپه، کشمش، پیاز، سیر و روغن.

کایه: *kāya* یاری، کایه. بازی، سرگرمی.
کایه‌کلی: *kāyakeīē* کایه‌کردن، یاریکردن. بازی بازی، ب ازی و شیطنت.
کایی: *kāi(i)* نه‌وهی که له کا دروست کرابه و هکو کاغه‌زی کایی. کاهی، ازجنس کاه مانند نوعی کاغذ.
کپ: *kep* توند پیکه‌ونان، بی‌ده‌نگ. کیپ، بی‌صدا، آرام، در بسته.
کپبوون: *kepbum* توند پیکه‌وه‌نران. کیپ بودن.
کپی: *kepi* کپ بوون، چفت بوون. کیپی، انباشتگی، تنگ هم، چفت هم.
کتزی: *ketri* ده‌فری تایبته به کولاندنی ناو. کتری، ظرف مخصوص جوشاندن.
کتک: *ketek* پشیله. گربه، نوعی از حیوانات خانگی.
کتکه گپه‌یله: *ketkakēfila* کتکی کیوی. گربه وحشی.
کتوپر: *ketupeř* له‌پر، له‌ناکا. ناگهان، یکهو، ناگاه.
کتوکویر: *ketukwēr* چاو پرووش، چاوی کهم بینا. کورمانند، چشم کم سو، کم بینا.
کته: *keta* بو کاتی کوکین به‌کاردی. کلمه‌ای که در موقع سرفه زدن برای قطع آن بکار می‌رود.
کتیو: *ketēw* کتیب، کتاب، اوراق چاپ شده مجلد.
کتیو‌خانه: *ketēwxāna* کتیب‌خانه. کتابخانه، محل نگهداری کتاب.

کتیو‌خوین: *ketēwxwēn* کتیب خوین. کتابخوان.
کتیوی: *ketēwi* کتیبی، وهک کتیب. کتابی، مانند کتاب.
کپ: *ker* مریشکی له سه‌ر هیلکه خه‌وتین، کپ. کچ، خط کشیدن، حالتی از مرغ که روی تخم خوابیده باشد.
کراس: *kerās* کراس. پیراهن.
کران: *kerān* کرلییدن. زدودن، کندن با دست، عمل برگندن با دست.
کراندن: *kerānden* ها، به نینوک خهت لییدن. زدودن، خراشاندن.
کراندنه‌وه: *kerāndenawa* سه‌رله‌نوئ کراندن، کاری کراندن. زدوده کردن، خراشانیدن.
کرانشین: *kerānešin* کرینشین. کرایه نشین، اجاره نشین، کسی که خانه‌ای را اجاره کرده باشد و در قبال آن پول به مالک بدهد، مستأجر.
کرانن: *kerānen* کرانیدن. خراش زدن.
کراها: *kerāhā* کرئ، پاره‌ی کرئ. کرایه، پولی که مستأجربابت اجاره به مالک می‌دهد.
کراها پا: *kerāhâpâ* کرئ پئ. کرایه پا، مزد پا.
کراها دیان: *kerâhâdiyân* کرئ دیان، مزدی خواردن. مزد خوردن، مزد صحبت کردن، کنایه‌است.
کپ بوون: *kerbum* له‌سه‌ر هیلکه خه‌وتنی مریشک. کچ بودن، مرغ خانگی

کرده‌وه: *kerdawa* کردار، رفتار، شیوه. رفتار، کردار، منش، عمل. **کرژ:** *kerž* نازا، چالاک. ورزیده، چالاک، فرز، چابک. **کرژی:** *kerži* ویکهاتوویی و چالاک. ورزیده‌گی، چالاک، فرز. **کرپر:** *kerpera* درگای ناسنینی دووگان، که هله‌ده‌دریت‌ه‌وه، جوژه پهرده‌یه‌که. کرکره، درب فلزی مغازه، نوعی پرده. **کرکهفتن:** *kerkaften* خهوتنی مریشک له‌سهر هیلکه. کرج شدن، خوابیدن مرغ روی تخم. **کرگه:** *kerga* کردی، کردویه، وه‌کو (مائی کراها کرگه). کرده است، انجام داده است، مانند(او خانه اجاره کرده است). **کرماج:** *kermâj* کرمانج. بخشی عظیم از مردم کُرد که در شمال کردستان عراق سوریه ایران و جنوب ترکیه مسکن دارند که دارای فرهنگ و آداب ویژه خود هستند. **کرماشان:** *kermâšan* شاریکی گه‌وره‌ی کوردنشینی ئیران. کرمانشاه، یکی از شهرهای بزرگ گردنشین ایران. **کرمانج:** *kermânj* ناوی به‌شیکی هه‌ره زۆری گه‌لی کورد. نگاه کرماج. **کرمانن:** *kermânen* به‌دندان کروشتن. جویدن، با دندان خرد کردن. **کرمن:** *kermen* کرماویی، نام‌آزه بیژ مرؤفی ده‌ست نه‌سروه. کرمو، کنایه از آدم کنج‌کاو و خراب کار.

که از تخم گذاشتن باز ایستد و مایل به خوابیدن روی تخم‌های خود برای بازکردن و جوجه باشد زائیده شوند. **کرچ:** *kerč* لۆج، چین، کال، نه‌گه‌یشتوو. چروک، چین، خام، ناپخته، لب و لوجه چین دادن. **کرچوکان:** *kerčukâi* نه‌گه‌یشتوو، کال، نارِس. نارِس، نارسیده، کال، ناپخته. **کرچه:** *kerča* له‌دهنگه کان وه‌کو دهنگی شکانی چیو. از اصوات، تق، کرج، صدای درب. **کرد:** *kerd* کرده، وه‌کو (ئه‌وه قالییه کردی خاس نییه). بافت، مانند (بافت آن قالی خوب نیست). **کردار:** *kerdâr* کرده‌وه. کردار، رفتار، روش. **کرده:** *kerdeg* کراو، کراوه، نه‌نجام‌دراو. کرده شده، انجام شده. **کرده‌یه:** *kerdegya* کردوویه. کرده است، انجام داده است. **کردن:** *kerden* نه‌نجام‌دان. کردن، انجام دادن. **کردنه‌وه:** *kerdenawa* دووپاته‌ی کار، ناوه‌لاکردن، سه‌ره‌نوئ نه‌نجام دان. بازکردن، افتتاح کردن، عمل باز کردن، گشودن. **کردوگوش:** *kerdukōš* تیکوشان، ته‌قه‌لا. جدوجهد، تلاش و کوشش، سعی. **کرده:** *kerda* کراوه. عمل شده، رفتار شده.

کرمه: *kerma* دهنگی کرّوشتن به ددان. صدای جوییدن با دندان مانند جوییدن قند.

کرمه‌کرم: *kermakerm* دهنگی پهیتا پهیتای کرّوشتن. صدای متوالی جوییدن با دندان مانند جوییدن قند.

کرم هوریشم: *kermhawrēšem* کرمی ناوریشم. کرم ابریشم.

کرّوژتن: *kerōžeten* کرّوشتن، کرماندن. جوانیدن، چیزى را با دندان جوییدن.

کرّوژه: *kerōža* ددان له یهك ساین. فروچه، دندان بهم سایاندن.

کرّوژیاگ: *kerōžyāg* کرّوژراو. جوییده شده.

کرّوژین: *kerōžin* کرّوشتن، کرمانن. جوانیدن با دندان مانند جوییدن قند.

کرّوشتن: *kerōšten* کرّوژین، کرمانن، به ددان ورد کردن. جوییدن.

کرّوز: *keruz* پارانه‌وه. لابه و تضرع.

کرّوزاندن: *keruzānden* پارانه‌وهی زه‌لبلانه. عجز و لابه از فرط نداداری و نیاز.

کرّوزانن: *keruzānen* ناله‌ی هه‌ژاری. ناله و اظهار کردن از سر فقر و نداداری و نیاز شدید.

کرّوزانه‌وه: *keruzānawa* پارانه‌وهی ناچارى. تضرع کردن از سرفقر و نداداری و نیاز.

کرّوزه: *keruza* ناله له دهردی نه‌داداری. ناله کردن از نداداری، اظهار نداداری کردن.

کرووزه گرووز: *keruzakeruz* کرووزه‌ی پهیتا پهیتا و لاره ملّی کردن. حالتی که از سر فقر و نداداری به انسان دست می‌دهد، گردن کجی کردن از نداداری، لابه و زاری کردن متوالی.

کرووزیاگ: *keruzyāg* کرووزراو. کسی که اظهار عجز و لابه کرده باشد.

کرووزیان: *keruzyān* پارانه‌وهی هه‌ژاری، لاره ملّی کردن. لابه و زاری، گردن کجی کردن.

کروکاش: *kerūkāš* تیگوشان و گه‌ران. کنایه از تلاش برای یافتن و کسب کردن چیزی، جد و جهد.

کره کر: *keraker* دهنگی کر. کرکر، از اصوات.

کرها: *keryā* کرا، نه‌نجام درا. کرده شد، انجام یافت.

کریاگ: *keryāg* کراو، نه‌نجامدراو. کرده شده، انجام شده، انجام یافته شده.

کرپان: *keriyān* کیپر لی‌دراو. خراشیدن.

کریانه‌وه: *keryānawa* کرانه‌وه، ناوه‌لابوون. باز شدن.

کرپکار: *kerēkār* که‌سج که له به‌رانیه‌ر کاردا پاره ده‌ستینى. کارگر، کارکننده، کسی که در کارخانه یا کارگاه کار می‌کند و در مقابل آن مزد می‌گیرد.

کرپوه: *kerēwa* توف، به فر و یا پیکه‌وه. کولاک، طوفان شدید همراه برف و باران.

کزپومگردن: *kerēwakerden* به فر و با پیکهوه هاتن. کولاک کردن.

کز: *kez* ها، لاره‌مل، خه‌مین، مه‌لوول. کز، گردن کج، افسرده، غمگین، ملول.

کزاندنه‌وه: *kezândenawa* سوژانه‌وه. سوژش از نو.

کزانن: *kezânen* له‌سه‌ر ناگرنانی به‌روموو، کزدان. کز دادن، سوز سوز کردن.

کزبوون: *kezbun* لاره‌مل بوون، کزولکه بوون. گردن کجی، بدحال بودن، غمگینی.

کزز: *kezer* نه‌وشک و نه‌ته‌ر، زه‌وینی نیوه وشک یان نیوه.

ته‌ر، وه‌کو (زه‌وی کززه). نیم خشک، مانند (زمین نیم خشک است).

کزربوونه‌وه: *kezerbunawa* نیوه وشکبوونه‌وه. نیمه خشک شدن.

کززی: *kezeri* نیوه وشکی دوی ته‌ری. نیم خشکی.

کزکردن: *kezkerden* سه‌ربه‌لاره‌ومنان. کزکردن، افسرده شدن، ملول شدن.

کزکریاگ: *kezkeryâg* کزکراو. کزکرده شده.

کزکۆله: *kezkōïa* به کزی و لاوازی نشتن. کز کرده، ملول شده، افسرده شده، حالتی از سکون و قرار همراه با افسردگی.

کزوئکه: *kezōïka* کزکۆله. کزکرده، درهم رفته در حالت اندوه، چمباته زدن و دست روی زانو گذاشتن.

کزه: *keza* کزه، تۆف.

کزه‌ی ره‌شه‌بای هه‌ناسان سه‌رد سیامال عه‌یش ته‌خته ته‌خته که‌رد. (مه‌وله‌وی)

نسیم تند سرما.

کزه: *keza* شنه‌ی سارد، ژانی برین، ده‌نگی قرچان. نسیم سرد و خنک، تیرکشیدن عضو مجروح یا بیمار.

کزهبأ: *keزابأ* شنه‌ی بای سارد. نسیم سرد باد.

کززی: *kezi* لاره‌ملی. گردن کجی، پایین بودن شعله چراغ و آتش، ضعیف.

کسکۆله: *keskōïa* کزکۆله، کسکۆله. کزکرده.

کش: *keš* فه‌رمانه بۆ رویشتنی مریشک. کیش، کلمه راندن طیور.

کشتوکال: *keštukāï* زه‌راعت. زراعت، کشت.

کشته‌ک: *keštak* فره‌یت یا شریتی قایم. نخ ضخیم و مقاوم.

کشمیش: *kešmiš* میوژی ورد. کشمش، از محصولات کشاورزی که از خشک کردن انگور بدست می‌شود.

کش و فش: *kešufeš* فیزکردن. کشوفش، افاده، بیا و بروداشتن.

کشومر: *kešwar* ولات، نیوئیک بۆ ئافره‌تان. کشور، نامی زنانه، مجموعه سرزمین یک دولت.

کشه: *keša* کشه، فه‌رمانه بۆ رویشتنی مریشک. کیش، امر به رفتن برای طیور در اصطلاح.

کف: *kef* هه‌لاتن وهك، هه‌لاتنی هه‌ویر، پف، دهنگی هه‌لچوون و سه‌ر ریژ کردنی کولآوه. پف، ورآمدن، صدای جوشیدن و بالا آمدن مایع.

کفت: *keft* وهك، چۆن، وهكو (كفت ئه‌و). مانند، مثل، شبیه، مانند (شبیه او).

کفته: *kefta* چه‌شنی خواردن، خرپا، کراوه‌ی برنج و گوشت بۆ لێنان. کوفته، مخلوطی از برنج، قیমে، گوشت و سبزیهای خوشبو که به صورت گلوله‌های بزرگ درمی‌آورند و پس از پختن می‌خورند.

کفته خلییره: *keftaxelēra* چه‌شنی خوارده‌مهنی و خوراك. کوفته ریزه، نوعی از غذا که مرکب است از قیمه، پیاز، ادویه‌جات، روغن، رُب و آردنخودچی.

کفته‌گه‌ی: *keftakay* هه‌روهكو، وهك ئه‌وه، وهكو، وهكو (كفته‌گه‌ی كاكهم). همچون، چونان، مانند (همچون رفتار برادرم).

کفته و شوروا: *keftawšōrwā* نیوی خوراکیکه. کوفته شوربا، نوعی غذای سنتی مرکب از برنج و قیمه و سبزیجات.

کفته و گوشت: *keftawgōšt* خوراکي کفته له‌گه‌ل گوشت. کوفته و گوشت.

کفته و ناوتاوایی: *keftawnāwtāwāi(i)* کفته‌ی نیو رۆن برزاو. کتلت، شامی کباب.

کفر: *kefer* ناسپاسی‌کردن، وت‌ه‌ی بی‌نیامنی. کفر، ناسپاسی، ناشکری، بی‌دینی.

کفرکردن: *kefrkerden* وت‌ه‌ی بی‌نیامنی‌کردن. کفرکردن، ناسپاسی کردن، بی‌دینی کردن.

کفری: *kefri* توورپه‌یی. کفری، عصبی منسوب به کفر.

کفرکردن: *kafkerden* هه‌لاتنی هه‌ویر. پف کردن، ورآمدن، مانند (ورآمدن خمیر).

کفه‌ن: *kafan* پارچه‌یه‌کی سپی که له به‌ر مردووی ده‌گه‌ن. کفن، پارچه‌ای سفید که بر اندام مرده می‌پیچند.

کفه: *kefa* ده‌رپه‌رپینی ته‌راو. فوران مایع.

کفه‌کف: *kefakef* دهنگی ده‌رپه‌رپینی ته‌راو. کف کف، صدای فوران آب.

کل: *kei* کل، ئاور دانسی تایبته‌ت به‌ دروستکردنی شتومه‌کی قورپینه. کورده‌ی سفال سازی.

کل: *kei* سورمه، کانزایه‌کی سروشتی که زنان بۆ نارایشته‌ت به‌ کاری دینن. سُرْمه، محصولی طبیعی است که بیشتر زنان جهت آرایش از آن استفاده می‌کنند.

کلا: *kela* لار، لاه، که‌نار، رپئ لار. راه کج، کنار.

کلاش: *keiāš* کلاش، پیلاوی ده‌سته‌ت دوری هه‌ورامان. گیوه مخصوص دست‌ساز اورامان که یکی از صنایع دستی معروف است رویه‌ آن از نخ ضخیم و زیره‌ آن از پارچه‌ که به صورت لایه‌های فشرده بافته می‌شود.

کلاشچن: *keišāščen* که‌سِن که‌سِن کاری کلاش چینه. کلاش باف، کسی که شغل او بافتن گیوه کلاش است. **کلاشه:** *keišāša* کلاشین. خاراندن. **کلاشه‌کردن:** *keišāšakerden* خوراندن. خاراندن زیاد. **کلاشین:** *keišāšin* هه‌لگه‌ندن. حک کردن، خاراندن زیاد، برکندن. **کلاف:** *keīāf* که‌لاف. کلاف، کلافه نخ پیچیده شده به دور خود به شکل کروی. **کلافه:** *keīāfa* سهر لیشیواو، خهرهک. کلافه، عاصی، خسته، آشفته، سردرگم، متحیر و مبهوت، کلاف نخ. **کلافهت:** *keīāfat* کلفتی. ضخامت، مجسمه، تندیس. **کلافه‌کردن:** *keīāfakerden* خهره‌ککردن، سهر لیشیواندن. کلاف کردن نخ، کلافه‌شدن، عاصی کردن. **کلانه:** *keīāna* موورووی شین. مهره، مهره آبی رنگ. **کلاو:** *keīāw* پوشاک سهر. کلاه، پوشاک سر مردان که انواع مختلف دارد، زنان هم از آن استفاده می‌کنند. **کلاو‌پالهوی:** *keīāwpālawi* کلاوی به‌هله‌وی، کلاوی دهورهداری فهره‌نگی. کلاه فرنگی دوره‌دار (شابیو). **کلاوچن:** *keīāwčen* که‌سِن که‌کلاو ده‌چین. کلاه باف. **کلاودار:** *keīāwdâr* کلاو له‌سهر. کلاه دار، کسی که‌کلاه برسر‌دارد.

کلاودوز: *keīāwdōz* نه‌وه‌ی که پیشه‌ی کلاو دوورینه. کلاه دوز، کسی که شغل او کلاه دوزی است. **کلاوزم:** *keīāwzar* کلاوزیر، نیویکه بو زنان. کلاه زرین، نام زنانه. **کلاو شه‌ویهن:** *keīāwšawban* کلاو و سهرپوشی تایبهت به ئافره‌تان. کلاه و سرپوش ویژه زنان. **کلاو‌کلاو:** *keīāwkeīāw* کلاو له‌سهرنان، کلاو به کلاوکردن. کلاه کلاه، کنایه از نان به قرض دادن و وقت گذرانی کردن در پرداخت دین. **کلپوهور:** *keīpuhōr* ده‌نگی کلپه‌ی ئاور. صدای اشتعال آتش. **کلپه:** *keīpa* گری ئاور، بلیسه. شعله آتش. **کلپه‌کلپ:** *keīpakeīp* ده‌نگی کلپه‌ی ئاور. صدای شعله آتش. **کلدان:** *keīdân* سورمه‌دان. سورمه‌دان، نگاه سرمه. **کلفت:** *keīfat* کولفت، دژی ناسک. کلفت، ضخیم. **کلفهت:** *kelfat* کاره‌کهری ژنی مال. کلفت، خدمتکار زن خانه. **کلفهت:** *keīfat* خه‌پزان، خیزان. عائله، افراد خانواده تحت تکفل. **کلفه‌تبار:** *keīfatbâr* خه‌پزانبار. عیالوار. **کلفه‌تدار:** *keīfatdâr* خه‌پزانبار. کلفت دار، کسی که در خانه خدمتکار زن دارد،

کۆ: *kō* کۆگا، کۆبوونه‌وه. جمع، اجتماع، جمعی که در يك جا باشد، مشتی از چیزی .

کوا: *kwā* له‌کویه، له‌کام جییه، وه‌کو (براکه‌م کوا). کو، مانند (بردارم چه‌شد یا کجاست یا بردارم کو).

کوا: *kwā* که‌وا. قبا، از انواع بالاپوش زنانه که مردانه آن نیز وجود دارد، جامه‌ای بلند که از شانه و سینه تا ساق پاها را می پوشاند.

کوا: *kwā* کۆگا. جمع، توده‌چیزی.
کواچه‌رمگ: *kwāčarmeg* پی‌اوی به‌رله‌شکر به جلوبه‌رگی تایبه‌ته‌وه، مه‌ته‌لیکه وه‌ک (گای مارۆ). مرد جلودار سپاه که با پوشیدن لباس مخصوص جلودار سپاه بود، مانند اصطلاح (گاو پیشانی سفید).

کوان: *kwān* له‌کوین، چییان به‌سه‌راهات. کجایند.

کوانگ: *kwāneg* ئاگردان، ئوجاخ، کوانوو. اجاق آتش، اجاق کوچک مخصوص پخت غذا و دم کردن چای که با گل یا سنگ ساخته می‌شود.

کوانی: *kwānē* له‌کوین، کامه‌یه. کجاست، کدام است.

کواي: *kwāy* کوانی، له‌کوییه. کجاست، کدام است.

کوايش: *kwāyš* له‌کوین. کو، چه شد.
کۆبان: *kōpān* کورتان. پالان مخصوص حیوانات بارکش که از جنس پارچه ضخیم است و به صورت دوکوهانه که درون آن را با علف خشک پر می‌کنند و

کسی که خانواده‌ای پر از اولاد را اداره می‌کند.

کله‌ه‌تگی: *kelkaqengē* هاندان، وه‌سوسه کردن. وسوسه، تحریک، تهیج.
کلون: *keiōl* هه‌ژار، چاره‌رەش. بیچاره، مفلوک.

کلووجه: *keluča* نانی شیرینی دروستکراو له‌ئارد و شکر و رۆن. کلوجه، نان شیرینی.

کلێله: *keiēla* کۆبوونه‌وه‌ی به‌فر له‌سه‌رچیا که ده‌بیته‌هۆی هه‌ره‌س. نقاب برف که در مسیرهای پر برف کوه بر اثر انباشت زیاد برف به صورت سایه‌بان تشکیل می‌گردد و اکثراً ایجاد بهمن می‌کند.

کنا: *kenā* کچ، کورتکراوه‌ی (کناچه‌ی هه‌ورامییه. خطاب به زن و دختر، مخفف کناچه، در گویش هورامی به معنای دختر کوچک.

کناراو: *kenārāw* مه‌بال، موسته‌راج. توال، مستراح، آبریزگاه.

کناره: *kenāra* هه‌راخه، لیواره. کناره، کنارچیزی، حاشیه.

کنف: *kenef* شه‌رمه‌سار. خیط، کنفت، شرمسار.

که‌نگەر: *kangar* کنگرچه‌شنی گیای کپوی. گیاه کنگر.

کنيوان: *keniwāi* چه‌شنی گیای کپوییه. گیاهی خودرو، شبیه تره.

کوتومت: *kotumet* ههروهك، وهك. شبیه، مانند، مثل، همانند.

کۆت و مهلهگی: *kōtumalaki* جلوبه‌رگی دهست دوری پیاوانه تایبته به سنه. لباس کردی مردانه ویژه سنندج.

کۆتاره: *kōtara* گسکی کار کرده، داری بچووکی سووتراوه، بنی سووتای داری. جاروی کارکرده، تنه سوخته‌ی درخت.

کوتهك: *kotak* داردهست، می‌کوت. چوب مخصوص زدن، چماق.

کوتهك: *kotak* شهر، لیدان. کتک، زد و خورد.

کۆتەوخه‌لیلی: *kōtawxalili* پایوهن تایبته به شه‌شکه‌نجه‌ی زیندانی. کوتوزنجیر.

کوتیاگ: *kotyâg* کوتراو. کوبیده شده، لهیده شده.

کوتیان: *kotyân* شیلانندن، کوتران. کوبیدن.

کوچ: *koč* کۆل، گۆج، ئیفلیج. فلج، ناقص العضو، چلاغ.

کۆچ: *kōč* ها، له جی‌گایه‌که‌وه بۆجی‌گایه‌کی تر چوون. کوچ، هجرت حرکت فردی و جمعی از سرزمینی به سرزمین دیگر.

کۆچاوکۆچ: *kōčâwkōč* کوچ به کوچ. کوچ متوالی و مکرر.

کوچك: *koček* به‌رد. سنگ، جسم سفت و سخت که جز ساختمان پوسته جامد زمین است.

برای حمل و نقل کالا بر کول الاغ می‌بندند باربران نیز از نوعی از آن برای حمل بار که بر پشت خود می‌بندند استفاده می‌کنند.

کۆپاندۆز: *kōpândōz* کورتان دوور. پالان دوز.

کوت: *kot* سۆک له‌گاندا. تکان درحال جماع.

کوت: *kot* نۆوه، لهت، نیمه. نیم، تکه، نیمه، نصف.

کۆتاکار: *kōtākâr* مروفی کهم کار. کم کار، لافید، بی‌توجه، کوتاه کار.

کوتاندن: *kotânden* کوتران. کوباندن، کوبانیدن.

کوتانن: *kotânen* کوتاندن. کوباندن، کوبانیدن.

کۆتای کار: *kōtâykâr* دوی کار. آخرکار، پایان کار.

کۆتایی: *kōtâi(i)* کورتی، دوی. کوتاهی، به آخر رسیدن.

کۆتایی پیهاتن: *kōtâi(i)pēhâten* دوی پیهاتن. به آخر رسیدن، به آخر رسانیدن.

کۆتاییهاتن: *kōtâi(i)hâten* دوی پیهاتن. به آخر رسیدن، پایان یافتن.

کۆترباز: *kōterbâz* نه‌وه‌ی که کۆتر راده‌گرو و به‌خیوی نه‌کا له‌گه‌ئاندا یاری ده‌کا. کبوترباز.

کوتوکۆیر: *kotukwēr* کوتوکۆیر، کهم سۆ، چاوی کهم هانا. کور، چشم کم سو، کسی که چشم کم بینا دارد، شبیه کور.

ظرف كوچك سفالى، مانند ظرف ماست خورى.

كوچياگ: *kōčyâg* كوچراو. كوچانده، كوچيده شده، مهاجرت كرده.

كور: *kor* كور. پسر.

كورانن: *kōranen* چووزانه وه. دستكارى كردن زخم و به درد آمدن.

كورانه: *korâna* كورانه، رهسوياساى تاييهت به له دايكيوونى كور. پسرانه، مراسمی برای متولد شدن فرزند پسر، آنچه كه منسوب به پسر باشد.

كورپه: *kōrpa* مندالى تازه به دنيا هاتوو. كودك كمتر از يك سال.

كوردانه: *kordâna* وهكو كورد، ئاماژه به بؤ بويى و ئاياهتى. گردواره، به رسم كردى.

كوردزان: *kordzwân* كهسئيك كه زمانى كوردبويه. كرد زبان، كسى كه زبان مادري او كردى است.

كورده كوژه: *kordakoža* بؤل دروشت. نوعى انگور دانه درشت.

كوردهوارى: *kordawâri* نهو جيگايه كه گهلى كوردى تپدا دهؤى، رهسوياسا و فهرهنگى كوردى. جايى كه گردها در آن ساكن هستند، فرهنگ و رسوم گردها.

كوردى: *koredi* نهوهى كه به كوردهوه بهسراوه. كردى، آنچه كه منسوب به مردم كرد باشد.

كورسان: *korsân* نيوى سنه له زارى خهلكى سنه دا. كردستان، در اصطلاح

كوچك تاش: *kočektâš* بهردتاش. سنگ تراش، حجار.

كوچك تراش: *kočekterâš* بهردتراش. سنگ تراش، كسى كه كار او تراشيدن سنگ باشد.

كوچكردن: *kōčkerden* كوچكردن. كوچ كردن، هجرت كردن.

كوچكن: *kočeken* بهردين. سنگى، از جنس سنگ.

كوچك و كلؤ: *kočekukelō* بهردوكلؤ. سنگ و كلوخ.

كوچكوكوانگ: *kočekukwâneg* سهرجه مى كوانگ. سنگ و اجاق، اجاق سنگى.

كوچكهرهش: *kočekaraš* نيوى چيايه كه له باكورى شارى سنه. نام كوهى درشمال شهر سنندج.

كوچكيسان: *kočekasân* بهردهستان، جيگاي بهردين. سنگستان.

كوچك هيسان: *kočekhasân* بهردهسان. سنگ سوهان.

كوچكى: *kočeki* بهردينه، وهك بهرد. سنگى، سفت و سخت همچون سنگ.

كوچكويار: *kōčubâr* كهرسهه ي پيويسى سهفه، كوچ كردن و بار كردن. وسايل سفر.

كوچهر: *kōčar* نهوهى كه كوچ دهكا. كوچنده، مسافر، كوچ كننده.

كوچه له: *kočaia* كاسه ي چكؤله ئاو خورى، پياله، دهفرى چكؤله له سواهت.

اهالی سنج به شهر سنج گفته می شود.
کوپ کور: *kor'kor'* نیوی بالندهیه که باقره، یکی از انواع پرندگان.
کور کوره: *kōrkōra* نیوی گوندیکه له دهوروبهری سنه. نام روستایی در حومه سنج.
کور کوری: *kor'kōri* خونوی، لاف لیدان. هرزه درایی، خودنمایی کردن لفاظی.
کور کور: *ko'reg* جاشه کهر، هونیکهر. بچه الاغ.
کور کور: *kōreg* کوروو. افشده و غیرقابل اعطاف مانند مغزگردوی نامرغوب، سفت.
کور کور: *korōžin* کوروشتن. جوییدن.
کور کور: *korōšten* کوروشتن. جوییدن.
کور کور: *koružānen* کوروشتن. جوییدن، جوانیدن.
کور کور: *korakân* کورگهل، نهو کورانه. پسران، پسرها.
کور کور: *koraka* کوری لِن باسکراو، نهو کوره، نهی کور. پسرک، آن پسر، ای پسر.
کور کور: *ko'rei* بیچوووی کهر، جاشه کهر. کره، بچه اسب.
کور کور: *kōryāg* چوووزانهوه، سووزانهوهی برین بههوی شتیک. زخم دست کاری شده و از نو به دردآمده.
کور کور: *kožān* کورزان. کشته، خاموش.
کور کور: *kožānden* کورزاندن. خاموش کردن.

کور کور: *kožāndenawa* کورزاندنوه. دوباره خاموش کردن آتش.
کور کور: *kožānenawa* کورزاندنوه. خاموش کردن.
کور کور: *kožten* کورشتن، مراندن. کشتن، به قتل رسانیدن.
کور کور: *kožeryāg* کورزاو. به قتل رسیده، کشته شده.
کور کور: *kožyā* کورزا. به قتل رسید، کشته شد.
کور کور: *kožyāg* کورزاو. کشته شده، به قتل رسیده شد.
کور کور: *kožyāga* کورزاوه. کشته شده است، به قتل رسیده است.
کور کور: *kožeryān* کورزان. کشته شدند، به قتل رسیدند.
کور کور: *kožyan* کورزان، کورزیان. شته شدند، به قتل رسیدند.
کور کور: *kōs* گهوره مال، کوست. محافظ، مانع، بزرگ خانواده.
کور کور: *kōs* کوست، خهم، بهلا، ههورازونشیو. آسیب، صدمه، لطمه، غم و غصه، پستی و بلندی نیزمعنی می دهد
کور کور: *kōsār* کیوسار. کوهستان، کوه سار.
کور کور: *kōsārān* کیوساران، کیوسانان. کوهستانها، کوه ساران.
کور کور: *kōskafteg* کورس کافتگ. کورس کاهوتوو. بی سرپرست شده، اصطلاحی است کنایه ای تحقیرآمیز.

کۆس کەفتن: *kōskaften* کۆست کەوتن. بی سرپرست.

کۆسه: *kōsa* پیاوی موولی نەهاتوو. مرد بدون ریش، قسمتی از زنج کە ریش داشته باشد.

کۆسه: *kōsa* زیندەوهریکی گەورە دیاری، پیاوی بی موو. نوعی ماهی عظیم الجثه که در دریا زندگی می‌کند، کنایه از مرد بی مو.

کۆشت: *kōšt* کاری کوژران. ماضی کشتن، کشت، قتل.

کۆشتار: *koštâr* کۆکوژی. کشتار، قتل دسته جمعی، بسیارکشتن، کشتن گاو، گوسفند و انواع دام.

کۆشتن: *košten* کوژتن، کوژران. کشتن، کتک زدن، به قتل رساندن.

کۆشتوبەر: *koštuber* کوژرانی کشتی، کۆکوژی. قتل عام.

کۆشته: *košta* کوژراو، ئەویندار. کشته شده، عاشق و دلدا، کشته و مرده.

کۆشته: *košta* گنج و ئاوی تیکه‌لاو بو سبیکاری دیوار. مخلوط گچ و آب برای سفت کاری در کارگچ.

کۆشته کار: *koštakâr* کارزان. کاردان، ماهر، کارکشته.

کۆشه‌ندهر: *košandar* چه‌شنی گیای بوخخۆشه. گیاهی کوهی و خوشبو که خشک شده آن مصرف غذایی دارد.

کۆشین: *kōšin* یکوژشان. کوشیدن، جدیت، جهد کردن.

کۆک: *kōk* ساز، تەیار. کوک، آماده کردن، راه انداختن.

کۆک: *kōk* کۆکی خەباتی، تەقەتی درشت. کوک خیاطی، دوخت درشت.

کۆکردن: *kōkrden* گرد کردن، لهدەور یه‌کیبون، پیکه‌وه بوون. جمع کردن، جمع آوری کردن.

کۆککردن: *kōkkerden* سازکردن. کوککردن.

کۆککریاگ: *kōkkeryâg* کۆککراو، ئاماژەیه بو کەسی هەتخراو، هاندراو. کوک شده، کنایه از آدم تحریک شده.

کۆکەن: *kōkan* کاتی چینی گیای له کیو. زمان چیدن علف، کسی که در کوه علف می‌کند.

کۆگا: *kōgâ* به‌سەر یه‌کدا کراو، کۆ. جمع، توده چیزی مانند توده خرمن، برهم انباشته شده، تلبار شده.

کۆن: *kōi* ئاژەلی بی شاخ. بز بی شاخ یا شاخ شکسته.

کۆل: *kol* دزی تیژ. کند، مقابل تیزی.

کۆن: *kōi* سەرشان، قەلاندووش، بار. گرده، کوله پشت، بار.

کۆن: *kōi* کۆن، قەلت ئاو. جوشش آب و مایعات مشابه.

کۆن: *kōi* دزی دریز. کوتاه، نارسا، ناقص.

کۆلاتگ: *koiateg* کۆلاو. به جوش آمده، جوشیده شده.

کۆلاتن: *koiaten* وه‌کۆل هاتن. به جوش آمدن.

کولاشین: <i>koīāšīn</i> هه‌لکه‌نندن. حک کردن، برکندن.	کولکه: <i>koīka</i> کولک، مووی نهرم. پشم و مو، کرک و مو.
کولاندن: <i>koīānden</i> کولانن، به‌کولن هینان. جوشاندن، جوشانیدن.	کولکه ره‌شه: <i>koīkaraša</i> کولکی ره‌ش. کرک سیاه، پشم سیاه.
کولانن: <i>kolānen</i> وه‌ژان خستی برین. به درد آوردن زخم بر اثر دستکاری کردن.	کولکیش: <i>kōīkēš</i> باره‌به‌ر. باربر، حمل.
کولانن: <i>koīānen</i> کولاندن. جوشاندن، پختن.	کولنج: <i>kōīenj</i> ژانی پشت. قولنج، گرفتگی عضلات پشت.
کولاننه‌وه: <i>koīānenawa</i> سه‌رله‌نوئ کولاندن. دوباره پختن.	کولۆ: <i>koīō</i> کلۆ. کلوخ، پاره خشت، پاره‌ای از خاک بهم چسبیده.
کولانه: <i>kolāna</i> کولینی مریشک. لانه مرغ و خروس و طیور خانگی.	کولوانه: <i>kōīwāna</i> چارۆکه، چاره‌که. چهار قد مخصوص روی شانه زنان.
کولبوون: <i>koībun</i> کولتابوون، ته‌سک بوون. کوتاه بودن، ناقص بودن.	کولوفت: <i>koīofet</i> دژی ناسک. ضخیم، کلفت.
کولبوون: <i>kolbun</i> دژی تیژبوون. کند بودن، در مقابل تیزی.	کولۆک: <i>kīōk</i> کلۆک، کلۆت. استخوان باسن و ران که متصل کننده پا به کمر است.
کولک: <i>koīk</i> نه‌وه‌ی که له‌سه‌ر پیست نه‌روئ، کرک، پشم.	کولۆک: <i>koīōk</i> کولۆت، به‌ندی سقانی رانی له نیوان که‌مه‌ر و راندا. مفصل ران به تنه.
کولکردن: <i>kolkerden</i> نه‌هیشتی تیژی. کند کردن.	کولۆکۆ: <i>koīōkō</i> جۆششی ده‌روون. سوز درون، جوشش درون.
کولکریاگ: <i>kōīkeryāg</i> کولکراو، کوتا کراو. کوتاه شده.	کولۆن: <i>koīōī</i> هه‌ژار، چاره‌ره‌ش. بدبخت، بیچاره.
کولکن: <i>koīken</i> زۆر به‌موو. پشم آلود، کرک دار، پشمینی.	کولۆلی: <i>koīōīi</i> هه‌ژاری، چاره ره‌شی. بدبختی، بیچاره‌گی.
کولکته: <i>koīkena</i> کولکن. پشم آلوده، کرکدار، پشمین.	کولۆکۆتا: <i>koīukōtā</i> کول و موخته‌سه‌ر. کوتاه و مختصر.
کولکوانه: <i>kolkwāna</i> نه‌نگووستینه، نه‌نگوشته‌ر، کلکه‌وانه. انگشتر، از زیور آلات انگشتان دست.	کولۆهوس: <i>kōīwas</i> زپ کورئ که ژن هیناو له‌گه‌ل خۆیدا. فرزند زن که همسرش پدر او نباشد.

کوله مار: *koīamâr* ماریکی ژاراوی. نوعی از مار که دارای طول کمتری نسبت به انواع مارهای دیگر است.

کوله نجه: *koīanja* کلجه، جلیکی قولداری ژنانه. نیم تنه آستین دارخانهها.

کولی: *kōīi* لهسه ر پشت سوارکردنی که سس، مهرجیکه له یاری مندالان و تازه لاوان دا. کولی، بر پشت گرفتن کسی، شرطی در بازی کودکان و نوجوانان.

کولی: *koīi* دزی دریژی. کوتاهی، نارسایی.

کولیاگ: *kolyâg* کولاو. زخم به درد آورده شده.

کولیاگ: *koīyâg* کولاو. جوشیده شده، پخته شده.

کولیاپی: *kolyâi(i)* نیوی ناوچه و باژی ریکه له کرمانشان. کلیایی، منطقه ای بین کرمانشاه و قروه.

کولییت: *koīit* جلیگایه ک بؤ خوشاردنه وهی راوچیپان له راوی که و یان هه ر زینده وهریکی تر. محل اختفای شکارچیان کبک یا هر شکار دیگری به صورت سنگ چینی و مدور که در آن یک یا دو نفر جا می گیرند.

کولی دل: *koīideī* خه م و په ژاره، ههستی دهر وون. جوشش دل، اندوه، غم دل.

کولی دهر وون: *koīidarun* ههستی دهر وون، جوششی دهر وون. جوشش درون، احساسات درون.

کوله: *kola* ها، کوله. ملخ، حشره ای بالدار.

کوله: *koīa* گوینگرتن بؤ گفتگوی نیوان دوو یان جهندکس به نه هیئی. استراق سمع کردن.

کوله: *koīa* کوله، جلی تایبته به ژنان. نیم تنه آستین دار زنان.

کوله بان: *koīabâi* هه ر نجه بی قول. نیم تنه مردانه همدی از جنس کینک و بدون آستین، کسی که دستهای او نسبت به بدنش کوتاه تر باشد.

کوله بنه: *koīabena* کورته بالا. قد کوتاه.

کوله دار: *koīdâr* داردهستی کورت. چوبدستی کوتاه.

کوله زک: *koīazerk* چینه دانی بالنده. چینه دان مرغ و سایر طیور.

کوله سوچ: *koīasuč* قوژبن. گوشه، زاویه، دنج.

کوله هاج: *koīaqâč* پی شهل، شوالی کورت. کوتاه پا، پای لنگ، شلوار کوتاه.

کوله هاجان: *koīaqâčân* شوالی کورت. شلوار کوتاه.

کوله کول: *koīakoī* کول، ته وژی می جوشینی ناو. قل قل، جوشش آب.

کوله که: *kōīaka* ههستوند، ههستوون. ستون، پایه.

کوله گرتن: *koīagerten* خوداگرتن بؤ گوینگرتن. درکمین نشستن، گوش به زنگ بودن.

کۆمەووکریاگ: *kōmawkryâg*

کومەووکراو، چەمراو. خمیدە شەدە.

کۆمى: *kōmî* نشیمەنگا. معقد.

کونا: *konâ* کون، رۆچنە. روزنە، سوراخ، منغذ.

کونا گورگ: *konâgorg* کونە گورگ. لانه گرگ.

کونج: *konj* سووچ، قوژبن، وەکو (لە کونجیکا بۆ خووم سەقام بگرم). گنج، گوشە، زاویە، مانند (درگوشەى برای خود آرام بگرم).

کونجى: *konji* دانەوێڵەیه‌کە زۆر ورد کە رۆنى لى دەگرن. کنجەد، دانە‌های چرب از گیاهی به همین نام، در سنندج نوعی شیرینی به شکل لوزی از آن درست می‌کنند که از معروفیت خاصی برخوردار است.

کۆنە: *kōna* دێرینە، قەدیمی. کهنە، قدیمی، کارکردە.

کۆنەپۆش: *kōnapōš* کەسێ کە شتی کۆنە دەپۆشی. کهنە پووش.

کۆنەپوشى: *kōnapōši* نێوی هۆزێکی کوردە. کهنە پووشی، نام‌عشیرە‌ای در کردستان.

کۆنەپەرەس: *kōnaparas* بێروا بە بېروباوەری کۆن. کهنە پرست، مرتجع، واپسگرا.

کۆنەچان: *kōnačâi* چالەکۆن. چال حفرشده قدیمی، اصطلاحی کناپە‌ای بە کسی که چیزی را درجایی سراغ داشته باشد.

کولێرە: *kolēra* کولێرە، نانێکی تەندوووری. نان گەردە تنووری.

کولێرە چەورە: *kolēračawra* کولێرە چەورکراو. نان گەردە روغن مالیده شده.

کولێرە مەزگە: *kolēramažga* کولێرەیه‌ک کە کاکلە گوێزی تى گرا بى. نان گەردە مخلوط با مغز گردو.

کولین: *kolēn* جیگای مریشک، هیلانەى مریشک. لانه مرغ و خروس.

کولین: *koīn* چۆشان، وەجۆش هاتن. جوشیدن، عمل جوشاندن.

کۆم: *kōm* کۆم، پشەت چەماوہ. کوم، خمیدە پشەت، کوژپشەت.

کۆماج: *kōmâj* خانۆچکەى سەر بان. کماج، اطاقک منتهی به بام خانه.

کۆمایین: *kōmâin* نێوی گوندیکە لە رۆژھەلاتی شاری سنە سەر بە کامیاران و ناوچەى کولیاىی. نام روستایى از توابع کامیاران که به سبب زیارتگاهی در آن از معروفیت خاصی برخوردار است.

کۆمبوون: *kōmbun* پشەت چەمانەوہ. خم بودن، خمیدە بودن، کوم بودن.

کۆمبوونەوہ: *kōmbunawa* چەمانەوہ، دانەوین. خم شدن.

کۆمەلە: *kōmaïa* گرووپیك له خەلك. جمع كوچك، محفل كوچك.

کۆمەووبووک: *kōmawbug* کۆمەووکراو، چەماوہ. خمیدە شەدە.

کوجی: *kuji* کۆلان. کوچه، راه عبور و مرور، معبر.

کوجه: *kuča* کۆلان. کوچه، راه عبور و مرور.

کوودری: *kudari* جۆره کووتائیکه. پارچه کوردی از جنس نخ و گلدار.

کووره: *kura* کووره، لولله بلیندی دووکیش. کوره، آتشدان، جای گداختن آهن یا شیشه.

کووره پمزخانه: *kurapazxāna* ناچۆرپهزی، کوورهی خشتی سوور. کوره آجرپزی، جای پختن آجر.

کوورهخانه: *kuraxāna* ناچۆرپهزی. کوره آجرپزی، جای پختن آجر.

کووز: *kuz* جۆگهی ناوی بیستان، جۆگهی بچووی پای داری میو. جوی پای رستنی جالیز، شیار جالیز.

کووز: *kuz* کۆم، کوز، فوز.

کووزهله: *kuzāia* ها، گیاهکه له ئاودا دهرۆی و تامی تونده. ترتبیزک آبی، گیاهی است یکساله که طعم آن تند و از سبزی های خوردنی است و در کنارهای جوی آب می روید.

کووزی: *kuzi* دهری تایبته به ترشی و رۆن که له هۆمه بچووکتره. کوزه، ظرف سفالی بدون دسته کوچکتر از خم.

کووزمه: *kužaka* موورویهکی شین یان سیی رهنگه. خرمهره آبی یا سفید رنگ که در فرهنگ عامه برای جلوگیری از چشم زخم مفید است.

کوفه کووف: *kufakuf* نائین و گرمۆله بوون بههۆی سهرماوه. آه و ناله از فرط سرمازدگی و مجاله شدن از فرط سرما.

کوله که: *kulaka* کوله که، کهدوو. کدو، از انواع محصولات کشاورزی که مصرف خوراکی دارد و تخم درون آن پس از برشته شدن قابل مصرف است.

کوله که سهرایی: *kulakasarāwi(i)* کوندر، کدو، کوله نده. کدو سهرایی، یکی از انواع کدو.

کۆوه بوون: *kōwawbun* کۆبوونه وه. جمع شدن، گرد آمدن، اجتماع کردن.

کوئی: *kwē* کوئی، کام جی. کجا، کدام محل؟.

کویر: *kwēr* که سی که له دیتن بی بهش بی، بی چاو. گور، نابینا.

کویرا: *kwērā* کویری، وهکو (کویرایی داهاتن). کوری، مانند (کور شدن).

کویر بوون: *kwērbun* بی سۆمای چاوبوون. کور شدن، نابینا شدن.

کویردل: *kwērdeī* ناتینگه یشتوو. کور دل.

کویرمدی: *kwēradē* گوندی بچووک، کۆره دی. روستای کوچک و دور افتاده.

کویرمپی: *kwērarē* بزنده پی، کۆره پی. راه باریک، کوره راه.

کویره پیگا: *kwērarēgā* پیگای تهسک. کوره راه، راه مال رو.

کویره پیگه: *kwērarēga* پیگای دووردهس و تهسک. راه باریک مال رو، کور راه.

کهپه‌نک: *kapanak* فەرهنجی، نهمه‌د. روکش نمدی.

کهت: *kat* ها، ته‌ختی دارینی له سه‌ر نووستن و دانشتن. تخت چوبی برای خوابیدن و نشستن.

کهتان: *katân* نیوی گیاهه که کوتالی لئ دروست ده‌کری. کتان، گیاهی با ساقه بلند که در آذربایجان و سواحل خزر رویده می‌شود و از آن پارچه می‌بافند.

کهتانه: *katâna* ناویکه بیژن، نیوی هه‌وایه که له موسیقای کوردیدا. آهنگی گردی، نامی زنانه (کتانه).

کهتمان: *katmân* چاوپوشین، حاشا، ئینکار. کتمان، انکار، حاشا.

کهتوکولفت: *katukoïfet* زۆرکلفت، زه‌ب‌لاح. کت و کلفت، ضخیم، درشت و بدشکل، لندهور.

کهته: *kata* برنجی ده‌مکراو. برنج دم کرده، کته.

کهته: *kata* ژووری تایبته به ئارد له نانه‌واخانه‌ی نانی سه‌نگه‌کیدا. محل نگهداری آرد در نانوایی سنگگی.

کهته‌پلاو: *katapeîaw* برنجی ده‌مکراو. کته، دم پخت برنج.

کهتیه: *katiba* به‌رده‌ننوس، نووسراوه خشتی کۆن، تاقی سه‌ر ده‌رگا. کتیه، سردرب آجری و نوشته‌ای که روی سنگ یا آجر نقش کرده باشند.

کهتیره: *katira* شیردهی گه‌ون. کتیرا، صمغ یا شیردهی گیاه (گون) که مصرف صنعتی دارد.

کویره‌کویر: *kwērawkēr* به کویری کارکردن. کورمال کورمال.

کویره‌وووگ: *kwērawbug* کویره‌وگراو. بسته شدن سوراخ به‌تدریج.

کویره‌ووون: *kwērawbun* کویره‌کردنه‌وهی دواچاره. مسدود شدن تدریجی.

کویره‌وکردن: *kwērawkerden* به‌ستن و پرکردنه‌وه ریگای هه‌رشتیکی. مسدود کردن، پرکردن.

کویره‌ووری: *kwērawari* رهنجه‌رویی. رنج و مشقت، تحمل رنج و مشقت، بیچاره‌گی.

کوینه: *kwēna* کوئی، کام جیگا، وه‌کو (بیژ کوینه ئه‌روی). کجا، کجاست، مانند (به کجا می‌روی).

کوئی: *kweyē* کوینه، کام جی، وه‌کو (بیژ کوئی ئه‌روئی). کجا، مانند (به کجا می‌روی).

که‌باده: *kabâda* ئام‌یریکی وه‌رزشی زۆرخانه‌یی. کباده، یکی از ادوات ورزش باستانی شبیه به کمان از جنس آهن.

که‌پر: *kaper* خانۆچکه‌ی دروستکراو له‌دار و گه‌لا. کپر، آلاچیق.

که‌پۆل: *kapōi* پۆزه، برتیه‌له ده‌مولوت. بینی، قسمت برجسته جلو صورت.

که‌په‌که‌پ: *kapakap* ده‌نگی نار‌سه‌نی فسه‌کردن. اسم صوت، صدای حرف زدن نامفهوم.

که تیره گهن: *katirakan* که سیک که پیشه‌ی ودست‌هیتانی شیرهی گه‌ونه. کسی که کار او یافتن و گرفتن صمغ کتیرا از بوته گون است.

که چهن: *kačai* سهری بی موو، که سیک که تووشی مهره‌زی که چهنی بووه. کچل، کسی که موهای سر او بر اثر بیماری کچلی ریخته باشد.

که چهنه: *kačaia* سواوی کوتالوو پاخر. زده‌گی، ساییده شدن مثلاً ساییدگی قالی و پارچه.

که چهنی: *kačaii* نه‌خوشی پیستی سهر. کچلی، کسی که موهای سرش بر اثر بیماری کچلی ریخته باشد.

که ر: *kar* ها، و لاخ، خر، الاغ، از حیوانات بارکش و اهلی.

که پ: *kar'* نه‌ژنه‌وه، گوئی کپ. کر، ناشنوا.

که پراکه: *karâka* بن گوی. بنا گوش.

که رامه‌ت: *karâmat* جوام‌پیری و گه‌وره‌یی، کاری نه‌ولیا و خاسانی ده‌رگای حه‌ق له زاری خه‌گدا. کرامت، جوانمردی و بزرگی، در اصطلاح عامه عمل خارق‌العاده‌ای که از اولیاء و صالحین دیده می‌شود.

که رانه: *karâna* کرداری بی‌ناوه‌زانه. خریت، مزه‌حماقت.

که رایه‌تی: *karâyati* کرده‌وهی که رانه. خریت، حماقت.

که ربوون: *karbun* که سیک که کرده‌وی که رانه‌ی هه‌بی. خربودن، شخص احمق و بی‌شعور.

که رته‌شی: *kartaši* گیاهه‌کی در کرداری سهرخ‌ره. گیاهی با ساقه‌ی بلند و سرگرد وتویی با خار زیاد.

که رجو: *karjō* نیوی گوندیکه له باشووری شاری سنه و له‌داوینی کیوه به ناوبانگه‌که‌ی عاشقان نام روستایی در حومه شهر سنندج و دامنه گوه عاشقان.

که رجه‌ک: *karčak* نیوی گیا و رونی گیاهه‌که. گیاه کرچک، گیاهی با ساقه بلند که مسهل قوی است و در طب و صنعت از آن استفاده می‌شود.

که رخنک‌پنه: *karxnkēna* نیوی گیاهه‌که. گیاهی است خودرو با ساقه‌های کوتاه و پر شاخه و برگهای سوزنی و گل‌های سفید رنگ ریز.

که رخول: *karxol* مزه‌رق، مزه‌ریق. گردنای، وسیله بازی بچگانه که با شلاق پارچه‌ای آنرا به چرخش درآورند.

که رخه‌سین: *karxasēn* ثاماز‌دیه بو که‌سی به‌هیز. کنایه از آدم پُر زور.

که رده‌ز: *kardez* که‌سن که دزی که‌ره. دزد خر یا الاغ، خردزد.

که رزور: *karzōr* پر به زور. پُر زور، کنایه از آدم پُر زور، خر زور.

که رسواری: *karsewâri* سواری به ئولاخ. الاغ سواری.

که رکردن: *karkerden* که‌رکردن، فریودان. کنایه از فریب دادن کسی.

که رکردن: *kar'kerden* له بیستی بی به‌شکردن. ناشنوا کردن، کر کردن.

که‌ره‌پیاگ: *karapeyâg* جنیوئ که نامازیه بویپاوی قه‌له‌و بی‌ ناوہز. مرد قوی هیکل، کنایه از آدم قوی هیکل و بی شعور.

که‌ره‌فتوو: *karafu* نه‌شکه‌وتیکی کؤنی میژوویی له ده‌وروبه‌ری شاری سه‌قز که په‌رستشگای میژاییه‌کان بووه. کرفتو، غاری تاریخی در کردستان که محرابه و نیایشگاه مذهبی میترا پرستان از مذاهب کهن و تاریخی مردم این سرزمین بوده است.

که‌ره‌لیاس: *karalyâs* جارچی، ئولاخی نیو چیرۆکیکی کونی فولکلورلیک. جارچی، خر الیاس، برمبنای داستانی کهن.

که‌ره‌م: *karam* به‌خشین، لوتف، گه‌وره‌یی کردن. کرم، بخشش.

که‌ره‌مدار: *karamdâr* به‌خشینه‌ر، جوامیر. بخشنده، سخی.

که‌ره‌مکار: *karamkâr* جوامیر، به‌خشینه‌ر. نیکوکار، بخشنده.

که‌ره‌نا: *kaṛanâ* دووکه‌لکیشی سه‌ماوهر. دودکش سماور یا اجاق.

که‌ره‌نا: *kaṛanâ* شه‌پووری گه‌وره. کرنا، یکی از انواع سازه‌های بادی.

که‌ره‌نتوو: *karantu* چه‌شتی داسی دم پان و دریز و مگو شمشیر وایه. داس بلند درو، شبیه شمشیر که با آن محصولات کشاورزی مانند گندم را درو می‌کنند.

که‌ره‌کوژه: *karkoža* نیوی گیایه‌که. خرزهره، گیاهی کوهی که نوعی از آن را پرورش می‌دهند و دارای گل‌های سرخ و سفید است.

که‌ره‌کون: *karkoi* بی‌چووی ئولاخ. کره الاغ.

که‌ره‌کون: *karkōi* جنیویکه، ولاخی بی دووچک. کره خر، خر بی دم، نوعی دشنام است.

که‌ره‌کون: *karkoi* نیوی گیایه‌کی چقلداره. یکی از انواع گیاهان خاردار و خودرو.

که‌ره‌گه‌دهن: *kargadan* زینده‌وه‌ریکی زل و شاخداره. کرگدن، حیوانی قوی هیکل که در جنگل زندگی می‌کند و علف خوار است.

که‌ره‌له‌وه‌رپن: *karlawarēn* نه‌وه‌ی که که‌ره بؤ له‌وه‌رین ده‌با. خر چران.

که‌ره‌وگا: *karugâ* سه‌یواناتی گه‌وره‌ی به‌خیوکراو وه‌کو که‌روگا. الاغ و گاو، کنایه از آدم بی شعور.

که‌ره و لال: *karulâi* که‌سه‌ی که نه‌ده‌بیسئ نه‌ قسه‌ ده‌کا. کرولال، کسی که از شنوایی و گوئیایی محروم است.

که‌ره: *kara* که‌ره، رونی قاننه‌کراو. کره، یکی از محصولات لبنی و پُرچرب که از ترکیب آب و ماست یعنی دوغ به دست می‌آید.

که‌ره‌پوو: *karâpu* کولگی گولئی قامیش، کولگی داری بی. کرکهای گل نی که ثمر گیاه نی است، پرزهای بید نر.

که‌ر‌ه‌و‌ا‌ه: *karawâta* که‌ر‌ه‌و‌ا‌ن‌ه، چ‌ه‌ش‌ن‌ئ
 ب‌ا‌ن‌د‌ه‌ی‌ه و‌ه‌ک‌و م‌ر‌ا‌و‌ی. ب‌ل‌د‌ر چ‌ی‌ن، گ‌ن‌ا‌ی‌ه
 از آ‌د‌م س‌ا‌د‌ه ل‌و‌ح و د‌س‌ت و ی‌ا‌ج‌ل‌ف‌ت‌ی.
که‌ر‌ه‌و‌ئ: *karaweï* ک‌ه‌ر‌ؤ. ک‌ی‌ک، ک‌ف‌ک،
 ن‌و‌ع‌ی از ق‌ا‌ر‌چ ک‌ه ر‌و‌ی ن‌ا‌ن م‌ا‌ن‌د‌ه و ب‌ع‌ض‌ی
 از غ‌ذ‌ا‌ه‌ا م‌ی‌ر‌و‌ی‌د.
که‌ر‌ی: *kari* گ‌و‌ئ ک‌ی‌ی. ک‌ر‌ی، ن‌ا‌ش‌ن‌و‌ا‌ی‌ی.
که‌ری: *kari* ک‌ر‌د‌ه‌و‌ی ک‌ه‌ر‌ا‌ن‌ه، ک‌ر‌د‌ه‌و‌ی
 د‌و‌و‌ر ل‌ه ع‌ه‌ق‌ل. خ‌ر‌ی‌ت، ح‌م‌ا‌ق‌ت، ا‌ی‌ل‌ه‌ی.
که‌ژ‌ا‌ئ: *kažai* ر‌ه‌ن‌گ‌ی م‌ه‌ی‌ل‌ه‌و ر‌ه‌ش. ر‌ن‌گ
 س‌ی‌ا‌ه م‌ا‌ی‌ل ب‌ه آ‌ب‌ی، ن‌ا‌م‌ی ب‌ر‌ا‌ی ز‌ن‌ا‌ن.
که‌ژ‌ی‌ک‌ه‌ر‌ا‌ن: *kažykarân* ک‌ه‌ژ‌ه‌و‌ا‌ن، ن‌ی‌و‌ی
 گ‌و‌ن‌د‌ی‌ک‌ه. ک‌و‌ه‌ن‌و‌ر د‌ا‌ن، ک‌و‌ه پ‌ی‌م‌ا‌ی‌ا‌ن، ن‌ا‌م
 ر‌و‌س‌ت‌ا‌ی‌ی، ا‌ی‌ن‌ و‌ا‌ژ‌ه ب‌س‌ی‌ا‌ر ق‌د‌ی‌م‌ی و
 پ‌ر‌م‌ع‌ن‌ا ا‌س‌ت ا‌م‌ا ا‌ک‌ن‌و‌ن م‌ص‌ط‌ل‌ح ن‌ی‌س‌ت.
که‌س: *kas* خ‌ز‌م، ت‌ا‌ک‌ئ ل‌ه م‌ر‌و‌ف. ک‌س،
 ش‌خ‌ص، ف‌ا‌م‌ی‌ل، خ‌و‌ی‌ش.
که‌س‌ا‌ت: *kasât* ب‌ی‌ن ر‌ه‌و‌ا‌ج. ک‌س‌ا‌د، ب‌ی
 ر‌و‌ن‌ق، ن‌ا‌ر‌و‌ا‌ج.
که‌س‌ا‌ت‌ی: *kasâti* ن‌ا‌ر‌ه‌و‌ا‌ج‌ی. ک‌س‌ا‌د‌ی، ب‌ی
 ر‌و‌ن‌ق‌ی، ن‌ا‌ر‌و‌ا‌ج‌ی ب‌ا‌ز‌ا‌ر.
که‌س‌ا‌س: *kasâs* پ‌ه‌ر‌ی‌ش‌ا‌ن، د‌ل‌ه‌و‌د‌و‌ا،
 پ‌ه‌ش‌ی‌و. پ‌ر‌ی‌ش‌ا‌ن ح‌ا‌ل، ا‌ش‌ف‌ت‌ه، ن‌گ‌ر‌ا‌ن.
که‌س‌ا‌ن: *kasân* خ‌ز‌م‌ا‌ن، خ‌ه‌ل‌گ‌ا‌ن،
 چ‌ه‌ن‌د‌ک‌ه‌س‌ی ت‌ر. ا‌ش‌خ‌ا‌ص، ا‌ق‌و‌ا‌م، ک‌س‌ا‌ن.
که‌س‌پ: *kasp* ک‌س‌ب، د‌ا‌ه‌ا‌ت‌ی ر‌ؤ‌ژ‌ا‌ن‌ه.
 ک‌س‌ب، ح‌ا‌ص‌ل ک‌ر‌د‌ن، ب‌ه د‌س‌ت آ‌و‌ر‌د‌ن.
که‌س‌ک‌و‌ن: *kaskon* چ‌ی‌ژ‌ی ت‌و‌ن‌د و
 خ‌ه‌س‌ت، ز‌ؤ‌ر‌ش‌و‌ی‌ن‌د‌ا‌ن‌ه‌ر. ت‌ن‌د م‌ز‌ه،
 ب‌س‌ی‌ا‌ر م‌ؤ‌ث‌ر، ب‌س‌ی‌ا‌ر ت‌ا‌ث‌ی‌ر‌گ‌ذ‌ا‌ر و ک‌ا‌ر‌ی،
 ک‌ن‌ا‌ی‌ه از ب‌و‌ی ب‌س‌ی‌ا‌ر ب‌د و ت‌ن‌د.

که‌س‌ل: *kasel* ن‌ا‌خ‌و‌ش، ب‌ه‌د‌ح‌ا‌ل، ب‌ی ح‌ا‌ل،
 س‌س‌ت. ک‌س‌ل، س‌س‌ت، ن‌ا‌ت‌و‌ا‌ن، ک‌ا‌ه‌ل، ب‌ی‌ح‌ا‌ل،
 ن‌ا‌خ‌و‌ش.
که‌س‌م: *kasem* خ‌ز‌م‌ی م‌ن،
 خ‌ؤ‌ش‌ه‌و‌ی‌س‌ت‌م. ک‌س م‌ن، ف‌ا‌م‌ی‌ل م‌ن.
که‌س‌ن‌ه‌ز‌ا‌ن: *kasnazân* ن‌ی‌و‌ی گ‌و‌ن‌د‌ی‌ک‌ی
 ب‌ه‌ن‌ا‌و‌ی‌ا‌ن‌گ‌ه. ن‌ا‌م ر‌و‌س‌ت‌ا‌ی‌ی م‌ع‌ر‌و‌ف.
که‌س‌ن‌ه‌ن‌ا‌س: *kasnanâs* غ‌ه‌ر‌ی‌ب،
 ن‌ه‌ن‌ا‌س‌ی‌ن‌ه‌و‌ی د‌ؤ‌س‌ت‌ا‌ن و‌ی‌ا‌ر‌ا‌ن‌ی ق‌ه‌د‌ی‌م‌ی.
 ک‌ن‌ا‌ی‌ه از آ‌د‌م‌ی ک‌ه و‌ض‌ع‌ی‌ت م‌ا‌لی او ب‌ه‌ت‌ر
 ش‌د‌ه و د‌و‌س‌ت‌ا‌ن ق‌د‌ی‌م‌ی خ‌و‌د را ب‌ه ج‌ا
 ن‌م‌ی آ‌و‌ر‌د.
که‌س‌و‌ک‌ا‌ر: *kasukâr* خ‌ز‌م‌و‌و‌ک‌ا‌ر،
 خ‌ز‌م‌و‌ف‌ه‌و‌م. ق‌و‌م و ف‌ا‌م‌ی‌ل، ک‌س‌و‌ک‌ا‌ر، ا‌ق‌و‌ا‌م.
که‌س‌ه‌ر: *kasar* خ‌ه‌م، خ‌ه‌ف‌م‌ت، ک‌ه‌س‌ا‌ر.
 ا‌ن‌د‌و‌ه، غ‌م، غ‌ص‌ه.
که‌س‌ی: *kasē* م‌ر‌و‌ف‌ئ‌ک، ن‌ا‌م‌ا‌ژ‌ه‌ی‌ه ب‌ؤ
 ک‌ه‌س‌ی ن‌ا‌د‌ی‌ا‌ر. ک‌س‌ی، ش‌خ‌ص‌ی، ف‌ر‌د‌ی.
که‌ش‌ا‌و: *kašâw* ج‌ه‌ع‌ب‌ه‌ی م‌ی‌ژ‌ی
 ن‌و‌س‌ی‌ن. ک‌ش‌و، ج‌ع‌ب‌ه م‌ی‌ز.
که‌ش‌ت‌ی: *kašti* پ‌ا‌پ‌ؤ‌ر، ک‌ش‌ت‌ی. ک‌ش‌ت‌ی، از
 و‌س‌ا‌ی‌ل ن‌ق‌ل‌ی‌ه ک‌ه ر‌و‌ی آ‌ب ح‌ر‌ک‌ت ک‌ن‌د و
 از آن ب‌ر‌ا‌ی ح‌م‌ل ب‌ا‌ر و م‌س‌ا‌ف‌ر ب‌ه ص‌و‌ر‌ت
 ا‌ن‌ب‌و‌ه ا‌س‌ت‌ف‌ا‌د‌ه م‌ی‌ ش‌و‌د.
که‌ش‌ت‌ی‌ل‌ه: *kaštila* ک‌ه‌و‌چ‌ک‌ی د‌ا‌ر‌ی‌ن‌ه‌ی
 گ‌ه‌و‌ر‌ه‌ی ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت ب‌ه خ‌و‌ا‌ر‌د‌ن، د‌ه‌س‌ت‌ک‌ر‌د‌ی
 ه‌ه‌و‌ر‌ا‌م‌ا‌ن. ق‌ا‌ش‌ق ب‌ز‌ر‌گ، م‌ل‌ا‌ق‌ه ب‌ز‌ر‌گ
 چ‌و‌ب‌ی ک‌ه ی‌ک‌ی از د‌س‌ت س‌ا‌ز‌ه‌ا‌ی م‌ع‌ر‌و‌ف
 ا‌و‌ر‌ا‌م‌ا‌ن ا‌س‌ت و د‌ا‌ر‌ا‌ی ن‌ق‌ش و ن‌گ‌ا‌ر‌ه‌ا‌ی
 ز‌ی‌ب‌ا‌ی‌ی ا‌س‌ت.

کهف: *kašk* چەشنى پىچۆره که له کولاندنى ماست و دۆ ساز دەکرى. کَشک، جوشانده ماست يا دوغ از محصولات لىنى.

کهشکۆن: *kaškōi* دەفتەرى شىعر، دەفەرى دەرويشان. کَشکول، دفتەر شەعر، ظرفى که درویشان به شانه يا دست مى آویزند.

کهشکەسەرە: *kaškasara* سەرمازەلە، کچکە قوولە، گيانداریکە. نوعى چلپاسە، نوعى مارمووک.

کهشکەتۆنە: *kaškatona* جۆزئ شىرىنى سىي رەنگ بەتامى توند و شىرىن. نوعى شىرىنى سنتى سفید رنگ، کَشک خشک که ترکیبى از شکر و نعناع و اسانسى گرمازاست.

کهشکەپەرە: *kaškařaqa* پروانە کهشکە تۆنە. نگاه (کهشکە تۆنە).

کهشکەزانی: *kaškazrāni* کاسەى ئەژنۆ. کَشک زانو، استخوان سر زانو. کهشکەك: *kaškak* چەشنى چپۆشت. نوعى غذای سنتى که ترکیبى از گندم، گوشت گاو، نمک و آب است.

کهف: *kaf* کهف، وهکو کهفى سابوون. کف، مانند کف سابوون.

کهفەرەت: *kafārat* تۆلەى تاوان. کفاره، صدقه، آنچه که به وسیله آن گناه را ببوشانند.

کهفەرەتدار: *kafāratdār* ئەوکارەى که بپويستی به دانى کهفاره هەبى، مروڤى پيس. کنایه از آدم بد یمن، کارى که لازمه آن دادن صدقه باشد.

کهفتار: *kaftār* کهمتيار. کفتار، حیوانى درنده شبیه سگ که پوستى تیره و خالدار دارد.

کهفتە: *kaftæg* کهوتوو. افتادن، بر زمین خورده شده.

کهفتن: *kaften* کهوتن. افتاده، بر زمین افتادن، زمین خوردن.

کهفتنە خوار: *kaftinaxwār* بهريوونەوه بۆ زهوى، کهوتنە خوار. افتادن به پايين.

کهفتنە سەر: *kaftinasar* کهوتنەسەر، بهريوونەوه بۆسەر. بالا افتادن، به فکر افتادن دربارە چيزى.

کهفتنە لا: *kaftenalā* کهوتنەلە، بهرەولا کهوتن. به پهلۆ افتادن، در کنار رفته.

کهفتنەوہ: *kaftenawa* سەرلەنوئى کهوتن.دوباره افتادن.

کهفتوو: *kaftu* کهوتبوو، وهکو (خالۆم له ناو جيگا کهفتوو). افتاده بود، زمین خورده بود، مانند (دايى من در بستر افتاده بود).

کهفتەکار: *kaftakār* لاکهفته، ئيفليج. ازکار افتاده، زمین گیر، مفلوک.

کهفتەيى: *kaftai(i)* جۆزى نەخۆشئى لەش (تيفوئيد). بيمارى حصه يا

کهلاج: *kalāj* نامیڑیک له ئۆتۆمبیلدا. کلاج، دستگاهی که با بکار انداختن آن قدرت دورانی موتور را به چرخها انتقال می‌دهد.

کهلاره: *kalâra* ده‌فریکی دروستکراو له رنج و لاس. ظرفی که از سرگین خشک شده ساخته می‌شد و مخصوص حمل و نقل خاکستر و زباله بود.

کهلاش: *kalâš* کهسی فیلباز. کلاش، حقه باز، شاید، نیرنگ باز.

کهلاک: *kalâk* لاشه، جهسته. لاشه، جسد، کنایه از هیکل لش.

کهلاکهل: *kalâkal* ئاوات خواستن بؤ رۆیشتن و نه‌گه‌رانه‌وه. کنایه از کسی که در حال رفتن است، به امید برنگشتن وی، نفرینی است.

کهلام: *kalâm* وتهی گه‌وره‌کان. کلام، گفته، فرموده، فرمایش.

کهلانته‌ری: *kaiântari* دایره‌یه‌کی پولیس له گه‌رپیکدا. کلانتری، یکی از شعبات پلیس برای حفظ نظم و امنیت جامعه در یک محله و کوی.

کهلانه: *kalâna* ناننیک ساجی تیکه‌لاؤ له‌گه‌ل ته‌ره پیواز و که‌ره، ئه‌م نانه تایبته به به‌وه‌ری به‌هار.

نوعی نان که ترکیبی از پیاز سبز و تازه و کره حیوانی است و بیشتر در فصل بهار آنرا تهیه می‌کنند.

کهلاوه: *kalâwa* جیگایه‌کی رووخاؤ، کاول. ویرانه، خرابه، مخروبه.

کهلاپکهل: *kalâpêkal* بپروانه (کهلاکهل) نگاه (کهلاکهل)

تیفوئید، بیماری واگیردار و میکروبی به نام (باسیل ابرت).

کهف چپین: *kafčerin* کهف له‌سه‌ر لیوهینان. کف برلب آوردن.

کهف چه‌لین: *kafčalin* کهف پرژانن. کفاوردن بر لب، کف چریدن.

کهف ریژ: *kaffēz* کهسی که به هوی نه‌خۆشییه‌وه کهف له لیوی ده‌ریژئی. کف ریز، کف زا.

که‌فگن: *kafgen* کهوتوون. افتاده اند، اصطلاحی کنایه‌ای برای جا خوش کردن.

که‌فگه: *kafga* که‌وتووه، وه‌کو (ماشینه‌که که‌فگه). افتاده است، به زمین خورده است، مانند (آن ماشین چپ شده است).

که‌فوکون: *kafukoï* که‌فی سه‌ر چیشت. کف روی گوشت پخته یا هرغذایی دیگر.

که‌فهل: *kafai* سمت، نهرمایی سه‌رپشتی ران. باسن، کفل.

که‌کره: *kakra* نیوی گیایه‌کی زؤر تائه. گیاهی است بسیار تلخ.

که‌ن: *kai* بزنه کیفی، نیوی گاو گامیش. بزرگ، کل کوهی.

که‌ل: *kal* پارچه شکاوی شتیک وه‌کو به‌ریوهی په‌رداخ یان نیم شکاوهی دنان. خورده‌گی و پریده‌گی شی مانند لیوان یا ظرف چینی یا نیم شکستگی دندان.

که‌ل: *kal* گه‌رده‌نه، ریگایه‌کی سه‌خله‌تی کیوسانی. گردنه، راه صعب‌العبور کوهستانی.

که‌ل: *kal* نیاز، پیویست. نیاز، احتیاج.

که لای: *kalâi(i)* که سیک که له زیاره تی که ره لا گه رابیته وه، جیگی که لکراو. کسی که به زیارت کربلا رفته باشد، افتاده گی قسمتی از دیوار یا دندان.

که لبا: *kaiba* که لوه، پوزه. قسمت جلوی صورت حیوانات.

که لپوس: *kaipōs* پوستانی دهرؤیشان. پوستین درویشان که از پوست حیوانات درست شده است.

که لته شی: *kaltaši* گیاهی که چقلداری سهر خر. گیاهی است با ساقه بلند و سرشاخه ای تویی خاردار.

که لک: *kaik* پاساروسه ربان. دیوار و بام خانه، قرنیز دیوار.

که لکردن: *kalkerden* برینه وهی به سیک له شتخ و ناقزمان. قسمتی از چیزی را بریدن یا کندن.

که لکوبان: *kaikubân* پاسار و سهر ووی خانوو. دیوار و بام خانه.

که لکه فتن: *kalkaften* که ل که و تن، به نیاز بوون. نیاز پیدا کردن، احتیاج پیدا کردن.

که لکه لاه: *kaikaia* خولیا، نارده زوو، نیشتیا. آرزو، اشتیاق، اشتها، هوس.

که لکیت: *kaikit* که رکیت، شانه ی پو و تالی قالی. شانه، پود کوب قالی از جنس فلز و شانه مانند با دسته ای کوتاه.

که لگرتن: *kaigrten* ئاوسیوونی مانگا له که له گا. آبستن شدن گاو از گشن.

که له ته زین: *kalatazēn* سهر ته زین به هوی خواردنه وهی که سارد که له بهر

ساردی سهر بته زینی. کنایه از خوردن آشامیدنی سرد و گیج شدن سر، آنچه که موجب گیج شدن سر می شود.

که ل لیکه فتن: *kallēkaften* که ل لیکه و تن، به نیاز بوون نیازمند کسی شدن، نیازمند شدن.

که لوش: *kalōš* چه شتن فورمی جلوبه رگی ژنانه. گرد، اشاره به نوعی برش دامن زنانه.

که لاکه: *kalōka* پارچه یه که خشتی سوور یاخه که له بیناسازیدا وه کار ده کړئ. قطعه ای کوچک از خشت یا آجر در بنایی.

که لولپه ل: *kalupal* ئه سپابی مال، شره و پره. خرتوپرت، اسباب وسایل متفرقه.

که لوکوم: *kalukōm* لار و ناراست. کج و کوله، ناهموار، نامنظم.

که لوه: *kaīwa* که لپه، دانی پشین له زینده وهران. دندان پیش حیوانات، پوزه حیوانات.

که له بیژنگ: *kalabēžng* که له بیژنگ. دورچویی غربال و سرنده.

که له پاچه: *kalapâča* خواردنه منیه که له سهر و پی کولاو. کله پاچه، نوعی غذا سنتی.

که له پیباگ: *kaīapeyâg* که له پیباو، پیباوی نازا و جوامیر. مرد بزرگ، مرد قوی و نیرومند.

که له شاخ: *kaīšašâx* شاخ تایبهت به چه جامهت گرتن. وسیله حجامت که از جنس شاخ حیوانات بزرگ است.

ساردی سهر بته زینی. کنایه از خوردن آشامیدنی سرد و گیج شدن سر، آنچه که موجب گیج شدن سر می شود.

که ل لیکه فتن: *kallēkaften* که ل لیکه و تن، به نیاز بوون نیازمند کسی شدن، نیازمند شدن.

که لوش: *kalōš* چه شتن فورمی جلوبه رگی ژنانه. گرد، اشاره به نوعی برش دامن زنانه.

که لاکه: *kalōka* پارچه یه که خشتی سوور یاخه که له بیناسازیدا وه کار ده کړئ. قطعه ای کوچک از خشت یا آجر در بنایی.

که لولپه ل: *kalupal* ئه سپابی مال، شره و پره. خرتوپرت، اسباب وسایل متفرقه.

که لوکوم: *kalukōm* لار و ناراست. کج و کوله، ناهموار، نامنظم.

که لوه: *kaīwa* که لپه، دانی پشین له زینده وهران. دندان پیش حیوانات، پوزه حیوانات.

که له بیژنگ: *kalabēžng* که له بیژنگ. دورچویی غربال و سرنده.

که له پاچه: *kalapâča* خواردنه منیه که له سهر و پی کولاو. کله پاچه، نوعی غذا سنتی.

که له پیباگ: *kaīapeyâg* که له پیباو، پیباوی نازا و جوامیر. مرد بزرگ، مرد قوی و نیرومند.

که له شاخ: *kaīšašâx* شاخ تایبهت به چه جامهت گرتن. وسیله حجامت که از جنس شاخ حیوانات بزرگ است.

کهلهگرم: *kalagarm* سهرقان، بریتیه له مروقی تووره یا مهست و سهرخووش. سرگرم، کنایه از آدم عصبانی و مست.

کهلهلا: *kalalâ* شهکته، ماندوو، پهریشان حال. داغان، متلاشی، بدحال هم معنی می‌دهد.

کهلهلا: *kalalâ* بهرباو، داغان، ناسور. درب و داغان، لت و پار، بدحال.

کهلهور: *kalhor* نیوی هوزیکه که له پاریزگای کرمانشان داده‌ژین. کلهر، نام عشیره‌ای در کرمانشاه که یکی از طوایف بزرگ و پُرجمعیت با سابقه تاریخی است.

کهلهوهر: *kalawar* کهله‌لی شتیئک، مه‌ودای جیابوونه‌وه له نیوان دوو بهش له شتیئک. لب پریدگی شی، فاصله افتادگی.

کهلهپیر: *kaïhēr* تیسمرپیاگ، هپرش گشتی. کنایه از جمله دسته جمعی به کسی، کنایه از آدم قوی هیکل.

کهله‌ی شهگرم: *kalaēšakar* نامازه بو مروقی خوین شیرن و ره‌زا سووک، کهله شه‌کر. کنایه از آدم دوست داشتنی.

کهله‌یی: *kalai(i)* نیمه شیت، سهرشیت. نیمه‌دیوانه.

که‌م: *kam* نه‌ختن، دزی زور، وه‌کو (که‌م نه‌وی فره‌یش نییه). کم، اندک، مانند (کم نباشد زیاد هم نیست).

که‌ما: *kamâ* گیای که‌ما. گیاهی است خودرو که مصرف دامی دارد.

که‌لهرم: *kalarm* که‌لهم. کلم، یکی از انواع سبزیها.

که‌له‌پهش: *kalarâš* قالدو، نامازه‌یه بو مروقی بی تاومز. سرسیاه، کنایه از آدم بی شعور.

که‌له‌زات: *kalazât* ترسه‌نۆک، ترسه زاور. بزدل، ترسو.

که‌له‌شوق: *kalašaq* له‌نجباز، که‌له‌ره‌ق. لجباز، لجوج، کله‌شق.

که‌له‌شیر: *kaïšēr* که‌له‌باب. خروس، از طیور و مرغان خانگی.

که‌له‌شیرباز: *kaïšērbâz* شه‌وه‌ی که‌له‌باب راده‌گرو و به‌خیوی ده‌کا. خروس باز، کسی که به خروس علاقمند است و آن را برای بازی خروس جنگی تربیت می‌کند.

که‌له‌قه‌ن: *kalaqan* که‌له‌قه‌ن، قه‌ندی که‌له. کله قند.

که‌له‌ک: *kaïak* ده‌غه‌ن، قیل، کلک، حقه. **که‌له‌کباز:** *kaïakbâz* ده‌غه‌ن‌باز، قیل‌باز. کلک باز، حقه باز، شاید.

که‌له‌ک لیدان: *kaïaklêdân* ده‌غه‌ن لیدان. حقه زدن، کلک زدن.

که‌له‌که: *klaka* نیسقانی سهری خالیگا یا هالیگا. استخوان سر تهیگاه در انسان.

که‌له‌کنوو: *kalkanu* نامازه‌یه بو جیگایه‌کی دوور له دید و شاراو. کنایه از جای دور افتاده و پرت.

که‌له‌گا: *kaïagâ* گای نییری گه‌وره. گاو نر تنومند.

که‌ماچاپ: *kamaâjâr* شوینی که که‌مای زۆری لئِ روابی. جایی که گیاه که‌ما در آن روییده باشد.

که‌مان: *kamân* داریکی نیوجەغز که ژیی تی خراوه بۆتیرهاویشتن. که‌مان، چویی خمیده که دو سر آن را با زه بکشند، آلتی برای تیرانداختن.

که‌مانچه: *kamânča* ها، ئامبیریکی موسیقیایی. که‌مانچه، یکی از آلات موسیقی که دارای سه یا چهار سیم است.

که‌مانچه‌ژەن: *kamânčažan* ژەنیاری که‌مانچه، ئەو که‌سه‌ی که که‌مانچه دەژەن، یه‌کی له که‌مانچه ژەنه به‌ناو بانگه‌کانی شاری سنه (عه‌لیجان) بووه. نوازنده که‌مانچه، از که‌مانچه زن‌های مشهور در شهر سنندج مرحوم (علیجان) بوده است.

که‌متار: *kamtâr* که‌متیار. گفتار، حیوانی درنده شبیه سگ.

که‌متەر خەم: *kamtarxam* کاربشتگویی خەر، که‌م دەست و برد له کاردا. لا ابالی، لا قید در کار.

که‌متەر خەمی: *kamtarxami* سستی‌کردن له کارونیشدا. لا ابالی گری، لاقیدی، کوتاهی و اهمال در کار.

که‌متیار: *kamteyâr* که‌متار. گفتار، حیوانی درنده و وحشی شبیه سگ با پوست تیره و خالدار.

که‌م تین: *kamtin* که‌م گر. کم حرارت، ناتوان، گرمای اندک.

که‌م جیقلدان: *kamjiqêdân* بی‌حەوسە‌ئە، بی‌سەبر. کنایه از کم ظرفیت و کم حوصله.

که‌مچه: *kamča* مائە‌ی به‌نایی، که‌وچودارینه. قاشق چوپی، مالە‌ی بنایی.

که‌مخۆر: *kamxwar* زۆر نه‌خۆر. کم خور، کم اشتها.

که‌مدەس: *kamdás* تەنگدەست، بی‌دەسە‌لات. تنگدست، ناتوان، غیرچابک

که‌مکردن: *kamkerdan* دزینه‌وه، دزی زیادکردن. کم کردن، کاستن، کاهش دادن.

که‌مکۆل: *kamkōl* تیکۆلی شینی گۆیز. پوسته‌ی سبز گردو و که در رنگ‌رزی مورد مصرف است و از آن رنگ قهوه‌ای به دست می‌آوردند.

که‌موبیش: *kamubēs* که‌م تابیش، که‌م تاکورت. کم و بیش، کم و زیاد.

که‌م و کۆر: *kamukōr* ناتە‌واو، که‌موکورت. ناتمام، ناقص.

که‌موکۆری: *kamukoři* که‌موبیشی. کم و بیش.

که‌مه: *kama* پیچە‌وانه زۆره. کم است، اندک است، قلیل است.

که‌مه: *kama* داری دەوری دایره و دەف و دهۆل. چمبره، مانند چمبره دایره یا دف.

که‌مه‌ر: *kamar* ناوقه‌و، ناوقه. کمر، میان.

که‌مه‌ریەن: *kamarban* پشتین، شریتی تاییه‌ت به‌دەوری شوالی پیاوانه. کمربند،

تسمه یا نواری از چرم یا جنس دیگری که بر دور کمر شلوار می بندند.

که ممره: *kamara* نیومرستی ههرشتن. میانه هر چیز.

که مکه مکه: *kama kama* نه خته نه خته اندک اندک.

که مکه کی: *kamakē* نه خته له یه ک، نه ختن، ورده یه ک. اندکی، کمی.

که مهن: *kaman* په تی دریژ بؤ راوگرتن، که مهنند. کمند، طناب، رشته ای دراز که برای گرفتار کردن حیوانات به کار می برند.

که مـــــه وگردن: *kamawkerden* دزینه وه. کم کردن، کاستن، کاهش دادن.

که می: *kamē* ورده یه ک، نه ختن. کمی، اندکی.

که میک: *kamēk* نه ختیک. اندکی، کمی.

که میله: *kamēia* چلمی وشه که بووی لووت. چلم خشک شده بینی.

که ن: *kan* ناودر. پرتگاه.

که ن: *kan* ها، کاری که نندن، وه کو (چاڭ که ن، چا که ن). پسوند، به معنی کن، مانند (حفرکن، چاه کن).

که ن: *kan* که نده لان. گودال کناره ی کوه.

که نار: *kanâr* قه راخ، لا، که نار، لیوار. کنار، پهلو، یک جهت چیزی.

که نانندن: *kanânden* وه پیکی که نین هیان. خنداندن، بخنده آوردن.

که نانن: *kanânen* وه پیکی که نین هیان. خندان، به خنده در آوردن.

که ناو: *kanâw* ناودر. کناره آب، کنار آب.

که نندن: *kanden* دهر هیان، چاڭگردن. کندن، حفر کردن.

که نف: *kanef* له روو چوون، خیت بوون. کنف، خیط.

که نففت: *kaneft* له روو چوون. کنفت، خیط.

که نگر: *kangar* کنگر. کنگر، گیاهی است دارای برگهای بریده و خاردار و ساقه ی سفید کوتاه که مصرف غذایی دارد.

که نگرین: *kangarin* چیشتی که نگر. خورش یا غذای از گیاه کنگر.

که نن: *kanen* که نن، که نندن. کندن، حفر کردن.

که نوو: *kanu* که نندوو. کندو، انبار سفالی بزرگ برای نگهداری غلات و آرد.

که نووی نارد: *kanuy ârd* که نووی نارد. کندو مخصوص نگهداری آرد.

که نووی ههنگوین: *kanuyhangwēn* که نندوووی ههنگوین. کندوی عسل، لانه زنبور عسل از جنس سفال یا چوب.

که نف: *kanaf* شهرمه زار. کنف، خجل، شرمنده، خیط.

که نف: *kanaf* گیایه که بهم ناوه که کوتالی لی دروست ده کری. کنف، رشته های بهم تنیده شده از الیاف گیاه کنف.

که نففت: *kanaf* شهرمه زار کراو. کنف شده، شرمنده شده، خیط شده.

که نه کار: *kanakâr* نه خش که نندن له دار یان ههرشتیکی تر. کننده کار، کسی که

که‌نین: *kanin* پیکه‌نین، وه‌کو (که‌نین شادی تیرئ). خنده، مانند (خنده شادی آور است).

که‌نیی: *kanini* پیکه‌نیی. خنده‌دار، خنده‌آور، کم‌دی.

که‌و: *kaw* که‌و، ژهرژ. کبک، از‌انواع پرندگان وحشی که پا و نوک قرمزی با پرهای تیره دارد و در کوه‌های مرتفع خصوصاً در کردستان زندگی می‌کند.

که‌وان: *kawân* که‌وانی سه‌رلانک، که‌مانی تیر هاویشتن. کمان، مانند کمان تیراندازی، کمان سر گهواره بچه.

که‌وان: *kawân* داو، که‌من، وه‌کو (له‌که‌وانی دهرنه‌هات). دام، تله، کمند، مانند (او از کمندش نرست).

که‌وان: *kawân* که‌مان، ئامرازئی راورکردن و شهر. کمان، یکی از آلات جنگ و شکار.

که‌وان: *kawân* که‌مان، که‌وان تایبته به هلاجی. کمان، کمان پنبه‌زنی.

که‌وانه: *kawâna* وه‌کو که‌وان، هه‌لگه‌پانه‌وه. کمانه، شبیه کمان.

که‌وانه‌گردن: *kawânakerden* هه‌لگه‌پانه‌وه‌ی تیر. کمانه‌گردن، برگشت گوله.

که‌وانی: *kawâni* که‌مانی، هیلالی. کمانی، کمان مانند، هلالی.

که‌واو: *kawâw* که‌باب. کباب، غذایی از گوشت که بر روی آتش بریان کنند.

که‌واوبه‌گ: *kawâwbaïg* که‌بابی گوشتی کوتراو، جنراو. کباب برگ.

کارش حک کردن و کندن روی چوب یا فلز باشد.

که‌نه‌کاری: *kanakâri* نه‌خش هه‌لگه‌ندن. کنده کاری، کنایه از آدمی که چهره آبله گون دارد.

که‌نه‌لان: *kanâîan* ئاودری گه‌وره، که‌نده‌لان. پرتگاه کوه.

که‌نی: *kani* کچه. اصطلاحی زنانه مأخوذ از اورامی خطاب به زن یا دختر.

که‌نی: *kani* پی که‌نی. خندید، او خندید.

که‌نی‌گ: *kanyâg* که‌نراو، هه‌لگه‌نراو. کنده شده، در آورده شده.

که‌نی‌سه: *kanisa* په‌رستگه‌ی یه‌هووده‌کان. عبادتگاه یهودیان که در شهر سنندج دو بنا از آن که محل عبادت یهودیان بوده است وجود دارد.

که‌نیشک: *kanišk* کچ، کیژ. دختر.

که‌نیشکانه: *kaniškâna* کچانه، وه‌کو (کراسی که‌نیشکانه). دخترانه، مربوط به دختران، مانند (پیراهن دخترانه).

که‌نیشک‌گه‌ل: *kaniškgal* کچه‌کان، کچگه‌ل. دختران، دخترها.

که‌نیشک‌ه‌کان: *kaniškakân* کچه‌کان، ئه‌و کچانه. دخترها، آن دختران.

که‌نیشک‌ه‌که: *kaniškaka* کچه‌که، ئه‌ی کچه. آن دختر، ای دختر.

که‌نیشکی: *kaniški* کچینی، بن. دختری، بکارت دختران.

که‌واوپه‌ز: *kawâwpaz* که‌باب په‌ز. کباب پز، کسی که شغل او کباب پزی است.

که‌واوچی: *kawawčī* که‌بابچی. کباب پز، کبابچی، شغل مربوط به کباب، کبابی.

که‌واو قی‌مه: *kawâwqima* که‌بابی قی‌مه. کباب قی‌مه.

که‌واوی: *kawâwi* که‌بابی، جی که‌باب دروست کردن. کبابی، شغل منسوب به کباب، جایگاه پختن کباب.

که‌وبا‌ر: *kawbâr* بی‌چووی که‌و، کرپوونی که‌و. جوجه کبک، کرج شدن کبک.

که‌وبا‌ز: *kawbâz* نه‌و که‌سه‌ی که‌و زور حه‌زی له که‌وه. کبک باز، علاقه‌مند به کبک.

که‌ورپ‌شک: *kawrēšk* که‌روپ‌شک. خرگوش، یکی از چونندگان.

که‌وش: *kawš* پیلاو. کفش، پای افزار.

که‌وش‌دۆز: *kawšdōz* نه‌و که‌سه‌ی که‌و کاری پیلاو دوورینه. کفاش، کفش‌دوز.

که‌وش‌دوور: *kawšdur* نه‌و که‌سه‌ی که‌و پیلاو دده‌وورینی. کفش دوز، کفاش.

که‌وش‌ه‌کان: *kawšakân* پیلاوه‌کان. کفشها.

که‌وش‌که‌ن: *kaoškan* جی‌گای دهره‌یتانی پیلاو. کفش کن، محلی که در آن کفش‌ها را از پای در آورند.

که‌وش‌ه‌ن: *kawšan* سنووری زه‌وی‌نی گوندیک له‌گه‌ل گوندیکی تر. محدوده زمینهای یک روستا با روستای دیگر.

که‌وگ: *kaweg* ره‌نگی که‌وو. رنگ کیود.

که‌وگی: *kawgi* به‌ره‌نگی سورمه‌یی، که‌ووی. کیودی، خون مردگی.

که‌وگیر: *kawgir* که‌فگیر. کفگیر، فاشق بزرگ مخصوص کشیدن غذا یا اجسامی مانند زغال.

که‌ومار: *kawmâr* جۆریک مار که‌و ره‌نگی بۆره. نوعی مار خاکستری رنگ.

که‌ومرگ: *kawarg* که‌وه‌ر، نیوی یه‌کی له‌سه‌وزیبه‌کانه. تره، یکی از سبزیهای خوراکی.

که‌وئیل: *kawēi* خانۆی چکۆله‌ی نیو باخ. خانه باغ، آلاچیق.

که‌ه‌هر: *kahar* جۆرئ نه‌خۆشی پیسته، هه‌لژرین. که‌هر، بیماری پوستی.

که‌ه‌ه‌نگ: *kahang* نه‌خۆشی و ژانی پشت، گرفتی پشت. گرفتگی عضلات پشت.

که‌هیج: *kayč* هه‌م، تر، دیتر، وه‌کو (ماله‌ که‌هیج). هه‌م، نیز، مانند (خانه هه‌م).

که‌ه‌یف: *kaēf* شادی، خۆشی، که‌ه‌یف. شادی، خوشی، سرور.

که‌ه‌یف‌کردن: *kaēfkerden* خۆشیکردن. شادی کردن، خوشی کردن.

که‌ه‌یل: *kayl* پراوپر، لیوانلیو. مالامال، لبریز، انباشته.

که‌ه‌ین: *kaēn* به‌ین، نیوان، پیوه‌ندی. رابطه میان دو نفر.

که‌ه‌ینوبه‌ین: *kaēnubaēn* پیوه‌ندایه‌تی. رابطه دو نفری، روابط.

که‌پوان: *kaēwân* نیوی نه‌ستیره‌یه‌که. ستاره کیوان، نامی مردانه.

که‌پوانۆ: *kaēwânō* ژنی مال، هاوسه‌ری پیاو. کدبانو، خاتم خانه.

کێ: *kē* کام که‌س، چکه‌س. کی، چه کسی، چه شخصی.

کێچ: *kēč* جوژی جانه‌وه‌ری خوینمژه. کک، حشره‌ای است کوچک و بدون بال که ازخون تغذیه می‌کند.

کێرانی: *kērânen* کیرلیدان. خراش دادن، خراشانیدن.

کێره: *kērah* له‌دهنگه‌کان. از اصوات، صدای خراش دادن.

کیرپان: *keryân* نیوی گوندیکه، کیرپدان. کشیده شدن، خراش دادن، نام روستایی است.

کیس: *kis* فرجه. دسترسی، فرصت.

کیس: *kis* ماسین، وشه‌یه‌که بۆ ماسین به‌هوی ددان ئیشانه‌وه به‌کاردی. آماس، بویژه برای ورم صورت ناشی از درد دندان بکار برده می‌شود.

کیسه: *kisa* کیسک، هه‌نبانه. کیسه، همیان، کیسه مخصوص حمام.

کیسه‌کیش: *kisakēš* که‌سێک که له‌حه‌مام کار ده‌کا. کیسه کش و کارگر حمام.

کیسه‌ن: *kisai* کیسه‌ن. لاک پشت، یکی از انواع سخت پوستان.

کیسه‌وه‌مر: *kisawkamar* پشت به‌ندی چه‌رمی بۆجیگی‌ای پاره. همیان و کمر.

کیش: *kēš* که‌ش، جیر، کیش، وه‌کو (کیشه که قرتیاگه). کش، مانند (آن کش پاره شده است).

کیشان: *kēšân* به‌راورد به‌ته‌رازوو، رسم کردن. وزن کردن، کشیدن، ترسیم کردن.

کیشانندن: *kēšândên* به‌راوردکردن به‌ته‌رازوو. وزن کردن، کشیدن.

کیشان کیشان: *kēšânkēšân* راکیشان به‌زه‌ویدا. کشان کشان.

کیشانن: *kēšânen* به‌ته‌رازوو به‌راوردکردن، کیشانندن. وزن کردن، توزین کردن.

کیشانه: *kēšâna* به‌ته‌رازوو کیشان. وزنی، کشیدنی، توزینی.

کیشانه‌وه: *kēšânawa* سه‌ره‌له‌نوی کیشان. دوباره وزن کردن، توزین کردن دوباره.

کیشاوکیش: *kēšâwkēš* بکیش بکیش. کشاکش.

کیشدار: *kēšdâr* درینژ‌خایه‌ن. کشدار، بلند، ممتد.

کیشریاگ: *kēšeryâg* کیشراو. کشیده شده، ترسیم شده، توزین شده.

کیشک: *kēšek* ئیشک، قه‌ره‌ول. کشیک، نکه‌بانی.

کیشکچی: *kēšekçi* ئیشکچی. نگهبان، پاسبان، قراول.

کیشماکیش: *kēšmâkēš* شه‌روه‌ه‌را، ده‌مه‌قاله. کشاکش، جدل، تقلا.

کپل: *kēl* به‌ردی سه‌رمه‌زار. سنگ قبر، سنگ گورومزار.

کپلانندن: *kēlānden* کاری کلپلدران. کار کاشتن، کاشتن بذر یا نهال.

کپلانن: *kēlānen* کلپلدران. کاشتن، افشاندن بذر.

کپلگه: *kēlga* زه‌وینی شیوکراو، زه‌وینی کلپلدراو. کشتزار، کشتگاه.

کیلوو: *kilu* په‌که‌په‌کی کپشانه به‌رانبه‌ر به‌هزار گرام. کیلو، واحد وزن برابر هزار گرم.

کیلوویک: *kiluwēk* پیوانه‌ی کپشانه‌په یه‌ک کیلو. یه‌ک کیلو از هر چیز.

کیلویی: *kilui(i)* به‌میزانی یه‌ک کیلو. کیلویی، به‌وزن یک کیلو از هر چیز.

کپله‌کان: *kēlakān* نه‌وبه‌ردانه‌ی که‌له سه‌رفه‌بران دای دهنن. سنگ قبرها، سنگهای عمودی مزار.

کپلیاگ: *kēlyāg* کپلاو، کلپلدراو. کاشته شده.

کیمیا: *kimyā* ها، کیمیا، شتی گران با وده‌ده‌ستنه‌هاتوو. کیمیا، مأخوذ از یونانی به‌معنی اختلاط و امتزاج، در اصطلاح امروز به‌علم شیمی اتلاق می‌گردد و در اصطلاح عامه گران قیمت و نایاب معنی می‌دهد.

کپشمه‌نی: *kēšmani* به‌ته‌رازوو کپش‌ران. کشیدنی، وزنی، توزین کردنی.

کپشواکپش: *kēšwākēš* کپشانه‌کردنی چهند جار به‌ته‌رازوو. چند بار به‌طور متوالی توزین کردن.

کپش و هه‌وری: *kēshawri* چه‌شنی پارچه‌په. نوعی پارچه لباس زنانه.

کپشه: *kēša* شهر، گرفت. جدل، نزاع، کشمکش، اختلاف.

کپشهاتن: *kēshāten* له‌دوو‌هاتن. کش آمدن.

کپشه‌کپش: *kēšakēš* شهر و هه‌را. کشان کشان.

کپش هه‌لکپش: *kēshaikeš* کپشماکپش. کشیدن و بالا آوردن.

کپشیاگ: *kēšyāg* کپشراو. وزن شده، کشیده شده، رسم کرده شده، توزین شده.

کپشیان: *kēšyān* کپشان. کشانیدن، کشیده شدن.

کیف: *kif* جانتا، کیف دهستی. کیف.

کیف: *kēf* کیو، چیا. کوه.

کیفسار: *kēfsār* کیو‌سار، کو‌سار. کوهسار، کوهستان.

کیفسان: *kēfsān* کیو‌سان، کو‌سار. کوهستان، کوهسار.

کیفه: *kifa* وژه کردن وه‌کو دهنگی مار. از اصوات، مانند صدای مار، صدای گلوله.

کیفی: *kēfi* کیوی، نه‌وه‌ی که له‌کپوده‌زی. کوهی، وحشی.

کیفیله: *kēfila* کیوی. کوهی، آنچه که در کوه می‌زید.

گ

گاز: *gâz* به‌دندان گرتن، قهپ، نامرازی بزمارکیشان. گاز دندان، انبر، گاز مایع یا شهری، یکی از حالات ماده، استخوان وسط پشت.

گاز: *gâz* قاز، ماده سرووشتی سووته‌مهنی. گاز، ماده طبیعی حاصل از تجزیه نفت به صورت طبیعی.

گاز پشت: *gâzpešt* سهرپشت، بان پشت. گرده، سر پشت.

گازگرتن: *gâzgerden* به‌دندان گردن، قهپ گرتن. گاز گرفتن، با دندان فشار دادن یا گرفتن.

گازگردن: *gâzgerden* قهپ گرتن. با دندان نیش زدن.

گازن: *gâzen* نامرازی که‌وش دووری بؤ برینی چهرم. چاقوی مخصوص کفاشی.

گازگاز: *gâzagâz* قهپ گرتن، لهدنگه‌کان. گاز گرفتن متوالی، از اصوات.

گازین: *gâzin* گازدان بؤ توندروین. (به‌نزین) گازدادن اتومبیل برای سرعت بیشتر.

گاس: *gâs* ودختی وا هه‌یه، نه‌گهر، وه‌کو (گاس بی‌مه‌وه). شاید، مانند (شاید برگردم).

گاسنؤق: *gâsenoq* سندقی گه‌وره‌ی تایبعت به پاره و زپر، به‌لگه و دیکومینت. گاو صندوق، صندوق بزرگ مخصوص نگهداری پول و اشیاء قیمتی و اسناد.

گاشه: *gâša* به‌ردی زه‌لام. سنگ بزرگ، قطعه سنگ بزرگ.

بیتی (گ)، وه‌کو (بووگ، جووگ).

پسوند فاعلی، حرف (گ) الفبا.

گا: *gâ* جار، که‌رمت. گاه، گاو.

گابؤر: *gâbôr* دهنگی گا. صدای گاو، کنایه از صدای بلند.

گاپؤس: *gâpôs* پیستی گا، پیست کولفت. کنایه از پوست کلفت، پوست گاو.

گاجفت: *gâjeft* گاجووت. شخم زدن با گاو.

گاراج: *gârâj* گاراژ، گاراج. گاراژ، محل پارک اتومبیل، ایستگاه اتومبیل از نوع باری و سواری آن.

گارآن: *gârân* نیوی مله‌یه که له نیوان سنه و مه‌ریوان دا. نام گردنه‌ای بین راه سنندج و مریوان، معنای کوه را هم می‌دهد.

گارآنن: *gârânen* گارانندن، دهنگه دهنگی مریشک له کاتی هیلکه کردن. صدای ممتد مرغ.

گاروو: *gârû* زؤر بی شهرم. پُرو، رودار، وقیح.

گاره: *gâra* دهنگی مریشک. صدای مرغ.

گارگار: *gârâgâr* دهنگی مریشک. صدای متوالی مرغ.

گاریه: *gâriya* گاری. گاری، از وسایل حمل و نقل بار و مسافر در قدیم.

گامارو: *gāmārō* جۆری مراویسی رهشی خالدار. نوعی مرغابی سیاه خالدار.
گامیش: *gāmēš* گامووش، مانگامیش.
 گامویش، حیوانی از نوع گاو اما بزرگتر و دارای شاخه‌های دراز و ماده گاو آن شیر چربی دارد.
گاواسن: *gāwāsen* گاسن. گاو آهن، ابزاری که سر آن را به گردن گاو می‌بندند و زمین را با آن شخم می‌زنند.
گاوانی: *gāwāni* پیشوئه، سیرۆ، مزدی شوان. پرنده‌ی سار، مزد گاوچران.
گاوگوتار: *gāwgōtar* چپ‌نهنه پرنه، نامازده بۆ روت و رهجالان. فقیر، بیچاره.
گاوگاردون: *gāwgardun* قوربانیکردنی نازدهل له‌به‌ریپی که‌سی.
 به یمن قدم قربانی کردن.
گاوئکی: *gāweikē* ریگه‌روئینی مندالی پا نه‌گرتوو. حرکت کودک با دست و پا.
گاووخان: *gāwaxān* زووینی ته‌ختکراو بۆ کیلان. شیار مرزی زمین شخم زده، زمین آماده برای کشت.
گاووخت: *gāwaxt* کاتی وا، جارچارئیک، دهرفته‌تی. گاهی وقت، گاهی اوقات، بعضی اوقات، اوقاتی.
گاوورۆ: *gāwarō* نیو رۇخانه‌یه‌که. نام منطقه و رودخانه‌ای در کردستان.
گاووسن: *gāwasen* گاسن. گاو آهن.
گاووسسهر: *gāwasar* کۆپساری سهریه‌بزمار، ته‌میه. گاو سر، کتک، چماق، تنبیه.
گاهه‌س: *gāhas* جارچارئیک، کاتی وا. گاه باشد، شاید.

گاف: *gāf* بی‌یتی (گ). حرف (گ) از حروف الفبا که گاف تلفظ می‌شود.
گاقۆر: *gāqōr* زل ویژ. کنایه از گنده گوی، صدای گاو.
گاقۆز: *gāqōz* زلویژ. گنده‌گوی.
گاکۆتر: *gākōter* کۆتره گایه. کبوتر چاهی، یکی از انواع کبوتر.
گاکوچک: *gākoček* گابه‌رد، به‌ردی زه‌لام. سنگ بزرگ، تله سنگ بزرگ.
گاکوژ: *gākož* کیردی گا کوشتن، قه‌سابئیک که گۆشتی گا ده‌فرۆشی. گاو کش، کارسلاخی، سلاخ گاو، قصابی که فقط گوشت گاو می‌فروشد.
گاکئیفی: *gākēfi* که‌ن. گوزن، بوفالو، حیوانی شاخدار و علف خوار.
گاک: *gāk* گه‌ده، گه‌وگ. شکمبه.
گاکا: *gākā* جارچار، به‌ین به‌ین. گاه گاه، گه‌گه.
گاکهل: *gāgal* گائهل. رمه گاو، گله گاو.
گال: *gāl* نه‌خۆشییه‌کی پیستی. گال، نوعی بیماری جلدی است و کرم گاوری هم می‌نامند.
گال: *gāl* گائهل. گله گاو، رمه گاو.
گال: *gāl* هه‌رزهنه تاله. ارزن، دانه‌هایی به رنگ خاکستری با برگ و خوشه‌هایی شبیه خوشه جو.
گالۆش: *gālōš* چه‌شنی که‌وشی لاستیکی یا پیلاوی لاستیکی. گالش، نوعی کفش لاستیکی.
گال‌هوان: *gālawān* گاچه‌رین. گاو چران.

گای مارؤ: *gâymârō* گیاهک که لهسه ر تهویلیهوه خالیکی سپی دیار بی به چهشتیک که جیاوازییهکی تایهتی له گهل گا کانی تری بی بیهخشی. گاوی که خالی سفید رنگ در وسط پیشانی داشته باشد.

گایی: *gâi(i)* سوالکهری، سوالکردن، سوالهت کردن. گدایی، کار و پیشه گدا، کسی که به علت نداشتن درآمد معاش خود را رایگان از دیگران طلب کند.

گرپ: *ger* تاو، بلیسه. شدت گرما، شعله آتش.

گرپالک: *gerâtek* پووش وشکه گیا بوئاگرکردنهوه. گیاه و خاشاک خشک برای آتش برپا کردن.

گرپاله: *gerâta* بلیسه، شوئه. زبانه آتش، شعله.

گرام: *gerâm* قهوان. گرام، گرامافون.

گرامافون: *gerâmâfôn* قهوان. گرامافون.

گران: *gerân* قورس، سهنگین، نرخى زؤر. سنگین، گران، گران قیمت.

گرانبار: *gerânbâr* بارقورس، باری قورس، زؤر به موشکول. سنگین بار، گرانبار، کنایه از سنگینی.

گرانجان: *gerânjân* کهسی که شت زؤرتتر له نرخى خوئی به خهئک دهفروشی. گرانفروش.

گرانایی: *gerânâi(i)* قورسایی. سهنگینی، سنگینی.

گرانی: *gerâni* گرانیی، قاتیوون، نرخى زؤر. گرانی.

گرت: *gert* گرد، وهکو (ئهویان گرت). گرفت، گرفتند، مانند (او را گرفتند).

گرتگ: *gerteg* گرتوو، گیراو. گرفته شده، اسیر شده.

گرتگه: *gertega* گرتوو، گردویوانه، وهکو (ئهویان گرتگه). گرفتهاند، دستگیر کردهاند، مانند (او را گرفتهاند).

گرتم: *gertem* له بهندم گرت، وهکو (زوو گرت). گرفتم، در بند کردم، مانند (سریع او را گرفتم).

گرتن: *gerten* دیککردن، بهندکردن. گرفتن، اسیرکردن، به دام انداختن.

گرتنه مل: *gertenamel* ومهستؤگردن. به گردن گرفتن، به عهده گرفتن.

گرتنه ناو: *gertenanâw* گهمارؤدان، له ناو گردن، گردنه نیو. در میان گرفتن.

گرتنهوه: *gertenawa* خستنهوهجیی شکاوه. قاپیدن در هوا، تهیه و ترکیب کردن، بهیود شکستگی، فال گرفتن.

گردان: *gerdân* ئاور تیبهردان، ئاوردان. شعلهور کردن، آتش زدن.

گردبوونهوه: *gerdbunawa* خرپوونهوه، کوؤبوونهوه. جمع شدن.

گردن: *gerden* گرفتن، به دام انداختن.

گردن: *gerden* گرتن، وهکو (گرتنهوهی ههویر). تهیه کردن، مانند (تهیه کردن خمیر).

گردنه دن: *gerdenadei* گردنه دن. به دل گرفتن.

گرژی: *gerži* چین له سه‌رتویل و ئالۆز بوون. خشمگینی، دژم بودن.

گرسان: *gersân* پښ بوونی ئاور، خوگرتنه‌وه، ساقبوونه‌وه. افروختگی آتش، چسپیدن، ترمیم.

گرسیاگ: *gersiyâg* گرساو. ترسیم شده، افروخته شده، زخم رو به بهبودی.

گرسیان: *gersiyân* خو گرتنه‌وه، خو گرتنه‌وه‌ی برین. ترمیم شدن.

گرشه: *gerša* شه‌وفدانه‌وه، بریقه. درخشش.

گرفت: *gereft* گیر. مانع، مشکل.

گرفتوگیر: *gereftugir* گیر و گرفت. مشکلات، گیر و گرفت.

گرفه: *gerfa* جوړئ دهنګه، دهنګی گولله دهنګی با. از اصوات، صدای شعله آتش، صدای گلوله.

گرفه‌گرف: *gerfagerf* دهنګی په‌یتا په‌یتا. صدای متوالی.

گرپکه: *gerka* چه‌شنیکی کاله‌ک، که‌چهل. نوعی خربزه، کنایه از کسی که سر کچل دارد.

گرپران: *gergerân* کایه‌ی ئاور، گروکلپه‌ی زور. بازی با آتش، لهیب و شعله متعدد آتش.

گرپرتن: *gergerten* ئاورگرتن. شعله‌ور شدن، کنایه از به خشم آمدن.

گرماندن: *germânden* له دهنګه‌کان، وهکو دهنګی هه‌ور. غریدن.

گرمۆله: *germōia* په‌پکه‌به‌ستوو، له‌دهورخو‌کوبوونه‌وه. به دور خود گرد شدن، مجاله شدن.

گردنه مل: *gerdenamel* گردنه مل، وه نه‌ستو گرتن. به گردن گرفتن، به عهده گرفتن.

گردنه‌وه: *gerdenawa* گردنه‌وه. قاپیدن در هوا، نگاه گردنه‌وه.

گردنه‌وه: *gerdenawa* ها، پیکه‌ینان، وه‌کو (گردنه‌وه‌ی هه‌رگ، گردنه‌وه‌ی حه‌سیب، گردنه‌وه‌ی توکل‌ی میوه و شتی وا). تهیه کردن، مانند (تهیه کردن گل، فال گرفتن، پوست کندن میوه).

گرده: *gerda* گرده‌له. گرد و تپل.

گردهبېر: *gerdaber* مشاری ورد و ناسک تایبعت به نازک کاری. اره مویی، اره‌ی باریک، یکی از آلات نازک کاری.

گرده پیاک: *gerdapeyâg* پیماوی گرده‌له. مرد کوتاه قد و چاق.

گرده ژن: *gerdažen* ژنی گرده‌له. زن کوتاه قد و چاق.

گرده‌له: *gerdaia* گردو‌لگه. گردی کوچک، کروی کوچک، خپله.

گرده‌بوون: *gerdawbun* کۆب‌بوون. جمع شدن، اجتماع کردن.

گرده‌وک‌گردن: *gerdawkerden* کۆکردن. جمع کردن، از روی زمین جمع کردن.

گرزه: *gerza* گرده‌له، خری بچووک. گرز مانند، کنایه از آدم قد کوتاه و چاق.

گرژ: *gerž* ئالۆز، تووړه، ناوچاترش. اخمو، افسرده، عصبانی.

گرژانن: *geržânen* گرژانندن، تووړه بوون. توهم رفتن، عصبی شدن، اخم کردن.

گرموهور: *germuhōr* ههرا و هووریا، گرموقال. داد و بیداد، نعره زدن، عربده کردن.

گرمه‌گرم: *germagerm* دهنگی گرمه‌ی په‌یتا په‌یتا. از اصوات، مانند صدای پاکوبیدن بر روی چیزی یا صدای رعد و برق.

گرنج: *gerenj* ددانه، ناساف، دیانه، ئاز، آج، آژ، زیر، خاردار، ددانه دار، ناهموار.

گرنج‌گرنج: *gerenjgerenj* ددانه ددانه، ئازدار. دندان دندان، آج دار.

گرو: *gero* دسته، تاقم، گروه، دسته.

گرو: *gerō* مائوس. انس.

گروژئی: *gerōžē* هموو روژئی. هر روزه، یومیه.

گرووبان: *gerubân* پله‌پله‌که له‌ناو نهرت‌ش و سوپادا. گروهبان، درجه‌ای در ارتش.

گروگان: *gerugâi* هسه‌ی مندائی ساواکه تازه زمانی گرتوو. صحبت کردن بچه برای اولین بار.

گره‌گر: *gerager* گرگر، کلپه‌ی ئاور. شعله مدام آتش.

گروهو: *geraw* بارمته، شهرت، وه‌کو، (شەشی هاله گرهو په‌نجیا). گرو، رهن، شرط، مانند (او شش در گرو پنج دارد).

گروه‌بردن: *gerawberden* گرو بردن، شهرت بردن. گرو بردن، شرط بردن.

گروه‌گرتن: *gerawgerten* بارمته‌گرتن. گرو گرفتن، شرط بندی کردن.

گروهگان: *gerawgân* بارمته، بارمته، گره‌وی. گروگان.

گرئ: *gerē* به‌ند، گره، وه‌کو (گرئیک به‌دهس ئه‌کرگیت‌ه‌وه به دیان نایکه‌نه‌وه). گره، مانند (گره‌ای که با دست باز می‌شود با دندان باز نمی‌کنند).

گریا: *geryâ* گرا، فرمیسک له چاوی هات. گریست، او گریست.

گریا: *gerÿâ* گرا. شعله‌ور شد، آتش گرفت.

گریان: *gerÿân* گرین، فرمیسک رزانندن. گریستن، اشک ریختن.

گریان: *gerÿân* ئاور تیبه‌ربوون. آتش گرفتند، آتش سوزی.

گرچن: *gerēçen* تهنران به گری. بافته‌ی گره‌دار.

گریدار: *gerēdâr* ههرشتی گری هه‌بی. گره دار، مانند چوب گردو که دارای گره‌های متعدد است.

گریدان: *gerēdân* گری لیدان. گره‌زدن.

گری‌دراوا: *gerēderyâg* گری‌دراو. گره زده شده.

گریزه: *gerēza* نیوی گوند و پردیکه له ده‌ورویه‌ری سنه. نام روستایی در حومه سنندج و پلی معروف در همین محل.

گریس: *geris* رونی تایبه‌تی ماشین. گریس، روغن به دست آمده از محصولات نفتی که مصرف صنعتی دارد.

گری کویره: *gerēkwēra* گری کویره، گری‌کویره. گره‌کور.

گرین: *gerin* گریان، فرمیسک، رزانندن.

گرموهور: *germuhōr* ههرا و هووریا، گرموقال. داد و بیداد، نعره زدن، عربده کردن.

گرمه‌گرم: *germagerm* دهنگی گرمه‌ی په‌یتا په‌یتا. از اصوات، مانند صدای پاکوبیدن بر روی چیزی یا صدای رعد و برق.

گرنج: *gerenj* ددانه، ناساف، دیانه، ئاز، آج، آژ، زیر، خاردار، دندانه دار، ناهموار.

گرنج‌گرنج: *gerenjgerenj* ددانه ددانه، ئازدار. دندان دندان، آج دار.

گرو: *gero* دسته، تاقم، گروه، دسته.

گرو: *gerō* مائوس. انس.

گروژئی: *gerōžē* هموو روژئی. هر روزه، یومیه.

گرووبان: *gerubân* پله‌پله‌که له‌ناو نهرت‌ش و سوپادا. گروهبان، درجه‌ای در ارتش.

گروگان: *gerugâi* هسه‌ی مندائی ساواکه تازه زمانی گرتوو. صحبت کردن بچه برای اولین بار.

گره‌گر: *gerager* گرگر، کلپه‌ی ئاور. شعله مدام آتش.

گروهو: *geraw* بارمته، شهرت، وه‌کو، (شەشی هاله گرهو په‌نجیا). گرو، رهن، شرط، مانند (او شش در گرو پنج دارد).

گروه‌بردن: *gerawberden* گرو بردن، شهرت بردن. گرو بردن، شرط بردن.

گروه‌گرتن: *gerawgerten* بارمته‌گرتن. گرو گرفتن، شرط بندی کردن.

گزهگن: *gezagez* له دهنگه‌کان، وه‌کو دهنگی می‌ش. از اصوات، مانند صدای حشرات.

گزیر: *gezir* به‌رده‌ست، پیش‌خزمه‌تی خان. پاکار، پیشکار، داروغه، عسس، کنایه از جاسوس.

گزیری: *geziri* پاکاری، به‌رده‌ستی. منسوب به گزیر، کنایه از جاسوسی کردن.

گزیریکردن: *gezirikerden* پاکاری، به‌رده‌ستی کردن، سی‌خوری. جاسوسی کردن، مأمور به اجرای امر مافوق.

گژ: *gez* گژربوون، وه‌کو راستبوونه‌وی موو، روبه‌روبوونه‌وه. سیخ شدن مو، گلاویز شدن، مقابله‌کردن.

گژاندن: *gežanden* راستبوونه‌وی موو، ئالۆزرکردن. عصبانی کردن، ژولیده کردن.

گژانن: *gežanen* ژولیدن، عصبانی کردن.

گژگزه: *gezgeza* گف، له دهنگه‌کان وه‌کو دهنگی گزه‌ی با. صدای باد از اصوات.

گژنه‌سه‌ره: *gežnasara* سه‌ره‌ژنی ژوولراو. ژولیده مو، مو فروری، آشفته مو، موی آشفته.

گژنیژ: *gežniž* گژنیژ، گژنیژه. گشنیز، گیاهی یکساله که دارای گل‌های سفید و چتری است، یکی از سبزیهای خوراکی.

گژوگیا: *gežugiyâ* رووه‌ک. نباتات علفی، رستن‌های گیاهی.

گریستن، اشک ریختن.

گریه کویره: *gerēakwēra* گری کۆره. کره کور.

گژ: *gez* فیل، درۆ، حۆقه، وه‌کو (گژ لیدان). تقلب، حقه، دروغ، نارو، مانند (تقلب کردن).

گژره: *gezra* گژر، گیای کوتراو بو خوراکي ناژهن. گیاهی خودرو که مورد مصرف حیوانات علفخوار است، کوبیده شده آن برای تغذیه طیور به کار برده می‌شود.

گژگ: *gezeg* جاپوو، گزی، کسک. جاروی دستی مخصوص روبیدن اشغال که از گیاهی به همین نام است.

گژگچار: *gezegjâr* چاره گژگ. منطقه رویش گیاه گژ.

گژگدان: *gezegdân* جاپووکی‌شان، جاپوودان، کسکدان. جاپو زدن، روبیدن.

گژگدریاگ: *gezegderyâg* گژگدراو، جاپوودراو. جاپو شده، جاپو زده شده.

گژگدر: *gezegdar* جاپوودەر، که‌سی که جاپوو ده‌کیشی. جاپو زن، کسی که جاپو می‌زند، جاپوکش.

گژگژ: *gezgez* په‌کی له دهنگه‌کان، دهنگی می‌ش. از اصوات، مانند صدای حشرات.

گژهر: *gezar* گه‌زه‌ر، گژر. زردک، یک نوع گیاه که ریشه‌ی آن مصرف خوراکی دارد و شبیه هویج است اما بزرگتر و رنگ آن زرد است.

گل ناههك: *gei âhak* تیکه‌لاوی ئاو وناههك. گل آهك، مخلوطی از آب و آهك كه مصرف ساختمانی دارد.

گلاراو: *gelârâw* پشهایی داهاتنی چاو، نه‌خوشیی نه‌سپهك، بی‌قراری. آب مروارید چشم، کنایه از بی‌قرار و نا‌آرامی.

گلاو: *gelâw* پیوه‌بوون، تووشبوون. دچار شدن.

گلاو: *geiâw* قوروناو، قور ئاوی. گل و لای، گل آلود.

گلکردن: *gelkerden* ژانکردن. به درد آمدن.

گلگیر: *geigir* گلگیر، قایش قور. پوشش روی چرخ اتومبیل و امثال آن.

گلوخول: *geluxol* سوزوتن و سوورانه‌وه. آمدن و رفتن، بی‌تابی، بی‌قراری.

گله‌جان: *geiâjan* گله‌نجان، کانی خاکه سووره. معدن خاک رُس، خاک مخصوص سفال سازی.

گله‌سهر: *geiâsar* کانزایه‌که بهم ناوه که سهریان له‌حمامدا به‌وه ده‌شوست. گل سرشویه.

گله‌مهن: *gelaman* گله‌مهنند، گانکار. گله‌مند، شاکي.

گله‌ودان: *gelawdân* قبوولگردن، پارگردن له‌لای خو. پیش خود نگهداشتن، قبول کردن چیزی، پذیرفتن چیزی، گرو کشی هم معنا می‌دهد.

گله‌یی: *gelai(i)* گله‌گی، گازن، گانزنده. گلگی، گلایه، شکوه.

گزه: *geža* دهنگی ته‌ووژمی با. صدای وزش باد.

گزه‌با: *gežabâ* بای توند. باد تند، گردباد.

گزه‌گژ: *gežagež* دهنگی توندی با. صدای باد تند.

گژی‌اک: *gežyâg* گژراو، وه‌کو (ئهو و ژژگه‌له گژی‌اکن). ژولیده شده، مانند (آن موها ژولیده‌اند).

گژی‌ان: *gežyân* ژوولیان، قرژ بوون. آشفتن، ژولیدن.

گشت: *gešt* تیکرپا، هه‌موو، سهرجه‌م، وه‌کو (گشت گوله‌کان). همه، جمع، مانند (همه گله‌ها).

گشتی: *gešti* تیکرپای، هه‌مووی، هه‌مووانی، به سهرجه‌م. همگانی، عمومی.

گشتیان: *geštyân* تیکرپایان، هه‌موویان، سهرجه‌میان، وه‌کو (ئه‌وانه گشتیان). همه آنها، مجموع، مانند (همه آنها).

گهنی: *geyni* په‌شیمانبوون له ریگای فیلگردن. دبه درآوردن.

گفتولفت: *geftuleft* شیوه‌یه‌کی نارده‌سن له وتن. شیوه‌ی نارسا صحبت کردن.

گل: *gei* تیکه‌لاوی ئاو و خاک. گل، مخلوط آب و خاک.

گل: *gel* زانی چاو، وه‌کو (چاووم گل ئه‌کا). تورم و درد ناشی از بیماری چشم، این واژه در میان روستاییان حومه شرق سنندج معنای دفعه و بار هم می‌دهد، مانند (چشم من درد می‌کند).

گلیاگ: *gelyâg* تووشبوون، گلاو.

دچار شده.

گلیر: *gelêr* خلۆز، گلار. غلت، تلو.

گلیر بوننهوه: *gelêrbunawa*

گلار بوننهوه، خلۆز بوننهوه. غلتانیدن، غلتیده شده.

گلیر کردنهوه: *gelêrkerdenawa*

گلار کردنهوه، خلۆز کردنهوه. غلتانیدن، در غلتانیدن.

گلیرهوبون: *gelêrawbun*

گلارهوبون. غلتیدن، در غلتیدن.

گلیم: *geiêm* به‌پری ساکار، راخه‌ریکی دهست کرد. گلیم، نوعی فرش که از نخ بافته شده و پرز ندارد.

گلینه: *gelêna* پمشکینه‌ی چاو، پمشایی چاو. مردمک چشم.

گلینه: *geiêna* دهفیری دروستکراو له سواهت، گلینه، قورینه. ظرف نسبتاً بزرگ سفالی.

گمه: *gema* دهنگی کۆتر. صدای کبوتر.

گمه‌گم: *gemagem* دهنگی په‌یتا په‌یتای کۆتر. صدای بی‌پای کبوتر.

گمیز: *gemêz* پی‌شاو. ادرار، شاش، پیشاب.

گمیزدان: *gemêzdân* جی گمیز له ناوژک. مثانه، محل جمع شدن ادرار و یکی از اعضاء مهم دستگاه دفع ادرار در بدن.

گمیزن: *gemêzen* میزن، نه و کهسه‌ی که تووشی نه‌خوشیی میزکردن هاتووو. کسی که ادرار زیاد و مکرر دارد.

گمیزه‌چورتکی: *gemêzaçortkê*

میزه‌چورتکی. قطره قطره آمدن ادرار ناشی از یک نوع اختلال در دستگاه دفع ادرار.

گوان: *gwân* گوی مه‌مکی حه‌یوان. نوک پستان حیوان و محل خروج شیر.

گوانکردن: *gwânkerden* مه‌مک کردن.

بزرگ شدن بیخ پستان، پستان گرفتن در حیوانات.

گویا: *gwâyâ* جما، ئه‌دی، وازانین. گویا، پنداری، شاید اینکه.

گوپ: *gop* لۆپ، گۆنا، گوپ. لپ، گونه.

گوپن: *gopen* گوپ زۆپ. آدم لپ برجسته، چاق، تپل.

گوپنه: *gopna* گوپن. لپ چاق، لپ برجسته، تپل.

گۆت: *gõt* کوور بونونی دهست به هوی سهرماوه. بی‌حس، گرختی ناشی از سرما خوردگی.

گۆتره: *gõttra* گۆترمه، بره، گوترو. حدس، گمان، تخمین بدون حساب چیزی ناشمردن و وزن ناکرده، مأخوذ از ترکی است.

گۆته‌گۆت: *gõttagõt* به گۆتی کار کردن. در حالت بی‌حسی و با اجبار چیزی را لمس کردن.

گۆج: *gōč* به قسه دهره‌ینانی منداڵ یان فیرکردن و به قسه‌هینانی. یاد دادن بچه نوزاد و به حرف در آوردن او.

گۆجان: *gōčân* عه‌سا، داره دستی به سالآ چووان و.... عصا، چوبدستی که پیران و ناتوانان بر آن تکیه کنند.

گۆچان قەن: *gōčānqan* چەشنى شيرینی.

نوعی شیرینی سنتی رنگی که شبیه عصا بود.

گۆچکردن: *gōčkerden* ئەوەل شیر دانن به منداڵ. شیر دادن به بچه نوزاد برای اولین بار.

گۆر: *gōr* قەبەر، زیارت. گور، قبر، مزار.

گۆر: *gōr* گۆر خر.

گۆر: *gōr* گەشاو. شاد، سرحال.

گۆران: *gōrān* گۆرپدران. عوض کردن، متغیر، مبادله کردن.

گۆران: *gōrān* یهکیکه له زارواه سههرهکیهکانی زمانی کوردی که باجهلاتی، کاکهیی، سنجای، کهنولهیی و ههورامی دهگریتهوه. یکی از لهجات اصلی زبان کردی که چند منطقه از مناطق کردستان ایران و عراق را شامل می شود. خیلکی گهورهی کورده که له ههورامان دهژین. نام طایفه ای از مردم کرد که در اورامان کردستان اسکان دارند.

گۆرانن: *gōrānen* گۆرپدران. عوض کردن، تبدیل کردن.

گۆراننهوه: *gōrānenawa* گۆراننهوه. معاوضه کردن، تبدیل کردن.

گۆرانی: *gōrāni* بهسته. ترانه، آواز، سرود.

گۆرانیکۆین: *gōrānixwēn* گۆرانیکۆین. آواز خواننده آواز.

گۆرانی وتن: *gōrāniweten* گۆرانی خوهندن. آواز خواندن، ترانه خواندن.

گۆرانیکۆین: *gōrāniwēz* گۆرانیکۆین. خواننده، ترانه خوان، آواز خوان.

گۆرای گۆر: *gōrāyngōr* پهیتا پهیتا.

پشت سر هم، متوالی.

گۆرپهگۆر: *gōrbagōr* گۆر گۆرین جنیۆیکه. گور به گور، مردهای که از گور به در آورده و در جای دیگر دفن کنند نفرینی است درباره مرده.

گورج: *gorj* ئاماده، لهبهرکردنی جلی داگهتراو. لباس پوشیده، چابک، چالاک.

گورج: *gorj* زوو، پهله. سریع و فوری، آنی.

گورجا و گورج: *gorjāwgorj* زۆر بهپهله. خیلی سریع و فوری.

گورجیووننهوه: *gorjbunawa* لهبهرکردنهوهی جلی داگهتراو. پوشیدن لباس بعد از کندن آن و آمادهشدن.

گورجکردنهوه: *gorjkerdenawa* لهبهرکردنهوهی جلی داگهتراو له خو. آماده کردن، لباس پوشانیدن.

گورجوگۆن: *gorjugōn* چالاک، بهکار، ئازا. آماده، سرحال، چابک و چالاک.

گورجهووبوگ: *gorjawbug* گورجهووبوو، پۆشراو. پوشیده و آماده.

گورجهووکریاگ: *gorjawkeryāg* گورجهووکراو. لباس پوشانیده شده، آمادهشده.

گورجی: *gorji* بئ درهنگی، ئامادهگی، چالاک، ئازایی، نیویک بۆ ژنان. فوری، نامی زنانه، منسوب به گرجستان از مردم گرجستان.

گورد: *gord* چپوی نیو دارتهون که له بهر هوی تهونه که دانراوه. چوب وسط تار در بافت قالی.

گورد: *gord* شقارته. چوب کیریت، گوگرد یا کیریت.

گورز: *gorz* ها، نامرازی تایبته به شهر. گرز، یکی از آلات جنگ در قدیم.

گورزان: *gorzân* چهشنی یاری. بازی با گرز، جنگ با گرز.

گورسان: *gōrsân* گورستان. گورستان، قبرستان.

گورکانه: *gōrkana* که متیار. گورکن، یکی از جانوران وحشی.

گورگ: *gorg* گورگ. گرگ، حیوانی وحشی و گوشتخوار.

گورگانه شموئ: *gorgânašawē* چپرۆکیکی فولکلوری تایبته به منداآن که به مجوره دستت پی دهکا: گورگه شموئ گورگانه شموئ له مال نیمه دوور شموئ داستانی موزون و آهنگین که یکی از آثار فولکلوریک فرهنگ شفاهی کردی سنندج است.

گورگ هار: *gorghâr* گورگی هار. گرگ هار.

گورگه لوور: *goralur* دهنگی لورهی گورگ. صدای گرگ، زوزه گرگ.

گورگی: *gorgi* کردهوی گورگ. گرگی، منسوب به گرگ.

گورگی باران دبه: *gorgibârândeя* به نه زموون. گرگ باران (بالان) دیده،

کنایه از آدم با تجربه و سرد و گرم چشیده.

گوروا: *gōrwâ* پؤشاکی تایبته به پی، گوریا. جوراب.

گوروا بازی: *gōrwâbâzi* جوری یاری به گوروايه. جوراب بازی، نوعی بازی که معمولاً در زمستانها و شبهای بلند آن با جوراب و پنهان کردن چیزی در زیر آن انجام می‌شد.

گوروشه: *gōraša* هر پشه. تهدید، ارباب، ترساندن.

گورمه گور: *gorâgor* دهنگی گرمه گرم، دهنگی گوره، شوین له شوین یهک. از اصوات، تندتند، متوالی، پی در پی.

گورمه لگه نه: *gorhaikana* گور کهن، گور کهنه. گورکن، یکی از انواع جانوران که پوزه‌ای بلند دارد.

گورپا: *gōryâ* گوردره. عوض شد، تغییر یافت.

گورپاک: *gōryâg* گوردره، گوراو. عوض شده، تغییر یافته شده.

گورپان: *gōryân* گوران. عوض شدن، تعویض.

گورپچه: *gōriča* هه لگه ندر اوئیک که چهند بیر به یه که وه بیوهند دهدا. نقب قنات یا چاه که چند چاه را بهم متصل میکند.

گورپس: *gorēs* گورویس. رسن، طناب.

گورپسکیشی: *gorēskeši* گورپس کیشی، یاری به که به گورپس. طناب کشیدن، نوعی بازی خاص جوانان.

گۆزپین: *gōrín* گۆران. عوض کردن، معاوضه، تبادیل.

گوزارش: *gozârêš* خه بهردان، گوزارشت. گزارش، خیر، راپرت، رپرتاژ.

گوزاریاگ: *gozâryâg* گوزمراو، رابردراو. نهاده شده، گذشته شده.

گوزانهوه: *gōzânawa* گویزانهوه، گوزرانهوه. انتقال دادن، اسباب کشی کردن.

گوزروان: *gōzarwâ* نیوی گیایه که له به هاردا دهرۆی. گیاهی دارویی و خودروست که مصرف خوراکی نیز دارد.

گۆزه: *gōza* دهفیری ئاو له سواڵته دروستکراو. سبوی گلی که برای نگهداری آب از آن استفاده می شد.

گوزهر: *gozar* رابووردن، جیگای هاتوچۆ. گذر، عبور، راه، محل رفت و آمد.

گوزهر: *gozar* راسته بازارپی سه ریوشراو. بازار سه پوشیده مربوط به سال ۱۲۲۰ ه. ق در سنندج را اهالی شهر بنام (گوزهر) می خوانند.

گوزهران: *gozarân* به ریوه چوونی ژیان. گذران.

گوزهراندن: *gozarânden* رابووردن. گذرانیدن، به سر بردن.

گوزهرانکردن: *gozarânkerden* ژیان به سه بریدن. گذران کردن، گذرانیدن روزگار.

گوزهرانن: *gozarânen* رابووردن. گذرانیدن، به سر بردن.

گوزهرکردن: *gozarkerden* رابووردن. گذرکردن، عبور کردن.

گوزهریاگ: *gozaryâg* گوزمراو، رابردره، گوزمردراو. گذشته شده، به سر آمده.

گۆزه له: *gōzaîa* دهفیری ئاو خومری. لیوان آبخوری.

گۆزیاگ: *gōzyâg* گۆزراو. انتقال یافته.

گۆزیان: *gōzyân* جیبه جن کردن. انتقال، محمل انتقال و نقل کار انتقال.

گۆزگیره: *gōzگیره* ناز بالشت. بالش، متکا، زیرسری مخصوص خواب، نازبالش.

گۆزنهوه: *gōznawa* سه ریووشی گلینه. سه ریوش ظروف سفالی که از جنس سفال است.

گۆش: *gōš* گۆج. شیردادن به بچه نوزاد و خورانییدن آغوز به او.

گوشا: *gošâ* دژی تهسک. گشاد، باز، فراخ.

گوشایی: *gošâi(i)* گوشادی. گشادی، گشایش، گشادگی، فراخی، گشایش در کار.

گۆشپاخ: *gōšpâx* نالبهکی، ژیرهی ئیستان. نعلبکی.

گۆشت: *gōšt* نه رمه ی نیوان پیست و سقان. گوشت، قسمت نرم و سرخ رنگ زیر پوست و روی استخوان.

گۆشت برزیاگ: *gōštberzyâg* گۆشتی برزدراو، گۆشتی برزاو. گوشت کباب شده، بریان شده.

گۆشت تال: *gōštâtâi* مرؤفی زمان تال و بهو رهفتار. گوشت تلخ کنایه از بد خو، بد اخلاق.

خشخاش، با برگهای بریده به رنگ سرخ آتشی دارای ۴ تا ۵ گلبرگ و بیخ آن لکه‌ای سیاه رنگ دارد.

گولان: *goiân* مانگی دووهمی به‌هار. ماه اردیبهشت، گله‌ها.

گولاو: *goiâw* ناوی کولاهوی گولباخی. گلاب، تقطیر و جوشانده گل محمدی.

گولاپاش: *goiâwpâš* گولاپرزین. گلاب پاش، ظرف کوچک بلوری، چینی یا فلزی که در آن گلاب می‌ریزند.

گولادان: *goiâwdân* دهفزی تایبعت به گولاو. گلابدان.

گولاوگردن: *goiâwgerden* کاری گولاوگردن. گلاب گیری، گلاب گرفتن، عمل تقطیر گل.

گولاووتون: *goiâwatun* چه‌شن گون دؤزی له‌سهر کووتال به زبیر و ئالتوون. گلابتون، گلپای برجسته که با رشته های نقره یا طلا روی پارچه می‌دوزند.

گولباران: *goibârân* گولپیزان. گلباران، بارانیدن گل در مراسم شادی و سرور.

گولبیزیر: *goibežēr* ته‌لچن، که‌سن که گون له دروینه‌دا، جیا دهکاتوه، سهرچن. گلچین، دستچین.

گولبه‌دهم: *goibadam* نهو میوه‌یه که گون به‌ده‌میوه‌یه وه‌کو خه‌یار و هه‌ناری نه‌و‌پ‌س. میوه‌های گل دار و تازه مانند خیار و انار.

گولبه‌هار: *goibahâr* گولی به‌هاری. گل‌بهار، گل بهاری.

گولچار: *goijâr* گولزار. گلزار، زمینی که گل زیاد در آن روئیده باشد.

گؤشت کؤت: *göštköt* نامرازی کوتاندنی گؤشت. گوشت کوب، آلتی دست‌دار و سرگرد برای له کردن گوشت.

گؤشتگرتن: *göštgerten* چاخه‌ویوون، فه‌له‌و بوون. چاق شدن، گوشت آوردن.

گؤشتن: *göšten* فه‌له‌و، چاخ. گوشت آلود، چاق، فربه.

گؤشته‌وزوون: *göštawzun* گؤشته‌وزونه. گوشت آوردن جای زخم.

گؤشتی: *göšti* له گؤشت. گوشتی، منسوب به گؤشت.

گؤشکردن: *göškerden* گؤچ کردن. اغوز دادن به بچه نوزاد.

گؤشگیره: *göšgira* بالشت، سهرین. بالش، ناز بالش، متکا، زیر سری مخصوص خواب.

گؤشه: *göša* سووچ، قوژین. زاویه. **گؤگجه:** *gögja* هه‌لووچه. گوجه.

گؤگرد: *gögerd* کانزایه‌کی زهرده خیرا ئاور ده‌گري، شقارته. گوگرد، یکی از مواد معدنی جامد که به رنگ زرد است از آن کبریت ساخته می‌شود که در زیان کردی به گویش سندنجدی به همین نام خوانده می‌شود.

گون: *goi* گون، خونچه‌ی پشکووتوو. گل، شکوفه باز شده.

گون: *goi* شو‌له‌ی چرا، ته‌لچنی هه‌رشتی. شعله چراغ، دستچین هر چیزی.

گولاله: *goiâla* گولی هه‌لاله، میلاقه، ره‌به‌نۆک. آلاله، گل آلاله.

گولاله‌سووره: *goiâlasura* گولاله‌سوورکه. شقایق، گلی خودرو و شبیه

گون جاو نیشه: *goičâw ěša* چه‌شنی گولی به‌هاری، گوله حاجیانہ. گل بابونه.

گونچن: *goičen* گولچین. گلچین، دستچین.

گونخار: *goixâr* رهنگی په‌مه‌یی. رنگ صورتی.

گونخانه: *goixâna* جیگای په‌روه‌رده کردنی گون له زستانان دا. گلخانه، محل مخصوص نگهداری گل در زمستان.

گون خونچه: *goixonča* خونچه‌ی گون. غنچه‌ی گل.

گوندار: *goidâr* گیا و داریک که گولی لی رواوه، پارچه‌ی که گولی لیکراوه. پارچه گلدان، هر چیز گلدان، دارای گل.

گوندان: *goidân* گلدان. ظرفی که بوته گل را در آن می‌کارند.

گونرنگ: *goîrang* به‌رهنگی گون. گلرنگ، به رنگ گل.

گونزار: *goizâr* گونجار، جاره گون. گلزار، زمینی که در آن گل زیاد روئیده باشد.

گونسان: *goisân* گونجار، گونزار. گلستان، گلزار.

گونشمن: *goišan* گونجار، جاره گون، گونزار، نیوی گه‌رک‌یکی شاری سنه. گلشن، باغی که گل‌های زیاد دارد، نام محله‌ای در سئندج.

گونکار: *goikâr* نهو که‌سه‌ی که گون دهروینی گل کار، کسی که گل می‌کارد.

گون گاو‌زوان: *goigâwazwân* گیاه‌کی کیوییه بؤدهرمان نه‌ش زوانه‌گا، گون گاو‌زوان. گل گاو زبان، گیاهی خودرو

با ساقه درشت و پوشیده از پرزهای زیر و گل‌های کوچک و بنفشی که آن را مانند چای دم می‌کنند و می‌نوشند.

گونگون: *goigoî* بؤ ریژنان خوشکی گه‌وره ده‌وتری. کلمه احترام آمیز به خواهر بزرگتر گفته می‌شود.

گونگوآو: *goigoîâw* گل محمدی که از تبخیر و محه‌مه‌دی. گل گلاب به دست می‌آید

گونگولی: *goigoîi* گون گون. گل گلی.

گون گهنم: *goiganem* گوله گهنم. گل گندم.

گولله: *golala* تیر، فیشه‌ک. گولله تفنگ و هر سلاح آتشین دیگر.

گولله‌به‌ن: *golalaban* جلی گولله‌به‌ند. جلیقه ضد گلوله.

گونم: *goiem* گولی من. گل من.

گونمه: *goïma* نهرماییی ران. نرمی ران، قطعه گوشت.

گون مه‌جلسی: *goïmajlesi* گولن تایبته به میزی گه‌وره‌کان. گل مجلس، گل سرسید.

گونمهی ران: *goïmêrân* نهرماییی ران. نرمی ران، قسمت پشت ران.

گونمئخ: *goïmêx* بزماری گه‌وره. گل میخ، نوعی میخ بزرگ که سری پهن دارد.

گون میخه‌ک: *goïmêxak* گولی داری میخه‌ک. گل میخک، میخک، گیاهی که دارای شاخه‌های بزرگ و گل‌های درشتی به رنگ سرخ، سفید و بنفش است.

گوننار: *goïnâr* گون ههنار، رهنگیک وهکو رهنگی ههنار. گلنار، گل انار.

گونوانک: *goïwânek* کونی ژیر تهنووور. حفره مخصوص هواکش تنور که در قسمت پایین تنور قرار دارد.

گونوئه: *goïōia* گنوئه، که لاف. کلاف، کلاف شده.

گونوئه بووگ: *goïōiabug* گنوئه بوو، که لافکراو. کلافه شده، گوله شده.

گونوئه بن: *goïōiaban* که لاف ده زوو. کلاف نخ، گوله نخ.

گونوئه کریاک: *goïōiakeryâg* گوله کراو. کلافه شده، گوله شده.

گونوئه نک: *goïwēnek* کونی ژیر تهنووور. نگاه گونوانک.

گونئه نهندام: *goïandâm* گونئه نام نیوئکه بؤ زنان. گلندام، نامی زنانه.

گونئه زهرد: *goïazard* گونئ زهرد. گل زرد، گلی زرد رنگ با ساقه ای خاردار و گلبرگهای زرد که بسیار خوشبو است مصرف غذایی دارد و در فصل بهار می روید.

گونئه سه گانه: *goïasagâna* گونئیک وهکو گونئه زهرده، به لام به رهنگی سپیبه. گلی شبیه گل زرد است اما رنگ آن سفید مایل به صورتی است و در اوایل بهار می روید.

گونئه کان: *goïakân* نهو گولانه، گونگه ل. گل ها.

گونئه که: *goïaka* نهو گونئه، گونئ باس لیکراو. اشاره به آن گل.

گونئه گون: *goïagoi* گونئه گونئه. گل گلی.

گونئه گونئه: *goïagoia* گون گونئ. گل گلی، جای جای.

گونئه نگ: *goïang* گونئنگ. گونئنگ، آویزه ای دست ساز در انواع رنگها برای تزئین، منگوله.

گونئه نگه: *goïanga* گونئنگه، گونئنگه. گونئنگه، منگوله.

گونئ: *goïē* یهک گون، ناوه بؤ زنان. گلی، مخفف نام گلانه، یک گل.

گونئیک: *goïēk* یهک گون. گلی، یک گل، تنها یک گل.

گونم: *gōm* ها، ناوی به ربه ست کراو. ژرفاب، آبگیر کوچک برای آبیاری کشتزار و باغ مورد استفاده است.

گومان: *gomân* شک، دوودئی. گمان، تردید، دودلی، شک.

گومان بردن: *gomânberden* شک بردن. گمان بردن، شک بردن.

گوم بووگ: *gombug* ون بوو، نادیار بوون. گم شده، مفقود شده، ناپدید شده.

گومب وون: *gombun* سهروشویئنبوون، ونبوون. گم شدن، ناپدید شدن.

گومرا: *gomrâ* هه نه کار، رئ لئ ون بوو. گمراه کسی که راه خلاف برود.

گومریک: *gomrek* گومریک، جینگای سه نندی بارانه له لایان حکوومه ته وه. گمرک، مالیاتی که در مرز از کالاهای صادره و وارده می گیرند.

گوناکار: *gonâkâr* تاوان کار، تاوانبار، گوناح کار. گناه کار، کسی که کاری زشت انجام داده باشد.

گونج: *gonj* ناوهرؤ، جیگهی دهرکردنی ناوی پیس. لوله‌ی سیمانی یا سفالی فاضلاب، آبراه زیرزمین.

گونک: *gonek* ها، پارچه هه‌ویریکی خړ بؤ دروستکردنی نان. چونه، خمیر چونه شده برای تولید نان لواش.

گونکگیر: *gonekgir* نه‌نگووتک گیر، گه‌نگ گیر. چونه‌گیر خمیر نانواپی.

گونه‌په‌رغیله: *gonabarçila* گیایه‌کی کئیویبه له به‌هاردا دهرؤی. یکی از انواع گیاهان خودرو و خوراکی که در فصل بهار می‌روید.

گونه‌گیسک: *gonagesk* بریتی له مروقی کورته‌بالا و لاواز. کنایه از آدم قد کوتاه و نحیف.

گونه‌لان: *gonaiân* چمه، دومبه‌لان. دنیلان.

گونه‌له: *gonaia* خړ هه‌روه‌ک تۆپی دهست، همرشتیکی خړ. قد کوتاه، پیچیده شده، هر چیز کروی کوچک.

گوئی: *gōni* گوئی، پارچه ای زبر و ضخیم از الیاف کنف یا گیاهان دیگر که از آن کیسه‌هایی بزرگ می‌سازند.

گوئی‌نه: *gonēna* نیوی چیشتیکی باو و قه‌دیمییه. از غذا های سنتی که مرکب از ترخینه (دوبنه)، روغن حیوانی و شیره انگور است.

گووشان: *gušan* گووشران، کاری گووشران. کار افشردن، فشردن.

گومکردن: *gomkerden* ونکردن. گم کردن، مفقود کردن.

گومکریاگ: *gomkeryâg* ونکراو، گومکراو، نادیارکراو. گم شده، مفقود شده، ناپدید شده.

گومه‌ز: *gomaz* قویکه‌ی سه‌رمه‌زاری گه‌وره‌کان، گومه‌ز. گنبد، سقف بیضی شکل که بر فراز معابد، مساجد و آرامگاهها می‌سازند.

گومه‌زه: *gomaza* وهک قویکه. گنبدی شکل.

گومه‌زی: *gomazi* وه‌کو گومه‌ز. گنبدی، نگاه گومه‌ز.

گومه‌زینه: *gomazina* پلاوی دهم کراو که به‌شیوه‌ی قووجهک ده‌کریته ناو قاپی خواردنه‌وه و دهر‌ازینریته‌وه. در اصطلاح به پلوپخته شده که به شکل هرم در بشقاب بریزند و آنرا تزئین دهند گفته می‌شود.

گومی: *gomi* نادیاپی، وتی. پنهانی، مفقودی، ناپیدی، به اختفا.

گوئا: *gōnâ* گوئم. گونه صورت.

گونا: *gonâ* تاوان، گوناح. گناه عمل زشت، معصیت.

گونابار: *gonâbâr* تاوانبار. گناه کار، خاطی، معصیت بار.

گوناع: *gonâ* تاوان، گوناح. گناه، نگاه گونا.

گوناعبار: *gonâ bâr* گوناحبار، تاوانبار. گناه بار، گناهکار.

گوناعکار: *gonâ kâr* گوناحکار، تاوانکار. گناهکار، نگاه گوناکار.

گوئ لهفاندن له بهر بایه خنده دان به هیج وتهیهك. گوش ندادن به هیج حرفی، بی اهمیتی کردن.

گویرهكه: *gwēraka* گۆلك، گوئلك. گوساله.

گویرهكه سه ووره: *gwērakasura* خالخالۆكه.

حشره كفشدوزك یا كفشدوز با رنگ قرمز و خالهای سیاه و دو بال سیاه و ضخیم.

گوئز: *gwēz* گوئز، گردهكان. گردو، محصول درخت گردو كه مغز آن خوراکی او پوسته آن چوبی و بسیار سخت است.

گوئز نازا: *gwēz âzâ* گوئزی باش. گردوی مرغوب، کنایه از آدم سالم و سرحال.

گوئزان: *gwēzân* شیوهیهك یاری به گوئز له نیوان دوو یان چهند كهسی لاو. گردو بازی، یکی از انواع بازیها كه با گردو انجام می شود.

گوئزانكردن: *gwēzânkerden* یاریکردن به گوئز. گردو بازی کردن.

گوئزهوانه: *gwēzawâna* گوئزهوانه، مزگینی له دایکبوونی منداڵ. مژدگانی به دنیا آمدن نوزاد.

گهئای: *gaâi* سوالکهری، سوالکردن. گدایی، دریوزهگی.

گهچ: *gač* کانزایهکی سپیبه بی سواخدان. گچ، از مصالح ساختمانی و معدنی.

گوشانن: *gušânen* گوشانندن. فشردن، افشردن.

گوشا و گووش: *gušâwguš* گوشانندن چهندجاره. چلانیدن متوالی.

گووشیاگ: *gušyâg* گوششراو. فشرده شده، چلانده شده.

گووشیان: *gušyân* گوششین. فشردن، چلانندن.

گووشین: *gušîn* گوشوران، گوشانندن. فشردن، چلانیدن.

گووه: *gōwa* خرکراوه ههویر، نهرماییی گوئ. چونه خمیر، لاله گوش.

گوئچكه: *gwēčka* گوئ. گوش، قسمت خارجی دستگاه شنوایی.

گوئچكه تهقی: *gwēčkataqē* کولهگرتن، گوئچكه دان. استراق سمع، فالگوش ایستادن.

گوئچكه تهكانن: *gwēčkatakânen* گوئیدان به دزییهوه. گوش دادن دزدکی.

گوئچكه دان: *gwēčkadân* گوئ شلکردن. گوش دادن.

گوئچكه زرنگیان: *gwēčkazerangyân* گوئ زرنگیان. صدا دادن گوش.

گوئچكه شلکردن: *gwēčkašelkerden* گوئ شلکردن. گوش دادن دزدکی.

گوئچكه فوئلاخ: *gwēčkaqoîâx* گوئ فوئلاخ. گوش به زنگ.

گوئچكه گردن: *gwēčkagerden* گوئیدان. گوش دادن، گوش گرفتن.

گوئچكه لهفانن: *gwēčkalaqânen*

گه چكار: *gačkâr* كه سئ كه پيشه‌كهی كاری گه چكاریبیه. گچكار، كسی كه شغل او كچكاری است.

گه چكاری: *gačkâri* كاری گه چكردن.

گچكاری، گچ اندود كردن.

گهر: *gar* گهل، ئەم وشه‌یه زۆرتەر له‌ناو ژناندا باوه، نیشانه‌ی (كۆه). علامت جمع (ها)، در لهجه سنندجی (گه ل) است اما در بعضی از محلات قدیمی در میان زنان (گهر) تلفظ می‌گردد.

گهر: *gar* گهرۆن، وه‌كو (بزنی) گهر رانی گهر ئەه‌كا). گر، مانند (يك بز گر گله‌ای را گر می‌كند).

گهر: *gar* زبری دهنگ، وه‌كو (ئهو و پیاگه وا دهنگی گهره). زبری، صدا، مانند (آن مردی كه صدای زبری دارد).

گه‌را: *garâ* تۆمی ماسی ههر زینده‌وه‌ریك كه له ئاوداده‌زی. تخم، ماهی و آبزیان.

گه‌راخستن: *garâxesten* تۆم داخستن، تۆم‌كردن. تخم‌گذاری كردن، تخم ریزی.

گه‌راڤان: *garâi* گهریده. بسیار گردش كنده، كنايه از آدم هره‌زگه‌رد.

گه‌راڤاندن: *garânden* له‌گه‌ل خو بردن بو گه‌راڤان، وه گه‌راخستن. گرداندن، به گردش بردن.

گه‌راڤان: *garânen* وه‌گه‌راخستن، سووراڤاندنه‌وه. گرداندن، به گردش بردن، به چرخ درآوردن.

گه‌راڤانه‌وه: *garânwawa* هاتنه‌وه. برگشتن، باز آمدن.

گه‌رچه‌ك: *gačak* كه‌رچه‌ك، ناوی گیایه‌كه، رۆنی گیای كه‌رچه‌ك. كرچك.

گه‌ردال: *gardâi* تۆزفال. لایه نرم، اندك، برف كم یا گرد و خاك كم.

گه‌رده‌لوول: *gardalul* گه‌رده‌لوول. گردباد، تند باد.

گه‌رده‌لوولان: *gardalulân* گه‌رده‌لوولان. گردباد بزرگ، تند باد بزرگ.

گه‌رده‌مل: *gardamel* پيشه‌ی گه‌ردن. استخوان گردن، كنايه از كسی كه سر بار كسی دیگر است.

گه‌ردهن: *garden* گه‌ردن، مل. گردن، حد فاصل سر وشانه، محل اتصال كله با شانه.

گه‌رده‌ن ئازایی: *gardan âzâi(i)* گه‌ردن ئازایی. حلالیت خواستن، حلالیت طلبیدن.

گه‌رده‌نبنه‌ن: *gardanban* ملوانكه. گردنبند، گردن آویز، یکی از انواع زینت آلات زنان.

گه‌رده‌نه: *gardana* مله، زینو. گردنه، پیچ و پرتگاه جاده، بخش گردن در لاشه‌ی حیوان.

گه‌ردی: *gardi* ئەو كه‌سه‌ی كه تووشی به‌لای ماده‌س‌كه‌ریكى وه‌كو هیرۆین هاتیبیت. كنايه از انسان معتاد به هروئین، هروئینی.

گه‌ركه: *garka* چه‌شنی كاله‌ك، كاله‌کی كان، نامازه‌یه بو كه‌چهل. كنايه از آدم كچل، نوعی از خربزه.

گهړگهړی: *gar'garfi* مرؤفوسی سمرکهجهن. کنایه از آدم کچل که موی سر او از عارضه بیماری کچلی ریخته باشد.

گهرم: *garm* پیچه‌وانه‌ی سارد. گرم، حرارت، ضد سرد.

گهرما: *garmâ* ته‌وژمی تینی خۆروئاور. گرما، هوای گرم، ضد سرما.

گهرماوگهرم: *garmâwgarm* ده‌ستبه‌جی. گرما گرم، فوری، در حالت گرمی.

گهرمای: *garmâi(i)* ته‌وژمی گهرما. گرمی، کنایه از کسی که بدنش همیشه گرم و پُر حرارت در حالت گرما ست.

گهرمبوون: *garmbun* به‌تین بوون، سمرقالبوون. گرم شدن.

گهرم داهاتن: *garmdâhâten* گهرم بوون. گرم شدن تدریجی.

گهرمکردن: *garmkerden* به‌تینکردن. گرمکردن.

گهرموگۆږ: *garmugōr* زۆر گهرم. فوری، سریع.

گهرمه‌بۆق: *garmabōq* حه‌مام، ئه‌م وشه‌یه له ئیستادا به کار نایه‌ت. در قدیم این واژه گویا به حمام اتلاق می‌شده و اکنون رایج نیست.

گهرمی: *garmi* بریتیییه له نه‌داخ و نه‌سارد. گرمی، گرما زا، ضد سرما.

گهرمیان: *garmiyân* ناوچه‌یه‌که، گهرمانی، ناوچه‌ی گهرم. گرمسیر، نام منطقه ای است.

گهرمیان: *garmiyâni* خه‌لکی گهرمیان. گرمسیری، از اهالی گرمیان.

گهړۆل: *garōi* لاواز، له‌پ. گر شده، لاغر و مردنی.

گهړۆلی: *garōi* نه‌خووشیی گهړۆلی. گری، نوعی بیماری پوستی در حیوانات که پشم و موی آنها را از بین می‌برد.

گهرمک: *garak* ویست، داخواز، پتوویست، نیاز، وه‌کو (ئهو کتپومه گهرمکه). لازم، خواست، نیاز، مانند(آن کتاب را لازم دارم).

گهرمکیوون: *garakbun* خوازیری، داخوازی. خواستن، لازم داشتن.

گهرمکه: *garakma* ده‌مه‌وی، ئه‌مه‌وی، توام، ده‌خوام. آنرا می‌خواهم.

گهړی: *gari* گهړۆلی. گری، نوعی بیماری پوستی در حیوانات

گهړیان: *garýân* گهړان، هه‌وایه‌کی موسیقایی تاییه‌ت به سنه. گردش کردن، مقامی به همین نام در موسیقی و رقص کردی ویژه ی سنندج.

گهړیانه‌وه: *garýânawa* گهړانه‌وه. آنها برگشتند، آنها دوباره باز آمدند، بازگشتن، باز آمدن.

گهړیچ: *garič* گه‌لیچ، کانیچ، وه‌کو (هاوساگه‌ریچ). هم، این واژه در بعضی محلات قدیمی شهر سنندج در میان زنان رایج است، مانند (همسایه ما هم).

گهړیه: *garýa* گه‌ریدیه، گه‌رآل، گه‌ریده. بسیار گردش کرده، کنایه از جهان دیده، توریست.

گهزیه: *gaziza* نیوی گوتیکه، گونه گهزیه. گلی که اول بهار می‌روید و خودرو است.

گهزین: *gazin* قه‌پگرتن، گهزتن، جز لیدان. گاز گرفتن، نیش زدن.

گهستن: *gasten* گازگرتن، گهزتن. نیش زدن.

گهش: *gaš* سکل بی‌په‌شایی، ناگری بلایسه‌دار و سوور به‌رنگی پؤلوو. مشتعل، افروخته شده.

گهشت: *gašt* سه‌یران، سه‌یر، سیاحت. سیاحت، وقت‌گذرانی، تفریح، تفرج.

گهشتن: *gašten* گه‌ران، سه‌یران، گه‌ریان. سیاحت کردن، گردش کردن، وقت‌گذرانی کردن.

گهشکردن: *gaškerden* گه‌شانندنه‌وه. باد زدن زغال برای افروختن.

گهشه: *gaša* بالاکردن، شادی، زهرده‌خنده. رشد، شادی، نمو.

گهشه‌ویووگ: *gašawbug* گه‌شه‌کراوه. افروخته شده.

گهشیانه‌وه: *gašyânawa* گه‌شاننه‌وه. افروخته شده، شادمان شدن، شکوفا شدن.

گه‌ل: *gal* کؤ، جه‌م، وه‌کو (شارگه‌ل گه‌ریاگم). علامت جمع (ها)، مانند (شهرها را گشته‌ام).

گه‌ل: *gai* نیوان دوو‌ران. میان دو‌ران، زیر شکم.

گه‌ل: *gaiâ* په‌لک، په‌لکی داروگیا. برگ درختان و گیاهان و حاوی ماده کلروفیل که نقش اساسی در حیات رستنی‌ها دارد.

گهز: *gaz* نام‌رازیکی پیوانه، شیرینیبه‌که. گز، مقیاس اندازه‌گیری قدیم، شیرینی گز.

گهزتن: *gazten* گازگرتن، قه‌پگرتن، پیوه‌دان. گاز گرفتن، نیش زدن.

گهزکردن: *gazkerden* پیوانن به‌گهز، پیواندن، نه‌اندازه‌گرتن. مقیاس کردن، متراژ کردن، اندازه گرفتن با گز.

گهزگرتن: *gazgerten* پیوانه‌کردن به‌گهز. اندازه گرفتن.

گهز گهز بالاکردن: *gazgazbâlâkerden* توند توند بالاکردن، شاگه‌شه‌بوون. رشد کردن زیاد، کنایه از خوشحال شدن از خبری یا کرداری، قد کشیدن سریع.

گهزنه: *gazna* نیوی گوندیکه و هه‌روه‌ها ناوی گیاه‌که که گه‌لاکانی چقلدارن. گیاه گزنه، نام روستایی در حومه سنج.

گهزؤ: *gazö* گه‌زوه. محصولی خوراکی از برگ‌های درخت مازوج که حاوی شیریه مخصوص به خود است و طعم شیرینی دارد آنرا در کیسه‌ای می‌ریزند بعد از مدتی به خاطر ترشح شیریه‌ی آن به صورت کلوخ در آمده که مصرف دارویی و غذایی دارد، گزو یکی از محصولات مهم صادراتی منطقه اورامان است.

گهزهن گه‌بین: *gazangabin* ها، گز انگبین. شکرک بوته‌ی گز، ماده‌ای زردرنگ و اندکی شیرین که از آن شیرینی می‌سازند مانند گز که یکی از شیرینی‌های سنتی ایران است.

گه‌ئوو: *gaïu* گه‌روو. گلو، قسمت عقب دهان که از بالا به دهان و از پائین به مری وصل است.

گه‌له خان: *galaxân* نیوی گه‌ره‌کیکه له شاری سنه، گه‌ور و ته‌ویله. نام محله ای در شهر سنندج، طویل‌ه و محل جمع آوری دام و احشام.

گه‌له کۆتر: *galaköter* پۆلی کۆتر. دسته‌ای کیوتر.

گه‌له‌کۆمه: *galaköma* په‌لاماری به کۆمه‌ل، هاوکاری کرن به کۆمه‌ل. حمله دسته‌جمعی.

گه‌له گاوانی: *galagâwâni* پۆلی سیرۆ. دسته‌ای از پرنده‌ی سار.

گه‌له‌ویووگ: *galawbug* کۆبوونه‌وه، کۆبوون. جمع شده، جمع گشتن، دور هم بودن.

گه‌له‌ویبون: *galawbun* کۆبوون. جمع شدن.

گه‌له‌وکریاک: *galawkeryâg* کۆکراو. جمع شده، جمع آوری شده.

گه‌مان: *gamâi* سه‌گی نیړ. سگ گله، سگ جنگنده، سگ نر.

گه‌مپه: *gam'ra* برینی په‌ترۆ به‌ستوو. زخم خشک شده.

گه‌مپه به‌ستن: *gam'rabasten* په‌ترۆ به‌ستی برین. خشک شدن زخم.

گهن: *gan* خراپ، رزیو، بۆن ناخۆش. فاسد، نامرغوب، گند.

گه‌نان: *ganân* گه‌نده‌ل بوون. گنداندن.

گه‌ناندن: *ganânden* گنداندن، فاسد کردن.

گه‌لاخه‌زان: *gaïaxazân* په‌لکریزانی پاییز. برگ پاییزی، برگ خزان، برگهای درختان که در فصل پاییز زرد شده‌اند و به زمین می‌ریزند.

گه‌لادار: *gaïâdâr* ها، په‌لکی دار، په‌لک دار. برگ دار، پر برگ.

گه‌لا دهرکردن: *gaïâdarkerden* په‌لککردن، گه‌لاکردن. برگ در آوردن.

گه‌لاریزان: *gaïârêzân* گه‌لاریزان، ومرزی پاییز، دووهم مانگی پاییز. برگ ریزان، خزان، فصل پائیز.

گه‌لامیو: *gaïâmew* په‌لکی میو، گه‌لای میو. برگ مو، برگ درخت موکه دندانه دار و پهن است و از آن برای درست کردن نوعی غذا به نام (دلمه) استفاده می‌کنند.

گه‌لایژ: *gaïâwêž* نیویکه بۆ ژنان، نیوی مانگی نیوه راستی ومرزی هاوین، نیوی نه‌ستیره‌یه که له نیوه‌ی هاویندا ده‌ببندری. نام ستاره شعرا، ماه مرداد، نامی زنانه.

گه‌ل به‌ستن: *galbasten* کۆبوونه‌وه له دهوری یه‌ک. جمع بستن، اجتماع کردن

گه‌لوا: *gaïwâ* به‌گه‌ل رۆین به ریگا دا، ریگه‌چوون به‌پای لیگه‌وه دوور. گشاد گشاد راه رفتن.

گه‌لواخی: *gaïwâxi* نیوی عه‌شیره‌تیکه. نام عشیره و منطقه‌ای در کردستان.

گه‌لوا گه‌لوا: *gaïwâgaïwâ* گه‌لاوگه‌ل. راه رفتن به صورت پای باز و گشاد.

گهناو: *ganâw* ثاوی بؤن ناخوؤش و رهنگ هه‌لگه‌راو، ثاوی پیس. گند آب.

گهنج: *ganj* مال و سامان بریتی له زَیر و پوول پاردهی شاراوه. گنج، دفينه، سيم و زر پنهان شده.

گهنه‌آن: *ganaï* پیس، چلکن، گهنده‌ن. چرکین، آلوده به چرک، ژولیده، کثیف.

گهنجه: *ganja* جیگا قایمکردنی گهنج، رفه‌ی ده‌لاقه‌دار. گنجه، شکاف، دولابچه، طاقچه درب دار مخصوص حفظ اشیاء قیمتی.

گهنه‌موو: *ganamu* کولگی نهرم. کُرک روی صورت، موهای نازک و بی رنگ.

گهنم: *ganem* گهنم، یه‌کی له‌به‌ره‌مه هه‌ره گرنگه‌کانی کشتوکال. گهنم، از محصولات کشاورزی و یکی از غلات استراتژیک.

گهنیاگ: *ganyâg* گهنراو، گهن‌دراو. گندیده شده، فاسد شده.

گهنم رهنگ: *ganem'rang* به‌رهنگی گهنم. گندمگون.

گهنیگ: *ganig* گهنراو، گهن‌دراو. گندیده شده، فاسد شده.

گهنموجۆ: *ganemujō* ره‌شبه‌ئه‌ك. يك در میان از دو رنگ یا دو جنس مخالف.

گهنین: *ganin* گهن‌ران. گندیده شدن، فاسد شدن.

گهنمی: *ganemi* به‌رهنگی گهنم، دروستکراو له‌گهنم. گندمی، منسوب به گندم، رنگ گندمی.

گهوج: *gawj* گه‌مزه، بی‌ئاومز. احمق، ابله، نفهم.

گهنوگوو: *ganugu* خراپ و پیس، پیسایی. کثافت، آت و اشغال.

گهوجانه: *gawjâna* گه‌مزانه، تاوانی گه‌وجی. پاداش و مزد حماقت.

گهنه‌خومر: *ganaxwar* پیس خومر، به‌د خوراک. گند خوراک، بد خور، بد غذا.

گهوجه: *gawja* بی‌ئاومزه، گه‌مزه. ای ابله، ابله است.

گهنه‌کار: *ganakâr* هه‌ئه‌کار، گهنده‌لکار. گندکار، ناشی، بدکاره.

گهوجه گه‌وج: *gawjagawj* گه‌مزه گه‌مژ. یاوه‌گویی.

گهنه‌گانه: *ganagana* دارِیکه که توپکوله‌که‌ی به‌کاری ته‌ندروستی دیت. گنه‌گنه، درختی که دارای برگهای درشت و گل‌های ریز سفید یا سرخ است که از پوست آن ماده‌ای به‌نام (کنسین)

گه‌وجی: *gawji* بی‌ئاومزی، گه‌مژی. ابله‌ی، نادانی، ای ابله در اصطلاح زنانه.

گه‌وې: *gawer'* ته‌ویله. طوبله حیوانات اهلی.

گه‌ور: *gawr* مروّقی سه‌ر به‌نایینی زهرتشتی. گبر، زرتشتی پیروان آئین زرتشت یکی از مذاهب ایران باستان.

گه‌وره: *gawra* مه‌زن، مه‌زنده. بزرگ، بزرگوار.

گه‌وره‌بوون: *gawrabun* گه‌شه‌کردن، بالا‌کردن. بزرگ شدن، رشد کردن.

گه‌پيگه: *gaiyga* گه‌پيشتوو. رسیده است، آمده است.

گه‌پين: *gaiyn* گه‌پيشتن، وه‌کو (نه‌وانه گه‌پين). رسيدن، آمدن، مانند (أنها رسيدند).

گه‌پينهوه: *gaiynawa* گه‌پيشتنه‌وه. بهم رسيدن، باز دوباره ديدن.

گه‌پيوو: *gaiyu* گه‌پيشتوو، هاتوو. رسیده بود، آمده بود.

گيا: *giyâ* رووه‌ك، گه‌يا، گيو. گياه، هر رستنی نباتی که از زمین برويد، علف.

گيا پرين: *giyâberin* گيا چنين به جه‌قو يان داس. گياه بریدن، چیدن و درو کردن گياه يا علف.

گيا چين: *giyâçen* که‌سئ که‌کاری که‌ندن و چينی گياهيه. گياه چين، کسی که کار او چیدن گياهان است.

گيا چينين: *giyâçenin* گيا چنين. گياه چیدن.

گيا خور: *giyâxwar* زينده‌وه‌رئ که‌ته‌نيا گيا خوراکیه‌تی. گياه خوار، موجود زنده ای که غذای او گياه و علف است.

گيا دوور: *giyâdur* که‌سئ که‌دروئنه‌ی گيا ده‌کا. درو کنند گياه و علف هرز.

گيا دوورين: *giyâdurin* دروئنه‌ی گيا. عمل درو کردن گياه.

گيا ساله: *giyâsâlama* گيا سارمه. گياه ثعلب.

گيا فروش: *giyâferoš* که‌سئ که‌پيشه‌ی فروتنی گياهيه. گياه فروش.

گياگان: *giyâkân* گياگهل، نه‌و گياپانه. گياهان.

گه‌وره که‌نيشك: *gawrakanišek* گه‌وره کج. دختر بزرگ، دختر دم بخت.

گه‌وره‌مال: *gawramâi* خانه‌دان گه‌وره. خانواده‌ی نجیب و اصیل و بزرگ.

گه‌وره‌ی مال: *gawraymâi* گه‌وره‌ی مال. رئیس خانواده، بزرگ خانواده.

گه‌وره‌ی: *gawrai(i)* مه‌زنی، شکو. بزرگی، عظمت، شکوه و جلال.

گه‌وز: *gawz* په‌نگدانه‌وه. پخش شدن رنگ در پارچه يا مشابه آن، پخش شدن نم روی ديوار يا کف و سقف خانه.

گه‌وزانن: *gawzânén* گه‌وزدانه‌وه، په‌نگدانه‌وه. نگاه گه‌وز.

گه‌وزدان: *gawzdân* په‌نگدانه‌وه. نگاه گه‌وز.

گه‌وزيان: *gawzyân* په‌نگدانه‌وه. نگاه گه‌وز.

گه‌وه‌گياپا: *gawgipâi* زکی زل و داچوپراو و قه‌له‌و. شکم و باسن ور آمده و اویزان.

گه‌ون: *gawan* گياهيه‌کی چقلداری کئیوی (که‌تیره) لئ ده‌گرن. گون، گياهی خاردار که ساقه درشت و شاخه‌های انبوه دارد در کوهستان می‌روید از این گياه کتيرا به دست می‌آید.

گه‌وهر: *gawar* جواهر، گه‌وه‌هر، شتی گرانبا. گوهر، جواهر، نامی زنانه.

گه‌يانن: *gayânen* گه‌يانندن. رسانیدن، به حد رشد رسانیده.

گه‌پيگ: *gaiyg* ها، گه‌پيشت، وه‌کو (هه‌نی گه‌پيگ). رسیده، مانند (هندوانه رسیده).

گیاکمن: *giyâkan* کهسی که کاری گیا که‌ندنه، نامرازی گیا که‌ندن. گیاه کن، ابزار گیاه کنندن.

گیاکه‌ندن: *giyâkanden* کاری گیا له‌زه‌وین دهره‌یتان. فعل کنندن، برچیدن گیاه.

گیاگهل: *giyâgal* گیاگان. گیاهان.

گیان: *giyân* رۆح، جان. جان، روان.

گیاناس: *giyânâs* پسپۆری گیاناسی، رووه‌کناس. گیاه شناس.

گیانداری: *giyândâr* گیان له‌به‌ر. جاندار، زنده، موجود زنده.

گیاندان: *giyândnr* گیان دهر‌چوون، گیان که‌نشست. جان دادن، در حال مرگ.

گیان سپاردن: *giyânsepârden* گیان دهر‌چوون. جان سپردن، مردن.

گیان سه‌خت: *giyânsaxt* زینده‌وهری که له رۆح دهر‌چوون دادره‌نگ ده‌کا. جان سخت.

گیان کنندن: *giyânkanden* گیان که‌نشست. در حال مردن، در حال نزع، جان کنندن.

گیان که‌نشست: *giyânkanešt* گیان دان. نزع، حالت نزدیک به موت.

گیان کیشان: *giyânkēšan* گیان کیشان. جان کنندن، کنایه از انجام دادن کار سخت.

گیانله‌به‌ر: *giyânlabar* زینده‌وهر، جاندار، ذی روح، موجود زنده.

گیانی گیانی: *giyânigiyâni* گیان گیانی، دوستی زۆر خوشه‌ویست. جان جانی، علاقه دو نفر به هم بیش از حد معمول.

گیای باهیر: *giyâybâhēr* نه‌وگیایانه‌ی که له‌دهر و دهشت دهر‌وین. گیاه وحشی و گیاه بیابان که عمری کم دارند.

گیای به‌هار: *giyâybahâr* همه‌موو نه‌وگیایانه‌ی که له وه‌زی به‌هار دهر‌وین و ده‌خورین. گیاه بهار، گیاهی که در فصل بهار می‌روید و مصرف خوراکی دارد.

گیای وشک: *giyâywešk* گیای وشک‌کراو. گیاه خشک و قابل مصرف غذایی.

گیایی: *giyâi(i)* دروستکراو له گیا، وه‌ک گیا. گیاهی، منسوب به گیاه.

گیپال: *gipâl* زکی سهر ری‌خوله دان. کنایه از شکم بزرگ.

گیپن: *gipen* کورته بالای قه‌له‌و. چاقالو، شکم گنده، کسی که شکمی بر آمده و بزرگ دارد.

گیپه: *gipa* خوراکیکه که له شیلافه ساز ده‌کری. گیپا، نوعی خوراک از شیردان گوسفند که مخلوط برنج و قیمة را داخل آن ریخته پس از پخت مورد مصرف قرار می‌گیرد.

گیج: *gēj* گیژ، مه‌نگ. گیج، کم هوش، سرگشته، حیران.

گیج ناو: *gēj âw* گیژناو. گرداب، جایی در دریا که آب در آنجا دور خود می‌چرخد.

گیج‌بوون: *gējbuon* گیژبوون، ور‌بوون. گیج شدن.

گیج خواردن: *gējxwârden* گیژ خواردن، سهر سوور‌خواردن. گیج خوردن، چرخش.

گیجدان: *gējdân* گیژدان، سووردان، گیجدان. چرخاندن، فابدادن.
گیجکردن: *gējkerden* گیژکردن. گیج کردن.
گیج و ویج: *gējuwēj* گیژووویژ، وووکاس. گیج و منگ.
گیجه گیج: *gējdân* سووره سوور. سرگیجه متوالی.
گیجهنه: *gējana* گیژهن، پاژنه‌ی دهرگا. باشنه درب.
گیجی: *gēji* گیژی، مه‌نگی، سووری. کیجی، منگی، عدم هوشیاری.
گیجهل: *gēčai* کوکسپ و ته‌گهره. مشکل، دشواری.
گیپ: *gēr* خوار و خیج، لار، ناراست. کج، ناراست، نامنظم.
گیرا: *girâ* قه‌بوولبوونی پارانه‌وه و نزا. گیرا، استجابت دعا.
گیرام: *girâm* وه‌گیر که‌وتم. گرفتار شدم.
گیرام: *girâm* وام لی بیبر کردووته‌وه. به فرض، فرض کردم.
گیران: *girân* کاری گیراندن. گیر کردن، بند آمدن.
گیرانن: *girânen* گریانندن. به گریه وادار کردن، به گریه در آوردن.
گیرانن: *girânen* گیراندن. مسدود کردن.
گیربوون: *girbun* گیرکردن، له‌ته‌نگانه‌دا بوون. ماندگار شدن، گیر بودن، در تنگنا بودن.

گیرخستن: *girsten* گیره‌ینان، گرتن. گیرانداختن.
گیرخواردن: *girxwarden* گیرکردن، گیروده‌بوون. گیر خوردن، گرفتادن، در تنگنا قرار گرفتن.
گیردان: *girdân* ها، گیروده کردن. گیر دادن، وصل کردن.
گیرهان: *girfân* به‌ریک، جیو. جیب، نگاه کیفان.
گیرکردن: *girkerden* گیر خواردن. گیر کردن، گرفتادن.
گیروده: *girawda* گرفتار، تووش، نه‌وفه. گرفتار، عاشق، مبتلا.
گیرودار: *girudâr* بگره و به‌ریده، جه‌غزی رووداوینک. گیر و دار، وسط معرکه.
گیروگرفت: *girugereft* گرفتاری، گیرموکیشه. گیر وگرفت، مشکلات.
گیره: *gēra* دهوردانه‌وی (گا) بو کوتانی خهرمان، بریتیبه له دهوردانه‌وه‌ی له‌سه‌ره‌خۆ. دوردادن ستور روی خرمن، کنایه از دور دادن.
گیره: *gira* گیره، دستگیره، انبرک.
گیرمکردن: *gērakerden* کاری (گا) له کاتی خهرمان کوتاندا. کوتانی خهرمان و گزوگیا به‌هوی گاوه. دورزدن گاو یا اسب برای خرد کردن خرمن.
گیرموکیشه: *gērawkēša* ها، دهرده‌سه‌ری. گرفتاری، مشکلات، مشقات.
گیریا: *giryâ* گرا، گیرا، گرا، گیرا، گریا. گریست، گرفتار شده.

گریاک: *giryâg* گِردِراو، گِراو. گریسته شده، گرفتار شده، مسدود شده.

گریان: *giryân* گریه، زاری.

گریانن: *giryânen* گریستن.

گیز: *giz* له دهنگه‌کان وه‌کو دهنگی سه‌ماوهر، که‌سی که سه‌رمه‌ست و شاد بیی. از اصوات، مانند صدای سماور، کنایه از کسی که سرمست و سرحال است.

گیز گیزه: *gizgiza* مزراح، مزراق، مه‌زریج. گردنای صدا دار، از وسایل بازی بچه‌ها و جوانان در قدیم.

گیزو گولنه‌نگ: *gizugoiang* گیزو گولنگه. شرابه و منگوله.

گیزه: *giza* له دهنگه‌کان وه‌کو دهنگی سه‌ماوهر. از صداها مانند صدای بال مگس یا صدای گردنای.

گیزه گیز: *gizagiz* له دهنگه‌کان. صدای متوالی مانند صدای بال مگس.

گیژاو: *gēzâw* گیجاو. گرداب.

گیسک: *gēska* بزنی سئ مانگه. بزغاله، از سن سه ماهگی تا حد رشد.

گیفان: *gifân* گیرفان. جیب، جای پول و لوازم شخصی در لباس.

گیفانی: *gifâni* گیرفان، جیوی. جیبی، منسوب به گیفان.

گیف گیفه: *givgiva* له دهنگه‌کان. از اصوات، مانند صدای گردنای صدا دار.

گیفه: *giva* جوژی دهنگ، وه‌کو دهنگی گولله. از اصوات، صدای گلوله، صدای گردنای.

گیفه گیف: *givagiv* جوژی دهنگ. از اصوات، صدای گردنای صدا دار.

گیل: *gēl* کهم ناووز، حؤل. بی توجه، هالو.

گیلاخه: *gilâxa* گیاهه گیایه‌کی کئیوییه، گیلاخه. گیاهی خودرو و خورشتی، تره کوهی با برگهای کشیده و بلند.

گیلاس: *gēiâs* میوه‌یه‌که، پیاله‌ی شهرباب خواردنه‌وه. گیلاس، پیاله، ساغر، یکی از میوه‌های درختی شبیه آلبالو با طعم شیرین.

گیلگ‌یله: *gēlgēla* ریژه گولنه‌نگی تیخ‌راو بو شه‌ده‌ی ژنان. منگوله لباس زنان، آویزه‌های کوچک دور کلاه زنان.

گیوه: *giwa* گیوه پیلاوی ده‌ستچین. گیوه، نوعی کفش دست باف که رویه آن از نخ یا ابریشم بافته شده باشد.

ل

لاپهړه: *lâpaŕa* نیو ته به قی کاغز. صفحه، نیم ورق.
لات: *lât* شهر فروش، له کن تو. لات، نزد تو.
لاتانه: *lâtâna* کردهوی لات، شهر فروش. کردار لات.
لاتخانه: *lâtâna* جیگای کوبونه ودهی شهر فروشان. محل تجمع لات ها، کنایه از مکانی که در آن اعمال و رفتار خارج از نزاکت عمومی انجام می پذیرد.
لاتولـووت: *lâtulut* ره جالسه و شهر فروشان. اوباش، بسیار فقیر و بی چیز.
لاتیر: *lâtir* تماشا به گوشه ی چاو. نگاه کردن با گوشه چشم همراه با خشم.
لاتیر: *lâtir* بارینی توندی باران له گهل با. باریدن تند باران که در اثر وزش باد به صورت مورب باشد.
لاتیگری: *lâtigari* شهر فروششی. منسوب به لات و اعمال و رفتار آن.
لاجانگی: *lâjânegi* لاجانگ. کنار شقیقه.
لاچاو: *lâčâw* گوشه ی چاو. گوشه ی چشم.
لاچناکه: *lâčênâka* به شیعی چهنه. قسمتی از زنخدان.
لاچوون: *lâčun* رویشتن، چوونه لاوه. کنار رفتن، کنار رفتند.
لاچین: *lâčîn* نیوی بانده یه کی راوکه ره. نام پرنده ای شکاری.
لاخالی: *lâxâi* تنیشت و لا. جاخالی، کناره خالی.

ل، یکی از حروف الفبا که لام تلفظ می شود.
لا: *lâ* نیوه، پهك لا، لهت، دووکوت. نصف، طرف، نیمه، جانب، سو، نزد، درون، لایه.
لا: *lâ* کهنار، لایهن. کنار، طرفین.
لابر: *lâber* لهړئ لادان بو کور تکردهوی ریگا. میان بر.
لابردن: *lâberden* لهسهر هه لگرتن، دوور کردهوه. زدودن، کنار زدن.
لابردن: *lâberden* هه لگرتن. برداشتن، برگرفتن.
لابردنـهوه: *lâberdenawa* وهلاوه نانهوه. دوباره کنار گذاشتن.
لابریاگ: *lâberyâg* لابراو، وهلاوه نراو. کنار گذاشته شده، اخراج شده.
لابرین: *lâberin* لئ برین. کنار بریدن، در تنگنا قراردادن.
لاپهر: *lâbar* کهسئ که شتئ دهر پته وه، کهسئ که شتئ لا دهبا. زداینده، کنار دهنده، زدودنده.
لابهلا: *lâbalâ* چین لهسهر چین، هه وپالی کیو، لاوه لا. چین چین، لابل، راه باریک دامنه کوه.
لاپال: *lâpâl* هه وپالی کیو. سینه کوه.
لاپواز: *lâpwâz* لاپلار. بغاز، جانبی که برای استحکام تیر چوبی می کوبند.

لارکردن: *lârkerden* چه‌ماندن، گَیِر دران. کج کردن، خم کردن.
لارکردنسه‌وه: *lârkerdenawa* چه‌ماندنه‌وه. کج کردن.
لار و له‌نجه: *lârulanja* پَیْگه‌چوون به ناز. خرام، خرامیدن، کرشمه کردن، عشوه و ناز.
لاره: *lâra* ناز و عیش‌وه. عشوه و ناز.
لاره‌سنگ: *lârasang* تاسه‌نگ، ناتراز. ناموزون، تراز نبودن ترازو و هر چیز دیگر.
لاره لار: *lârâlâr* لاره لاره، پَیْگه‌چوون به لاره. تلوتلو رفتن، کج کج راه رفتن.
لاره‌مل: *lâramel* گهردن که‌ج. گردن کج، حالتی که از عجز و لابه حکایت کند.
لاره‌بوون: *lârawbun* لاریبوونه‌وه. کج شدن، به سمت کج رفتن، در حال افتادن.
لاره‌وک‌ردن: *lârâwkerden* لارکردنه‌وه. کج کردن، در حالت خواباندن و کج کردن.
لاره‌وکریاگ: *lârâwkeryâg* لاره‌وکریاگ. کج کرده شده.
لاره‌ولار: *lârâwlâr* لاره‌ولار به لاره. راه رفتن با عشوه.
لاری: *lâri* چه‌وتی، گَیِر. کجی، ناراستی، انحراف.
لاریاگ: *lâryâg* لاریاگ. کج شده، خم شده.
لاژگ: *lâžeg* تَیْنه‌گه‌پشتوو، نه‌فام، ناحالی، بی‌ثاوهز. دیر فهم، کم فهم، ابله.

لاخستن: *lâxeseten* خستنه لا، که‌نار خستن. بر پهلو انداختن، کنار انداختن، برگرفتن و کم فروشی.
لاخوار: *lâxwâr* ژَیروو، لای خواروو. جانب پایین، کناره پایین، طرف پایین.
لاخوارگ: *lâxwâreg* لاختاروو. طرف پایین.
لاخوریاگ: *lâxoryâg* لاختاروو. قسمتی از چیزی خورده یا زده شده باشد.
لادار: *lâdâr* دووداری چوار چپ‌وهی داره‌ته‌ون. کناره دار، دو چوب مخصوص قالی بافی که لار تلفظ می‌شود، (د) در تلفظ مهمله است.
لادان: *lâdân* که‌نار نان، بریتی له‌دیهنی و میوان بوون. به کنار زدن، اطراق کردن.
لادان: *lâdân* لاریبوونه‌وه، کلابوون. منحرف شدن، به چپ یا راست متمایل شدن.
لادان: *lâdân* لاگرتن. کناره گرفتن.
لادمر: *lâdar* له پَیْ دهر‌چوون. منحرف، کنار زنده.
لادهسی: *lâdasi* کناردستی، پهلو دستی.
لار: *lâr* گَیِر، چه‌وت، خوار. کج، ناراست.
لارآن: *lârân* به‌شی نه‌ستوو و نه‌رمانی ران. کنار ران.
لاریبوون: *lârbun* گَیِر بوون، چه‌وت بوون. کج بودن.
لاریبوونه‌وه: *lârbunawa* بریتی له مردن، گَیِر‌دران، چه‌مانه‌وه. خمیده شدن، کنایه از مُردن.

لاس: *lās* ها، شیاکه، وهکو لاسی گا. لاس، سرگین حیوانات اهلی مانند گاو.

لاسار: *lāsār* گوئی نه بیس، سهرسهخت. لجیاز، حرف نشنو، خودخواه.

لاسامه: *lāsâma* ره هیله، ریژنه، شهست. رگبار تند باران، سیلاب ناشی از باران تند.

لاسیایی: *lāsâi(i)* دهمه لاسکی، دهمه لاسکه. ادا در آوردن، شکلک، تقلید.

لاسیایی کردن: *lāsâi(i)kerden* دهمه لاسکه کردن، لاسا کردنهوه. تقلید کردن، شکلک در آوردن، ادا در آوردن.

لاسیایی کردنهوه: *lāsâi(i)kerdenawa* لاسا کردنهوه. ادا کسی را در آوردن.

لاسوور: *lāsūr* شتن که هیندیکی سوورین. نیمه سرخ.

لاش: *lāš* که لاک، تهرم. لاشه، اندام، کالبد موجود زنده.

لاشان: *lāšân* سه رجه می شان و قوون، شانی کیو. اطراف شانه، کناره ستیغ کوه.

لاشخور: *lāšxwar* ههر چه یوانی که لاشه ی توپیو بخوات. لاشخور، کنایه از مفت خور، پرنده یا هر حیوان که از لاشه جانوران تغذیه می کند در گردی (دال) به نوع پرنده آن نیز گفته می شود.

لاشکیاک: *lāšekyâg* لاشکاو، کهل. کنار شکسته شده، لبه شکسته.

لاشه: *lāša* که لاک. لاشه، جسد حیوانات مرده، مردار شده.

لافاو: *lāfâw* ها، سیلاو. سیلاب، جریان سریع آب بر روی زمین.

لاق: *lâq* لنگ، قاج. لنگ، یک پای انسان از نوک انگشتان تا بیخ ران.

لاق دریژ: *lâqderēž* قاج دریژ، لنگ دریژ. لنگ دراز.

لاکردن: *lâkerden* وهر گه پان و تماشا کردن. برگشتن و نگاه کردن.

لاکردنهوه: *lâkerdenawa* وهر گه پان و تماشا کردنهوه. برگشتن و نگاه کردن، عوض کردن مسیر.

لاکمهفتن: *lâkaften* لاکمهوتن، به لاهودر اکیشان. به پهلو افتادن.

لاکمهفته: *lâkafta* لاکمهوته، نه خوش، داماو. درمانده، در بستر بیماری مانند.

لاکیش: *lâkēš* قالی دریژوکه، مافووری که ناره. قالی کناره که بافت سندنج آن دارای معروفیت خاصی است.

لاگرتن: *lâgerten* لایه نگرتن. جانب کسی را گرفتن، کنار گرفتن.

لاگردن: *lâgerden* لایان گرتن، که ناره گرتن. جانب گرفتن، کناره گرفتن.

لاگیر: *lâgir* نه کار که وتوو. از کار افتاده، علیل شده، خانه نشین شده.

لاگیر: *lâgir* لایانه گر. طرفدار، هوادار، پشتیبان، کناره گیر.

لاگیری: *lâgiri* کنار گردن. طرفداری کردن، کناره گیری.

لائ: *lâi* بی زمان. لال، کسی که نتواند حرف بزند.

لالا: *lâlâ* ها، توه توه. چین چین، لایه لایه، از هر طرف.

لالانهوه: *lâiânawa* پاپانهوه. التماس کردن، لایه کردن، تضرع کردن.

لامژ: *lamež* مفتە خۆر. مفت خور، زالو
صفت.

لامهزەب: *lāmazab* بئ دین. لامهزەب،
بی دین، بی ایمان.

لان: *lān* لایەن، لا. سو، جهت، جانب.
لانەولان: *lānawlān* جیگۆرکیکردن،
شانەوشانکردن. عوض کردن جا، شانە بە
شانە کردن.

لاواندن: *lāwānden* پیاھەئەدان لە بەر
خۆشەویستی بۆ کەسی مردوو بە دەنگی
سۆزناکەوه. وصف کردن، لای لای کردن
برای بچه، وصف کردن یکی از عزیزان
در وقت مرگ او با آواز و صدای حزین.

لاوانن: *lāwānen* پیاھەئەدان بۆ
مردوو. نگاه لاواندن.

لاوەلا: *lāwalā* رێ باریکی لاپال،
لابەلا. راه باریک دامنه کوه، راه کناره.

لای: *lāy* کئی، کن، لەلا. کنارش.
لای: *lāy* تۆ، ناوهو، کن ئەو. تو، درون،
لایە آن.

لای لای: *lāylāy* لایە لایە. لای لای،
لالایی، آوازی که مادران برای خواب کردن
بچه می‌خوانند.

لای مال: *lāymāi* کەناری مال، ناوهوهی
ژووور. کنارخانه، درون خانه.

لای مالگەل: *lāymāigal* لای مالان، لای
مالان. کنارخانه، خانه و کاشانه.

لایە لایە: *lāyalāya* ها، لای لای، ئەو
سۆزە ی که دایکان بە دەنگی خۆشەوه بۆ
خەوتنی منداڵان دەری دەبیرن. لای لای،
لالایی، آوازی که مادران هنگام خواباندن
کودک خود می‌خوانند.

لالووت: *lāhut* قار، قەئس. کناپه از
بی‌اعتنایی کردن کسی به کسی دیگر.

لالووتی: *lāluti* قاری، قەئسی. نگاه
لالووت.

لاله: *lāia* بئ زمان، وهکو (ئەو پیاگە
لاله). لال است، مانند (آن مرد لال
است).

لاله: *lāia* پارانهوه. لابه، تضرع، گریه و
زاری، استغاثه.

لالەپ: *lālap* کەنارە ی لەپە دەست.
کناره‌ی کف دست.

لاله عەباسی: *lāla abāsi* لاله باسی
نیوی گوئیکه. گل لاله عباسی، نوعی گل
کوچک شیپوری سرخ رنگ یا زرد که
دارای برگهای نوک تیز و پهن است و در
آفتاب باز می‌شود.

لا لەئاوه: *lālayāwa* سووچی لێو.
کناره‌های لب، گوشه لب.

لالەلال: *lālalāi* توره تور، بەرپهوانی
قسه بۆ نەهاتن. بالکنت حرف زدن،
الکئی.

لالی: *lāli* بئ زمانی. لالی، منسوب به لال
کسی که نتواند حرف بزند.

لام: *lām* لەکن من، لەلای من، یه‌کێ له
پیتەکان (ل). نزد من، کنار من، یکی از
حروف الفبا (ل).

لامپ: *lāmp* گلوپ. لامپ.

لامپا: *lāmpā* چرای شووشه‌داری تایبەت
به رووناکایی. چراغ لامپا، مأخوذ از
لامپ فرانسوی، چراغی که با نفت
می‌سوزد و دارای لوله و سرپیچ است.

لایه‌ن: *lâyan* کن، لا، تهره‌ف. نزد، طرف، جهت، جانب.

لایه‌نگرتن: *lâyangerden* له‌سهرکردن، داژداریکردن، لایه‌نگیری. طرفداری کردن، جانب داری کردن.

لایه‌نگردن: *lâyangerden* داژداریکردن، لایه‌نگیری. طرفداری کردن.

لایه‌نگیر: *lâyangir* داژدار، هه‌واخوا، لایه‌نگیر. طرفدار، حامی، پشتیبیان، هوادار، هواخواه، حمایت کردن.

لچ: *leč* لیو، قه‌راخ، که‌نار. لب، کنار، پرتگاه، کناره.

لچانلج: *lečânleč* لیوانلیو، سهرریژ، لیوریژ. لبالب، سرریز.

لچ کرۆژتن: *lečkrōžten* لیو کرۆژستن. لب‌گزیدن با دندان.

لچ هه‌لگه‌پانن: *lečhaigarânen* لیووه‌رگه‌پانندن. لب‌برگردان، علامت نه و منفی.

لرزه: *lerfa* له‌ره، له‌رزه. لرزش، تکان، لرزه.

لستن: *lesten* ها، زمان پین ساوین بو خواردن. لیسیدن، لیس زدن.

لستنه‌وه: *lestenawa* لاستن دووجاره. دوباره لیسیدن.

لِف: *lef* هاوجووت، لفه، تا. جفت، همتا، همزاد، لنگه.

لِفکه: *lefka* کلکه‌ی ده‌سمائی سهری ژنان، په‌لکه‌ی سهرپچی پیاوان. دنباله دستار در لباس و پوشش‌گردی.

لِفِه: *lefa* جووت، دووانه، ئاوال دووانه، وه‌کو (ئهم دوانه لفه‌ن). جفت، همزاد،

دوقلو، مانند (این دو نفر جفت هم هستند).

لِفِه دووانه: *lefadwâna* دووانه. دوقلو، همزاد، جفت.

لِق: *laq* په‌لی دار، چن. شاخه درخت.

لِک: *lek* لوو، گریی ژیر پیست. غده متراکم شده قسمتی کوچک از بدن بر اثر رشد ناهنجار سلولهای آن قسمت که به صورت برآمدگی است.

لکاندن: *lekânden* چه‌سپانندن. چه‌سپانندن، متصل کردن.

لکانن: *lekânen* لکاندن. چه‌سپانندن، متصل کردن، وصل کردن.

لک مل: *lekmel* ئالو، بادامه. غده گردن.

لکوپۆ: *lekupō* لق و جلی دار، لق و په‌لی دار. شاخسار، شاخه‌های کوچک درخت.

لکولۆ: *lekulō* خرابی رهق له بن پیست. غده‌ها، غدد.

لکیا: *lekyâ* چه‌سپینرا، لکا. چه‌سپیده شد، متصل شد.

لکیاگ: *lekyâg* لکاو، چه‌سپاو. چه‌سپیده شده، متصل شده، پیوند خورده.

لکیان: *lekyân* چه‌سپیان، بو جووت بوونی دووسه‌گی نییر و می به کار دی. چه‌سپیدن، اتصال کردن، به عمل جنسی حیواناتی مانند سگ نیز اطلاق می‌گردد.

لکین: *lekin* لکان. چه‌سپیدن، متصل شدن.

لِم: *lem* لت، ماو. لجن، گل و لای ته حوض یا رودخانه و آبگیر.

لَم: *lem* شیوه، لهون، تهرز. شیوه، قلق در کار، طرز.

لَمَآو: *lemâw* قوراوی لم. گل ولای، لجن، آب گل آلود.

لَمَت: *lemt* قوری بن ناو. گل و لای، لجن ته حوض یا رودخانه.

لَنگه: *lenga* تا، تابار. همتا، یک نیمه بار، متضاد جفت.

لَو: *lō* جووت، هاوتتا، هاوجووت، وهک. جفت، همتا، هم جفت، شبیه

لَو: *lō* گیایه کی به هارییه. یکی از انواع گیاهان خودروی بهاری که مصرف خوراک دامی دارد.

لَو: *lō* تۆ، چین، لا. لایه، چین.

لَو: *lō* لا، تۆ، نیو. جوف، لا.

لَوْتی: *lōti* به زمگپری زهماوند. نوازنده جشن عروسی، مطرب.

لَوْتیگه ری: *lōtigari* به زمگپری، لوتیایه تی. مطربی، نوازندگی.

لَوچ: *lōč* چرج، چروک. چین، تاخوردگی.

لَوچی: *lōči* چرچی، چرچیان. چروک خوردگی، تاخوردگی.

لَوچیان: *lōčyân* لَوچیوون، لَوچ هه لگرتن، چرچکردن. چروک برداشتن.

لَوق: *lōq* شهل، قولدریژ. لنگ، الدنگ، بدقواره.

لَوقان دن: *lōqânden* دهست خستنه نیو گهل. دست انداختن به جنس مخالف، تکان دادن باسن.

لَوقانن: *loqânen* شه لین، سمت جواندن. لنگیدن، تکان دادن باسن.

لَوقه لَوق: *lōqalōq* شهلان شهلان ریگه چوون. تند و کج و معوج راه رفتن.

لَوکانن: *lōkânen* دهست خستنه نیو گهل. دست انداختن به جنس مخالف و مالش دادن آن.

لَوکه: *lōka* په موو. پنبه، محصول گیاهی به همین نام.

لَولَو: *lōlō* تۆ تۆ، لالا، چین چین، تۆ له سهرتۆ. لایه لایه، چین چین.

لَومه: *lōma* سهرکونه، سهرزنشت. سرزنش، نکوهش، عتاب.

لَون: *lōn* شیوه، لهون، تهرز. شیوه، طرز.

لَون: *lōn* ناوی گوندیکه. نام روستایی.

لووت: *lut* لووت. بینی، دماغ.

لووت برپاگ: *lutberýâg* لووت برپاو. بینی بریده.

لووت برین: *lutberin* لووت برین. بینی بریدن، نوعی مجازات در سابق.

لووت بهرز: *lutbarz* فیزن، مرؤقی به فیز. متکر، خودخواه، کنایه ای است.

لووت بهرزی: *lutbarzi* به فیزیوون، دهعیه هاتن. تکبر، خودخواهی.

لووت داژهن دن: *ludâžanden* رووگرزکردن و داژهن دن لووت. کنایه از اخم کردن.

لووت گرتن: *lutgerten* بریتی له لالووتی. کنایه از بی اعتنایی کردن، قهر کردن.

لووته لووت: *lutsalut* بۆله و پرته. کنایه از بی اعتنایی کردن.

لووتەوانسە: *lutawâna* خەزیم. زیوربینی، گل بینی که زنان برای آراستگی بر بینی می‌کنند.

لوورانن: *lurânen* لوورانندن. زوزەکردن.

لووره: *lura* دەنگی گورگ. صدای گرگ، زوزه.

لووره لوور: *luralur* دەنگی گورگ، لوورە بە شوین یەکدا. زوزه پیایی، کنايه از مویه کردن با آهنگ.

لووش: *luš* هەلمژین و قووتدان. برکشیدن و بلعیدن.

لووشاندن: *lušânden* قووتدان، هەلمژین. سرکشیدن، بلعیدن.

لووشە: *luša* گیاهه‌کی به‌هارییه. گیاهی است وحشی که مصرف غذایی دارد این گیاه در اوایل فصل بهار می‌روید.

لووشە لووش: *lušaluš* دەنگی به‌به‌رده‌وامی هەلمژین و قووتدان. پیایی سرکشیدن و بلعیدن.

لووشین: *lušin* هەلقۆراندن، هەلمژین. سرکشیدن.

لوول: *lul* ها، بادراو. لول، مانند لوله.

لوولدان: *luldân* پێچدان، پێچاندنەوه. پیچانیدن، لول کردن.

لوولوپەر: *lulupar* نیۆی گولسێکه. نیلوفر، نوعی گل پیچنده که گل‌های آن شیپوری و سرخ و کبود رنگ است، نامی زنانه.

لووله: *lula* شتی درێژی ناو خالی، بۆری. لوله، هر چیز دراز و استوانه‌ای شکل که میان آن خالی باشد مثل لوله آب.

لولەکردن: *lulakerden* پێچاندنەوه. لوله کردن، پیچانیدن.

لوولی: *luli* پێچی، فەردراوی. فەرفری، پیچ و تاب، سرمستی

لهباتی: *labâti* له‌جیای، وه‌کو (نەم پوله له‌باتی ئەو پارچه). به جای، مانند (این پول به جای آن پارچه).

له‌بار: *labâr* ریکوپێک، به‌جێ. مناسب، به‌جا، متناسب.

له‌باومت: *labâwat* له‌بابەت. درباره.

له‌بزه‌پینه: *labzarîna* خۆراک‌یکه بریتی له گوشت، نيسک، رۆن، پیواز، شیرە هەنگوور. نوعی غذای سنتی که از ترکیب عدس، گوشت، روغن، پیاز، شیرە انگور و ادویه جات به دست می‌آید.

له‌بزه‌پینه: *labzîna* چه‌شێن شیرینه، له‌وزینه. نوعی شیرینی سنتی.

له‌به‌ر: *labar* به‌هۆی، به‌خاتر، بۆ خاتر، وه‌کو (له‌به‌ر تۆ). به‌خاطر، از حفظ، مانند (به خاطر تو).

له‌به‌ر جاو: *labarçâw* له‌پێش جاو. در معرض دید.

له‌به‌ر چووگ: *labarçug* له‌ده‌ستچوو، مندائێ که به‌مردوویی له‌دایک بووی. از دست رفته، بچه مرده به دنیا آمده.

له‌به‌ر کردن: *labarkerden* حفزکردن، فێربوونی بێ نووسراوه. از حفظ کردن، از بر کردن.

له‌بیر بوون: *labirbun* له‌یادمان. به یاد بودن، به یاد ماندن.

له‌بیرچوون: *labirçun* له‌یاد چوون. از یاد بردن.

له تهك: *latak* هاوړې، له گهڼ، وهكو (له تهك تۆمه). همراه، با هم، پيوست، ضميمة، مانند (با تو هستم).

له جيايي: *lajiyâi(i)* به جينگاي، له جياتي، له باتي. به جاي، در عوض.

له جيج چوون: *lajêčun* ترازان، ترازيان، له جينگه دهرچوون. از جا در رفتن.

له جينگه چوون: *lajêgačun* له جينگه دهرچوون، ترازراو. در رفتگي استخوان، از جاي در رفتن.

له جينگه دهرچوون: *lajêgadarčun* له جينچوون، ترازران. از جا در رفتگي

له چك: *laček* سهرپوشي تايبهت ژنان. روسري زنان، لچك.

له چك به سهر: *lačekbasar* بريتي له ئافرمت. روسري به سر، كنيابه از زن.

له چكدار: *lačekdâr* ئافرمت. اشاره به زن.

له حمن: *laħan* له حانند، له ناست، له بهرانيه. در برابر، درجا، در مقابل.

له حيم: *laħim* پيکه وه لکاندنې هندی کانا وهك ته نه گه و پليتي دروستکردني تانکهر. لحيم. جوش تخصص حليبي.

له حيمکار: *laħimkâr* له حيمچي. لحيم کار، حليبي ساز.

له حيومت: *laħêwat* له سام، له ترس. از ترس.

له حيومتا: *laħêwatâ* له ساما، له ترسا. از ترس.

له خو دهرچوون: *laxōdarčun* له خو يايي بوون. مغرور شدن.

له بيره وچوون: *labirawčun* له بيرکران. فراموش شدن

له پ: *lap* بهري دهست. کف دست

له پاکهفتن: *lapâkaften* ماندوو بوون، له پچ کهوتن. از پا افتادن.

له په کوت: *lapakotê* دهست کوتاني کويرانه. دست گرداندن کورکورانه.

له ت: *lat* له تار، پارچه، نيوه، کوت، پارچه په كه له شتي. نصف، نيمه، تکه، قطعه.

له تار: *latâr* شه تار، له ت له ت. پاره، تکه.

له تار له تار: *latârlatâr* شه قار شه قار. پاره پاره، تکه تکه.

له تبوون: *latbun* نيويه يي، له تکرار، نيوه بوون. نيمه شدن، قطعه کردن.

له تر: *later* تل ليدان، گلار خواردن. تلو، عدم تعادل در راه رفتن يا حرکت.

له تردان: *laterdân* گلار خواردن، تل خواردن به پيپيه وه. تلو خوردن، عدم تعادل در راه رفتن.

له تکردن: *latkerden* کوتکردن. نيمه کردن، تکه کردن.

له ت له ت: *latlat* کوت کوت، له تار له تار، پارچه پارچه. قطعه قطعه، تکه تکه، پاره پاره.

له توپهت: *latupat* پارچه کراو، کوت و له ت. تکه پاره، لت و پار.

له توکوت: *latukot* کوت و له ت، کوت کوت. نگاه له توکوت.

له دواى: *ladwâi* له شوین، له دووی. بعد از، بعدا، پس از.

له دەس دەرچوون: *ladasdarčun* از دست در رفتن، بهدر رفتن.

له دەست گەفتن: *ladaskaftên* له دەست گەوتن، ماندوو بوون. از دست افتادن، خستە شدن.

له دەس هاتن: *ladashâten* له دەست داهاتن. از دست برآمدن.

لەر: *lar'* لاواز، کەم گوشت. لاغر، نحیف، کم گوشت.

لەرەن: *larân* لەرەین، لەقان، شەکان. لوزان، جنبان.

لەراندن: *larândên* لەراندن، شەکاندن، لەقاندن. لوزاندن، بە جنبش درآوردن.

لەرانی: *laranen* لەراندن، هەژاندن، لەقاندن. لوزاندن، بە جنبش درآوردن.

لەرانیئەوه: *larânenawa* لەراندنەوه، لەراندنەوه. لوزاندن، تکان دادن، بە جنبش درآوردن.

لەرزاندنەوه: *larzândênawa* لەراندنەوه، شەکاندنەوه. لوزاندن، دوبارە بە جنبش درآوردن.

لەرزاننەوه: *larzânenawa* لەراندنەوه، شەکاندنەوه. دوبارە لوزاندن.

لەرزانە: *larzâna* هەوایەکی موسیقای کوردیە، لەرزۆک. گردن آویز زنانه، نام آهنگی کردی.

لەرز بردن: *larzberden* لەرزمای تاو، چۆق بردن، لەرزلن هینان. لوزیدن، لرز گرفتن.

لەرز گرتن: *larzgerden* چۆقین. دچار لرز شدن، ترسیدن.

لەرزیوایو: *larzuyâw* تاو لەرز. تب و لرز.

لەرزه: *larza* لەره، لەرین. لرزش، تکان.

لەرزی: *larzi* لەرزی لی هات، لەری. لرزید، بە لرزش درآمد.

لەرزیین: *larzin* لەرزان، لەرز کردن، شەکین. لرزیدن، لرزش.

لەرزیئەوه: *larzinawa* لەرزیئەوه. دوبارە لوزاندن، دوبارە لرزیدن.

لەرکەش: *lar'kaš* رێگای دژواری کیۆسان. گورە راهەهای بسیار سخت و ناهموار در کوه.

لەرە: *lara* لەرزه، جوولانەوه و بەملا و بەهولادا گەوتن. لرزش، تکان.

لەرە لەر: *laralar* لەرزه لەرزه، لەرینەوه. لرزه بیایی، تکان تکان، تلوتلو.

لەری: *lari* لەرزی، لەرزی لی هات. لرزید، تکان خورد، جنبید.

لەرین: *larin* لەرزیین. لرزش، جنبش.

لەرینەوه: *larinawa* لەرانیئەوه، لەران. لرزیدن دوبارە و بیایی.

لەزه: *laza* بە تام، کورتکراوی (لەزەت)، بەتام. لذت، طعم، مزه.

لەزەت: *lazat* تامی خوش، خوشی، بە تام. لذت، طعم، مزه.

لەزەتێک: *lazatêk* بە تامێک. لذتی، طعمی، مزەای.

له شۆر دەرچوون: *lašōrdarčun* له تام دەرکردن. از اندازه در رفتن، از حد گذشتن.

له عین: *la eyn* نه‌حله‌تکراو. لعین، لعنت شده، نفرین شده.

له‌غاو: *layāw* سووچی لیو، لغاو، هه‌وسار. لگام، افسار، گوشه لب اسپ.

له‌غاوکردن: *layāwkerden* هه‌وسارکردن. لگام زدن، افسار زدن.

له‌غاوه: *layāwa* هه‌وسار، سووچی دم. گوشه لب، لگام، افسار.

لهق: *laq* چلی دار. شاخه.

لهق: *laq* سست، چی نه‌گرتوو. هرز، سست، ناستوار، جلف.

لهقانن: *laqānen* له‌رانندن. تکان دادن.

لهق لهق: *laqlaq* له‌قلهق، بالداریکی گه‌وره و سپی رهنگه. لك لك، پرنده‌ای که دارای پایا و بالهای بلند و گردنی دراز است، این پرنده بر روی درختان لانه دارد.

لهق لهق: *laqlaq* چیشتیکه. یکی از انواع غذاهای سنتی که از ترکیب کنججد سیاه، گندم، روغن و نمک است و به صورت حلوا پخته می‌شود.

له‌قوپۆپ: *laqupōp* لکووپۆپ. شاخه‌های درخت، شاخ و برگ.

له‌قولۆق: *laqulōq* شل و سست، مروقی هه‌رزه. از هم در رفته، نا محکم، کنایه از آدم هرزه و بد عمل.

له‌قه: *laqa* راوه‌شانندی پین. لگد، ضربه با پا.

له‌زه‌دار: *lazedâr* خویش تام، به‌تام، مه‌زه‌دار. بامزه، خوش طعم، لذیذ، خوش مزه.

له‌زیز: *laziz* به‌تام. لذیذ، بامزه، خوش طعم.

له‌زیزه: *laziza* به‌تام، خویشه‌ویست، نیویکه بۆ نافرمتان. خوراک خوش طعم، بامزه، خوش مزه، لذیذ، نامی زنانه.

له‌سەر: *lasar* له‌ئەستۆ. بر عهده.

له‌سەر روین: *lasarroin* له‌سەر رویشتن، ده‌س‌تبه‌رنه‌دان، سوور بوون. دنبال کردن، اصرار کردن.

له‌سەرکردن: *lasarkrden* لایه‌ن گرتن. حمایت کردن، پشتیبانی کردن.

له‌سەر‌ه‌و: *lasaraw* سه‌رله‌نوئ، وه‌کو (له‌سەر‌ه‌وه نووسیمه‌وه). از نو، از اول، از آغاز، دوباره، مانند (دوباره از نو آنرا نوشتیم).

له‌سەر‌یه‌ك: *lasaryak* بی‌پسپانه‌وه، په‌یتا په‌یتا، پشتیبانی یه‌ك بوون. بدون وقفه، بی‌پای، پشتیبان هم بودن.

له‌ش: *laš* جه‌سته، ئەندام. جسد، اندام، کالبد.

له‌ش: *laš* کنایه له مروقی ته‌مبه‌ل. لش، کنایه از آدم تنبل، تن لش، کاهل.

له‌ش جه‌په‌ل: *laščapai* له‌ش پیس، که‌سێك که غوسلی له‌سهره. جنایت دار، بدون غسل.

له‌ش ساق: *lašsâq* له‌ش ساغ. سالم، تندرست.

له‌ش سوک: *lašsōk* له‌کار نازا، دژی ته‌مبه‌لی. چابک، چالاک، فرز در کار.

له قه‌شیل: *laqašēl* شیلاندن به پی. لگدکوب، پایمال.

له‌قه فرتی: *laqafertē* لاقه فری، لنگه فرتی. دست و پا زدن در حالت نزع یا شرایط دیگر.

له قه‌مان: *laqamāi* له‌قه‌شیل. لگدکوب، لگدمال.

له‌قین: *laqin* سستی، له‌قان، له‌رکی. لنگی، لنگیدن.

له کار خستن: *lakârxesten* له‌کار که‌وتن، بی‌به‌هره کردن. از کار انداختن.

له کار که‌فتگ: *lakârkaftēg* له‌کار که‌وتوو. از کار افتاده.

له کۆن که‌فتن: *lakōikaften* له کۆن که‌وتن، له ئه‌ستۆکه‌وتن. از گرده افتادن، از عهده خارج شدن.

له کوینا: *lakwēnā* له‌کویندا، له‌کوینی. در کجا، در کدام جای و مکان.

له که‌رم که‌فتگ: *lakaramkaftēg* له که‌رم بوو. از کار افتاده، خراب شده، اسقاط شده، می‌تواند کنایی هم باشد.

له کیس چووگ: *lakisčug* له کیس چوو، له ده‌سچوو. از دست رفته، ضایع شده، تباہ شده، به هدر رفته.

له‌گره: *lagra* له ئه‌م جیه، له ئه‌م جینگایه، وه‌کو (ئه‌و چه‌ن روژی له‌گره ماوه). در اینجا، مانند (او چند روزی در اینجا به سر برد یا مانده بود).

له گره‌و دوا: *lagrawdwa* له ئیره‌و دوا، ئیسته به دوا. از این به بعد، از حالا به بعد.

له گره‌ولا: *lagrawlâ* له‌ئیره‌وه‌لا. از این به بعد، از حالا به بعد.

له‌گره‌وه: *agarawa* له ئیسته‌وه، له ئیره‌وه. از اینجا به بعد.

له گۆچووگ: *lagōčug* له‌گۆچوو، شه‌رمه‌زار کراو. بی‌حس شدن اندام و زیان، از رو رفته، شرمنده شده.

له گۆچوون: *lagōčun* شه‌رمه‌زار بوون. کنایه از رو رفتن، شرمنده شدن.

له‌لا: *lalâ* له‌کن، له‌که‌نار. در نزد، در پهلو، در کنار، نزد، همجوار.

له‌لام: *lalâm* له که‌ناری من، له‌کن من. در کنار، نزد من.

له له: *lala* نۆکه‌ری گه‌وره مالا‌ن که په‌روه‌رده کردنی مندا‌انی کوری له ئه‌ستوو بوو. نو‌کر پا به سن گذاشته که مسئول پرورش فرزندان پسر اعیان و اشراف بود.

له‌له‌گردن: *lalakerden* شوین شوین کردن و هه‌لکه‌ندنی داری دست. چوب خط کردن، چوب خط زدن.

له‌م: *lam* له‌ئه‌م، وه‌کو (له‌م به‌ینا). در این میان، در این مدت، مانند (در این مدت).

له‌مانه: *lamâna* له‌ئه‌مانه، وه‌کو (ئا له‌مانه). از اینها، مانند (از اینها).

له مل: *lamel* له گه‌ردن، له ئه‌ستۆ. بر گردن، برعهده.

له‌ملا: *lamla* له ملا، وه‌کو (له‌ملا بگه‌ره بوی). از این طرف، مانند (از این طرف دنبالش بگرد).

لهمه: lama لهم شته، له ئهم شته، وهكو (لهمه مه به پئ). از این، مانند (از این به من بده).
لهمه بهولا: lamabawlâ لیڤه بهولا، لهمه بهدوا. از این به بعد.
لهمه وپهر: lamawbar لهمه وپیش. پیش از این.
لهمه ودوا: lamawdwâ لهمه وپاش. از این به بعد، از حالا به بعد.
لهمه ولا: lamawlâ لهمه وپاش. از این به بعد، زمان آینده.
لهمه ولواوه: lamawlâwa لهمه ولا. از این به بعد، از حالا به بعد.
لهم پاکه: lamyâka لهمی تریان، وهكو (لهم یا کهم به پئ). از این یکی، مانند (از این یکی به من بده).
لهمیش: lamiš لهمیچ، وهكو (لهمیش به). از این هم، مانند (از این هم بده).
لهناو: lanâw له نیو، وهكو (لهناوچوو). در میان، مانند (از میان رفت).
لهناو بریاگ: lanâwberyâg فهوتاو، لهناو براو. از بین برده شده.
له ناوچووگ: lanâwčug نه مان. نابود شده، فنا شده.
لهنج: lanj رڤ، قین. لڤ، کین.
لهنجباز: lanjbâz رڤ له دئی، لاسار، قیناوی. لڤ، لڤباز.
لهنجه: lanja به ناز روئستن، ریگا چووون به ناز. خرام، باعشوه و ناز راه رفتن.
لهنگ: lang لهق، پای سهفته، لاسهنگ. لنگ، نامیزان، ناقص.

لهنگهر: langar که ره سهپه کهه بیژ راویستاندنی کهشتی، جی خو شکردن و هسانه وه. لنگر، جاخوش کردن، ابزاری برای از حرکت باز داشتن کشتی یا قایق.
لهنگهر خستن: langarxesten که نارگرتنی کهشتی، ئاماژیه بیژ جی خو شکردنی میوان ومانه وهی. لنگر انداختن، کنایه از کسی که درجایی جا خوش کرده باشد.
لهنگی: langi لهقی، پای سهفته، لاسهنگی، شهلی، کهمی. لنگی، نامیزانی، کاستی
لهنگین: langin ریگه چووون به شهلی، له پیداویستییه کانی ژیاندا. لنگیدن، راه رفتن لنگ، کم آوردن نیازمندیهای زندگی.
لهواش: lawâš نانی ته ندووری. لواش، نان لواش.
لهوان: lawân له ئهوان، وهكو (لهوان ئه چی). از آنان، مانند (شبییه آنان است).
لهوانه: lawâna له ئهوانه، پاژیکه لهوان، لهوشتانه، وهكو (لهوانه بخوه). از آنها، مانند (از آنها بخور).
لهور: laor لهون، شیوه. طرز کار.
لهوسا: laosâ لهو جارکه، لهوکات. از آن دفعه، از آن زمان.
لهوساوه: laosâwa لهو جارکهوه، لهوکاتوه. از آن دفعه، از آن بار، از آن وقت.
لهولاو: laolâw ئاله وپییه وه، له وپییه وه. از آن طرف.
لهولاو: laolâw نیوی گولیکه، لاو لاو. گل نیلوفر.

لهون: *laoen* شیوه. طرز، شیوه.
لهوه: *lawa* لهوشته، وهکو (لهوه کههاتگه بیړانه). از آن قسمت، مانند (از آن قسمتی که تازه آمده بیاور).
لهوه بهر: *lawabar* پېش نیسته، پېش نهوشته. قبل از آن، در زمان گذشته.
لهوه دوا: *lawadwā* لهوه پاش، پاش نهوه. بعد از آن، بعد از این.
لهوهر: *lawar* خوړاکی نازهل. چرا، علف مورد استفاده دام.
لهوهراندن: *lawarānden* چه راندنی نازهل. چرانیدن.
لهوهرانن: *lawarānen* لهوهراندنی نازهل. چرانیدن.
لهوهرگا: *lawarġa* چن لهوهر، لهوهرپگه. چراگاه، جای چرای حیوانات.
لهوهرگه: *lawarġa* چن لهوهری نازهل، لهوهرپگا. چراگاه.
لهوهرین: *lawarġin* لهوهران. چریدن.
لهوون: *lawan* خنچه کهر. لوند، عشوه گر، طناز.
لهوویچه: *lawiċa* لهوویشه. از آن هم، تاکید.
لهوویشه: *lawiŝa* لهوویچه، لهوویشه. از آنهم، تاکید.
لهویچ: *lawiċ* لهویش، وهکو (لهویچ بیړا بوم). از آن هم، مانند (از آن هم برای من بیاور).
لهویچه: *lawiċa* لهوویشه، وهکو (لهوویچه به). از این هم، از آن هم، مانند (از آن هم بده).
لهویشه: *lawiŝa* لهوویچه، وهکو (لهویشه بخوه). از آن هم، مانند (از آن هم بخور).
لهیړا: *laērā* له یړا، لیرا، وهکو (نالهیړا بوو). در اینجا، مانند (در اینجا بود).
لهیړه: *laēra* لیرا، وهکو (لهیړه کارمان نه کرد). اینجا، مانند (در اینجا کار می کردیم).
لهیلخ: *laylāx* باژیړ و ناوچه یه که له روژسه لاتی سنه که شاری دیگولان ناووندیته. نام منطقه ای در شرق سنندج به مرکزیت شهر دهگلان.
لهیلی: *layli* یاری مه جنوون و ناویکی ژنانه یه. نام زنانه، معشوق مجنون در داستان (لیلی و مجنون) اثر حکیم نظامی.
لهینا: *laēnā* لهویا، لهینا، وهکو (دایکم لهینا دانیشته). در آن مکان، در آنجا، مانند (مادرم در آنجا نشست).
لهینه: *laēna* لهوی، وهکو (دایکم لهینه بوو). در آنجا، مانند (مادرم در آنجا بود).
لهیهک بوون: *layakbun* جیا بوونه وه. از هم جدا شدن.
لهیهک بوونه وه: *layakbunawa* لهیهک جیا بوونه وه. از هم جدا شدن.
لهیهک بهردان: *layakbardān* جیا بوونه وه، بهردان. از هم جدا شدن، گسستن.
لهیهک ترازان: *layaktrāzān* لیک ترازیان، لیک بهر بوون. از هم گسیختن، از هم جدا شدن، از هم جدا شدن.
لهیهک چوون: *layakčun* لیک چوون، وهکو یهک بوون. شبیه، مانند، همانند.

لهیه گندان: *layakdân* لهیه‌کتردان، لیکدان. همدیگر را زدن، بهم خوردن، زد و خورد.

لهیه‌گدریاگ: *layakderyâg* تیکدراو، لیک بلاووبوو، لیکچران. برهم زده شده، از هم پاشیده شده، از هم گستن.

لهیه‌ک گردنه‌وه: *layakkerdenawa* لیک جیاگردنه‌وه. جدا کردن از هم، از هم گستن.

لئ: *lê* له نه‌وه، وه‌کو (لئ ماگ). از او، مانند (از او به جای مانده).

لئ: *lê* له‌وه، وه‌کو (لئ بگردگ). بر او، مانند (بر او گذشته).

لیباس: *libâs* جلو به‌رگ، پۆشه‌ن، نه‌وه‌ی که له‌به‌ری ده‌کن. لباس، جامه، پوشاک.

لیپریان: *lēberîyân* لیک‌دابیران. دل‌کندن، جدا شدن از هم.

لیبووگ: *lēbug* لیکراو. از آن محروم شده.

لیپرسیاگ: *lēpersyâg* لپرسراو، پرسیارلیکراو. از او سؤال شده.

لیپرسین: *lēpersin* پرسیار له‌گه‌سئ کردن. سؤال از کسی کردن.

لیت: *lēt* له‌تۆ، وه‌کو (لیت ناترسم). از تو، مانند (از تو نمی‌ترسم).

لیته: *lita* جوړئ ترشی، لیخ. نوعی ترشی مخلوط و له شده.

لیخریاگ: *lēxeryâg* لیخراو. متصل شده، الحاق شده.

لیخستن: *lēxesten* پیا به‌ئواسین. متصل کردن.

لیخشانندن: *lēxešândên* پیامائین، به‌ئه‌سپایی. آهستگی مالانندن.

لیخشییاگ: *lēxešyâg* لیخشراو. به‌آن مالانده شده.

لیخن: *lixen* لیل، ئاوی قورین، قورئاوی. آب کدر و آلوده، آب گل آلود.

لیدان: *lēdân* کوتان، ئازاردان. زدن، کوبیدن.

لیدزین: *lēdezin* دزینه‌وه. دزدیدن از کسی یا چیزی.

لیدهر: *lēdar* که‌سئ که لئ ددها. ضارب، ضربه‌زننده.

لیرا: *lērâ* له‌ئه‌یرا، له‌م شوینه، وه‌کو (لیرا بووین). در اینجا، اینجا، مانند (اینجا بودیم).

لیرگ: *lirg* لیر، نه‌خوشییه‌کی پیسته. که‌یر، جوشهای ریز ناشی از حساسیت پوستی.

لیره: *lira* سکه‌ی زپیر، دراوی زپیر. طلای مسکوک.

لیره: *lēra* له‌یره، له‌گره، له‌م شوینه. در اینجا، اینجا.

لیره‌وبه‌دوا: *lērawbadwâ* لیره‌به‌دوا، له‌مه‌ویاش. از این به بعد، از اینجا به بعد، از حالا به بعد.

لیره‌ودوا: *lērawdâ* له‌مه‌ودوا، له‌مه‌ویاش. از اینجا به بعد، از حالا به بعد.

لیره‌وه: *lērawa* له‌م شوینه‌وه. از اینجا به بعد، از حالا به بعد.

لیزان: *lēzân* پسپۆز، زۆر زانا له‌شتن. کاردان، ماهر، متخصص.

لېزانين: *lězânin* له شتنی زور زانين. از آن آگاه بودن.

لېزمه: *lězema* ريژنه، رههيله. رگبار تند باران که موجب سيل می گردد.

لېژ: *lěz* سهر به ره خواری، سهر به ره و ژير. سرازير، شيب تند.

لېژايی: *lězâi(i)* زور ليژ، جيگايه کی ليژ. سرازيري، شيب دار.

لېژي: *lěz* ليژايی. سرازيري، شيب تند.

لېس: *lēs* زمان به شتيدا هيتان. ليس، با زبان چيزی را پاک کردن.

لېستن: *lēsten* زمان ساوين له شتيک و خواردنی. ليسيدن، با زبان چيزی را پاک کردن.

لېستنوه: *lestenawa* ليستن. نگاه ليستن.

لېسايگ: *lēsyāg* لېساو، ليسراو. ليسيده شده.

لېشاو: *lēšāw* ناوی زور و به ته و ژم. جريان زياد آب، سيلاب.

لېف: *lēf* پېخه فی ناوتېخراو، لېفه. لحاف، نوعی روکش خواب که با دست دوخته می شود.

لېف: *lif* کيسه ی سابوون له همام، کيسه ی سابوون بؤ خو شتن. کيسه ی سابون که در حمام به بدن می مالند.

لېفدوور: *lēfdur* لېفه دوور، که سي که لېف ددوورئ. لحاف دوز، کسی که پيشه او توليد لحاف است.

لېفه: *lifā* کيسه ی سابوونی همام. لېف، کيسه سابون حمام.

لېق: *liq* ليچق، نه موخر. لزج.

لېقن: *liqen* ليچقن. لزج.

لېقوميگ: *lēqōmyāg* ليقوماو. نگاه لي قوميان.

لېقوميان: *lēqōmin* تووشی به لايه ک هاتن. دچار بلایي شدن.

لېک: *lik* ناوی دهم. بزاق دهن، آب لزج دهان.

لېکن: *liken* که سيک که ناوی دهمی هاتبېته خواری. کسی که آب دهانش سرازير شده باشد.

لېگرا: *lēgrā* ليگرا، له م شوينه. در اینجا، اینجا.

لېگرتن: *lēgerten* له که سي یا شتن (کرتن)، ره خنه گرتن. از کسی یا چيزی برگرفتن، ايراد گرفتن.

لېگرتنه وه: *lēgertenawa* گرتنه وه. چيزی از شخصی گرفتن، ايراد گرفتن، کم کردن، کاستن.

لېگروه: *lēgrawa* له م شوينه وه. از اینجا به بعد.

لېگره: *lēgra* ليگرا. اینجا، همن جا.

لېل: *lēi* ته ماوی، ليخن، گلاو. تار و کدر.

لېلاو: *lēiāw* ناوی ليخن. آب کدر، آب گل آلود.

لېلاوی: *lēiāwi* قور ناوی، ليخن. گل آلودگی، کم سویی چشم.

لېلايی: *lēiāi(i)* کوي رايی، وه کو (چاوه کانه له دووريت ليلايیيان داهات). تار شدن چشم، مانند (ديدگانم از دوريت تار شده اند).

لېلايی داهاتن: *lēiāi(i)dāhāten* کوي راي داهاتن. تار شدن چشم.

لِیوِیاگ: *lēwyāg* لیواو، شیت بوو. نیمه دیوانه شده.
لِیویان: *lēwyân* شیتبوون. روانی شدن.
لِیهاتگ: *lēhâteg* لیهاتوو، توانا. کارآمد، لایق، شایسته.
لِیهاتن: *lēhâten* له دهست هاتن، له توانابوون. از او برآمدن.
لِح هه لگیریاگ: *lēhaġiryāg* لِح هه لگیراو، دزینه وه له شت. برگرفته شده، تقلید شده.

لِیکردن: *lēikerden* لیختکردن. گل آلود کردن، کدر کردن.
لِیلی: *lēi* ته ماوی، ئاوی لیخن. تاری، کدری.
لِیم: *lēm* له من، وهکو (لیم توریگه). برمن، از من، مانند (اه با من قهر کرده).
لِیمان: *lēmân* له نیمه، وهکو (لیمان رهنجیاگه). برما، از ما، مانند (از ما رنجیده است).
لِیمو: *limō* ها، میوه یکه. لیمو، از مرکبات که دو نوع شیرین و ترش دارد.
لِیمویی: *limō(i)* به رنگی زردی لیمو. رنگ لیمویی، یکی از انواع رنگها.
لِینا: *lēnā* له وئ، وهکو (دویکه لینا بووین). آنجا، مانند (دیروز آنجا بودیم).
لِینج: *linj* تامی لچق، وهکو (سرینچک تامی لینجه). طعم گس، مانند (سنجد طعم گسی دارد).
لِینجی: *linji* تامی لچقی. طعم گسی.
لِینی: *lini* دهسه لیکراو. اهلی، دست آموز، اهلی شده، رام شده.
لِینیان: *lēniyân* نینان. بارکردن.
لِیو: *lēw* لچ، لب.
لیوان: *liwân* پهرداخ، دهفری تایبته به ئاوخواردن. لیوان، ظرف مخصوص آشامیدن آب.
لیوانلیو: *lēwânlēw* لیوانلیو، پراوپر. مالامال، لریز، پر، انباشته.
لیوه: *lēwa* روو له شیتبوون، زورویژ. نیمه دیوانه، هرزهگو، هرزهگرد، لوده.

م

ماتِه بَرَدَن: *mâtaberden* مات

بردنه‌وه. خیره شدن.

ماتِه‌مات: *mâtamât* واق نوارین. خیره

نگاه کردن، خیره‌گی.

ماتی: *mâti* بی رهنگی، کزی، بی دهنگی.

رنگ مات، تحیر، خیره‌گی.

ماچ: *mâç* رامووس، رامووسان. بوسه،

بوس، با لب چیزی را لمس کردن.

ماچکردن: *mâçkerden* رامووسین.

بوسیدن، ماچ کردن.

ماچ و موج: *mâçumuç* رامووسین.

روبوسی کردن دو نفر با هم.

ماچپیک: *mâçpik* ته‌نیا یه‌ک ماچ. یک

ماچ، بوسه‌ای.

ماد: *mâd* یه‌کی له قه‌ومه نارپیه‌کان که

کوردان لهو قه‌ومه‌ن، ماده‌کان یه‌که‌مین

دهولته‌تی ئیرانیان پیک نا. قوم ماد، که

اولسین امپراطوری ایران را بنیان

گذارندن، یکی از اقوام آریایی هستند که

گردها از آن نژادند.

مار: *mâr* جانسه‌وه‌ریکی خزوکی دریژ و

ژاردار. مار، جانوری از راسته خزندگان

که انواع مختلف دارد و غالب آنها نیش

زهرآگین دارند.

مارانگاز: *mârângâz* مارپپوه‌داو.

مارگزیده.

ماراو: *mârâw* نیوی گوندیکه. نام

روستایی بین سنج و کامیاران.

مارتووله: *mârtuîa* بیچووی مار. بچه

مار.

یه‌کی له پیته‌کان.

از حروف الفبا که میم تلفظ می‌شود.

ما: *mâ* دزی نییر، می. مادینه، جنس

مخالف نر، زاینده.

ما: *mâ* ژیا، ماندگار. ماند، مانده است.

مایه‌ین: *mâbayen* نیوان. میان، میانه،

مایین.

مات: *mât* کز، سه‌رسوو‌ماو، رهنگی بی

بريقه. مات، متحیر، کدر.

ماتاو: *mâtâw* جورئ کهرسه‌ی تایبته

بو یاریکردن له شهوی نه‌ورؤز. یکی از

انواع وسایل آتش بازی شب عید نوروز.

ماتاوآن: *mâtâwân* نیویکی ژانسه.

مه‌تابان، نامی برای زنان.

ماتبوون: *mâtibun* واق بوون، کز بوون،

بی دهنگ بوون. متحیر ماندن، مات شدن.

ماتکردن: *mâtkerden* بی دهنگکردن،

به‌زاندن له کایه‌ی شه‌تره‌نج. ماتکردن در

شطرنج، متحیر کردن.

ماتل: *mâteî* ته‌ما. منتظر، معطل، در

انتظار.

ماتلی: *mâteîi* ته‌مادار. انتظار کشیدن،

معطلی، در انتظاری.

ماتِه: *mâta* کز‌کراو، مات بردنه‌وه.

گوشه‌گیری، خیره‌گی.

مارچسپوه: *mārčēwa* داری تایبتهت به مارگرتن، نیوی گیایه که. چوب دو شاخه مارگیری، گیاهی وحشی.

مارگه زیاگ: *mārgazyāg* مارگه زراو، مارگه زته، مارگه ستراو. مارگه زیده شده.

مارگه سسته: *mārgasta* مارانگاز، مارگه ستوو. مارگه زیده.

مارگیر: *mārgir* ها، که سیک که مار شکار دهکا. مارگیر کسی که پیشه او شکار مار است و آنرا در معرض دید مردم می گذارد یا آن را به مؤسسات تحقیقاتی می فروشد از این راه امرار معاش می کند.

مارماسی: *mārmāsi* چوریک مار که له ناودا دهژی. مارماهی، نوعی از آبزیان که به شکل مار است.

مارمزوک: *mārmēzuk* گیانله به ریکه، مارماروک، مارمیلکه. مارمولک، جانوری است که در صحرا و بیابان زندگی می کند نوع خانگی آن نیز وجود دارد.

ماره: *māra* نیکاح، عقد، نکاح بین زن و مرد برای شروع زندگی مشترک، عقد ازدواج.

ماره پیر: *mārabēr* که سن که دعای تایبتهت دهخوینی و له دهفتهر دهینووسی. کسی که صیغه عقد را جاری می کند.

ماره پیران: *mārabērān* رسمویاسای ماره کردن. عقد کنان.

ماره پیرانه: *mārabērāna* پارهی تایبتهت به ژن که له سهر پیوا دای دهنین. هزینه عقد کنان.

ماره پیریاگ: *mārabērīyāg* ماره پیراو. عقد شده، نکاح شده.

ماره پیرین: *mārabērīn* رسمویاسای ژن حه لال کردن بو پیوا. عقد کنان، عقد کردن.

ماره کردن: *māra kerdn* ماره برپین. عقد کردن.

ماره کرایاگ: *māra keryāg* ماره کراو. عقد کرده شده، عقد شده.

ماره که: *māra ka* زور سهریر، مهعه رکه. معرکه، جای نبرد، بسیار تعجب آور است.

ماره یی: *mārai(i)* پارویه ک که ژنی له سهرماره دهکری. مهریه، مهر، پول یا چیزی قیمتی که هنگام عقد بر عهده ی مرد می گذارند.

مازگ: *māzeg* مازوو، بهری داری بهروو. مازوج، مازو، ماده ای که از درخت بلوط به دست می آید و در صنعت دباغی و طب مورد استفاده است.

مازگه: *māzega* برپیره ی پشت. ستون فقرات.

ماس: *mās* په نه مینی نه ندانم. آماس، ورم عضلانی یا پوستی بر اثر بیماری.

ماس: *mās* ماست. ماست، یکی از اقلام مهم لبنیات که از شیر درست می شود.

ماسان: *māsān* نیوی گوندیکه. نام روستایی است.

ماشتن: *māšten* قووتداو هه‌لماشین. سرکشیدن مایعات.

ماشین: *māšin* ماشتن، به توندی خواردنه‌وه. سرکشیدن مواد غذایی از نوع مایعات.

ماشین: *māšin* تروموبیل، ئۆتۆموبیل، سه‌یاره. اتومبیل، هر نوع وسیله صنعتی که دارای چرخ باشد و کاری را جا به جا کند یا ابزاری را با آن تولید کنند.

ماشینی: *māšini* به‌سراوه ماشین. ماشینی، منسوب به ماشین.

مافته: *māfata* جوّری کرمه که مالات له‌گه‌ل گيا دهیخون دواچار تووشی نه‌خوشی دهین. حشره ای که لارو آن به دور خود خار و خاشاک می‌تند و مانند لوله ای تا رشد کامل در آن می‌ماند سپس پرواز می‌کند اگر دام در زمان لارو از آن بخورد سمی ترشح می‌کند که موجب مرگ دام می‌شود لذا برای دام بسیار خطرناک است.

ماق: *māq* ها، وروکاس. خیره، مات، متحیر.

ماقوون: *māquū* نه‌جیب، زور خاوان ریژ. معقول، با ادب، نجیب، با شخصیت.

ماکوان: *mākawān* نیوی چیاپه‌که له ده‌وروبه‌ری شاری جوانپرو. ماکوان، کوهی به همین نام در غرب شهرستان جوانرود از توابع کرمانشاه که مشرف به رودخانه سیروان است.

ماکو: *mākō* چیگه‌ی ماسوولکه. ماکو بافندگی، نام شهری در آذربایجان.

ماساو: *māsāw* ماستاو. آبدوغ، ترکیب دوغ و آب به صورت غلیظ

ماسریشم: *māserēšem* سریشی که له ماسی ده‌گیردریت. سریشم، ماده ای چسبناک که مصرف صنعتی دارد.

ماسمالی: *māsmāli* پوشتانندی کرده‌ویه‌کی خراپ. ماسمالی، کنایه از سر هم بندی کردن کاری به طور موقت.

ماسه: *māsa* رمل، مل. ماسه، شن کف رودخانه.

ماسی: *māsi* ماسی گیانله‌به‌ریکی ناوی. ماهی، یکی از انواع پر کثرت آبزیان.

ماسیاگ: *māsyāg* پهنه‌ماو. ورم کرده.

ماسیان: *māsyān* ماسان، په‌نامان. آماسیدگی، ورم کردن.

ماسی فروش: *māsi feroš* که‌سی که پیشه‌ی فروتنی ماسییه. ماهی فروش، کسی که پیشه او فروش ماهی است.

ماسیگیر: *māsigir* که‌سی که پیشه‌ی راه‌ماسییه. ماهیگیر.

ماسیله: *māsila* مارمیلکه‌ی نیو خانوو که له جیی شیداردا ده‌ژی. حشره‌ای که در جایی نمدار زندگی می‌کند.

ماسین: *māsin* پهنه‌مین. آماسیدن، ورم کردن.

ماش: *māš* دانه‌ویله‌په‌که. ماش، از دانه‌های خوراکی شبیه گندم و عدس.

ماشانن: *māšānen* قووت‌دان و هه‌لم‌ژین. سرکشیدن، بلعیدن، سرکشیدن مایعات و غذاها.

ماکش: <i>mâiš</i> مائشت. مالش.	ماکەر: <i>mâkar</i> کهری می. الاغ ماده، ماده خر.
مائشت: <i>mâišť</i> مشتومان، شیلانی لهش. مشتومان، ماساز.	ماکەو: <i>mâkaw</i> کهوی می. کبک ماده.
مائشدان: <i>mâišďân</i> مائشتدان. مالش دادن.	ماگ: <i>mâg</i> ماو، وهکو (چوار رۆزی ماگه). مانده، باقی، مانند (چهار روز مانده است).
مال فرۆش: <i>mâiferōš</i> نهوی که خانوو دهفرۆشی، فرۆشیار. مالفروشی، فروشنده.	ماگه: <i>mâga</i> ماوه. مانده است، هنوز مانده.
مالکانه: <i>mâiekâna</i> داهاتی مالک. مالکانه، حق دریافتی بابت ملک مربوط به مالک.	ماگی: <i>mâgi</i> هه‌رماوی، ماوی. زنده‌ای، مانده‌ای.
مالگاول: <i>mâikâwel</i> مالروخواو. خانه خراب.	مال: <i>mâi</i> خانوو، سامان. مال، خانه، ملک، دارایی.
مالگردنه‌وه: <i>mâikerdenawa</i> خانووکردن. خانه سازی کردن.	مالئاوایی: <i>mâi âwâi(i)</i> خودا حافظی. خداحافظی.
مالگهل: <i>mâigal</i> مالآن. خانه‌ها، خانواده‌ها.	مالآت: <i>mâiât</i> نازهن. دام، احشام.
مال لهبهک: <i>mâilayak</i> شهریک، برابیش. شریک، کنایه از دوست جانی.	مالآن: <i>mâiân</i> مالگهل، وهکو (گه‌وره مالآن). خانه‌ها، خانواده‌ها، مانند (بزرگ خاندان)
مالم: <i>mâiem</i> مالی من. مال من، خانه من، ثروت من.	مالآن: <i>mâiân</i> دامالآن. مالیدن.
مال مال: <i>mâimâi</i> تاقه‌تاقه‌هی مال، خانوو خانوو. خانه خانه، شطرنجی.	مالاندن: <i>mâiânden</i> دامالین. مالاندن.
مالومنسال: <i>mâiumenâi</i> مالومنسال، خاووخیزان. اهل خانه، خانه و خانواده.	مالآنن: <i>mâiânen</i> مالاندن، مالین.
مال وحال: <i>mâiuhâi</i> باری ژبان، گوزهران. وضعیت و حال.	مالاندن، مالیدن.
مالومیرات: <i>mâiimirât</i> سامان و دارایی به‌جی ماو له مردوو. ارث و دارایی به‌جا مانده از متوفا.	مال به مال: <i>mâibamâi</i> مال‌ه‌وما. خانه به خانه.
	مالخراو: <i>mâixerâw</i> مال خراب. خانه خراب.
	مالدار: <i>mâidâr</i> ساماندار، نازهدار. چوبدار، ثروتمند، خانه‌دار.
	مالسداری: <i>mâidâri</i> ساماندار، نازهداری. چوبداری، ثروتمندی، به حساب خرج کردن، خانه‌داری.

مساووم: *mâlum* په پيدا، ديار، ودهرکه وتوو، زاندر او. معلوم، عيان، آشکار، پيدا.

مال ويران: *mâiwērân* مال کاوول، مال رووخواو. خانه خراب، اصطلاحی دال بر شخصی که کاری ناروا انجام داده باشد.

ماله: *māia* نه خوښی پیستیی ژناتی پا به زئی. نوعی بیماری پوستی که به صورت لکه های سفید رنگ در صورت ظاهر می گردد بیشتر در میان زنان آستن رایج است.

ماله: *māia* نامرزی سواخدان و سپیکارییه. ماله بنایی، ابزاری که بناها با آن گل یا گچ را می مالند.

ماله کاری: *māiakâri* کاری ماله کیشان. کار با ماله.

ماله کیشان: *māiakēšan* ماله کیشوان. ماله کشیدن.

ماله کیشی: *māiakēši* لووس کردنی قورپه ماله، ماله کیشان. ماله کشیدن.

ماله و مال: *māiawmāi* مال به کوئی. از خانه ای به خانه ای، خانه به دوش.

ماله و مال کردن: *māiawmāikerden* مال به مال چوون. از خانه ای به خانه دیگر رفتن.

ماله وه: *māiawa* نامازهیه بو مال، نامازهیه بو ژنی پیاو له زاری پیاوه وه. اندرون مسکن، کنایه از همسر مرد از زبان مرد.

مائی: *māi* تایبته به مال، دستکردی ناو مال. مخصوص به خانه و خانه دار، خانگی.

مائیگ: *māiyâg* مال تراو. مالیده شده.

مائیوا: *māiyâwâ* مائی ئاوا، وتهیه که بو سپاس له شاباش کردن. خانه اش آباد، شاد باش.

مالین: *māiin* مالاندن. مالیدن، روبیدن، زدودن.

مالینه وه: *māiinawa* سه رله نوئی مالین. دوباره مالاندن یا سایش دادن.

مامان: *mâmân* ژنی یارمه تیدر له کاتی زاین و مندالیووندا، قابله. ماما، قابله.

مامانه گ: *mâmânagējē* چیچی. باوه خوئی، سووړ خواردن به دهور خوډا. چرخیدن سریع به دور خود به صورت ممتد.

مامر: *mâmer* مر، مریشک. مرغ خانگی.

مامرباز: *mâmerbâz* که سیک که زور همز له به خپو کردنی (مر) بی. مرغ باز، کسی که به مرغ علاقه مند است و آنرا پرورش و نگهداری می کند.

مامو: *mâmō* مام، برای باب. عمو، برادر پدر، عم.

ماموسا: *mâmōsâ* ماموستا. اصطلاح احترام آمیز خطاب به مرد روحانی.

مامه له: *mâmaia* سه ودا، موعامله. معامله، داد و ستد.

مابه‌آه په‌شیمانی: *māmaīpašimāni*
 بره پاره‌یه‌ک که وه‌ک سزا بۆ لایه‌نی
 په‌شیمانی له مابه‌آه‌دا دیاری کراوه.
 په‌شیمانی در معامله، مبلغی بابت په‌شیمانی
 در معامله.
مان: *mān* دهست هه‌لگرتن له ئیش و
 کار. امساک، خودداری کردن از انجام
 کاری و در اصطلاح امروز به معنای
 اعتصاب است.
مان: *mān* گیز. گیج و منگ.
مان: *mān* له بهین نه‌چوون، نه‌چوون.
 ماندن.
مانعا: *mān ā* مانعا، مانعا، وه‌کو (مانعای
 ئه‌وقسه چه‌س). معنی، مانند (معنی آن
 گفته چیست).
مانگ: *māng* مانگی ئاسمان، سی
 روژته‌واو. ماه، یکی از کرات آسمانی، سی
 روز تمام
مانگا: *māngā* چین، گای م. ماده‌ گاو.
مانگار: *māngār* هه‌نووک‌ه‌یی.
 ماندگار، ابدی.
مانگان: *māngān* چند مانگ. ماه‌ها.
مانگانه: *māngāna* مانگی جاری، مانگ
 به مانگ، موچه‌ی یه‌ک مانگ. ماهیانه،
 ماه به ماه، حقوق یك ماه.
مانگ تازه: *māngtāza* مانگی نوئ. ماه
 نو، ماه جدید.
مانگ چوارده: *māngčwārda* مانگی
 چوارده. ماه شب چهارده، بدر تمام.
مانگرتن: *māngerten* گرو گرتن،
 په‌لپ گرتن، دهسته‌لگرتنی گشتی له ئیش

بهمه‌به‌ستی گه‌یشتن به داخواز یان
 داخوزه‌کان. خودداری کردن از هر کاری،
 اعتصاب کردن برای رسیدن به خواسته،
 اعتراض و دلخوری هم معنی می دهد.
مانگ گیران: *mānggeryān* گیران و
 نادیار بوونی مانگ له شه‌ودا. خسوف، ماه
 گرفتگی.
مانگ‌شه‌و: *māngšašaw* تیشکی مانگ،
 تریفه. مهتاب، نور ماه.
مانگ‌ه‌ومانگ: *māngawmāng* مانگی
 جاری، مانگ به مانگ. ماه به ماه، برج
 به برج.
مانگی: *māngē* یه‌ک مانگ، سی روژ
 ته‌واو. یك ماه، سی روز تمام.
مانن: *mānen* ماندن، له سه‌ر پی مان،
 ماو. ماندن، پابرجا بودن، باقی بودن.
مانه‌وه: *mānawa* جیگیربوون،
 نه‌رؤیشتن. ماندن، باقیماندن.
مانی: *māni* ماندوو، ماندوویی. خسته،
 ماندگی، مانده.
مانیاگ: *mānyāg* ماندوو‌کراو. خسته
 شده، مانده شده، وامانده.
مانیاگی: *mānyāgi* ماندوو‌ییه‌تی،
 ماندوویی. خستگی، ماندگی.
مانیبوون: *mānibun* ماندوو‌بوون.
 خسته شدن، مانده شدن.
ماوت: *māwet* کووتالیکی زۆر کولکداره.
 ماهوت، نوعی پارچه ضخیم پشمی
 بزرگ‌دار
ماهه‌ک: *māhak* جوژی نه‌خوشی
 پیستی. نوعی بیماری پوستی که به

مجری: *mejri* سه‌ندووقی چکوله. مجری، صندوقچه درب دار و پایه فلزی که مخصوص وسایل آرایشی و زیور آلات زنانه است.

مِر: *mer* ماتبوون دواى تیری. لمیدن از سر سیری، اخم کردن، خیره.

مرئاوی: *mer âwi* مراوی بائنده‌یه‌که.

مرغابی، پرنده‌ای که در آب شنا می‌کند.

مراخانی: *merâxâni* جوړئ که‌وای پیاوانه. نوعی قباى مردانه.

مران: *merân* به کوشندان، کوژران به گشتی، کوژران. میراندن، گشتن.

مرائن: *merânen* مراندن، گوشتن.

گشتن، میراندن.

مِر بردنه‌وه: *merberdenawa* واق

مان، چاو بزگردنه‌وه. خیره نگاه کردن.

مِرپوون: *merbun* ته‌واو تیربوون. حالتی از فرط سیری که سستی و کسالت در حرکت ایجاد می‌کند.

مرچه: *merča* ملچه، دهنگی دهمولیو له کاتی خواردندا. مرچ، صدای لب، مانند صدای ماچ، صدای سرکشیدن مایح با زبان.

مرچه مرچ: *merčamerč* ملچه ملچ.

صدای پیایی.....

مرخائن: *merxânen* مرخاندن. خرخر کردن، صدای بینی.

مرخن: *merxen* مرخنه، مرخه‌گر. خرخر کن، خرناسه کن.

مرخه‌ك: *merxak* که‌لاقی هه‌ئواسراو به‌دار ته‌ونه‌وه. کلاف نخ آویزان شده بر دار قالی.

صورت جوشه‌های زیرپوستی ناشی از بیماری سرخچه، سرخک، آبله به وجود می‌آید.

مای: *mây* مای، نه‌جووی. ماندی، زنده‌ای، مانده‌ای.

مایچه: *mâyčča* ماسوولکه، ماهیچه. ماهیچه، عضله.

مایدشت: *mâydašet* نیوی باژیریکه له کرماشان. ماهیدشت، منطقه‌ای حاصلخیز در کرمانشاه.

ماین: *mâyen* ماوین، زیندوون، هه‌ین. ماندم.

ماین: *mâyen* نه‌سپی می. مادیان، اسب ماده.

مایندؤل: *mâyandōi* نیوی گوندیکه. نام روستایی از توابع سنندج.

ماینه: *mâyena* له جنسی می. مادینه، جنس ماده.

مایه‌دار: *mâyadâr* بریتی له پوولداریان پاره‌دار. مایه دار، کنایه از کسی که دارای توانایی خاص مالی و معنوی است.

متمانه: *matmâna* خاترحه‌می، پروا بی کردن. اطمینان خاطر، خاطرجمعی، آسودگی خیال.

مته‌وه‌جی: *matawaji* پاراستن، هوشیاربوونه‌وه، ناگاداربوون له نه‌تیبیه‌ك. نه‌هینیک. مواظبت، حفاظت، نگهداری.

مجرؤ: *majrō* برینار، بریندار، زام دار. مجروح، خسته، زخمی.

مرشؤ: *meršō* گیڤروهی چیرۆکه‌کانی شانامه‌ی فیڤرده‌وسی یه‌کی له وه‌رگێڤه به‌ناوبانگه‌کانی ئیڤران (مرشؤ باقر) که خه‌لکی شاری سنه بوو. مرشد، نقال شاهنامه، یکی از بزرگترین نقالان شاهنامه درایران مرحوم (مرشد باقر محمد نژاد) است که از اهالی سنندج بود.

مرشؤ: *meršō* پیڤری ته‌ریقه‌ت، که‌سیکه له زۆرخانه بو هاندانی وه‌رزشکاران شیعی‌ی هه‌ماسی و پڤ جۆش و پیرای موسیقا ده‌خوینیتیه‌وه. مرشؤ، پیڤرطریقت، مرشد زورخانه.

مرقان: *merqân* ده‌نگی مریشک، ده‌نگ ده‌ره‌ئیان له گه‌روو. صدا در گلو با دهان بسته.

مرقه: *merqa* ده‌نگی مرق. نگاه مرقان.
مروار: *merwâr* ئاو مرواریی چاو. آب مروارید، آب سیاه چشم.

مرواری: *merwâri* مرواری، نیوی مله‌یه‌که له نیوان کامیاران و سنه. مروارید، گوهری درخشان و سفید رنگ که در درون صدف دریایی به وجود می‌آید، نام گردنه‌ی ای در مسیر جاده سنندج و کامیاران.

مرۆچانه: *merōčâna* ته‌زوخۆری پیست به‌هۆی سه‌رماوه. مورمورکردن دست و پا بر اثر اختلال در جریان خون.

مرۆچه: *merōča* میلۆره. مورچه، یکی از انواع حشرات.

مردار: *merdâr* مردنی بی‌سه‌ر بڤین ئاژه‌ن و مریشک. مردار، حیوان یا جانور مرده که ذبح نشده باشد.

مرداره‌و بوبو: *merdârawbu* مردنی به بی‌سه‌ر بڤین بو مریشک و ئاژه‌ن. مردار شد.

مرداره‌و بوبوگ: *merdârawbug* مرداره‌و کراو. مردار شده.

مرداره‌و بوبون: *merdârawbun* مردار بوونه‌وه. مردار شدن، کنایه از به‌خواب رفتن کسی.

مرداره‌و کڤریاگ: *merdârawkeryâg* مرداره‌و کراو. مردار شده.

مردگ: *merdeg* مردوو. مرده، فوت شده.

مردگ شۆڤ: *merdegšōr* مردوووشۆڤ. مرده شور، مرده شوی.

مردگ موار: *merdegmwâr* توشا (مردمه‌وه وار). نگاه (مردمه‌وه وار).

مردگ و زینگ: *merdeguzineg* مردوو و زیندوو. مرده و زنده.

مردن: *merden* گیان له‌له‌ش ده‌رچوون. مردن، مرگ.

مردوو: *merdu* گیانی ده‌رچوووبوو، مردبوو. مرده بود، در لهجه سورانی به معنای مرده.

مرده‌ئه: *merdaîa* لاواز، له‌ڤ. لاغر، مردنی.

مردمه‌هوار: *merdamwâr* تازی‌ه‌دار. سوگوار، عزادار، صاحب‌عزا.

مرسه: *mersa* له‌ناوچوون. از بین رفتن.

مَرُوحَه كَرْدَن: *merōčakerden*

ته زو خوریکردنی پیست به هوی سهرماوه. مورمورکردن دست یا پا بر اثر سرما.

مِرُومِشَت: *merumešt* گیره و کیشهی دهم به دمی له نیوان دووگهس. جدل، مشاجره لفظی یا دستی.

مِرِه: *meŕa* دهنگی سهگ یان زینده وریکی تر. غریدن سگ و حیوانات مشابه.

مِرِی: *meŕi* تیری و پری، واق مان. حالت کرختی ناشی از سیری زیاد، خیره ماندن.

مِرِیَم: *meryam* ناویکه بو ژنان، ناویکه بو گولیک. مریم، نام زانه و یکی از انواع گلها که سفید رنگ و خوشبو است و بوته آن پیاز دارد، نام مادر حضرت عیسی.

مِرگانِی: *mezgâni* مرگینی. مزدگان، انعام و پاداشی که در برابر آوردن خبر خوش به کسی بدهند.

مِرگانیدان: *mezgânidân* مرگینیدان. مزدمدان، نگاه مرگانی.

مِرگت: *mezget* مرگهوت. مسجد، عبادتگاه مسلمانان.

مِرگت جامِیها: *mezgetjâmê â* مرگهوتی جومعه. مسجد جمعه، جایی که مسلمانان یک شهر نماز جمعه را به جای می آورند، مسجد جامع یا دارالاحسان سنندج یکی از زیباترین آثار تاریخی سنندج است که در سال ۱۲۲۸ ه. ق به دستور امان الله خان

اردلان والی مقتدر کردستان ساخته شده است.

مِرگهَر: *mezgar* کسه سیک که کاری مسینه دهکا. مسگر، کسی که از شغل او تولید وسایل مسی است.

مِرِه پَت: *mezarât* به لا. آسیب، صدمه، بلا.

مِرزه ور: *mezawar* فیلباز، ناوژیرکا، چه توون. مزدور، موذی.

مِرزه ر: *mezêr* زیاندهر، چه توون. موذی، صدمه رسان، مضر.

مِرژ: *mez* تم، هه لمی ئاو. مه، بخار آب پراکنده در هوای نزدیک زمین.

مِرژ: *mez* مژ لیدان. مک زدن.

مِرژتن: *mezten* مژین. مک زدن، مکیدن.

مِرژن: *mezhen* مژینهر. مکنده، مک زنده.

مِرژمور: *mezumôr* چاوی کهم هانا. چشم کم دید با پلک خوابیده چشم کم بینا.

مِرژاگ: *mezÿyâg* مژراو. مکیده شده.

مِرژین: *mezîn* مژ لیدان. مکیدن، مک زدن.

مِس: *mes* کانزایه کی سوور پرنه که به کار سهنهت و پیشه دی. فلز مس، فلزی سرخ رنگ و بسیار سخت و محکم که مصرف صنعتی دارد.

مِسابقه: *mesâbeqa* پیشهرکی، کیبه رکی. مسابقه.

مسافر: *mesâfer* ریبوار، کەسێک کە بۆ سەفەر دەچێ. مسافر، رهگذر، رهرو، سفر کننده.

مسقائ: *mesqâi* کیشانهیه که بهرانیه چوار گرام و نیو. مثقال واحد وزن معادل ۷/۱۶ برابر ۶۸۷۵/۴ گرم.

مسقائه زهپه: *mesqâiazara* تۆزقان. یک ذره کوچک از هر چیز.

مسگهر: *mesgar* مزگهر، کەسێ کە کاری مسینه دهکا. مسگر، نگاه مزگهر.

مسینه: *mesina* ئەو کەرەسەیه کە لە مس دروست کراوه. ابزار و آلات مسی، از جنس مس.

مشار: *mešâr* ههپه، ئەپه. اره‌ی نجاری، ابزاری برای بریدن چوب.

مشت: *mešt* مست، وهکو (مشت نمونه‌ی خه‌رواره). مشت، مانند (مشت نمونه‌ی خروار است).

مشت لێدان: *meštlêdân* مست لێدان. مشت زدن.

مشتومان: *meštumâi* شیلانندن به‌ دهست. مشتومال، صیقل، ووزدادن.

مشتومپر: *meštumer* شه‌پ‌ی دم به‌ دم. جدال، نزع لفظی.

مشته: *mešta* کەرەسەیه‌ک کە به‌ کاری کهوش دۆز دیت. ابزاری مخصوص در کار کفش دوزی.

مشته‌کۆل: *meštakōi* مسته‌کۆل. مشت گره‌ کرده.

مشته‌کۆله: *meštakōia* مسته‌کۆله. مشت گره‌ کرده.

مشک: *mešk* جان‌وه‌ریکی چکوله و زیان په‌سان. موش، جانوری کوچک، پستاندار، جونده و موذی.

مشکخور: *meškcwar* بریتی له‌ کەسێ زۆر چالاک و کورته‌ بالا. موش خوار، کنایه‌ از آدم چالاک و کوتاه قد.

مشکۆل: *meškōi* دژوار، ئەسه‌تم. مشکل، دشوار، صعب، سخت، گرفتاری، مسئله.

مشکۆله‌زمه: *meškōiazama* نوبال گه‌ردن. مدیون، مشکل الزمه.

مشکه‌گوپه‌ره: *mešcakwēra* مشکی ده‌شتوده‌ر. موش کور، از موش خانگی بزرگتر است و معمولاً در صحرا و زیرزمین زندگی میکند.

مشکی: *meški* په‌نگی په‌ش. مشکی، سیاه رنگ.

مشن: *mešen* کەسێ کە زۆرتر له‌ په‌نگای لووتیه‌وه، هه‌ناسه‌ ده‌دا. کنایه‌ از کسی که از بینی تنفس می‌کند.

مشنه: *mešna* کەسێ کە به‌ هۆی ته‌نگه‌ نه‌فه‌سییه‌وه‌ ده‌نگ له‌ لووتیه‌وه‌ دێ. تنفس با بینی، کنایه‌ از کسی که با بینی تنفس می‌کند.

مشه: *meša* ده‌نگی گه‌ردانی لووت. صدای نفس در بینی.

مشه‌ما: *mešamâ* شه‌م لێدراو، کەرەسەیه‌کی دروستکراو له‌ نایلۆن. مشع، پارچه‌ آمیخته‌ شده به‌ موم، یکی از انواع محصولات شیمیایی که مصرف صنعتی دارد.

دیواری) دوو مه‌قامی به ناو بانگی
موسیقای فولکلوری شاری سنه‌یه که
مه‌قام‌بیژه‌کانی: (حه‌مه مزگه‌ر)، (باقری
سیا) بیون.

حه‌مه عاشقه نه‌های خه‌لک شار
له بهر مال کائی بیین بمکی‌شنه دار
(حه‌مه‌که‌چه‌لی)

نه‌های خه‌وکه‌ران جه‌خه‌و بن بیدار
گوش دهن به دهن‌گ نالیه دهرده دار
ههرکه‌سی خه‌فته‌ن خه‌و لی‌ش حه‌رام بؤ
ههرکه‌س بیدارهن دنیاش به کام بؤ
(پا دیواری)

مقام، نوعی ریتم و آهنگ خاص در
موسیقی که از نظر تنوع از دستگاه
کوچکتر است، مقام‌های مشهور
موسیقی: موسیقی کُردی، قه تار، الله
وه یسی، خاوکه ر، پا دیواری و...

مقام: *maqâm* مقام، پله، پایه. رتبه،
مقام، جایگاه.

مقاو: *maqâw* نه‌خوشیی یه‌ک سم.
نوعی بیماری در ستور شبیه
سرماخوردگی در انسان.

مقؤ: *meqô* بچه. نجوا، درگوشی، بچ
بچ.

مقؤمقؤ: *meqômeqô* بچه بچه کردن.
نجوا کردن، درگوشی صحبت کردن دو
نفر، بچ بچ کردن.

مقه‌وا: *maqawâ* مقه‌با. مقسوا، از
محصولات چوبی که از کاغذ ضخیم‌تر
است.

مفت: *meft* به‌لاش، بی نرخ. مفت،
مجانی، رایگان.

مفتخومر: *meftxwar* مؤفتخؤر. مفت
خوار، کسی که از دست رنج دیگری ارتزاق
کند.

مفت ویژ: *meftwêž* موفت ویژ. مفت
گوی، دروغ گوی، هرزه‌گوی.

مفت ویژی: *meftwêži* موفت ویژی.
مفت گویی، دروغ گویی، هرزه‌گویی.

مفته: *mefta* مفتا، بی نرخ، به‌لاش،
مهرجانی. رایگان، مجانی، مفت.

مفته‌خومر: *meftaxwar* مفت خومر.
فتخور، مفتخوار.

مفته‌خومری: *meftaxwari* موفت
خؤری. مفت خوری.

مفته‌کی: *meftaki* بی پوول کرین، بی
نرخ، موفتی. مفتکی، رایگان، بدون
پرداخت بها.

مفته‌ویژ: *meftawêž* وتهی پرؤ پووج،
وراج، زؤر ویژ. مفت گوی، هرزه‌گوی.

مفته‌ی مفته: *meftaymeft* موفته‌ی
موفت، زؤر موفت. مفت مفت، ارزان.

مفتی: *mefti* بی نرخ، موفتی. مفتی،
بدون پرداخت بها.

مفتی: *mefti* مفتی، فتوادمر. مفتی، فتوا
دهنده.

مفته‌تیش: *mefateš* پشکینه‌ر، سیخوڤ.
مفتش، جاسوس.

مه‌قام: *maqâm* ها، شیوه‌یه‌ک ریتم و
ناهنگ له موسیقادا که له دستگاه
بجووکت بی (حه‌مه که‌چه‌لی) و (پا

مه‌لاز: *maiâz* خوداگرتنی جانه‌وهر بؤ راو. کمین، نگاه کردن با اشتیاق، کمین کردن حیوانات شکاری.

ملچ: *meič* مرچ، مرق. صدای لب و لوجه.

ملچاندن: *meičânden* مرچاندن. صدای دهان به هنگام خوردن یا نوشیدن.

ملچه: *meiča* مرچه. صدای لب و لوجه، مرچه.

ملچن: *meičē* که‌سن که زؤر دهملچین. کنایه از کسی که در خوردن یا صحبت کردن از لب و لوجه‌اش صدا در می‌آورد.

ملق: *meiq* مرق. مک، یکبار مکیدن.

ملقه: *meiqa* مرق لی‌دان. مک زدن، صدای مک زدن.

ملک: *meik* ما، دارایی. ملک، مال، دارایی.

ملکانه: *meikâna* داهاتی دهره‌به‌گ و خاوه‌ن ملک. مالکانه، اجاره ملک.

ملکه‌ج: *melkaj* لاره‌مل، خه‌مبار، کز. گردن کج.

ملنه‌دان: *melnadân* قیوول نه‌کردن، خویه‌ده‌سته‌ونه‌دان. گردن ننهادن، تسلیم نشدن.

ملنیان: *melniyân* ملنیان، خویه‌ده‌سته‌وه دان. گردن نهادن، تسلیم شدن در برابر چیزی.

ملوانک: *melwânek* گهردن به‌نند. گردن بند، زیورآلات رشته شده برگردن زنان.

ملؤزم: *meiōzem* دژ، دژمن، دوژمنه‌ن. دشمن، ضد.

ملوین: *melwēn* ملوین، یک هه‌زار هه‌زار. میلیون.

ملوینک: *melwēnek* ملوانکه. گردن بند، نگاه ملوانکه.

مله: *mela* بستوو، زینه، ریگای دژواری کیو. گردنه، پیچ خطرناک راه، راه صعب العبورد.

مله‌ت: *melat* نه‌ته‌وه، گهل. ملت، مردم یک کشور.

مله‌تاتکی: *melatâtke* سهره‌تاتکی. گردن کشیدن، سرک کشیدن.

مله‌هور: *melhor* گهردنک‌ه‌ش، یاخی، که‌سن که یاسا و قانون شکنینه. گردن کش، گردن کلفت.

منال: *menâi* مندال. فرزند، بچه، پور.

منالانه: *menâiâna* مندالانه، تایبه‌ت به مندال. بچگانه، آنچه که منسوب به بچه باشد.

منالبوون: *menâibun* مندالبوون. کودک بودن، کم سن و سال بودن.

منالدار: *menâidâr* مندالدار، خیزان بار. عیالوار، بچه‌دار.

مناله وردکه: *menâiawerdka* منداله ورتکه. بچه‌های قد و نیم قد، کودکان.

منجیله: *menjēia* منه‌نجیله. کک مک، لکه‌های قهوه‌ای رنگ روی پوست صورت و قسمت‌های مختلف بدن.

منجیلهدار: *menjēiādār* مهنجیلهدار. پوست کسی که لکه های قهوه‌ای رنگ داشته باشد.

منگ: *meng* دهنگیکی نیو لووت. صدای تودماغی بر اثر انسداد حفره های بینی.

منگن: *mengen* کسه که له نیو لووتدا قسه دهکا. کسی که تو دماغی حرف بزند.

منگه: *menga* به لووت قسه کردن. حرف زدن تو دماغی.

منگه منگه: *mengameng* منگ منگ. تودماغی حرف زدن متوالی.

من من: *menmen* خو هه لگیشان. خودستاتی کردن، تردید کردن هم معنی می‌دهد.

من و توی: *menotōi* شه‌ره قسه‌ی نیوان دوو گه‌س. من و تو کردن، ضد یگانگی، جدل لفظی کردن.

من و تو: *menutō* هه‌ردووگمان. من و تو، من و شما، فقط ما دو نفر.

منهت: *menat* چاگاهه کردن و به‌چاودادانه‌وه‌ی. منت، نیکویی کردن کسی نسبت به کسی دیگر و به‌رخ کشانیدن این کردار به او.

منهتبار: *menatbār* منه‌تدار. منتبار، سیاست‌گزار.

منه‌تدار: *menatdār* منه‌تبار. منت دار.

منهت هه‌لگرتن: *menathaigerten* منهت کی‌شان. منت کشیدن.

منیج: *menič* نه‌منیش، منیش، وه‌کو (منیج له ته‌کتا تیم). من هم، مانند (من هم همراه تو می‌آیم).

منیش: *meniš* منیج، وه‌کو (منیش تیم بو لاتان). من هم، مانند (من هم به شما ملحق می‌شوم)

موارهک: *mwâarak* مومبارهک. مبارک، فرخنده، میمون.

موارهکبایی: *mwâarakbâi(i)* موبارکبایی. مبارک بادی، هدیه دادن به خاطر یک رویداد فرخنده.

موافق: *mwâfeq* مه‌واقف، مه‌دیون. مدیون.

مؤته مؤت: *mōtamōt* سه‌رکی‌شانندن. سرک کشیدن.

مؤجگاری: *mōjgâri* نامؤژگاری. اندرز، پند دادن.

مؤجیاری: *mōjyâri* نامؤژگاری. اندرز، پند دادن.

مؤچیاری: *mōčyâri* نامؤژگاری. اندرز، پند، نصیحت.

مؤچیاری کریاک: *mōčyârikeryâg* نامؤژگاریکراو. اندرز داده شده، پند داده شده.

موحیبت: *mohēbat* موحیبت. محبت، مهر، دوستی، میل به سوی چیزی یا کسی.

مؤخ: *mōx* می‌شک، نه‌وه‌ی وا له کاسه‌ی سه‌ر یا له نیوی ئیسقاندابه. مغز، نخاع، مخ، مایع لزج درون استخوان.

موخوړ: *moxōr* دهرمان هه‌مام له قه‌دیمدا. ثمردرخت (ون) که زنان به

جای واجبی از آن استفاده می کردند
این ماده خاصیت چسبندگی دارد.

موده: *moda* دهرهفت، ماوه. مدت،
فرصت، زمان.

مؤر: *mōr* مؤر، موهر. مهر.

مؤر: *mōr* به چاوی زهق روانین، روانینی
به قین. نگاه کردن و خیره ماندن از سر
خشم، ملاز.

مؤرکردن: *mōrkerden* مؤرندان لهسه
کاغز. مهر کردن، نگاه مؤر.

مؤرکریاک: *mōrkeryâg* مؤرکراو.
مهر شده، نگاه مؤر.

مؤره: *mōra* مؤره وهگو نهوهی که له
(تاوله) تهخته نهره دایه، مؤرته. مهره،
گولله کوچک سوراخ دار و بدون سوراخ.

مؤره مؤر: *mōramōr* خویندنی
ژیرلچی. زمزمه، ترنم، آواز زیر لب، ورد
آهنگین.

مؤزگاری: *mōzğâri* مؤزگیاری. پند
دادن، نصیحت کردن.

موسلمان: *moseimân* موسلمان،
پهیرهوی ئایینی ئیسلام. مسلمان، پیرو
ائین اسلام.

موعهلم: *mo alem* فیئرکار، مامؤستا.
معلم، تعلیم دهنده، آموزگار، آموزش
دهنده.

موفاجات: *mofâjât* مهرگی له ناکاو.
ناگهانی، مرگ ناگهانی.

موفتی: *mofti* فتوادهر، عالی ئایینی. فتوا
دهنده.

موقدهم: *moqadar* رووداوی خواویی.
مقدر، تقدیر، سرنوشت.

موکریان: *mokreyân* مهئبهندیکی
پانوبهرین له گوردستان. منطقه مکریان
در کردستان حد فاصل آذربایجان غربی
و شهرستان سقز.

مؤل: *mōl* کؤبوونهوه بهدهور خو،
بهدهور خوذا پیچراو. دوره، چنبره.

مؤل خواردن: *mōlxwârden* بهدهور
خوذا پیچراو. چنبره زدن.

مؤلت: *mōiat* ماوه، گات. مهلت،
فرصت، زمان دادن.

مؤلهق: *mōiaq* بهشیکی زؤر له شتی،
نهختی له شتی، وهکو (مولهقیک لهو
گولله). مقدار، مقداری از چیزی، کثیر و
انبوه هم معنی می دهد، مانند (مقداری از
آن گل).

مؤلهقی: *mōiaqē* بهشیکی زؤر له شتی.
مقداری، انبوهی.

مؤلهقیک: *mōiaqek* بهشیکی زؤر
له شتی. مقداری، انبوهی از چیزی.

مؤم: *mōm* ها، شه. موم، ماده ای زرد
رنگ که زنبور عسل تولید می کند، تفاله
عسل که پس از تصفیه عسل به دست
می آید.

مؤمدان: *mōmdân* شهمدان. جای موم،
موم دانی.

مؤمن: *mōmen* خوداپهرست، ئیماندار.
مؤمن، با ایمان، معتقد.

مؤمنایی: *mōmnâi(i)* مومیایی،
مؤمنایی. مومیایی.

مۆمیاىى: *mōmyâi(i)* مۆمىيى. مومىيى، ماخوڭ از يونانى، ماده‌اي سياه رنگى كه جسد انسان را به آن آغشته كرده تا آنرا برائى مدت زيادى حفظ كنند.

مونتەها: *mōntahâ* به‌لام، له ناكامدا. منتها، اما.

مۆنى: *mōni* رووگرزى. بد اخمى، عبوسى.

موو: *mu* موو، قز. مو، تارهاى باريك و نازك كه در سر و اندام انسان مى‌رويد.

مووچ: *muč* مه‌چك، مست. مچ، مشت هم گفته مى‌شود.

مووچ: *muč* ها، ده‌فكردن. تا، تا كردن.

مووچاندن: *mučânden* چه‌ماندن. خم كردن.

مووچانن: *mučânen* چه‌ماندنه‌وه. خم كردن، تا كردن.

مووچرك: *mučerk* ته‌زووى له‌ش. لرز، تير كشيدن سريع بدن.

مووچياگ: *mučyâg* مووچاو، چه‌ماو. تا شده، خم شده.

مووچيانه‌وه: *mučyânawa* مووچرانه‌وه. خم شدن دوباره.

مورا: *murâ* كووزه‌كه‌ي شين، نيويه‌كه بؤ كچان. مهره برائى چشم زخم، نامى زنانه.

مورگ: *mureg* مه‌نجوق، موورو. منجوق، دانه‌هاى رنگينى كه برائى تزئين لباس زنان و تزئينات به كار مى‌رود.

موورگه‌با: *murgabâ* جؤرى موورووى سبى كه به پيروز داده‌نرى. مهره‌ي سفيد رنگ خوش يُمن در اصطلاح عامه.

موسا: *musâ* په‌يغه‌مبه‌رى يه‌هوود، ناوه بؤ پياوان. موسى، نامى مردانه، نام پيامبر يهوديان.

موساى: *musâi* يه‌هوودى، په‌يره‌وى ئاينى يه‌هوود و چه‌زرتى موسا. يهودى، پيرو دين يهود و آيين حضرت موسى.

موسايبازى: *musâibâzi* ناماژه‌يه بؤ داو ليدر. كنايه از كسى كه دبه در مى‌آورد.

موسايبه‌كان: *musâiakân* جووله‌كه‌كان، نيوى گه‌ره‌كئى شارى سنه. يهوديان، نام محله‌اي به همين نام در سنج كه محل زندگى آنها بوده است.

موسايبه‌گه‌ل: *musâigal* په‌يره‌وانى ئاينى چه‌زرتى موسا. يهوديان، پيروان حضرت موسى (ع)، يكى از پيامبران بنى اسرائيل و صاحب كتاب تورات است.

موش: *muš* بئ دهنگ، كپ. بئ صدا شدن از ترس.

موشاندن: *mušânden* بئ دهنگان له ترسا. بئ صدا بودن براثر ترسانيدن.

موشكردن: *muškerden* بئ دهنگ مان له ترسا. سكوت كردن از ترس.

موشكرياگ: *muškeryâg* كپوكرپراو، بئ دهنگراو. بئ صدا شده از ترس.

موشه‌ك: *mušak* چه‌كئى گه‌وره‌ي كؤكؤزى، سارؤخ. موشك، يكى از سلاحهاى

مه‌جېوور: *majbur* ناعیلاج. مجبور، ناگزیر، ناچار.

مه‌جلیس: *majlēs* کۆږ، پارلمان، پهرله‌مان. مجلس، پارلمان، ضیافت، در اصطلاح محل برگزاری نشست نمایندگان مردم یک کشور اتلاق می‌گردد.

مه‌جومه: *majom a* مه‌جمه. سینی بزرگ غذا، مجمعه.

مه‌جه‌له: *majala* گۆفار، بلاوه کراوه‌ی مانگانه، وهرزانه یان... مجله.

مه‌جه‌ک: *mačak* مچ، مفصل میان کف دست و ساق یا میان کف پا و ساق پا.

مه‌چه‌ک: *mačka* مه‌چه‌ک. مچ.

مه‌چه‌ل: *mačal* به‌سه‌ر گپ‌انیدن، به‌سه‌ر گه‌پانیدن، له‌سه‌ر کردنه‌وه. مچل، بسر گردانیدن.

مه‌حره‌م: *maħram* رازدار. محرم، رازدار، ستر نگهدار.

مه‌حز: *maħz* بۆ، له به‌ر، بۆ خاتر، هه‌ر به‌ ته‌نیا، وه‌کو (مه‌حز خاتر تۆ هاتم). به‌ خاطر، مانند (فقط به‌ خاطر شما آمدم).

مه‌حزپه‌زای خوا: *maħz'razâyxwâ* بۆ خاتری خودا. به‌ خاطر رضای خدا.

مه‌حکووم: *maħkum* به‌ تاوانبار ناسراو. محکوم، کسی که حکم بر علیه او صادر شده باشد.

مه‌حکه‌م: *maħkam* قایم، ده‌وامدار، باده‌وام. محکم، با دوام، مقاوم.

جنگی با قدرت تخریب فراوان و زیاد، یکی از آلات ترقه بازی با خرج باروت.

مووین: *muin* دروستکراو له موو، جیگایه‌ک که مووی زۆربین. پرمو، مودار. **موه‌ن‌دس:** *mohandes* نه‌ندازیار. مهندس.

مه‌پادا: *mabâdâ* نه‌کا. نکند، کنایه از هنگام ضرورت، مبادا.

مه‌بال: *mabâl* موسته‌راح. ستراح، توالی.

مه‌تاره: *matâra* ده‌فزی تایبه‌ت بۆ چا هه‌لگرتن له کاتی سه‌فه‌ردا. فلاکس مخصوص چای و آبجوش.

مه‌ته: *mata* که‌ره‌سه‌ی سمین. از ابزار صنعتی که در نجاری و... مورد استفاده است.

مه‌ته‌ل: *mataï* مه‌ته‌ل. مثل، چیستان، ضرب المثل.

مه‌ته‌له‌ک: *mataïak* مه‌ته‌له‌ک، ته‌شهری هه‌جۆ نامیز. متلک، شوخی، کنایه از سخنی که از روی شوخی و طعنه به کسی گفته شود.

مه‌ته‌وه‌ک‌وانسه: *matawkawâna* نامیزیکه له پیشه‌ی ناسک‌کاری چیۆ و خه‌راتی دا به‌ کار دئ. مه‌ته‌کمانی، یکی از انواع آلات نجاری و نازک‌کاری خراطی که مه‌ته‌یوسیه آن می‌چرخد.

مه‌جاز: *majâz* خده، خۆ. سلیقه، عادت.

مه‌جال: *majâï* ماوه، ده‌رفه‌ت. مجال، فرصت، مهلت.

مەخكەمە: *maḥkama* جیگای قازی، پزیشك، مەكتەب. محكمه، مطب پزشك، دادگاه، جای دادرسی.

مەحەك: *maḥak* مەھەك. محك، سنجش.

مەھەل: *maḥal* جڭ، جیگا. محل، جای، جایگاه.

مەھەلە: *maḥala* گەرەگ، وەكو (تۆ خەلك كام مەھەلە). محله، كوی، برزن، مانند (شما اهل کدام محله هستید).

مەھەلە جەنگی: *maḥalajangē* جۆرئ شەرپ لە نیوان لاوانی دوو گەرەگ لە قەدیمدا وەكو یاسایەکی جەنگی وا بوو. نگاه به مەھەلە شەری.

مەھەلە شەرپ: *maḥalašarē* جۆرئ شەرپ لە نیوان لاوانی دوو گەرەگ کە باو بوو. نزاع دسته جمعی، جدال بچەهای دو محله با هم.

مەھەلەق: *maḥalaq* تەقلەلیدان معلق، پشتك، وارو.

مەخسوو: *maxsu* مەبەست، نامانج. مقصود، هدف.

مەخسەرە: *maxsara* گائتە. مسخره، استهزا.

مەخلۆق: *maxlōq* خەلك، مەردم. مخلوق، مردم.

مەخلۆقات: *maxlōqāt* مەردم بەگشتی، سەرچەمی خەلك. مردمان، اناس.

مەخمەسە: *maxmasa* قەرەش، ئەرك و دەرد، گێرەو كێشە. مخمصه، گرفتاری.

مەخمەن: *maxmaī* مخمەر، كۆتائیکە. مخمل، پارچه ای لطیف نخی یا ابریشمی با پُرزهای نرم.

مەخمەئە: *maxmaīa* نەخۆشییەکی پیستە. مخملک، نوعی بیماری پوستی به صورت دانه‌های ریز در کشاله ران و اطراف گردن دیده می‌شود که همراه با تب و لرز و درد گلو است.

مەدرەسە: *madrasa* قوتابخانە، فێرگە، قوتابخانە. مدرسه، دبستان، جای درس خواندن و درس دادن.

مەدرەسەئە: *madrasai* قوتابی، قوتابی. دانش آموز.

مەدەت: *madat* مەدەت، مەدەك، فریاد کەوتن. مدد، یاری، کمک، مدت، فرصت.

مەدەد: *madrasa* یارمەتی، فریاد کەوتن. مدد، یاری، کمک، فریادرس، یار و یاور نیز گفته می‌شود.

مەرپ: *mar* پەز. گوسفند.

مەرام: *marām* مەبەست و ئارەزووی فیکر. مرام، عقیده، باور.

مەرچ: *marj* شەرت، مەرچ. شرط، عهد.

مەرچان: *marjān* زیندەوهریکە لە ئاودا دەژی، وەك رووەك وایە، نیویکیکە بۆ ئافرەتان. مرجان، نامی زنانه، نوعی از جانوران آبی در دریا که شبیه گیاه است.

مەرچانەئە جادوو: *marjānayjādu* ئامازەئە بۆ ژنی فیلبازی نیو چیرۆکە کۆنەکان. نام زن جادوگر افسانه‌ای.

مەرچکردن: *marjkerden* شەرتکردن. شرط بندی کردن.

مهرجووم: *marhūm* به رحمت جوو. مرحوم، به رحمت خدا رفته، فوت شده.

مهرحهبا: *marhābā* مهرحهبا. مرحبا، سلام، درود.

مهرحهمه: *marhāma* حهوله. حوله، پارچه ای نخی و پُرزدار برای خشک کردن دست و صورت پس از شستشو.

مهرحهمهت: *marhābā* لوتف، گه‌ورهیی نواندن. مرحمت، لطف، مهربانی، بزرگواری کردن.

مهرخوز: *marxoz* مهرخهز، مهرهز. موی بز، مرخوز که در منطقه بانه پرورش می‌دهند.

مهرخوزار: *marxozār* مهرغوزار. مرغزار، چمن زار.

مهرد: *mard* می‌رد. مرد.

مهرد آزا: *mard āzā* پیاوی دلیر. مرد شجاع و دلاور.

مهردانه: *mardāna* پیاوانه، کرداری مرؤفدؤستانه. مردانه، منسوب به مرد.

مهردایهتی: *mardāyati* می‌ردایهتی، پیاوهتی. مردانگی، کرامت، جوانمردی.

مهردم آزاری: *mardem āzār* نیازدانی خه‌لک. مردم آزاری.

مهردمی: *mardemi* مرؤفایهتی، خه‌لگی. مردمی، منسوب به مردم، طرفدار مردم.

مهردؤخ: *mardōx* مهردؤخ، نیوی یه‌کئ له بنه‌ماله‌کانی کورد که نه‌خشیکی گه‌وره‌ی له خزمهت زانسته جوړیه‌جوړه‌کاندا هه‌بووه له‌م بنه‌ماله

ده‌توانیین ناماژه به‌که‌سانئ وه‌کو (نایه‌تولآ مهردؤخ) و (بابا مهردؤخ) بکه‌ین. نام خاندان مردوخی‌ها، یکی از خانواده‌های اصیل و بزرگ‌گرد که علما و مفسرین و دانشمندان زیادی از این خاندان برخاسته‌اند و تاریخ فرهنگ‌گرد از جهات مختلف مدیون آنهاست، از این خاندان می‌توان از آیت الله مردوخ یکی از دانشمندان بزرگ و بابا مردوخ صاحب کتاب سه جلدی مشاهیر‌گرد نام برد، برای مطالعه بیشتر به منابع تاریخی مراجعه‌گرد.

مهردورنگ: *marduřang* پیاوی فیلباز و مفت خور. مرد رند، شاید.

مهرد و مهردانه: *mardumardāna* مهردایهتی، کرده‌وی پیاوانه، پیاوهتی. مرد و مردانه، اخلاق و کردار مردی و جوانمردی.

مهرده: *marda* مردوو. مرده، فوت شده.

مهردی: *mardi* مهردایهتی، پیاوهتی. مردی، مردانگی.

مهرز: *marz* سنوور. مرز، حد، سرحد، در زبان ادبی کردی سنوور گفته می‌شود.

مهرزه: *marza* مهرزه، روه‌کیکی کئیوی بوئخؤشی به‌هارییه. آویشن کوهی، گیاهی خودرو که در ارتفاعات می‌روید، دارای ساقه‌های کوتاه و پر از برگهای ریز بسیار خوشبو که خاصیت ضد عفونی‌کننده گی دارد.

مهرمهپ: *marmař* به‌ردی مهر مهپ.

مرمر، یکی از انواع سنگها که دانه‌های متراکم بلورین دارد و از نوع سنگهای آهکی است.

مهرمه‌پین: *marmařin* به‌رادی مهر مهر. مرمرین، مزین به سنگ مرمر یا از جنس مرمر.

مهره‌خه‌س: *maraxas* نامازمیه بو کسی هه‌رزه. مرخص، کنایه از آدم هرزه و ولگرد.

مهره‌خه‌سی: *maraxasi* نی‌زن وهرگرتن، نی‌جازه وهرگرتن. مرخصی گرفتن، اجازه گرفتن.

مهره‌ز: *maraz* مهره‌ز، ناساقتی، نه‌خوشی. بیماری، مرض.

مهره‌ز: *maraz* مووی بزنی مهرغه‌ز، مهرخوز. مرغوز، پشم بزى به همین نام که پشم آن بسیار مرغوب است.

مهره‌گه‌ف: *marakaf* مهره‌گه‌ف. مرکب خطاطی.

مه‌زاح: *mazâh* گالته. شوخی، مزاح، خوش طبعی کردن.

مه‌زار: *mazâr* قه‌یر، گور. مزار، گور، مرقد.

مه‌زاق: *mazâq* چیژ، نیشتیا. ذائقه، حس چشایی.

مه‌زریخ: *mazrêh* مه‌زراق، خولخوله. نوعی وسیله بازی شبیه گردنای که از جنس چوب است به وسیله دو نفر به چرخش درمی‌آمد و صدا دار بود.

مه‌زه: *maza* تام، چیژ. مزه، طعم.

مه‌زه‌ب: *mazab* مه‌زه‌ب. مذهب، آئین، دین.

مه‌زه‌دار: *mazadâr* خوش چیژ، به‌تام. مزه دار، خوشمزه، خوش طعم.

مه‌زهنه: *mazan* نرخ، مه‌زنده، بایی. فی، نرخ، قیمت، بها، مزنده.

مه‌زگه: *mazga* کاکل، کاکلی گوینز. مغز گردو، وسط نوعی نان گرده که از مغز گردو در آن استفاده شده باشد.

مه‌سی: *mas* مه‌ست، سه‌رخوشی به هوی خواردنه‌وی مه‌بیه‌وه. مه‌ست، حالتی از بیهوشی و بی‌خبری ناشی از خوردن مسکرات.

مه‌سانه: *masâna* مه‌ستانه، کرده‌وی تایبتهت به هوی خواردنه‌وی مه‌ی، ره‌فتاری تایبتهتی سه‌رخوش. مه‌ستانه، هه‌چو مه‌ست، مانند مه‌ست.

مه‌ست‌توره: *mastura* نازن‌ناوی میژوونووس و شاعیری گه‌وره ماشه‌رف خانم نه‌رده‌لان، ناوه بوژنان.

خه‌سره‌وم وه‌هار، خه‌سره‌وم وه‌هار یا شا نه‌یه‌وه نی‌مسال نه‌و وه‌هار به‌ر نه‌یان وه‌به‌ر گولان جه‌گولتزار نه‌گه‌رؤ دره‌خت شکوفه نی‌زهار موسه‌لسه‌ل گیسووی پر جه‌عد سونبول له‌رزانه‌ن به ناز په‌ری دام دل (مه‌ستوره)

تخلص شاعر و مورخ بزرگ گرد مستوره ی کردستانی متولد شهر سنندج (۱۲۲۰ تا ۱۲۶۴ ف (ه.ق.))، نامی زنانه.

ای سبزه نرسته از عذارت

این سبزه چه بود بر مزارت
(مستوره)

مهسگردن: *maskerden* مهستگردن.
مست کردن، بیخود شدن، بیهوش شدن
بر اثر مصرف الکل.

مهسله‌حمت: *masiahat* ته‌دبیری باش.
مصلحت، مشاوره کردن، آنچه که مایه
خیر و صلاح باشد.

مهسه‌ب: *masab* مهزه‌هب، ثابین.
مذهب، آئین، کیش.

مهسه‌لن: *masaian* بؤ نمونه.
مثلاً، برای نمونه.

مه‌سی: *masi* مه‌ستی، کرده‌وی
مه‌ستانه. مستی، کسی که از نوشابه
الکلی نوشیده باشد و از حالت طبیعی
خارج و به حالت بیخود افتاده باشد.

مه‌سخه‌له: *masxaia* گیروده‌کاری،
سهرقائی. گرفتاری.

مه‌شروه: *masrawa* ده‌فریک بؤ
ئاو‌خوردنه‌وه. پارچ سفالی آب.

مه‌شق: *masseq* نووسینی دهرسوانه،
مه‌خش. مشق شبانه مدرسه.

مه‌شق: *masseq* مه‌خش، مه‌شخ،
تاماده‌سازی سهربازی. مشق، تمرین، نظام
جمع.

مه‌شکۆله: *maskoia* مه‌شکی گچکه.
مشک و خیک کوچک از جنس پوست بز و
گوسفند.

مه‌شکه: *maska* خیکه، مه‌سکه. مشک،
خیک از جنس پوست گوسفند یا بز برای
نگهداری و حمل و نقل روغن یا دوغ.

مه‌شکه‌ژهن: *maskažan* که‌سن که
مه‌شکه ده‌ژهنی. مشک بهم زدن، کسی
که مشک را برای گرفتن کره از دوغ به
طور متوالی تکان دهد.

مه‌شکه ژندن: *maskažanden* ژاندنی
مه‌شکه. مشک زدن.

مه‌شکه‌و مه‌لان: *maskawmaian* بریته
له‌سینه و ران، مروقی قه‌له‌وه. اشاره
کنایه‌ای به سینه و ران آدم جاق.

مه‌شیا: *masya* ده‌بووایا، وه‌کو (مه‌شیا
بروایت). می‌بایست، مانند (می‌بایست
می‌رفتی).

مه‌شیای: *masyaē* ده‌بووای، وه‌کو
(مه‌شیای بروایت). می‌بایست، مانند
(می‌بایست می‌رفتی).

مه‌شیایای: *masyaayae* ده‌بووای،
ده‌بووایا. می‌بایستی، می‌بایست می‌بود.

مه‌عه‌ده‌خاوی: *madaxavi* دل چوون.
حالتی از بی‌حسی در معده.

مه‌عه‌زهرت: *ma zarat* داوای لی‌بووردن.
معذرت، عذرخواهی، پوزش.

مه‌عمور: *mamur* راس‌پارده،
کاربه‌دهستی ده‌ولته‌تی و فه‌رامانبه‌ر. مأمور،
مصدرکار، مسئول انجام دادن کار،
گمارده شده.

مه‌غار: *mayar* شه‌شکه‌وتی قوول،
که‌ره‌سه‌یه‌که له‌کاری نه‌جاران و دارتاشان.
غار عمیق، ابزاری برای کندن جوب در
نجاری.

مه‌غریب: *mayrib* گاتی خورنشین،
رؤژئاوا. غروب، جانب غرب.

مهفرق: *mafraq* پیکه‌هاته‌یه‌ک له مس و قلع. مفرق، آلیازی از قلع و مس در رنگهای مختلف سرخ، زرد، نارنجی که در ریخته‌گری مورد استفاده است.

مهقاش: *maqâš* پهنگر، مقس. انبرک، گیره مخصوص گرفتن اخگر.

مهقام: *maqâm* مقام، پایه، پله. رتبه، مرتبه، شان.

مهکاره: *makâra* قرقره‌ی دوزوی جل دوورین. قرقره، شیء با دو سر گرد وار که نخ خیاطی را دور آن پیچیده‌اند.

مهگر: *maker* فیل، که‌بید. مگر، نیرنگ، حیل، ریا

مهکو: *makō* ماکو، جی. مکو بافندگی، جایگاه و محل چیزی.

مهگهر: *magar* وشه‌ی پرس‌سیار، وه‌کو (مه‌گهر نه‌رویت). مگر، مانند (مگر نرفت).

مهگهز: *magaz* می‌ش. مگس، یکی از انواع حشرات که دارای خرطوم، دو بال و دو شاخک است.

مه‌ل: *mal* په‌له‌وهر، بالنده. پرنده، بخشی عظیم و متنوع از مرغان که عموماً دارای بال دو پا و منقار هستند.

مه‌لا: *maiâ* مه‌لا، زانای نایبی. ملا، آخوند، روحانی.

مه‌لات: *maiât* قورپی نیوان خشت و بهرد له کاری به‌نایبیدا. مایع مخلوط از گل یا ماسه که در هنگام ساختمان سازی بین آجرها می‌ریزند.

مه‌لاخوهر: *maiâxwar* شه‌وشه‌یه له زاری خه‌لکیدا به مانای هه‌رزانی و هه‌رزانی‌وونی شتیک به کار ده‌بری. کنایه از ارزانی، در اصطلاح مردم چیزی که قیمت آن گران باشد می‌گویند ملاخوهر نشده یعنی ارزان نشده.

ملاز: *maiâz* که‌وان گرتتی جان‌ه‌وهری راوکه‌ر، خۆداگرتن بۆ راو. کمین، چشم طمع، کمین حیوانات.

مه‌لاژک: *maiâžek* ته‌وقی سه‌ری هیشتا نه‌گرساوی منداڵ. بخشی از جمجمه سر کودک که هنوز محکم نشده، ملاج.

مه‌لاژن: *maiâžen* هاوسه‌ری مه‌لا، ژنی مه‌لا. همسر ملا مکتب دار.

مه‌لاس: *maiâs* ملاز، خۆداگرتن بۆ راو. ملاز، کمین، چشم طمع.

مه‌لاشک: *maiâšek* ئاسمانه‌ی ده‌می منداڵ. سقف دهان کودک.

مه‌لاشک که‌فتن: *maiâšekkaften* هاروی ده‌م که‌وتن. سق افتادن بچه.

مه‌لافه: *malâfa* پارچه‌ی تایبته به به‌رگرتنی لیف یان په‌توو (به‌تانی). ملحفه.

مه‌لاقه: *malâqa* که‌ووچوو یان که‌وچکی گه‌وره. ملاقه، قاشق بزرگ دسته دار بلند و گود برای کشیدن غذا از دیگ.

مه‌لاک: *maiâk* چیژ، تام. مزه، طعم، چشیدن.

مه‌لایه‌که: *malâyaka* فریشته. ملائکه، ملایک، فرشتگان.

مه‌لایه‌گه‌ت: *malâyakat* فریشته‌گه‌ل. ملائکه، فرشتگان.

مه‌ئو: *maïō* باومشیک له گیای دوورا، سرجه‌می چند باقه گیا بیکه‌وه. توده‌ای از غله درو شده.

مه‌ئو سهر: *maïōsar* که‌ره‌سه‌ی تایبته به جه‌م گردنی مه‌ئو. ابزارای که در کشاورزی سنتی بکار می‌رود.

مه‌لووچک: *maluček* چۆله‌که. گنجشک، پرنده‌ای کوچک از دسته‌ی سبکبالان.

مه‌لوول: *malul* خه‌مبار، کز، خه‌مین. افسرده، دل آزرده.

مه‌له: *mala* له ئاودا یاریکردن و نه‌خنکان. شنا کردن در آب، یکی از رشته‌های ورزشی آبی.

مه‌له‌ک: *malak* مه‌لیک، فریشته. فرشته، سلطان، دارای قدرت و سلطه، پادشاه.

مه‌له‌که تاوس: *malakatâws* له ئایینی ئیزه‌دی و پارسیدا یه‌کئ له فریشته‌کانه. یکی از فرشته‌های آئین پارسیان و ایزدی.

مه‌له‌وان: *malawân* که‌سه‌ی که ده‌توانی له ئاودا مه‌له بکا. شناگر، کسی که حرفه او شنا در آب باشد.

مه‌له‌وانی: *malawâni* کاری مه‌له‌کردن له ئاو، سه‌ریازی هی‌زی ده‌لیایی. ملوانی، شناگری، سرباز نیروی دریایی

مه‌ئهم: *maïham* مه‌ئهم. مرهم، دارویی که برای ترمیم زخم یا تسکین درد بکار می‌رود، پماد.

مه‌لیچک: *maliček* چۆله‌که. گنجشک، یکی از انواع پرندگان کوچک و دانه خوار از سبک بالان.

مه‌لیس: *malis* فیسیندراوی قه‌یسی له ئاودا. برگه خیسانده شده در آب.

مه‌لیساو: *malisâw* قه‌یسی فیسیندراو. برگه‌ی خیسانده شده زردآلو در آب.

مه‌لین: *malin* ڤاکئشان له‌سه‌ر زهوی وگرتنه‌وه له یاریی هه‌لووکان دا. کشانیدن دست برای دست یافتن به چیزی درحالت خوابیده در بازی سنتی

مه‌مکه: *mamka* مه‌مک. پستان، پستانک.

مه‌مکه‌خومر: *mamkaxwar* مندالی شیر خور، مه‌مک خومر. شیر خواره.

مه‌مکه‌مژ: *mamkamež* مه‌مک مژ. پستانک.

مه‌مله‌گه‌ت: *mamlakat* ولات. مملکت، کشور.

مه‌منوون: *mamnun* سپاس. ممنون، متشکر، سپاسگزار.

مه‌ن: *man* کئشانه‌یه‌ک به‌رانیه‌ر به سن کیلو. واحد من در توزین معادل سه کیلوگرم

مه‌ناره: *manâra* ها، بلندی تایبته به بانگدان له مزگه‌وتدا. مناره، جای نور، گل دسته، ستون و ساختمان برج مانند در معابد و مساجد برای روشن کردن چراغ و یا اذان گفتن.

مه‌نچوق: *manjuq* مووروی زور ورد.

منجوق، دانه‌های ریز در رنگهای مختلف که برای تزئین از آن استفاده می‌کنند.

منزل: *manzei* خانوو، جیّ حه‌سانه‌وه. منزل، خانه، سرا، جای فرود آمدن.

منفعه‌ت: *manfa at* قازانج. منفعت، فایده، سود، آنچه که موجب فایده و سود گردد.

منگ: *mang* منگ، گیژ، کاس، وپ. منگ، گنگ، گیج، کم هوش.

منگه‌لی: *mangaï* منقه‌ل، مه‌قه‌لی. منقل، آتشدان، ظرفی که در آن آتش درست میکنند.

منگه‌لی: *mangaïi* نامازه‌یه بؤ تلیاکی. کنایه از تریاکی، منسوب به منگول، منقلی.

منگنه: *mangana* گیره. منگنه.

منگی: *mangi* منندی، گیژی، وپی، کاسی. منگی، گنگی، گیجی، کم هوشی.

منهر: *manar* لهرزوکه، لهرزینهر، لهرینه‌وهی به نه‌سپایی. لرزان، جنبان.

مواجب: *mawâjeb* مووجهی مانگانه. مستمری، مواجب، مقرری ماهانه یا سالانه، مقرر کرده شده‌ها.

موج: *mawj* ده‌ستگردیکه وه‌کو حاجیم که تایبه‌ته به پیچانه‌وهی بیخه‌ف و شتی وا، مه‌وجی ده‌ستگردی سنه زور به ناو بانگه. حاجیم، یکی از صنایع دستی و بافتنی از جنس پشم که از آن به عنوان رختخواب پیچ یا روکش استفاده

می‌کنند، موج تولیدی سنج از شهرت خاصی برخوردار است.

مه‌وزوع: *mawzō* چه‌مک، تم. موضوع، تم.

مه‌وقوفه: *mawqufa* مولکی وقف‌کراو. موقوفه، وقف شده، ملکی که درآمد آن خرج کارهای عام المنفعه‌ای که واقف تعیین کرده برسد.

مه‌ولوی: *mawlui* ره‌سمویاسای تایبه‌ت به ره‌ژی لهدایکبوونی په‌یغه‌مبه‌ری ئیسلام (ص) مولودی، مراسمی مذهبی در سالروز تولد پیامبر اکرم (ص).

مه‌ولهن: *mawâiaq* ناوه‌ژووویون، بی‌دهنگ مان. بی حرکتی و ساکت، مات، متحیر، آویزان و پا در هوا و بلا تکلیف هم معنی می‌دهد.

مه‌ولہوی: *mawlawi* نازناوی ماموستا عه‌بدولر‌ه‌حیم تاوگوزی شاعیری هه‌ره‌به‌رزی شیعر کلاسیکی کوردی شیوه‌زاری گوران.

ها تهن نه‌لوه‌دای زینده‌گانیش که‌رد
قه‌دهم رهنجه که‌ر هام فهدره که‌ی فهدر
لا به‌ر ته‌خته‌ی سه‌نگ نه‌لجه‌دسه رای رپش
جه‌م که‌ر گه‌رد خاک جه‌سته‌ی خسته‌ی ویش
نامیته‌ن وه یاد بالای تورک ته‌ر
یانی تم ناکهن زوو مه‌یؤ وه‌ه‌ر
درووس که‌ر نه‌و هه‌ر شیوه‌ی بولبولی
بنیه‌ش نه‌ سه‌ر شاخ گولئی یا چلی
به‌لکم نه‌و سه‌یاد جه‌ ناکاو جاری
بویه‌رؤ په‌ی گه‌شت کوشت شکاری
نه‌چیرگای ویشهن وه‌ پاریز که‌م که‌م

به‌لدهن، مديق، مه‌كه‌رۆش وه چه‌م
 خه‌ده‌نگن هه‌نى هه‌وا ده‌روه
 په‌رى مه‌رگيۆته‌ر ئيجيام كه‌روهه
 هه‌رسائى سه‌دجار به‌و تير نه‌و ته‌ركه‌ش
 زينده‌گى و مه‌رده‌ن ئامان وه‌شه‌ن وه‌ش
 (مه‌وله‌وى)
 مولوى، لقب شاعر بزرگ ملاعبدالرحيم
 معسومى ۱۳۰۰-۱۳۲۱ ه.ق يكيى از
 استوانه‌هاى رفيع شعر كلاسيك كُردى
 كه به گویش اورامى يا گورانى شعر
 سروده برای كسب اطلاعات بيشتر به
 منابع ادبى مراجعه شود.
مه‌ويژ: *mawiz* تری وشك گراو، ميۆژ.
 مویز، انگور خشك شده.
مه‌هه‌ك: *mahak* مه‌هه‌ك، كه‌ره‌سه‌ى
 به‌ردينى تافيكردنه‌وه‌ى زيڤ. محك،
 سنگى كه طلا يا نقره را به آن مى‌مالند.
مه‌ئ: *maē* نه‌ئ، وه‌كو (تۆ‌مه‌ئ بۆ
 ئه‌يره). نيا، مانند (تو به اينجا نيا).
مه‌ئ: *maē* مه‌ئ، باده. مى، باده، نوشابه
 الكلى و سكر آور، در اصطلاح عرفا معنى
 خاصى را القا مى‌كند.
مه‌يان: *mayān* مه‌يدان، وه‌كو (مه‌يان
 فووتبال). ميدان، مانند (ميدان فوتبال).
مه‌يت: *mayet* ته‌رم، لاشه‌ى مردوو،
 ميت. مرده، لاشه مرده، جنازه.
مه‌يته‌ر: *mayetar* خزمه‌تكارى ئه‌سپ.
 تيمارگر اسب، مهتر اسب.
مه‌پخانه: *maēxāna* مه‌پخانه. ميخانه،
 جاى مشروب، در اصطلاح عرفا و شعرا
 معنای خاصی را القا مى‌كند.

مه‌ئ خوه‌ر: *maēxwar* شه‌راب خۆر.
 مى خواره، باده‌خوار.
مه‌پخوه‌ش: *maēxwaš* نيوان ترش و
 شيرين. ترش و شيرين، ملس.
مه‌يل: *mayel* ئاره‌زوو، تاسه، هه‌ز.
 ميل، اشتياق، آرزو، اشتها.
مه‌يلان: *maylān* ئاره‌زوو، ئاواوت، راي،
 ئيراده. آرزوها، آمال، اراده.
مه‌يموون: *maymun* زينده‌وه‌ريكى
 جه‌نگه‌ئييه. ميمون، از حيوانات جنگلى
 كه انواع مختلف از آن وجود دارد.
مه‌ئ نۆش: *maēnōš* مه‌ئ خۆر.
 مى خواره، مى نوش.
مه‌ئ نۆشى: *maēnōši* مه‌ئ خورى،
 مه‌ئ خواردنه‌وه. مى نوشى، ميخواره‌گى،
 باده نوشى، ميگسارى.
مه‌پنه‌ت: *maēnat* ئه‌رك، زه‌حه‌مه‌ت،
 په‌نج، به‌لا. محنت، بلا، آزار، اندوه.
مه‌پنه‌تبار: *maēnatbār* ئه‌ركدار،
 خه‌مبار. محنت بار، پر از رنج و بلا.
مه‌پنه‌تى: *maēnati* خه‌مبارى، پسر
 ئه‌ركى. محنتى، درد و مشقت، رنج.
مه‌يه: *maya* ئيشتيا، مه‌يل، دل له شتى
 بوون بۆ خواردن. اشتها، ميل.
مياانه: *miāna* ناونجى، ده‌منه‌ئى
 نيوه‌راستى هليان. مياانه، لوله قليان، نام
 شه‌رى در آذربايجان.
ميتان: *mitān* ئامازه‌يه بۆ بچووكى
 خرتۆل. كوچولو، نازدادن بچه.
ميتۆل: *mitōi* ئامازه‌يه بۆ بچووكى
 خرتۆل. اصطلاحى براى نازدادن بچه.

میخراو: *mēhrāw* میخراپ. محراب، جای ایستادن پیشنماز در مسجد برای ادای نماز جماعت در نماز پنجگانه.

میخ: *mēx* بزمار. میخ، میله کوتاه فلزی برای اتصال دو تکه تخته.

میخچه: *mēxča* بزماره، خالی رَهق نیودهست و ژیر بی. میخچه، میخ کوچک، ورمی سفت و سخت روی پوست و کف پا.

میداد: *midād* جوئی پینووسی نووک زوغالی. مداد، از وسایل نوشتن که مغز آن با سرب سیاه و مواد دیگر در رنگهای مختلف ساخته می‌شود که با آن می‌نویسند.

میدال: *midāi* مه‌دال، خه‌لاتی سه‌ربرزی، نیشانه‌ی شانازی. مدال، نشانه‌ی لیاقت که بر سینه لباس می‌بندند.

میر: *mir* میر، نه‌میر، سه‌رۆک، پاشا. امیر، سردار.

میرات: *mirāt* مالی به‌جیماو له مردوو. میراث، اموال بجا مانده از مُرده.

میراتی: *mirāti* مالی به‌جیماو له مردوو. ارث به جامانده از مُرده.

میراخو: *mirāxōr* که‌سیک که به‌رپر سایه‌تیی ته‌ویله‌ی نه‌میران و پاشاکانی له نه‌ستۆ بووه. میراخو، متصدی اصطبل در دستگاه امیران و حاکمان در قدیم.

میراو: *mirāw* که‌سی که کاری دابه‌شکردنی ناو له زه‌مانی فه‌دیمدا بووه.

میراب: کسی که آب را به خانه‌ها و باغها تقسیم می‌کرد.

میردزمه: *mērdzema* جنۆکه. شیخ، موجودی، خراق.

میرزا: *mirzā* میرزا، نه‌میرزاده، خوینده‌وار. میرزا، امیرزاده، به معنی منشی نیز آمده و در اصطلاح قدیم به اشخاص با سواد گفته می‌شد.

میرغزه‌زهب: *miryazab* میرغزه‌زهب، جه‌لاو. میرغضب، جلاو، مأمور اعدام.

میرگ: *mērg* چیمه‌ن، سه‌وزه. سبزه، از گیاهان خودرو بدون ساقه و سوزنی شکل.

میرگزار: *mērgzār* چیمه‌ن زار، گیاجار. سبزه‌زار، چمن زار.

میژ: *mēz* میژی تایبعت به کاری خواردن یا خویندن و نووسین. میز، میز تحریر، میزکار.

میژ: *mēz* گمیز. ادرار، پیشاب، شاش.

میزان: *mizān* به‌رانبه‌ر. میزان، برابر، یکسان، طراز.

میژدان: *mēzdān* گمیژدان. مثانه، یکی از اعضاء دستگاه دفع ادرار بدن.

میژندان: *mēzidān* گمیژدان. مثانه.

میژن: *mēzen* گمیژن. بسیار ادرار کننده.

میژه‌چورتکه: *mēzačortka* میژه‌چورکی. چکمیزک.

میژه‌ر: *mēzar* سه‌رپیچ. نگاه میژه‌ره.

میژه‌ره: *mēzara* سه‌روپیچ. عمامه مخصوص روحانیون و سادات که در میان

میکه‌زا: *mimkazâ* پوورزا. فرزند
 خاله یا عمه.
میکه‌زاگ: *mimkazâg* پوورزا، میک
 زا. فرزند خاله یا عمه.
میمل: *mēmei* دژ، وهکو (گورگ میمل
 پهزه). ضد، دشمن، مانند (گرگ دشمن
 گوسفند است).
میمی: *mimi* میم، پوور، خوشکی دایک
 یان باوک. خاله، عمه، خواهر پدر یا مادر
 به هر دو اطلاق می‌گردد.
میو: *mēw* داری تری. درخت مو، تاک
 که محصول آن انگور است
میوه: *mēwa* بهری دار و بیستان. میوه،
 از محصولات کشاورزی مورد مصرف
 انسان، ثمره ی درخت و بوته.
میوه‌ژن: *mēwažai* چلی وشکه‌وهیووی
 داری میو. شاخه‌ی هرس شده‌ی درخت
 تاک یا مو.
میوه‌گه‌نان: *mēwaganân* مانگی
 ره‌زیه‌ر. مهرماه، فصل تمام شدن میوه‌ها.
 کردها به ترتیب به رنگ سفید و سبز
 می‌باشد.
می‌ش: *mēš* گوئز له یاری مندلاندا.
 تپله در بازی تپله بازی یا گردو بازی.
می‌شه‌سی: *mēšasi* بالنده‌یه‌که، چیرک.
 هوبره، یکی از انواع پرندگان.
می‌کوت: *mēkot* کوته‌کی دارین، می‌کوژ.
 چماق، چوب دستی سرگرد.
می‌ل: *mēl* ئام‌یری‌کی وهرزشی له
 زورخانه، نامرزی سورمه کیشان. میل
 سرمه کشی، میل ورزشی در ورزش
 باستانی.
می‌له: *mēla* مین، لوول کراو. میله،
 قطعه‌ای فلزی طویل و باریک.
می‌مان: *mēmân* میوان، مه‌یمان، میوان.
 مهمان، کسی که به خانه کس دیگری
 می‌رود و از او پذیرایی کنند.
می‌مان‌خانه: *mēmânxâna* هوتیل،
 میوانخانه. مهمان‌خانه، مسافرخانه، هتل.
می‌ماندار: *mēmândâr* میواندار،
 مه‌یماندار. مهماندار، کسی که میهمان
 دارد، پذیرایی کننده از میهمان.
می‌مانداری: *mēmândâri* میوانداری،
 مه‌یمانداری. مهمانداری، پذیرایی از
 میهمانان.
می‌مانکردن: *mēmânkerden*
 میوانکردن. مهمان کردن.
می‌مانی: *mēmâni* مه‌یمانی، میوانی.
 مهمانی، سور و سات.
میمک: *mimek* میم، پوور، خوشکی
 دایک یان باوک. خاله، عمه.

ن

نات: *nât* ناشتت، داتنا. نهادی، گذاشتی، کاشتی.

ناتاو: *nâtâw* ناقولا، فیلباز، نادرست.

ناهنچار، نامناسب، نادرست.

ناتاوی: *nâtâwi* نادرستی. نادرستی، اصطلاحی به معنای نارسایی.

ناتواو: *nâtwâw* ناتهواو، ناقز. ناتمام، ناکامل، ناقص.

ناتهمیس: *nâtamis* پیس، دزی خاوین. کتیف، ناپاک، نجس.

ناچور: *nâjōr* دزی ریکوپیئک، ناپهسه‌ند. ناچور، ناپسند.

ناچی: *nâčē* نهوهک، ناروا، وهکو (نهمه لهوه ناچی). شبیه نیست، نمی رود، مانند (این شبیه آن نیست).

ناحالی: *nâhâi* لاژگ، کهم ناوهز. ناحالی، دیر فهم، کج فهم.

ناحهز: *nâhaz* بی مهیل، نابه‌دل. زشت، نازیبا، ناراضی، بی‌میل.

ناحهزی: *nâhazi* بی مهیلی. نارضایی، بی میلی، بی‌علاقه‌گی.

ناحهساو: *nâhasâw* ناحه‌سیئو، ناحه‌سیپ. نامقبول، بدحساب.

ناحهساوی: *nâhasâwi* ناحه‌سیئویی. نامقبول، ناراستی، بدحسابی.

ناحهق: *nâhaq* ناحهق، زولم. ناحق، ناروا.

ناخ: *nâx* ناق، قوولایی. ژرفا، درون، عمق.

ناخافئ: *nâxâfeï* کتوپر، ناکاو. ناگهان.

نا: *nâ* نه، نا، وه‌لامی نه. نه، هرگز نه.

ناباب: *nâbâb* ناباو، ناچور، نابه‌دل.

ناباب، نامتداول، نامناسب، ناچور.

نابار: *nâbâr* بی هه‌بار، نازه‌ریف،

ناپه‌سه‌ند. نازیبا، زشت، بد شکل، بد قواره.

نابه‌لهو: *nâbaïaw* نابه‌له‌د، ناشاره‌زا.

نابلد، ناوارد.

نابه‌لهوی: *nâbaïawi* نابه‌له‌دی،

ناشاره‌زایی. نابلدی، ناواردی.

ناپاریزی: *nâpârēzi* دووری نه‌کردن له

مه‌ترسی، دووره‌په‌ریزی نه‌کردن. نا پرهیزی.

ناپاک: *nâpâk* پیس. ناپاک، آلوده.

ناپوخت: *nâpōxt* ناپوخت. نازیبا، نامنظم، ناپخته.

ناپوخته: *nâpōxta* ناپوخت، کرچوکال،

بی نه‌زموون. نا‌آموده، ناپخته، خام.

ناپوختی: *nâpōxti* نه‌پوخت، بی

نه‌زموون. بی تجربگی، ناپختگی.

ناپه‌سه‌ن: *nâpasan* په‌سه‌ند نه‌کراو،

نه‌به‌دل. ناپسند، نامقبول.

ناپیاگ: *nâpiyâg* ناپیاو، دوور له

کرده‌وی پیاوانه. نامرد، به‌دور از منش مردانه.

ناپیاگی: *nâpiyâgi* ناپیاوی. نامردی.

ناخوون: *nâxun* ناخوو، ناخوین، نینۆك. ناخن، استخوان نازك روی انگشتان. ناخن پا که از جنس استخوان نازك است.

ناخوونگیر: *nâxungir* نامیری تایبتهی گرتن و برینی ناخون، نینۆكچ. ناخن گیر، وسیله‌ای که ناخن را کوتاه می‌کند.

ناخوون وشك: *nâxunwešk* رژد. ناخن خشك، کنایه از خسیس.

ناخووننهك: *nâxunak* به بی ئیجازه خواردن له شتی. ناخنك، اندکی از چیزی را بدون اجازه خوردن.

ناخووننهگ: *nâxunag* نه‌خۆشییهکی چاو. يك نوع بیماری چشم.

ناخوونی: *nâxuni* په‌نچه کۆشی. ناخنی، آنچه را که با ناخن حك کنند.

ناخوهش: *nâxwaš* ناساق، ناخوش، ناساخ. بیمار، مریض، بدحال.

ناخوهشی: *nâxwaši* ناساخی، ناخۆشی. بیماری، مرض.

نادرووس: *nâderus* ناراست، تاوانبار. نادرست، خطاکار.

نادیپار: *nâdiyâr* ون، بی سهروشوین، شاراوه، بزر. ناپیدا، گم، مفقود الاثر، مخفی.

نادیپاری: *nâdiyâri* بی سهروشوینی، شاراوهیی. ناپیدای، نامعلومی.

ناراس: *nârâs* ناراست، لار. کج، ناراست.

ناراسی: *nârâis* ناراستی، نادرستی. نادرستی، ناراستی.

ناردن: *nârden* هه‌ناردن، ره‌وانه‌کردن، ارسال کردن، فرستادن.

ناردنه‌وه: *nârdenawa* ناردنی دوا جاره‌کی، سهر له نوئی ناردن. باز پس فرستادن.

ناردی: *nârdi* ره‌وانه‌ی کرد. فرستاد، آنرا فرستاد، ارسال داشت.

نارنج: *nârenj* نارنج. نارنج، از مرکبات شبیه پرتقال با مزه ای ترش و یکی از محصولات کشاورزی است که در شمال ایران پرورش می‌یابد.

نارنجهك: *nârenjak* نارنجك، ترقه وسیله انفجاری دست ساز که در عید نوروز جوانان با انفجار آن شادی می‌آفرینند، سلاحی جنگی و مخرب.

نارنجی: *nârenji* په‌نگی وه‌کو نارنج. نارنجی، رنگ نارنجی.

نارنگی: *nârengi* میوه‌یه‌که. نارنگی، از مرکبات باغی که در شمال ایران پرورش می‌یابد.

ناروهن: *nârwan* داری ناروهن. نارون، درخت نارون درختی بزرگ و پرشاخ و برگ.

ناره: *nâra* نهره. نعره، از اصوات.

ناره‌ته: *nârata* نهره، دهنگی به‌رز. بانگ، غریو، گلبانگ.

ناره‌هت: *nârâhat* تووره، نه‌خۆش، بی‌بهش له ئاسوده‌یی. ناراحت، مشوش، دردمند.

ناره‌نار: *nâranâr* دهنگی ناره. زمزمه، ترنم.

ناریاگ: *nâryâg* ناردراو. فرستاده شده، ارسال شده.

ناز: *nâz* عیشوه، له‌نجه. ناز، عشوه، خرام.

نازا: *nâzâ* نه‌زۆك. نازا، عقیم.

نازار: *nâzâr* نازدار، زۆر به ناز. نازدار، بسیار عزیز.

نازابالش: *nâzbâieš* بالشت. ناز بالش، متكا، زیر سری مخصوص خواب.

ناز فرۆتن: *nâzferōten* ناز فرۆشتن. ناز فروختن، عشوگری کردن.

نازككاری: *nâzekkâri* نازك كاری، یه‌کی له پیشه ده‌ستیه‌کانی شاری سنهیه. نازك كاری، یکی از صنایع دستی روی چوب که در سنندج از معروفیت خاصی برخوردار است، از محصولات مهم این صنعت تخته نردسازی است که در نوع خود بی‌نظیر است از معروفترین استادان این صنعت مرحوم نعمتیان و مرحوم بهزادیان بودند.

نازکەر: *nâzkar* که‌سێ که عیشوه ده‌کا، زۆر به‌ناز. طناز، نازکننده.

نازکێش: *nâzkēš* خه‌مخوار، که‌سێ که نازی که‌سێکی دیکه قبوول ده‌کا. غمخوار، نازکش، هم درد.

نازکێشانن: *nâzkēšânen* نازکێشانن. غمخواری کردن، ناز کشیدن.

نازم: *nâzem* یه‌کی له سه‌ر په‌رشتانی قوتابخانه. ناظم، نظم دهنده، معاون مدرسه و مسئول دوم بعد از مدیر.

نازونووز: *nâzunuz* عیشوه و نازکردن. ناز و عشوه، غمزه و ناز.

ناز و نیم ناز: *nâzunimnâz* ناز و نووز، ناز و نیمه. ناز، غمزه.

نازهریف: *nâzarîf* ناشیرین، ناحهز، ناپه‌سه‌ند. نازیبا، نازشت، ناپه‌سند، بدشکل.

نازه‌نین: *nâzanin* زۆر خۆشه‌ویست، نیویکه بۆ ئافه‌رتان. نازنین، عزیز، دوست داشتنی.

نازین: *nâzin* شانازیکردن. میاهات، فخر کردن، فخر.

ناساق: *nâsâq* ناساخ، ناخۆش. بیمار، مریض، ناسالم.

ناساقی: *nâsâqi* ناساخ، ناخۆشی. بیماری، ناسالی.

ناساندن: *nâsânden* ناسران، پین ناسین. شناسانیدن.

ناسانن: *nâsânen* ناساندن. شناختن، شناسانیدن.

ناسریاگ: *nâseryâg* ناسراو، ناستراو. شناخته شده.

ناسک: *nâsek* نازك، دزی کولفت، ته‌نك، نارین. نازك، شکننده.

ناسکایی: *nâsekâi(i)* ناسکی، ته‌نکی، نارینی. نازکی.

ناسک پۆش: *nâsekpōš* ته‌پۆش، ئه‌وه‌ی که جلی ناسک ده‌پۆشی. نازك پۆش، شیک پۆش.

ناسک دل: *nâsekdeî* دل نازك، که‌م دل. دل نازك، زود رنج.

ناسک کاری: *nâsekkâri* کاری نازک کاری. نازککاری، ریزهکاری. کاری. نازککاری، ریزهکاری. **ناسکوله:** *nâskōia* ناسکی چکوله. ترد و شکننده، زیبا. **ناسکه:** *nâseka* نازکه، نهرم و نیان و تهنک، وهکو (نهم کراسه ناسکه). نازکی، نازک، لطیف، نرم و زیبا، مانند (این پیراهن نازک است). **ناسکی:** *nâseki* نازکی. نازکی، تردی. **ناسور:** *nâsōr* به ترهف. زخم التیام نیافته. **ناسیاگ:** *nâsyâg* ناسراو. شناخته شده. **ناسین:** *nâsin* ناساندن، ناسکردن. شناختن. **ناسینهوه:** *nâsinawa* سه‌رله‌نوئ ناسین، ناساندنه‌وه. بازشناختن. **ناشاره‌زا:** *nâšârazâ* نابه‌دهد. نا‌گاه، نا وارد. **ناشتا:** *nâštâ* بهر له خواردنی نانی به‌یانی. ناشتا. **ناشرین:** *nâšerin* ناپه‌سه‌نند، دژی شیرین. زشت، بد نما، نا زیبا، ناپسند. **ناشوکر:** *nâšoker* ناسوپاس. ناسپاس، نا شکر، قدرناشناس. **ناشی:** *nâši* ناشاره‌زا. ناوارد، ناشی. **ناشی:** *nâšē* ناین، وا بیر ناکه‌مه‌وه. غیرممکن است، فکر نمی‌کنم، نمی‌باید، میسر نیست. **ناشیرین:** *nâširin* دژی تمامی شیرین. غیرشیرین و بدمزه، زشت روی نیز معنا می‌دهد.

ناشیرینی: *nâširini* له جوانی بی‌وه‌ریوون. زشتی، نازیبایی. **ناعه‌سل:** *nâ aseī* نارده‌سن. ناجنس، بداصل، نانجیب، بدسگال. **ناعه‌لاج:** *nâ alâj* ناعیلاج. ناچار، غیرقابل علاج، لاعلاج، لاب‌د. **ناغار:** *nâgyâr* بپروا پینه‌گراو، گه‌وره، عه‌جایب، سه‌یر، به‌لاجه‌وی. ناغار، عجیب، باورنکردنی، بزرگ. **نافه‌ک:** *nâfak* پزووی شوال. خشتک، جای بند تنیان. **نافه‌که:** *nâfaka* پروانه نافه‌ک. نگاه نافه‌ک. **ناق:** *nâq* بن گه‌روو. ناخ گلو، بر قسمت حنجره و بیخ گردن اتلاق می‌گردد، بیخ گلو. **ناقابل:** *nâqâbel* کم بایی، کم بایه‌خ. ناقابل، کم ارزش، کم بها. **ناقابلی:** *nâqâbeli* کم بایه‌خی. ناقابلی، بی‌عرضگی، کم ارزشی. **ناقز:** *nâqez* ناقس، ناقیز، ناته‌واو، گوج، گوج. ناقص، نارسا، ناتمام. **ناقول:** *nâqōiâ* نابار، نارپک. ناقولا، ناهنجار، بدقواره. **ناکا:** *nâkâ* ناکاو، له‌پر. یهو، ناگهان، دربی‌خیری. **ناکاو:** *nâkâw* له‌پر، وه‌کو (له‌ناکاوا). ناگهان، کنایه از زدن و از بین بردن، مانند (بطور ناگهانی). **ناکوک:** *nâkōk* ناساز، بی‌که‌ییبوون. پریشان حال، آشفته حال.

ساقی که رمی یهک به یهکه و نهوبه به نهوبه
(نالی)

نالی، لقب یکی از بزرگترین شاعران ادب
کلاسیک گردی که سهم ارزندهای در نو
آوری زبان و ادب گردی داشته ملاحظه
نالی در سال ۱۲۱۵ ه. ق متولد و در سال
۱۲۹۰ ه. ق در استامبول فوت کرد.

نالیین: *nâiin* ها، نالیاندن. نالییدن، فغان
کردن.

نام: *nâm* نیام، ناومه. نهادم، گذاشتم،
کاشتم.

ناماقول: *nâmâqu* مروقی بی قه در.

بی تربیت، بی ادب، نانجیب، نامعقول.
نامزهد: *nâmzad* دهزگیران. نامزد،
نسبت دختر و پسر قبل از اجرای
مراسم عروسی و نکاح.

نامو: *nâmō* بیانه، بیانی. بیگانه،
غریب.

ناموارهک: *nâmewârak* ناموبارهک.
بدشگون، بدیمن، نامیمن، نامبارک.

نامووس: *nâmus* شهرهف، ناپروو.
شرف، عصمت، راز و سر.

نامه: *nâma* نووسراوهی ناردراو. نامه،
نوشته، کاغذ نوشته، مکتوب ارسالی.

نامه بهر: *nâmabar* ته ته، پوستیچی.
نامه رسان، پستیچی.

نامهت: *nâmat* نه هامهت، نگبهتی.
نکبت، بد یمن و نحس.

نامهتی: *nâmati* نامهوی، نه هامهتی.
نکبتی، مصیبت باری، خواری، ذلت.

ناکوکی: *nâkōki* ناکه یفی، ناسازی.
بدحالی، کدورت، ناهنجاری.

نال: *nâi* نهعل. نعل، قطعه فلزی که به
پاشنه کفش یا سم اسب یا الاغ می زنند.

نال: *nâl* تاله کانی نیو قه لهما زه.
تارهای وسط قلم نی.

نالان: *nâian* له حالی نالیاندن. نالان،
گریان، در حال ناله و فغان.

نالاندن: *nâiânden* نالیین. نالییدن، ناله
کردن.

نالانن: *nâiânen* نالیاندن. نالییدن، در
حال ناله و فغان.

نالبن: *nâiban* نالیبند. نعلبند، کسی
که شغل او نعل کردن پای ستور است.

نالچه: *nâiča* نالچهی کهوش، پاژنهی
کهوش. نعلچهی کفش، پاشنهی کفش.

نالچه گهر: *nâičagar* نال ساز.
نعل ساز.

نالدار: *nâidâr* یهک سم. کنایه از ستور،
نعلدار.

نالہ: *nâia* دهنگی گریان. ناله، فغان.
نالہ نال: *nâianâi* دهنگی گریان. ناله
کردن متوالی.

نالی: *nali* نازناوی مه لا خدر نالی یهکی
له شاعیره هه ره بهرزه کانی ئه دهبی

کلاسیکی کوردی.
ئهسپی نهفمست دیت و دهچئ گهرمه عه نانی

ئهی مهستی ریازهت هه له هوشیاری جلهوبه
وهک ماه و ستارهت که ببج مهیلی هه لاتن

سه رکردهبی روژ ره ره پوهی شهو، ره ره زه نی
خه و به

(نالی) مه به عاجز، که ئه مه دهوره نه چهوره

نامه حرهم: *nâmahram* دژی مه حرهم. نامحرّم، بیگانه، زن یا مردی که محرم هم نباشند، کسی که به او اعتماد نتوان کرد.

نامهرد: *nâmarđ* نامرؤف، دوور له مرؤفایه تی. نامرد، ناکس، بی غیرت، ترسو، خائن.

نامهردی: *nâmarđi* نامرؤفایه تی. نامردی، ناکسی، پستی و فرومایگی.

نامهو: *nâmaw* نه هامت. بد بیار، بد شانس، سیه روز.

نان: *nân* ها، پیخوری یهومیه، نران. نان، نهادن، کاشتن.

نان بدی: *nânbedē* به خشینه ر. نان بده، بخشنده، کریم، سخی.

نان برین: *nânberin* برینی مهعاش. کنایه از قطع کردن درآمد کسی.

نان تهنووری: *nântanuri* نانی دروستکراو له تهنووردا. نان تنوری.

نان تیری: *nânteri* چه شنی نانی مائی. نانی که روی ساج بپزند و نسبت به نانهای مشابه دارای دوام بیشتری است.

نانخور: *nânxōr* نان خور، نامزهیه بو خاوخیزانی بیاو. نان خور، کنایه از اهل و عیال که مرد هزینهی تأمین زندگی آنها را به عهده دارد.

نان خومریشت: *nânxwarešt* قه ناعه تکردن، پیخوری که م. کنایه از قناعت کردن، طعام اندک.

نانندان: *nândân* تهعامدان. غذا دادن، طعام بخشیدن.

ناندهر: *nândar* نان بده، به خشینه ر. بخشنده، سخی، نان بده.

نان ساجی: *nânsâji* چه شنی نانی مائی. نان ساجی، نوعی نان لواش که بر روی ساج پهن می کنند و در تنور آن را می پزند.

نان سهنگگی: *nânsangaki* جوړئ نان که له تهنووری له سهر ریخ (چهو) دروست دهین. نان سنگک، یکی از اقسام نان که دارای فیبر غذایی بیشتر از سایر نانها ست.

نانکردن: *nânkerden* نان دروستکردن. نان پختن.

نانکهر: *nânkar* نانهوا. نان پز، نانوا.

نان لهواش: *nânlawâš* جوړئ نان وهکو شاته. نان لواش، یکی از اقسام نانها.

نان مائی: *nânmaîi* نهو نانهی که له مالدا دهپیژن. نان خانگی.

نان وشکی: *nânweški* تهنیا نان. نان خالی، نان خشک و خالی.

نان و ئاو: *nânu âw* ئاونان. نان و آب.

نانه جیب: *nânajib* نارهسهن، بی ئاکار. نانجیب، بداصل.

نانه رفق: *nânâraq* وردهنانی وشک و رفق. خرده نان، نان خشک.

نانه رقه: *nânâraqa* وردهنانی وشک و رفق. خرده نان، نان خشک.

نانه شان: *nânašân* چه شنی سه به تهی پان چنراو له توولی داره بی سه له. سبد طبقی چوبی، صافی چوبی که با دست

از ترکه‌های نازک درخت بپید بافته می‌شود.

نانه‌لم: *nānalām* نانه‌لك. کارگر، مزد بگیر با غذا.

نانه‌وا: *nānawā* نانکەر، ئه‌و کسه‌سی که پیشه‌ی نان کردند. نانوا، خیاز.

ناو: *nāw* تۆ، لا، دهروون. درون، تو، میان.

ناو: *nāw* نیۆ، وه‌کو (ناو ئه‌وگوئنه چه‌س). اسم، نام، مانند (اسم آن گل چیست؟).

ناو: *nāw* حهریم، باژیر. محوطه، منطقه، حریم.

ناو: *nāw* ده‌فری گه‌وری تایبته به ئاو خواردنی ئازهل، قوم، کۆل. آب‌شخور، ظرف مخصوص مستطیل شکل برای حیوانات جهت آشامیدن آب.

ناویار: *nāwbâr* نیوان بار. میانه‌بار، اضافه‌بار.

ناو بردن: *nāwberden* نیۆ بردن. نام بردن، اسم بردن، غیبت کردن.

ناوبریاگ: *nāwberyâg* ناوبراو. نامبرده شده، نامزد شده.

ناوبه‌ناو: *nāwbanâw* جار به جار. گاه گاه، وقت به وقت.

ناوبه‌ین: *nāwbayn* مابه‌ین. میان، میانه، وسط.

ناوپا: *nāwpâ* ناوگه‌ن. میان دوپا، شرمگاه.

ناوپاره: *nāwpâra* نیوان، نیوه راست، ئاماژه‌یه بو خانوو و بهره‌یه‌کی به

قیمته. وسط شلوغی، میانه، کنایه از مرغوب بودن منزل یا محل.

ناوپر: *nāwper* ها، نیۆ پر. تو پر، مغزدار.

ناوت: *nāwet* نیۆی تۆ. نامت، نام تو.

ناوتاق: *nāwtâq* نیۆ تاق. میانه تاق.

ناوتاوهمی: *nāwtâwai(i)* ئه‌وه‌ی که له نیۆ تاوه‌دا سووری ده‌کهنه‌وه. شامی کباب و هر چه که در تابه سرخ گردد.

ناوچن: *nāwjē* ناویژی. میانجی، بستر.

ناوچیکەر: *nāwjēkar* ناویژی‌کەر. میانجی کننده، میانجی.

ناوچاو: *nāwčâw* نیۆ چاو. میان چشم، درون چشم.

ناوچاو پاک: *nāwčâwpâk* که‌سی به ئیمان و خاون دل بی. معصوم، پاک، نورانی.

ناوچاو تاریک: *nāwčâwtârik* رووگرژ.

اخمو، ترشروی، بد یمن.

ناوچاو تورش: *nāwčâwtorš* که‌سی ترش روو، گرژ و مؤن. ترشروی، اخمو.

ناو چاو تورشییاگ: *nāwčâwtoršiyâg* ناوچاو ترشاو. ترشروی، اخمو.

ناوچاوه‌کان: *nāwčâwakân* نیۆ چاوه‌کان. میان چشمها، اصطلاحی دال بر رضایت و احترام جهت تقبل انجام کاری.

ناوچن: *nāwčēn* نیواخن. پر کردن وسط دیوار.

ناوخالئی: *nâwââi* پووجهل. پوک، توخالی.

ناو خوا: *nâwxwâ* نیوی خودا. نام خدا، اسم خداوند.

ناودار: *nâwdâr* به‌ناویانگ. نامدار، مشهور، نامی.

ناوراس: *nâwrâs* نیوان. وسط، میان، مرکز.

ناوران: *nâwrân* ناولنگ، گه‌ل، له ناوهراسی میگل. وسط لنگ، وسط دو پا، در میانه گل.

ناوژپان: *nâwzerân* ناویانگ دهرکردوو، ریسوا بوون. رسوا شدن، معروف شده.

ناو زپیاگ: *nâwzeryâg* ناویانگ دهرکردوو به خرابی. رسوا شده، مشهور خاص و عام.

ناوسک: *nâwsek* ناوزگ. درون شکم.

ناو شار: *nâwšâr* نیوان شار. وسط شهر، داخل شهر، مرکز شهر.

ناوشان: *nâwšân* نیوان شان. میانه کتف.

ناوک: *nâwk* نافک. ناف، مرکز اصلی اندام انسان و محل اتصال به دستگاه گوارشی مادر و جنین برای تغذیه.

ناوک برین: *nâwekberin* برینی ناوک له‌کاتی به دونیا هاتی مندا. ناف بریدن در زمان تولد نوزاد.

ناوک کهفتن: *nâwekkaften*

ناوک که‌وتن. ناف افتادن، اصطلاحی برای نوعی بیماری که بیحالی و سستی از علائم آن است.

ناوک گرتن: *nâwekgerthen* ها. ناف گرفتن، اصطلاحی برای علاج نوعی بیماری که بیحالی و سستی از عوارض آن است.

ناوکه خومه‌سه: *nâwekaxwaša* هسته خوردنی، مانند هسته زردآلو.

ناوگه‌ل: *nâwgaî* ناولنگ، ناوران. وسط رانها و محدود شرمگاه.

ناوگه‌ل: *nâwgal* ناوان، ناوگان. اسامی، نامها.

ناوگین: *nâwgin* مام ناوینجی، نیوهراست. وسطی، میانی.

ناو لنگ: *nâwleng* ناوگه‌ل. میانه پاهای.

ناولمپ: *nâwlap* ناودهست. کف دست.

ناومال: *nâwmâl* ناوزووور، که‌لویه‌لی مال. درون خانه، اثاثیه خانه.

ناو نویسی: *nâwnusi* نیو نویسی. نام نویسی.

ناونیان: *nâwniyân* ناوانان، رسم‌وه یاسای ناوانان. نام گذاشتن، مراسم نامگذاری، اسم گذاشتن.

ناونیشان: *nâwnišân* جیگوشوین. آدرس، نشانی.

ناونیتکه: *nâwnitka* ناوسووکایه‌تی، ناز‌ناوی خراب‌نان. نام و ننگ، تهمت ناروا.

ناونیشان: *nâwnišân* نیو و نیشانی که پیچ دهناسریت. نام و نشان.

ناوه: <i>nâwa</i> دهفري تايپه تي قورکيشان.	نرکانن: <i>nerkânen</i> نرکاندن. غريدن، ناره‌ی گل کشی.
ناوه‌خت: <i>nâwaxt</i> بی وهخت، کاتي ناکاو. بی هنگام، نابهنګام.	نرکه: <i>nerka</i> نه‌عره، له دهنگه‌کان. نعره، غره، از اصوات.
ناوه‌کان: <i>nâwakân</i> ناوگه‌ل. اسامی، نامها.	نریاګ: <i>neryâg</i> ناردراو، نیړدراو، ناردراو. فرستاده شده، ارسال شده.
ناوه‌کیش: <i>nâwakēš</i> کری‌کاری ناوه‌کیش. ناوه کش، کارگر ساختمانی که کارش حمل و نقل ظرف مخصوص خاک و گل باشد.	نریاګ: <i>neryâg</i> دانراو، نراو. نهاده شده، کاشته شده، دفن شده.
ناوین: <i>nâwin</i> سواخدان. مالیدن گل روی دیوار و پشت بام، سایاندن، ساییدن.	نزا: <i>nezâ</i> پارانېوه، دوعا. دعا، نیایش.
ناوینه‌وه: <i>nâwinawa</i> سواخ دان. نگاه ناوین.	نزره: <i>nezgara</i> نزره. سکسکه، واکنش معده بر اثر خوردن یا آشامیدن با شتاب و عدم جذب معده.
ناهان: <i>nâhâi</i> چه‌توون. بازیگوش، نا اهل.	نزم: <i>nez̄m</i> دزی بلیند، دزی بوئه‌ند. کم ارتفاع.
ناهمی: <i>nâhmē</i> هه‌ژار. بیچاره، ناامید.	نزمایی: <i>nez̄mâi(i)</i> نرمان، دزی بله‌ندی. کم ارتفاعی.
ناهق: <i>nâhaq</i> نارېوا. ناحق، ناروا.	نزمه‌ووېوګ: <i>nez̄mawbug</i> نزمه‌وکراو. کوتاه شده، نزدیک شدن از بالا به طرف پایین.
ناهقی: <i>nâhaqi</i> نارېوایی. حق کشی، ناروایی، ناحقی.	نزمی: <i>nez̄mi</i> پیچه‌وانه‌ی بلیندی. کم ارتفاعی.
نخۆ: <i>nexō</i> کیشیکی ورده. نخود، واحد وزن ۲۴ نخود برابر یک مثقال برابر ۰/۱۹۵۳ گرم.	نزووله: <i>nezula</i> دوعای هه‌ناسه‌ساردی. آه سرد، آه و ناله و استغاثه.
نخوهمه‌ر: <i>nexwašar</i> له‌تکه نوک. لپه، نوعی از حبوبات که مصرف غذایی دارد.	نزیګ: <i>nezik</i> نزدیک، نه‌زیک. نزدیک، همجوار.
نخویک: <i>nexōyek</i> یه‌ک نخۆ. یک نخود، ۲۴ نخود یک مثقال برابر ۰/۱۹۵۳ گرم.	نزیګان: <i>nezikân</i> نزدیکان، نه‌زیدیکان. نزدیک، نزدیکی‌ها.
نرخ: <i>nerx</i> بایی. نرخ، بها، قیمت.	نزیګبوون: <i>nerzikbun</i> نزدیک بوون. نزدیک بودن، همجوار بودن.
نرخ برین: <i>nerxbefin</i> نرخدانان. نرخ گذاری کردن.	نزیګبوونه‌وه: <i>nezikbunawa</i> نزدیک بوونه‌وه. نزدیک شدن.

نسیو: *nesiw* بهش، قسمهت. نصیب، قسمت، سهم.

نشاسه: *nešâsa* نشاسته. نشاسته، ماده موجود در گندم، سیب زمینی، برنج و ذرت که مصرف غذایی دارد.

نشتهر: *neštar* نشتهر. نشتر، آلت رگ زدن و باز کردن دمل چرکین.

نشس: *nešas* نشتران، وهکو (نهو دیواره نشسی کردگه). نشست، فرورفتگی، مانند(آن دیوار فرورفتگی دارد).

نشیمه: *nešiman* جیگای دانشستن. جای نشستن، تهیگاه.

نشیمهنگا: *nešimangâ* جیگای نیشتن. محل نشستن، تهیگاه.

نقاندن: *neqânden* دهنگ دهرهینان له گهروو به هوی زور هیئان. زور زدن، نق زدن.

نقائن: *neqânen* نقاندن. زور زدن، نق زدن.

نقن: *neqen* کهسی که زور نق لئ دهدا. زور زن، نق نقو.

نکاندن: *nekânden* نالاندنی سوک. نالیدن خفیف.

نکانن: *nekânen* نالاندنی سوک، نکاندن. نگاه نکاندن.

نکونان: *nekunâi* نکونانله، ههناسه ساردی. ناله های آهسته، آه و ناله.

نکه: *neka* نووکه، نق، ناله. نق زدن، نق، ناله درد آلوده.

نکه نك: *nekanek* ها، نووکه نووک. نق نق، ناله های درد آلود.

نزیك خستنهوه: *nezikxستنawa* نزیك خستنهوه. آوردن، نزیك آوردن.

نزیكهی: *nezikay* نهزديك به، نزیك به، وهکو (نزیكهی ههزار تمه). نزیك، نزیكی، حدود، مانند (حدود هزارتومان).

نزیکی: *neziki* نهزديك، نزیکی. نزیکی، همجواری.

نژی وورد: *nežiward* گوئیکی به هاریبه که له کویتستان دهرئ. گلی خودرو به رنگ بنفش با ساقه ای نسبتاً ضخیم و پیازدار که گلبرگهای آن سوزنی و چهارپر و متراکم است برگهایی شبیه برگ های گل لاله دارد بسیار خوشبو است و در کوهستان می روید.

نسر: *nesâr* شوینیک که سیبهره. جای همیشه سایه، سایه سار.

نسررم: *neserm* نزار، وهکو (نهم مائه نسررمه). سایه سار، مانند (این خانه در سایه سار است).

نسفهت: *nesfat* نیوان دووکهس بیان شت. نسبت، خویشی و قرابت، ارتباط بین دو چیز.

نسك: *nesk* ههزار، ناهمئ. فقیر، گدا، محتاج.

نسك و ناهمئ: *neskunâhamē* ههزار، نه دار. مصیبت زده و بیچاره، بی چیز.

نسكه: *neska* دهنگی گریان، پرمه. صدای گریه، هق هق گریه.

نسكه نسك: *neskanesk* پرمه پرم. هق هق گریه.

نگابان: *negâbân* قهراول، پاریزەر. نگهبان، محافظ.

نگابانی: *negâbâni* پاریزهری. نگهبانی، محافظت.

نگادار: *negâdâr* نگادار، پاریزهر. نگهدار، نگهبان، محافظ، حافظ.

نگاداری: *negâdâri* پاریزه‌زگاری. محافظت.

نگاری: *negâri* نامیری تایبعت به کیشانی ماده‌یه‌کی سرکه‌ر له قه‌دیمدا. نگاری، ابزاری برای مصرف ماده‌ای مخدر در قدیم.

نگاه‌بستن: *negâhêšten* ناگا لی بوون. نگهداری کردن، محافظت کردن.

نگریس: *negris* مروقی پیس و چلکاو، رژد. خسیس، بسیار کثیف.

نم: *nem* ته‌رایی، شوینی دزه‌کردنی ناو. نم، اثر آب.

نماو: *nemâw* ته‌رایی، شوینی دزه‌کردنی ناو. نشانه نم زدگی.

نماویی: *nemâwi(i)* ته‌رایی. نماوار، تمناکی.

نمایشت: *nemâyešt* پیشاندان، شانۆ. نمایش، به معرض دید قرار دادن.

نمره: *nemra* ژماره بوئه‌زموونی دهرس. نمره.

نم نم: *nemnem* نم نم، نمه نمه. نم نم، نم نمک.

نمک به حرام: *nemakbaharâm* بیئه‌مه‌ک، ناسپاس، سیله. نمک به حرام، قدرناشناس، نمک نشناس.

نمناکی: *nemnâki* شیداری، نموداری. نمناکی، نموری.

نؤ: *nō* یه‌ک و هه‌شت، ۸. عدد نه.

نواله: *nwâla* نواله. نواله، گلوسه خمیری که مخلوطی از آرد گندم با آب است، لقمه و توشه و مقداری از خوراک نیز گفته می‌شود.

نؤبسلمان: *nōbeseimân* تازه بسلومان بوو. نو مسلمان، تازه به دین اسلام مشرف شده.

نؤبه‌خش: *nōbaxš* به‌خشین بو جاری ئه‌وه‌ل. بخشیدن گناه برای اولین بار، صرف نظر کردن از خطای سرزده در اولین بار.

نؤجه‌ژن: *nōjažn* هه‌ولین چیژن دوی مهرگی نازیزیک. اولین عید از تاریخ مرگ عزیزان که در اعیاد قربان و رمضان برگزار می‌شود.

نؤخاله: *noxâla* زیروزه‌هنگ. نخاله، زرنک، کلاش و حقه‌باز.

نؤخته: *noxta* خال، نوکته. نقطه، خال.

نؤخسان: *noxsân* نوخسان. نقصان، کاستی، کمبود.

نؤخشه: *nōxša* نؤبه‌ره‌ی ده‌خل و میوه. محصول تازه، تولید تازه، نوبر.

نؤوزانن: *nuzânen* نووزاندن. نگاه نووزه.

نؤوش: *nōš* ها، ناوی خووش له گیان. گوارا، نوش.

نؤشاتر: *nōšâter* کانزایه‌کی سپی و زور تیژه. نوشادر، جسمی جامد، بی بو و بی

رنگ که در طب و صنعت مورد استفاده است.

نۆشانن: *nōšānen* نۆشانن. نۆشانیدن.

نۆشای: *nōšāy* نۆشی کرد. نوشید، آنرا نوشید.

نۆشکردن: *nōškerden* نۆشکردن، خواردنی تراو. نوشیدن.

نۆشین: *nōšīn* نۆشکردن. نوشیدن، نوشین.

نۆقره: *nōqra* زیو، زیو. نقره، قطعه‌ای گداخته شده از زرو سیم که فلزی است سفید رنگ و براق.

نۆقسان: *nōqsān* کهمی، له‌نگی. نقص، کاستی.

نوقل: *noqeī* یه‌کئ له شیرینی گهل. نقل، یکی انواع شیرینی جات سنتی که معمولاً در مراسم شادی مصرف می‌شود.

نۆقلاننه: *nōqeīāna* مزگینتی. شیرینی مزده دادن.

نوقم: *noqem* نوغر، ون، نوقم، ون بوون له ژیر ئاو. غرق، ناپیدا، خارج از دید.

نوقمبوون: *noqembun* نوغم بوون. غرق شدن، گم شدن.

نوقمکریباگ: *noqemkeryāg* نوقمکراو، نوغرکراو. غرق شده، گم شده.

نوقمه‌سار: *noqemasār* سهروشوین. نگون سار، سرنگون.

نوقوچگ: *noqočeg* نوقورج، نوقرچک. نیشگون.

نوقورچک: *noqorček* نوقوچک. نیشگون.

نۆک: *nōk* نخۆ. نخود، یکی از انواع حبوبات که مصرف غذایی زیادی دارد.

نۆکتە: *nokta* مه‌ته‌ل، خال. جوک، مثل، حرف زیبا، نقطه.

نۆکتەباز: *noktabāz* مه‌ته‌لباز. شوخ، زیباگوی.

نۆکته چهرمگ: *nōkačarmeg* نخۆسپی. نخود سفید، یکی از انواع نخود که مصرف غذایی زیادی دارد.

نۆکته حۆله: *nōkahōla* نخۆی سه‌وز. نخود تازه سبز با پوست.

نۆکەر: *nōkar* پیایوی خزمه تکاری مال. نوکر، کارگر خانه.

نۆکته ره‌شه: *nōkaraša* نخۆی ره‌ش. نخود سیاه.

نۆکهری: *nōkari* کاری نۆکهری. نوکری، چاکری.

نۆکته همنی: *nōkaqani* نۆکی سپی که به‌کاری برژندان دئ. نخود قندی، نخودچی، یکی از انواع خشکبار و تنقلات.

نۆگه: *nōga* نۆبه، نۆره. نوبت.

نۆگه برگی: *nōgaberğē* نۆبه برئ. نوبت بریدن از کسی برای رسیدن به مقصود خارج از اخلاق اجتماعی.

نۆگه گردن: *nōgagerden* نۆبه گردن. نوبت گرفتن.

نۆل: *nōl* نهرم، نیان، شل، وه‌کو (نرم و نۆل). نرم، مانند (نرم و شل).

نۆما: *nōmā* نه‌سپی دوو سالان. کره اسب دوساله.

نۆمان: *nōmāi* تازه مان پیکهوه ناو. تازه تاهل گزیده و تشکیل خانه و زندگی داده.

نووج: *nuč* سه‌رخه‌و. چرت، کمی استراحت.

نووزه: *nuza* دهنگی گریانی ئارام له سه‌رخۆ، له دهنگه‌کان. صدای گریه آرام، از اصوات.

نووزه نووز: *muzanuz* دهنگی په‌یتا په‌یتای نووزه. صدای بی‌پای گریه آرام، صدای متوالی گریه.

نووسریاگ: *nuseiryâg* نووسراوه. نوشته شده، مکتوب شده.

نووسهر: *nusar* که‌سی که ده‌نووس. نویسنده، کاتب.

نووسییاگ: *nusyâg* نووسراو. نوشته شده.

نووسین: *nusin* کاری نووسین. نوشتن، کتابت.

نووک: *nuk* سه‌ری تیژی هه‌رشتن. نوک، منقار، انتهای بلندی.

نووکن: *nuken* که‌سی که نکوناله ده‌کا. کنایه از کسی که زیاد آه و ناله می‌کند.

نووکه نووک: *nukanuk* دهنگی نکوناله. صدای آه و ناله متوالی.

نوون: *nun* ن، په‌کی له پیته‌کان. حرف (ن)، از حروف الفبا.

نوهۆم: *nohōm* نۆهه‌م، هه‌شت + په‌ک ژماره‌ی ۹ ژوور. نهمین، اشکوبه.

نویژ: *nwēž* نویژ، په‌کی له ریوشوینه ناپینییه‌کانی ئیسلام بو موسلمانان که ده‌بی به‌جی بینن. نماز، یکی از فرایض دینی مسلمانان.

نویژخوین: *nwēžxwēn* که‌سی که له حالی نویژدایه. نماز خوان، نمازگذار.

نویژی: *nwēži* پاک و خاوین بو نویژ کردن. نمازی، پاک، مطهر.

نوین: *nwēn* گای می سئ سالان. ماده گاو سه‌ساله.

نهر: *naber* نه‌ور، چه‌شنی بنی قایم، نه‌پس. کند، نوعی طناب مقاوم.

نه‌بوون: *nabun* نه‌داری، دزی هه‌بوون. نداری، نیستی، نبودن.

نه‌بوونی: *nabuni* نه‌داری. نداری، فقر.

نه‌به‌تەر: *nabatar* نه‌ژداد، باوان. اجداد، نیاکان.

نه‌به‌ز: *nabaz* کۆلته‌ده‌ر، توانا و دلاوه‌ر، نه‌به‌زراو. شگست ناپذیر.

نه‌پۆخت: *napōxt* ها، کال، بی نه‌زموون. ناپخته، بدون تجربه، خام.

نه‌پۆخته: *napōxta* کال، بی نه‌زموون. نا پخته، خام.

نه‌تاشیاگ: *natâšyâg* نه‌تاشراو. نتراشیده شده.

نه‌تانین: *natânin* دزی توانین یا تانین. نتوانستن.

نه‌ترس: *naters* بویر، ئازا. نترس، جسور، یا شهامت.

نه‌ته‌وه: *natawa* ها ره‌گه‌ز، مله‌ت. نژاد، نسل، ملت.

نه‌جابەت: *najâbat* ره‌سه‌نایه‌تی. نجابت، اصالت خانوادگی.

نه جات: *najât* خه لاس کردن. نجات، رهانیدن.

نه جار: *najâr* چپوتاش. نجار، درودگر.

نه جاو: *najâw* نه جاویان. نجویده.

نه جاویاگ: *najâwiyâg* نه جاواو، نه جووتراو، نه جووراوه. نجویده شده.

نه جوړیاگ: *najôryâg* نه جوړدراو. فصیح سخن گفتن، سخن گفتن، تپق نزده.

نه جیب: *najib* ره سهن، ناکار چاک. نجیب، اصیل، شریف.

نه جیب زاده: *najibzâda* ره سهن، له بنه ماله یه کی به نه سل و نه سه بدها. نجیب زاده.

نه جیم: *najim* نه جیب. نجیب، اصیل، شریف.

نه چیر: *načir* شکار، راو. نخجیر، شکار، صید.

نه چیره وان: *načirwân* شکاره وان، راو کهر. شکارچی، کسی که از راه شکار امرار معاش می کند.

نه حس: *nahs* شووم. نحس، بد یمن.

نه حله ت: *nahlat* له عننه ت. لعنت، نفرین.

نه حله تی: *nahlati* له عننه تی. لعنتی، نفرین شده.

نهخت: *naxt* دژی قهرز. نقد، مقابل قرض.

نهخته نهخته: *naxtanaxta* که مه که مه، که مه که مه. کم کم، اندک اندک.

نهختی: *naxti* پیچه وانهای قهرزی. نقدی، به صورت نقد.

نهختی: *naxtê* ها، نهختیک. کمی، اندکی، مقداری از چیزی.

نهختیک: *naxtêk* که میک. نگاه نهختی.

نهختینه: *naxtina* پاره و پوول. نقدینه.

نه خریاگ: *naxeryâg* رانه خراو، نه خراو، نه ناردراو. انداخته نشده.

نهخش: *naxeš* رؤل، رهول، نهخش. نقش، زل، نگاره.

نهخشانن: *naxešânen* نهخشاندن. نقش کردن، رسم کردن، ترسیم کردن.

نهخشدار: *naxešdâr* نهخشین، خاون نهخش. نقشدار، دارای نقش، منقوش.

نهخش و نما: *naxešunmâ* نهخش و پهنگدار. نقش و نگار، نقش نما، رنگ و ریس.

نهخشه: *naxeša* ها، گه لاله، نهوهی که رسم کراوه. نقشه، تصویر رسم شده از موقعیت جغرافیایی یک مکان، طرح ریزی برای انجام یک کار، برنامه ریزی پیش از اجرای عمل.

نهخشین: *naxšin* نهخشدار، جوان و پهنگین. نقشدار، منقوش.

نهخمه: *naxma* رووترش، رووگرژ. عبوس، ناشاد.

نهخوازا: *naxwâzâ* نهوهی که داوای نهکراوه. نخواسته، طلب نکرده.

نهخوازه لا: *naxwâzaiâ* خودای نهخواسته، تایبته. خدای ناخواسته، ویژه.

نه خوازیاگ: *naxwâzyâg* نه خوازراو. نخواسته شده، خواسته نشده، نطلبیده.

نه خوهرم: *naxwarm* نه وهی که مالی خوی ناخوا، رژد. کنایه از خسیس که در عین تمکن مالی از امکانات خود به خوبی استفاده نمی‌کند.

نه خوړیاگ: *naxôryâg* نه خوړاو. خارانده نشده، خورده نشده.

نه خووش: *naxwaš* ناساغ، ناخوش. بیمار، مریض، ناسالم.

نه خووشمی: *naxwašî* نه خووشمی، ناخوشی، ناساگی. بیماری، مرض، عدم سلامت.

نه خووشمین: *naxwašîn* ناخوشمین، ناساگی، نه خووشین. بیماری، مرض.

نه خووننه‌وار: *naxwēnawâr* بی سواد، نه خویننده‌وار. بی سواد، درس نخوانده.

نه خنم: *naxanem* رووت‌وورش، رووگرژ. ناشاد، عبوس، اخمو، ترشروی.

نه دار: *nadâr* ده‌ستته‌نگ، ده‌ستکورت، بی سامان. ندار، بی چیز، فقیر.

نه داری: *nadâri* ده‌ستته‌نگی، ده‌ستکورتی، بی سامانی. نداری، بی چیزی، فقیری، فقر.

نه دان: *nadân* دژی دان. ندان، امساک کردن.

نه درگانن: *naderkânen* ناشکرا نه کردن. آشکار نکردن.

نه درکیان: *naderkeyân* نه هیئی مان، نه درکاندن، نه درگانندراو. مخفی ماندن.

نه دیگ: *nadig* نه دیو، نه بینراو، نه دیده. ندیده، مشاهده نشده.

نه دیه: *nadiya* نه دیته، نه دیده، نه بینراو. ندیده، مشاهده نشده.

نه پ: *nar* دژی می. نر، حفت ماده.

نه پان: *narân* نیوی گوندیکه له رۆژه‌ه‌لاتی شاری سنه. نام روستایی در دامنه کوه سلطان سراج‌الدین در شرق شهر سنندج. نامی اوستایی که ریشه ی آن (نره) به معنی مرد محترم است.

نه پانن: *narânen* نه پانندن. غریندن، عربده‌کشیدن، نعره کشیدن.

نه رد: *nard* یاری نه رد. تاو‌له‌کردن، تاو‌له. نرد، بازی نرد نگاه ته‌خته و نه رد.

نه رگس: *narges* گولی نی‌رگز. گل نرگس، گلی بسیار خوشبو به رنگهای سفید و زرد که در اوایل بهار می‌روید.

نه رم: *narem* دژی رهق، نۆل، شل. نرم، آهسته.

نه رمایی: *naremâi(i)* جیگی نه رم. جای نرم، نرم‌گاه.

نه رمبوون: *narembun* رازیبوون، له‌ره‌قی ته‌کینه‌وه. نرم شدن، کنایه از رضایت دادن.

نه رمکردن: *naremkerden* شلکردنه‌وه، رازیکردن. نرم کردن، راضی کردن.

نه رمۆل: *naremōl* زۆر نه رم، نامازه‌یه بۆ چکۆله‌ی دلگر. نگاه نه رموشل.

نەرمۆلە: *naremōia* بېچكۆلەي نەرم. نەرم، كىنايە از كوچولوى چاق و چلە.

نەرم و شل: *naremušel* زۆر نەرم، شل و مل، بە ھەوسەلە. شل و نەرم، انعطاف پىذير.

نەرمونۆل: *naremunōi* زۆر نەرم، زۆر بە ھەوسەلە و سەبىر. بىسىار نەرم، كىنايە از باوقار.

نەرم و نىيان: *narmeuniyân* مرۆفەي زۆر بە سەبىر ھەوسەلە و ئارام. كىنايە از آدم با ھوصلە و صبور.

نەرمە: *narema* گۆشتى بى ئىسقان. گۆشت بدون استخوان.

نەرمەبەر: *narmaber* زمانباز. كىنايە از آدم چىرە زبىان و موذى.

نەرمە نەرمە: *naremanarema* نەسپايى، نەرم نەرم. نەرم نەرمك، اندك اندك.

نەرمى: *naremi* دىزى زىبرى و رەقى، ھىواشى. نەرمى، شلى، ھەستىگى، آرامى، وقار، متانت.

نەرمىن: *naremin* شل و نەرم. مەنسوب بە نەرم، بە مەنەي مەتىن، باوقار، آرام.

نەرپە: *naŕa* نىرپە. صدەي غەرش.

نەزان: *nazân* بى وەرى لە زانىن، بى خەبەر، بى ئاومەز. نادان، جاھەل، بى اطلاع، ناآگاہ.

نەزانكار: *nazânkâr* ھەلەكار. ندانم كار، ھەرزە كار.

نەزانكارى: *nazânkâri* ھەلەكارى. ندانم كارى.

نەزانەكارى: *nazânemkâri* ھەلەكارى. ندانم كارى.

نەزانى: *nazâni* نادانى، نازانايى، بى ئاومەزى. نادانى، بى خردى.

نەزانىن: *nazânnin* نادانى، پارچە شىعەرىك لە دىكتور سەئىد خان كوردستانى بەم نىيود. ندانستەن، جەھالت، بى خبرى، نام قەطعە شەئرى بە ھەمىن نام از دىكتور سەئىد خان كردستانى.

نەزەر: *nazer* سەدەفە، بەخشىن مال بۆ گەيشتن بە حاجات. نذر، صدقە، بخشش.

نەزم: *nazem* تەرز، رىكوپىكى، ھەواي گۆرانى. نظم، رىتم، ھەنگ.

نەزمىيە: *nazmiya* دايرەي پولىس. شەربانى قەدىم، نەزمىيە.

نەزەر: *nazar* را، راي، بىرە، بۆچوون. نظر، راي، عقىدە.

نەزى: *nazē* قەسر، نەزۆك. نازا، عقىم، سەزون.

نەزەد: *nažed* چىرچ، ناساف. چىرۆك، ناساف.

نەزەدى: *naždi* چىرچى، لۆچى. چىرۆكىدىگى، ناسافى.

نەزەفتەن: *nažnaften* نەبىستەن. نشنىدن، خود را بە كرى زدن.

نەزەنەوا: *nažnawâ* كەپ، كەسپىك كە گوى كەپ بى. ناشنوا، حرف نشنو، كر.

نەزەنەوہ: *nažnawa* گوى نەبىس، گوى نەگر. ناشنوا، حرف نشنو، كر.

نەساز: *nasâz* دىزى بساز، ورك گىر. بەھانە جو، ناسازگار.

نهسرهفتن: *nasaraften* نهسرهوتن. آرام نگرهفتن.

نهسرهفياگ: *nasarafyâg* نهسرهوته، وهقره نهگرتوو. آرام نشده.

نهسرهو: *nasraw* نهسرهفته، بی قهرار. بی قرار، ناآرام.

نهسرهوه: *nasrawa* نهسرهوته. ناآرام، بی قرار.

نهسرین: *nasrin* نیوی گولیکه، نیویکه بو نافرتهان. گل نسرين، گلی سفید رنگ و خوشبو که آنرا مشکین بوی یا مشکین گل هم گفته‌اند، نامی برای زنان.

نهسه‌نیاگ: *nasanyâg* نهسنراو. خریداری نشده.

نهسیب: *nasib* بهش، قسمت، نهسیو. نصیب، قسمت، سهم، بهره.

نهسه‌پهت: *nasêhat* نامۆزگاری. نصیحت، پند، اندرز.

نهسیو: *nasêw* بهش، قسمت. نصیب، قسمت، بهره.

نهشکیاگ: *našekyâg* نهشکاو، ساق. نشکسته، سالم.

نهشمیریاگ: *našmeryâg* نهژمیردراو. شمرده نشده.

نهشور: *našor* ناماژهیه بو ژنی عوزرنه‌شور. کنایه از زن یائسه، نشستی.

نهشه: *naša* خواردنه‌وهی مهی یا خوشبیهک له پاش کیشانی مادهی نه‌شه‌کهر په‌یدا ده‌بی، به‌که‌یف، خه‌مۆکی. نشنه، سرمستی، سکر، مستی، سر خوشی از باده یا مواد مخدر.

نه‌علهت: *na lat* نه‌حلهت، له‌عنهت. لعنت، نفرین.

نه‌عنا: *na nâ* چه‌شنیک سه‌وزیی خواردن. نعنا، یکی از اقسام سبزی خوردنی که بویی مطبوع دارد.

نه‌فام: *nafâm* بی ناوهز، دژی فام. نفهم، احمق، نابخرد.

نه‌فامی: *nafâmi* بی ناوهزی. نفهمی، نابخردی، نادانی.

نه‌فامیاگ: *nafâmyâg* نه‌فامراو. نفهمیده شده.

نه‌فت: *nafet* نهوت. نفت، مایعی قابل احتراق که مصرف سوختی دارد.

نه‌فتالین: *nafetâlin* بو کوشتنی میروو له جلوبه‌رگی ده‌کهن. نفتالین، یکی از مواد شیمیایی که برای از بین بردن حشرات موزی به کار می‌رود.

نه‌فتاوی: *nafetawi* تیکه‌ن به‌نهوت. آغشته به نفت.

نه‌فت فروش: *nafetferôs* نهوت فروش. نفت فروش.

نه‌فت کیش: *nafetkêš* نهوت کیش. نفت کش.

نه‌فتی: *nafeti* نهوتی. نفتی، منسوب به نفت آغشته به نفت.

نه‌فیس: *nafes* نهوس، گیان. نفس، جان، حقیقت هر چیز، نفس اماره یا نفس سلیم.

نه‌فیس: *nafas* هه‌ناسه. نفس، دم، هوای که از بینی و دهان وارد ریه می‌گردد.

نهفهقه: *nafaqa* خهرجی روژانهی خیزان. نفقه، مخارج زن و بچه.

نهفهوتیاگ: *nafawtyâg* نهفهوتاو، تیدانه‌جوو. از بین نرفته.

نهقاره: *naqâra* دهۆلی گه‌وره. نقاره، دهل. نوعی ساز کوبی که در مراسم‌های مخصوص برای اطلاع مردم می‌نواختند.

نهقاره‌خان: *naqâraxân* جیگای کوتاندن یان ژه‌ندی نهقاره. نقاره خانه، محل نقاره زدن.

نهقان: *naqâi* وه‌رگی‌ر، گی‌رپه‌روهه. که‌سئیک که چی‌رۆکی شاهنامه له به‌ر ده‌لئته‌وه، یه‌ک له به‌ناوبانگترین گی‌رپه‌روهه‌کانی ئیران (مرشؤباقر) بووه که خه‌لگی شاری سنه بوو. نقال، روایتگر شاهنامه، یکی از بزرگترین نقالان شاهنامه در ایران مرحوم (مرشد باقر محمد نژاد) بوده که از اهالی شهر سنندج بود.

نهقان: *naqei* گی‌راندنه‌وه. نقل، روایت، بیان روایت.

نهقیزه: *naqiza* داریکی نووک تیز بۆ لی‌جووپین. سیخونک، آلتی کوچک و نوک تیز که برای به حرکت در آوردن سریع چهارپایان بکار می‌رود.

نهک: *nak* نه‌کا، وه‌کو (نه‌ک بی‌ته‌وه). نکند، مانند (نکند بیاید یا برگردد).

نهکا: *nakâ* روونه‌دا، نه‌قۆم. نکند، نشود، مبادا، انجام ندهد.

نه‌کوته: *nakota* وشه‌یه‌که له وه‌لامی (نه) وا ده‌گوترئ. بۆ سوکایه‌تی. اصطلاحی مثل زهرمار، کوفت.

نه‌کوئی‌یاگ: *nakoïyâg* نه‌کولاو. نیخته، ناپخته، خام.

نه‌گه‌ت: *nagbat* به‌لا، نه‌هامه‌ت. نکبت، سیه روز، بیچاره.

نه‌گه‌تی: *nagbati* چاره‌په‌رشیی، نه‌هامه‌تی. نکبتی، سیه‌روزی.

نه‌گریس: *nagris* به‌دغه‌پ، لاسار. بد رفتار، نگریس.

نه‌گۆر: *nagör* دژی بگۆر. نامتغیر، تغییر ناپذیر، بلاعوض.

نه‌گۆمه: *nagöma* بی‌ده‌ستوبرد له ئی‌ش و کاردا، که‌مه‌ترخه‌م و بی‌ده‌سه‌لات. دست و پا چلفتی، سست و کم‌تحرك.

نه‌گه‌یگ: *nagaig* کال، نارِس، کال بوون. نارس، کال، خام، نارسیده.

نه‌گه‌ین: *nagain* نه‌گه‌ی‌ششتین. نرسیدیم، نرسیدن.

نه‌گه‌یی: *nagai(i)* نه‌گه‌ی‌شت. نرسیده، به موقع نرسید.

نه‌مام: *namâm* داری په‌کساله. نهال، درختچه، قلمه درخت.

نه‌مان: *namân* دژی مان، تیدا چوون. نماندن، از بین رفتن.

نه‌ماندن: *namânden* دژی مانندن. نماندن، از بین رفته شده.

نه‌مه‌ش‌یای: *namašyâe* نه‌ده‌با، نه‌ده‌بووایا. نمی‌بایست، نباید، نمی‌بایستی.

نهمسه شایای: *namašyâyâē*

نهددهبووایای. نمی بایستی.

نهناس: *nanâs* بیانہ، نهنشوناس،

نهنشناس. ناشناس، بیگانه.

نهنه: *nana* دایه گهوره. ننه،

مادریزرگ.

نهنهآه: *nanaia* نیوی گوندیکه. نام

روستایی در حومه سنندج.

نهو: *naw* نهبوو، وهکو (ههر نهو). نیود،

مانند (هرگز نیود).

نهوا: *nawâ* نهکا، وهکو (نهوا بواری).

نکند، مبادا، مانند (نکند بیارد).

نهوات: *nawât* نهبات. نبات، نوعی

شیرینی از شیرہ ی شکر که بر اثر پختن

بدست می آید و در اصطلاح عامه

خاصیت گرمزایی دارد.

نهواتی: *nawâti* نهباتی. نباتی، منسوب

به نبات.

نهوار: *nawâr* شریط. نوار.

نهواندن: *nawânden* چهماندنهوه،

چهمینهوه. خم کردن، خم شدن برای

برداشتن چیزی.

نهوانن: *nawânen* نهوانندن،

چهماندنهوه. خم کردن، خم شدن.

نهوبهر: *nawbar* نهوبهر، نوخشه.

نوبر.

نهوبهرانه: *nawbarâna* ها، نوبهرانه،

نوخشه کردن. نوبرانه.

نهوتن: *naweten* نهکوتن، وهلامی

نهدانهوه. نگفتن، جواب رد دادن.

نهور: *nawer* نهپر. نخ یا طناب مقاوم.

نهورۆز: *nawrōz* رۆزی نهوهآی سالی

تازه. نوروز روز اول فروردین یکی از

اعیاد بزرگ ملی ایرانیان که در سنندج

از مقبولیت خاصی برخوردار است.

نهورۆزانه: *nawrōzâna* جیژانهی

نهورۆز. عیدی نوروزی، نوروزانه.

نهورۆزمانگ: *nawrōzmâng* رهشمه

ئاخرین مانگی سال. ماه نوروز، در آستانه

نوروز.

نهورۆزی: *nawrōzi* ها، هیج نهورۆز،

نیوی گورانیبیژیکی به ناوبانگی سنهیی.

کوردستان خوْشه خاکی دلگیره

چهمنه فهراوان جیگای نهچیره

نوروزی، منسوب به نوروز، روز اول سال و

عید ملی، نام خواننده مشهوری از اهالی

سنندج.

نهورسپییه: *nawrâsiya* مندالی تازه

لهدایک بوو. نو رسیده، نوزاد تازه به دنیا

آمده.

نهوس: *nawas* نهها، نهفس، مهیلی

خواردن. نفس، اشتهای غذا، نفس اماره.

نهوسن: *nawsen* چلیس، زۆرخۆز.

شکمو، شکم پرست، پُر خور، حریص،

پیرو نفس.

نهوسنی: *nawseni* زۆرخۆزی چلیسی.

شکم پرستی، حریصی.

نهوسوو: *nawsu* یهکی له شاره

کوردنشینهکانی سههر به ئوستانی

کرماشان. نام یکی از شهرهای گرد نشین

در کرمانشاه که در مرز ایران و عراق قرار

گرفته.

نهوین: *nawin* هه‌لگرتن، بهرزکردنه‌وه. بلند کردن، برگرفتن، نه‌بین.

نه‌هاتن: *nahâten* دیاری نه‌دان، په‌یدا نه‌بووه، وه‌کو (نه‌وان نه‌هاتن). نیامدن، مانند (أنها نیامدند).

نه‌هار: *nahâr* خواردنی نیوه‌رو. نه‌ار، غذای ظهر.

نه‌ه‌نگ: *nahang* ها، گه‌وره‌ترین زینده‌وهری ده‌ریا. نه‌نگ، حیوان بزرگ دریایی از نوع ماهی که طول بدن آن تا ۷متر می‌رسد.

نه‌ه‌یشتن: *nahēšten* نه‌ه‌یلان، به‌رگریکردن. نگذاشتن، منع کردن.

نه‌ی: *nay* ئی، نه‌ی، سازی نه‌ی. ئی، ساز ئی یکی از آلات موسیقی که در موسیقی عرفانی بکار می‌رود.

نه‌یچی: *nayčî* نه‌ی ژهن. ئی نواز، ئی زن.

نه‌یژه: *naēza* نیژه، رمبی کورت، پم. نیژه، ئی یا چوب دراز که در نوک آن آهن تیزی قرار دارد.

نه‌ی ژهن: *nayžan* نه‌ی نه‌واز. ئی نواز، کسی که کار او نواختن ئی است.

نه‌ییش: *naēš* نه‌یچ، وه‌کو (نه‌یش مان زانی). نیز، مانند (نیز ندانستیم).

نه‌ییلین: *naēlîn* نه‌ه‌یلین. نگذاریم.

نی‌یگ: *niyâg* نان، نی‌یگ، تراو. نهادن، بر زمین گذاشتن.

نی‌یان: *niyân* نانن، ناشتن. نهادن، دهن کردن.

نی‌یانن: *niyânên* نانن. نهادن، کاشتن.

نهو شاتر: *nawšâter* نو‌شاتر. نشادر، ماده ای جامد و بلوری دارای طعمی زننده که در طب و صنعت از آن استفاده می‌کنند از ترکیب جوهر نمک و آمونیاک به دست می‌آید.

نه‌وگ: *naweg* نه‌ه، دروستکراو له کۆلک و مووی ئاژهل. نمد، نوعی پارچه ضخیم از پشم یا گرگ که پس از مالیدن از آن فرش، لباس و کلاه تهیه می‌کنند.

نه‌وگ ما: *nawegmâ* نه‌ه‌دمان، که‌سیک که پیشه‌ی بهره‌مهیئانی نه‌مه‌د بی. نمد مال، کسی که کار او تولید نمد باشد.

نه‌وگین: *nawegin* نه‌ه‌دین، دروستکراو له نمد. نمدین، منسوب به نمد و از جنس نمد.

نه‌وگین: *nawgin* ئیمه نه‌بووین، وه‌کو (ئیمه نه‌وگین). نیوده‌ایم، مانند (ما نیوده‌ایم).

نه‌ون: *nawen* نه‌ین، وه‌کو (با نه‌وان نه‌ون). نباشند، مانند (بگذار نباشند).

نه‌ونه‌مام: *nawnamâm* تازه نه‌مام. نو نهال، کنایه از جوان زیبا و رعنا.

نه‌وه: *nawa* نه‌وه‌د، ژماره‌ی ۹۰. نود، عدد نود، ۹۰.

نه‌وه‌ره: *nawa'ra* نیوی گوندیکی ههریمی سنه. نام روستایی در حومه‌ی سنندج.

نه‌هات: *nahât* روژره‌شی، به‌دیه‌ختی، دیاری نه‌دا. سیه‌روزی، بدبختی، نیامد.

نیرِه نیر: *nēranēr* نهره نهر. صدای
ممتد حیوانات بزرگ.

نیریاگ: *nēryāg* ناردراو، هه ناردراو،
نیردراو. ارسال شده، روانه شده.

نیرینه: *nērina* دژی ماینه. جنس نر،
نرینه.

نیزام: *nizām* سهربازی. نظام، کنایه از
سربازی.

نيسك: *nisek* نژی، نسك. عدس، یکی از
انواع حبوبات که مصرف خوراکی دارد.

نيسکين: *nisekin* چیشتی نژی. عدسی،
آش عدس، یکی از انواع غذاهای سنتی.

نيسی: *nisi* نییهتی، وهگو (هونیس).
ندارد، مانند (او ندارد).

نیش: *nēš* نیش، جز، نیش، هر چیز
نوک تیز، عضو بدن موجوداتی مانند
مار، عقرب، زنبور که به وسیله آن
زهر خود را وارد بدن انسان یا حیوان
می کنند.

نیشان: *nišān* خال، میدال، ناونیشان،
شوین. نشان، علامت، اثر، هدف، آماج
تیر.

نیشانکردن: *nišānkerden*
دهستنیشانکردن، دیاریکردن. نشانکردن.

نیشانکریاگ: *nišānkeryāg* نیشانکراو.
نشان کرده شده، هدیه به دختر
خواستگاری شده.

نیشانه: *nišāna* ناونیشان، ناونیشان،
مه‌دال، میدال، خال. نشانه، خال، علامت.

نیشت: *ništ* روئیشت، دانشت. نشست،
ته‌نشین شده.

نیانه بان: *niyānabân* نانه‌سهر. بالا
گذاشتن، سوار کردن.

نیانه سهر: *niyānasar* نانه‌سهر. بر
سر گذاشتن، بر بالا نهادن.

نیانه مل: *niyānamel* نانه‌مل،
سه‌پینراو. برگردن انداختن.

نیانه‌وه: *niyānawa* نانه‌وه،
دامه‌رزاندن. برهم نهادن، نشان کردن،
دایر کردن.

نیانه‌یهك: *niyānayak* نانه‌یهك،
له‌یهك نان. برهم نهادن.

نیت: *nit* نیت، وهگو (ته‌تۆ نیت). شما
نیستی، مانند (تونستی).

نیتکه: *nitka* نیتك، ناوانانیک بو
سوکایه‌تی. انگ، تهمت ناروا.

نیر: *nēr* له ده‌نگه‌کان، نهر. از اصوات،
مانند صدای شیر.

نیرگه‌له: *nērgala* منجوقی‌ته‌نراوی
هه‌لوسراو. اویز تزئینی قلبان و چراغ
توری پایه‌دار که از منجوق بهم بافته
شده است.

نیروما: *nērumā* نیر و می. نر و ماده،
دو جنس مخالف.

نیرهبیاگ: *nērapyāg* پی‌اوی زور
به‌هیز. مرد نیرومند، نره مرد.

نیره‌کەر: *nērakar* ولاخی نیر. نره‌خر.
نیره‌کهو: *nērakaw* که‌وی نیر. کبک
نر.

نیره‌کی: *nēraki* نیستی نیر، بریتی له
پی‌اوی تیس‌مراو. استر نر، کنایه از آدم

درشت هیكل و بی‌فکر.

نیشتگ: *ništeg* نیشتر او. نشسته شده، تهنشین شده.

نیشتنه مل: *ništenamel* ملنان و دسته‌ویه‌خه بوون. گلاویز شدن، برکول سوار شدن.

نیشتنه‌وه: *ništenawa* ها، له‌فرین مان. فرو نشستن، فرود پرندگان.

نیشته‌جی: *ništajē* ها، جیگر بوون. مقیم، ساکن.

نیشتنه دل: *ništenadei* به‌دله‌ولکاو، به‌دله‌ونشتن. بردل نشستن.

نیشدار: *nēšdâr* ناماژه‌یه بو وته‌یه‌کی تانه وته‌شهر نامیز. نیش‌دار، کنایه از سخن طنز.

نیم پوخت: *nimpōxt* نیمه کول، نیم په‌ز. نیم پخت، خام، ناپخته.

نیم په‌ز: *nimpaz* نیوه په‌ز، نیم پوخت، نیم پخت، ناپخته.

نیمچه: *nimča* نیمه، نات‌ه‌واو، کورته‌یه‌ک. نیمه، کوچک، خرد.

نیمچه: *nimča* پیاله‌ی ماست خوژی. پیاله کوچک، ظرف کوچک.

نیمداشت: *nimdâšt* شتی کاردوو، نیم‌دار. کارکرده، مستعمل.

نیمه: *nima* نیوه، له‌ت، کوت، دوولت. نیم، نصف.

نیمه‌په‌ز: *nimpaz* نیمه‌کول، نیمه پوخت، نیم پخت، نیمه پخت.

نیمه‌چل: *nimačei* نیودکاره، نات‌ه‌واو. نصفه کاره، ناتمام.

نیمه‌پو: *nimarō* نیوه‌پو. ظهر، نیمروز، زمان بین صبح و عصر.

نیمه سووز: *nimasuz* چپوی نیوه سووتاو، کوته‌ره. نیم سووز.

نیمه شه‌و: *nimašaw* نیوه شه‌و، دره‌نگه شه‌و. نیم شب، نصف شب.

نیمه‌شوژه: *nimašōra* نیمه‌شوژه. روشور، یکی از محصولات بهداشتی در قدیم که از ترکیب ماده نخاع حیوانات اهلی و پودر سفید به صورت قطعات مدور کوچک و سفید رنگ تولید می شد و مصرف آن در حمام خاصیت چربی زدایی داشت.

نیمه مردگ: *nimamerdeg* نیوه گیان. نیمه جان، نیمه مرده.

نیمه نه‌ک: *nimanemak* ه‌ویری داخکراو له روون بو دهرمانکردنی دمه‌ن. (کوان) خمیر روغن خورده داغ که بر دمل می‌گذارند.

نیمه‌یی: *nimai(i)* دووکوت. نصف شده، بر ترسیدن هم در اصطلاح اتلاق می‌گردد.

نین: *nin* دژی ه‌بوون، وه‌کو (نه‌وانه نین). نیستند، مانند (آنها نیستند).

نییه: *niya* نییه، وه‌کو (پوول نییه). نیست، مانند (پول نیست).

نییه‌ت: *niyat* ه‌ست، مه‌به‌ست. نیت، قصد، عزم، آهنگ.

هاتنه ژورور: *hâtenažur* هاتنه سهر،
چوونه‌ناو. به بالا آمدن.

هاتنه قسه: *hâtenaqesa* به قسه
هاتن. به حرف آمدن، به سخن در آمدن.

هاتنه کار: *hâtenakâr* وهکارکهورتن.
بکار آمدن.

هاتنه کول: *hâtenakoï* جوشیان،
به جوش هاتن. به جوش آمد.

هاتنه لا: *hâtenalâ* وهلاکه‌وتن. به
کنار آمدن، به پهلو خوابیدن.

هاتنه‌و: *hâtenaw* گه‌رانه‌و. آمدن،
بازگشتن.

هاتنه‌وه: *hâtenawa* نه‌وان هاتنه‌و.
باز آمدن، بازگشتن، بازگشتن.

هاتنه‌وهوش: *hâtenawhōš*
وشیاربوونه‌وه. به هوش آمدن.

هاتوو: *hātu* هاتگ، نه‌وهی که هاتوو،
وهکو (نه‌و هاتوو). آمده بود، مانند (او
آمده بود).

هات و نه‌هات: *hâtunahât* دیت و
نایت، نامازه‌یه به بهخت. آمد نیامد.

هاتی: *hâti* گه‌یشتیته‌بهره‌و، هاتگی، وهکو
(تۆ هاتی بۆ نه‌یره). آمدی، مانند (تو
آمدی).

هاتیت: *hâtit* گه‌یشتیته‌بهره‌و، وهکو
(تۆ هاتیت). آمدی، مانند (تو آمدی).

هاج: *hâj* گیز، وړ، کاس. هاج، گيج،
متحیر، سرگشته، درمانده.

هاج و واج: *hâjuwâj* گیز و مه‌نگ،
وړوکاس. هاجوواج، نگاه هاج.

هاجهره خاتون: *hâjaraxâtun* نیوی
مزگه‌وت و مه‌زاریکه له شاری سنه.

هات: *hât* گه‌یشته‌بهره‌و، وهکو (به‌هار
هات). آمد، رسید، مانند (بهار آمد).

هاتگ: *hâteg* هاتوو، هاتوو. آمده، آمده
است.

هاتگن: *hâtegen* هاتوو، وهکو (نه‌وان
هاتگن). آمده‌اند، مانند (آنها آمده‌اند).

هاتگه: *hâtega* هاتوو. آمده‌است.

هاتن: *hâten* ها، وهکو (نه‌وان هاتن).
آمدن، آمدن، مانند (آنها آمدن).

هاتن و چوون: *hâtenučun* هاتووچۆ.
رفت و آمد، بیا و برو.

هاتنه بهره‌و: *hâtenabaraw* هاتنه
پیشه‌وه. نزدیک شدن، نزدیک آمدن.

هاتنه پال: *hâtenapâi* هاتنه‌کن. به
کنار آمدن، پشتیبانی کردن.

هاتنه خوار: *hâtenaxâr* ها. به پایین
آمدن.

هاتنه‌دەر: *hâtenadar* ها. بیرون آمدن.

هاتنه روو: *hâtenaru* دیارکهورتن. به
رو آمدن، آشکار شد.

هاتنه ریگه: *hâtenarēga* هاتنه‌رپی،
هاتنه‌بار، پیکه‌اتن. راه آمدن، به راه
آمدن.

هاتنه زوان: *hâtenazwân* هاتنه زمان.
به زبان آمدن.

هارپان: *hâryân* هارپاندن. عمل خرد کردن، آرد شدن، کار آرد کردن.

هارپین: *hârin* وردکردن وهك ئارد. کار آرد کردن، عمل آرد کردن.

هاز: *hâz* گیایهکی کیویی. یکی از انواع گیاهان خودرو که طعم تند و سوز آوری دارد و پخته آن مصرف خوراکی دارد.

هازه هاز: *hâzahâz* له دهنگهکان. از اصوات، مانند صدای زنبور یا چراغ زنبوری.

هازه: *hâza* لهدهنگهکان، وهکو دهنگی ئاو، خوڤه‌ی ئاو. صدای آب و باد، از اصوات.

هازهکردن: *hâzakerden* خوڤه. صدای آب یا باد.

هاشاول: *hâšâwei* پهلامار، هه‌لمت. حمله، تهاجم، یورش.

هاکا: *hâkâ* نه‌زدیکه، به‌ونزیکانه، وهکو (هاکا بروی). نزدیک است، مانند (نزدیک است بروی).

هالاو: *hâiâw* تینی گهرما، گوشتاوی هاله، تینی ئاور. آبگوشت غوره و از غذاهاى سنتی، گرمای آتش.

هانو: *hârîo* دهفیری گلپنه‌ی تایبعت به‌ماست. کوزه سفالی ماست.

هانله: *hâia* ترئ نه‌گه‌یشتووی ترش. غوره، انگورنارس و ترش.

هانله‌وبوون: *hâiawbun* ژانی ددان به هوی خواردنی شتی ترش. حساس (کند) شدن دندان ناشی از سایش زیاد یا مزه کردن خوراکی های ترش.

هانلیکه: *hâiiga* خالیکه. نگاه خالیکه.

مسجد و زیارتگاهی به نام (هاجرخاتون) در سنندج.

هار: *hâr* که‌سیک که تووشی نه‌خووشی هاری بیو بی. هار، موجود زنده ای که مبتلا به بیماری هاری شده باشد.

هار: *hâr* چه‌توون، ناهال. در اصطلاح به بچه شیطان و شلوغ می گویند.

هاراندن: *hârânden* هارپین. آسیاب کردن، پودر کردن.

هاربوون: *hârbun* تووشی نه‌خووشی هاری هاتن. هارشدن، مبتلا شدن به بیماری هاری.

هارت و هورت: *hârtuhort* زیاده‌ویزی، هارتوپورت. هارتوپرت، گزافه گویی، داد و فریاد.

هاروهاج: *hâruhâj* ژور نا نارام و وهقرنه گرتوو. نارام و بازیگوش.

هاروو: *hâru* هارو، پیووک. لته.

هاره: *hâra* به‌رداش. سنگ آسیاب، ابزاری مهم در آسیاب که با نیروی آب به چرخش در می‌آید و دانه را آرد می‌کند.

هاره هار: *hârahâr* لهدهنگهکان. صدای ممتد مانند صدای اتومبیل.

هاری: *hâri* نه‌خووشیهکی گرویه که له چه‌یوانه‌وه بوئینسان ده‌گوازریت‌هوه. بیماری هاری که از حیواناتی چون سگ، گربه، گرگ به انسان سرایت می‌کند.

هارپا: *hâryâ* هارپدرا. آرد شد، پودر شد.

هارپاگ: *hâryâg* هارپدراو. آرد شده، پودر شده، آسیاب شده.

هاوبهش: *hâwbaš* ها، شهريك، به‌شداربوون له شتئ له‌گه‌ل يه‌ك يان چه‌ندكه‌س. شريك، سهيم، هم سهم.

هاوبه‌شى: *hâwbaši* ها، به‌شدار بوون له شتئ له‌گه‌ل يه‌ك يان چه‌ند كه‌س. شريكى، شراكت.

هاوبير: *hâwbir* هاو پراى، وه‌كو (من وتو هاو بيرين). هم عقیده، هم راي، مانند (من و تو هم راي هستيم).

هاوپا: *hâwpâ* هاوپا، هم پا، هم قدم، هم گام، همراه.

هاوپه‌شت: *hâwpešt* له يه‌ك ره‌گه‌ز، به‌ره‌ى يه‌ك پاوك. از يك نسل و يك تيره.

هاوپه‌يمان: *hâwpaēmân* ها، هاوبه‌ئين. متفق، متحد.

هاوتا: *hâwtâ* لف، دووانه. همتا، جفت، هم جفت.

هاوجفت: *hâwjeft* دووانه، هاولف. هم جفت، همزاد.

هاوجنس: *hâwjens* له‌يه‌ك جنس يان ژن يان پياو. هم جنس، از يك جنس.

هاوچه‌رخ: *hâwčarx* هاوچه‌رخ، هاوسه‌رده‌م. معاصر، هم دوره.

هاودهرد: *hâwdard* هاوبه‌ش له دهرد. همدرد، كسى كه با ديگرى شريك غم و غصه باشد.

هاودمردى: *hâwdardi* خويشه‌شريك زانين له خه‌م. همدردى، دوتن كه با يكدیگر دريك مصيبت و بلا خود را شريك هم بدانند.

هامدم: *hâmdam* هاوده‌نگ، نيويکه يو نافرستان. همدم، مصاحب، مونس، نامى براى خانمها.

هانا: *hânâ* سو‌ماى چاو، په‌ناي‌ردن. قدرت ديد چشم، پناه بردن.

هاندان: *hândân* هه‌لخران‌دن. تحريك‌کردن، تهيج كردن.

هانكه هانك: *hânkahânk* هه‌نك هه‌نك به‌هوى ماندوويى. هن هن ناشى از خستگى يا نفس تنگى.

هانوهون: *hânuhon* دواخستنى كار به‌ئه‌نقه‌س. اهمال كردن، درنگ كردن دركار.

هانہ: *hâna* هه‌م وشه‌يه هه‌وراميه به‌ماناى (كانى). مأخوذ از گویش اورامى به‌معناى چشمه، مانند (هانہ كلى) نام چشمه و محله‌اى قديمى در شهر سنج.

هاو: *hâw* بانگ دهر‌بيرين بو وه‌لامدانه‌وه. حرف ندا، هان، درجواب بانگ كردن گفته مى‌شود.

هاوار: *hâwâr* داواى يارمه‌تيكردن، داواى وه‌فرياكه‌وتن. هوار، فرياد كمك خواستن.

هاوار بردنه بهر: *hâwârberdenabar* په‌نا بردن، هانا بردنه‌وه. پناه به كسى بردن.

هاوارگردن: *hâwârkerden* به‌دهنگى به‌رز داواى يارمه‌تيكردن. هوارگردن، داد و بیداد كردن.

هاوان: *hâwân* ناوه‌نگ، تواشا ناوان. نگاه ناوان.

که در جوار یکدیگر زندگی می کنند و هریک به خاطر این همجواری دارای حق و حقوقی هستند.

هاوسهر: *hâwsar* هاوجووت. همسر، هم قد، برابر، نسبت زن و شوهر.

هاوسهفر: *hâwsafar* ردیفی سیهفر. همسفر.

هاوسهنگر: *hâwsangar* چهند شهزکهری هاوسهنگر. همسنگر، چند نفر که در یک جان پناه مبارزه می کنند.

هاوشاری: *hâwsâri* هاوولاتی، پیکهوه خهنگی شاریکن. همشهری، کسی که با دیگری از یک شهر و اهل یک شهر باشند.

هاوشان: *hâwsân* هاو پایه، هام شان. هم ردیف، هم شان.

هاوشیره: *hâwsîra* هام شیره. همشیره، کسی که با دیگری از یک پستان شیر خورده باشد.

هاوعومر: *hâw omer* هاوتهمه. هم سن و سال.

هاوقسه: *hâwqesa* هاودهنگ، هاوکهلام. هم صحبت، هم کلام، هم سخن، مصاحب.

هاوقهتار: *hâwqatâr* هم پایه. هم قطار، دو یا چند نفر که در یک جا به یک شغل مشغول باشند و دارای وجه اشتراک شغلی باشند.

هاوقهو: *hâwqaw* هاوقهده. هم سن و سال، هم اندازه.

هاوقهول: *hâwqaweï* هاو بهلین، هاو بؤچوون. هم رأی، هم عقیده، هم پیمان.

هاودهرس: *hâwdars* هاوقتایی. هم کلاسی، دو یا چند شاگرد که نزد یک معلم درس بخوانند.

هاودس: *hâwdas* هاودهست، بهشدار. همدست، دو یا چند نفر که کاری را با کمک هم انجام دهند.

هاوددم: *hâwdam* هاویاس، هاودهنگ. همدم، مونس، مصاحب.

هاودین: *hâwdin* دوویا چهند کهس که سهر بهیهک ناین ین. هم کیش، هم مسلک، هم آیین، هم مذهب.

هاوراز: *hâwrâz* هممراز. همراز، محرم اسرار.

هاوردن: *hâwerden* هینانن، نهوهی که شیایوی هینانن بی. آوردن، آنچه که شایسته آوردن باشد.

هاورئی: *hâwrê* هاورئی، ههوال، ههفال، یار. همراه، دو تن که با هم یک راه را بروند، هم قدم دوست، رفیق، یار.

هاوزاوا: *hâwzâwâ* ناوان زاوا. باجناغ، نسبت دو مرد با هم که زنان آنها خواهر باشند.

هاوزوان: *hâwzwan* هاو زمان. همزبان، چند نفر که با یک زبان یا لهجه مشترک صحبت کنند.

هاوسا: *hâwsâ* جیران، دراوسن. همسایه، دو یا چند نفر که درجوار یکدیگر مسکن دارند.

هاوسایهتی: *hâwsâyati* هاوسایتی. همسایگی، همجواری.

هاوسایی: *hâwsâi(i)* دراوسایتی. همسایگی، همسایه بودن، دو یا چند نفر

هاوکار: *hâwkâr* هاریکار، هه‌مکار. همکار، هم پیشه، هم شغل، دوتن که با هم یک شغل مشترک دارند.

هاوکایه: *hâwkâya* هاومال له کایه‌دا، هه‌وال له یاری کردن‌دا. همبازی، کسی که با دیگری یک بازی را انجام دهند.

هاوکلایس: *hâwkelâs* هاو قوتابیی. همکلاس، هم درس، دو یا چند نفر که با هم در یک جا و نزدیک معلم درس می‌آموزند.

هاولف: *hâwlef* هاو جووت، دووانه. دوقلو، هم جفت، همزاد.

هاولئه: *hâwîa* نه‌خوشییه‌کی پیسته. آبله، نوعی بیماری پوستی.

هاولئه‌روو: *hâwîarû* ئاولئه‌روو، مرۆقی گروئی. آبله‌گون، کسی که صورتش بر اثر ابتلا به بیماری آبله دچار عارضه شده باشد.

هاومال: *hâwmâl* هاوته‌مه‌ن، هاوبه‌ش له مال. هم سن و سال، دوتن که باهم هم سن باشند، هم خانه.

هاومۆنس: *hâwmōnes* هاوده‌نگ. مدم، هم صحبت، مونس.

هاوناو: *hâwnâw* که‌سانی که ناویان وه‌کو یه‌که. همنام، کسانیکه که با دیگری یک اسم مشترک دارند.

هاوهاو: *hâwhâw* وته‌ی بانگ لی‌کردن. های‌های، کلمه خطاب و خواستن.

هاویاری: *hâwyâri* یارمه‌تی، ئاریکاری. کمک، یآوری.

هرووژاندن: *heružânden* خرۆشاندن. به‌خروش درآوردن، تهیج کردن.

هس: *hes* فه‌رمان بۆ بئ‌ده‌نگی. هیس، امر به سکوت کردن.

هشتن: *hešten* راگرتن، هیلان. نگهداشتن، هشتن، اجازه دادن.

هۆجه‌نه: *hōjana* دۆخین، به‌ندی نیو شوالی پیاوانه. بند تنبان از جنس نخ کفنی مخصوص شلوار مردانه.

هۆجه‌نه‌کیش: *hōjanakēš* دار دۆخین. چوبی سوراخ دار که با آن بند را داخل تنبان می‌کشند.

هۆر: *hōr* گوشاد، هه‌راو. گشاد، دهانه گشاد.

هورمز: *hormez* نیویکه بۆ پیاوان. هرمز، نام یکی از پرسناژهای داستان خسرو شیرین، هورمزد، ارمزد، اهورامزدا، نام ستاره‌ی مشتری، نام روز پنج‌شنبه، نامی مردانه. (فرهنگ عمید).

هوروژم: *horožem* په‌لامار، هی‌رش. یورش، حمله.

هوروژ: *horuž* خرۆش، خروش. یورش، حمله.

هوروژان: *horužân* خرۆشان. به‌جنبش در آوردن.

هۆره: *hōra* گۆرانیه‌کی کۆن، هۆره‌ی جاقی، هه‌وایه‌کی کۆنی ئاواز و گۆرانی چرینی تاییه‌ت به‌ناوچه‌ی کرماشان، گه‌رمیان و ده‌ورویه‌ری رۆژه‌لاتی سنه. نوعی آواز خواندن که بیشتر در مناطق کرمانشاه، گرمیان، کردستان عراق، و اطراف سنندج مرسوم است خواننده برای اجرای آن بیشتر از گلو و حنجره استفاده می‌کند.

هۆز: *hōz* عەشیرە، تایفە. ایل، تایفە، عەشیرە.

هۆشە: *hōša* هۆشوو، هیشوو. خوشە، چنەدین دانە میوہ کە بەم پبوستەاند و از ساقەئ گیاه یا درخت آویزانند مانند خوشە انگور یا خرما.

هۆشەچەن: *hōšačēn* هۆشووچەین. خوشەچەین.

هۆشەئوو: *hōšaū* هۆشوو. خوشە بدون انگور یا ھرمیوہ خوشەئای دیگر.

هۆشیار: *hōšyâr* وریا، بیدار. هوشیار، بیدار، باھوش.

هۆشیاری: *hōšyârî* وریایی، بیداری. هوشیاری، باخیری، بیداری.

هۆقە: *hōqa* فیل. حقە، حقە باز، گردی.

هۆئوئ: *hōioi* نۆو خالی وەکو چۆی نۆو ھەلگۆشراو. تو خالی مانند چوب توخالی شەدە.

ھومارو: *homârâw* ئەنبارناو. انبارآب.

ھومارکردن: *homârkerden* ئەنبارکردن. انبار کردن، احتکار کردن.

ھۆمە: *hōma* خوم، خومە. خم بزرگ، ظرف بزرگ مخصوص ترشی یا سرکہ و شراب کە از جنس سفال است.

ھومئ: *homē* ئومئد، هیوا، وەکو (من ھومیوارم). امید، چشم داشت، مانند (من امیدوارم).

ھومیوار: *homēwâr* ھیوادار، ئومئدەوار. امیدوار.

ھونەر: *honar* ھونەر. ھنر، کار نمایان و برجستە، شناخت حسی از ھستی.

ھونەرمەند: *honarmand* کەسێ کە کاری ھونەری دەکا. ھنرمند، کسی کە آثار ھنری بە وجود می آورد.

ھۆننەوہ: *hōninawa* ھۆنران. بە نخ کشیدن، نظم دادن.

ھووشە: *huša* درۆ. لاف، گزاف، دروغ.

ھووشەگەر: *hušakar* درۆزن، درۆویژ. خودستا، دروغگو.

ھەتار: *hatâr* بەردی تالوہی سەر چیا، جالە

کوچک ھەتارم لە کێف تلیاگم

وہک سەوزہی بەھار وە پا شیلیاگم

(ئەھوہن)

سنگ غلتان از کوہ.

ھەتا ھەتا: *hatâhatâ* تاکوو ئەبەد، ھەنووکەیی. تا ھمیشە، تا ابد.

ھەتۆن مەتۆن: *hatōimatōi* یاریبەکی منداڵان ھاوړئ لەگەڵ شیعریکی فولکلوریک. اتل متل، بازی کودکانە.

ھەتیم: *hatim* ھەتیو، منداڵی بئ باب یان دایک. یتیم، کودک بی سرپرست، کودکی کە پدر یا مادرش فوت کردە باشد.

ھەتیمبار: *hatimbâr* ھەتیویار. دارای بچە یتیم، کسی کە قییم یک یاچند بچە است کە پدر یا مادرشان فوت کردە باشد.

ھەتیمباری: *hatimbâri* ھەتیویاری. دارای بچە یتیم.

ھەتیمبوون: *hatimbun* ھەتیو بوون. کودکی کە پدر یا مادر را از دست دادە باشد.

ھەتیمچە: *hatimča* چیشتی کە لە پیواز، بایجان، تەماتە، سیف زەمین

از هم گسیخته، از هم پاشیده شده، کنایه از دهن چاک و گستاخ، مانند (زبان دراز).
ههراگردن: *harâkerden* ههلاتن. دویدن، فرار کردن.
ههراگردن: *harâkerden* ههراگردن. دهریرین. بانگ برآوردن.
ههرااله: *harâā* بانگه‌شه، بانگه‌واز. فراخوان.
ههرا ههرا: *harâharâ* ههراو هورویا. سروصدا، هیاهو، دعوت به سکوت.
ههرتا: *hartâ* ههرتا که، وهکو (ههرتا که ماگم). تا هر وقت، همیشه، تا ابد، مانند (تا هر وقت که زنده هستم).
ههرتاکه: *hartâka* ههرتاکو. تا هر وقت، تا هر زمان.
ههرتاکوو: *harâtaku* ههردوووانی. هردوتا، هردو آنها.
ههرجار: *harjâr* ههراکات. هریار، هردفعه، هر وقت.
ههرجاره: *harjâra* ههراکاته، ههرباره. هریار، هردفعه، هر مرتبه.
ههرجایی: *harjâi(i)* ههرزه و بهد کاره. هرجایی، بد کاره.
ههرجت: *harâçet* ههراشت. هرجیز، هر چیز.
ههرجون: *harçôn* ههراشئوه، ههرته‌رز. هرطور، به هر ترتیب.
ههرجهن: *haçan* ههراچهنند، ههراپاده. هراچند، هراقدر، هر اندازه، اگرچه نیز هم معنی می‌دهد.
ههرجی: *harçē* ههراشتن. هراچیزی، هراچی.

دروست ده‌گری. غذایی است مرکب از گوجه فرنگی، بادمجان، سیب زمینی و بامیه، پیاز، تیمچه.
ههتیمی: *hatimi* ههتیوی. یتیمی، منسوب به ههتیم.
ههتیمیک: *hatimēk* ناماژهیه بؤ لویکی ههرزه‌گه‌ردو خویری. کنایه از بی‌پدر و مادر، جوانک و لگردد.
ههجووجهک: *hajujak* تووی ههرمی. تخم گلایی، دانه‌ی گلایی که پخته‌ی آن یکی از انواع خشکبار است.
ههر: *har* تاکو، وهکو (تا ههر وهختی توانیت). هر، مانند (تا هر وقت که‌توانستی).
ههر: *har* دایم، هه‌مه حال، وهکو (ئهو درگا ههر تاک بووگه). همیشه، مانند (آن در همیشه باز بوده).
ههر: *har* ته‌نیا، تاک، وهکو (ههر ته‌نیا تو). فقط، مانند(فقط تو).
ههرا: *harâ* ههلاتن. دو، دویدن، رفتن با شتاب و سرعت.
ههرا: *harâ* هورویا، جه‌نجال. سر و صدا، دعوت به سکوت کردن.
ههراچ: *harâj* ههراچ. حراج، چیزی را بابهای کم در معرض فروش قرار دادن.
ههراچکردن: *harâjkerden* ههراچکردن. حراج کردن.
ههراچی: *harâji* ههراچی. حراجی منسوب به ههراچ.
ههراش: *harâš* پاژان، پاش، بیچر، ناماژهیه بؤ دهم دراو، وهکو (دهم ههراش).

هه‌رحال: *harhâl* هه‌رشپوه، هه‌رچۆن. هه‌رحال، هه‌رجهت، هه‌رشپوه.

هه‌رخووت: *harxwat* به‌ته‌نیا خووت. فقط خودت، تنها تو.

هه‌رد: *hard* هه‌رد، زه‌وین، وه‌گو (هه‌ردی به‌سه‌ر به‌رده‌وه نه‌ماگه).

زه‌مین، مانند (سنگ و زه‌مینش از به‌ین رفته‌ست).

هه‌ردکیان: *hardekyân* هه‌ردوووانیان. هه‌ردی آنها، دو نفر آنها.

هه‌رده‌چاران: *hardajârân* چۆن جاری چاران. همچون زمانهای گذشته، زمانهای دور.

هه‌رده‌گه‌رد: *hardagard* هه‌لوه‌دا، وه‌یلان، بی‌اوانگه‌رد. دیوانه، بی‌باان گه‌رد، صحرا گه‌رد.

هه‌رده‌گیل: *hardagēi* هه‌لوه‌دا، وه‌یلان. صحرا گه‌رد، بی‌باان گه‌رد، آواره.

هه‌رده‌م: *hardam* هه‌رکات، هه‌رسات. ردم، هه‌رگاه، هه‌رزمان.

هه‌ر روژ: *harrož* هه‌موو روژ. هه‌ر روز، یومیه.

هه‌ر روژی: *harrožē* روژانه. هه‌ر روزی، روزانه، یومیه.

هه‌رز: *harz* له‌ق. نا محکم، نا استوار، لق، هه‌رز.

هه‌رزانی: *harzâni* که‌پری نه‌یویاخ، ژووری سه‌ربان، که‌پری تایبه‌ت به‌زه‌ماوه‌ن له‌رابوردودا. بالکن، تراس خانه، آلاچیق باغ، که‌پر مخصوص عروسی در قدیم.

هه‌رزانی: *harzâni* مقامی گۆرانی تایبه‌ت به‌سنه‌یه. نام آهنگی در موسیقی ریتمیک گه‌ردی ویژه‌سنندج.

هه‌رزان: *harzân* که‌م بیایی. ارزان، زیرقیمت معمول بازار.

هه‌رزان فرۆش: *harzânferōš* که‌سی که‌شت به‌نرخه‌ی که‌م سوود ده‌فرۆشی. ارزان فرۆش.

هه‌رزانی: *harzâni* که‌م بیایی بوون. ارزانی، منسوب به‌هه‌رزان.

هه‌رزبوون: *harzbun* له‌قبوون. هه‌رز شدن، لق شدن.

هه‌رزوو: *harzu* زۆر زوو. فقط زود، (فقط زمان گذشته).

هه‌رزه‌چه‌نه: *harzâčana* درێژداری له‌قهسه، درێژداری. هه‌رزه‌گویی، یاوه‌گویی.

هه‌رزه‌کار: *harzakâr* که‌سی که‌بئ تیفکرین کارده‌گا، نه‌وه‌ی که‌کاری به‌خود ده‌گا، به‌د فیعل، خووش گوزهران. هه‌رزه‌کار، بد فعل کسی که‌کارهای به‌په‌وده و نابجا انجام دهد.

هه‌رزه‌کاری: *harzakâri* عه‌یاشی، خووشگوزهرانی. هه‌رزه‌کاری، بد فعلی، عیاشی.

هه‌رزهل: *harzal* که‌پری تایبه‌ت به‌جیژنی هه‌رتسل که‌یه‌هوودییه‌کانی شاری سنه له‌وه‌رزنی پایز دایان ده‌به‌ست ده‌بووا به‌باران ته‌ری بکهدیا. هه‌رزهل، که‌پر مراسم جشن هه‌رتسل یهودیان ساکن در شهر سنندج که‌در پاییز آن را بر پا می‌کنند.

هەرلا: *harlâ* هەرلایهک. هر طرف، هر جانب، هر سوی، هر جهت.

هەرمەئە: *harmaïa* گوئی هیرو. گل ختمی، یک نوع گیاه خودرو با ساقه ی بلند و کشیده و برگهای پهن گلهای آن سفید، قرمز و بنفش رنگ است این گیاه مصرف دارویی نیز دارد.

هەرۆا: *harwâ* بهخۆرای، هەرچۆن. همینطور، همانطور، به همین منوال، به همین ترتیب.

هەروەك: *harwak* وهكو. مثل آن، شبیه آن، مانند آن، همانند.

هەرۆهەا: *harwahâ* هەرۆا. همانطور، به همان منوال، به همان ترتیب.

هەرپە: *harâ* مشار، نامرازیکی نهجاری. ازهی نجاری، ابزاری دنداندار برای برش چوب در اندازههای مختلف.

هەرهس: *haras* ها، پسانی کیو یان بهفر(رنوو). بهمن، ریزش سنگین.

هەرپەشە: *harâša* ها، گورەشە. تهدید، ترسانیدن کسی برای انجام ندادن عملی.

هەرپەشە و گورەشە: *harâšâwgoša* ترساندن به وته و زیان. تهدیدات.

هەرپەکاری: *harâkâri* قورکاری. گل کاری، در اصطلاح به ساختمان سازی اطلاق می گردد.

هەرپەمە: *harâma* تیکەن، گۆترە. درهم، بی حساب.

هەرپەمە گۆنخار: *harâmagôixâr* چەند شتی جیاواز به گۆترە کۆبوونەوه. همه نوع، همه رنگ، قاطی پاتی، درهم.

کردند و الزامی بود که حتما باران بآید بر آن ببارد.

هەرشەو: *haršaw* هەموو شەو. هرشب، همه شب.

هەمرکلووچ: *harkeluj* هەرچۆن، بههەرتەرز. هرطور، هر شکل، هر شیوه.

هەرکۆئ: *harkwê* ئە هەرچن. هرکجا، هر جای، هر جا.

هەرکە بۆ خۆئ: *harkabaôxwaê* هەرکە بۆ خۆئ. هرکس هرکس، هرکس برای خود، بی قانونی.

هەرکە بوو: *harkabu* هەرکەسێ بوو. هرکس که بود.

هەرکە هەرکە: *harkaharka* هەرکە بۆخۆئ. هر کی هر کی، هرکس برای خودش، بی قانونی و آشوب.

هەرکێ: *harkê* هەرکەس، وهکو (هەرکێ وتی). هرکس، مانند (هرکس گفت).

هەرپگ: *harêg* قور، گل. گل، مخلوط آب و خاک.

هەرپگ بە سەر: *harêgbasar* قور بهسەر. خاک برسر، گل برسر کنایه ای است.

هەرپگی: *harêgi* قورئ. گلین، منسوب به هرپگ.

هەرگیز: *hargiz* هیچ کات. هرگز، هیچوقت، هیچگاه.

هەرپگین: *harêgin* قورای، قورین. گل آلود، از جنس گل، منسوب به گل مخلوط آب و خاک.

هەرپگینه: *harêgina* قورنیه. سفالینه، گلین، از جنس گل.

هه‌په‌هه‌پ: *harahaar* له‌ده‌نگه‌كان. دعوت به سكوت، مانند صدای آره.

هه‌رێز: *harēz* ها، گیایه‌کی هه‌رزی کێوییه. علفی کوهی هرز و مرتعی که دارای قدرت تکثیر فراوان است.

هه‌ریه‌ک: *haryak* هه‌رکام. هریک، هر عدد، هرکس.

هه‌ریه‌که: *haryaka* هه‌رکامی. هر یکی، هر عددی، هر کسی

هه‌زاران: *hazârân* چه‌ندین هه‌زار. هزاران.

هه‌زاران هه‌زار: *hazârân hazâr* چه‌ندین هه‌زار هه‌زار. هزاران هزار.

هه‌زار به هه‌زار: *hazârbahazâr* نه‌ستوور، شاخی زۆر به‌رز. پرتگاه مرتفع.

هه‌زار پا: *hazârpâ* نیوی کریمکه. هزار پا، حشره‌ای زرد رنگ و تقریباً دراز در حدود ۱۰سانتیمتر که جمعیاً ۲۰پا و دو شاخک در جلو سرش دارد که از خوردن حشرات دیگر تغذیه می‌کند.

هه‌زار سانه: *hazârsâia* ئاماژه‌یه بو مروفی تازه مردوو. هزارساله، اصطلاحی است برای کسی که تازه مرده باشد.

هه‌زارلۆ: *hazârlō* هه‌زارتۆ، هه‌زارلا. هزارلایه.

هه‌زار یه‌ک: *hazâryak* یه‌ک له هه‌زار. یه‌ک هزارم، یه‌ک به هزار.

هه‌زبیه: *hazbeya* گیایه‌کی بوئخوشی کێوییه، هه‌زوی. مرزه کوهی، نعناع کوهی.

هه‌زوه: *hazwa* هه‌زوی. مرزه‌ی کوهی، یکی از گیاهان خودرو که در کوهستان می‌روید و انواع مختلف دارد و به آن مهرزه و هه‌زوی هم می‌گویند.

هه‌زار: *hažâr* نه‌دار، بی سامان، نازناوی مامۆستا هه‌زار خاونی فه‌رنگی (هه‌نبانه بۆرینه). فقیر، لقب عبدالرحمن شرفکندی شاعر، ادیب و مترجم معاصر کُرد و صاحب کتاب فرهنگ لغت (هه‌نبانه بۆرینه).

هه‌زاریه‌تی: *hažâryati* نه‌داریه‌تی. فقیری، بیتوایی.

هه‌زانندن: *hažândên* هرووژانندن، خروشانندن. به جنبش در آوردن.

هه‌ژده: *hažda* هه‌ژده، ژماره‌ی ۱۸. عدد هیجده، شماره ۱۸.

هه‌ژگ: *hažeg* جوالی کاکیشان، چلی وشک هه‌لاتوو. تور، گاه کشی، شاخه خشک درخت.

هه‌ژگوبزان: *hažgubežâi* خاشان، ورده چیۆ. چوب خشک، خرده چوب خشک شده، خار و خاشاک.

هه‌س: *has* خه‌ست، دژی ته‌راو. غلیظ، مایع کم آب، مانند دوغی که نسبت ماست آن از آب بیشتر باشد.

هه‌س: *has* هه‌یه. هست، وجود دارد.

هه‌ساره: *hasâra* نه‌ستیره، نه‌ستیر.

ستاره، کوکب، نجم.

هه‌ساره‌شناس: *hasârašenâs* نه‌ستیره‌ناس. ستاره شناس، منجم.

هه‌سان: *hasân* به‌رده‌سان. سنگ مخصوص تیز کردن آلات برنده.

ههق: *haq* مز، کړی، بهش، حهق، ماف. مزد، سهم، حق.

ههقچو: *haqjō* کهسک که به شوین حهقهویه. جستجوگر راستی، حق جو.

ههقه: *haqa* بهراسته. حق است، حقیقی است.

ههگبه: *hagba* توورهکهی پشٹی زین. خورجین کوچک، تویره.

ههل: *hal* ها، دهرفته، کاتی تایبمت. فرصت، زمان مناسب.

ههلات: *haiāt* رای گرت، ههویر پی گهیشت. فرار کرد، طلوع کرد، ورا آمد.

ههلاتگ: *haiāteg* نائی که ههویرهکهی باش گهیشتی. ورا آمده، به نان ورا آمده اتلاق می گردد.

ههلاتن: *haiāten* ها، راگرتن، له ناسو دیاریدان. ورا آمدن، فرار کردن، طلوع کردن.

ههلاج: *halāj* حهلاج، ئهوهی که خوری و پهموو، شی دهکاتهوه. حلاج، نداف، کسی که با کمان مخصوص پنبه را میزند، پنبه زن.

ههلاجی: *halāji* کاری حهلاجی. حلاجی، ندافی، شغل منسوب به حلاج.

ههلار ههلار: *halārhalār* رزاو، دراوا. پاره پاره، فرسوده، پرسیده.

ههلاژیگ: *haiāžyāg* ههلاژراو. دراز کشیدن، دمر بودن در حال خواب یا استراحت.

ههلاژیان: *haiāžyān* راکشان، خهوتن به سهرلاوه. به پهلو دراز کشیدن.

ههسان دان: *hasândân* تیزکردن بههسان. تیز کردن تیغ.

ههست: *hast* ههیه، وهکو (تو ههست بیرانی). داری، مانند (تو که داری با خودت بیار).

ههسکه: *haska* ههنیسک دهنگی نههس. هن، صدای نفس سنگین.

ههسکه ههسک: *haskahask* ههنیسک ههنیسک. هن هن ناشی از خستگی.

ههسمان: *hasmân* ههمانه، وهکو (تا بیژی ههسمان). داریم، مانند (تا بخواهی از آن داریم).

ههس و نیه: *hasuniya* ههیه و نییه. هست و نیست.

ههسوهو: *hasuhōi* خهستوخو. مایع غلیظ، ضد آبی.

ههس ههس: *hashas* کیشکی شهو. عسس، نگهبان شب.

ههسیچ: *hasič* ههیه، لهوه ههیه، وهکو (ئهری وهلا ههسیچ). هم هست، مانند (به خدا قسم هم هست).

ههسیچمان: *hasičmân* ههمانه. با اینکه داریم، آنرا داریم.

ههسینه: *hasēna* خهستهوگراو، تهرایوی ههس. مایع غلیظ.

ههشت: *hašt* دووان جوار، ژماره ۸. عدد هشت، عدد ۸.

ههشتاوو: *haštālu* قوخ. هلو، میوه ای از نوع شفتالو اما درشتتر و پر آب تر که دارای پوستی نازک و هسته ای درشت و سخت است.

هه‌لایزین: *haiāzīn* هه‌لا ژیان. به پهلو دراز کشیدن.

هه‌لاکان: *haiākān* به هن هن که‌وتن له بهر ماندوویی. به هن هن افتادن، شتاب.

هه‌لاله: *haiāā* گولیکی زهره و بۆنخۆش. آلاله، یک نوع گل خودرو و زیبا.

هه‌لاله برم برم: *haiāiberemberem* گولی هه‌لاله برمه، شلیر. لاله واژگون، گُلی با ساقه های بلند و برگهای براق و کشیده که به صورت واژگون بر سر ساقه می روید گلی بسیار زیبا است که در مناطق کوهستانی در اوایل بهار می روید.

هه‌لامهت: *haiāmat* په‌لامار، هی‌رش. حمله، یورش.

هه‌لامهت: *haiāmat* نه‌خۆشیی سه‌رما خواردن. سرماخوردگی، زکام.

هه‌لاوردنه‌وه: *haiāwerdenawa* هه‌له‌ینانه‌وه. بالا آوردن.

هه‌لا هه‌ل: *halāhal* ژاری هه‌لا هه‌ل. زهری کشنده.

هه‌لبچران: *haiḃečērān* بچرین له ژیره‌وه. گسستن، انقراض.

هه‌لبچرانن: *haiḃečērānen* هه‌لبچراندن، بچرانن. گسسته کردن.

هه‌لبچری‌یاگ: *haiḃečeryāg* هه‌لبچیردراو. منقرض شده، گسسته شده.

هه‌لبیرانن: *haiḃerānen* به‌رزکردنه‌وه. بلند کردن با زور و توان زیاد و با فشار.

هه‌لیرژان: *haiḃerzān* هه‌لیرژانه‌وهی پیست. سوزش در پوست.

هه‌لیرژاندن: *haiḃerzānden* هه‌لیرژان وهکو برژاندنی توو. تفت دادن، برشته کردن.

هه‌لیرژانن: *haiḃerzānen* هه‌لیرژان. برشته‌کردن، تفت دادن.

هه‌لیرژیاگ: *haiḃerzyāg* هه‌لیرژاو. تفت داده شده، برشته شده.

هه‌لیرژیان: *haiḃerzyān* برژیان. ورآمدن و برشته شدن.

هه‌لیریاگ: *haiḃeryāg* به‌رزوه‌وکراو. بلند کرده شده.

هه‌لیریان: *haiḃeryān* بچران له ژیره‌وه بۆ ژوور. از هم گسستن، از هم جدا شدن.

هه‌لیرین: *haiḃerīn* رینگه بچرین، هه‌لوپین. پیمودن، طی کردن.

هه‌لبژارتن: *haiḃežārtēn* جیاکردنه‌وه. برگزیدن، انتخاب کردن.

هه‌لبژاردن: *haiḃežārdēn* جیاکردنه‌وه. برگزیدن، انتخاب کردن.

هه‌لبژارده: *haiḃežārda* ها. منتخب.

هه‌لبژاریاگ: *haiḃežaryāg* جیاکراوه. انتخاب شده، دست چین شده.

هه‌لبژیری‌یاگ: *haiḃežeryāg* هه‌لبژاردراو. انتخاب شده، منتخب.

هه‌لبگارده: *haiḃegārdeg* په‌ریو، وهکو په‌پینی رهنگی پارچه (کووتال) یان قالی. رنگ ورو باخته شده، رنگ باختن پارچه یا قالی.

هه‌لبه‌زدابەز: *haiḃazdābaz* هه‌لکه‌وت وداکه‌وت. جست و خیز، فراز و نشیب.

هه‌ئېه‌سټن: *haïbasten* هه‌ئو‌اسټين، دابه‌سټن، هونينه‌وه. محكم كړدن، استوار كړدن، به نظم در آوردن سخن، حرف در آوردن برای کسی که در اصطلاح عامه، آویزان كړدن.

هه‌ئېه‌سیاگ: *haïbasyâg* هه‌ئېه‌سټراو، هه‌ئو‌اسټراو. محكم شده، آویزان شده.

هه‌ئېه‌چان: *haïpâcân* برین به‌ته‌ور یان مه‌قه‌ست، هرس كړدن. هرس كړدن، با قیچی، چیزی را بریدن.

هه‌ئېه‌چ و داپاج: *haïpâcudâpâc* هه‌رس‌كړدنې دار. كاربریدن درخت، هرس كړدن درخت یا چیزی مشابه آن.

هه‌ئېه‌چین: *haïpâcîn* برین به‌ته‌ور یان پاچ و میقراز، هه‌رس‌كړدن. هرس كړدن، با قیچی بریدن.

هه‌ئېه‌ووزانندن: *haïperuzânden* وه‌كو سووتانندنې كوكی قالی. سوزانندن پرز یا مو.

هه‌ئېه‌ووزقیان: *haïperuzqeyân* په‌رنگ په‌رین. رنگ باختن.

هه‌ئېه‌ووزکیاگ: *haïperuzkiyâg* په‌رنگ په‌راو، په‌رنگ گۆډدراو. رنگ باخته شده.

هه‌ئېه‌ووزیاگ: *haïperuzyâg* هه‌ئېه‌ووزاو، وه‌كو سووتانندنې تووكی قالی یان كووتال، یا موو. سوزاننده شده پرز یا مو، رنگ و رو باختن پرز قالی یا پارچه.

هه‌ئېه‌ووسقانن: *haïperusqânen* په‌رنگ په‌رین، له په‌رنگ كه‌وتن و په‌رنگ گۆډرین. رنگ باختن.

هه‌ئېه‌ووسقیاگ: *haïperusqyâg* په‌رنگ په‌راو. رنگ باخته شده.

هه‌ئېه‌ووکانن: *haïperukânen* چرچ‌كړدن، په‌رنگ و روو گۆډرین. رنگ باختن، با دست چروك كړدن.

هه‌ئېه‌ووکیاگ: *haïperukyâg* هه‌ئېه‌وو‌كاو. رنگ باخته شده و چرچ شده.

هه‌ئېه: *haïpa* هه‌ناسه‌دانې سه‌گ و گورگ له گه‌رمادا. له له زدن سگ در فصل گرما.

هه‌ئېه‌رانندن: *haïparânden* ره‌خسانندن، هه‌وادانې منندالی ساوا. رقصانندن، به رقص در آوردن.

هه‌ئېه‌رانن: *haïparânen* ره‌خسانندن، هه‌ئېه‌رانندن، هه‌ئېه‌رکې پی كړدن. به رقص در آوردن، رقصانندن.

هه‌ئېه‌ر داپه‌ر: *haïparâdâpar* باز په‌رین. جست و خیز.

هه‌ئېه‌رکې: *haïparkê* ها، ره‌خس، سه‌ما، شایې، دیلان، داومت. رقص كړدی كه به صورت دسته جمعی و با نظمی خاص صورت می پذیرد.

هه‌ئېه‌رین: *haïparîn* ره‌خسین. رقصیدن، به رقص در آمدن.

هه‌ئېه‌نه‌مین: *haïpanamin* هه‌ئېه‌ئاسین. آماسیدن، ورامدن، ورم كړدن.

هه‌ئېه‌چان: *haïpêcân* پیچان له‌سه‌ر یه‌ك. پیچیدن، بسته بندی كړدن.

هه‌ئېه‌چیاگ: *haïpêçyâg* پیچراو له‌سه‌ریه‌ك. بسته شده، پیچانده شده.

هەتەکاندن *haïtakânden* تیکدان لە خوارووه بۆ سەر. گنبدن از پایین، تکانیدن.

هەتەکانن *haïtakânen* تیکچوون لە خوارووه بۆ ژوور. تکان دادن، تکانیدن.

هەتەك هەتەك *haïtakhaïtak* ریگەرپویشتی لەسەرەخۆ، شیوهیهك ریگا چوون، وهكو (قونه كردن). سلانه سلانه، نوعی راه رفتن كه باسن به طرف بالا میل می کند.

هەتەکیاگ *haïtakyâg* هەتەکاوه. گنبدن از پایین، تکانیده شده.

هەتەکیان *haïtakyân* تیکدان لە خوارووه بۆ سەر. تخریب، باز كردن از پایین به بالا.

هەتیزان *haïtizân* جووتههاویشتن. جفتك پراندن.

هەتیزانن *haïtizânen* جووتههاویشتن. جفتك انداختن، كنیاه از عصبانی شدن.

هەتچراندن *haïčérânden* له ژیرموه بۆ ژوور. دراندن، گسستن.

هەتچریاگ *haïčéryâg* هەتچرێوه. گسسته شده.

هەتچرین *haïčérin* بچرین، بچران. گسستن.

هەتچن و داچن *haïčenuđâčen* دانین و هەلگرتن. نهادن و برداشتن.

هەتچنیاگ *haïčenyâg* هەتچرێوه. برهم چیده شده، بسته شده.

هەتچنین *haïčenin* یهك لهسەر یهك دانان و چنن. برهم چیدن، بسته شدن.

هەتپکانن *haïpēkânen* پیوهدان، قفلکردن، پهنجه له پهنجه بهستن. جفت كردن، پنجه درهم قفل كردن.

هەتپکیاگ *haïpēkyâg* هەتپکێوه. جفت شده، قفل شده، پنجه درهم شده.

هەتیرکانن *haïterakânen* تیشاندن. از هم گسستن، جدا كردن، شكافتن.

هەتیرکیاگ *haïterakyâg* تیشراوه. شكافته شده، ترك برداشته شده.

هەتیشاندن *haïteïšânden* تیشران. ازهم دریدن، شكافتن.

هەتیشانن *haïteïšânen* دادران لە سەرموه. از هم دریدن، از هم گسستن، شكافتن.

هەتیشیاگ *haïteïšyâg* هەتیشێوه. تیشراوه. ازهم دریده شده، از هم شكافته شده.

هەتوکاندن *haïtōqânden* قیتکردنموه، بهرزبوونموه ی پست بههوی داخکردنموه. وراوردن، تاول زدن.

هەتوقانن *haïtōqânen* هەتوقانیدن. وراوردن، تاول زدن.

هەتوقیاگ *haïtōqyâg* هەتوقێوه. تاول زده شده، وراآمده شده.

هەتوقین *haïtōqin* ها. تاول زدن، وراوردن.

هەتووکانن *haïtuzânen* سوێ پست بههوی لیدان به شهلاخ، جوته هاویشتن و هەلاتن بۆحهیوانی باربەر. سوزش پوست بر اثر وارد كردن ضربه شلاق، جفتك انداختن ستور.

هه ئه لئوچوراندن: *haičōrānden*

هه لئوچورانندن. سرکشیدن و نوشیدن.

هه لئوچورانن: *haičōrānen* هه لئوچورانن،

هه لئوچورانندن. نوشیدن و سرکشیدن.

هه لئوچوریاگ: *haičōryâg* هه لئوچوریاگ،

سرکشیده شده، نوشیده شده، سرکشیدن تا آخرین قطره.

هه لئوچوریاگ: *haičōryân* هه لئوچوریاگ تا

دواین دلۆپ، سرکشیدن، نوشیدن تا آخرین قطره.

هه لئوچورین: *haičōrîn* هه لئوچورین.

سرکشیدن مایعات.

هه لئوچوو: *haiču* چووونه ئاو، هه لئوچوو،

وهكو (كراسهكهم دواى شوردين هه لئوچوو).

جمع شد، کوتاه شدن از پائین به بالا، مانند (پیراهن بعد از شستن کوتاه شد).

هه لئوچووگ: *haičug* هه لئوچوو، چووونه

ئاو. جمع شده، کوتاه شده، کلاف کردن نخ را معنی می دهد.

هه لئوچورخان: *haičarxân* هه لئوچورخان.

چرخانیدن، برگردان.

هه لئوچورخانندن: *haičarxānden*

وهرسووچرانندن. چرخانیدن، برگردانیدن.

هه لئوچورخانن: *haičarxānen*

هه لئوچورخانین. برگردانیدن.

هه لئوچورخیاگ: *haičarxyâg*

هه لئوچورخاو. ورچرخیدن، پیچانده شده.

هه لئوچورخیاگ: *haičarxyân*

وهرسووچریان. وارونه کردن، چرخانیدن، برگردانیدن.

هه لئوچورخین: *haičarxin* هه لئوچورخین.

برگردانندن.

هه لئوچوقانندن: *haičqaqânden*

هه لئوچوقانندن. گوتران له ژیره وه. فروکوبانیدن.

هه لئوچوقانن: *haičqaqânen*

هه لئوچوقانندن. فرو کوفتن، فروکوبانیدن.

هه لئوچوقین: *haičqaqin* هه لئوچوقانندن له ژیره وه. فروکوبانیدن.

هه لئوچوران: *haičxerân* هانندان، بزوان.

تحریک کردن، تهیج کردن، وسوسه کردن.

هه لئوچورانندن: *haičxerânden* هان دان،

هانندان. تحریک کردن، وسوسه کردن، تهیج کردن.

هه لئوچوریاگ: *haičxeriyâg* هه لئوچوریاگ،

هانداراو. تحریک شده، وسوسه شده، تهیج شده.

هه لئوچوزان: *haičxazân* هه لئوچوزان، له ژیره وه

بۆ بان خزین. خزیده شدن، لیز دادن.

هه لئوچوزین: *haičxazin* له ژیره وه بۆ بان

خزین. خزیده شدن، لیز خوردن.

هه لئوچوستن: *haičxesten* له ژیره وه بۆ بان

په رین، ئاووه ژوو کردن. به بالا جهیدن، آویزان کردن.

هه لئوچوستنه وه: *haičxestenawa* خو

هه لئوچوستنه. به بالا جهیدن.

هه لئوچوشان: *haičxešân* لئیک خشان. تماس

دو دست، سائیدن دو چیز.

هه لئوچوشیان: *haičxešyân* لئیک خشان.

سائیده شدن

هه لئوچوشین: *haičxešin* لئیک خشین دوو

تهن یا دوو شت. سایش دو چیز به هم.

هه لئوچولیسکان: *haičxeliskân* خز بردن.

لیز خوردن.

هه‌ئەڵپەڕانەن: *haiderândên* تەقەل بەردان، لە ژێرەوه بۆ سەردەپانەن. باز کردن دوخت.

هه‌ئەڵپەڕان: *haiderânen* هه‌ئەڵپەڕانەن. باز کردن دوخت پارچه از بالا دریدن.

هه‌ئەڵپەڕیاگ: *haideriyâg* هه‌ئەڵپەڕا. برپا شده، به اهتزاز در آورده شده.

هه‌ئەڵپەڕیاگ: *haideriyâg* هه‌ئەڵپەڕا. باز کردن دوخت پارچه، از بالا دریده شده.

هه‌ئەڵدووریاگ: *haiduryâg* هه‌ئەڵدووریا. پێدادووردر. دوخته شده، با آن دوخته شده.

هه‌ئەڵپەڕان: *haiderân* هه‌ئەڵگه‌پەڕان. واژگون کردن از پایین به بالا.

هه‌ئەڵپەڕیاگ: *haideriyâg* هه‌ئەڵگه‌پەڕان. هه‌ئەڵپەڕا. واژگون شده، سرنگون شده.

هه‌ئەڵپەڕیان: *haideriyan* هه‌ئەڵگه‌پەڕان. واژگون شدن، واژگون کردن.

هه‌ئەڵپەڕانەن: *hairežânên* ره‌ره‌وخوار، هه‌ئەڵپەڕانەن. از بالا به پایین ریختن.

هه‌ئەڵپەڕیاگ: *hairežyâg* هه‌ئەڵپەڕا. ریخته شده از بالا به پائین.

هه‌ئەڵپەڕیان: *hairežyan* هه‌ئەڵپەڕانەن. ریختن از بالا به پایین.

هه‌ئەڵپەڕین: *hairenin* پەله به پەله . برکندن، چیدن با عجله .

هه‌ئەڵپەڕوشان: *hairušan* رووشاندن له ژێرەوه بۆ سەر، به‌تالابوونه‌وه‌ی ئیش و کار. خراش برداشتن، سرنگرفتن کار، بافته از هم گسسته.

هه‌ئەڵپەڕسکیاگ: *haixeliskyâg* هه‌ئەڵپەڕسکا. لیز خورده شده، لغزیده شده.

هه‌ئەڵپەڕسکیان: *haixeliskyân* هه‌ئەڵپەڕسکیان. لیز خورده شده، لغزیده شده.

هه‌ئەڵپەڕان: *haixwarândên* خوراندن له خواره‌وه بۆ سەر. خارانەن، خارش دادن شدید.

هه‌ئەڵپەڕان: *haixwarânen* خوراندن له خواره‌وه بۆ سەر. خارانەن، خارانیدن.

هه‌ئەڵپەڕیاگ: *haixwaryâg* خورپەڕا. جای خارانده شده.

هه‌ئەڵپە: *haixa* هه‌ئەڵپە، هه‌ئەڵپە، هه‌ئەڵپە. به بالا بینداز.

هه‌ئەڵپە‌تە: *haixaiâtân* فریو. خواردن. اغفال شدن، گول خوردن.

هه‌ئەڵپە‌تە: *haixaiâtândên* فریودان. گول زدن، فریب دادن.

هه‌ئەڵپە‌تە: *haixaiâtânen* فریودان. گول زدن، فریب دادن.

هه‌ئەڵپە‌تە: *haixaiatyâg* هه‌ئەڵپە‌تە‌پەڕا. گول خورده شده، اغفال شده، فریب خورده.

هه‌ئەڵپە‌تە‌تە: *haixaiâtêna* فریودەر. فریب دهنده، گول دهنده، اغفال کننده.

هه‌ئەڵپە‌دان: *haidân* به‌پا‌کردن، هه‌ئەڵگه‌نەن. بر پا کردن به اهتزاز در آوردن.

هه‌ئەڵپە‌دان: *haidânen* به‌پا‌کردن. به اهتزاز در آوردن، بر پا کردن.

هه‌ئووشاندن: *hai'rusânden* تان
تالگردنه‌وه، به‌تالگردنه‌وهی هه‌ئووستیک.

تارتار کردن، برهم زدن برنامه‌ای از پیش
بینی شده.

هه‌ئووشانن: *hai'rusânen* رووشاندن،
تان تالکردن. بهم زدن دوخت پارچه،
تارتارکردن.

هه‌ئووشیاگ: *hai'rušyâg* هه‌ئووشا،
به تان بوونه‌وهی هه‌رشتیک. به
هم زدن دوخت پارچه، صورت نپذیرفتن
کاری.

هه‌ئووشیان: *hai'rušyân* تان تالکردن
له ژیره‌وه بو سهر، به تان بوونه‌وهی
هه‌رشتیک. عمل تارتار کردن،
گسستن پارچه و دوخت آن، صورت
نپذیرفتن تصمیم و برنامه‌ای و بر هم
زدن آن.

هه‌ئووشاندن: *hai'zerânden* زرانندن،
وه‌کو (به‌دهنگ دهره‌نیانی دهف). به صدا
در آوردن، مانند (به صدا در آوردن دهف).

هه‌ئووشانن: *hai'zerânen* زرانندن، وه‌کو
(لیدانی دهف). به صدا در آوردن،
مانند (به صدا در آوردن دهف).

هه‌ئووشیاگ: *hai'zerÿyâg* هه‌ئووشا، وه‌کو
(پیستی هه‌ئووشا). جوش زده شده، پوست
جوش زده شده ناشی از حساسیت، تبخال
زده.

هه‌ئووشیان: *hai'zerÿyân* زیپکه لیدانی
پیست. دانه‌های جوش ریز ناشی از
حساسیت، تبخال زدن.

هه‌ئووشین: *hai'zerÿn* زیپکه لیدانی
پیست. حساسیت پوستی، تبخال زدن.

هه‌ئسان: *haisânn* هه‌ئستان، راه‌ستان.
برخاستن، ایستادن، قیام کردن.

هه‌ئساندن: *haisânden* هه‌ئستاندن.
برخاستن، به پا خاستن، قیام کردن، از
خواب بیدار شدن.

هه‌ئسانن: *haisânen* هه‌ئستانن.
برخاستن، به پا شدن، قیام کردن، از
خواب بیدار کردن.

هه‌ئسانه‌وه: *haisânawa* هه‌ئستانه‌وه،
هه‌ئستانه‌وه. دوباره برخاستن، قیام
دوباره.

هه‌ئسپاردن: *haisepârden*
هه‌ئسپاردن، سفارشت دان. سفارش دادن،
تکیه دادن.

هه‌ئسپیریاگ: *haisepÿryâg*
هه‌ئسپیردراو. سفارش شده، تکیه داده
شده.

هه‌ئسوورپان: *haisu'ûrân* بو‌زووتن،
خولخواردن. چرخ زدن به دور خود.

هه‌ئسوورپیان: *haisu'ûryân* خولیان.
چرخیدن، به‌دور خود چرخیدن.

هه‌ئسوورپین: *haisu'ûrîn* خولینه‌وه. به
دور خود چرخیدن.

هه‌ئسه: *haisa* هه‌ئسته، هه‌ئسته. برخیز،
بلند شو، به پاخیز، بیدار شو.

هه‌ئسه‌نگانن: *haisangânen*
به‌رئاوردگرن. وزن کردن، سنجیدن.

هه‌ئسه و دانیسه: *haisawdâniša*
هه‌ئسته و بنیشه. بنشین و باشو.

هه‌ئسیاگ: *haisiyâg* هه‌ئسان. برخاسته
شده، بلند شده، از خواب بیدار شده.

هه‌ئەشەلان: *haišēlân* تێکەڵکردن و شێلانیدن و لێکدان. مشتومال دادن، ورز دادن.

هه‌ئەشەلانن: *haišēlānen* تێکەڵ کردن، شێلانیدن. مخلوط کردن، ورز دادن.

هه‌ئەشەوان: *haišēwân* تێکەڵدان، لێکدران. آشفتە شدن، بهم خوردن، مخلوط شدن.

هه‌ئەشەوانن: *haišēwānen* تێکەڵ کردن و لێکدان. آشفتە کردن، بهم زدن، مخلوط کردن با دست.

هه‌ئەشەویاگ: *haišēwyâg* هه‌ئەشەواو. آشفتە شده، دل بهم خورده شده، مخلوط شده با دست.

هه‌ئەفراندن: *haiferânden* فراندن له ژێرهوه. به پرواز درآوردن.

هه‌ئەفرانن: *haiferânen* فراندن له‌زهوین بۆ هه‌وا. پرواز دادن، به پرواز در آوردن.

هه‌ئەفرتانن: *haifertânen* پێدابردن، ده‌رپه‌راندن، جووته‌لێدان. فروبردن، جفتک زدن.

هه‌ئەفرتیان: *haifertiyân* پێدا بردن، ده‌رپه‌راندن، جووته‌په‌راندن. فرو بردن، جفتک زدن.

هه‌ئەفریاگ: *haiferyâg* هه‌ئەفرآو. به پرواز در آمده شده.

هه‌ئەفەلەقاندن: *haifelēqânden* شێواندن و گووشران. له کردن و مخلوط کردن با دست.

هه‌ئەفەلەقانن: *haifelēqânen* شێواندن و گووشران. با دست له کردن.

هه‌ئەفلەقییاگ: *haifelēqyâg* هه‌ئەفلەقآو. له و مخلوط شده با دست.

هه‌ئەفلەقییان: *haifelēqyân* شێواندن و گووشران. له کردن و مخلوط کردن با دست.

هه‌ئەفەرییان: *haiferyân* پاشانیدن و ریانیدن. استفراع کردن به حالت پاشیدن.

هه‌ئەلقان: *haiqâcân* هه‌ئەلقان. با قیچی چیزی را بریدن.

هه‌ئەلقانین: *haiqâcîn* هه‌ئەلقانین. بریدن و کوتاه کردن، هرس کردن.

هه‌ئەلقرتانیدن: *haiqertânden* لێوهرگیران. قرتانیدن، بریدن و پرچ کردن.

هه‌ئەلقرتانن: *haiqertânen* لێوهرگیران، قرتانیدن. بریدن و پرچ کردن.

هه‌ئەلقرتیاگ: *haiqertiyâg* هه‌ئەلقرتآو، به‌مه‌قه‌ست برین. بریده شده.

هه‌ئەلقرجان: *haiqercân* چرچ و لۆج بوون، قرجاندن له سه‌ر ئاورنان، وه‌کو (قرچاندنی رۆن). قرج شدن بر اثر حرارت.

هه‌ئەلقرجاندن: *haiqercânden* چرچ و لۆج بوون، قرجیان. برشته کردن، در روغن سرخ کردن، چین برداشتن هر چیز بر اثر حرارت.

هه‌ئەلقرجانن: *haiqercânen* له‌سه‌ر ئاور نان و قرجاندن، چرچ و لۆج بوون. حرارت دادن روغن بر روی آتش یا هر چیزی مشابه آن.

هه‌ئەلقرجیاگ: *haiqercyâg* هه‌ئەلقرجآو. برشته شده، چین برداشته شده.

ههلقه رېز: *haiqarēz* ئالمه رېز. زنجير و حلقه درب.

ههكاليان: *haikāiān* پى داپه رين و له پروويردنه وه. رودرو ايستادن و پرخاش كردن.

ههكاليگ: *haikāiyāg* ههكاليگ او.

رو در رو ايستاده.

ههكاليان: *haikāiyān* پيدا پهرين و له پروويردن. رودرو ايستان و پرخاش كردن و از رو بردن.

ههكاليان: *haikāiān* له پرووداوهستان.

پرخاش كردن رودرو و از رو بردن.

ههكاليان: *haikerānden* جيا كردنه وهى شتى له شتى به نينوك يا شتىكى تر. بر كندن، خراش دادن، حك كردن.

ههكاليان: *haikerānen* ههكاليان به نينوك يان شتىكى تر. حك كردن، بر كندن.

ههكاليان: *haikerten* گلونه كردن، رابواردن. گذرانيدن، گلوله كردن نخ.

ههكاليان: *haikerčān* چرج و لؤج بوون. چين و چروك شدن.

ههكاليان: *haikerčānen* چرج چركن، لؤچ كردن. چين و چروك كردن.

ههكاليان: *haikerčyāg* ههكاليان چروك برداشته شده. چين و چروك برداشته شده.

ههكاليان: *haikerden* سازش توكردن، گوزهركردن. افراشتن، برپاداشتن، سازش داشتن.

ههكاليان: *haiqerčān* قرجيان به وهى داخ كردن و سووتيان. سرخ كردن

در روغن، برشته كردن، چين برداشتن در اثر حرارت.

ههكاليان: *haiqōrān* ههكاليان چورين. سر كشيدين مايعات.

ههكاليان: *haiqōrānden* ههكاليان چوريندن. سر كشيدين و نوشيدن.

ههكاليان: *haiqōrānen* ههكاليان چوريندن. سر كشيدين مايه.

ههكاليان: *haiqōryāg* ههكاليان چوريندن. سر كشيده شده.

ههكاليان: *haiqōiān* ههكاليان پيدا بوون، كول ليدانى ناو. جوشيدن آب، فوران مايعات.

ههكاليان: *haiqōiānen* ههكاليان پيدا بوون، كول ليدانى ناوى كولاو جوشانيدن، نماياندن.

ههكاليان: *haiqōitān* ههكاليان پيدا بوون له ناكاو، قلت ليدانى كولاوه. پيدا شدن ناگهان، فوران كردن، قلت دادن.

ههكاليان: *haiqōiyāg* ههكاليان جوش آمده، نمايان شده.

ههكاليان: *haiqōiyān* ههكاليان جوش آمدن، پيدا شدن ناگهانى، نمايان شدن ناگهانى.

ههكاليان: *haiqōiīn* ههكاليان قلت ليدانى ناوى كولاوا. به جوش آمدن، پيدا شدن ناگهانى.

ههلقه: *haiqa* ئالمه، حلقه، چنير، هر چيز گرد دايره اى شكل توخالى.

هەنگوتان: *haikotân* هەئاسین و کوتان. کوبانیدن و آویزان کردن.

هەنگوتاندن: *haikotânden* کوتان و هەئاسین. کوبانیدن و آویزان کردن.

هەنگوت هەنگوت: *haikothaikot* هەئاسوکەوت، هەئسان و کەوتن. افتان و خیزان.

هەنگولاش: *haikoïâšyâg* هەنگولاشراو. برکنده شده، حک شده.

هەنگەفت: *haikafit* هەنگەموت، پەیدابوون لە ناکاو. یافته، نادر، افتان.

هەنگەفتگ: *haikafteg* هەنگەوتە. افتاده شده، یافته شده، سکندری خورده.

هەنگەفتگ هۆز: *haikafteghöz* هەنگەوتوووی هۆز. اشاره‌ای کنایه‌ای به فرد برجسته در میان ایل.

هەنگەفیاگ: *haikafyâg* هەنگەفران. ظهور کردن ناگهانی، یافته شده.

هەنگەندن: *haikanden* هەنگەنران. حفاری کردن، کندن، حضر کردن.

هەنگەنیاگ: *haikanyâg* هەنگەنراو. حفاری شده، کنده شده.

هەنگەهەئک: *haikahaik* دهنگی نەفەس سواری به هۆی ماندووویه‌تییه‌وه. ن هن ناشی از خستگی.

هەنگەشان: *haikēšân* کێشان بۆ سەرەوه، راوه‌ستاندن. آویزان کردن بر سینه دیوار، به بالا کشانیدن.

هەنگەشانندن: *haikēšândên* راکێشان بۆ سەرەوه و ڕاگرتنی. آویزان نمودن، به بالا کشانیدن.

هەنگردن: *haikerden* ها، گوزهران کردن. گذرانیدن، گلوله کردن، کلاف کردن.

هەنگردنەوه: *haikerdenawa* راگردنەوه، بەرزەووکردنەوه. کردار برگرفتن.

هەنگرپا: *haikerýâ* کەنراوی نە زۆر قوول، بەنیتۆک کراو. کنده شده، حک شده، خراشیده شده.

هەنگرپاگ: *haikerýâg* هەنگرپا. خراشیده شده، کنده شده، خط برداشته شده.

هەنگرپاگ: *haikerýâg* هەنگراو، بی شەرم و حەیا. نخ گلوله شده، کنایه از آدم بی حیا و بی شرم و گستاخ، در اصطلاح پاچه ورمالیده.

هەنگلەشیان: *haikēiâšyân* هەنگلۆئین بەنیتۆک. برکندن با دست یا شئ.

هەنگلەشین: *haikēiâšîn* هەنگەنران بەنیتۆک. خارانیدن زیاد، حضر کردن با دست یا ابزار.

هەنگلۆشانن: *haikēiōšânên* هەنگلۆشانندن. خارانیدن زیاد با ناخن، کندن، برکندن.

هەنگلۆشیاگ: *haikēiōšyâg* هەنگلۆشراو. برکنده شده.

هەنگلۆشین: *haikēiōšîn* هەنگلۆشان. برکنده شدن.

هەنگنیاگ: *haikenyâg* هەنگەنراو. برکنده شده، حک شده جدا شده.

هەنگوت: *haikot* بە پەلە، بەرەژووور، پەڕین. جست و خیز.

هه‌ئکیشان: *haikēšānen* هه‌ئکیشانان. آویزان کردن، به بالا کشانیدن.

هه‌ئکیشیاگ: *haikēšyâg* هه‌ئکیشراو. آویزان شده، به بالا کشیده شده.

هه‌ئگرتن: *haigerten* به‌رزه‌وگرتن. بلند کردن، برداشتن.

هه‌ئگرتن‌هوه: *haigertenawa* به‌رزه‌وکردن پا گردن. کردار برگرفتن.

هه‌ئگرتن: *haigerden* راگردن، قبول کردن، لئ نه‌وین. برگرفتن، برداشتن.

هه‌ئگرتن‌هوه: *haigerdenawa* به‌رزکردنه‌وه. دوباره بلند کردن.

هه‌ئگرتن: *haigersân* هه‌ئگرتن‌کپه‌سه‌ندن. افروختگی، برافروختگی.

هه‌ئگرتن‌اندن: *haigersânden* هه‌ئگرتن، هه‌ئگرتن‌اندن. شعله‌ور کردن، تحریک کردن، برافروخته کردن.

هه‌ئگرتن‌ان: *haigersânen* هه‌ئگرتن‌اندن. برافروخته‌کردن، افروختن.

هه‌ئگرتن‌سیاگ: *haigersyâg* هه‌ئگرتن‌سیاگ. شعله‌ور شده، افروخته شده، تحریک شده.

هه‌ئگرتن‌شان: *haigušan* هه‌ئگرتن‌شان. فشردن، افشردن.

هه‌ئگرتن‌شان: *haigušanen* توندگوشین. فشردن، آب گرفتن با دست یا دهان.

هه‌ئگرتن‌شیاگ: *haigušyâg* هه‌ئگرتن‌شیاگ. با دست فشرده شده، آب گرفته شده.

هه‌ئگرتن‌شین: *haigušin* هه‌ئگرتن‌شین. توندی بۆ ناوچلانندن. با دست فشردن، آب گرفتن، افشردن.

هه‌ئگرتن: *haigarân* به‌رناوه‌زووبوون. برگردان، واژگون.

هه‌ئگرتن: *haigarânen* هه‌ئگرتن‌اندن. برگرداندن، چرخاندن.

هه‌ئگرتن: *haigaryân* به‌راوه‌ژووبوون. واژگونی.

هه‌ئگرتن: *haigir* هه‌ئگرتن‌گر. کسی که عمل برگرفتن را انجام داده باشد.

هه‌ئگرتن‌سیاگ: *haigiryâg* هه‌ئگرتن‌سیاگ. برداشته شده، برگرفته شده.

هه‌ئگرتن‌یان: *haigiryân* هه‌ئگرتن‌یان. برداشتن، برداشته‌شدن.

هه‌ئگرتن‌شین: *hailušin* هه‌ئگرتن‌شین. نوشیدن مایعات به حالت سرکشیدن.

هه‌ئگرتن: *haïm* هه‌ئگرتن، تم، بخار، مه.

هه‌ئگرتن: *haïmât* هه‌ئگرتن‌مات. نام‌رازیکی خپ بۆ یاریی مندالان. تیله، وسیله‌ی بازی بچگانه از جنس شیشه.

هه‌ئگرتن‌تان: *haïmâtân* هه‌ئگرتن‌تان. تیله‌بازی، نوعی بازی و سرگرمی بچگانه.

هه‌ئگرتن‌سین: *haïmâsin* هه‌ئگرتن‌سین. پهنه‌مین. ورم‌کردن، آماسیدن.

هه‌ئگرتن‌سیاگ: *haïmâiyâg* هه‌ئگرتن‌سیاگ. شرم و حیا.

هه‌ئگرتن‌یان: *haïmâiyân* هه‌ئگرتن‌یان. شه‌ره‌جنیو. به بالا کشانیدن، حمله لفظی برای از روبردن شخص مورد نظر.

هه‌ئگرتن‌ژان: *haïmežân* هه‌ئگرتن‌ژان. دم بۆ ناوه‌وه. مک زدن، عمل مک زدن.

هه‌ئەژانەن: *haïmežânen* هه‌ئەژانەن. مکیدن، مک زدن.

هه‌ئەژیاگ: *haïmežyâg* هه‌ئەژیاگ. مکیده شده.

هه‌ئەژین: *haïmežin* هه‌ئەژین له ریگای لووتەوه یان مژین له ریگای دەمه‌وه. مکیدن، مک زدن، کشیدن از راه بینی مانند بوی چیزی را کشیدن.

هه‌ئەت: *haïmat* په‌لامار، هی‌رش. حمله، یورش، تغدی.

هه‌ئەت بەردن: *haïmatberden* په‌لاماردان. حمله بردن، یورش.

هه‌ئەتدان: *haïmatdân* په‌لاماردان، هی‌رش بردن. حمله کردن یک نفری.

هه‌ئەتقووت: *haïmaqut* قووتدانی به په‌له. قورت دادن قوری.

هه‌ئەتە: *haïmaïa* گولێ هی‌رۆ. گل ختمی، گلی با ساقە‌ای بلند و برگە‌ای به‌ن.

هه‌ئۆ: *haïō* بالنداری گه‌وره‌ی راوکه‌ر. عقاب، پرندە‌ی شکاری بزرگ جثه‌ تیز پر با منقاری خمیده و جنگالهای قوی.

هه‌ئۆا: *haïwâ* هه‌ئۆا. حلوا، نوعی غذا که از ترکیب آرد، روغن و شکر بدست می آید.

هه‌ئۆا گەزۆ: *haïwâgazō* چه‌شنیک شیرینی. یکی از انواع شیرینهای سنتی.

هه‌ئۆرک: *halōrek* جۆلانه‌ی گوریس بۆ خه‌ون کردنی مندال. ننو، نوعی گه‌واره.

هه‌ئۆچه: *haïuča* هه‌ئۆوژه. ألوجه، یکی از انواع میوه‌های درختی.

هه‌ئووک: *haluk* داری بـچووکی هه‌ئووکان. چوبی کوچک در بازی الک و دولک.

هه‌ئووکان: *halukân* نیوی یاریکه. بازی الک دولک.

هه‌ئواران: *haïwarân* په‌رپه‌ر بوون، داوهرین. پرپر شدن.

هه‌ئواراندەن: *haïwarânden* په‌رپه‌رکردن، داوورانندن. پرپر کردن.

هه‌ئواریاگ: *haïwaryâg* هه‌ئوارا. پر پر شده.

هه‌ئوارین: *haïwarin* هه‌ئواران، په‌رپه‌ر بوون. پرپر شدن.

هه‌ئووزین: *haïwazîn* چوونه‌ کۆن، سوار بوون، هه‌ئە‌بە‌زین. پریدن به بالا برای عبور یا سوار شدن.

هه‌ئواسان: *haïwasânen* هه‌ئواسین. آویختن، از بالا بسته‌شدن.

هه‌ئواستن: *haïwasten* ها. آویختن، بستن از بالا.

هه‌ئوسیاگ: *haïwasyâg* هه‌ئوسراو. آویخته شده، از بالا بسته شده.

هه‌ئوشان: *haïwašân* تیک دران. از هم پاشیدن، بهم زدن.

هه‌ئوشانەن: *haïwašânen* تیک دان. بهم زدن، از هم پاشانیدن.

هه‌ئوشیاگ: *haïwašyâg* هه‌ئوشراو، لیک ترازاو. از هم پاشیده شده، از هم گسسته شده.

هه‌ئەتەگ: *haïhâteg* هه‌ئەتوو. ورامده شده.

هه‌ئاوردن: *haihâwerden* ها. بالا آوردن، استفراغ کردن.

هه‌ئاوریگ: *haihâweryâg* هه‌ئاوراو. بالا آورده شده، استفراغ کرده.

هه‌ئه‌خوهر: *haiaxwar* گه‌ئه‌خوهر، هه‌له‌هه‌له‌خور. بدخوراک.

هه‌ئه‌خه‌رج: *haiaxarj* ده‌سپتونه‌گر له‌خه‌رجکردندا، ئه‌بله‌خه‌رج. ولخرج، ندانم کار در خرج کردن.

هه‌ئه‌کار: *haiakâr* نه‌زانکار. ندانم کار، بدکردار، خطا کار.

هه‌ئه‌وداوان: *haiawdâwân* به‌په‌له، په‌شو‌کاو. شتابان، با عجله، سر‌آسیمه.

هه‌ئه‌وگه‌پان: *haiawgarânen* وهرگه‌پانندن. واژگون کردن، زیرورو کردن.

هه‌ئه‌وگه‌پاگ: *haiawgarîyâg* هه‌ئه‌وگه‌پاو، وهرگه‌پاو. واژگون شده، برگشته شده.

هه‌ئه‌وگه‌پان: *haiawgarîyân* هه‌ئه‌وگه‌پان. برگشتن، برگشت دادن، پشت و رو کردن، واژگون شدن.

هه‌ئه‌وهاوردن: *haiawhâwerden* هه‌ئه‌وهینان. بالا آوردن، استفراغ کردن.

ههم: *ham* ئه‌ویش، وه‌کو (ئه‌ویج ههم). آنهم، مانند (آن هم).

ههم: *ham* دیسان، وه‌کو (ههم دواره). بار، دفعه، مانند (بار دیگر).

ههم: *ham* دووباره، دژی نیم، جارئیکی تر. باز، حتی، هم، هستم.

ههمان: *hamâr* نه‌نیار، عه‌نیار، ههمبار. انبار، محل نگهداری کالا.

ههماراو: *hamârâw* ئه‌نیار ئاو. انبار، آب، آب انباری.

ههمباز: *hambâz* جارئیکی تر، که‌په‌تئیک تر. دوباره، بازهم، بار دگر، از نو.

ههمپاز: *hamrâz* هاوپاز. همراز، محرم اسرار.

ههمرؤ: *hamrô* ههرمین. گلابی، یکی از انواع میوه‌ها.

ههمرؤبه‌ئ: *hamrôbaē* چه‌شنئیک ههرمین. نوعی گلابی محلی که با به پیوند می‌زنند.

ههمرؤ کوچکینه: *hamrôkočkina* کرؤسک، ههرمین نه‌گه‌یشتوو. گلابی نارس.

ههمرؤ گولوی: *hamrôgoiâwi* چه‌شنئیک ههرمین. نوعی گلابی مرغوب.

ههمرؤئه: *hamrôia* نیوی گوندئیکه. نام روستایی است، گلابی کوهی.

ههمرپنگ: *hamrang* هاوپرنگ. همرنگ، دو چیز که دارای یک رنگ باشند.

ههمه‌کاره: *hamakâra* ده‌سه‌لاتدار. با نفوذ، وارد به هر کاری.

ههمه‌گیا: *hamagiya* تئیکه‌لاوی چه‌ند گیای به‌هاری پئیکه‌وه که له‌گورده‌واریدا ده‌یکه‌ن به‌چئشت. ترکیبی از انواع گیاهان خودرو و خوراکی که در فصل بهار می‌رویند و در مناطق کرد نشین از آن خوراک تهیه می‌کنند.

ههمه‌مه: *hamhama* جه‌نجان، خو‌پئیشاندان. ههممه و غوغا، تظا‌ه‌رات، هیاهو، صدای درهم و برهم.

هه‌ناسه: *hanâsa* هه‌ناسه، نه‌ف‌س کیشان، نه‌ف‌س. نفس، دم.

هه‌ناسه‌برپ‌کی: *hanâsaberîkê* هه‌ناسکه‌برپ‌کی، نه‌ف‌س ته‌نگی. تنگ نفسی، نفس تنگی، هن هن کردن.

هه‌ناسه‌برپ‌یاگ: *hanâsaberîyâg* هه‌ناسه‌برپ‌او، نه‌ف‌س برپ‌او. خفه شده، نفس بریده شده.

هه‌ناسه‌دان: *hanâsadân* هه‌ناسه‌دان، نفس دادن، آه کشیدن.

هه‌ناسه‌سوار: *hanâsaswâr* هه‌ناسه‌سوار، نفس تنگی.

هه‌ناسه‌ساردی: *hanâsasardi* هه‌ناسه‌ساردی، کنایه از بینوایی، آه سرد کشیدن.

هه‌نجه‌ل: *hanjaî* هه‌نجه‌ل، ناگام، دواپن ماوه‌ی ژیان. اجل، آخرین فرصت حیات.

هه‌نجیر: *hanjir* هه‌نجیر، انجیر، میوه‌ای شیرین گوشت دار که درون آن پر از دانه‌های بسیار ریزی است.

هه‌نجیر‌او: *hanjirâw* هه‌نجیره وشکه‌ی خووسیندراو. انجیر خیسانده شده در آب.

هه‌نسک: *hanesk* هه‌نسک، پرمه‌ی گریان. هق هق گریه.

هه‌نسکه‌هه‌نسک: *haneskahanesk* ها، دهنگی گریان، پرمه‌ی گریان. هق هق در گریه.

هه‌نکه هه‌نک: *hankahank* ها، هین هین. هن هن ناشی از خستگی.

هه‌نگاو: *hangâw* ها، گام، قدم.

هه‌نگاونه‌نیان: *hangâwniyân* هه‌نگاوانان. گام برداشتن، قدم برداشتن.

هه‌میسان: *hamisân* جاریکی دیکه، دیسان. دوباره، از نو.

هه‌میسانه‌و: *hamisânaw* سه‌رله‌نوئ، هه‌م دیسان. باز هم، دوباره، از نو.

هه‌میشه: *hamiša* دایم، بی‌پرانه‌وه، هه‌نووکه، هه‌تاهه‌تا. همیشه، مدام، دایم.

هه‌می‌شه‌یی: *hamišai(i)* دایه‌می، هه‌نووکه‌یی، هه‌تاهه‌تای. همیشگی، دایمی، ابدی.

ههن: *han* ها، له‌بوون دان، وه‌کو (ئه‌وان ههن). هستند، مانند (آنها هستند).

ههن: *han* دهنگی هه‌ناسه. هن، صدای نفس خسته.

ههنار: *hanâr* یه‌کی له‌میوه‌کان، ئه‌نار. انار، یکی از میوه‌های درختی.

هه‌ناردن: *hanârden* ناردن، ره‌وانه‌کرن. ارسال داشتن، فرستادن.

هه‌ناردنه‌وه: *hanârdenawa* ناردنه‌وه، دوباره گه‌پاندنه‌وه. باز فرستادن، پس فرستادن.

هه‌ناردی: *hanârdi* ناردی، ره‌وانه‌ی کرد. فرستاد، ارسال کرد.

هه‌نارمژ: *hanârmez* مژینی هه‌نار له‌پیسته‌که‌یه‌وه، نامازیه‌یه بو رامووسینی به‌ته‌وژم. آب لبو کردن انار، اصطلاحی برای ماچ کردن با فشار.

هه‌ناری: *hanâri* وه‌کو هه‌نار، له‌په‌نگی هه‌نار. اناری رنگ، مثل انار، به رنگ انار، منسوب به انار.

هه‌ناریاگ: *hanâryâg* هه‌ناردراو، ناردراو. فرستاده شده، ارسال شده.

هه‌هوا: *hawâ* نهو به‌رگه‌ی که گۆی زه‌وی داپۆشیوه پئی ده‌لین هه‌وا، که له‌ چه‌ند جۆره‌ گازیك پیک هاتووه. هه‌وا، هه‌وا‌ی اطراف کره‌ی زمین.

هه‌وا: *hawâ* په‌نام، ماس، ماسراو. آماس، ورم.

هه‌وا: *hawâ* گۆرانی، مه‌قام. آواز، ترانه.

هه‌واخوا: *hawâxwâ* لایه‌نگر.

هه‌واخواه، طرفدار، پشتیبان.

هه‌وادار: *hawâdâr* لایه‌نگر، پشتیبان.

هه‌وادار، طرفدار، حامی.

هه‌وار: *hawâr* مائی کویستانی. خانه‌ی تابستانی دامپرووران.

هه‌واس: *hawâs* وریایی. حواس، هوشیاری.

هه‌واکیشان: *hawâkêšân* سه‌رمابوون، هه‌له‌ماسین. ورم کردن زخم، سه‌رماخوردن.

هه‌وال: *hawâi* خه‌به‌ر، حال. خبر، احوال.

هه‌والپرس: *hawâipers* خه‌به‌ر پرس. احوال پرس، جویای حال.

هه‌والپرسین: *hawâipersin* خه‌به‌ر پرسین. احوال پرسی کردن.

هه‌وانه: *hawâna* هه‌نبانه، تووره‌که. همیان، انبان، خورجین، تویره، خیک، خشک شده از پوست حیوانات اهلی.

هه‌وانه: *hawâna* ها. مخزن مخصوص هوا برای دمیدن کوره.

هه‌وایی: *hawâi(i)* نه‌وه‌ی که له‌ هه‌واوه‌یه، خانووی جگا له‌ زه‌وین. هوایی، ساختمان غیر از زمین.

هه‌هنگوور: *hangur* ترئ میوه‌یه‌که به‌ری داری میوه. انگور، میوه‌ی لطیف و شیرین و خوشه‌ای که محصول درخت مو است.

هه‌هنگووژه: *hanguža* جه‌وی. شیره‌ی درخت زردآلو که از تنه‌ی درخت تراوش می‌کند و چسبنده است.

هه‌هنگوین: *hangwên* ها. عسل، ماده‌ی شیرینی که زنبور عسل از مکیدن گلها و گیاهان فراهم می‌کند و در کندوی خود تولید می‌کند.

هه‌هنگه‌خومره: *hangaxwar* نیوی مه‌لیکه که په‌نگ ریژه‌یشی پی ده‌لین. پرنده‌ی زنبور خوار.

هه‌هنگه‌په‌شه: *hangaraša* می‌ش هه‌هنگوینی بی هه‌هنگوین. از حشرات و یکی از انواع زنبور که به رنگ سیاه است.

هه‌هنگه‌ژاله: *hangažâia* هه‌هنگ، می‌ش هه‌هنگوین. زنبور عسل.

هه‌هنگه‌ن: *hangai* هالیگا، به‌شی ژیری باخل هه‌رتاسه‌ر کلۆک. په‌لو، زیرفل.

هه‌هه‌زا: *hanazâ* مندالی هه‌وو. فرزند هه‌وو زن دوم شوهر.

هه‌هه‌زاگ: *hanazâg* مندالی هه‌وو. فرزند هه‌وو زن دوم شوهر.

هه‌هه‌نه: *hanahan* ده‌نگی هه‌ناسه‌ی ماندوو. هن، ناشی از خستگی.

هه‌هه‌نی: *hani* شووتی. هندوانه، یکی از انواع محصولات جالیزی.

هه‌هه‌نه‌کۆله: *hanyakōia* شووتی بچووک و کال. هندوانه کوچک و نارس.

هه‌وچی: *hawč'i* دهرکینه‌ری نهیینی له کن خه‌لک. هوجی، افشاگر، بی‌انصاف خارج از اخلاقمندی.

ههور: *hawr* مژی به‌رزی ناسمان. ایر.

ههورامان: *hawrâmân* ههورامان، یه‌کی له مه‌ئینه‌ده هه‌ره کۆنه‌کانی کوردستان که خاونی فه‌ره‌ه‌نگ و ئه‌دهب و شارستانی‌ه‌تیکی میژوویی و که‌ونارایه. اورامان، منطقه‌ای کوهستانی در کردستان که مردم آن دارای گویش هورامی هستند، همچنین منطقه‌ای تاریخی و کهن است.

ههورامی: *hawrâmâi* خه‌لکی ههورامان. اهل هورامان، اورامی.

ههورگهر: *hawêrgar* که‌سی که ده‌فری سوآهت ده‌کا، سفالگر، کسی که کار و پیشه او ساختن ظروف سفالی است.

ههور و هه‌لا: *hawruhaiâ* هه‌وای بارانی و هه‌ژی. هوای ایری.

ههوره تری‌شقه: *hawraterišqa* ههوره‌برووسکه. رعد و برق.

ههوری: *hawri* ناسمانی پر ههور. ایری، منسوب به ایر.

ههورپ‌شم: *hawrêšem* ئاورپ‌شم. بریشم، تاره‌های نازک و براق محصول کرم ایریشم که مورد استفاده در تولید پارچه است.

هه‌وسار: *hawsâr* ئه‌وسار. افسار، لگام.

هه‌وشار: *hawšâr* هه‌وشار، ناوچه‌یه‌که له کوردستان که سه‌ر به پارپ‌زگای نازهربایجانی روژئاوایه و ئیستا به تیکاب به‌ناوبانگه. افشار، منطقه‌ای در

کردستان که اکنون به نام تکاب معروف است و از نظر تقسیمات کشوری بخشی از آذربایجان غربی است.

هه‌وقه‌باز: *hawqabâz* فیلباز. حقه‌باز، شیاد، نرنگ باز، حیه‌گر.

هه‌ول: *haweî* تیکوشان. تلاش، کوشش.

هه‌ول: *haweî* ترس، زاله، وه‌کو (له هه‌ولا رام کرد). ترس، هراس، بیم، مانند (از ترس فرار کردم).

هه‌ول‌دان: *haweîdân* تیکوشان، ته‌قالادان. تلاش کردن، کوشیدن، جدیت کردن.

هه‌وه: *hawa* پیوه‌ندی نیوان دوو یان چه‌ند ژن که یه‌ک شوویان هه‌بئ. هوو، دو زن که یه‌ک شوهر داشته باشند.

هه‌وس: *hawas* ئیشتا، ئاره‌ووو. هوس، اشتیاق، آرزو، میل.

هه‌وسان‌دن: *hawasânden* په‌شوکاندن. دستپاچه کردن، آشفته کردن، هراسانیدن.

هه‌وسانن: *hawasânen* په‌شوکاندن، هه‌وسانندن. دستپاچه کردن، آشفته‌کردن، به هراس انداختن.

هه‌وسیاگ: *hawasÿâg* چه‌په‌ساو. هراسیده، هول شده، مات و متحیر شده، میهوت شده.

هه‌وسیاگی: *hawasÿâgi* په‌شوکاویی، چه‌په‌ساویی. آشفته‌گی، پریشانی، هراسیدگی.

هه‌وسیان: *hawasÿân* چه‌په‌سان. میهوت شدن، متحیر شدن، هول شدن، هراسیدن.

هه‌وویج: *hawij* گۆزهری ئه‌ووروی. هویج، یکی از محصولات.

هه‌ویر: *hawir* تیکه‌لاوی ئارد و ئاو. خمیر، مخلوط آب و آرد.

هه‌ویرشیل: *hawiršēl* که‌سێک که هه‌ویر ده‌شیلێ، که‌ره‌سه‌ی تایبه‌ت به هه‌ویرکردن. خمیر گیر، کسی که خمیر را ورز می دهد، دستگاه مخصوص تولید خمیر.

هه‌ویرکردن: *hawirkerden* هه‌ویر دروستکردن. درست کردن خمیر.

هه‌ویرگیر: *hawirgir* هه‌ویرکه‌ر. خمیر گیر، کسی که شغل او خمیرگیری است.

هه‌ویری: *hawiri* ته‌وه‌ی له هه‌ویر ساز ده‌کری. خمیری منسوب به هه‌ویر.

هه‌بیه‌ت: *haybat* سام، ترس، ته‌نته‌نه و گه‌وره‌یی. هیه‌ت، ترس و بیم، شکوه و بزرگی.

هه‌پکه‌ن: *haykañ* قه‌واره. هیکل، قد و قواره.

هه‌پن: *hayen* دژی نین. هستیم، حضور داریم.

هه‌په‌ۆ: *hayhō* ناماژه‌یه بو درێژ دادری. کنایه از زیاده روی.

هه‌پجۆ: *haējō* خوازمه‌نی، داواکاری. خواستگاری.

هه‌پجۆکه‌ر: *haējōkar* خوازمه‌نیکه‌ر. خواستگار.

هیج: *hič* ها، دژی بوون. هیج.

هیچکام: *hičkâm* ها، نه‌کام. هیچکدام.

هیج کلۆج: *hičkelōj* هیج چه‌شته. هیج وجه.

هیج که‌س: *hičkas* نه‌که‌سن. هیچکس.

هیج و پووج: *hičupuč* نه‌هیج، هه‌چووویج. هیج و پوج.

هیچیک: *hičēk* نه‌شتیک. هیجی، هیج چیزی.

هه‌یرش: *hēreš* په‌لامار. حمله، تهاجم، یورش.

هه‌یز: *hēz* ها، توانا، قوومت. نیرو، توان، قدرت، یارا.

هه‌یسر: *hēser* هه‌یستر. استر، از حیوانات بارکش.

هه‌یشتا: *hēštâ* تا ئیستا، وه‌کو (هه‌یشتا نه‌مزانیگه)، هنوز، مانند (هنوز ندانسته‌ام).

هه‌یشتن: *hēšten* رپگه‌دان، ئیزندان. اجازه دادن.

هه‌یخان: *hēšxân* ژووړیکى بچووک بو که‌لوپهل. پستو، مطبخ و آشپزخانه در قدیم.

هه‌ین: *hēi* خه‌تی جووتکرن. شیار شخم.

هه‌یلاک: *hilâk* ناخۆش و ناساق، ماندوو. خسته، بیمار بدحال.

هه‌یلاکی: *hilâki* ماندووایی، ناساقی. بدحالی، خستگی.

هه‌یلکه: *hilka* هیلکه، هیلک. تخم مرغ، یا هر تخم مشابه دیگری.

هه‌یلکه شیکه‌ینی: *hilkašēkēnē* یاریبه‌که لاوان له نه‌ووړۆز مانگدا ده‌که‌ن. بازی تخم مرغ شکستن که در ماه اسفند تا روز نوروز بین جوانان مرسوم است.

هیلکه‌کەر: *hilkakar* مریشکی
هیلکه‌کەر. تخمگذار، کنایه از شخص پُر
درآمد.

هیلکه‌ورۆن: *hilkawrōn* ها. نیمرو،
غذایی از روغن و تخم مرغ.

هیلکه هیلک: *hilkahilk* قاقا، تریقه
تریق، دنگی پیکه‌نین. خندیدن هرهر.
هیلمه: *hēlma* پۆی قالی. گرهی قالی،
پود.

هیلنج: *hēljenj* دنگی ره‌شانه‌وه. تهوع،
حالت استفراغ ناشی از مسمومیت.

هیلنجدان: *hēljenjdān* دنگی
ره‌شانه‌وه. حالت تهوع دست دادن.

هیله‌ساو: *hēlasāw* به‌ردیکه که ناومان
یا ههر شوینیکی تری بۆ دانیشتن یا
هه‌لخستی میوه‌هات پی لووس ده‌کهن.
سنگ گرد و صاف مخصوص ساییدن گل
رُس.

هیلن: *hēn* شت. چیز، مربوط، مال.

هیلن من: *hēnmen* شتی من. مربوط به
من، مال من.

هیلنه: *hēna* شته، چته. چیز است، آن
است.

هیلوان: *hēwān* هه‌یوان. ایوان، تراس،
بالکن.

هیلومر: *hēwar* برای شوو. برادر شوهر.

هیلومرزا: *hēwarazâ* مندالی برای
شوو. برادرزاده شوهر.

هیلومرزاگ: *hēwarazâg* مندالی برای
شوو. برادرزاده شوهر.

هیلومرژن: *hēwaržen* ژنی برای شوو.
زن برادر شوهر، جاری.

و

وا: *wā* که، باسکراو، نامرازی پیوهندی. که، حرف موصول.

وا: *wā* بهو چهشنه، ناوهها، بهم چهشنه، وهکو (تۆ وایکه). اینطور، چنین، به این شیوه، مانند (شما این طوری انجام بده).

وایزانه: *wābezāna* وایر کهرهوه. چنین بیندار.

وایوو: *wābu* بهو چهشنه بوو. چنین بود.

وایوون: *wābun* بهم چهشنه بوون. چنین بودند.

واجب: *wājeb* پیویست، واجب، لازم، ضروری.

وادار: *wādār* ناچار به زور، هه‌لخرندان. وادار، مجبور، تحریک، کسی را به کاری برانگیختن.

واده: *wāda* وهختی دراو، کاتی له پیش دیاریکراو. وعده، وقت قبلی.

وارۆک: *wārōk* مریشکی یه‌کسالان. مرغ یکساله، جوجه بهاره.

واری: *wāri* باری، وهکو (باران واری). بارید، مانند (باران بارید).

وارین: *wārin* بارین. باریدن، بارش.

واز: *wāz* هیلدران، دۆخ. وضع، اجازه.

واز: *wāz* دهست هه‌لگرتن، ویل کردن، رزگار کردن. ول، رها، دست برداشتن.

وازانین: *wāzānin* وا بیر لی کردنه‌وه، وای لیزانین. پنداشتن، چنین دانستن.

وازرین: *wāzerin* چه‌ورایی له نهوت گیردراو، وازلین. وازلین، ماده روغنی که از نفت استخراج می‌شود و مصرف طبی و صنعتی دارد.

وازه‌وردن: *wāzhāwerden* وازه‌ینان. دست برداشتن، رها کردن.

واسه: *wāsa* وایه، به‌وجه‌شنه‌یه. چنین است، اینطور است.

واشه: *wāša* یه‌کی له بالنده راوکه‌ره‌کان. باشه، پرنده‌ای شکاری با چنگالی تیز و نوکی خمیده.

واق: *wāq* لهده‌نگه‌کان وهکو دهنگی قورباق. از اصوات، مانند صدای نوزاد، صدای قورباغه.

واقه واق: *wāqawāq* له دهنگه‌کان وهکو دهنگی په‌پتا په‌پتای قورباق. صدای پیایی قورباغه یا نوزاد انسان.

واق و وپ: *wāquwar* کشومات، کیژمان. مات و مبهوت، حیران.

واق و وپمان: *wāquwārmān* کیژمان. متحیر مانند، مبهوت شدن.

واق و وپاری: *wāquwāri* کشوماتی. بهت زدگی، متحیر.

والی: *wāli* حاکم، له به‌ناوبانگترین والی گهل والییه‌کانی نه‌رده‌لان ده‌توانین ناوبه‌رین، نوینه‌ری پایه‌به‌رزی سیاسی ده‌ولت له پارێزگایه‌ک له کۆندا. والی

حاکم ولایت، نماینده سیاسی دولت در یک ایالت والی را امروزه با اختیارات کمتری استاندار می نامند.

واو: *wāw* یه‌کئ له پیتسه‌کان. حرف (و) الفبا که (واو) خوانده یا تلفظ می‌شود.

واواکریاگ: *wāwākeryāg* واپیکراو، جنیویکه له زاری ژنانه‌وه. دشنامی است که بیشتر زنان آنرا بیان می‌کنند.

واوه: *wāwa* له‌ولاره، وهکو (واوه‌بی). از این طرف، از آن طرف، مانند (از آنطرف بیا).

واویلا: *wāwaylā* مه‌خابن، وشه‌یه‌که بو دهربرینی داخ و که‌سه‌ر له کاتی فهومانی کاره‌سات و رووداویکی تالدا. واویلا، کلمه‌ی افسوس و درد که در شرایط سخت ومصیبت بار گفته می‌شود.

وای: *wāy* به‌وته‌وره‌یه‌ت. چنانی، چینی، اینطوری هستی، آن هستی.

وایش: *wāyš* وایج، وهکو (هه‌ر وایش بوو). چنین نیز، مانند (چنین نیز بود).

وایشه: *wāyša* وایچه، وهکو (هه‌روایشه بوو). چنین نیز هم، مانند (چنین نیز بود).

واین: *wāyen* به‌وته‌وره‌ین، نه‌وه‌این، نانه‌مه‌ین. چنینم، چنانیم، این‌طوری هستیم.

واتاق: *wetâq* ژوور، دیو. اتاق.

وتره: *wetera* فتره، زهکات. زکات فطره، مبلغی برابر یاقوت رایج به عنوان یک نوع مالیات سرانه برای هر نفر در اعیاد رمضان و قربان.

وتریاگه: *weteryâga* وتراوه، ویژراوه. گفته شده است.

وتن: *weten* کوتن، وهکو (وهخت بو وتن فرس). گفتن، گفتنی، مانند (وقت برای گفتن زیاد است).

وتنه‌وه: *wetenawa* کوتنه‌وه. دوباره گفتن.

وته: *weta* فه‌رمایش. گفته.

وته‌نی: *wetani* نه‌وه‌ی که شایانی وتن بن. گفتی، آنچه که لازمه‌ی گفتن باشد.

وته‌وت: *wetawet* سرته‌سرت، قسه‌ی بن‌گویی. بیج بیج.

وتی: *weti* کوتی، وهکو (نه‌و وتی). گفت، مانند (او گفت).

وتیا: *wetyâ* ویژریا، وترا، وهکو (نه‌و قسه‌وتیا). گفته شد، مانند (آن حرف گفته شد).

وتیاگ: *wetyâg* ویژراو، وتراو، وهکو (قسه‌ی وتیاگ مه‌یژه‌ره‌و). گفته شد، مانند (صحبت گفته شده را بازگو نکن).

وتیان: *wetyân* کوتیان، وهکو (نه‌وان وتیان). گفتند، اظهار کردند، مانند (آنها گفتند).

وجاخ: *wejâx* ئوجاخ. اجاق، فرزند پسر که ادامه دهنده‌ی سلسله‌نسب خانوادگی است بازمانده از فرهنگ عرب است.

وجاخدار: *wejâxdâr* ئوجاخدار. کنایه از آدم‌سخی و ثروتمند و دارای سلسله‌نسب ذکور.

وجاخ روّشن: *wejâxrōšen* **وجاخ روّشن.** دارای فرزند پسر و فرزندان اهل و خوب.

وجاخ کوّیر: *wejâxkewēr* **وجاخ کوّیر:** پیاوی بی مندان. اجاق کور، کنایه از نداشتن فرزند.

وچان: *wecân* **وچان:** پشوو. استراحت، مهلت، استراحت کوتاه، فرصت کوتاه.

وجان گرتن: *wecângerten* **وجان گرتن:** استراحت کردن، خستگی گرفتن.

وږ: *weŕ* **وږ:** گيږ.

وږ و گيږومات سه‌رليښيوياگم **وږ و گيږومات سه‌رليښيوياگم** له دووراهه‌ی ژين ماتل کړياگم (نه‌هوهن) گيڭ، منگ، متحیر.

وړاوه: *werâwa* **وړاوه:** وته له بيهوشيدا، وتهی بي مانا. هډيان، بيهوده گفتن در حالت خواب.

ورج: *werč* **ورج:** ها، حورج، زينده‌وهريکی گه‌ورهيه و له جهنگه‌ل ده‌ژي. خرس، از حيوانات وحشی گوش‌خوار که انواع مختلف دارد.

ورچنه: *werčena* **ورچنه:** وه‌کو ورج. مانند خرس مانند.

ورچه: *werča* **ورچه:** ناماژهيه بؤ که‌سې قه‌له‌و و گوشتن. کنایه از آدم جاق و قوی هیکل.

ورچه‌ولاو: *werčawiâw* **ورچه‌ولاو:** مال‌شدانی ورج. لهیدن توسط خرس و کنایه ای است.

ورد: *werd* **ورد:** دژي دروشت، تماشا. نگاه، خرد، بنگر.

وردبـوون: *werdbun* **وردبـوون:** وردکـراو، هوردکراو. خرد شدن، تبدیل کردن درشت به ریز.

ورد ورد: *werdwerd* **ورد ورد:** زور ورد. ریز ریز، اندک اندک، کم کم.

وردوخان: *werduxân* **وردوخان:** شکاوه، ورد کراوه. خرد و ریز کردن، داغان، متلاشی.

وردوخاش: *werduxâš* **وردوخاش:** پریش پریش. خردوخاش، خرده ریز.

وردودرووشت: *werduderušt* **وردودرووشت:** درشت ریز و درشت.

ورده: *werda* **ورده:** زور ورد، پـوونلی ورد، دراوی ورد، ورده‌یه‌ک. خرده، پول خرد، ریزه، اندکی از چیزی.

ورده باران: *werdabârân* **ورده باران:** باران اندک، باران ریز.

ورده بین: *werdabin* **ورده بین:** نازک بین، نازک بین. خرد بین، نازک بین.

ورده پا: *werdapâ* **ورده پا:** بچووک پـئ، ناماژهيه بؤ مندالی مروّف و ئازه‌ل. خرده پا، کنایه از بچه انسان و حیوانات اهلی.

ورده فروش: *werdaferōš* **ورده فروش:** خرده فروش، دست فروش، فروشنده دوره گرد.

ورده قه‌ن: *werdaqan* **ورده قه‌ن:** خاکه قه‌ند. خرده ریزه‌ی قند، خاکه قند.

ورده‌کار: *werdakâr* **ورده‌کار:** خرده‌کار، ریزه‌کار.

ورده‌کاری: *werdakâri* **ورده‌کاری:** خرده کاری، ریزه کاری.

ورده کلانه: *werdakeiāna* زور ورد، کچکه. کوچولو، ریزه میزه.

ورده گلایی: *werdagelai(i)* ورده بناشت. گلهی دوستانه، شکوهی دوستانه.

ورده لئه: *werdaia* زور ورد. ریزه میزه، بسیار ریز.

وردهو: *werdaw* تماشاکه. نگاه کن، توجه کن، بنگر.

وردهواله: *werdawāia* کهرسهی ورد. خرده ریزه، خرت و پرت، آت اشغال.

وردهوویون: *werdawbun* تماشا کردن، سهرنج دان، رامن. دقت کردن، نگاه کردن

وردهویه: *werdawba* تماشاکه، سهرنج بده، باش ببینه، وهکو (وردهویه بۆمن). دقت کن، نگاه کن، مانند (بهمن نگاه کن).

ورده ورده: *werdawerda* ها، به وردی. اندک اندک، کم کم.

وردهوگردن: *werdawkerden* گۆرینی پارهی درشت به ورد، وردکردنهوه. خرد کردن پول، تبدیل پول به پولهای کم بهاتر.

وردی: *werdi* ها، گچکهیی. خردی، اندکی، ریزی، کم سن و سال.

ورژاندن: *weržānden* برژاندن. برشته کردن، تفت دادن.

ورژهاگ: *weržyāg* برژراو. برشته شده، تفت داده شده.

ورشه: *werša* برق، درخشش، طلعلع.

ورشهدار: *weršadār* بریقهدار. درخشنده، پُر طلعلع.

ورك: *werk* بیانوو، په لپ. بهانه، لج، اصرار زیاد برای بر آوردن خواسته.

ورك گردن: *werkgerden* بیانووگرتن، په لپ گردن. بهانه گرفتن، لج کردن.

وروره: *werweira* ورلیدهر. راج، کنایه از آدم وراج.

ورورهئ جادوو: *werweiraējādu* یرهژنیکی ئەفسانهیی. نایه از زن پیر، مکار و حیلهرگر، زنی افسانه‌ای.

وره: *wera* دهنگی ژیر لچی، نازایی، تین و تاوی دل زمزمه، ترنم، شجاعت

وری: *weri* سهرگیژی، گیژی. گیجی، منگی.

وریا: *weryā* زرهنگ، هوشیار، خهوه، نه‌خهوتوو. هوشیار، باهوش، زیرک، بیدار.

وریایی: *weryāi(i)* نه‌خهوتویی، هوشیاری، خهوه‌ردار بوون. هوشیاری، باهوشی، بیداری.

ورینه: *werina* وراوه. هذیان، یاوه گویی، بیهوده سخن گفتن در حالت خواب یا بیماری.

وزم: *wezim* داریکی جهنگه‌لی. درخت اوجا، یکی از درختان جنگلی.

وز وز: *wezwez* دهنگی میش. صدای زنبور، مگس و حشرات مشابه.

وزه: *weza* قهوه‌ت، نه‌ترسان، توانا. جرئت، یارا، شهامت.

وزه: *weza* له‌ده‌نگه‌کان، چیز لیدانی له ناکا. صدای حشره، کمترین صدا در انسان، نیش زدن ناگهانی.

وژ: *wež* له‌دهنگه‌کان و هکو دهنگی مار. صدای مار، صدای حرکت سریع اتومبیل.

وژنگ: *weženg* نه‌ژنو. زانو، محل اتصال ساق پا به ران.

وژه: *weža* دهنگی گولله یان با، له دهنگه‌کان. نگاه (وژ).

وس: *wes* نه‌مر به‌بئ دهنگی. هیس، امر به سکوت کردن.

وستر: *wešter* خوشر. شتر، یکی از حیوانات اهلی پرتحمل و قوی.

وسترخان: *wešterxân* ها، خوشرخان. شترخان، کنایه از اتاق بزرگ، جایگاه شتر.

وستره‌کان: *wštrakân* ها، خوشره‌کان شترها.

وسترگه‌ل: *weštergal* خوشرگه‌ل. شترها، گله شتر.

وسترمل: *weštermel* ها، نیوی گوندیکه و هه‌روه‌ها جیایه‌ک. نام کوه و روستایی، کنایه از آدم گردن دراز.

وستره‌وان: *wešterawân* ها، خوشره‌وان. شتربان، ساربان شتر.

وشک: *wešk* وشک، دزی تهر. خشک، کنایه از اخمو، غیرقابل انعطاف.

وشکانن: *weškânên* وشک کردن، له جی خویدا راه‌ستاندن. خشک کردن، در جای خود میخکوب کردن.

وشکانی: *weškâni* جی وشک. جای خشک.

وشکاوشک: *weškâwešk* وشکا وشک، به وشکی. خشک به خشک.

وشکایی: *weškâi(i)* وشکانی، جی وشک، خشکی، منسوب به جای خشک و بدون آب و علف.

وشکه سهر: *weškasar* می‌شک وشک. خشک مغز.

وشکيه‌کاری: *weškakâri* وشکه‌کاری. خشک کاری.

وشکوبرین: *weškuberin* زور وشک. خشک خشک، بسیار خشک.

وشکوته‌ق: *weškutaq* ره‌ق و ته‌ق. خشک و صدادار.

وشکه: *weška* هه‌رشتیکی وشک. خشکه، هر چیز خشک.

وشکه‌بار: *weškabâr* می‌وهی وشک. خشکبار، مجموع تنقلات.

وشکه‌جاو: *weškajâw* نان خواردنی بی پی‌خور. نان خالی خوردن.

وشکه‌چن: *weškačên* دیواری وشک چین. سنگچین بدون گل.

وشکه‌چن: *weškačên* وشک کراوه. خشک گردانیدن.

وشکه‌دار: *weškadâr* داری وشک بوو. درخت خشک شده.

وشکه‌سالی: *weškasâi* سالی بی باران، سیاسی. خشکسال، سال بی باران.

وشکه‌سالی: *weškasâi* سالی بی بارانی، سیاسی. خشکسالی.

وشکه سهرما: *weškasarmâ* هه‌وای سارد و وشک. سرمای خشک و سوزنده.

وشکه سهری: *weškasari* که لله‌ره‌قی. تهی مغزی، خشک مغزی.

وشكهسى: *weškasi* پارەى بە بىن پيخۆر. کارمزد نقدى بدون خوراك.

وشكهسى: *weškasi* مرؤقى برسى، وشك ههنگهران به هۆى برسپه تپيهوه. خشكى ناشى از فقر غذايى.

وشكهال: *weškaī* لهقى وشكى دار، چله وچيوى وشك. شاخههاى خشك شده درخت.

وشكه لانى: *weškaīāni* جيگاي وشك. خشكى، جاي خشك.

وشكه و بوو: *weškawbu* ئيشكه و بوو. خشك شده.

وشكه و بووگ: *weškawbug* وشكه و كراو. خشك شده، خشكيد.

وشكه و كوردن: *weškawkerden* له تهرى لپرين، وشك كوردنهوه. خشك كردن، خشك انيدن.

وشكه و ل: *weškaweī* لهقى وشكه و هيووى دار، نيوى گونديكه. سرشاخههاى خشك شده درختان، نام روستايى است.

وشك هه لاتگ: *weškhaīateg* وشك هه لاتوو. خشكى زده.

وشكى: *weški* وشكانى، ئيشكى، پيچه وانهى تهرى. خشكى.

وشكپه تى: *weškyati* وشكى. به خشكى.

وشيار: *wešyār* وريا، هوشيار. هوشيار، بيدار، هوشمند.

وشيار بوون: *wešyārbun* وريا بوون، باخه و هريوون. هوشيار بوون، بيدار شدن.

وشيار بوون هوه: *wešyārbunawa*

وريا بوون هوه. هوشيار شدن، بيدار شدن.

وشيارى: *wešyāri* وريايى، باخه بهرى، ناگا ليوون. بيدارى، هوشيارى.

ول: *wel* خونچهى گول. غنچه، گل نشكفته.

ولات: *weīāt* نيشتمان، ومتهن، مهوتهن، كيشومر. ولايت، وطن، ماوا، زادگاه.

ولاخ: *weīāx* ولاغ، ئولاغ. الاغ، خر، حيوات باركش اصلى.

ولاشم: *weīāšem* ئاوه لا، هه پده مه. روباز، هر محصولى كه به صورت باز و بدون بسته بندى عرضه گردد.

ولاغار: *weīāyār* ئولخدار، خاون ئولاخ. الاغ دار، كسى كه داراي چند رأس الاغ باشد و آنرا كرايه بدهد.

ولانن: *weīānen* مالمشت دان يا گووشران له نيو دهست دا. مالمش دادن، ورز دادن.

ولاو: *weīāw* پرز، بلاو. پراكنده، متفرق، ولو، از هم جدا، از هم پاشيده.

ولاوى: *weīāwi* بلاوى، پرزى، مالمشتى دا. پراكندى، مالمش داد، مجاله كرد.

ولاويياگ: *weīāwyāg* مالمش تراو يا گووشراو له دهستدا. مالمش داده شده، لهيدن با كف دست.

ولاوين: *weīāwin* مالمينه وه، مالمندن، مالمشت دان. مالمندن، مالمش دادن، مجاله كردن.

ولايمت: *weīāyat* نيشتمان، ولات. ولايت، وطن، ماوا.

ولمعی: *welhē* حه پۆل، کهم ناومز. ساده لوح، زود باور.

وئک: *weik* قورچیله. قولوه، کلبه، یکی از اعضای داخلی بدن که عمل تصفیه را انجام می دهد.

وئک به ساجه و دان: *weikbasājawedān* ناماژدیه به نازاردان. قولوه ساج کردن اصطلاحی کنایه از آزار دادن.

وئوم: *weiom* پیچی تایبتهت به که موزیاد کردن دهنگ. ولسوم، پیچ مخصوص کم و زیاد کردن صدا.

وئیآگ: *weiyāg* له ناو دهستدا گووشراو. مالش داده شده، له شده با دست.

وئییره: *welēra* تووی گیای ولییره. گاو دانه، تخم گیاهی به همین نام.

وهلیکان: *walēkân* به لآم نهگهر، لاکین. اما، باری، والا، لکن.

وئین: *weīn* و لآوین، مالشدان. مچاله کردن، با دست چیزی را از شکل انداختن.

وهمبدریاگ: *wabâderyāg* وهمبدرآو، وهکو (نهو گشته عومره حیف وهبا دریاگه). بریاد داده شد، مانند(حیف از آن عمر بر باد داده شده).

وهمبزا: *wabezâ* وابیر که رهوه، وابزانه. چنین فکر کن، چنین پندار، بدان.

وهمبزانم: *wabezânem* بهرای من، وای لئ دهزانم. به نظر من، چنین می پندارم.

وهمبزانه: *wabezâna* وابیر که وه، وهکو (وهمبزانه دهخوینئ). چنین بیندار، مانند (چنین بیندار که می خوانی).

وهج: *wac* چرۆ. جوانه درخت و گل و گیاه.

وهحشی: *wahši* درنده، رام نهگراو. وحشی، درنده، دور از تمدن.

وهخت: *waxt* کات، ماوه، دهرفته، کاتی پیش بینی کراو. وقت، زمان معین، فرصت.

وهختاری: *waxtârê* کاتی، وهختئ. وقتی، زمانی.

وهختاریک: *waxtârêk* کاتیک. زمانی وقتی.

وهختاریکا: *waxtârêkâ* کاتی کاه. زمانی که.

وهختا وهخت: *waxtâwaxt* کات بهکات. وقت به وقت.

وهختوو: *waxtu* نزیک بوو. نزیک بود، چیزی نمانده بود.

وهخته: *waxta* کاتی نه زۆر دوور، نزیکه، وهکو (نهو وهخته). نزیک است، چیزی نمانده، زمان، وقت، مانند (آن زمان).

وهخته بوو: *waxtabu* نزیک بوو، نه وهندهی نه مابوو. نزیک بود.

وهختهوو: *waxtaw* نزیک بوو، نه وهندهی نه مابوو. نزیک بود.

وهختیکا: *waxtêkâ* کاتیک که، کاتیکا، له کاتیکدا. زمانی، زمانی دیگر، فرصتی مناسب.

وهپره: *warâ* دهنگی سهگ. پارس سگ، صدای عوعو سگ.

لهستان یکی از کشورهای بالکان در اروپا.

وهرشهوی: *waršawi* له وهرشه و دروست کراوه. ورشوی منسوب به ورشو.

وهرهق: *waraq* په‌ره، ورق. برگ کاغذ یا کتاب، قطعه کاغذ یا هر چیز دیگر که به صورت ورق باشد.

وهرهقه: *waraqa* ته‌پینی بیریان چال. آوارچاه، ریزش چاه.

وهرههم: *warham* وهرهم، خهم، په‌زاره. غصه و درد و آندوه.

وهری: *wari* داوهری. ریزش کرد، پرپر شده.

وهریا: *waryâ* وهریا، داوهری، هه‌لوه‌ری. ریخت، ریزش کرد، پرپر شد.

وهریان: *waryân* وهران. ریزش کردن، اجسام خرد مانند برگ و خاک.

وهرین: *warin* داوهرین، دارژان. ریزشکردن.

وهرین: *warin* وهرکردنی سه‌گ. پارسکردن سگ. چه‌په‌چه‌پکردنی سه‌گ، گه‌فین.

وهره: *waza* چه‌شنیک نه‌خوشی له ناو دهمی مندالدا سه‌ره‌لده‌دا. نوعی بیماری که در دهان کودک به وجود می‌آید.

وهره: *waza* ها، پیوه گلاو. دچار صدمه یا آسیب.

وهریر: *wazir* ها یه‌کی له نه‌ندامانی دهولت. وزیر، یکی از اعضاء کابینه ی در دولت.

وهران: *warân* داوهراندن له سه‌ره و بؤ خوار، دارژان له سه‌روه بؤ خوار. ریزش به پایین برای اجسام سبک.

وهرانندن: *warânden* داوهرانندن له سه‌ره و بؤ خوار. فروریزاندن اجسام سبک.

وهردینه: *wardēna* چپوی تاییه‌ت به نان گردنه‌وه، چوب مخصوص پهن کردن خمیر برای فراهم کردن نان.

وهرز: *warz* مشتومال، شیلان. ورز، مشتومال.

وهرزش: *warzeš* وهرزشت، وهرزش. ورزش، اعمالی که موجب تقویت عضلات بدن می‌گردد و نیروی طبیعی بدن را به مرزهای دلخواه و جدید می‌رساند.

وهرزیر: *warzēr* که‌سبک که کشتوکال پیشه‌یه‌تی، فه‌لا، جووتیار. کشاورز، برزگر، فلاح.

وهرزیری: *warzēri* کاری وهرزیاری، فه‌لایی. کشاورز مزدگیر، کسی که کار او کشاورزی است.

وهرشکس: *waršekas* به‌رشکست. ورشکست، زیان دیده و شکست خورده در معامله.

وهرشکسه: *waršekasa* به‌رشکسه، ورشکسته. شکست خورده در امر تجارت.

وهرشهو: *waršaw* کانزایه‌یکی پیشه‌یه، نیوی پیته‌ختی لهیستان. (پوله‌ندا) ورشو. آلیازی مرکب از ۵۵٪ مس، ۲۵٪ روی و ۲۰٪ نیکل که شبیه نقره است. همچنین براق است و زنگ نمی‌زند و مصرف صنعتی دارد، نام پایتخت

وہزیری: *waziri* کاری و وزارت. وزیر، وزارت.

وہسواس: *waswās* نہ خوشیہ کی دہروونی. وسواس، اندیشہ ی شیطانی، نوعی بیماری روانی و درونی.

وہسواسی: *waswāsi* ہر دم لہ خہ یالی، تووش بوو بہ و ہسواس. وسواسی، اندیشہ بد، یکی از انواع بیماری های روانی.

وہسیہت: *wasīyat* راسپیڑی بؤ پاش مردن. وصیت، پند و اندرز، سفارش، دستور و سفارش پیش از مرگ.

وہشانندن: *wašānden* بہ شانندن، لیڈان. زدن، ضربه زدن، افشانندن.

وہشانن: *wašānen* بہ شانندن لیڈان. زدن، افشانندن.

وہشیگ: *wašyāg* بہ شیان، و مشراو. باشیدہ شدہ، افشانندہ شدہ.

وہشیان: *wašyān* بہ شیان. پاشیدن، افشانندن.

وہفا: *wafā* نہ مہک. وفا، بہ جا آوردن عہد و پیمان.

وہفادار: *wafādār* نہ مہکدار. وفادار، کسی کہ در دوستی پایداری کند.

وہفرین: *waferēn* ناوی باخ و کیویکہ بہرانبہر بہ گوندی سہ لوات ناوا. نام کوه و باغی رو بہ روی روستای صلوات آباد در حومی سنندج.

وہقت: *waqt* کات، ودخت. وقت، زمان، فرصت.

وہقتوو: *waqtu* نزدیک بوو، نہ و ہندہی نہ مابوو. نزدیک بود.

وہقرہ: *waqera* ٹوقرہ، ٹارام. آرام، قرار، طاقت، حوصلہ.

وہقرہ گردگ: *waqeragerdeg* ٹوقرہ گرتوو. آرام شدہ.

وہقرہ لی بریاگ: *waqeralēberiyāg* ٹوقرہ لی براو. بی طاقت شدہ، بی قرار شدہ.

وہک: *wak* و ہکو، لہ چہ شن، لہ جؤر، لہ تہرح، ٹاسایی. مثل، مانند، شبیہ.

وہک چتیک: *wakčetēk* و ہکو شتیک، و ہکو (وہک چتیک فرہ بہرزہ). مثل اینکہ، مانند (مثل اینکہ بسیار بلند است).

وہکپیل: *wakēi* پاریزہر، نیوی بنہ مالہ یہ کی گہورہ لہ سنہ کہ رؤلکی تاییہ تیان لہ میژووی نہ مارتی نہ رددلان دا بووہ. وکیل، نام خانوادہ ی مشہور در سنندج کہ نقش آنہا در حکومت اردلان چشمگیر بودہ، از این خانوادہ ساختمانی عظیم و قدیمی بہ جای مانده کہ یکی از برجستہ ترین آثار تاریخی شہر سنندج محسوب می گردد.

وہک یہک: *wakyak* و ہکو یہک. مثل ہم، برابر ہم، شبیہ ہم.

وہلا: *waīā* و ہلاہیی. سوگند بہ خدا، بہ خدا.

وہلواہ: *waīwaīā* ہہراوہووریا، جہنجال. ولولہ، غوغا.

وہلی: *walē* بہ لام. اما، ولی

ولهیکان: *walēkân* به لام، وهکو (هاتم بیم بو لات ولیکان له بیرم چوو). اما، ولی، مانند (خواستم به دیدارت بیایم اما یادم رفت).

وهمزانی: *wamazâni* وامهزانی، وایبیرم کرده‌وه. می‌پنداشتم.

وهن: *wan* داری وهن. درخت بنه یا زبان گنجشک، یکی از انواع درختان جنگلی.

ومنه تاق: *wanataq* بهری داری فهزوان. ثمر درخت بنه، پسته ی وحشی هم به آن گفته می‌شود.

ومننه: *wanana* له‌رینه‌وه. لرزان، در حال لرزش و افتادن.

ومنه وشه: *wanawša* گولئی به‌هاریی وهنه‌وشه. گل بنفشه، یکی از انواع گل‌های زیبا که در فصل بهار بمی‌روید.

وهوی: *wawi* بووک، هاوسه‌ری زاوا، بووک‌له. عروس، عروسک.

وهویه بارانی: *wawyabâranê* بووکه بارانی، ریوره‌سمی تایبته به داخواز بو بارینی باران له خوداوهند له به‌رده‌رکه‌ی مالان که بهم شیعره دهستی پی ده‌کرد: وهویه بارانی یاخوا باران بواری....

مراسمی برای نزول باران، که در این مراسم جمعی چوب تزنین شده ای را به جلوی درب منازل می بردند و با خواندن یک شعر عامیانه از خداوند درخواست بارش باران می کردند و صاحبخانه با دادن هدیه‌ای در این درخواست شریک می شد.

وهیس: *wayes* وهیس، یهکی له که‌سایه‌تییبه مه‌زنه‌کانی عیرفان و ته‌ریقته

که مه‌زارکه‌ی له نزدیک شاری کرماشان دایه. ویس‌القرنی، یکی از مشایخ اهل طریقت که مقبره آن در کرمانشاه است مردم سندنجد اعتقاد خاصی به ایشان دارند.

ومیشووم: *wayešum* به لا. آشوب، فتنه، بلا، فتنه انگیز.

ومیشوومه: *wayešuma* هوئی فتنه، به لا. بلا، مصیبت، فتنه‌انگیزی.

وهیلا: *waylâ* نه‌گینا، نه‌گهرنه، وه‌گهرنه، وهکو (وهیلا ناچووم). وگرنه، اگرنه، مانند (اگر نه نمی‌رفتم).

وهیلان: *waylân* هه‌لوه‌دا، سه‌رگه‌ردان. ویلان، سرگردان.

ویالون: *wiâion* ویالون، نام‌یریکی موسیقایی. ویلون، از سازهای زهی که با آرشه نواخته می‌شود.

ویته: *wita* سرته. درگوشی صحبت کردن، بیچ بیچ.

ویته ویت: *witawit* سرته سرت. بیچ بیچ، درگوشی صحبت کردن بیایی.

ویران: *wērân* خاپوور، کاول، نام‌زیه بو به مائی. ویران، کنایه از بدحالی.

ویرانه: *wērâna* کاولی، خاپووری. ویرانه، مخروبه، خرابه.

ویرانی: *wērâni* کاولی، خاپووری. ویرانی، خرابی.

ویز: *wiz* یهکی له دهنگه‌کان وهکو دهنگی می‌ش. ویز، از اصوات، مانند صدای مگس یا سایر حشرات.

ویزه: *wiza* یهکی له دهنگه‌کان. از اصوات، مانند صدای باد یا گلوله.

ویزه ویز: *wizawiz* یه‌کۆ له دهنگه‌کان. ویز ویز، از اصوات، صدای متوالی مشابه مگس یا حشرات دیگر.

ویژدان: *wiždân* ها، ویجدان، هستکردنی دڤ و دهر وون. وجدان، ضمیر باطنی انسان که خوب و بد را تشخیص می‌دهد و قضاوت می‌کند.

ویژریاگ: *wēžeryâg* ویژراو، وتراو. گفته شده.

ویژیا: *wēžyâ* وترا، ویژرا. گفته شد، بیان شد.

ویژیاگ: *wēžyâg* ویژراو، وتراوه. گفته شده.

ویژیاگه: *wēžyâga* وتراوه، کوتراوه، ویژراوه. گفته شده است.

ویسا: *wēsâ* ویستا، ایستاد، برپا شد.

ویساگ: *wēsâg* ویستاو، وهستاو. ایستاده.

ویسان: *wēsân* ویستان، وهستان. سکون، ایستادن.

ویساندن: *wēsânden* ویستاندن. ایستادن.

ویسانن: *wēsânen* ویستاندن. ایستادن.

ویسی: *wisî* به‌شی ناوه‌وهی لاستیکی توپی پی. لایه‌ی لاستیکی درون توپ فوتبال که دارای لوله‌ای بلند برای باد کردن توپ بود.

ویسیاگ: *wēsyağ* ویستاو، پراوهستاو. ایستاده شده.

ویئل: *wēl* سه‌رگه‌ردان، هه‌ئوهدا. ول، آواره، سرگردان.

ویئبوون: *wēibun* هه‌ئوهدابوون، سه‌رگه‌ردان بوون. سرگردان شدن، ول بودن.

ویئکریاگ: *wēikeryâg* ویئکراو، هه‌ئوهداکراو. رها شده، از بند رسته شده.

ویئه: *wēia* نیوی چهند باخه له شاری سنه‌ی قه‌دیمدا. نام چند باغ در شهر سنندج قدیم.

ویئه: *wēna* چه‌شئیک سه‌به‌تی چنراو له خه‌ئفی ناسکی داری بی له هه‌ندئ جیگادا (قوولینه‌ی) شی پی ده‌ئین. نوعی سبد گود که از ترکه‌های نازک درخت بید بافته می‌شود در بعضی از روستاها به آن (قوولینه) هم می‌گویند.

ویئه: *wēna* وهک، وهکو، له‌چه‌شن. عکس، مانند، تصویر، مثل.

ی

یار، همراه، رفیق، دوست.
یاران: *yârân* هه‌واآن، هاوڤییان، دۆستان، هوڤران. یاران، همراهان، رفقا، دوستان.
یارمباز: *yârembâz* فیلپاز. دروغگو، هرزه کار، بازیگوش، شیاد.
یارو: *yârô* کابرا، فلان، فلانی. یارو، شخص غایب، فلانی.
یارهما: *yâramâ* چووزهره، چۆکه‌ره. جوانه محصولات جالیزی، جوانه خیاری، هندوانه، خربزه.
یاری: *yâri* ئاریکاری، یارمه‌تی. یاری، کمک، امداد، مدد
یاریدان: *yâridân* یاریکار، یاریکار یاریکاران. یاری کار، کمک کردن.
یاریده: *yârîda* یاری‌دهر، ئاریکار. یاری کننده، کمک کننده.
یاریدهر: *yâridar* ئاریکار، فریا رهس. یاری کننده، کمک کننده.
یاس: *yâs* نیوی گولئیکی خۆش بۆنه. گل یاس، نگاه یاسه‌مه‌ن.
یاس: *yâs* بی قه‌رار، ئائارام. عاصی، بی قرار، بی حوصله، مستأصل.
یاساوی: *yâsâwei* کیشکچی، وته‌یه‌کی ته‌شهر ئامیزه. نگهبان، محافظ، واژه‌ای کنایه آمیز است.
یاسکر یاگ: *yâskeryâg* یاسکر او. عاصی شده، بی قرار شده، بی حوصله شده، مستأصل.
یاسه‌مین: *yâsamîn* گولئیکی به‌هاری به‌ره‌نگی سپی یا بنه‌وش. یاسمین، یاسمن،

نام، وه‌گو (یا، تۆ یا من).
 یا، حرف ربط، مانند (یا من یا تو).
یا: *yâ* یان، وه‌گو (ئهمه یا ئه‌وه). یا، مانند (این یا آن).
یابروان: *yâberwân* باخئیکی کۆن له سنه‌ی کۆن. نام باغی قدیمی و کوچک روبه‌روی محل فعلی استانداری استان کردستان در شهر سنندج.
یابوو: *yâbu* نه‌سپی بارکیش. یابو، اسبی که از نژادی اصیل نباشد، اسب بارکش.
یاخۆ: *yâxô* یان، وه‌گو (من بووم یاخۆ تۆ). یا اینکه، مانند (من بودم یا اینکه تو).
یاخی: *yâxi* ها، سهر بزئو، چه‌ته. یاغی، شورشی، طغیانگر.
یاخیبوون: *yâxibun* سه‌ربزئو بوون، شۆرشگیر. یاغی شدن، سرپیچی کردن.
یاخیگه‌ری: *yâxigari* سه‌ربزئوی چه‌ته‌گه‌ری. یاغیگری.
یادکردن: *yâdkerden* باسکردن له رابوووردوو. یاد کردن، به خاطر آوردن (دال مهمله است).
یادی: *yâdi* یادی ئه‌و. یادش، خاطره اش.
یار: *yâr* هه‌واآن، هاوآل، گراوی، دل‌بهر.

نام گلی خوشبو به رنگ زرد یا سفید است، سمن و یاس نیز به آن گفته می‌شود.

یاسی: *yāsē* نیوی پرسوناژی چیرۆکی کۆنی ناوچهی سنهیه. یاسی، نام پرسناژ داستانی فلکلوریک است که ایرج میرزا آنرا به نظم درآورده است.

یاسین: *yâsin* سوورهیه که له قورئان. سووره یس، یکی از سووره های قرآن مجید.

یاقوتی: *yâquti* چهشتن تریی دهنک وردی سوور پهنگه. انگور یاقوتی که دانه‌های آن ریز و گرد است و رنگی بنفش یا سرخ دارد.

یال: *yâl* شانی جیا. خط الرأس کوه، سینه‌کش کوه.

یال: *yâl* تووکی ملی شیر و نه‌سپ. یال موی گردن اسب و شیر.

یالانچی: *yâlânçi* مرواریی ده‌ستکرد. وسیله تزئینی شبیه مروارید درشت.

یالدار: *yâidâr* خاوهن یال. دارای یال.

یام: *yâm* یان، وهکو (یام هاتم بو مالتان). شاید، مانند (شاید به خانه شما آمدم).

یام: *yâm* یا، وهکو (یام بوو یام نه‌وو). یا، مانند (یا بود یا نبود).

یان: *yân* یا، وهکو (من یان گرت). را، مانند (مرا گرفتند).

یان: *yân* وهک، یا، وهکو (دل یان گیان). یا، مثل، مانند (دل یا جان).

یان: *yân* یا، وهکو (یان بی‌مه‌وه). شاید، مانند (شاید برگردم).

یانگزه: *yângza* ده و یهک، ژماره ۱۱. عدد یازده، عدد ۱۱.

یانئ: *yânē* یه‌عنئ، واتا، وهکو (یانئ چه). یعنی، مانند (یعنی چه، چه معنی می‌دهد).

یانئچه: *yânēça* یه‌عنئ چی، چی ده‌ئئ، مانای ئه‌ری ده‌داته‌وه. یعنی چه، به چه معنی است، اصطلاحاً برای، تأکید بکار برده می‌شود (بلی).

یانئکا: *yânēkā* یه‌عنئ که. یعنی که، به این معنی.

یانئها: *yânēhâ* مانای وایه. به این معنی، یعنی اینکه.

یاو: *yâw* تینی له راده‌به‌ده‌ری له‌ش، تاو. تب، عکس‌العمل طبیعی بدن و نشانه بیماری.

یاو: *yâw* یاد، بیره‌وه‌ری. یاد، خاطره.

یاویر: *yâwber* تاویر، نه‌وه‌ی که ده‌بیته هوی برینی یاو. تب بر، از بین برنده تب.

یاو برین: *yâberin* که‌مکردنه‌وه‌ی ته‌وی له‌ش. تب بریدن، قطع تب کردن.

یاودار: *yâwdâr* ته‌ودار. تب دار.

یاوکردن: *yâwkerden* چووونه بانئ تینی له‌ش. تب کردن.

یاوله‌رز: *yâwlarz* تاوله‌رز. تب و لرز، واکنش بدن در برابر بیماری عفونی.

یاوهر: *yâwar* نیوی پردیکی کۆن له شاری سنه‌دا. یاور، نام پلی معروف و قدیمی در سنندج.

یاوهر: *yāwar* پله‌یه‌کی له‌شکری له کۆندا. درجه نظامی در قدیم برابر سرگرد.

یواش: *yawāš* هیڤی، نارام، به ئه‌سپایی، ئه‌سپایی. یواش، آرام، آهسته .

یۆنجه: *yōnja* وینجه. یونجه، مأخوذ از ترکی، گیاهی است با ساقه ی بلند و برگهای نازک.

یۆ یۆ: *yōyō* ئامپرتیکه یۆ یاریکردنی مندالان. یویو، نوعی اسباب بازی بچه‌گانه.

یه‌خ: *yax* سه‌هۆل. یخ، آب منجمد شده.

یه‌خاو: *yaxāw* ئاوی سارد، تیکه‌لاوی ئاو و سه‌هۆل. آب یخ، مخلوط آب و یخ.

یه‌خبه‌نان: *yaxbanān* سه‌هۆل‌به‌ندان. یخبندان، زمان سرما و زمستان.

یه‌خکردن: *yaxkerden* سه‌هۆل به‌ستن، یه‌خکردن. یخ کردن، منجمد شدن.

یه‌خ لێدریاگ: *yaxlēderyāg* شه‌خته لێدراو، سه‌هۆل به‌ستوو. یخ زده شده، منجمد شده.

یه‌خنی پلاو: *yaxnipeīāw* چیشتکی دروستکراو له برنج، گوشت، سیف زه‌وینی (په‌تاته) و زیره و زعفران. نوعی غذای سنتی که ترکیبی از برنج، گوشت ماهیچه، سیب‌زمینی، زیره و زعفران است.

یه‌خه: *yaxa* به‌رۆک. یقه، گریبان.

یه‌خه‌چال: *yaxačāī* که‌ره‌سه‌ی ساردکردنه‌وه و پاراستنی خواردمه‌نی، چالنه به‌فری هاوینان. یخچال، گودال

پوشیده روی زمین مخصوص سرد کردن و نگهداری مواد غذایی، انبار کردن یخ برای مصرف تابستان در قدیم، گودال یخ و برف.

یه‌خه‌چلگن: *yaxačēīken* به‌رۆک پیس، ملیوان چلگن. یقه کثیف، کنایه از شخص فقیر و پاره پوش.

یه‌خه‌چهرمگ: *yaxačarmeg* به‌رۆک سپی. یقه سفید، کنایه، آدم ثروتمند و شیک پوش.

یه‌خه‌دپ: *yaxader* به‌رۆک گیر. یقه پاره‌کن، کنایه از آدم شرور.

یه‌خه‌دپاگ: *yaxaderýāg* به‌رۆک‌دراو. یقه پاره شده.

یه‌خه‌گیر: *yaxagir* به‌رۆک‌گیر، شه‌پ نه‌نگیز. یقه‌گیر، جنگ افروز.

یه‌ه‌ره‌هان: *yaraqān* نه‌خۆش‌یی زه‌ردوویی، زه‌رده‌یی. بیماری یرقان، بیماری زردی.

یه‌زی: *yazi* نیوی یه‌زید له زاراوه‌ی خه‌لکی سنه‌دا. یزید، کنایه از انسان شرور.

یه‌شم: *yašem* به‌ردیکی که‌سک په‌نگ و به نرخ. یشم، سنگ قیمتی شبیه عقیق یا زبرجد در رنگهای مختلف، سفید، سبز و کیود.

یه‌غان: *yaḡān* سندوقی دارینه‌ی تایبته به جلو به‌رگ له کۆندا. صندوق چوبی بزرگ که مخصوص لباس بود.

یه‌ک: *yak* سه‌ره‌تای ژماره. عدد یک، ۱.

يەكگانگىر: *yakângir* يەكگانگىر تەنە، يەكگانگىر بوون. الحاق، پيوستن.

يەكگانگىر بوون: *yakângirbun* يەكگانگىر بوون. ملحق شدن، بهم رسيدن، پيوستن.

يەكگانە: *yakâna* بەرازی نیر. گراز نر.

يەكگانە: *yakâna* تافانە. یكى يكدانە.

يەكگاوه: *yakâwa* چیشتی پلاو له گەل برنج، رۆن، گوشت، خورما، مەویژ، پیازی سوورەوكراو لئ دهنری. نام غذایی كه ترکیبی از برنج، روغن، گوشت، خرما، کشمش و پیازداغ است.

يەكگاویەك: *yakâwyak* یەك به یەك. يك به يك، یكى یكى.

يەك بائ: *yakbâi* تەنیا بائ، ئامازەیه بۆ مرۆقی تەنیا و بئ یاریدەر. دست تنها، کنایه از تنها و بی‌یاور بودن در تهیهی مخارج زندگی.

يەك بتون: *yakbetun* یەكیارچە، یەك سەرە، وەكو (یەك بتون گشتی). یكيارچه، يكسره، مانند (يكسره همه آن).

يەكبوون: *yakbun* یەكبوون. یكى شدن، متحد شدن، همدل شدن، متفق شدن.

يەكتەر: *yakter* ئيكتەر، لەگەل یەك. يكدیگر، همدیگر.

يەكتەرىن: *yakterin* ئيكتەرىن. همدیگر، همدیگری، يكدیگر.

يەك تەمەن: *yakteman* دراوی کاغەزی بەرانبەر بە دەریال، پووئی ئیرانی. يك تومان برابر ده ريال.

يەكجار: *yakjâr* یەكجرا، زۆر زۆر، تەنیا، جارى. يكبار، يك دفعه.

يەكجارە: *yakjâra* یەكیارە، یەكسەرە. يكبار، يكسره.

يەكجاری: *yakjâri* یەكیارە، ئاخەر جبار، یەكجارە. يكبار، يكسره.

يەكجاوگە: *yakčâwka* یەكیارە، یەك سەرە، یەك را. کنایه از يكسره كردن كاری.

يەكخەستن: *yakexesten* ریکخەستن، كرددنە یەك. متحد كردن، جفت كردن، متفق كردن.

يەكدان: *yakdeï* یەكبوونی، دن و هزر. يكدل، موافق، بی ريا.

يەكدەس: *yakdas* تەنیا دەس، تەنیا بائ. يك دست، تنها.

يەكدەسی: *yakdasi* تەنیا بائ. اتفاق، کنایه از زرنگی كردن با يك دست.

يەكدەندە: *yakdanda* لەنجباز، یەك دەنە. يكدنده، لجوج، لجباز.

يەكدەنگ: *yakdang* هاودەنگ، هاوہزر، یەك را. هم صدا، يك صدا، هم نظر.

يەكدەنگی: *yakdangi* هاودەنگی، هاوہزری. هم صدایی، همدلی، هم آوایی.

يەكدەنە: *yakdana* توورە، لەنج باز. يكدنده، لجوج، لجباز.

يەكرا: *yakrâ* یەكجرا. يكبار، يكبار.

يەكراس: *yakrâs* یەكراست، راستەوخۆ. يكراست، مستقيم، راست.

يەكراۆژە: *yakrōža* رۆژيک، يك رۆژ. يك روزه.

يەگىڭيان: *yakēkyân* يەگىڭ لىھوان،
وھگو (يەگى گيان بىرا). يىگى از آنھا، مانند
(يىگى از آنھا را بياور).

يەك يەك: *yakyak* يەك بە يەك. يىك
يىك، نىفر بە نىفر.

يەگە يەگە: *yakayaka* يەگە يەگە،
يەگىڭ يەگىڭ، وھگو (يەگە يەگە بىين). يىگى
يىگى، مانند (يىگى يىگى بيايىد).

يەواش: *yawāš* ئارام، ھىواش، ھىدى،
ئەسپايى. يواش، آرام، با تانى.

يەواشەگى: *yawāšaki* بە ئەسپايى،
ھىدىكا يواشكى، بە ھستگى، بە آرامى.

يەومىيە: *yawmiya* رۇژانە، ھەر رۇژە.
روزانە، ھەر روزە..